จารึกล้านนา
ภาค ๒ เล่ม ๑

จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

LANNA INSCRIPTIONS
PART II, VOLUME I

INSCRIPTIONS FROM CHIANG MAI, LAM PANG, LAM PHUN AND MAE HONG SON

TEXTS

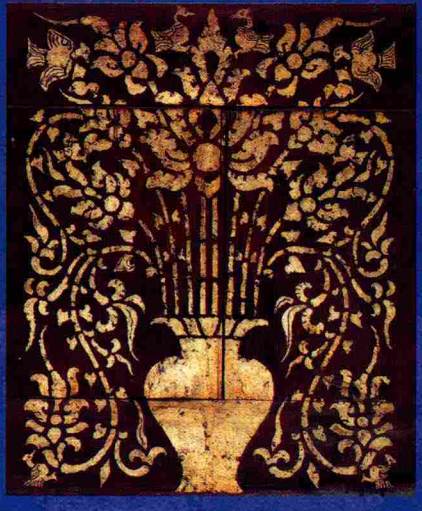

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961178368

#58466
วันที่ 28 / ก.ย. / 2552
เลขทะเบียน น.21948 ล.1
เลขหมู่ CN
1221.N6
จ319
2551

จารึกล้านนา
ภาค ๒ เล่ม ๑

จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

LANNA INSCRIPTIONS PART II, VOLUME I

INSCRIPTIONS FROM CHIANG MAI, LAM PANG, LAM PHUN AND MAE HONG SON : TEXTS

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร

พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๕๑

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

จารึกล้านนา ภาค ๒ เล่ม ๑ - ๒ : จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน
คณะอนุกรรมการพิจารณาจารึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย
ในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร
พิมพ์ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๕๕๑ จำนวน ๑,๐๐๐ ชุด

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศิลาจารึก

จารึกล้านนาภาค 2 เล่ม 1 - 2 : จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2551.

664 หน้า, 272 หน้า.

1. ศิลาจารึก. 2. จารึกล้านนา. I. กรมศิลปากร. II. ชื่อเรื่อง.

417.7

ISBN 978-974-417-911-1

ที่ปรึกษา อธิบดีกรมศิลปากร (นายเกรียงไกร สัมปัชชลิต)
รองอธิบดีกรมศิลปากร (นายปรารพ เหล่าวานิช)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ (นางสาวอรพินท์ ลิ่มสกุล)
ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ (นายบวรเวท รุ่งรุจี)

ประธานคณะทำงาน ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

คณะทำงาน
นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ นายเทิม มีเต็ม
นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์ นางอัญชนา จิตสุทธิญาณ
นางสาวกรรณิการ์ วิมลเกษม นางสาวสุนทรี พิรุณสาร
นางสาวสายหยุด กระเวณกิจ นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์
นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ นางสาวมนทิรา วงศ์ชะอุ่ม
นางสาววชรพร อังกูรชัชชัย นางสาวยุวเรศ วุทธีรพล
นายดอกรัก พยัคศรี

ผู้ถ่ายภาพ
นางสาวสายหยุด กระเวณกิจ
นางจันทร์ฉาย ประพันธ์พจน์ นางสาวน้ำทิพย์ นงค์สูงเนิน

พิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕

สารบัญ

		หน้า
คำนำ		(๙)
คำปรารภ		(๑๐)
คำนำ (พิมพ์ภาค ๑)		(๑๒)
โครงการวิจัย : การปริวรรตและชำระจารึกล้านนา		(๑๔)
หลักเกณฑ์การปริวรรต		(๒๐)
อักษรย่อที่ใช้ในหนังสือนี้		(๒๕)
บัญชีจารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน		(๒๙)
จารึกจังหวัดเชียงใหม่		๑
ชม. ๑	จารึกวัดเชียงมั่น พ.ศ. ๒๑๒๔	๒
ชม. ๒	จารึกบนหลังกรอบไม้สักด้านปฤษฎางค์ พระศิลาปางทรมานช้างนาราคีรี พ.ศ. ๒๓๓๓	๑๑
ชม. ๓	จารึกเจ้าหมื่นงั่วเชียงของ พ.ศ. ๑๙๘๘	๑๕
ชม. ๔	จารึกวัดแก้วหลาด พ.ศ. ๒๐๔๐	๑๖
ชม. ๕	จารึกเจ้าแสนดาบเรือนหน่อแก้ว (พ.ศ. ๒๑๐๒)	๑๙
ชม. ๖	จารึกมหาสามีญาณคัมภีระ พ.ศ. ๒๐๔๖	๒๓
ชม. ๗	จารึกวัดเชียงสา พ.ศ. ๒๐๙๖	๒๕
ชม. ๘	จารึกสุวรรณปราสาท พ.ศ. ๒๓๔๗	๒๙
ชม. ๙	จารึกวัดพวกชอด (เชียงราย) (พ.ศ. ๒๐๓๔)	๓๕
ชม. ๑๐	จารึกพุทธศตวรรษที่ ๒๑	๓๖
ชม. ๑๒	จารึกหน้าอุโบสถวัดพระสิงห์ พ.ศ. ๒๓๕๔	๓๗
ชม. ๑๓	จารึกวัดตโปทาราม พ.ศ. ๒๐๓๕	๔๐
ชม. ๑๔	จารึกวัดศรีเกิด พ.ศ. ๒๓๕๒	๔๕
ชม. ๑๕	จารึกวัดเกตการาม พ.ศ. ๒๑๒๔	๕๐

ชม. ๑๖	จารึกวัดศรีบุญเรือง พ.ศ. ๒๐๓๙	๕๗
ชม. ๑๗	จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง พ.ศ. ๒๐๙๙	๖๐
ชม. ๑๘	จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง (พ.ศ. ๒๐๘๓)	๖๖
ชม. ๑๙	จารึกพระยาหลวงวชิรปราการ พ.ศ. ๒๓๒๒	๗๐
ชม. ๒๐	จารึกจุลคีรี พ.ศ. ๒๐๙๗	๗๗
ชม. ๒๑	จารึกวัดสาลกัลญาณมหันตาราม พ.ศ. ๒๐๓๑	๘๒
ชม. ๒๒	จารึกบนระฆังวัดพระสิงห์ พ.ศ. ๒๑๒๙	๘๙
ชม. ๒๓	จารึกระฆังด้านขวาพระวิหารวัดพระสิงห์ พ.ศ. ๒๑๗๒	๙๑
ชม. ๒๔	จารึกกู่วัดเสาหิน	๙๒
ชม. ๒๕	จารึกวัดศรีสุพรรณ (พ.ศ. ๒๐๕๒)	๙๕
ชม. ๒๖	จารึกวัดยางหนุ่ม พ.ศ. ๒๐๖๕	๑๐๐
ชม. ๒๗	จารึกหมื่นชลูนจ่าสร้างพระพุทธรูป พ.ศ. ๒๑๒๔	๑๐๒
ชม. ๒๙	จารึกวัดเชียงมั่น ๒ พ.ศ. ๒๓๕๔	๑๐๔
ชม. ๓๐	จารึกเจ้าอารามคันธะ พ.ศ. ๒๓๗๐	๑๑๒
ชม. ๓๑	จารึกอาคันตุกะอาราม (พ.ศ. ๒๐๑๐)	๑๑๔
ชม. ๓๖/๑-๓	จารึกประตูท่าแพ ๑-๓	๑๑๕
ชม. ๓๖/๑	จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๑	๑๒๐
ชม. ๓๖/๒	จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๒	๑๒๒
ชม. ๓๖/๓	จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๓	๑๒๘
ชม. ๓๗/๑	จารึกประตูสวนดอก ๑	๑๒๙
ชม. ๓๗/๒	จารึกประตูสวนดอก ๒	๑๒๙
ชม. ๓๗/๓	จารึกประตูสวนดอก ๓	๑๓๐
ชม. ๓๘	จารึกวัดโบสถ์ บ้านบ่อ พ.ศ. ๒๓๙๐	๑๓๓
ชม. ๔๐	จารึกพระพุทธรูปสลักบนงาช้าง พ.ศ. ๒๓๔๗	๑๓๖
ชม. ๕๒	จารึกมหาเถรสัทธรรมไตรพิตร พ.ศ. ๒๐๐๕	๑๔๑
ชม. ๖๒	จารึกบ้านหนองน้ำถุ้ง พ.ศ. ๒๐๓๘	๑๔๒
ชม. ๖๗	จารึกวัดมหาวัน (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๓๑	๑๔๔

ชม. ๖๙ จารึกอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๐ - ๒๑๒๐ ๑๔๗
ชม. ๑๗๓/๑ จารึกประตูเชียงใหม่ หลักเก่า (ด้านทิศตะวันออก) ๑๔๙
ชม. ๑๗๔/๑ จารึกประตูสวนปรุง หลักที่ ๑ (ด้านทิศตะวันออก) พ.ศ. ๒๕๑๑ ๑๕๑
ชม. ๑๗๔/๒ จารึกประตูสวนปรุง หลักที่ ๒ (ด้านทิศตะวันตก) พ.ศ. ๒๕๐๙ ๑๕๒
ชม. ๑๗๕ จารึกวัดอุทุมพรอาราม พ.ศ. ๒๐๔๕ ๑๕๓
ชม. ๑๗๗ จารึกวัดพระธาตุช่างเคิ่ง (พ.ศ. ๒๓๙๑) ๑๕๕
ชม. ๑๗๘ จารึกฐานพระพุทธรูปวัดศรีบุญเรือง พ.ศ. ๒๐๒๔ ๑๕๘
ศิลาจารึกพบใหม่ที่เจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) และการศึกษาวิเคราะห์จารึกเวียงกุมกาม ๑๖๐

จารึกจังหวัดลำปาง **๑๙๙**

ลป. ๑ จารึกเจ้าหมื่นคำเพชร พ.ศ. ๒๐๑๙ ๒๐๐
ลป. ๒ จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๐๔๖ ๒๐๒
ลป. ๓ จารึกการสร้างฉัตร พ.ศ. ๒๓๗๕ ๒๐๖
ลป. ๔ จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๓๘๒ ๒๑๒
ลป. ๕ จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๓๓๙ ๒๑๔
ลป. ๖ จารึกวัดบ้านด่าน พ.ศ. ๒๐๓๙ ๒๑๙
ลป. ๗ จารึกดอยจำ พ.ศ. ๒๐๔๕ ๒๒๓
ลป. ๘ จารึกฐานพระพุทธรูปไสยาสน์วัดเกาะวาลุการาม พ.ศ. ๒๑๔๕ ๒๒๗
ลป. ๙ จารึกวัดพระแก้วดอนเต้า ๒๒๙
ลป. ๑๐ จารึกฐานพระพุทธรูปวัดวิชัย พ.ศ. ๒๒๑๗ ๒๓๐
ลป. ๑๑ จารึกวัดคะตึกเชียงมั่น พ.ศ. ๒๓๘๒ ๒๓๑
ลป. ๑๒ จารึกวัดป่าบง พ.ศ. ๒๐๓๙ ๒๓๔
ลป. ๑๓ จารึกการปฏิสังขรณ์ศาลาวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๔๕๖ ๒๓๗
ลป. ๑๔ จารึกเมืองลอง ๒๔๑
ลป. ๑๕ จารึกวัดบ้านแลง (พ.ศ. ๒๐๑๑) ๒๔๔
ลป. ๑๖ จารึกการปฏิสังขรณ์พระมหาชินธาตุเจ้าลำปาง พ.ศ. ๒๕๐๐ ๒๔๕
ลป. ๑๗ จารึกการสร้างทุงศิลา พ.ศ. ๒๔๖๙ ๒๕๑
ลป. ๑๘ จารึกการสร้างวิหารวัดพระแก้วดอนเต้า พ.ศ. ๒๔๖๐ ๒๕๔

ลป. ๒๐	จารึกรอบระฆังวัดปงสนุกเหนือ พ.ศ. ๒๔๑๖	๒๕๘
ลป. ๒๑	จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดปงสนุกเหนือ	๒๕๙
ลป. ๒๒	จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดแสงเมืองมา	๒๖๐
ลป. ๒๓	จารึกวัดเสลารัตนบัพพตาราม พ.ศ. ๒๒๒๖	๒๖๑
ลป. ๓๙	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๑ พ.ศ. ๒๔๖๙	๒๖๓
ลป. ๔๐	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๒ พ.ศ. ๒๔๖๙	๒๖๕
ลป. ๔๑	จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๓ พ.ศ. ๒๔๖๙	๒๖๗
ลป. ๔๒	จารึกถ้ำเด่นงัว ๑	๒๖๙
ลป. ๔๓	จารึกถ้ำเด่นงัว ๒	๒๗๐
ลป. ๔๔	จารึกถ้ำเด่นงัว ๓	๒๗๑
ลป. ๔๕	จารึกถ้ำเด่นงัว ๔ พ.ศ. ๒๐๕๘	๒๗๒

จารึกจังหวัดลำพูน **๒๗๓**

ลพ. ๘	จารึกวัดต้นผึ้ง (พ.ศ. ๒๐๕๙)	๒๗๔
ลพ. ๙	จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (พะเยา) พ.ศ. ๑๙๕๔	๒๗๖
ลพ. ๑๐	จารึกวัดพระคำ (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๓๙	๒๘๐
ลพ. ๑๑	จารึกสังฆราชาธรรมทิน พุทธศตวรรษที่ ๒๑	๒๘๗
ลพ. ๑๒	จารึกการสร้างพระมหามณฑป (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๗๘	๒๘๙
ลพ. ๑๓	จารึกหงสาวดีศรีสัตยาธิษฐาน	๒๙๑
ลพ. ๑๔	จารึกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันตกเฉียงเหนือ (ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๕ - ๒๐๕๐)	๒๙๓
ลพ. ๑๕	จารึกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. ๒๐๔๓	๒๙๖
ลพ. ๑๖	จารึกวัดต้องแต้ม (เชียงแสน) พ.ศ. ๒๐๓๑	๓๐๒
ลพ. ๑๗	จารึกบ้านเชียงแล (เชียงราย) พ.ศ. ๒๑๕๓	๓๐๖
ลพ. ๑๘	จารึกวัดสันมะค่า จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๒๐๕๐	๓๐๘
ลพ. ๑๙	จารึกเจ้าหัวแสนญาณกัลยา (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๔๕	๓๑๒
ลพ. ๒๐	จารึกวัดบุนบาน พ.ศ. ๒๐๔๖	๓๑๕
ลพ. ๒๑	จารึกพระพุทธรูปในถ้ำ (เชียงราย) พ.ศ. ๒๐๒๗	๓๑๗

ลพ. ๒๒	จารึกวัดวิสุทธาราม (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๔๙	๓๒๐
ลพ. ๒๓	จารึกวัดข่วงชุมแก้ว พ.ศ. ๒๐๓๒	๓๒๕
ลพ. ๒๔	จารึกพระยาสองแควเก่า พ.ศ. ๒๐๑๗	๓๒๙
ลพ. ๒๕	จารึกวัดป่ากู่แก้ว พ.ศ. ๒๑๐๒	๓๓๑
ลพ. ๒๖	จารึกวัดมหาโพธิ พ.ศ. ๒๐๔๓	๓๓๓
ลพ. ๒๗	จารึกวัดเก้ายอด (พะเยา) พ.ศ. ๒๐๕๕	๓๓๗
ลพ. ๒๘	จารึกจากจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. ๒๐๘๘)	๓๔๑
ลพ. ๒๙	จารึกพระเจ้าตนหลวง พ.ศ. ๒๐๖๖	๓๔๔
ลพ. ๓๐	จารึกวัดทงแลง พุทธศตวรรษที่ ๒๑	๓๔๖
ลพ. ๓๑	จารึกวัดกานโถม พ.ศ. ๒๐๔๒	๓๔๙
ลพ. ๓๒	จารึกวัดโลกติลกสังฆาราม ๑ พุทธศตวรรษที่ ๒๑	๓๕๓
ลพ. ๓๓	จารึกวัดกลางพยาว พ.ศ. ๒๐๔๒	๓๕๔
ลพ. ๓๔	จารึกวัดสุวรรณอาราม พ.ศ. ๒๐๕๕	๓๕๖
ลพ. ๓๕	จารึก จ.ศ. ๘๒๙ พ.ศ. ๒๐๑๐	๓๕๙
ลพ. ๓๘	จารึกวัดพระยืน พ.ศ. ๑๙๑๓	๓๖๐
ลพ. ๔๐	จารึกบนฆ้องวัดพระธาตุ พ.ศ. ๒๔๐๓	๓๖๘
ลพ. ๔๑	จารึกที่ฐานพระพุทธรูป พ.ศ. ๒๓๗๑	๓๖๙
ลพ. ๔๒	จารึกบนปล่องประทีป (โคมไฟ) พ.ศ. ๒๐๕๑	๓๗๑
ลพ. ๔๓	จารึกวัดป่าญางเถียงแซง พ.ศ. ๒๑๐๐	๓๗๔
ลพ. ๔๔	จารึกท้าวพญา พุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒	๓๗๗
ลพ. ๔๕	จารึกป่ามะตับเต่า	๓๗๘
ลพ. ๕๐	จารึกพญา พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๐๕๐	๓๘๐
ลพ. ๕๑	จารึกพุทธ	๓๘๑
ลพ. ๕๒	จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๑ พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓	๓๘๒
ลพ. ๕๓	จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๒ พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓	๓๘๓
ลพ. ๕๔	จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๓ พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓	๓๘๔
ลพ. ๕๕	จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๔ พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓	๓๘๕

ลพ. ๕๖ จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๕ พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓ ๓๘๖
ลพ. ๕๗ จารึกพระเจ้าเมกุฎ พ.ศ. ๒๐๙๘ ๓๘๗

จารึกจังหวัดแม่ฮ่องสอน **๓๙๑**
มส. ๑ จารึกวัดศรีเกิด พ.ศ. ๒๐๓๓ ๓๙๒

ภาคผนวก ก **๓๙๙**
A SUMMARY OF INSCRIPTIONS FROM CHIANG MAI, LAM PANG, LAM PHUN AND MAE HONG SON ๓๙๙

ภาคผนวก ข **๔๔๕**
วันเดือนปีในเอกสารโบราณ ๔๔๗
ศักราช ศก ปี วัน เดือน ฤกษ์ และยามในจารึกล้านนา ๔๕๒

ภาคผนวก ค **๔๗๕**
ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช และไม่ปรากฏศักราช ๔๗๗

ภาคผนวก ง **๔๘๕**
ศัพทานุกรม ๔๘๕

ภาคผนวก จ **๕๔๙**
จารึกจังหวัดน่าน และแพร่ เพิ่มเติม ๕๔๙

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย **๕๗๒**
คำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาจารึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย **๕๗๖**

คำนำ

จารึกเป็นเอกสารโบราณที่มีเนื้อหาสาระในทางวิชาการอันสำคัญยิ่ง เป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่บ่งบอกเรื่องราวของบรรพชน เป็นบันทึกอารยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต และความรู้ที่ได้จากจารึกยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการด้านอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย

กรมศิลปากรตระหนักถึงความสำคัญของเอกสารโบราณประเภทจารึกเป็นอย่างดี จึงได้สนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งที่จะเพิ่มพูนภูมิปัญญาและเสริมพื้นฐานทางวิชาการให้แก่นักศึกษาและประชาชน อีกทั้งยังมีส่วนในการเผยแพร่เกียรติคุณของชาติ เป็นเงาสะท้อนส่องให้เห็นความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรม อารยธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของอดีตบรรพชนทั้งหลายเหล่านั้น

การรวบรวมจารึกล้านนาพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ จึงเป็นอีกก้าวหนึ่งในการพัฒนาวิชาการจารึกให้บังเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาของชาติโดยส่วนรวม และยังเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ประชาชนชาวไทยได้มีเอกสารวิชาการที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนา ตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียงที่ร่วมสมัยกับอาณาจักรล้านนาได้อีกด้วย นอกจากนั้น ยังมีส่วนส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปได้รู้จักมองเห็นความสำคัญของจารึกในฐานะที่เป็นเอกสารมรดกวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ควรอนุรักษ์และเผยแพร่สืบไป

กรมศิลปากรหวังว่า หนังสือนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทั่วไปตามสมควร

(นายเกรียงไกร สัมปัชชลิต)
อธิบดีกรมศิลปากร

คำปรารภ

หนังสือเรื่อง**จารึกล้านนา** เป็นหนังสือที่รวบรวมจารึกที่พบในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ๘ จังหวัด ซึ่งเคยเป็นดินแดนของอาณาจักรล้านนา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน โดยนำจารึกเหล่านั้นมาปริวรรต อ่าน แปล และจัดทำคำอธิบาย งานจารึกดังกล่าว ดำเนินการโดย คณะทำงานตามโครงการวิจัย การปริวรรตและชำระจารึกล้านนา ซึ่งเริ่มโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๒๙

เมื่อแรกดำเนินการ **มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิ้ลยู ทอมป์สัน** ได้อนุเคราะห์ให้ทุนสนับสนุนทำให้งานตามโครงการบรรลุเป้าหมายเป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ คณะทำงานโครงการวิจัยฯ ได้ดำเนินการตามโครงการส่วนแรกสำเร็จ จึงเสนอผลงานการปริวรรตและชำระจารึกล้านนา ภาค ๑ คือ จารึกที่พบในจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ให้มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิ้ลยู ทอมป์สันพิจารณา ซึ่งมูลนิธิฯ ได้เห็นคุณค่าและประโยชน์อันจักพึงได้รับจากการเผยแพร่ผลงานของโครงการวิจัยนี้ จึงมอบทุนอุดหนุนการพิมพ์เผยแพร่ โดยหวังให้ประชาชนคนไทยได้มีเอกสารวิชาการที่จะใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนา ตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียง เช่น อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านช้าง และในทางวิชาการด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ ภาษาศาสตร์ อักขรวิทยา ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมประเพณีได้เป็นอย่างดี ครั้งนั้นหนังสือจารึกล้านนา ภาค ๑ เล่ม ๑ และ เล่ม ๒ ได้จัดพิมพ์เป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และถวายเป็นพระราชกุศลในโอกาสมหามงคลเจริญพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบ ณ วันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

ส่วนจารึกล้านนา ภาค ๒ คณะทำงานโครงการวิจัยการปริวรรตและชำระจารึกล้านนาได้ดำเนินการต่อมาอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ จัดทำเป็นต้นฉบับหนังสือ ๒ เล่ม คือ **จารึกล้านนา ภาค ๒ เล่ม ๑** ประกอบด้วย ***จารึกอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม*** และ ***อักษรไทยสุโขทัยที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน*** **จารึกล้านนา ภาค ๒ เล่ม ๒** ประกอบด้วย ***ภาพจารึกที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน*** และได้เสนอต้นฉบับหนังสือทั้ง ๒ เล่ม ให้คณะอนุกรรมการพิจารณาจารึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ได้ตรวจสอบชำระเพิ่มเติมหรือแก้ไขใหม่เพื่อให้ข้อมูลถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยได้พิจารณาแล้วเห็นว่า หนังสือจารึกล้านนา ภาค ๒ เล่ม ๑ และ เล่ม ๒ เป็นหลักฐานสำคัญที่จะใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยอารยธรรม และวัฒนธรรมของบรรพชนได้เป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ที่ได้จากจารึกไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น จึงอนุมัติงบประมาณให้จัดพิมพ์เผยแพร่ และในโอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้รับผิดชอบโครงการวิจัยทุกคนที่เสียสละเวลาทำงานโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี จนประสบความสำเร็จได้อย่างดี จึงหวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากหนังสือนี้อย่างคุ้มค่าเช่นเดียวกัน

(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

คำนำ

(พิมพ์ภาค ๑)

อาณาจักรล้านนารุ่งเรืองและร่วมสมัยกับอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรอยุธยา แต่การศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนายังไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร เพราะในอดีตเกรงกันว่าการเน้นความสำคัญของท้องถิ่นอาจมีผู้ใช้เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการแบ่งแยกดินแดนได้ บัดนี้ปัญหาดังกล่าวหมดไปแล้ว ยิ่งกว่านั้น ยังมีเหตุผลสมควรศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ลึกซึ้ง เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะชักนำให้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ภูมิใจในเกียรติ-ประวัติของบรรพชนของตน และเกิดความรัก หวงแหนท้องถิ่นของตน เมื่อเกิดความรักท้องถิ่นแล้วก็จะขยายวงกว้างไปรักประเทศชาติมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ประวัติศาสตร์จะถูกต้องสมบูรณ์ได้ ต้องอาศัยความรู้จากการศึกษาศิลาจารึกทั้งหมดที่มีอยู่มาประกอบ น่าเสียดายที่ศิลาจารึกส่วนใหญ่สึกกร่อนไปตามธรรมชาติบ้าง มีผู้นำไปใช้เป็นหินลับมีดบ้าง เป็นสะพานข้ามคูบ้าง และแม้บางหลักจะสมบูรณ์ดีอยู่ ภาษาที่ใช้อาจเก่าแก่ ต้องอาศัยผู้รู้หลายฝ่ายช่วยกันศึกษา จึงจะเข้าใจความหมายได้ถูกต้อง

ด้วยความร่วมมือของวัดและพระภิกษุทางภาคเหนือ กรมศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ข้าราชการและศิษย์เก่าของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย ดังรายชื่อที่ปรากฏบางคนในหน้า (๑๗)

ผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนเสียสละเวลามาประชุมปรึกษาหารือกันในวันหยุดราชการโดยมิได้รับเงินค่าพาหนะหรือค่าเบี้ยประชุมใด ๆ ทั้งสิ้น ติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้ด้วย

แม้ว่าที่ประชุมผู้รับผิดชอบโครงการจะคิดเห็นแตกต่างกันทางวิชาการ ต้องโต้แย้งกันอย่างหนักตลอดเวลา แต่ทุกคนยอมยึดถือความเห็นของฝ่ายข้างมากเป็นหลัก และได้ช่วยกันวางหลักเกณฑ์การปริวรรตจารึก เพื่อใช้ให้สอดคล้องกันเป็นแบบฉบับทั้งในกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยศิลปากรต่อไป

ขอขอบคุณมูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิ้ลยู ทอมป์สัน ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนเป็นค่าใช้จ่ายตามโครงการ ๕ หมื่นบาท และให้ค่าพิมพ์หนังสือ ภาค ๑ ทั้งเล่ม ๑ และ ๒ อย่างละพันเล่ม เป็นเงิน ๓๑๔,๐๐๐ บาท

ขอขอบคุณบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ จำกัด ที่ได้คิดระบบพิเศษเพื่อพิมพ์เครื่องหมายพิเศษต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปริวรรต ทั้งยังต้องหยุดงานอื่นในขณะที่พิมพ์หนังสือนี้ เพราะใช้ระบบแตกต่างกัน หวังว่าท่านผู้อ่านจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างคุ้มค่า

(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานโครงการวิจัย

โครงการวิจัย : การปริวรรตและชำระจารึกล้านนา

หลักการและเหตุผล

อาณาจักรล้านนาเป็นอาณาจักรไทยโบราณอาณาจักรหนึ่งที่พัฒนาเข้าสู่ความเป็นอารยะตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๘๓๙ เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงประมาณปี พ.ศ. ๒๑๐๑ จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ อาณาจักรล้านนาได้สั่งสมศิลปวิทยาการต่างๆ ไว้มากมาย ที่ยังคงเหลืออยู่เป็นประจักษ์พยานจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะมีโบราณวัตถุและโบราณสถานแล้ว ยังมีเอกสารโบราณต่างๆ อันได้แก่ ศิลาจารึก คัมภีร์ใบลาน และพับสา ที่บรรพชนล้านนาได้จดจารึกบันทึกเรื่องราวต่างๆ ทั้งทางคดีโลกและคดีธรรมไว้ด้วยตัวอักษรของท้องถิ่นตน ได้แก่ อักษรธรรมล้านนา และตัวอักษรที่รับไปจากอาณาจักรสุโขทัย อันเป็นอาณาจักรร่วมสมัยกัน ได้แก่ อักษรไทยสุโขทัย อักษรฝักขาม และอักษรไทยนิเทศ

เอกสารโบราณเหล่านี้ยังคงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะศิลาจารึกนั้นมีจำนวนกว่าร้อยหลัก ทั้งที่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และชำรุดลบเลือนเป็นบางตอน ศิลาจารึกดังกล่าวนี้พบกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณจังหวัดแพร่ น่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นดินแดนของอาณาจักรล้านนามาแต่เดิม

ศิลาจารึกเป็นเอกสารโบราณที่เชื่อได้ว่าน่าจะเป็นหลักฐานที่รายงานโดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ หรือหลังเหตุการณ์ไม่นานนัก จึงถือได้ว่าเป็นเอกสารชั้นต้นที่เชื่อถือได้และมีความคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงน้อย ฉะนั้นข้อความในจารึกมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลป-วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา อักขรวิทยา และภาษาถิ่น เป็นต้น ของบรรพชนได้เป็นอย่างดี

โดยเหตุที่ศิลาจารึกมีความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับสภาพของจารึกในปัจจุบัน นับวันก็จะมีแต่ถูกทำลายให้สึกกร่อนลบเลือนไป ทั้งโดยธรรมชาติและถูกทำลายด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชน จึงเป็นเหตุให้หน่วยราชการหลายแห่ง โดยเฉพาะกรมศิลปากร โดยการประสานงานกันระหว่างกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและกองหอสมุดแห่งชาติ ได้เก็บรวบรวมจารึกจากที่ต่างๆ มาเก็บรักษาไว้ พร้อมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาโบราณอ่านถ่ายถอดเป็นอักษรปัจจุบันแล้วพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ครบทุกหลัก และหากจะให้ทางกองหอสมุดแห่งชาติทำงานต่อไปโดยลำพังแล้วกว่าจะอ่านจารึกได้ครบถ้วนก็ต้องใช้เวลาอีกนาน ฉะนั้น เพื่อให้งานการปริวรรตจารึกล้านนาดำเนินไปเร็วขึ้นกว่าที่เป็นอยู่และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันต่อเหตุการณ์ จึงได้มี

โครงการปริวรรตและชำระจารึกล้านนาขึ้น ซึ่งจะปริวรรตจารึกล้านนาที่ยังไม่ได้พิมพ์เผยแพร่ ส่วนจารึกที่พิมพ์เผยแพร่ไปแล้วก็จะนำมาตรวจสอบชำระอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งจัดทำศัพทานุกรมของจารึกทุกหลักไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้ภาษาถิ่นล้านนาหรือคำศัพท์โบราณ หรืออ่านอักษรโบราณของล้านนาไม่ออก จะได้อ่านข้อความในจารึกได้เข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ได้จากจารึกไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อชำระคำอ่านจารึกล้านนาที่หอสมุดแห่งชาติได้อ่านและพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว

๒. เพื่อปริวรรตจารึกล้านนาที่ยังไม่ได้อ่านและพิมพ์เผยแพร่

๓. เพื่อทำศัพทานุกรมคำศัพท์ในจารึกล้านนาทั้งหมด

๔. เพื่อรวบรวมคำอ่านจารึกล้านนาทั้งหมดไว้ในแหล่งเดียวกัน

๕. เพื่อรวบรวมภาพถ่ายและภาพนิ่งของจารึกล้านนาทั้งหมด

๖. เพื่อเผยแพร่และให้ความรู้เกี่ยวกับจารึกล้านนาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

๑. จะศึกษาวิจัยจารึกทั้งหมดที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยสุโขทัย ที่พบในบริเวณ ๘ จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน อันเป็นอาณาเขตของอาณาจักรล้านนามาแต่เดิม ส่วนจารึกของอาณาจักรล้านนาที่พบในดินแดนอื่นก็จะนำมาศึกษา ปริวรรตด้วยเช่นกัน

๒. จะมุ่งศึกษาวิจัยเฉพาะที่เป็นศิลาจารึกเป็นสำคัญ ส่วนที่จารึกลงบนวัสดุอื่น จะนำมาศึกษาและปริวรรตเฉพาะที่มีความสำคัญเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. หมายเลขของจารึกจะกำหนดเรียกตามทะเบียนจารึกของหอสมุดแห่งชาติ ส่วนชื่อของจารึกอาจจะมีการปรับเปลี่ยนจากชื่อที่ตีพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว จารึกหลักใดที่เปลี่ยนชื่อใหม่ จะทำเชิงอรรถบอกชื่อเดิมไว้ด้วย

๒. วิธีการปริวรรตหรือถ่ายถอดอักษรในจารึกจะยึดตามหลักเกณฑ์ของหอสมุดแห่งชาติ และอาจเพิ่มเติมหลักเกณฑ์บางประการที่เห็นว่าเหมาะสม

วิธีการศึกษาวิจัย

๑. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจารึกล้านนาทั้งหมดตามหัวข้อต่อไปนี้

๑.๑ ลักษณะของจารึก ประกอบด้วยชนิดวัตถุจารึก ลักษณะรูปทรงจารึก และสภาพของจารึก

๑.๒ ขนาดของจารึก

๑.๓ จำนวนด้าน จำนวนบรรทัด

๑.๔ สถานที่พบ และที่อยู่ปัจจุบัน

๑.๕ อายุของจารึก

๑.๖ อักษรและภาษา

๑.๗ การพิมพ์เผยแพร่

๒. ปริวรรตและชำระจารึกตามข้อมูลในข้อ ๑. ทีละจังหวัด ตามลำดับดังนี้ จังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา แพร่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน

๓. จัดทำคำอธิบายศัพท์จารึกแต่ละหลักโดยละเอียด เพื่อนำมารวบรวมเป็นศัพทานุกรมไว้ท้ายเล่ม

๔. สรุปใจความสำคัญของจารึกแต่ละหลัก พร้อมทั้งกำหนดอายุของจารึกด้วย กล่าวคือ จารึกหลักใดที่ไม่ปรากฏศักราชจะประมาณอายุไว้เป็นพุทธศตวรรษ จารึกหลักใดบอกศักราชไว้เป็นจุลศักราชจะเทียบเป็นพุทธศักราชตามแบบการนับปีสมัยรัตนโกสินทร์ คือ บวกด้วย ๑๑๘๑ ซึ่งจะต่างจากการนับปีแบบลังกา ๑ ปี คือ บวกด้วย ๑๑๘๒

๕. สรุปข้อคิดเห็นหรือข้อที่น่าสังเกตของจารึกบางหลักที่มีความสำคัญ

แหล่งข้อมูล

๑. หอสมุดแห่งชาติ

๒. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

๓. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

๔. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

๕. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน จังหวัดน่าน

๖. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หริภุญไชย จังหวัดลำพูน

๗. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

๘. วัดศรีโคมคำ วัดลี วัดเกษศรี ฯลฯ จังหวัดพะเยา

๙. วัดช้างค้ำ วัดพระธาตุแช่แห้ง ฯลฯ จังหวัดน่าน

๑๐. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ประธาน ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

ผู้วิจัยร่วม นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์
นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์
นายเทิม มีเต็ม
นางอัญชนา จิตสุทธิญาณ
นางสาวกรรณิการ์ วิมลเกษม
นางสาวสายหยุด กระเวณกิจ
นางสาวสุนทรี พิรุณสาร
นางสาวมนทิรา วงศ์ชะอุ่ม
นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์
นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ

การเสนอผลงาน

จะเสนอผลงานการปริวรรตและชำระจารึกล้านนาแยกเป็นหนังสือ ๒ ภาค ภาคละ ๔ จังหวัด แต่ละภาคแบ่งเป็นหนังสือ ๒ เล่ม กล่าวคือ

ภาค ๑ เล่ม ๑ ประกอบด้วยจารึกอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยสุโขทัย ที่พบในจังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา และแพร่

ภาค ๑ เล่ม ๒ ประกอบด้วยภาพจารึกที่พบในจังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา และแพร่

ภาค ๒ เล่ม ๑ ประกอบด้วยจารึกอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยสุโขทัย ที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

ภาค ๒ เล่ม ๒ ประกอบด้วยภาพจารึกที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

เนื้อหาในหนังสือภาค ๑ เล่ม ๑ และภาค ๒ เล่ม ๑ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนเนื้อเรื่อง ในส่วนนี้จะเป็นการเสนอเรื่องราวและคำอ่านจารึกแต่ละหลัก เรียงตามลำดับเลขทะเบียนของจารึกในแต่ละจังหวัด ส่วนจารึกที่ชำรุดมากๆ จนอ่านไม่ได้และ

จารึกที่เป็นอักษรอื่นนอกจากที่กำหนดไว้ในโครงการ จะเว้นข้ามไปไม่นำมาเสนอในครั้งนี้ นอกจากนั้นยังมีข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับจารึกแต่ละหลัก ดังนี้

๑.๑ รายละเอียดเกี่ยวกับจารึก

๑.๑.๑ ชื่อจารึก

๑.๑.๒ ลักษณะ

๑.๑.๓ ขนาด

๑.๑.๔ จำนวนด้านและจำนวนบรรทัด

๑.๑.๕ ประวัติและที่อยู่ปัจจุบัน

๑.๑.๖ อายุของจารึก

๑.๑.๗ อักษรและภาษา

๑.๑.๘ ใจความสำคัญ

๑.๑.๙ ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับจารึก (ถ้ามี)

๑.๑.๑๐ การพิมพ์เผยแพร่

๑.๒ คำอ่านจารึกตามอักขรวิธีเดิม และคำอ่านตามอักขรวิธีปัจจุบันเทียบกันทีละบรรทัด

๒. ส่วนภาคผนวก ประกอบด้วย

๒.๑ บทคัดย่อภาษาอังกฤษของจารึกทั้งหมด

๒.๒ บทความเรื่อง วันเดือนปีในเอกสารโบราณ และศักราช ศก ปี วัน เดือน ฤกษ์ และยามในจารึกล้านนา

๒.๓ บัญชีรายชื่อจารึกทั้งหมดเรียงตามศักราช และจารึกที่ไม่ปรากฏศักราช

๒.๔ ศัพทานุกรม

๒.๕ ในภาค ๒ เล่ม ๑ มีจารึกจังหวัดน่าน และแพร่ ที่เพิ่มเติมจากภาค ๑ เล่ม ๑

เนื้อหาในหนังสือภาค ๑ เล่ม ๒ และภาค ๒ เล่ม ๒ ประกอบด้วยภาพถ่ายจารึกทุกด้าน เรียงตามลำดับเลขทะเบียนของจารึกในแต่ละจังหวัด

ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัยภาคที่ ๒ เป็นเวลา ๑๔ ปี
ตั้งแต่มกราคม ๒๕๓๕ ถึงมกราคม ๒๕๔๙

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. จะได้คำอ่านตามอักขรวิธีเดิมในจารึก คำอ่านตามอักขรวิธีปัจจุบัน ตลอดจนคำอธิบายศัพท์ของจารึกล้านนาทั้งหมดที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยสุโขทัยที่ถูกต้องสมบูรณ์

๒. บุคคลทั่วไปที่ไม่สามารถอ่านอักษรโบราณของล้านนา ก็จะสามารถอ่านและทำความเข้าใจ ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับจารึกล้านนาได้โดยสะดวก

๓. ผลงานการปริวรรตและชำระจารึกล้านนาจะทำให้ได้หนังสือวิชาการรวม ๔ เล่ม ซึ่งใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอาณาจักรล้านนา ตลอดจนอาณาจักรใกล้เคียง เช่น อาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านช้าง และเป็นหลักฐานในทางวิชาการด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ ภาษาถิ่น ภาษาศาสตร์ อักขรวิทยา ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมประเพณี ได้เป็นอย่างดียิ่ง

๔. บุคคลทั่วไปได้รู้จักและมองเห็นคุณค่าของศิลาจารึกในฐานะที่เป็นเอกสารโบราณและมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติ ก็จะได้ช่วยกันอนุรักษ์ ดูแลรักษาให้คงอยู่ตลอดไป

หลักเกณฑ์การปริวรรต

งานวิจัยนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์การปริวรรตหรือถ่ายถอดอักษรในจารึกมาเป็นอักษรและอักขรวิธีไทยปัจจุบันไว้ ๒ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ถ่ายถอดอักษรในจารึกเป็นอักษรไทยปัจจุบันตัวต่อตัว ตามอักขรวิธีในจารึก ข้อความที่ถอดในขั้นนี้ เรียกว่า **"คำจารึก"** จะเขียนเรียงตามลำดับบรรทัดของจารึกไว้ทางด้านซ้ายของหน้ากระดาษ

การถ่ายถอดในขั้น **"คำจารึก"** กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

๑. อักษรนำ หรือพยัญชนะ ๒ ตัวที่เขียนเชื่อมต่อกัน ได้แก่ หญ หน คน ฅน และ อย เมื่อถ่ายถอดเป็นอักษรไทย จะใช้เครื่องหมายขีดขวาง (-) ไว้บนตัวอักษรทั้ง ๒ ตัว เช่น

อักษรนำเขียนเชื่อมกัน

ษฎ - หญ

ษน - หน

ษม - หม

พยัญชนะ ๒ ตัวเขียนเชื่อมกัน

ฅน - ฅน

คน - คน

ย - อย

ฬฬ - ลล

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒. อักษรกล้ำและพยัญชนะต้น ๒ ตัว ที่เขียนพยัญชนะตัวที่ ๒ หรืออักษรกล้ำไว้ใต้พยัญชนะตัวแรก รวมทั้งตัวสะกดตัวตามในคำภาษาบาลี ซึ่งเขียนตัวตามด้วยตัวเชิงอยู่ใต้ตัวสะกด ในกรณีนี้จะเขียนเครื่องหมายจุด (.) ไว้ข้างใต้อักษรตัวหน้า เพื่อแสดงว่าพยัญชนะตัวถัดไปเขียนอยู่ข้างใต้ เช่น

อักษรกล้ำ

- พฺระ

- พฺร

- สกฺราชะ

พยัญชนะต้น ๒ ตัว

- พฺยาว

ตัวสะกดตัวตาม

- พูทฺธ

- พุทฺธา

๓. ในการปริวรรตตัวอักษร จะปริวรรตจากด้านซ้ายมือไปด้านขวามือ และจากข้างบนลงมาข้างล่าง โดยใช้จุดใต้ตัวอักษรเพื่อแสดงว่า ตัวอักษรถัดไปจะอยู่ใต้ตัวอักษรตัวแรกตรงกับจุดข้างใต้นั้น ส่วนจุดข้างบนตัวอักษรจะแสดงว่า ตัวอักษรที่อยู่ข้างหน้าตัวอักษรนั้น เขียนอยู่ข้างบนตรงจุดดังกล่าว ตัวอย่างเช่น

- หฺลวฺง “หลวง”

- หฺลงฺว “หลวง”

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961178368

- งหฺลฺว “หลวง”

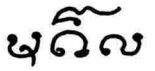 - มงคฺล “มงคล”

- มงคฺล “มงคล”

- สงเกฺษ “สังเกต”

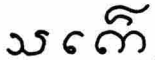 - สงเกฺศ “สังเกต”

อนึ่ง ตัวอักษรธรรมล้านนาใช้ ร เรือ เขียนข้างบนแทน “ระห้าม” หรือ “การันต์” เนื่องจากมีหลักการว่า เครื่องหมายรูปเดียวกัน แม้จะใช้แทนเรื่อง ๒ เรื่อง (ใช้แทน ร เรือ และระห้าม) ก็จะปริวรรตโดยใช้ตัวอักษรตัวเดียวกัน ฉะนั้น ในการปริวรรตจึงใช้ ร เรือ แทน “ระห้าม” ไปด้วย เช่น

- ธมฺ์ม “ธรรม”

- สตาง์ค “สตางค์”

- กุณ์ช “กุญชร”

- วุนพุท์ธ “วันพุธ”

๔. การถ่ายถอดรูปอักษร บ และ ป ในอักษรธรรมล้านนา รูปอักษร บ ( ) จะถ่ายถอดเป็นอักษร บ และรูปอักษร ป () จะถ่ายถอดเป็น ป ทั้งที่เป็นคำในภาษาไทยและภาษาบาลี ส่วนรูปอักษรตัวเชิง จะถ่ายถอดเป็นอักษร บ ตัวอย่างเช่น

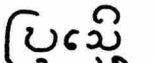 - บฺรเสิฏฺ “ประเสริฐ”

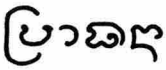 - บฺราถนา “ปรารถนา”

- แปฺง “แปลง”

- เปฺน “เป็น”

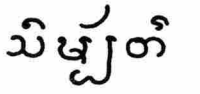 - สมฺบัติ์ “สมบัติ”

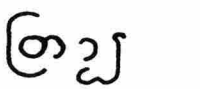 - ตฺราบ “ตราบ”

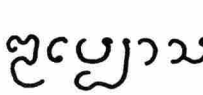 - อุบฺเบาสฎฺฐ “อุปฺโปสฎฺฐ”

๕. เครื่องหมายซ้ำคำซึ่งจะเขียนเป็นเลขสอง (๒ , ๒) ไว้บนคำที่ต้องการซ้ำเมื่อถ่ายถอดจะเขียนไว้เหมือนเดิม เช่น

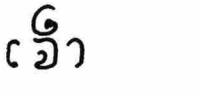 - เจ้า๒ “เจ้า เจ้า”

๖. ในกรณีที่มีการเขียนคำหรือข้อความตก เมื่อถ่ายถอดจะใช้เครื่องหมาย + คั่นหน้าและหลังคำ หรือข้อความที่ตก

๗. คำต่างๆ ที่มีเครื่องหมายไม้หันอากาศ หรือไม้กง เมื่อถ่ายถอดจะเขียนไว้ตามตำแหน่งเดิม เช่น

- สกัราช “ศักราช”

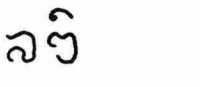 - ลง์ “ลง”

- วนั “วัน”

๘. คำที่เขียนด้วยอักขรวิธีพิเศษ ตามที่ปรากฏในจารึกแต่ละหลัก จะถ่ายถอดตามรูปแบบอักขรวิธีที่ปรากฏ เช่น

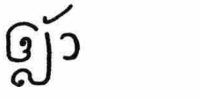 - ทฺล้า “ทั้งหลาย”

อกฺษ์ - อกฺษ์ "อักษร"

ขั้นตอนที่ ๒ เป็นขั้นที่เขียนข้อความตาม **"คำจารึก"** ด้วยอักขรวิธีปัจจุบัน ข้อความในขั้นนี้เรียกว่า **"คำอ่าน"** จะเขียนไว้ทางด้านขวาของหน้ากระดาษ การถ่ายถอดขั้นคำอ่านมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. ปรับอักขรวิธีเดิมให้เป็นอักขรวิธีปัจจุบัน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ตัวอย่างเช่น

คำจารึก	**คำอ่าน**
วนัเมง	วันเม็ง
ไทวา่วนัพุด	ไทยว่าวันพุธ

๒. ชื่อบุคคล ชื่อสถานที่ ชื่อบ้านเมือง จะเขียนตามเสียงเดิม เช่น เมิงพยาว ดาบเริน

๓. คำที่อ่านออกเสียงเหมือนกับคำปัจจุบัน จะสะกดตามอักขรวิธีปัจจุบัน เช่น

คำจารึก	**คำอ่าน**
สาสะนา	ศาสนา
สาสะหนา	ศาสนา
สักราช	ศักราช
ศักราชะ	ศักราช
หริน, หรีน	หิน
ขรง	ขง

๔. คำบาลี จะเขียนตามอักขรวิธีภาษาบาลี เช่น

คำจารึก	**คำอ่าน**
เพาฺธิสตฺเตา	โพธิสตฺโต

๕. ชื่อ วัน เดือน ปี ชื่อฤกษ์ จะเขียนตามที่ปรากฏในจารึก

อักษรย่อที่ใช้ในหนังสือนี้

๑. อักษรย่อชื่อจังหวัดต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเลขทะเบียนจารึก

ชม. = เชียงใหม่
ลป. = ลำปาง
ลพ. = ลำพูน
มส. = แม่ฮ่องสอน

๒. อักษรย่อชื่อหนังสือ

งจ. = **งานเกี่ยวกับจารึก.** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายประสาร บุญประคอง วันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : ธีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

ปศจ. ภาคที่ ๓ = **ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓.** คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

ปศจ. ภาคที่ ๔ = **ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔.** คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

ปศจ. ภาคที่ ๗ = **ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๗.** คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๓๖ พรรษา, กรุงเทพฯ : ศักดิโสภาการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ปจล. = **ประชุมจารึกล้านนา**. คลังข้อมูลจารึกล้านนา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่.

วศจ. = **วิเคราะห์ศิลาจารึกในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย.** กรมศิลปากร. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์. ๒๕๒๒.

บล. = **โบราณคดีล้านนา.** สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, ๒๕๔๐.

ลท. = **ล้านนาไทย.** อนุสรณ์พระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์. เชียงใหม่ : ทิพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๖ - ๒๕๒๗.

วศก. = **วารสารศิลปากร.** (นิตยสารศิลปากร)

อักษรย่ออื่นๆ

น. = หน้า

ป. = ปีที่

ล. = เล่มที่

นอกเหนือจากนี้ เป็นอักษรย่อที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป เช่น อักษรย่อชื่อเดือน, อักษรย่อของคำว่าอำเภอ และจังหวัด เป็นต้น

ตัวอย่างการใช้อักษรย่อ

ทะเบียนจารึก	**สถานที่พบ**	**พิมพ์เผยแพร่**
ชม. ๑	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๖ ล.๓ ก.ย. ๒๕๐๕ น. ๖๑ - ๗๐

หมายถึง

ทะเบียนจารึก	-	จารึกจังหวัดเชียงใหม่ เลขทะเบียนลำดับที่ ๑
สถานที่พบ	-	วัดเชียงมั่น ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
พิมพ์เผยแพร่	-	ในวารสารศิลปากร ปีที่ ๖ เล่มที่ ๓ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ หน้า ๖๑ - ๗๐

ABBREVIATIONS

CI	=	Collection of Inscriptions (1 - 6)
Ins.	=	Inscription
CM.	=	Chiang Mai
LPh.	=	Lamphun
LP.	=	Lampang
MS.	=	Mae Hong Son
SJ	=	The Silpakorn Journal
CTI	=	Corpus of Thai Inscriptions Instalment VII. Published by The Historical Commisssion of the Prime Minister's Secretariat to Commemorate the 36th anniversary of H.R.H. Princess Maha Chakri Sirindhorn's birthday. Bangkok : Sakdisopha, 1991.
CLI	=	Corpus of Lān Nā Inscriptions. Archive of Lan Na Inscriptions Social Research Institute Chiang Mai University.
AIH	=	An Analysis of Inscriptions of Hariphunjaya National Museum. The Fine Arts Department. Bangkok : Rung Silpa, 1977.
BALI	=	Bulletin of the Archive of Lan Na Inscriptions Social Research Institute Chiang Mai University, 1991.
STOS	=	Some Topics on Old Siam, Na Nagara Prasert, Published on the Occation of Third ASEAN Awards Ceremony For Culture, Communication and Literary Work October 1993.
MPIC. II	=	Mission Pavie Indo-Chine 1879 - 1895. Etudes diverses II Recherches Sur L'histoire du Cambodge, du Laos et du Siam, Pavie Auguste, Paris Ernest Leroux, Editeur 28, 1898.
JSS	=	Journal of Siam Society

บัญชีจารึก
จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๑	ฝักขาม	ไทย	๙๔๓ ๒๑๒๔	๑/๓๔ ๒/๓๖	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๒	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๑๕๒ ๒๓๓๓	๑/๒๘ กรอบนอก/๑	ไม้สัก/กรอบหลังพระพุทธรูปศิลาปางทรมานช้างนาราคีรี
ชม.๓	ฝักขาม	ไทย	๘๐๗ ๑๙๘๘	๑/๑๒	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๔	ฝักขาม	ไทย	๘๕๙ ๒๐๔๐	๑/๑๖ ๒/๑๐	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๕	ฝักขาม	ไทย	(๙๒๑) (๒๑๐๒)	๑/๒๔ ๒/๒๒	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ชม.๖	ฝักขาม	ไทย	๘๖๕ ๒๐๔๖	๑/๑๑	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๗	ฝักขาม	ไทย	๙๑๕ ๒๐๙๖	๑/๙ ๒/๑๗	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๕๙/๑๕๔	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๖ ล.๓ ก.ย. ๒๕๐๕ น.๖๑-๗๐ ปศจ.ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๖ น.๒๑๐-๒๑๘ MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๒๗๙-๓๑๒ pl.๒๕-๓๐ JSS. Vol 65 No.18 pt 2 (July 1997) pp.111-144
๒๓/๕๘	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ปศจ.ภาคที่ ๖ ตอนที่ ๑ หลักที่ ๑๓๒ น.๖-๑๐ คำจารึกฐานพระพุทธรูปในนครเชียงใหม่ เลขที่ ๒๕๔ ปจล.เล่ม ๒ น.๑๕-๓๔
๔๙/๑๔๘	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๑ น.๑๙-๒๓
๔๔/๖๗	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๔ ล.๕ ม.ค. ๒๕๑๔ น.๑๑๕-๑๑๙ ปจล.เล่ม ๔ น.๗๗-๙๓
๓๕/๑๔๒	วัดช้างค้ำเวียงกุมกาม ต.ท่าวังตาล อ.สารภี จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๑๒๗-๑๔๙
๔๕/๑๒๖	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๑ น.๙๑-๑๐๔
๕๐/๑๒๘	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๒๑๕-๒๓๕

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๘	ฝักขาม	ไทย, บาลี	๑๑๖๖ ๒๓๔๗	๑/๒๔ ๒/๑๖	ไม้สัก/รูปใบเสมา
ชม.๙	ฝักขาม	ไทย	(๘๕๓) (๒๐๓๔)	๑/๗	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๑๐	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษที่ ๒๑	๑/๗	หินทรายสีเทา/แผ่น (หักชำรุด)
ชม.๑๒	ฝักขาม	ไทย	๑๑๗๓ ๒๓๕๔	๑/๑๙ ๒/๕	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๑๓	ฝักขาม	ไทย	๘๕๔ ๒๐๓๕	๑/๒๓ ๒/๒๒	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ชม.๑๔	ฝักขาม	ไทย	๑๑๗๑ ๒๓๕๒	๑/๑๙ ๒/๑๘	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ชม.๑๕	ฝักขาม	ไทย	๙๔๓ ๒๑๒๔	๑/ดวงชาตา (ข้อความลบเลือน) ๒/๕๐	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ชม.๑๖	ฝักขาม	ไทย	๘๕๘ ๒๐๓๙	๑/๒๓	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา (ชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๔๓.๕/๑๐๖	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๕ ล.๖ มี.ค. ๒๕๑๕ น.๘๗-๙๔ ปจล.เล่ม ๒ น.๑๓๙-๑๖๐
๔๙/๘๙	พุทธสถานเชียงใหม่ ต.ช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๒๕-๗๕
๓๑/๓๙	วัดขันทอง ต.วังเหนือ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	-
๕๓/๘๙	วัดพระสิงห์ ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๑๕๑-๑๖๗ MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๒๔๖-๒๕๔ pl.๑๑-๑๓ ปจล.เล่ม ๒ น.๑๗๗-๑๙๓
๕๗/๑๔๓	วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๓ ล.๖ มี.ค. ๒๕๑๓ น.๙๓-๑๐๐ ปจล.เล่ม ๑๐ น.๓๙-๕๕ MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๒๗๗-๒๘๔ pl.๑๘-๒๓
๓๗/๖๙	วัดศรีเกิด ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดศรีเกิด ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๔ ล.๒ ก.ค. ๒๕๑๓ น.๙๙-๑๐๖ ปจล.เล่ม ๒ น.๑๖๑-๑๗๖
๕๘/๑๗๖	วัดเกตการาม ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดเกตการาม ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๖ ล.๓ ก.ย. ๒๕๑๕ น.๙๒-๑๐๒ ปจล.เล่ม ๑๑ น.๓๓-๕๖ MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๓๘๗-๓๙๔ pl.๔๕-๔๖
๕๓/๖๖	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๔ ล.๖ มี.ค. ๒๕๑๔ น.๘๒-๘๗

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๑๗	ฝักขาม	ไทย	๙๑๘ ๒๐๙๙	๑/๓๒ ๒/๓๔	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ชม.๑๘	ฝักขาม	ไทย	- (๒๐๘๓)	๑/๑๘ ๒/๒๐	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ชม.๑๙	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๑๔๑ ๒๓๒๒	๑/๒๘ ๒/๑๕	ไม้สัก/รูปใบเสมา
ชม.๒๐	ฝักขาม	ไทย	๙๑๖ ๒๐๙๗	๑/๒๒ ๒/๒๔	หินทรายสีเหลือง/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ชม.๒๑	ฝักขาม	ไทย	๘๕๐ ๒๐๓๑	๑/๑๓ ๒/๑๗ ๓/๑๔ ๔/๑๔	หินทรายสีแดง/หลักสี่เหลี่ยม (ชำรุด)
ชม.๒๒	ฝักขาม	ไทย, บาลี	๙๔๘ ๒๑๒๙	๑/๓	โลหะสีเขียว/รูประฆัง (เดง)
ชม.๒๓	ธรรมล้านนา	ไทย	๙๙๑ ๒๑๗๒	๑/๑	สำริดสีเขียว/ขอบระฆัง
ชม.๒๔	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๒๒ ๒/๗	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา (ชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๕๒/๑๒๑	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๙ ล.๕ ม.ค. ๒๕๐๙ น.๖๔-๗๓ ปศจ. ภาคที่ ๔ หลักที่ ๑๐๔ น.๑๑๑-๑๑๙
๓๘/๕๘	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๘ น.๗๕-๘๔
๔๑/๘๐	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วัดพระธาตุศรีจอมทอง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๑๐ น.๙๓-๑๑๑
๕๕/๑๔๖	วัดพระธาตุดอยน้อย ต.สองแคว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วัดพระธาตุดอยน้อย ต.สองแคว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๒๘ ล.๖ ม.ค. ๒๕๒๘ น.๒๐-๒๖
๔๒/๙๐	วัดสาลกัลญาณมหันตาราม ต.ออนใต้ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	วัดป่าตึง ต.ออนใต้ อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่	-
-	วัดพระสิงห์ ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดพระสิงห์ (หอระฆัง ด้านซ้ายหลังวิหาร) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-
๒๘๖/๑๒๗	วัดพระสิงห์ ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดพระสิงห์ (ด้านขวา พระวิหาร) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๑๑ น.๒๐๗-๒๒๐
๒๗/๔๒	-	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๔๗-๖๔ MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๒๕๕-๒๗๗

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๒๕	ฝักขาม	ไทย	- (๒๐๕๒)	๑/๒๙ ๒/๒๒	-
ชม.๒๖	ฝักขาม	ไทย	๘๘๔ ๒๐๖๕	๑/๖ ๒/๘	- / รูปใบเสมา
ชม.๒๗	ฝักขาม	ไทย	๙๔๓ ๒๑๒๔	๑/๒	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ชม.๒๙	ฝักขาม	ไทย	๑๑๗๓ ๒๓๕๔	๑/๔ ๒/ดวงเลขโหร	- / รูปใบเสมา
ชม.๓๐	ฝักขาม	ไทย	๑๑๘๙ ๒๓๗๐	๑/เป็นยันต์ ๒/๑๐	-
ชม.๓๑	ฝักขาม	ไทย	- (๒๐๑๐)	๑/๑๔	-
ชม.๓๖ (๓๖/๑ ๓๖/๒ ๓๖/๓)	ดวง-เลข	-	-	-	หินทรายสีเทา/หลักสี่เหลี่ยม
ชม.๓๗ (๓๗/๑ ๓๗/๒ ๓๗/๓)	ดวง-เลข	-	-	-	หินทรายสีเทา/หลักสี่เหลี่ยม
ชม.๓๘	ธรรมล้านนา	ไทย, บาลี	๑๒๐๙ ๒๓๙๐	๑/๑๑ ๒/๙	-

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
-	วัดศรีสุพรรณ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-	ปจล.เล่ม ๑๐ น.๕๗-๗๕
-	วัดเจดีย์หลวง ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๑๑๑-๑๒๖
๔๒/๗๓	วัดป้านปิง ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดป้านปิง (ด้านหน้า อุโบสถ) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๑๐ น.๑๙-๓๗ MPIC. ๑๘๗๙ - ๑๘๙๕ pp.๓๒๕ - ๓๒๗ pl.๓๑
-	วัดเชียงมั่น ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-	MPIC.๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๔๓๑-๔๓๔ pl.๕๕-๕๖ STOS. pp.๕๙-๗๐
-	วัดศรีคำขมพู (วัดศรีชมพู) อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-	-
-	วัดเก้าตื้อ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-	-
-	ประตูท่าแพ ต.ช้างม่อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ประตูท่าแพ ต.ช้างม่อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ลท. น.๑๑๑-๑๒๑ STOS pp.๕๙-๗๐ MPIC ๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๔๓๑-๔๓๒ pl.๕๗, ๖๐
-	ประตูสวนดอก ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ประตูสวนดอก ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ลท. น.๑๑๑-๑๒๑ STOS pp.๕๙-๗๐ MPIC ๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๔๓๑-๔๓๒ pl.๕๘-๕๙
-	วัดโบสถ์ บ้านบ่อ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-	ปจล.เล่ม ๑๐ น.๒๑๓-๒๒๕

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๔๐	ฝักขาม, ธรรมล้านนา	ไทย, บาลี	๑๑๖๖ ๒๓๔๗	๑/๒๕ ๒/๑๙	ไม้/รูปใบเสมา
ชม.๕๒	ฝักขาม	ไทย	๘๒๔ ๒๐๐๕	๑/๙	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ชม.๖๒	ฝักขาม	ไทย	๘๕๘ ๒๐๓๘	๑/๘	-
ชม.๖๗	ฝักขาม	ไทย	๘๕๐ ๒๐๓๑	๑/๑๔ ๒/๑๑	หิน/รูปใบเสมา
ชม.๖๙	ฝักขาม	ไทย	ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๐-๒๑๒๐	๑/๗	หินทราย/รูปใบเสมา
ชม.๑๗๓/๑ (หลักเก่า)	ธรรมล้านนา ตัวเลข (กลับ) ในยันต์	บาลี	-		ศิลา/หลักสี่เหลี่ยมทรงกระโจม
ชม.๑๗๓/๒ (หลักใหม่)	ธรรมล้านนา ตัวเลข (กลับ) ในยันต์	บาลี	-		ซีเมนต์/หลักสี่เหลี่ยมทรงกระโจม
ชม.๑๗๔/๑	ธรรมล้านนา ในยันต์	บาลี	(๑๓๓๐) ๒๕๑๑	๑/๕	ซีเมนต์/หลักสี่เหลี่ยมทรงกระโจม
ชม.๑๗๔/๒	ธรรมล้านนา ในยันต์	ไทย, บาลี	(๑๓๒๘) ๒๕๐๙	๑/๑	ซีเมนต์/หลักสี่เหลี่ยมทรงกระโจม
ชม.๑๗๕	ฝักขาม	ไทย	๘๖๔ ๒๐๔๕	๑/๑๒	ปูนหล่อ/เศษชิ้นส่วน (ชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๒๕/-	วัดพระสิงห์ ต.พระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วัดเจดีย์หลวง อ.เมือง จ.เชียงใหม่	วศก. ป.๑๕ ล.๖ ๒๕๑๕ น.๙๓-๙๔ ปจล.เล่ม ๒ น.๑๑๙-๑๓๗
๒๙/๔๐	-	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๒๓๗-๒๔๖
๔๓.๕/๕๐	บ้านหนองน้ำถุ้ง ต.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๘ น.๑๕-๒๔
๔๘/๘๐	วัดสันโป่ง ต.แม่เย็น อ.พาน จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จ.เชียงราย	วศก. ป.๒๗ ล.๔ ก.ย. ๒๕๒๖ น.๗๓-๘๑ ปจล. เล่ม ๑ น.๖๙-๗๕
๓๘.๕/๕๑	อ.พาน จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จ.เชียงราย	ปจล. เล่ม ๑ น.๑๔๗-๑๔๙
-	ประตูเชียงใหม่ ด้านทิศตะวันออก	-	-
-	ประตูเชียงใหม่	-	-
-	ประตูสวนปรุง ด้านทิศตะวันออก	-	-
-	ประตูสวนปรุง ด้านทิศตะวันตก	-	-
๑๔/๑๕	ในคลังพิพิธภัณฑสถาน-แห่งชาติ เชียงใหม่	คลังพิพิธภัณฑสถาน-แห่งชาติ เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๔ น.๑๙๙-๒๑๔

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ชม.๑๗๗	ฝักขาม	ไทย	(๑๒๑๐) (๒๓๙๑)	๑/๑๗	แผ่นไม้
ชม.๑๗๘	ฝักขาม	ไทย	- ๒๐๒๔	๑/๒ ๒/๑	รอบฐานพระพุทธรูป

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
-	-	วัดช่างเคิ่ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม๘ น.๑๓๗-๑๔๘
-	-	-	-

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลป.๑	ฝักขาม	ไทย	๘๓๘ ๒๐๑๙	๑/๑๗	หินทราย/รูปใบเสมา
ลป.๒	ฝักขาม	ไทย	๘๖๕ ๒๐๔๖	๑/๒๑ ๒/๘	หินชนวน/รูปใบเสมา
ลป.๓	ธรรมล้านนา	ไทย, บาลี	๑๑๙๔ ๒๓๗๕	๑/๓๐ ๒/๑๓	หินชนวน/รูปใบเสมา
ลป.๔	ธรรมล้านนา	ไทย, บาลี	๑๒๐๑ ๒๓๘๒	๑/๑๖	หินชนวน/รูปใบเสมา
ลป.๕	ฝักขาม ธรรมล้านนา	ไทย	๑๑๕๘ ๒๓๓๙	๑/๒๔ ๒/๒๑	หินชนวน/รูปใบเสมา
ลป.๖	ฝักขาม	ไทย	๘๕๘ ๒๐๓๙	๑/๑๗ ๒/๑๔	หินทราย/รูปใบเสมา
ลป.๗	ฝักขาม	ไทย	๘๖๔ ๒๐๔๕	๑/๑๕ ๒/๑๕	หินชนวน/รูปใบเสมา

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๓๙/๗๔	บริเวณโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพฯ	วศก. ป.๖ ล.๓ ส.ค. ๒๔๙๕ น.๘๙-๙๓ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๖๕ น.๑๕๒-๑๕๕ ปจล.เล่ม ๗ น.๑๓-๒๐
๔๘.๕/๑๐๔	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วศก. ป.๔ ล.๕ ม.ค. ๒๕๐๔ น.๗๓-๗๙ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๐ น.๑๗๙-๑๘๔ ปจล.เล่ม ๗ น.๓๓-๔๖
๓๖/๗๒	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
๔๓/๗๖	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
๔๒/๗๙	-	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วศก. ป.๔ ล.๖ มี.ค. ๒๕๐๔ น.๔๗-๕๕ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๘ น.๒๒๘-๒๓๕ ปจล.เล่ม ๒ น.๕๓-๗๖ ปจล.เล่ม ๗ น.๑๗๑-๑๙๒
๔๕/๑๔๔	-	วัดเชียงราย ต.เวียง อ.เมือง จ.ลำปาง	วศก. ป.๑๔ ล.๔ พ.ย. ๒๕๑๓ น.๙๕-๑๐๐
๕๑/๑๑๐	-	ศาลากลางจังหวัดลำปาง ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง	วศก. ป.๑๔ ล.๓ ก.ย. ๒๕๑๓ น.๘๗-๙๓

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลป.๘	ฝักขาม	ไทย	๙๖๔ ๒๑๔๕	๑/๓	เนื้อสำริด/ฐานพระไสยาสน์
ลป.๙	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑๐	หินชนวน/(ชำรุด)
ลป.๑๐	ฝักขาม	ไทย	(๑๐)๓๖ ๒๒๑๗	๑/๓	ฐานพระพุทธรูป
ลป.๑๑	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๐๑ ๒๓๘๒	๑/๒๑	หินชนวน/แผ่นสี่เหลี่ยม
ลป.๑๒	ฝักขาม	ไทย	๘๕๘ ๒๐๓๙	๑/๑๒ ๒/๙	รูปใบเสมา
ลป.๑๓	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๗๕ ๒๔๕๖	๑/๔๗	-
ลป.๑๔	ไทยสุโขทัย	ไทย	-	๑/๔๒	ศิลา/รูปใบเสมา
ลป.๑๕	ฝักขาม	ไทย	(๒๐๑๑)	๑/๙	หินทรายสีเทา/สี่เหลี่ยม

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๑๗๓/๑๓	-	วัดเกาะวาลุการาม ต.สวนดอก อ.เมือง จ.ลำปาง	-
๔๐/๖๐	-	วัดพระแก้วดอนเต้า ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	วศก. ป.๖ ล.๔ พ.ย. ๒๕๐๕ น.๑๐๒ -๑๐๓ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๘๒ น.๒๔๕-๒๔๗
๓๑.๕/๔	-	วัดพิชัย ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง	ปจล.เล่ม ๙ น.๑๑๗-๑๒๖
๔๓/๗๑	วัดคะตึกเชียงมั่น ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง	วัดคะตึกเชียงมั่น ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง	-
-	วัดป่าบง อ.เมือง จ.ลำปาง	ที่ว่าการอำเภอวังเหนือ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	วศก. ป.๒๙ ล.๒ พ.ค. ๒๕๒๘ น.๖๕-๖๙ ปจล.เล่ม ๗ น.๒๑-๓๒
-	วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-	-
-	เมืองลอง จ.ลำปาง (ปัจจุบัน คือ อ.ลอง จ.แพร่)	คลังพิพิธภัณฑสถาน-แห่งชาติ (คลังกลาง) ต.คลองห้า อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี	-
๓๙/๕๗	วัดบ้านแลง ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จ.เชียงราย	วศก. ป.๑๓ ล.๓ ก.ย. ๒๕๑๒ น.๑๑๔-๑๑๖

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลป.๑๖	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๓๑๙ ๒๕๐๐	๑/๓๒	ศิลา/รูปใบเสมา
ลป.๑๗	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๘๙ ๒๔๖๙	๑/๒๘	หินชนวน/แผ่นศิลา
ลป.๑๘	ไทย, ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๗๙ ๒๔๖๐	๑/๑๒ ๒/๑๔	หินชนวน/รูปใบเสมา
ลป.๒๐	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๓๕ ๒๔๑๖	๑/๓	โลหะ/กระดึง
ลป.๒๑	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๒	โลหะ/ฐานพระพุทธรูป
ลป.๒๒	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๒	โลหะ/ฐานพระพุทธรูป
ลป.๒๓	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๐๔๕ ๒๒๒๖	๑/๕ (แผ่นเก่า) ๑/๔ (แผ่นใหม่)	ไม้/แผ่นยาว
ลป.๓๙	ธรรมล้านนา	บาลี, ไทย	๑๒๘๘ ๒๔๖๙	๑/๒๕	เสาปูนซีเมนต์

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
-	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
-	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
-	ซุ้มด้านขวาพระวิหารของพระบัวเข็ม วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
-	วัดปงสนุกเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	วัดปงสนุกเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	-
๔๔/๕	วัดปงสนุกเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	วัดปงสนุกเหนือ ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	-
๑๐๐/๒๐	วัดแสงเมืองมา ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	วัดแสงเมืองมา ต.เวียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำปาง	-
๘๔.๕/๑๗.๕	วัดเสลารัตนบัพพตาราม (ไหล่หิน) ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง	ขื่อวิหารวัดเสลารัตน-บัพพตาราม ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
-	วัดพระธาตุลำปางหลวง (ติดวิหารพระเจ้าล้านทอง) ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลป.๔๐	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๘๘ ๒๔๖๙	๑/๑๙	เสาปูนซีเมนต์
ลป.๔๑	ธรรมล้านนา	ไทย	๑๒๘๘ ๒๔๖๙	๑/๑๐	เสาปูนซีเมนต์
ลป.๔๒	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑๔	แผ่นไม้/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลป.๔๓	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๒๑	แผ่นไม้/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลป.๔๔	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑๓	แผ่นไม้/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลป.๔๕	ฝักขาม	ไทย	(๘๗๗) ๒๐๕๘	๑/๑๕	แผ่นไม้/รูปใบเสมา (ชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
-	วัดพระธาตุลำปางหลวง (ติดวิหารน้ำแต้ม) ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุ ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
๒๔/๖๓	วัดพระธาตุลำปางหลวง (ติดวิหารพระพุทธ) ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	วิหารวัดพระธาตุ ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	-
-	ถ้ำเด่นงัว อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๗ น.๑๐๕-๑๑๔
- /๑๕๒	ถ้ำเด่นงัว อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๗ น.๑๑๕-๑๒๔
- /๗๘	ถ้ำเด่นงัว อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๗ น.๑๓๕-๑๔๔
- /๑๕๐	ถ้ำเด่นงัว อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่	ปจล.เล่ม ๗ น.๑๒๕-๑๓๔

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลพ.๘	ฝักขาม	ไทย	- (๒๐๕๙)	๑/๑๗	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๙	ฝักขาม	ไทย	(๗๗๓) ๑๙๕๔	๑/๒๓ ๒/๒๓ ๓/๒๒	หินทรายสีน้ำตาล/แท่งสี่เหลี่ยมทรงสูง
ลพ.๑๐	ฝักขาม	ไทย	๘๕๘ ๒๐๓๙	๑/๒๒ ๒/๒๒ ๓/๒๒ ๔/๒๔	หินทรายสีเทา/รูปแท่งสี่เหลี่ยม
ลพ.๑๑	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษที่ ๒๑	๑/ดวงชาตา ๒/(ลบเลือน) ๓/(ลบเลือน) ๔/๑๓	หินทรายสีเทา/สี่เหลี่ยมด้านบนตัดเหลี่ยมเผชิญกันทั้งสี่ด้าน
ลพ.๑๒	ฝักขาม	ไทย	๘๙๗ ๒๐๗๘	๑/๑๑	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๑๓	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑๔ ๒/๓	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๑๔	ฝักขาม	ไทย	ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๕-๒๐๕๐	๑/๑๒ ๒/๓	หินทรายสีแดง/หลักสี่เหลี่ยม (ชำรุด)
ลพ.๑๕	ฝักขาม	ไทย	๘๖๒ ๒๐๔๓	๑/๓๒ ๒/๑๙	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ลพ.๑๖	ธรรมล้านนา, ฝักขาม	บาลี, ไทย	๘๕๐ ๒๐๓๑	๑/๒๑ ๒/๑๐	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา (ชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๔๐/๗๘	วัดต้นผึ้ง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๓๓
๓๗/๑๐๑	อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๓๔-๓๕ ปศจ. ภาคที่ ๗ หลักที่ ๓๐๑ น.๘๙-๙๘
๓๕.๕/๑๖๐	อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๓๖-๓๗
๒๕/๖๒	อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๓๘-๓๙
๖๓/๙๒	จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๐ จคล. ฉ.๕ น.๘๙-๙๘
๔๐/๑๒๘	วัดแสนข้าวห่อ (เป็นวัดร้าง) อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๑-๔๒ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๘๔ น.๒๕๒-๒๕๓
๔๒.๕/๑๒๙	วัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันตกเฉียงเหนือ อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๓-๔๔ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๘๓ น. ๒๔๘ - ๒๕๑
๔๗.๕/๑๔๒	อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๕-๔๖ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๑ น. ๑๘๕ - ๑๙๔
๔๘/๑๒๐	อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๗-๔๘

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลพ.๑๗	ฝักขาม	ไทย	๙๗๓ ๒๑๕๓	๑/๑๖	หินทรายสีน้ำตาล/ใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๑๘	ฝักขาม	ไทย	๘๖๙ ๒๐๕๐	๑/๑๘ ๒/๑๕	หินทรายสีน้ำตาลออกเหลือง/ รูปใบเสมา
ลพ.๑๙	ฝักขาม	ไทย	๘๖๔ ๒๐๔๕	๑/๔ ๒/๑๔	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา
ลพ.๒๐	ฝักขาม	ไทย	๘๖๖ ๒๐๔๖	๑/๑๙	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๒๑	ฝักขาม	ไทย	๘๔๖ ๒๐๒๗	๑/๑๖ ๒/๖	หินทรายสีน้ำตาลเหลือง/รูปใบเสมา
ลพ.๒๒	ฝักขาม	ไทย	๘๖๘ ๒๐๔๙	๑/๓๒ ๒/๑๖	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๒๓	ฝักขาม	ไทย	๘๕๑ ๒๐๓๒	๑/๑๙ ๒/๑๙	หินแปรสีดำ/รูปใบเสมา
ลพ.๒๔	ฝักขาม	ไทย	๘๓๖ ๒๐๑๗	๑/๑๒	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๒๕	ฝักขาม	ไทย	๙๒๑ ๒๑๐๒	๑/๑๐ ๒/๑๖	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๒๖	ฝักขาม	ไทย	๘๖๒ ๒๐๔๓	๑/๑๒ ๒/๑๒	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๔๘/๖๕	จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๔๙-๕๐
๖๐/๑๒๔	วัดสันมะค่า อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๕๑-๕๒ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๖๗ น.๑๖๐-๑๖๕
๕๓/๙๐	วัดบุญนาค อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๕๓-๕๔
๖๑/๗๗	วัดกู่เส้า อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๕๕-๕๖
๔๙/๑๑๕	ถ้ำพระ อ.เมือง จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๕๗-๕๘ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๖๖ น.๑๕๖-๑๕๙ MPIC. pp.๓๓๑-๓๓๓ pl.๓๒-๓๔
๕๐/๑๕๖	วัดวิสุทธาราม จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๕๙-๖๐
๓๓.๕/๖๑	วัดหนองหนาม อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๑ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๖๘ น.๑๖๖-๑๗๓
๕๔/๖๔	อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๒-๖๓ ปศจ. ภาคที่ ๗ หลักที่ ๓๐๒ น. ๙๙-๑๐๑
๓๔/๖๐	อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๔-๖๕
๕๒/๒๕	จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๖

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลพ.๒๗	ฝักขาม	ไทย	๘๗๔ ๒๐๕๕	๑/๑๕ ๒/๒๐	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๒๘	ฝักขาม	ไทย	(๙๐๗) (๒๐๘๘)	๑/๑๓ ๒/๘	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๒๙	ฝักขาม	ไทย	๘๘๕ ๒๐๖๖	๑/๕ ๒/๑๓	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๓๐	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๑	๑/๑๒ ๒/๗	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๓๑	ฝักขาม	ไทย	๘๖๑ ๒๐๔๒	๑/๒๔ ๒/๒๒	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๓๒	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๑	๑/๖	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๓๓	ฝักขาม	ไทย	๘๖๑ ๒๐๔๒	๑/๘ ๒/๑๑	หินทรายสีน้ำตาล/รูปใบเสมา
ลพ.๓๔	ฝักขาม	ไทย	๘๗๔ ๒๐๕๕	๑/๒๕	หินทรายสีเทา/รูปใบเสมา
ลพ.๓๕	ฝักขาม	ไทย	๘๒๙ ๒๐๑๐	๑/๒	หินทรายสีแดง/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๓๘	ไทยสุโขทัย	ไทย	๗๓๒ ๑๙๑๓	๑/๔๐ ๒/๔๑	หินชนวนสีเทา/รูปใบเสมา

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๔๓/๖๖	จ.เชียงราย (ตามทะเบียนเดิม ซึ่งยังไม่ได้แยกจังหวัดพะเยาออกจากเชียงราย)	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๗
๔๐/๔๔	จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๖๘-๖๙
๔๖/๕๖	จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๐
๕๒/๖๖	อ.เมือง จ.พะเยา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๑
๔๘/๘๐	วัดกานโถม อ.เมือง จ.เชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๒
๕๐/๕๗	วัดจามเทวี อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๓
๘๓/๖๗	จ.เชียงราย	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๔
๕๑/๑๔๒	วัดพระเจ้าดำดิน อ.เมือง จ.ลำพูน (วัดสุวรรณอาราม)	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๕ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๓ น.๑๙๘-๒๐๑
๔๑/๓๓	จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๖
๕๕/๙๐	วัดพระยืน ต.เวียงยอง อ.เมือง จ.ลำพูน	วัดพระยืน ต.เวียงยอง อ.เมือง จ.ลำพูน	วศจ. น.๗๘-๘๐ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๖๒ น.๑๓๖-๑๔๔

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลพ.๔๐	ฝักขาม	ไทย	๑๒๒๒ ๒๔๐๓	๑/๑๐	โลหะ/รูปวงกลม
ลพ.๔๑	ธรรมล้านนา	ไทย, บาลี	๑๑๙๐ ๒๓๗๑	๑/๖	โลหะ/ฐานพระพุทธรูป
ลพ.๔๒	ฝักขาม	ไทย	๘๗๐ ๒๐๕๑	๑/๑ ๒/๑ ๓/๑ ๔/๑ แผ่นรองปล่องประทีป/๕	โลหะ/รูปปราสาท (ปล่องทีป)
ลพ.๔๓	ฝักขาม	ไทย	๙๑๙ ๒๑๐๐	๑/๑๑ ๒/๑๑	หินทราย/รูปใบเสมา (ชำรุด)
ลพ.๔๔	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒	๑/๗	หินทรายหยาบสีแดง/แผ่นชิ้นส่วน (หักชำรุด)
ลพ.๔๕	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑๔	-
ลพ.๕๐	ฝักขาม	ไทย	(พ.ศ. ๒๐๓๑-๒๐๕๐)	๑/๔	หินทราย/แผ่นชิ้นส่วน (หักชำรุด)
ลพ.๕๑	ฝักขาม	ไทย	-	๑/๑	หินทรายหยาบ/แผ่นชิ้นส่วน (หักชำรุด)

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๒๙ ซม.	วัดพระธาตุหริภุญไชย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	หอกังสดาล วัดพระธาตุหริภุญไชย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	วศก. ป.๑ ล.๕ ม.ค. ๒๕๐๑ น. ๗๑ - ๗๒ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๗๙ น.๒๓๗-๒๓๙
๔๒/๑๒	วัดพระธาตุหริภุญไชย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	วศก. ป.๑๗ ล.๓ ก.ย. ๒๕๑๖ น.๙๕-๙๗
๓๕/๒	วัดพระธาตุหริภุญไชย ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๓๘/๖๒	วัดช้างค้ำ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน	วัดช้างค้ำ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน	วศก. ป.๑๘ ล.๖ มี.ค. ๒๕๑๘ น.๕๖-๕๘
๑๒/๑๗	-	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
-	บริเวณที่ร้างบนภูเขา ป่ามะตับเต่า อ.เมือง จ.ลำพูน	-	วศก. ป.๒ ล.๑ พ.ค. ๒๕๐๑ น.๗๘ ปศจ. ภาคที่ ๓ หลักที่ ๘๑ (๒๕๐๘) น.๒๔๓-๒๔๔ MPIC. ๑๘๗๙-๑๘๙๕ pp.๓๙๙-๔๐๓ pl.๔๗
๙/๒๕.๕	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๙/๑๖	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-

ทะเบียนจารึก	อักษร	ภาษา	จุลศักราช พุทธศักราช	ด้าน/บรรทัด	ชนิด/ลักษณะ/สภาพ ของวัตถุที่ใช้จารึก
ลพ.๕๒	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๒ - ๒๓	๑/๑	ดินเผาสีแดง/แผ่นสี่เหลี่ยม
ลพ.๕๓	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๒ - ๒๓	๑/๑	ดินเผาสีอิฐ/แผ่นสี่เหลี่ยม (ชำรุด)
ลพ.๕๔	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๒- ๒๓	๑/๑	ดินเผาสีอิฐ/แผ่นสี่เหลี่ยม (ชำรุด)
ลพ.๕๕	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๒ - ๒๓	๑/๑	ดินเผาสีอิฐ/แผ่นสี่เหลี่ยม (ชำรุด)
ลพ.๕๖	ฝักขาม	ไทย	พุทธศตวรรษ ที่ ๒๒ - ๒๓	๑/๑	ดินเผาสีอิฐ/ชิ้นส่วนหักชำรุด
ลพ.๕๗	ฝักขาม	ไทย	๙๑๗ ๒๐๙๘	๑/๑๗ ๒/๑๙	-
มส.๑	ฝักขาม	ไทย	๘๕๑ ๒๐๓๓	๑/๑๑ ๒/๑๗ ๓/๘	หินทราย

ขนาดกว้าง/ยาว (เซนติเมตร)	สถานที่พบ	ที่อยู่ปัจจุบัน	พิมพ์เผยแพร่
๓๑/๒๒	กู่ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๒๙.๗/๑๙	กู่ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๑๙/๑๑	กู่ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๒๑.๕/๑๒	กู่ช้าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ลำพูน	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
๑๘/๒๓.๓	-	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย จ.ลำพูน	-
-	วัดช้างค้ำ (หลักฐานเดิม) ต.เวียง อ.เมือง จ.น่าน	-	-
๖๓/๗๙	วัดหนองบัว อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน	โรงเรียนราชประชา-นุเคราะห์ ๒๒ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน	ปจล.เล่ม ๑๑ น.๒๘๗-๓๐๔

หน้าว่าง

LISTS OF INSCRIPTIONS
FROM
CHIANG MAI, LAM PANG, LAM PHUN
AND
MAE HONG SON

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
CM.1	Fakkham	Thai	1581	1/34 2/36	Red sandstone/Sima shaped
CM.2	Dhamma Lanna	Thai	1791	1/28 Frame/1	Teakwood/Pedestal of the Buddha image
CM.3	Fakkham	Thai	1445	1/12	Red sandstone/Sima shaped
CM.4	Fakkham	Thai	1497	1/16 2/10	Red sandstone/Sima shaped
CM.5	Fakkham	Thai	(1560)	1/24 2/22	Red sandstone/Sima shaped/ Broken
CM.6	Fakkham	Thai	1503	1/11	Red sandstone/Sima shaped
CM.7	Fakkham	Thai	1554	1/9 2/17	Red sandstone/Sima shaped
CM.8	Fakkham	Thai, Pali	1804	1/24 2/16	Teakwood/Sima shaped
CM.9	Fakkham	Thai	(1491)	1/7	Red sandstone/Sima shaped

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
59/154	Wat Chiang Man, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Chiang Man, Amphoe Mueang, Chiang Mai	SJ 6/3, 2505 B.E., pp.61-70. CI 3, Ins.76, pp.210-218. MPIC 1879-1895, pp.279-312, pl.25-30. JSS Vol.65 No.18 pt 2 (July 1997), pp.111-144.
23/58	Wat Chiang Man, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Chiang Man, Amphoe Mueang, Chiang Mai	CI 6, Ins.132, pp.6-10. CLI Vol.2, pp.15-34.
49/148	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Saen National Museum, Chiang Rai	CLI Vol.1, pp.19-23.
44/67	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	SJ 14/5, 2514 B.E., pp.115-119. CLI Vol.4, pp.77-93
35/142	Wat Chang Kham, Amphoe Saraphi, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.127-149.
45/126	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Saen National Museum, Chiang Rai	CLI Vol.1, pp.91-104.
50/128	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.215-235.
43.5/106	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	SJ 15/6, 2515 B.E., pp.87-94. CLI Vol.2, pp.139-160.
49/89	Phutthasathan Building, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.65-75.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
CM.10	Fakkham	Thai	15th Century A.D.	1/7	Grey sandstone/Sheet/Broken
CM.12	Fakkham	Thai	1812	1/19 2/5	Red sandstone/Sima shaped
CM.13	Fakkham	Thai	1492	1/23 2/22	Grey sandstone/Sima shaped
CM.14	Fakkham	Thai	1809	1/19 2/18	Grey sandstone/Sima shaped
CM.15	Fakkham	Thai	1581	1/Horoscope (obliterated) 2/50	Red sandstone/Sima shaped
CM.16	Fakkham	Thai	1496	1/23	Grey sandstone/Sima shaped/ Broken
CM.17	Fakkham	Thai	1557	1/32 2/34	Grey sandstone/Sima shaped/ Broken
CM.18	Fakkham	Thai	(1540)	1/18 2/20	Grey sandstone/Sima shaped/ Broken

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
31/39	Wat Khan Thong, Amphoe Wang Nuea, Lampang	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	-
53/89	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.151-167. MPIC.1879-1895, pp.246-254, pl.11-13. CLI Vol.2, pp.177-193.
57/143	Wat Ram Poeng, (Tapotharam) Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Ram Poeng, (Tapotharam) Amphoe Mueang, Chiang Mai	SJ13/6, 2513 B.E., pp.93-100. CLI Vol.10, pp.39-55. MPIC.1879-1895. pp.277-284, pl.18-23.
37/69	Wat Sri Koet, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Sri Koet, Amphoe Mueang, Chiang Mai	SJ 14/2, 2513 B.E., pp.99-106. CLI Vol.2, pp.161-176.
58/176	Wat Ket Karam, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Ket Karam, Amphoe Mueang, Chiang Mai	SJ 16/3, 2515 B.E., pp.92-102. MPIC.1879-1895, pp.387-394, pl.45-46. CLI Vol.11, pp.33-56.
53/66	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	SJ 14/6, 2514 B.E., pp.82-87.
52/121	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	SJ 9/5, 2509 B.E., pp.64-73. CI 4, Ins.104, pp.111-119.
38/58	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	CLI Vol.8, pp.75-84.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
CM.19	Dhamma Lanna	Thai	1779	1/28 2/15	Teakwood/Sima shaped
CM.20	Fakkham	Thai	1554	1/22 2/24	Yellow sandstone/Sima shaped/ Broken
CM.21	Fakkham	Thai	1488	1/13 2/17 3/14 4/14	Red sandstone/Rectangular pillar/ Broken
CM.22	Fakkham	Thai, Pali	1586	1/3	Green alloy/Bell
CM.23	Dhamma Lanna	Thai	1629	1/1	Green alloy/Bell
CM.24	Fakkham	Thai	-	1/22 2/7	Grey sandstone/Sima shaped/ Broken
CM.25	Fakkham	Thai	(1509)	1/29 2/22	-
CM.26	Fakkham	Thai	1523	1/6 2/8	- /Sima shaped
CM.27	Fakkham	Thai	1581	1/2	Grey sandstone/Sima shaped

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
41/80	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	Wat Phra That Sri Chom Thong, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	CLI Vol.10, pp.93-111.
55/146	Wat Phra That Doi Noi, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	Wat Phra That Doi Noi, Amphoe Chom Thong, Chiang Mai	SJ 28/6, 2528 B.E., pp.20-26.
42/90	Wat Sala Kal Yan Mahantaram Amphoe San Kam Phaeng, Chiang Mai	Wat Pa Tung, Amphoe San Kam Phaeng, Chiang Mai	-
-	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-
286/127	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	CLI Vol.11, pp.207-220.
27/42	-	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.47-64. MPIC 1879-1895, pp.255-277.
-	Wat Sri Su Phan, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-	CLI Vol.10, pp.57-75.
-	Wat Che Di Luang, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.111-126.
42/73	Wat Pan Ping, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Pan Ping, Amphoe Mueang, Chiang Mai	CLI Vol.10, pp.19-37. MPIC 1879-1895, pp.325-327. pl.31.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
CM.29	Fakkham	Thai	1811	1/4 2/Horoscope	- /Sima shaped
CM.30	Fakkham	Thai	1827	1/Yanta 2/10	-
CM.31	Fakkham	Thai	(1467)	1/14	-
CM.36 (CM.36/1 CM.36/2 CM.36/3)	Horoscope	-	-	-	Grey sandstone/Rectangular pillar
CM.37 (CM.37/1 CM.37/2 CM.37/3)	Horoscope	-	-	-	Grey sandstone/Rectangular pillar
CM.38	Dhamma Lanna	Thai, Pali	1848	1/11 2/9	-
CM.40	Fakkham, Dhamma Lanna	Thai, Pali	1805	1/25 2/19	Wood/Sima shaped
CM.52	Fakkham	Thai	1462	1/9	Grey sandstone/Sima shaped
CM.62	Fakkham	Thai	1496	1/8	-
CM.67	Fakkham	Thai	1489	1/14 2/11	Stone/Sima shaped

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
-	Wat Chiang Man, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-	MPIC 1879-1895, pp.431-434. pl.55-56. STOS pp.59-70.
-	Wat Sri Chom Phu, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-	-
-	Wat Kao Tue, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-	-
-	Pratu Tha Phae, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Pratu Tha Phae, Amphoe Mueang, Chiang Mai	LTh. pp.111-121. STOS pp.59-70. MPIC 1879-1895, pp.431-432 pl.57, 60.
-	Pratu Suan Dok, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Pratu Suan Dok, Amphoe Mueang, Chiang Mai	LTh. pp.111-121. STOS pp.59-70. MPIC 1879-1895, pp.431-432. pl.58-59.
-	Wat Bot, Amphoe Mueang, Chiang Mai	-	CLI Vol.10, pp.213-225.
25/-	Wat Phra Sing, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Wat Che Di Luang, Amphoe Mueang, Chiang Mai	SJ 15/6, 2515 B.E., pp.93-94. CLI Vol.2, pp.119-137.
29/40	-	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.237-246.
43.5/50	Ban Nong Nam Thung, Amphoe San Pa Tong, Chiang Mai	Art and Cultural Centre, Rajabhat Chiang Mai University, Chiang Mai	CLI Vol.8, pp.15-24.
48/80	Wat San Pong, Amphoe Phan, Chiang Rai	Chiang Saen National Museum, Chiang Rai	SJ 27/4, 2526 B.E., pp.73-81, CLI Vol.1, pp.69-75.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
CM.69	Fakkham	Thai	1477-1577	1/7	Sandstone/Sima shaped
CM.173/1 (old)	Dhamma Lanna Figure in Yantra (reverse)	Pali	-		Stone/Rectangular pillar
CM173/2 (new)	Dhamma Lanna Figure in Yantra (reverse)	Pali	-		Cement/Rectangular pillar
CM174/1	Dhamma Lanna Figure in Yantra	Pali	1968	1/5	Cement/Rectangular pillar
CM174/2	Dhamma Lanna Figure in Yantra	Thai, Pali	1966	1/1	Cement/Rectangular pillar
CM175	Fakkham	Thai	1502	1/12	Cement/Pieces/Broken
CM.177	Fakkham	Thai	(1848)	1/17	Wood/Sheet
CM.178	Fakkham	Thai	1481	1/2 2/1	Pedestal of the Buddha image

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
38.5/51	Amphoe Phan, Chiang Rai	Chiang Saen National Museum, Chiang Rai	CLI Vol.1, pp.147-149.
-	East Pratu Chiang Mai	-	
-	Pratu Chiang Mai	-	
-	East Pratu Suan Prung		
-	West Pratu Suan Prung		
14/15	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.4, pp.199-214.
-	-	Wat Chang Khoeng, Amphoe Mae Cham, Chiang Mai	CLI Vol.8, pp.137-148.
-	-	-	

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LP.1	Fakkham	Thai	1476	1/17	Sandstone/Sima shaped
LP.2	Fakkham	Thai	1504	1/21 2/8	Sandstone/Sima shaped
LP.3	Dhamma Lanna	Thai, Pali	1832	1/30 2/13	Slate/Sima shaped
LP.4	Dhamma Lanna	Thai, Pali	1839	1/16	Slate/Sima shaped
LP.5	Fakkham Dhamma Lanna	Thai	1796	1/24 2/21	Slate/Sima shaped
LP.6	Fakkham	Thai	1496	1/17 2/14	Sandstone/Sima shaped
LP.7	Fakkham	Thai	1502	1/15 2/15	Slate/Sima shaped
LP.8	Fakkham	Thai	1602	1/3	Alloy/Pedestal of the Buddha image
LP.9	Fakkham	Thai	-	1/10	Slate/Broken

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
39/74	Wathana Witha Ya Lai School, Khet, Bang Ka pi, Bangkok	Phra Nakhon National Museum, Bangkok	SJ 6/3, 2495 B.E., pp.89-93. CI 3, Ins.65, pp.152-155. CLI Vol.7, pp.13-20.
48.5/104	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	SJ 4/5, 2504 B.E., pp.73-79. CI 3, Ins.70, pp.179-184. CLI Vol.7, pp.33-46.
36/72	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
43/76	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
42/79	-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	SJ 4/6, 2504 B.E., pp.47-55. CI 3, Ins.78, pp.228-235. CLI Vol.2, pp.53-76. CLI Vol.7, pp.171-192.
45/144	-	Wat Chiang Rai, Amphoe Mueang, Lam Pang	SJ 14/4, 2513 B.E., pp.95-100.
51/110	-	Lam Pang Provincial Government House, Amphoe Mueang, Lam Pang	SJ 14/3, 2513 B.E., pp.87-93.
173/13	-	Wat Ko Wa Lu Karam, Amphoe Mueang, Lam Pang	-
40/60	-	Wat Phra Kaeo Don Tao, Amphoe Mueang, Lam Pang	SJ 6/4, 2505 B.E., pp.102-103. CI 3, Ins.82, pp.245-247.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LP.10	Fakkham	Thai	(1675)	1/3	Pedestal of the Buddha image
LP.11	Dhamma Lanna	Thai	1839	1/21	Slate/Rectangular Sheet
LP.12	Fakkham	Thai	1496	1/12 2/9	Sima shaped
LP.13	Dhamma Lanna	Thai	1914	1/47	-
LP.14	Thai Sukhothai	Thai	-	1/42	Stone/Sima shaped
LP.15	Fakkham	Thai	(1468)	1/9	Grey sandstone/Rectangle
LP.16	Dhamma Lanna	Thai	1957	1/32	Stone/Sima shaped
LP.17	Dhamma Lanna	Thai	1926	1/28	Slate/Sheet
LP.18	Thai, Dhamma Lanna	Thai	1917	1/12 2/14	Slate/Sima shaped
LP.20	Dhamma Lanna	Thai	1873	1/3	Alloy/Bell

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
31.5/4	-	Wat Phi Chai, Amphoe Mueang, Lam Pang	CLI Vol.9, pp.117-126.
43/71	Wat Kha Tuek Chiang Man, Amphoe Mueang, Lam Pang	Wat Kha Tuek Chiang Man, Amphoe Mueang, Lam Pang	-
-	Wat Pa Bong, Amphoe Mueang, Lam Pang	Amphoe Wang Nuea Office, Lam Pang	SJ 29/2, 2528 B.E., pp. 65 - 69. CLI Vol.7, pp.21-32.
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-	-
-	Long City, Lam Pang (Amphoe Long, Phrae)	National Museums Storage (Central Storage), Amphoe Khlong Luang, Pathum Thani	-
39/57	Wat Ban Laeng, Amphoe Wang Nuea, Lam Pang	Chiang Saen National Museum, Chiang Rai	SJ 13/3, 2512 B.E., pp. 114 - 116.
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	
-	Wat Pong Sanuk Nuea, Amphoe Mueang, Lam Pang	Wat Pong Sanuk Nuea, Amphoe Mueang, Lam Pang	-

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LP.21	Fakkham	Thai	-	1/2	Alloy/Pedestal of the Buddha image
LP.22	Fakkham	Thai	-	1/2	Alloy/Pedestal of the Buddha image
LP.23	Dhamma Lanna	Thai	1683	1/5 (old) 1/4 (new)	Wood/Long sheet
LP.39	Dhamma Lanna	Pali, Thai	1926	1/25	Cement post
LP.40	Dhamma Lanna	Thai	1926	1/19	Cement post
LP.41	Dhamma Lanna	Thai	1926	1/10	Cement post
LP.42	Fakkham	Thai	-	1/14	Wood Sheet/Sima Shaped/Broken
Lp.43	Fakkham	Thai	-	1/21	Wood Sheet/Sima Shaped/Broken
LP.44	Fakkham	Thai	-	1/13	Wood Sheet/Sima Shaped/Broken
Lp.45	Fakkham	Thai	1515	1/15	Wood Sheet/Sima Shaped/Broken

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
44/5	Wat Pong Sanuk Nuea, Amphoe Mueang, Lam Pang	Wat Pong Sanuk Nuea, Amphoe Mueang, Lam Pang	-
100/20	Wat Saeng Mueang Ma, Amphoe Mueang, Lam Pang	Wat Saeng Mueang Ma, Amphoe Mueang, Lam Pang	-
84.5/17.5	Wat Se La Pan Taram, (Lai Hin) Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Se La Pan Taram, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
-	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
24/63	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	Wat Phra That Lam Pang Luang, Amphoe Ko Kha, Lam Pang	-
-	Den Ngua Cave, Amphoe Mae Mo, Lam Pang	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.7, pp.105-114.
- /152	Den Ngua Cave, Amphoe Mae Mo, Lam Pang	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.7, pp.115-124.
- /78	Den Ngua Cave, Amphoe Mae Mo, Lam Pang	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.7, pp.135-144.
- /150	Den Ngua Cave, Amphoe Mae Mo, Lam Pang	Chiang Mai National Museum, Chiang Mai	CLI Vol.7, pp.125-134.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LPh.8	Fakkham	Thai	(1516)	1/17	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.9	Fakkham	Thai	1411	1/23 2/23 3/22	Brown sandstone/Rectangular pillar
LPh.10	Fakkham	Thai	1496	1/22 2/22 3/22 4/24	Grey sandstone/Rectangular pillar
LPh.11	Fakkham	Thai	15th Century A.D.	1/Horoscope 2/(obliterated) 3/(obliterated) 4/13	Grey sandstone/Rectangular pillar
LPh.12	Fakkham	Thai	1535	1/11	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.13	Fakkham	Thai	-	1/14 2/3	Red sandstone/Sima shaped/Broken
LPh.14	Fakkham	Thai	1482-1507	1/12 2/3	Red sandstone/Rectangular pillar/ Broken
LPh.15	Fakkham	Thai	1501	1/32 2/19	Red sandstone/Sima shaped
LPh.16	Dhamma Lanna, Fakkham	Pali, Thai	1487	1/21 2/10	Grey sandstone/Sima shaped/Broken
LPh.17	Fakkham	Thai	1611	1/16	Brown sandstone/Sima shaped/ Broken
LPh.18	Fakkham	Thai	1508	1/18 2/15	Brown sandstone/Sima shaped

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
40/78	Wat Ton Phueng, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.33.
37/101	Amphoe Mueang, Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.34-35. CTI 7, Ins.301, pp.89-98.
35.5/160	Amphoe Mueang, Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.36-37.
25/62	Amphoe Mueang, Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.38-39.
63/92	Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.40. BALI Vol.5, pp.89-98.
40/128	Wat Saen Khao Ho, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.41-42. CI 3, Ins.84, pp.252-253.
42.5/129	Wat Phra That Hariphunchai, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.43-44. CI 3, Ins.83, pp.248-251.
47.5/142	Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp. 45-46. CI 3, Ins.71, pp.185-194.
48/120	Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.47-48.
48/65	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.49-50.
60/124	Wat San Ma Kha, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.5-52. CI 3, Ins.67, pp.160-165.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LPh.19	Fakkham	Thai	1502	1/4 2/14	Red sandstone/Sima shaped
LPh.20	Fakkham	Thai	1504	1/19	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.21	Fakkham	Thai	1484	1/16 2/6	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.22	Fakkham	Thai	1505	1/32 2/16	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.23	Fakkham	Thai	1489	1/19 2/19	Black metamorphic/Sima shaped
LPh.24	Fakkham	Thai	1474	1/12	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.25	Fakkham	Thai	1559	1/10 2/16	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.26	Fakkham	Thai	1500	1/12 2/12	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.27	Fakkham	Thai	1512	1/15 2/20	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.28	Fakkham	Thai	(1545)	1/13 2/8	Brown sandstone/Sima shaped/ Broken
LPh.29	Fakkham	Thai	1523	1/5 2/13	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.30	Fakkham	Thai	15th Century A.D.	1/12 2/7	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.31	Fakkham	Thai	1499	1/24 2/22	Grey sandstone/Sima shaped

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
53/90	Wat Bun Nak, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.53-54.
61/77	Wat Ku Sao, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.55-56.
49/115	Tham Phra, Amphoe Mueang, Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.57-58. CI 3, Ins.66, pp.156-159. MPIC pp.331-333 pl.32-34.
50/156	Wat Wi Sut Tharam, Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.59-60.
33.5/61	Wat Nong Nam, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.61. CI 3, Ins.68, pp.166-173.
54/64	Amphoe Mae Rim, Chiang Mai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.62-63. CTI 7, Ins.302, pp.99-101.
34/60	Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.64-65.
52/25	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.66.
43/66	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.67.
40/44	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp. 68-69.
46/56	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.70.
52/66	Amphoe Mueang, Phayao	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.71.
48/80	Wat Kan Thom, Amphoe Mueang, Chiang Mai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.72.

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LPh.32	Fakkham	Thai	15th Century A.D.	1/6	Brown sandstone/Sima shaped/ Broken
LPh.33	Fakkham	Thai	1499	1/8 2/11	Brown sandstone/Sima shaped
LPh.34	Fakkham	Thai	1512	1/25	Grey sandstone/Sima shaped
LPh.35	Fakkham	Thai	1467	1/2	Red sandstone/Sima shaped/ Broken
LPh.38	Thai Sukhothai	Thai	1370	1/40 2/41	Grey slate/Sima shaped
LPh.40	Fakkham	Thai	1860	1/10	Alloy/Circle
LPh.41	Dhamma Lanna	Thai, Pali	1828	1/6	Alloy/Pedestal of the Buddha image
LPh.42	Fakkham	Thai	1508	1/1 2/1 3/1 4/1 Pedestal of the lamp/5	Alloy/Castle shape
LPh.43	Fakkham	Thai	1557	1/11 2/11	Sandstone/Sima shaped/Broken
LPh.44	Fakkham	Thai	15th - 16th Century A.D.	1/7	Red sandstone/Sheet/Broken

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
50/57	Wat Cham The Wi, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.73.
83/67	Chiang Rai	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.74.
51/142	Wat Phra Chao Dam Din, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.75. CI 3, Ins.73, pp.198-201.
41/33	Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	AIH pp.76.
55/90	Wat Phra Yuen, Amphoe Mueang, Lam Phun	Wat Phra Yuen, Amphoe Mueang, Lam Phun	AIH pp.78-80. CI 3, Ins.62, pp.136-144.
Diameter 229 cm.	Wat Phra That Hariphunchai, Amphoe Mueang, Lam Phun	Wat Phra That Hariphunchai, Amphoe Mueang, Lam Phun	SJ 1/5, 2501 B.E., pp.71-72. CI 3, Ins.79, pp.237-239.
42/12	Wat Phra That Hariphunchai, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	SJ 17/3, 2516 B.E., pp.95-97.
35/2	Wat Phra That Hariphunchai, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
38/62	Wat Chang Kham, Amphoe Pa Sang, Lam Phun	Wat Chang Kham, Amphoe Pa Sang, Lam Phun	SJ 18/6, 2518 B.E., pp.56-58.
12/17	-	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-

Serial Number	Scripts	Language	A.D.	Face/Line	Type/Shape/ Condition
LPh.45	Fakkham	Thai	-	1/14	-
LPh.50	Fakkham	Thai	(1488-1507)	1/4	Sandstone/Sheet/Broken
LPh.51	Fakkham	Thai	-	1/1	Sandstone/Sheet/Broken
LPh.52	Fakkham	Thai	16th - 17th Century A.D.	1/1	Red baked clay/Rectangle
LPh.53	Fakkham	Thai	16th - 17th Century A.D.	1/1	Baked clay/Rectangle/Broken
LPh.54	Fakkham	Thai	16th - 17th Century A.D.	1/1	Baked clay/Rectangle/Broken
LPh.55	Fakkham	Thai	16th - 17th Century A.D.	1/1	Baked clay/Rectangle/Broken
LPh.56	Fakkham	Thai	16th - 17th Century A.D.	1/1	Baked clay/Broken
LPh.57	Fakkham	Thai	1555	1/17 2/19	-
MS.1	Fakkham	Thai	1489	1/11 2/17 3/8	Sandstone

Size in cm. Width/Length	Find-spot	Present Location	Published
-	Wasteland, Ma Tap Tao Forest, Amphoe Mueang, Lam Phun	-	SJ 2/1, 2501 B.E., pp.78, CI 3, Ins.81, pp.243-244. MPIC 1879-1895 pp.399-403 pl.47
9/25.5	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
9/16	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
31/22	Ku Chang, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
29.7/19	Ku Chang, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
19/11	Ku Chang, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
21.5/12	Ku Chang, Amphoe Mueang, Lam Phun	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
18/23.3	-	Hariphunchai National Museum, Lam Phun	-
-	Wat Chang Kham, Amphoe Mueang, Nan	-	-
63/79	Wat Nong Bua, Amphoe Pai, Mae Hong Son	22nd Ratprachanukhro School Amphoe Pai, Mae Hong Son	CLI Vol.11, pp.287-304.

หน้าว่าง

จารึกจังหวัดเชียงใหม่

ชม. ๑
จารึกวัดเชียงมั่น
พ.ศ. ๒๑๒๔
ด้านที่ ๑

๖๕๘
๘๑๓๙
๔๓๔
๗
๑๓ [๑]

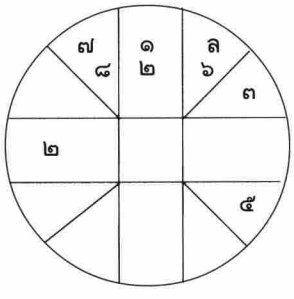

๒๔๐๓๕๖
๑๒๒๒๑
๕๖๗
๗
๔๗ [๒]

(ดวงชาตาเมืองเชียงใหม่ วันพฤหัสบดี วันเมิงเปล้า เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๘ ค่ำ จ.ศ. ๖๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙)

---

๑. ตัวเลขด้านซ้าย

๖๕๘	เป็น	จุลศักราช
๘๑๓๙	เป็น	มาสเกณฑ์
๔๓๔	เป็น	อวมาน
๗	เป็น	ดิถี
๑๓	เป็น	นาทีดิถี

๒. ตัวเลขด้านขวา

๒๔๐๓๕๖	เป็น	หรคุณ
๑๒๒๒๑	เป็น	กัมมัชพล
๕๖๗	เป็น	อุจพล
๗	เป็น	ฤกษ์
๔๗	เป็น	นาทีฤกษ์

ของเวลาเที่ยงคืนก่อนทำพิธี

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกราช ๖๕๘ ปีรวายสุนั	๑. ศักราช ๖๕๘ ปีระวายสัน
เดือนวิสาขออก ๘ ค่ำวนั ๕	เดือนวิสาขะ ออก ๘ ค่ำ วัน ๕
ไทเมิงเปล้ายาม	ไทยเมิงเปล้า ยาม
๒. แตรรุ่งแล้วสองลูกนาทีปลายสอง	๒. แตรรุ่งแล้วสองลูกนาที ปลายสอง
บาดน้ำลกัคนาเสวียนวางปรหสั	บาทน้ำ ลัคนาเสวยนวางศ์พฤหัส
ในมี	ในมี-
๓. นยราศีพรญามงัรายเจ้าแล	๓. นราศี พญามังรายเจ้าแล
พรญางำเมืองพรญาร่วงทงัสาม	พญางำเมือง พญาร่วง ทั้งสาม
ตนิตงั้หนอ	ตนตั้งหอนอ-
๔. นในทิไชย่ภูมราชมนทยรขุดตื	๔. นในที่ชัยภูมิราชมนเทียร ขุดคือ
ก่อตรีบูณทงัสีดาน้แลก่อพร	ก่อตรีบูรทั้งสี่ด้าน แลก่อพระ
เจติยทดัที	เจดีย์ทัดที่
๕. หนอนบานชยงหมน้ในขณยาม	๕. หอนอน บ้านเชียงมั่น ในขณะยาม
ดยวนนัทีนนั้ลวดสาังเปนวดัหื	เดียวนั้นที่นั้นลวดสร้างเป็นวัด หื้อ
ทานแก่	ทานแก่
๖. แก้วทงัสามไส่ชีว่าวดัชยงหมนั้	๖. แก้วทั้งสาม ใส่ชื่อว่าวัดเชียงมั่น
ตบดนั้ตงัแต่อนัสาง้มาเถิงปีรวง้	ต่อบัดนี้ ตั้งแต่อันสร้างมาเถิงปีรวง
เหม้า	เหม้า
๗. ได้ ๑๗๕ ปีสกราช ๘๓๓ พรติลก	๗. ได้ ๑๗๕ ปี ศักราช ๘๓๓ พระติลก
ราชเจ้าก่อพรเจติยด้วยหีนแลง	ราชเจ้าก่อพระเจดีย์ด้วยหินแลง
เป	เป็-
๘. นถ้วนสองได้ ๘๗ ปีในปี	๘. นถ้วนสองได้ ๘๗ ปี ในปี
เปิลกซง้าสกัราชได้ ๙๒๐ เมือง	เปลิกซง้า ศักราชได้ ๙๒๐ เมือง
ชยงไหม่เปนขนั	เชียงใหม่เป็นขัณ-
๙. ธสีมาสม์เดจพรมหาธมมิกราชา	๙. ฑสีมาสมเด็จพระมหาธรรมิกราชา
ธิราชเจ้าแล้วพรมหาธมมิกก่	ธิราชเจ้าแล้ว พระมหาธรรมิก
ราชาธิราช	ราชาธิราช-
๑๐. เจ้ามีราชสทธาปลิงราชทานอ่าง	๑๐. เจ้ามีราชศรัทธา ปลงราชทานอ่าง
อาบเงินลูกนิงหนกัสีพนันม้ไว้หื	อาบเงินลูกหนึ่งหนักสี่พันน้ำไว้หื้อ
พรญาหลว	พญาหลว-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๑. งสามล้านคัมราชทานส้างวดัชยงหมน้ว่าฉนนีในปีดบัเปล้าสกราช ๙๒๗ พรรา	๑๑. งสามล้านคำราชทานสร้างวัดเชียงมั่นว่าฉันนี้ ในปีดับเปล้าศักราช ๙๒๗ พระรา–
๑๒. ชอาชญาหีเปนพรญาแสนหลวงในปีรวงเมดสกราช ๙๓๓ ได้ก่เจติญ	๑๒. ชอาชญาหื้อเป็นพญาแสนหลวงในปีรวงเม็ด ศักราช ๙๓๓ ได้ก่อเจดีย์
๑๓. กวมทีนึงเปนถ้วนสามทีพรญาแสนหลวงคมัราชทานส้างแปลงก่อเจติญ	๑๓. กวมทีหนึ่งเป็นถ้วนสามที พญาแสนหลวงคำราชทานสร้างแปลงก่อเจดีย์
๑๔. วิหารอุโบสถปิตตกฆรสางธมัมเสนาสณก็มแพงปตูขรึงในอารามชู่อนัเถิง	๑๔. วิหารอุโบสถ ปีฏกฆระ สร้างธรรมเสนาสนะกำแพง ประตูขรง ในอารามชู่อัน เถิง
๑๕. ปีร้วงไส้สกราช ๙๔๓ ได้รอมเงินศมับ้านสวนผู้ศน็อนั้ไว้กบัวดัชู่อนัเปนตาศมัมี	๑๕. ปีรวงไส้ ศักราช ๙๔๓ ได้รอมเงินคำบ้านสวนผู้คน อันไว้กับวัดชู่อัน เป็นตาคำมี
๑๖. ศมั ๒๗๐๑๑ ตาเงิน ๔๓๒๒๗๓ บานสวนหมากหน้าวดับานแสนสองเ	๑๖. คำ ๒๗๐๑๑ ตาเงิน ๔๓๒๒๗๓ บ้านสวนหมากหน้าวัด บ้านแสนสอง เ–
๑๗. บิองอยูบานสวนหมากอนัมีในพนันาอีม้อสองสวนไว้เป็นข้ากบัวดับุญญรา	๑๗. บื้องอยู่บ้านสวนหมากอันมีในพันนาอีม้อสองสวน ไว้เป็นข้ากับวัด บุญรา–
๑๘. สีทงัมวนได้ถวายพรว่รโอรสาธิราชเจ้าตน็เป็นเจ้าแผ่นดินเมืองพิงช	๑๘. ศีทั้งมวลได้ถวายพระวรโอรสาธิราชเจ้าตนเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองพิงเชี–
๑๙. ยงไหม่วนัสรเดจมาไห้วแก้วทงัสามในวิหารชยงหมนัต์หนาพรสงัฆ	๑๙. ยงใหม่ วันเสด็จมาไหว้แก้วทั้งสามในวิหารเชียงมั่น ต่อหน้าพระสังฆ
๒๐. เจ้ามาพ้รอมทีนนัมีมหามหินทาทิจจวงัสมหาสม์เดจเปนอธิปดีเ	๒๐. เจ้า มาพร้อมที่นั้น มีมหามหินทาทิจจวังสมหาสมเด็จเป็นอธิบดี
๒๑. ในวดัชยงหมั้น้อายุ ๗๓ ปีเปนปรธานได้รู้ชู่อนัแล่จกัไผ่แกไนย	๒๑. ในวัดเชียงมั่น อายุ ๗๓ ปี เป็นประธานได้รู้ชู่อันแล จักไผ่แก่ใน

คำจารึก	คำอ่าน
๒๒. ห้องข้าวสัหมืนวดัขรหนานโทน ลูก ๒ ชาย ๑ ญิง ๑ ข้า ๔ ชาย ๒ ญีงสอง	๒๒. ห้องข้าวัด หมื่นวัดขนานโทน ลูก ๒ ชาย ๑ หญิง ๑ ข้า ๔ ชาย ๒ หญิงสอง
๒๓. พนัโบสด์ธมมปาลลูกนึงชาย หลานสองชายนึงญีงนึง ข้าสองชายนึงญิง	๒๓. พันโบสถธรรมบาลลูกหนึ่งชาย หลานสอง ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ข้าสอง ชายหนึ่ง หญิง
๒๔. นึง ล่ามวดับุนวงัเมยนึงลูกนึง ญีงข้านึงญีงคมัพาเม้นึง ลูก ๓ ชาย ๒ ญี	๒๔. หนึ่ง ล่ามวัดบุญวังเมียหนึ่ง ลูกหนึ่ง หญิง ข้าหนึ่งหญิง คำพาเมียหนึ่ง ลูก ๓ ชาย ๒ หญิ-
๒๕. งนึง สาค่ร่เมยันึงลูก ๒ ญีง บวัตราลูก ๒ ชายนึงญีงนึง ญามง์คน์เมย์	๒๕. งหนึ่ง สาครเมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง บัวตราลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ญามงคลเมีย
๒๖. นึงลูก ๒ ชายนึงญีงนึง พล์ปรหญาเมยันึง แม่หมูลูกนึง ญีง ช้อยช่า	๒๖. หนึ่ง ลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง พลประหญาเมียหนึ่ง แม่หมูลูกหนึ่ง หญิง ช้อยช่า-
๒๗. งไหม ศมัม้าวเมยันึง อี่ช่างส์น นางดยว อี่ทุม อี่ปอก นางหมืน หน้อย	๒๗. งไหม คำม้าวเมียหนึ่ง อีช่างสน นางเดียว อีทุม อีปอก นางหมื่น น้อย
๒๘. นางพน์ หรอกน้อย ลูกนึงยีง หมู ส่เหนพีนึงยีงชีสุตตา อ้ายส้ว	๒๘. นางพันหรอกน้อย ลูกหนึ่งหญิง หมู[๑] เสน่ห์ พี่หนึ่งหญิงชื่อสุตตา อ้ายส้ว-
๒๙. ย อายป้อ[๒]มเมยันึง ญีกองเมยันึง ลูก ๒ ยีงหลานนึงชาย รดัม์งค์น	๒๙. ย อ้ายป้อมเมียหนึ่ง ญี่กองเมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง หลานหนึ่งชาย รัตมงคล
๓๐. เมยันึงลูก ๒ ชายนึงยีงนึง หลาน ๔ ชาย ๒ ยีง ๒ ศมัพ่อ เมยันึงห	๓๐. เมียหนึ่ง ลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง หลาน ๔ ชาย ๒ หญิง ๒ คำพ่อ เมียหนึ่ง ห-
๓๑. ลาน ๒ ชายนึงยีงนึงจอมผาง เมยันึง ญอดเมยันึงน้อง ๒ ชายนึงยี	๓๑. ลาน ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง จอมผาง เมียหนึ่ง ยอดเมียหนึ่ง น้อง ๒ ชายหนึ่ง หญิ-
๓๒. งนึงหน่อศมั เมยันึงน้อง ๒ ชายนึงยิงนึงเพกปรหญาเมยันึง ลู	๓๒. งหนึ่ง หน่อคำเมียหนึ่ง น้อง ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง เพกประหญาเมียหนึ่ง ลู-

คำจารึก	คำอ่าน
๓๓. กนึงยีงบกัอาวเมยันึงลูก ๓ ชายนึงยีง ๒ อุ่นเมยันึงลูก ๒ ยีงพ่อ	๓๓. กหนึ่งหญิง บักอาวเมียหนึ่ง ลูก ๓ ชายหนึ่ง หญิง ๒ อุ่นเมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง พ่อ
๓๔. เพลิงเมยันึง อิมเมยันึงลูก ๒ ยีง อุ่นเม้ยนึง ตางคร๊กเมยันึง หล	๓๔. เพลิงเมียหนึ่ง อิ่มเมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง อุ่นเมียหนึ่ง ต่างครกเมียหนึ่ง หล–

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. าน ๓ ชายนึงยีง ๒ ลุนเมยันึง แก้วเมยันึง บุนมีเมยันึงแมว เมยันึงลู ๒ ชายนึงยีงนึง ทอ	๑. าน ๓ ชายหนึ่ง หญิง ๒ ลุนเมียหนึ่ง แก้วเมียหนึ่ง บุญมีเมียหนึ่ง แมว เมียหนึ่ง ลู(ก) ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ทอ–
๒. นเมยันึง อินเมยันึงลูกนึงชาย ชยงเมยันึง ควานแก่วงเมยันึง อุ่นเมยนึงลูก ๒ ชายนึงญีง	๒. นเมียหนึ่ง อินเมียหนึ่ง ลูกหนึ่งชาย เชียงเมียหนึ่ง ควานแกว่งเมียหนึ่ง อุ่นเมียหนึ่ง ลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิง
๓. นึงหลาน ๒ ยีง ลูนเมยันึง เรือนกลางเมยันึง ลูกนึงยีง ช่างเหลกบุนเมยันึง ลูก ๒ ชายนึง ยีง	๓. หนึ่ง หลาน ๒ หญิง ลูนเมียหนึ่ง เรือนกลางเมียหนึ่ง ลูกหนึ่งหญิง ช่างเหล็กบุญเมียหนึ่ง ลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิง
๔. นึง ช่างพรมงัค์ลยส์เมยันึงลูก ๒ ยีงญอดครง์ลูกนึงยีง เมย เพิบลูก ๓ ชาย	๔. หนึ่ง ช่างพระมงคลยศเมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง ยอดครง ลูกหนึ่งหญิง เมีย เพิบ ลูก ๓ ชาย
๕. ๒ ยีงนึง อ้ายนางทยมนาง สงักาบุนเกือแม่ลูก บุนช่น่ผว์เมย จนัทรา	๕. ๒ หญิงหนึ่ง อ้ายนางเทียม นาง สังกาบุญเกื้อแม่ลูก บุญชนะผัวเมีย จันทรา
๖. ลูก ๒ ชายนึงยีงนึง นางสงักา เมยัหน้าไม้นางพวกหมออยา บาดลูกมีนึงยีง	๖. ลูก ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง นางสังกา เมียหน้าไม้ นางพวกหมอยา บาด ลูกมีหนึ่งหญิง
๗. นางหมืนวดัเก่าลูกนึง ข้า ๔ ยิง ยอดคมัลูก ๒ ยีง วงัปู่กาง เมยันึงอี่ฅมันึง อี่	๗. นางหมื่นวัดเก่า ลูกหนึ่ง ข้า ๔ หญิง ยอดคำลูก ๒ หญิง วังปู่กาง เมียหนึ่ง อีคำหนึ่ง อี
๘. ปานนึง บ่เหลกนึง อีฝ้ายนึง บ่ขวนัเมยันึง บ่เลมเมยันึง บ่กมันึงอีนางพีนึง	๘. ปานหนึ่ง บะเหล็กหนึ่ง อีฝ้ายหนึ่ง บะขวันเมียหนึ่ง บะเล็มเมียหนึ่ง บะกำหนึ่ง อีนางพีหนึ่ง
๙. ต่ญางมานข่มจูมนึง เถ้าเมือง หน้อยนึงเถาเมืองแก้วนึง นาย หนังัสีคลิประ	๙. ตะญางมานข่มจูมหนึ่ง เถ้าเมือง น้อยหนึ่ง เถ้าเมืองแก้วหนึ่ง นาย หนังสือคลประ–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. หญ้านิง พนน้อยหน่ศมนึงพน น้อยหนานึงล่ามพนอุ่นนึ่ง นาย ซาวศมัมุ	๑๐. หญาหนึ่ง พันน้อยหน่อคำหนึ่ง พัน น้อยหนาหนึ่ง ล่ามพันอุ่นหนึ่ง นาย ซาวคำมุ-
๑๑. นนึง นายซาวทน์นึงนายซาว เรืองนึงนายซาวรดันึงเปนแก่ เค้าศน์มี ๔๐ เรือ	๑๑. นหนึ่ง นายซาวทนหนึ่ง นายซาว เรืองหนึ่ง นายซาวรัดหนึ่งเป็นแก่ เค้าคนมี ๔๐ เรือ-
๑๒. น ๑๐๒ ชาย || ห้องหมืนหว์เสือ พรญาหลวงเจ้าอยาดนัม ทาน ทงัลูก	๑๒. น ๑๐๒ ชาย || ห้องหมื่นหัวเสือ พญาหลวงเจ้าหยาดน้ำทาน ทั้งลูก
๑๓. เมยัข้าศน์ลูกขุนชาวนาศน์อยูกบั ชู่หมู่ไวเปนข้ากบัวดัชยงหมัน้ ชู่ศน์ชู่แห่ง	๑๓. เมีย ข้าคน ลูกขุน ชาวนา คนอยู่กับ ชู่หมู่ไว้เป็นข้ากับวัดเชียงมั่น ชู่คนชู่แห่ง
๑๔. หมืนหว์เสือ อุ่นเรือนเมย์ ๒ ลูกนึง ชายข้า ๒๐ ชาย ๙ ยีง ๑๑ ศ่แก้วหน้อย	๑๔. หมื่นหัวเสือ อุ่นเรือน เมีย ๒ ลูกหนึ่ง ชาย ข้า ๒๐ ชาย ๙ หญิง ๑๑ คะแก้วน้อย
๑๕. พอ่สุดเมยันึง ลูกนึงชาย ปูงว์ เมยันิงลูกหลานนึงชาย แม่ฉาง ลูกนึงผูชาย	๑๕. พ่อสุด เมียหนึ่ง ลูกหนึ่งชาย ปู่งัว เมียหนึ่ง ลูกหลานหนึ่งชาย แม่ฉาง ลูกหนึ่งผู้ชาย
๑๖. พอ่โตวเมยันึง ลูกนึงชาย ชูมล่ามหมืนแก้วเปนนาย นึง เรือน ๖ ครว์ ๒๒ คน์	๑๖. พ่อโตวเมียหนึ่ง ลูกหนึ่งชาย ชูมล่ามหมื่นแก้วเป็นนาย หนึ่ง เรือน ๖ ครัว ๒๒ คน
๑๗. ชาย ๘ ยีง ๑๔ ลูกน้อย ๔ ชายนึง ยีง ๓ ชูมพนัขวาท้าวน้อยมี ๓ เรือน ๕ ครว์	๑๗. ชาย ๘ หญิง ๑๔ ลูกน้อย ๔ ชายหนึ่ง หญิง ๓ ชูมพันขวาท้าวน้อยมี ๓ เรือน ๕ ครัว
๑๘. ๒๒ ศน์ ชาย ๘ ยีง ๑๔ ลูกน้อย ๓ ยีงชูมญาวิชยรแม่สา มี ๒ เรือน ๑ ครว์	๑๘. ๒๒ คน ชาย ๘ หญิง ๑๔ ลูกน้อย ๓ หญิง ชูมญาวิเชียรแม่สา มี ๒ เรือน ๑ ครัว
๑๙. ๑๒ ศน์ ชาย ๔ ยีง ๘ ลูกน้อยนึง ยีงชูมแก้วหน้อยหนองช้อมมี ๓ เรือน นึง	๑๙. ๑๒ คน ชาย ๔ หญิง ๘ ลูกน้อยหนึ่ง หญิง ชูมแก้วน้อยหนองช้อม มี ๓ เรือน หนึ่ง

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ครว๋ ๑๒ ศน์ ชาย ๔ ยีง ๘ ลาวนา หอลยบเปนนายมี ๔ เรือน ๓ ครว๋ ๒๑ ศน์	๒๐. ครัว ๑๒ คน ชาย ๔ หญิง ๘ ลาวนา หอเลียบเป็นนาย มี ๔ เรือน ๓ ครัว ๒๑ คน
๒๑. ชาย ๖ ยีง ๑๕ ลูกน้อย ๖ ชาย ๓ ยีง ๓ ชูมจ่าเดกชายเปนนายมี ๖ เรือน ๒ ครว๋	๒๑. ชาย ๖ หญิง ๑๕ ลูกน้อย ๖ ชาย ๓ หญิง ๓ ชูมจ่าเด็กชายเป็นนาย มี ๖ เรือน ๒ ครัว
๒๒. ๓๘ ศน์ ชาย ๑๑ ยีง ๒๗ ลูกน้อย ๘ ชาย ๔ ยีง ๓ ชูมตางไจ บาน่บอ่เปนนาย	๒๒. ๓๘ คน ชาย ๑๑ หญิง ๒๗ ลูกน้อย ๘ ชาย ๔ หญิง ๓ ชูมต่างใจ บ้านบ่อเป็นนาย
๒๓. มี ๗ เรือน นึงครว๋ ๒๔ ศน์ ชาย ๙ ยิง ๑๕ ลูกน้อย ๑๒ ชาย ๕ ยีง ๗ ชูมพนัแ	๒๓. มี ๗ เรือน หนึ่งครัว ๒๔ คน ชาย ๙ หญิง ๑๕ ลูกน้อย ๑๒ ชาย ๕ หญิง ๗ ชูมพันแ–
๒๔. สนเปนนาย มี ๕ เรือน ๒๐ ศน์ ชาย ๙ ยีง ๑๑ ลูกน้อย ๒ ยิง ชูมพวกนา เ	๒๔. สนเป็นนาย มี ๕ เรือน ๒๐ คน ชาย ๙ หญิง ๑๑ ลูกน้อย ๒ หญิง ชูมพวกนาเ–
๒๕. ปนนาย มี ๓ เรือน นึงครว๋ ๑๖ ศน์ชาย ๗ ยีง ๙ ชูมควานหม้ยง เปนนาย มี	๒๕. ป็นนาย มี ๓ เรือน หนึ่งครัว ๑๖ คน ชาย ๗ หญิง ๙ ชูมควานเหมี้ยง เป็นนาย มี
๒๖. ๓ เรือน นึงครว๋ ๑๔ ศน์ ชาย ๔ ยีง ๑๐ ลูกน้อย ๓ ชาย ๒ ยีง นึง ชูมญีผา	๒๖. ๓ เรือน หนึ่งครัว ๑๔ คน ชาย ๔ หญิง ๑๐ ลูกน้อย ๓ ชาย ๒ หญิง หนึ่ง ชูมยีผา(๑)
๒๗. น้อยเปนนาย มี ๖ เรือน นึงครว๋ ๑๙ ศน์ ชาย ๘ ยีง ๑๑ ลูกน้อย ๕ ชายนึ	๒๗. น้อยเป็นนาย มี ๖ เรือน หนึ่งครัว ๑๙ คน ชาย ๘ หญิง ๑๑ ลูกน้อย ๕ ชายหนึ่–
๒๘. ง ยีง ๔ ชูมหมืนตางญางอ้อยเปน นายมี ๖ เรือน ๖ ครว๋ ๒๒ ศน์ ชาย ๑๐ ยีง	๒๘. ง หญิง ๔ ชูมหมื่นต่างญางอ้อยเป็น นายมี ๖ เรือน ๖ ครัว ๒๒ คน ชาย ๑๐ หญิง
๒๙. ๑๒ ลูกน้อย ๖ ชายนึง ยีง ๕ ชูม นางข่มม้ามี ๒ เรือน นึงครว๋ ๙ ศน์ ชาย ๒	๒๙. ๑๒ ลูกน้อย ๖ ชายหนึ่ง หญิง ๕ ชูม นางข่มม้ามี ๒ เรือน หนึ่งครัว ๙ คน ชาย ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๓๐. ยิง ๗ ลูกน้อย ๒ ชายนึงยีงนึง ll นางหมืนฟ่อนชยงดาวเก่า ครว์	๓๐. หญิง ๗ ลูกน้อย ๒ ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ll นางหมื่นฟ่อนเชียงดาวเก่า ครัว
๓๑. หม้อแม่ลูก ข้า ๒ ยีง นางหมืน ล่ามพรานเก่าครว์ ลูกนึงยีง ข้า	๓๑. หม้อแม่ลูก ข้า ๒ หญิง นางหมื่น ล่ามพรานเก่า ครัว ลูกหนึ่งหญิง ข้า
๓๒. ๓ ยิง ข้าพรฅมั นางหมืนอวน อี่ฅมัพีนึง อีฅมัน้องนึง อุ่น	๓๒. ๓ หญิง ข้าพระคำ นางหมื่นอวน อีคำพี่หนึ่ง อีคำน้องหนึ่ง อุ่น
๓๓. นึงเรือน เมยันึง อายหลวง ลูก เมยันึง ลูก ๒ ยีง ลูนเรือน เมย นึง	๓๓. หนึ่ง เรือนเมียหนึ่ง อ้ายหลวงลูก เมียหนึ่ง ลูก ๒ หญิง ลูกเรือนเมีย หนึ่ง
๓๔. พ่อฅมัเรือน เมยันึง ลูกนึงยีง ๓ ครว์นีเค้าฅน์ ญว์สม์เดจเจ้า	๓๔. พ่อคำเรือนเมียหนึ่ง ลูกหนึ่งหญิง ๓ ครัวนี้เค้าคนญัวสมเด็จเจ้า
๓๕. ทานไวพฺรเจ้ามน์ดก์ ไหม้จนั เมยันึง ลูกนึงยีง พ่ลุนเมย นึง	๓๕. ทานไว้พระเจ้ามนดก ใหม่จัน เมียหนึ่ง ลูกหนึ่งหญิง พ่อลูนเมีย หนึ่ง
๓๖. ๒ ครว์นีหีรยนตีจังโกกบั ชยงหม้นั	๓๖. ๒ ครัวนี้หื้อเรียนตีจังโกกับ เชียงมั่น

ชม. ๒
จารึกบนหลังกรอบไม้สักด้านปฤษฎางค์
พระศิลาปางทรมานช้างนาราคิรี
พ.ศ. ๒๓๓๓

(วันพฤหัสบดี วันกาบสี เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง แรม ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๕๒ ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๓)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺกพฺทะไท้ ๑๑๕๒ ตั๋ว(ไน)ปฺลีจุ๋อ	๑. จุลศักพทะได้ ๑๑๕๒ ตัว (ใน)ปีจอ
ฉฺนำกโมฺพคาฺมตาฺมขุ๋อมพิไสฺร	ฉนำกัมโพ(ช)คามตามขอมพิสัย
๒. เข้ามาไนเหมนฺตฤตฺตุมาฆมาส	๒. เข้ามาในเหมันตฤดู มาฆมาส
กีสฺณะบกฺขเตรสสมีชิณ	กฤษณปักขเตรสมีชิน
๓. วารไถฺงหุ๋นอุตฺตมรมิฺงพิฺงไช	๓. วารไถง หนอุตตมรมิงพิงชัย
ไทฺยเราวาปฺลีกฺ๎ฏเสฺฆเฑิอร ๕ แรฺม	ไทยเราว่าปีกดเส็ด เดือน ๕ แรม
๑๓ คำ	๑๓ ค่ำ
๔. วุ๎น ๕ ไทฺยกาฺบสีฤกฺษ ๒๓ ตุ๎ว	๔. วัน ๕ ไทยกาบสี ฤกษ์ ๒๓ ตัว
สุ๎มเฑฺฒเสฐฐาบร่มภูมินฺทาธิราฺช	สมเด็จเสฏฐาบรมภูมินทาธิราช
เจา	เจ้า
๕. ตุ๎นชีมำราวิชฺยรบฺรากาฺนเจ้าเปฺน	๕. ตนชื่อมังราวิเชียรปราการเจ้า เป็น
เคฺ้ลาแกอคฺคราชซายา	เค้าแก่อัครราชซายา
๖. นาฺงพฺรฺยาหฺลวฺงแลมเหสีเวสิยา	๖. นางพระยาหลวงแลมเหสีเวสิยา
เริฺญหฺลวฺงชุคุ๎นถุ๎ดนั๋นราชภาติกา	เรือนหลวงชู่คน ถัดนั้นราชภาติกา
๗. อุ๎งบฺรเสิฺฐทุ๎ง ๒ ราชโอโรธา	๗. องค์ประเสริฐ ทั้ง ๒ ราชโอโรธา
เวยฺยาวจฺจการชุคุ๎นแลราชบุโร.	ไวยาวัจจการชู่คน แลราชปุโร.

คำจารึก	คำอ่าน
๘. สิทฺธิงสู่สุ้กบุ้กนาฺมมชา(ง)ชุผู้ชุศฺุน	๘. สิทธิสูงศักดิ์ปักนามช่า(ง)ชู่ผู้ชู่คน
ยิฺนฑีฑวฺ้ยพุทฺธพิมฺพารฺปูเจ้า	ยินดีด้วยพุทธพิมพารูปเจ้า
อุ๋งบฺรเสิฺฑแล	องค์ประเสริฐ แล
๙. เกิฺฑฑวฺยมเนาสทฺธาจิงพฺรฺอมกัน	๙. เกิดด้วยมโนสัทธา จิ่งพร้อมกัน
ปฏิสงข่ารพุทฺธรฺปูเจ้ากฺทำส้ำง	ปฏิสังขรณ์พุทธรูปเจ้า กระทำสร้าง
๑๐. แปฺงยังบลฺลังกฺานติฺฑทาฑ้วฺย	๑๐. แปลงยังบัลลังก์การ ติดทาด้วย
สุวณฺณกาญฺจนคำแฑงแสงงาม	สุวรรณกาญจนคำแดงแสงงาม
เพิฺอไวฺย	เพื่อไว้
๑๑. ไวฺยไหเปฺนทิสกฺการบูชาวนฺทา	๑๑. ไว้ให้เป็นที่สักการบูชาวันทา
(ไ)หฺวแกเทพฺพานราทฺลาฑฺลี	(ไ)หว้แก่เทพานราทั้งหลายดีหลี
ฑ้วฺยกุ	ด้วยกุ-
๑๒. สลกมฺมไฑ้กฺทำเลิกยุ๊กยุ๋อ	๑๒. ศลกรรมได้กระทำเลิกยกยอ
พุทฺธรฺปูเจ้านีจุงไหเปฺนบฺรไจแก	พุทธรูปเจ้านี้ จุ่งให้เป็นปัจจัยแก่
๑๓. ติพิธสุ๊ ๓ บฺรกาฺนมีเนรพฺพาฺนเปฺน	๑๓. ติวิธสุข ๓ ประการ มีเนรพานเป็น
ยฺอฑ แกผู้ข้าทฺล้าชุศฺุนแฑ	ยอดแก่ผู้ข้าทั้งหลายชู่คนแด
๑๔. เมิฺอไปไฑ้เถิงนิพฺพาฺนเทิฺอนั๋นเกิฺฑ	๑๔. เมื่อไป่ได้เถิงนิพพานเที่อนั้น เกิด
มาไนภวานุภวอันไฑ้ไฑังจุ่ไห้ไฑ	มาในภวานุภวอันใดใดจุ่งให้ได้
๑๕. เกิฺฑไนมงคฺลกฺรกูลหาฺวพฺรฺยา	๑๕. เกิดในมงคลกระกูลท้าวพระยา
บฺราฺบสกฺก+ล+ชมฺพูทิฺบแลทิฺบทฺงั ๔	ปราบสกลชมพูทีปแลทีปทั้ง ๔
(ทิฺบ)นฺอ̄ยเปฺนบ	(ทีป)น้อยเป็นบ-
๑๖. ริวาฺนแลบฺรกฺอบฑ้วฺยทิพฺพานุทิพฺพ	๑๖. ริวารแล ประกอบด้วยทิพพานุทิพย์
ทฺงมฺวรแลมีบิตามาฑาพฺอแมแล	ทั้งมวล แลมีบิดามารดาพ่อแม่แล
บริวาฺนยส̄ส	บริวารยศ
๑๗. สมฺบตฺติหีเปฺนแก้วแลฺวแกมเนา	๑๗. สมบัติหื้อเป็นแก้วแล้วแก่มโน
ทฺงมฺวรชุภวกำเนิฺฑฑลีฑ้วฺยกุ	ทั้งมวลชู่ภวกำเนิดดีหลี ด้วยกุ-
๑๘. สฺละบุรนีหีไพรฺอฑเถิงพฺอเถ้า	๑๘. ศลบุญนี้ หื้อไปรอดเถิงพ่อเถ้า
แมเถ้าพฺอแลครูบาเจ้าชวนพฺอเถ้า	แม่เถ้าพ่อแลครูบาเจ้าชวน พ่อเถ้า
๑๙. ชีพฺรฺยาสุรวิไชแมเถ้าชีนาฺง	๑๙. ชื่อพระยาสุรวิชัย แม่เถ้าชื่อนาง
พีมฺพาพฺอเถ้าทฺงแมชีน้อฺยเนารฺ๊ฐ	พิมพา พ่อเถ้าทั้งแม่ชื่อน้อยโนรถ
แมเถ้านาฺงกฺอรเมัยชีนาฺงยฺอฑ	แม่เถ้านางก้อน เมียชื่อนางยอด

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. เรฺิญนาฺงสิฺงนาฺงสุฑธมฺมลุ้สฺอง	๒๐. เรือน นางสิงนางสุทธรรมลูกสอง
ค๎ฺนยาติกฺรกุลฺยพาฺยพุ๋อพาฺยแมมี	คน ญาติกระกูลพายพ่อพายแม่มี
อาฺว(ต)าพ.อาฺวพุ๋อเรฺิงนาฺงสิฺง	อาว(ต)าพ.อาวพ่อเริงนางสิง
๒๑. นาฺงคำนาฺงกิฺมงลุ๋อาฺยลุงเติฺอ	๒๑. นางคำ นางกม ลุงอ้าย ลุงเตือ
ขฺวัรมุ๋อฺยนฺอฺยเกแลเมัฺยลูัก	ขวัญมอย น้อยเกแลเมียลูก
ผู้ตาฺยนั้นฑฺลีอั๋นนึฺงแผรฺอฑ	ผู้ตายนั้นดีหลี อันหนึ่งแผ่รอด
๒๒. สพฺพสัฺตหฺล้าอั๋นไฑกำมฺพีติกา	๒๒. สรรพสัตว์ทั้งหลายอันได้คัมภีรติกา
ไฑ้ข้าไฑ้ตีไฑ้เฝิกสฺอรมีช้าฺงม้า	ได้ฆ่าได้ตีได้ฝึกสอน มีช้างม้า
งิ๋วฑวาฺยเปฺน	งัวควายเป็น
๒๓. ตั๋นจุงมารฺบเอาราฺชกุสฺิลนีแลวหื	๒๓. ต้น จุ่งมารับเอาราชกุศลนี้ แล้วหื้อ
หาฺยยุงเวรานุเวฺนแกกั๋นตั๋งแตวั๋นนี	หายยังเวรานุเวรแก่กันตั้งแต่วันนี้
๒๔. ไพเปฺนแฑนสพฺพสัฺตทั๋งมฺวร	๒๔. ไปเป็นแดน สรรพสัตว์ทั้งมวล
จุงชฺวรกั๋นมาเมาหฺนาฑฺลีแฑ	จุ่งชวนกันมาโมทนาดีหลีแด่
เทิอ ||| □ || ෴	เทอะ ||| □ || ෴
๒๕. ฑั๋วยแตชกุสฺิลอั๋นข้าหาฺวมหาพลแล	๒๕. ด้วยเดชกุศลอันข้าท้าวมหาพลแล
นายกแลคำภิสิทฺธิมุงคลหิตฺตา	นายกแลคัมภีร์สิทธิมงคลหิตตา
ไฑ้แตฺม	ได้แต้ม
๒๖. จาเทิกแลไฑ้เลกฺขณสัฺขารฤกลิก	๒๖. จาเทิก แลได้เลขนะสังขารเลิก
อุงพฺรสีลาทาคำแฑงฑั๋วยหตฺถ	องค์พระศิลาทาคำแดงด้วยหัตถ
บณฺญา	ปัญญา
๒๗. หืแลวบรมฺวรราฺชสหฺธานิขุ๋อหืผู้	๒๗. หื้อแล้วบรมวรราชศรัทธานี้ ขอหื้อผู้
ข้าแลข้าบฺราฺบชนะมาร ๕ บฺรกาฺน	ข้าแลข้าปราบชนะมาร ๕ ประการ
แฑเทิอ ||	แด่เทอะ ||
๒๘. สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ ||	๒๘. สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ ||
นิพฺพานบจฺจเยาโหตุ ||	นิพฺพานปจฺจโย โหตุ ||

โค้งรอบขอบกรอบ

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ฆฺอเปฺนบฺรไจแกเพาธิยาฺนแฑเทีฺอ ฑฺวฺยเตชบุรอฺนผู..ทฺลไฑ.....แล.. ทาฺวมหาพลนายกเบฺนผุแตฺม จาเทีฺก หืแลฺวเบฺนบฺรไจบุญฺญ วชฺชิรไฑ้รุยฺงวิชฺชา ๘ บฺรกาฺน จรณ ๑๕ แฑเทิอ	๑. ขอเป็นปัจจัยแก่โพธิญาณแด่เทอะ ด้วยเดชบุญอันผู้..ทลได้.....แล.. ท้าวมหาพลนายกเป็นผู้แต้ม จาเทิก หื้อแล้วเป็นปัจจัยบุญญ วัชชิร ได้รู้ยังวิชชา ๘ ประการ จรณ ๑๕ แด่เทอะ

ชม. ๓
จารึกเจ้าหมื่นงั่วเชียงของ
พ.ศ. ๑๙๘๘

(วันจันทร์ วันกาเหม้า เดือน ๘ หลัง ภาคกลาง ขึ้น ๒ ค่ำ จ.ศ. ๘๐๗ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๑๙๘๘)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกักราชได ๘๐๗ ตวั	๑. ศักราชได้ ๘๐๗ ตัว
๒. ปีดบัเปล้าเดิน ๘ ออก ๒ ตำว	๒. ปีดับเปล้า เดิน ๘ ออก ๒ ค่ำ วั-
๓. นักาเห้ม้าเมงวนัจนัรึก ๙ ตวัชี	๓. นกาเหม้า เม็งวันจันทร์ รึก ๙ ตัว ชื่อ
๔. สรมนรึกเจาหมืนงวัชยงขร	๔. สมณรึก เจ้าหมื่นงั่วเชียงข-
๕. องหมืนนอยรดัชางแปลงพิหารห	๕. อง หมื่นน้อยรัดช่างแปลงพิหารห-
๖. ลวงแลวสำเดจมหาราชมหาเท	๖. ลวงแล้ว สมเด็จมหาราชมหาเท-
๗. วิหือนุยาดแกมหาเถรพุธคำ	๗. วีหื้ออนุญาตแก่มหาเถรพุทธคำ-
๘. พยรเจาหืตงัอูโบสถตแปลงแล	๘. เพียรเจ้าหื้อตั้งอุโบสถแปลงแล้-
๙. วแลผูใดมากินเมิงนีจผุราถหนา	๙. วแล ผู้ใดมากินเมิงนี้จะปรารถนา
๑๐. เมิงฟ้านยรพานจุงรกัสาพ	๑๐. เมิงฟ้าเนียรพาน จุ่งรักษาพ-
๑๑. ระเปนเจาอยาหืหมินหมอง	๑๑. ระเป็นเจ้าอย่าหื้อหม่นหมอง
๑๒. ในสาสหนาพระเจาทีน	๑๒. ในศาสนาพระเจ้าทีน

ชม. ๔
จารึกวัดแก้วหลาด
พ.ศ. ๒๐๔๐
ด้านที่ ๑

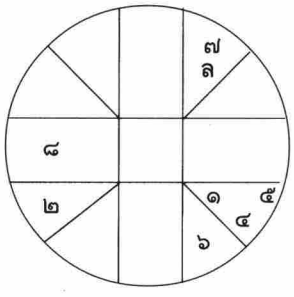

คำจารึก	คำอ่าน	คำจารึก	คำอ่าน
สิทฺธิ	สิทธิ	การะ	การ

(วันพฤหัสบดี วันเปลิกซง้า เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง แรม ๖ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๙ ตรงกับวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๔๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สฺรีสวดัสะดีมีจูละสักกฺร(าชะได ๘๕)๙	๑. ศรีสวัสดีมีจุลศักร(าชได้ ๘๕)๙
๒. ตัวไนปีมะเสงไทวาปีเมิงไสเดิน สาม	๒. ตัว ในปีมะเส็ง ไทยว่าปีเมิงไส้ เดิน สาม
๓. แรม ๖ คำวัน ๕ ไทวนัเปลิกชะงา ญามว	๓. แรม ๖ ค่ำ วัน ๕ ไทยวันเปลิกซง้า ยามวั–
๔. นัทยงพระมหาเทวีเปนเจายินดี ไน	๔. นเที่ยง พระมหาเทวีเป็นเจ้ายินดี ใน
๕. พระพูดธะเจาทีนีคำไวคนครัวนึง ชื	๕. พระพุทธเจ้าที่นี้ ก็ไว้คนครัวหนึ่ง ชื่อ

คำจารึก	คำอ่าน
๖. บูนรักสาหือุปะถากรักสาพระพุดธะรู	๖. บุญรักษา หื้ออุปัฏฐากรักษาพระพุทธรู–
๗. ปเปนเจาทีนีแลเจาพวกตองแ	๗. ปเป็นเจ้าที่นี้แล เจ้าพวกต้องแ–
๘. ตมญานะคงคารับอาดญาพระมะหารา	๘. ต้มญาณคงคารับอาชญาพระมหารา–
๙. ชะเทวีเปนเจาหีชางดาบเรินผูนึงชื	๙. ชเทวีเป็นเจ้า หื้อช่างดาบเรินผู้หนึ่งชื่อ
๑๐. ซาวหนอยนำมาฝงัจาริดไวเพิอหีเปน	๑๐. ซาวน้อยนำมาฝังจาริดไว้เพื่อหื้อเป็น
๑๑. บูนญะจำเริ่นแกพุระเปนเจาแผนดินแ	๑๑. บุญจำเริญแก่พระเป็นเจ้าแผ่นดินแ–
๑๒. ลเจาขุนผูไดคีดีไดมาเปนเจาแคว	๑๒. ล เจ้าขุนผู้ใดก็ดีได้มาเป็นเจ้าแคว้–
๑๓. นนีญาไดกลัวเกล้าฅนกบัวัดนีแ	๑๓. นนี้ อย่าได้กลั้วเกลาคนกับวัดนี้ แ–
๑๔. ย้ยินดีดวยสวนบูนพุระเปนเจาตน	๑๔. ย้ยินดีด้วยส่วนบุญพระเป็นเจ้าตน
๑๕. เปนเจาแผนดินนีชูฅนทุกฅนแ	๑๕. เป็นเจ้าแผ่นดินนี้ชู่คนทุกคนแ–
๑๖. _____	๑๖. _____

ด้านที่ ๒

(วันศุกร์ วันเมิงไค้ ปีระวายสี ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๐๓๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____ยสีเดินญีออกสีบสีคำวัน	๑. (ระวา)ยสี เดินยี่ ออกสิบสี่ค่ำ วัน
๒. ___เมิงไค้เมงวัน ๖ เจาหมวกคำ	๒. ___เมิงไค้ เม็งวัน ๖ เจ้าหมวกคำ
๓. พลอยหีลามจันเปนข้าพระวัด	๓. พลอยหื้อล่ามจันเป็นข้าพระวัด
๔. แกวหลาดเจาหมวกหีนายสิ(นมง)	๔. แก้วหลาด เจ้าหมวกหื้อนายสิ(นมง)–
๕. คนฅวานชางสาวหมายขาหมีนดง เ	๕. คลควาญช้าง สาวหมายข้าหมื่นด้ง เ–
๖. ถาผูนึงปากรัดนาเรินผูนึง ลามผฺระหญา	๖. ถ้าผู้หนึ่ง ปากรัดนาเรินผู้หนึ่ง ล่ามผระหญา
๗. ผูนึงมาสงลามจันไวเปนขาพฺระเจา	๗. ผู้หนึ่งมาส่งล่ามจันไว้เป็นข้าพระเจ้า
๘. วัดแกวหลาดแลมะหาเถนเจา	๘. วัดแก้วหลาดแล มหาเถรเจ้า
๙. ญานรังสีคำรูแลเขาพันคำ	๙. ญาณรังสีก็รู้แล เขาพันก็
๑๐. รูหาสิบนารอดคำรูแล ॥	๑๐. รู้ ห้าสิบนารอดก็รู้แล ॥

ชม. ๕
จารึกเจ้าแสนดาบเรือนหน่อแก้ว
(พ.ศ. ๒๑๐๒)*
ด้านที่ ๑

(วันจันทร์ วันกัดไส้ เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๑๐๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีกัดเมด เดือน ๕ ออก ๓ คำ เมงวน ๒	๑. ปีกัดเม็ด เดือน ๕ ออก ๓ ค่ำ เม็งวัน ๒
๒. ไทกัดไสเจาแสนดาบเรือนหนำแ	๒. ไทยกัดไส้ เจ้าแสนดาบเรือนหน่อแ–
๓. กวกับเจาพวกดาบัเรือนลอรผฺระหฺยา	๓. ก้ว กับเจ้าพวกดาบเรือนลอนผระหญา
๔. ลอรแหรไหวพระเปนเจายังโรง	๔. ลอนแหไหว้พระเป็นเจ้ายังโรง
๕. ตำบานหลองอนันิงชีบานออกแพ	๕. คำ บ้านหลองอันหนึ่งชื่อบ้านออกแพ–
๖. งพระญาจาบานสุชาหีพนัสวรชีลวะ	๖. งพญาจ่าบ้านสุชา หื้อพันสวนซื้อลวะ
๗. ตำมาขายเอาเงิน ๑๒๒ เงินเขาเลม	๗. คำมาขายเอาเงิน ๑๒๒ เงินเข้าเล่ม

---

* ศักราชในวงเล็บ เป็นศักราชที่ได้จากการคำนวณจากวัน เดือน และปีหนไทย หรือปีนักษัตร

คำจารึก	คำอ่าน
๘. แลวชาวดาบเรินโพธิซีไวสาง แลว	๘. แล้วชาวดาบเรือนโพธิซื้อไว้สร้าง แล้ว
๙. ถวายเปนราชทานกบันาเจาลาม ลีน	๙. ถวายเป็นราชทานกับนาเจ้าล่าม ลีน
๑๐. พวกขนั ๕ พนัเบัหน̄าวดันิพฺรเปน	๑๐. พวกขัน ๕ พันเบ้ หน้าวัดนี้ พระเป็น
๑๑. เจ้ากมีพฺรราชสธาหีทานแก	๑๑. เจ้าก็มีพระราชศรัทธาหื้อทานแก่
๑๒. พฺรพุทฺธเจ้าวัดท่าข̄วแลบานตน	๑๒. พระพุทธเจ้าวัดท่าขัว แลบ้านต้น
๑๓. แก้ว ๒ หม̄ืนเบันึงบานทองนึง ๓	๑๓. แก้ว ๒ หมื่นเบ้หนึ่ง บ้านทองหนึ่ง ๓
๑๔. หม̄ืนเบัซีบานอายนอ̄ยนารำองนำ ๒๕๐๐	๑๔. หมื่นเบ้ ซื้อบ้านอ้ายน้อยนาร่องน้ำ ๒๕๐๐
๑๕. เบับานพันสังขิด ๕ หม̄ืนเบัถาย มา	๑๕. เบ้ บ้านพันสังขิด ๕ หมื่นเบ้ ถ(ว)าย มา
๑๖. เปนบานแม่พฺรเมิองชอยหีขายเ	๑๖. เป็นบ้านแม่พระเมืองชอย หื้อขายเ–
๑๗. อาศา ๓ รอยเงินซาวเตชะซีเอา หีแ	๑๗. อาค่า ๓ ร้อยเงิน ซาวเตชะซื้อเอา หื้อแ–
๑๘. มสุชาสางแล้วหีซาวเตชะถาย แก่	๑๘. ม่สุชาสร้างแล้ว หื้อซาวเตชะถ(ว)าย แก่
๑๙. พฺระเมิองอายเข้าไวกบัพฺรเจ้าหน̄ี	๑๙. พระเมืองอ้าย เข้าไว้กับพระเจ้านี้
๒๐. ทงัเค้าทังปลายบ่หีแก่แกผู้	๒๐. ทั้งเค้าทั้งปลาย บ่หื้อแก้แก่ผู้
๒๑. อีแลญามไห้วนันพฺรเจาตนเป	๒๑. อี่(น)แล ยามไหว้นั้นพระเจ้าตนเป็–
๒๒. นพฺระยงั(ทร)งอ̄ยูไนสรดอกคำพฺร	๒๒. นพระยัง(ทร)งอยู่ในสระดอกคำ พระ
๒๓. เจ้าคปลงราชทานไวกบัพฺระพูด	๒๓. เจ้าก็ปลงราชทานไว้กับพระพุทธ
๒๔. เจ้าวัดหลวงแลญามนันพันกู	๒๔. เจ้าวัดหลวงแล ยามนั้นพันกู–

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. มกามทัง ๔ ค̄นคำรู้ชูคนแลซาว	๑. มกามทั้ง ๔ คนก็รู้ชู่คนแล ซาว
เตชนิ่งปาก	เตชะหนึ่ง ปาก
๒. ห̄นงสือพิงต้าแลวนิ่งนางเถาแก	๒. หนังสือพิงตากแล้วหนึ่ง นางเถ้าแก่
คำไสนึ	คำไสหนึ่–
๓. ง ๓ คนนีนำอาดญามาฝงัจาริดไว	๓. ง ๓ คนนี้นำอาชญามาฝังจาริดไว้
แลแต่	แล แต่
๔. กอนไสไมผูรายจกัเส้แลวบดันี	๔. ก่อนไซร้ ไม้ผุร้ายจักเส้แล้ว บัดนี้
เจ้าแส	เจ้าแส–
๕. นดาบเรินกบัเจ้าพวกดาบเริน	๕. นดาบเริน กับเจ้าพวกดาบเริน
ลอนแห	ลอนแห
๖. ซาวไหวพฺระเจ้าต์นเปนพระหีไว	๖. ซาวไหว้พระเจ้าตนเป็นพระ หื้อไว้
ห̄นงัหี	หนังหิ–
๗. นไวหีห̄มนัแลบานัพนัสาขิด ๕	๗. นไว้หื้อมั่นแล บ้านพันสาขิด ๕
ห̄มืนเปน	หมื่น เป็น
๘. บานสวนซาวรอยญานะวิชยน ๓	๘. บ้านสวนซาวร้อย ญาณะวิเชียร ๓
ห̄มืนเบ้	หมื่นเบ้
๙. เปนวดั ๒ ห̄มืนเบ้แล พระมหา	๙. เป็นวัด ๒ หมื่นเบ้แล พระมหา
เถรเจ้	เถรเจ้–
๑๐. า เจ้าวัดชีญานะมงัคละรูนึง	๑๐. า เจ้าวัดชื่อญานะมังคละรู้หนึ่ง
มหาเถรเ	มหาเถรเ–
๑๑. จ้าวดัดอนทนัชีสารมงลโพธิรู	๑๑. จ้าวัดดอนทันชื่อสารมง(ค)ลโพธิรู้
นึงเถร	หนึ่ง เถร
๑๒. เจ้าวดัชยงญมชีขะห̄นาน	๑๒. เจ้าวัดเชียงญมชื่อขะหนาน
พุทฺธาทิจรูนึ	พุทธาทิจรู้หนึ่–
๑๓. ง เถรเจ้าวดับามีตีชีไชญมงค์นรู	๑๓. ง เถรเจ้าวัดบามือตื้อชื่อชัยมงคลรู้
นึงเจ้	หนึ่ง เจ้–
๑๔. ารัตนวิเสดอ̄ยูพรสิงรูนีพ	๑๔. ารัตนวิเศษอยู่พระสิงห์รู้หนึ่(ง) พ่อ
บุญชาวตีน	บุญชาวตีน

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. วัดดอนผาขาวหน่ำรูนึงมงคนพวกข	๑๕. วัดดอนผ้าขาวหน่อรู้หนึ่ง มงคลพวกขั-
๑๖. นัรูนึงทานบานไหม่ทงัสองพีนองรู	๑๖. นรู้หนึ่ง ท่านบ้านใหม่ทั้งสองพี่น้องรู้
๑๗. นึงอาจานบุญรงสีรูนึงพ่คงร้อยชยงย	๑๗. หนึ่ง อาจารย์บุญรังสีรู้หนึ่ง พ่อคงร้อยเชียงย-
๑๘. มรูนึงท่านอาจานสุวนัรังสีรูนึงเชา	๑๘. มรู้หนึ่ง ท่านอาจารย์สุวรรณรังสีรู้หนึ่ง เชา
๑๙. ผ่ระหญารูนึง ไผอ่ยาวาฤผูไดห้ามลา	๑๙. ผระหญารู้หนึ่ง ไผอย่าว่าฤๅ ผู้ใดหากมล้า-
๒๐. งเสหือฉิบหายตายต์กอะวิจีชาบ่ดี	๒๐. งเส หื้อฉิบหายตายตกอวิจีช้าบ่ดี
๒๑. หม้าเลือกค่ดีหม้าตรยนค่ดีหม้าส	๒๑. หมากเลือกก็ดี หมากเตรียนก็ดีหมากส-
๒๒. ดค่ดีอ่ยาหีเอาวาบ่ฟงัหือชักตก์	๒๒. ดก็ดี อย่าหื้อเอา ว่าบ่ฟังหื้อชักตก

ชม. ๖
จารึกมหาสามีญาณคัมภีระ
พ.ศ. ๒๐๔๖

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕	๑๕
รึก	รึก

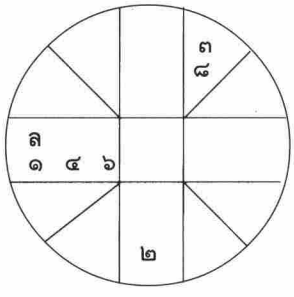

คำจารึก	คำอ่าน
ห่รคุณ	หรคุณ
๓๑๖๐๔๔	๓๑๖๐๔๔

(วันอาทิตย์ วันกาบสี เดือน ๙ ไทยใหญ่ หรือ เดือน ๘ หลัง ภาคกลาง ขึ้น ๙ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๕ ตรงกับวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๔๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สักขราดชะได ๘๖๕ ตัวในปีกาไค	๑. ศักราชได้ ๘๖๕ ตัว ในปีกาไค้
๒. เดิน ๙ ออก ๙ ฅำ วนักาบสี เมงวน้อาทิด	๒. เดิน ๙ ออก ๙ ค่ำ วันกาบสี เม็งวันอาทิตย์
๓. สาดสะหน̄าพนไพได ๒๐๔๗ ปี[๑] ญังจัก	๓. ศาสนาพ้นไปได้ ๒๐๔๗ ปี ยังจัก
๔. มาพายหน̄าญัง ๒๙๕๓ ปีแล มะหาสา	๔. มาภายหน้ายัง ๒๙๕๓ ปีแล มหาสา–

[๑] เป็นการนับปีย่างแบบลังกา จึงมากกว่าการนับแบบไทย ๑ ปี

คำจารึก	คำอ่าน
๕. มีญานะคำพฺริระปฺรระหญาเจา ชักชว	๕. มีญาณคัมภีระประหญาเจ้า ชักชว–
๖. นอุบาสกอุบาสิกาชูฅนสาง อุโบสด	๖. นอุบาสกอุบาสิกาชู่คนสร้าง อุโบสถ
๗. หลังนีทังชาวเจาเถรานุเถนทั	๗. หลังนี้ ทั้งชาวเจ้าเถรานุเถรทั้–
๘. งหลายค่มาชวยสางแลโกถา	๘. งหลายก็มาช่วยสร้างแล โกฐา–
๙. กบุนนีหีเมิอจำเรินแกราชะ	๙. สบุญนี้หื้อเมือจำเริญแก่ราชะ
๑๐. กับอามาดผูใหญบุนนีจุงหีเถึง	๑๐. กับอามาตย์ผู้ใหญ่ บุญนี้จุ่งหื้อเถิง
๑๑. นิบพานแกเราชูฅนทืน	๑๑. นิพพานแก่เราชู่คนทืน

ชม. ๗
จารึกวัดเชียงสา
พ.ศ. ๒๐๙๖
ด้านที่ ๑

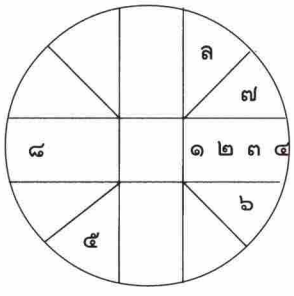

(วันพฤหัสบดี วันกาเร้า เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้น ๑ ค่ำ จ.ศ. ๙๑๕
ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๐๙๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สุภมัสตุสักราชะได ๙๑๕ ตัวไนปี ฉลูไทวาปี	๑. ศุภมัสตุ ศักราชได้ ๙๑๕ ตัว ในปี ฉลู ไทยว่าปี
๒. กาเปล้าเดือน ๓ ออกคำ ๑ วัน ๕ ไทกาเราฤกฺษ	๒. กาเปล้า เดือน ๓ ออกค่ำ ๑ วัน ๕ ไทยกาเร้า ฤกษ์
๓. สฺราพสัมเดจบรมบพิตฺระตัน(ส)ถิทฺธ เสิวยราชพิภ	๓. ศรวณะ สมเด็จบรมบพิตรตนสถิต เสวยราชพิภ–
๔. พทังสองแผนดินล้านช้าง(ล้าน)นา มีจิตปสาท	๔. พทั้งสองแผ่นดินล้านช้าง(ล้าน)นา มีจิตปสาท

คำจารึก	คำอ่าน
๕. สทฺธาคำไดหีเขดกับอาราม..... สาไนบานนา	๕. ศรัทธาก็ได้หื้อเขตกับอาราม(วัดเชียง) สาในบ้านนา–
๖. งจนับานชยงสาบานกองแกว ทังบวนมีเ	๖. งจัน บ้านเชียงสา บ้านกองแก้ว ทั้งบวล[๑] มีเ–
๗. ชา ๘๑๘๐๐ เบั เชาเผิ่งกับศึงตำ วัดนางจัน มี	๗. ชา ๘๑๘๐๐ เบ้ เชาเผิ้งกับคิง ต่อ วัดนางจัน มี
๘. ๑๒๕๐ น้าวน้ออกน้าขฺรองเปนแดน วนัต	๘. ๑๒๕๐ น้ำ วันออกน้ำของ เป็นแดน วันต–
๙. กแดน ๕๐ วาหินไตหินเหฺนือเขัด บานเ	๙. ก แดน ๕๐ วา หนใต้ หนเหนือ เขต บ้านเ–

[๑] ทั้งบวล จะหมายถึง ทั้งมวล

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปนแดนทังขาอูบถาดอียาดนำ	๑. ป็นแดน ทั้งข้าอูบถาดหยาดน้ำ
๒. อนันเปนเชือเปนนามลูกหลานเหลน ปูน่นผู	๒. อันเป็นเชื้อเป็นนาม ลูกหลานเหลน ปู่น่นผู้
๓. ส์. .กรบบาดญังทองมี ๓ คุ์รว แกวลุนคุ์รว ๑ คำสีนคุ์รว	๓. (ส้าง)กรบบาด ยังทองมี ๓ ครัว แก้วลูนครัว ๑ คำสินครัว
๔. ๑ นายจอมคุ์รว ๑ (...สองขา) เอาเงินพุรพุทฺธเจาคุ์รว ๑ สิก	๔. ๑ นายจอมครัว ๑ (...สองขา) เอาเงินพระพุทธเจ้าครัว ๑ สิก
๕. .ขาเอาเงินพระเจาคุ์รว ๑ (หีได ไว)คำคุงวัดชยง	๕. .ขาเอาเงินพระเจ้าครัว ๑ (หื้อได้ ไว้)ค้ำคุงวัดเชียง–
๖. สาอียา (หี) เจาแควนเจาฟอนคน นั(ม)คนไนอียา	๖. สาอย่า(หื้อ)เจ้าแคว้นเจ้าฟอนคน นั(ม)คนในอย่า
๗. ถ(อ)นกติกาอียาหีถกหีถอนไพไหน หี(เขาอยูรักสาพร)	๗. ถ(อ)นกติกา อย่าหื้อถก หื้อถอนไปไหน หื้อ(เขาอยู่รักษาพระ)
๘. พุดทฺธเจาวัด(วาอาราม)ทงมวน คุงนุราช..นาน	๘. พุทธเจ้าวัด(วาอาราม)ทั้งมวล คุงนุราช..นาน
๙. ..เจาหมีน(ห)งเปนคนพุระอ(คั)คะ ราชมเหสีเจา	๙. ..เจ้าหมื่นหงเป็นคนพระอัคค ราชมเหสีเจ้า
๑๐. ปนั.....งสามองเจา..แล... .าทิปติด	๑๐. ปัน.....งสามองค์เจ้า..แล... .าทิปติด
๑๑. จำทูนพุรราชอาดญาพุรเปนเจาทัง ๓ พุรองแมลูกม	๑๑. จำทูลพระราชอาชญาพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ พระองค์แม่ลูกม–
๑๒. า น้าทีออกเจาหมีนวัดเปนตีนจวั พวกดาบเรือน	๑๒. า นำทีออกเจ้าหมื่นวัดเป็นคนจัว พวกดาบเรือน
๑๓. ๑ เจาหมีนพวกทาน ๑ เจาสอยคน เจาหมีนตางไจ ๑	๑๓. ๑ เจ้าหมื่นพวกทาน ๑ เจ้าสอยคน เจ้าหมื่นต่างใจ ๑
๑๔. ทามเตชเปนคนเถาเมืองพิงทังฟอน ทังพินเมี	๑๔. ทามเตชเป็นคนเถ้าเมืองพิง ทั้งฟ้อน ทั้งพิณเมี–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. อง ๑ พวกชยงสา ๑ พันทา ๑ หมืนนฺอยมวน ๑ นายบา	๑๕. อง ๑ พวกเชียงสา ๑ พันทา ๑ หมื่นน้อยมวน ๑ นายบ้า–
๑๖. นชยงสา ๑ นายคฺราวพสถยน ๑ มาพฺรอมรูราชอา	๑๖. นเชียงสา ๑ นายคราว พ่อเสถียน ๑ มาพร้อมรู้ราชอา–
๑๗. ดญาชูคน	๑๗. ชญาชู่คน

ชม. ๘
จารึกสุวรรณปราสาท
พ.ศ. ๒๓๔๗
ด้านที่ ๑

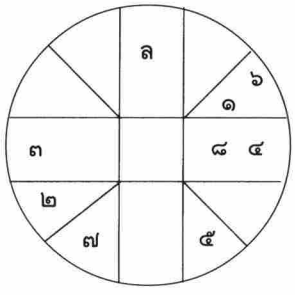

คำจารึก	คำอ่าน
ติถี ๑๕	ติถี ๑๕
นาที ๕๙	นาที ๕๙
ฤกฺษ ๑๐	ฤกษ์ ๑๐
นาที ๑๕	นาที ๑๕

(วันพฤหัสบดี วันกดไจ้ เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๖๖ ตรงกับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๔๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศุภมสตุกรุณสพศสกราชคณนา จาโดยไดยไทยโวหาราปรมา	๑. ศุภมัสดุกรุณสพศ ศักราชคณนา จาโดยได้ไทยโวหารา ประมา–
๒. ณสกราชได ๑๑๖๖ ตัวไนปีร กาบไจไดมาฅมาสปุรณมิคีไดย	๒. ณศักราชได้ ๑๑๖๖ ตัวในปี กาบไจ้ ได้มาฆมาสปุรณมี คือได้
๓. ไทยภาสาวาเดือร ๕ เพงเมงวัน ๕ ไทยก็ดไจ้ย	๓. ไทยภาษาว่า เดือน ๕ เพ็ง เม็งวัน ๕ ไทยกดไจ้
๔. นกฺษตตฤกฺษตัวชีมาฅเทวตา ศฐิตไนสิงห์เ	๔. นักษัตรฤกษ์ตัวชื่อ มาฆ เทวดา สถิตในสิงห์

คำจารึก	คำอ่าน
๕. เตโชราศีมีวฒมาณฉายาอัน วิเสดเหดนันสม	๕. เตโชราศี มีวัฒมาณฉายาอัน วิเศษ เหตุนั้นสม-
๖. เดจเสฐาปรมบัวพิรตราธาราช เจ้าต์นชีพรปมรา	๖. เด็จเสฐาบรมบพิตราธาราช เจ้า ตนชื่อพระบ(ร)มรา-
๗. ชาธิปดีศีรสูริยวังอังคสูรศักดิ สมยามหาฆติต	๗. ชาธิบดีศรีสุริยวงศ์ องค์สุรศักดิ์ สมญามหาขัตติ-
๘. ยราชชาติราเชยศาคดเจ้า ขันธเสมาพิงตราชยง	๘. ยราช ชาติราชัยศาคต เจ้า ขันธเสมาพิงตราเชียง
๙. ไหมต์นได้ตามราชธมกับทังราช โอรสสาบูตอูตต	๙. ใหม่ ตนได้ตามราชธรรม กับทั้งราช โอรสสาบุตรอุด-
๑๐. มสิเนหาแลอคคราชเทวีต์น เคล้าแกโอโรฒมา	๑๐. มสิเนหา แลอัคคราชเทวีตน เค้าแก่โอโรธา
๑๑. ชูต์นมียาณยุดวิสูทฺธสทฺธาไสย ไนพุทฺธศาสนามา้	๑๑. ชู่คน มีญาณยุทธวิสุทธิศรัทธา ใส ในพุทธศาสนามาก
๑๒. นักมักไครไห้รุ่งเรืองไนสาสนา หาพันปรีปีนด์อ	๑๒. นัก มักใคร่ให้รุ่งเรืองในศาสนา ห้าพันปี ปินดอ
๑๓. บันดานปราสาทอวยโอดวร สำบติตพัรดต์นสม	๑๓. บันดาลปราสาท อวยโอดวร สมบัติพรัดตน สม-
๑๔. เดจพรอังคตรองตรัศอัถธมัดี มีพรหีฤ	๑๔. เด็จพระองค์ตรองตรัสอรรถธรรมดี มีพระหฤ-
๑๕. ไทยบ์ออีมไนอันบำเพงทานาที สูจจริตตกำ	๑๕. ทัยบ่อิ่มในอันบำเพ็ญทานาที สุจริตกรรม
๑๖. ดิยิงจิงไห้ชางทงหลายส้างแปลง แดงปราสา	๑๖. ดียิ่ง จิ่งให้ช่างทั้งหลายสร้างแปลง แต่งปราสา-
๑๗. ทแล้วไสสุวัณคำแสงไสย จิตรกำกทำลาย	๑๗. ท แล้วใส่สุวรรณคำแสงใส จิตรกรรม กระทำลาย
๑๘. ด้ออันบัวรมวรบ่อเทานันได้ส้าง ยังพุทฺธพิ	๑๘. ดอกอันบัวรมวล บ่เท่านั้น ได้สร้าง ยังพุทธพิ-
๑๙. มพาสารูบแล้วด้วยเหมวณ์ ศีคีแดงแพงค่าตน	๑๙. มพาสารูป แล้วด้วยเหมวรรณ สี(ง)คีแดงแพงค่าตน

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ไสไนขรอูบแก้วอันบ๊วริสูทฺธไส	๒๐. ใส่ในขระอูบแก้วอันบัวริสุทธิ์ใส
งามเพือไว้ให้เปน	งาม เพื่อไว้ให้เป็น
๒๑. ตราแก่พูทฺธสาสนาจิงได	๒๑. ตราแก่พุทธศาสนา จิ่งได้
นิมันตนาพรพูท๎ธาตู	นิมันตนาพระพุทธธาตุ
๒๒. เจ้าอิงค์๎ปราเสด ไนอังครฐถวย	๒๒. เจ้าองค์ประเสริฐในอังครัฐถ้วย
ทองมาเมตตาได	ทอง มาเมตตาได้
๒๓. ศฐิตพรตำนิงคทริงไนสูวัณ	๒๓. สถิตพระตำนงค์ทรงในสุวรรณ
ปราสาททำกางพิ	ปราสาทท่ามกลางพิ–
๒๔. งไช วันนันแล	๒๔. งชัย วันนั้นแล

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อิทำทาน วรำเมยฺหำ อรหตฺตุ	๑. อิทำ ทานวรำ เมยฺหำ อรหตฺตุ-
บนิสสฺยำ อคฺคผลำท	ปนิสฺสยำ อคฺคผลำ ท-
๒. วาตุเมสำสาเรสงสำรวนฺตาหำ	๒. วาตุเม สำสาเร สงฺสารวนฺตาหำ
ยตฺถ ยตฺถ ภเวา เว จ	ยตฺถ ยตฺถ ภโว เว จ-
๓. ตุ จกฺเกหิ สมฺปนฺเนา สตฺเต ว	๓. ตุ จกฺเกหิ สมฺปนฺโน สตฺเต ว
อริยธเนสตฺตติเสว	อริยธเน สตฺตติเสว
๔. วเกาเธ จ อฏฺฐตึเสวมงฺคเลนตฺถิ	๔. วโกเธ* จ อฏฺจตึเสว มงฺคเล นตฺถิ
ติวจน มม มา	ติวจนำ มม มา
๕. เหาตุ อจลาภเว ติกฺขบญฺเญา	๕. โหตุ อจลาภเว ติกฺขปญฺโญ
วิสารเทาสุสณฺฐาเนา	วิสารโท สุสณฺจาโน
๖. สุรูเบาหำ บาสาทิเกา ทสสนีเยา	๖. สุรูโปหำ ปาสาทิโก ทสฺสนีโย
บุญฺเญนเตนเสา	ปุญฺเญน เตน โส-
๗. หำนิบุณฺณมวาส เตาสมฺปราเย จ	๗. หำ นิปุณฺณมวาสโต สมฺปราเย จ
ติฏฺเฐาทกฺเขา	ติฏฺโฐ ทกฺโข
๘. ทิฏฺฐิชุปญฺเญา อวิกลวิริเยา	๘. ทิฏฺจิชุปญฺโญ อวิกลวิริโย
เภาควาสำ วิภาคีติ	โภควาสำ วิภาคีติ-
๙. กฺเขา สุเราฏฺฐิตเตา สปรหิตจเรา	๙. กฺโข สุโรฏฺจิตโต สปรหิตจโร
ทิฆชีวิ อเราคิวณฺเณา	ทีฆชีวี อโรคิวณฺโณ
๑๐. สทฺเทา ยสสสี อติพลวตเรา	๑๐. สทฺโท ยสฺสี อติพลวตโร
กิตฺติมาขนฺตุเมเตา สทฺเธา	กิตฺติมา ขนฺตุเมโต สทฺโธ
๑๑. สตฺตวุเบเตา บรมสุริบเยา ทิฏฺฐิ	๑๑. สตฺตวุเปโต ปรมสุริปโย ทิฏฺจิ
ธมฺเมาวิรเตา รชฺชิกลฺยาณมิ	ธมฺโม วิรโต รชฺชิกลฺยาณมิ-
๑๒. ตฺเตาอภิรตฺตกุสเลาบญฺจ	๑๒. ตฺโต อภิรตฺตกุสโล ปญฺจ-
สิลาภิรกฺเขาอบิจฺเฉา อบฺปเกา	สีลาภิรกฺโข อปิจฺโฉ อปฺปโก-

---

* คำนี้ในภาษาบาลีควรเป็น อวโกเธ

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. เธา อติวุชุหทเยาอิทฺธิมา อบฺปเมยฺเยาบสเสาเบ	๑๓. โธ อติวุชุหทโย อิทฺธิมา อปฺปเมยฺโย ปสฺโส เป-
๑๔. มวาเจาสุชนคุกวิทุมามเกา ตำ ภเวยฺยำ อิจฺเจวำ	๑๔. มวาโจ สุชนคุกวิทุมามโก ตำ ภเวยฺยำ อิจฺเจวำ
๑๕. บบฺพนาเมยฺหำนาญฺญตฺถอจฺจลา ภเวบนฺนรเสวจนฺทิ	๑๕. ปปฺพนาเมยฺหำ นาญฺญตฺถ อจฺจลา ภเว ปณฺณรเสว จนฺทิ-
๑๖. มามณิเชาติรเสายถาติ	๑๖. มา มณีโชติรโส ยถาติ

บทภาษาบาลี แปลโดย นายเทิม มีเต็ม ฯลฯ พ.ศ. ๒๕๑๕

ขอทานอันประเสริฐของข้าพเจ้านี้ จงให้ผลเลิศที่มีพระอรหัตเป็นอุปนิสสัยแก่ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้ายังเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ในภพใดๆ ที่ข้าพเจ้าเกิด จงประกอบด้วยจักรสี่ อริย-ทรัพย์เจ็ด อวโกธะสามสิบเจ็ด และมงคลสามสิบแปด คำว่า "ไม่มี" จงอย่ามีแก่ข้าพเจ้าในอัตภาพนั้น ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญาเฉียบแหลม มีความแกล้วกล้า มีทรวดทรงงดงาม มีรูปสวยน่าพอใจน่าดู ด้วยบุญนั้น ขอให้ข้าพเจ้านั้น อยู่อย่างสุขสบาย และในภพเบื้องหน้า ขอให้ข้าพเจ้าตั้งตัวได้มีความขยัน มีความคิดเห็นตรงและมีปัญญา มีความเพียร ไม่ท้อถอย มีโภคทรัพย์ รู้จักแบ่งปันเฉียบแหลม ยืนหยัดอยู่อย่างกล้าหาญ และเที่ยวทำประโยชน์เกื้อกูล แก่ผู้อื่นด้วยความยินดี มีอายุยืนยาว ไม่มีโรค มีผิวพรรณ มีเสียง (ไพเราะ) มียศศักดิ์ มีกำลัง มาก มีชื่อเสียงเป็นคนมีศรัทธา เป็นคนมีเสียงก้องกังวาน เห็นแก่ความยุติธรรม เว้น (ความชั่ว) เป็นกัลยาณมิตรของราชสกุล ยินดีการกุศล รักษาศีลห้า มักน้อย โกรธน้อย มีใจ เที่ยงตรง มีฤทธิ์อำนาจหาที่เปรียบมิได้ มีใจปลอดโปร่ง มีวาจาน่ารัก เป็นผู้รู้จักคุณและ นับถือคนดี ความตั้งใจแน่วแน่ของข้าพเจ้าอย่างนี้ ดังนี้ พึงมีแก่ข้าพเจ้าในอัตภาพนั้น ไม่ใช่ อื่น เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ และแก้วมณีอันแวววาวฉะนั้นฯ

ชม. ๙
จารึกวัดพวกชอด (เชียงราย)
(พ.ศ. ๒๐๓๔)

(วันพุธ วันกาบสี เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง ขึ้น ๑ ค่ำ ปีรวงไค้ ตรงกับวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๐๓๔)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีรวงไค้เดินญีออกคำนึงวนั	๑. ปีรวงไค้ เดินยี่ ออกค่ำหนึ่ง วัน
๒. พุดไทวนักาบสีวัดพวกชอดมะ	๒. พุธ ไทยวันกาบสี วัดพวกชอด ม–
๓. หาเทวีหีสางพอ̄ย̄(มะ)หาเทวี	๓. หาเทวีหื้อสร้าง พ้อย(ม)หาเทวี
๔. ม(าดูทีนี)ชูแหงลูกพระหีไว	๔. ม(าดูที่นี้)ชู่แห่ง ลูกพระหื้อไว้
๕. ทังนาทงับานหีลูงพระเจาเ	๕. ทั้งนาทั้งบ้าน หื้อลุงพระเจ้าเ–
๖. มิงชยงรายไสจาริดไวอ̄ย̄าหี	๖. มิงเชียงรายใส่จาริดไว้อย่าหื้อ
๗. (ผูไดวารี)	๗. (ผู้ใดว่ารือ)

หมายเหตุ เป็นจารึกที่จารทับลงบนจารึกเดิมที่จารด้วยอักษรฝักขาม

ชม. ๑๐
จารึกพุทธศตวรรษที่ ๒๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ผูนีหีหมนั ห_____	๑. ผู้นี้หื้อมั่น ห_____
๒. ใดหนัหนาพฺระสีรเจ_____	๒. ได้หันหน้าพระศรีเจ_____
๓. มนับปราถ่หนาชูอนัทืน คูไวค.	๓. มันปรารถนาชู่อันทืน กูไว้ค(น)
๔. ทงันาหึกบัวดันีลำพนัชยง	๔. ทั้งนาหื้อกับวัดนี้ ลำพันเชียง
๕. ชาดผู ๑ แสนเขาไสแส	๕. ชาดผู้ ๑ แสนข้าวใส แส-
๖. นเขาอินรูชูคนแลเจาหมึน	๖. นข้าวอินรู้ชู่คนแล เจ้าหมื่น
๗. ใวขาคฺรอกนิงเปนขาพฺระเจา..	๗. ไว้ข้าครอกหนึ่งเป็นข้าพระเจ้า..

ชม. ๑๒
จารึกหน้าอุโบสถวัดพระสิงห์
พ.ศ. ๒๓๕๔
ด้านที่ ๑

๙ ฤกฺษ
๕๕ นาที

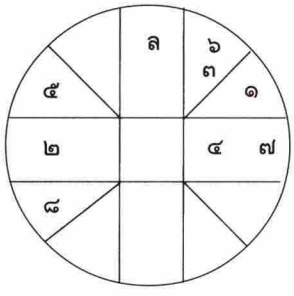

ติดถี (๑๔)
นาที (๕๕)

(วันพุธ วันเปิกไจ้ เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๗๓ ตรงกับวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๔)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ....มสสตุกรณสพสส(กาฺ)ษคณนา	๑. (ศรีศุภ)มัสตุกรณสพส(กา)ษคณนา
จาโดยไทโวหารผรมาน	จาโดยไทยโวหาร ประมาณ
๒. สกราชได้ ๑๑๗๓ ตัวไนปีลรวง	๒. ศักราชได้ ๑๑๗๓ ตัว ในปีรวง
เมดได้ผลคุณมาสสูกลปกฺษปู.	เม็ดได้ผลคุณมาส ศุกลปักษ์ปู(ร)
๓. ณมีคีไดไทยภาสาวาเดือร ๖ เพง	๓. ณมี คือได้ไทยภาษาว่าเดือน ๖ เพ็ง
เมงวันพุทฺธไทเปิกไจไดน	เม็งวันพุธ ไทยเปิกไจ้ ได้นั-
๔. กฺษตตฤกฺษ์ ตัวชือสสเลสเทวตา	๔. กษัตรฤกษ์ตัวชื่อ อสเลษา เทวดา
ปรากัดไนกรกฏราสีมีว	ปรากฏในกรกฏราศี มีวั-

คำจารึก	คำอ่าน
๕. ฒมาณฉายาดีวิเสด เหดนัน สีมเดจเสถาปรมบำพิรต..	๕. ฒมาณฉายาดีวิเศษ เหตุนั้น สมเด็จเสฏฐาบรมบพิตร..
๖. พรมหาธำมิการาชาธิราชเจ้า ตีนปูญ์ไหยตนเสิวยเมือง	๖. พระมหาธรรมิการาชาธิราชเจ้า ตนบุญใหญ่ ตนเสวยเมือง
๗. ชยงไหมทีนีเปนเคล้า ถัดนันพร มหาอุบปราชานริน	๗. เชียงใหม่ที่นี้เป็นเค้า ถัดนั้นพระ มหาอุปราชานริน–
๘. ทาตีนเปนวรกณิถาแลเจ้าราช บูตาราชนตาอคคมเห	๘. ทาตนเป็นวรกนิษฐา แลเจ้าราช บุตราราชนัดดาอัครมเห–
๙. สีโอโรฒามหาเสนาไนน้อผูไหย ผูนอ้ยทังหลายชูตีนพรอม	๙. สีโอโรธา มหาเสนาในนอก ผู้ใหญ่ ผู้น้อยทั้งหลายชู่ตน พร้อม
๑๐. ราชมเนาตำหีททเยสแลยินดี ปิติ ด้วยพุทธ์สาสนาเจ้าไน(ลกั	๑๐. ราชมโนคำหฤทเยศ แลยินดีปิติ ด้วยพุทธศาสนาเจ้าใน(ลัก–
๑๑. ข)มหาอารามาราชสันถานสิง หลำวงม้านักมักไครหีกว้างขวาง	๑๑. ข)มหาอารามาราชสัณฐานสิงห์ หลวงมากนัก มักใคร่หื้อกว้างขวาง
๑๒. หมันคลูงรูงเรืองไพพายหน้าจิง ได้นี(๙)มันตนาพายไนหมายมี	๑๒. มั่นคงรุ่งเรืองไปภายหน้า จิ่ง ได้นิมันตนา ภายในหมายมี
๑๓. ราชครูเจ้า พรสังคราชาสีมเดฒ เปนเคล้าสิกโยมเจาชูตีนกทำ สำงเ	๑๓. ราชครูเจ้าพระสังฆราชาสมเด็จ เป็นเค้า สิกโยมเจ้าชู่ตนกระทำ สร้างเ–
๑๔. เปลงยังมหาอูเปาสถคารหลวง หลังนิแลปราสาทคำกทำเลขมติ	๑๔. เปลงยังมหาอุโบสถคารหลวง หลังนี้แลปราสาทคำ กระทำเลขมติ–
๑๕. กำด้วยสูวันณกานจนคำแดง แสงงามตามแตโปราณาพรราช	๑๕. กรรมด้วยสุวรรณกาญจนคำแดง แสงงาม ตามแต่โบราณพระราช
๑๖. กรสตราเชนท้าวแสนเมืองมา พรเมิงรตนาเจ้าหาสางแตง	๑๖. กษัตรา เช่นท้าวแสนเมืองมา พระเมืองรตนาเจ้าหากสร้างแต่ง
๑๗. ไว้เปนทีกทำอุบบสมทกำแล อูโปสถกำแลไดจาุยยัง	๑๗. ไว้เป็นที่กระทำอุปสม(บ)ทกรรมแล อุโบสถกรรม แลได้จ่ายยัง
๑๘. เงินหีเปนคารักทองคำปิวแกวกา	๑๘. เงินหื้อเป็นค่ารัก ทองคำปลิวแก้วกระ–
๑๙. จักหอรดานนำออัยปูนเหลกดีนขอ	๑๙. จก หรดาล น้ำอ้อย ปูน เหล็ก ดินขอ

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ดีนจี เ...ันห้อยแขวนตังขันแ	๑. ดินจี่ เ...ันห้อยแขวนตั้งขันแ–
๒. ก ชางทังมวร(พองเงิน)แสน	๒. ก่ ช่างทั้งมวล (พองเงิน)แสน
๓. ปลายเจดพันสามรอย ॥ ส้าง	๓. ปลายเจ็ดพันสามร้อย ॥ สร้าง
๔. ห้อธมมปิฎกแลหีดท๊รง	๔. หอธรรมปิฎกแลหีดทรง
๕. ธมซองคำสยงเงิน ๖๑๖๔๐	๕. ธรรมซองคำเสี้ยงเงิน ๖๑๖๔๐

ชม. ๑๓
จารึกวัดตโปทาราม
พ.ศ. ๒๐๓๕
ด้านที่ ๑

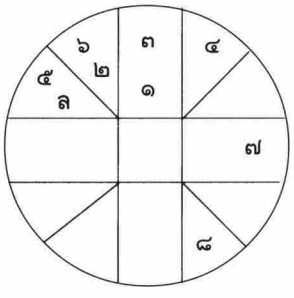

คำจารึก	คำอ่าน
สักกราช	ศักราช
๘๕๔	๘๕๔

(วันศุกร์ วันกาเร้า เดือน ๗ ไทยใหญ่ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๓ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๔ ตรงกับวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๓๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ॥ ศฺรี สิทธิสวัสดีดูกราชาวเจานกั บุญทงัหลายในกาลเมือ	๑. ศรีสิทธิสวัสดีดูกราชาวเจ้านัก บุญทั้งหลายในกาลเมื่อ
๒. พระพุทธศีรสากฺยมุนีโคตมเปน เจาปรติฐานสาสนาไว	๒. พระพุทธศรีศากยมุนีโคตมเป็น เจ้าประดิษฐานศาสนาไว้
๓. หาพนัปีแลวสเดจเขาสูปรถโมฆ มหานคอรนฤพา	๓. ห้าพันปี แล้วเสด็จเข้าสู่ปรถโมกษ มหานครนฤพา–
๔. นนานไดสองพนัสามสิบหาปีมี จุฬ์สกักราชไดแป	๔. นนานได้สองพันสามสิบห้าปีมี จุลศักราชได้แป–

คำจารึก	คำอ่าน
๕. ดรอ̄ยหาสิบสีตวัในปีเตาใจเดิน	๕. ดร้อยห้าสิบสี่ตัวในปีเต่าไจ้ เดิน
วิสาขไทวาเดินเจดะ	วิสาขะ ไทยว่าเดินเจ็ด
๖. ออกสามคำวนัสุกรไทวนักาเรา	๖. ออกสามค่ำ วันศุกร์ ไทยวันกาเร้า
วนัสกัราชขึนไดรึกษ	วันศักราชขึ้นได้รึกษ
๗. อนัถวนสองไดโยคชืออายูสมะ	๗. อันถ้วนสอง ได้โยคชื่อ อายุสมะ
ยามกลองงายแลวสอ	ยามกลองงายแล้วสอ–
๘. งลูกนาที มีพระญาเจาตนชื	๘. งลูกนาที มีพญาเจ้าตนชื่อ
อกัคราชภูมีบาลอนัเป	อัคราชภูมีบาลอันเป็–
๙. นหลานแลไดแทนทีนังชีพระศีร	๙. นหลานแลได้แทนที่นั่ง ชื่อพระศรี
สดัธรรมมหา	สัทธรรมมหา
๑๐. บรมจักะวดัติะธรรมราชบพิตร	๑๐. บรมจักรวรรติธรรมราชบพิตร
เปนเจาเมิงพีงะ	เป็นเจ้าเมิงพิง
๑๑. ชยงใหม̄อกัคมัเหสีเจาตนชืออะตะ	๑๑. เชียงใหม่ อัคคมเหสีเจ้าตนชื่อ อะตะ
ปาเทวีเมิอนั้อะตะ	ปาเทวี เมื่อนั้นอะตะ
๑๒. ปาเทวีคหืออาราธนาสงัฆทงัหลาย	๑๒. ปาเทวีก็หื้ออาราธนาสังฆทั้งหลาย
มีปรห̄มานรอ̄ย	มีประมาณร้อย
๑๓. ตนมีมหาสามีญาณโพธิเจาปา	๑๓. ตน มีมหาสามีญาณโพธิเจ้าป่า
แดงมหาเถรสูร	แดง มหาเถรสุร
๑๔. สีมหาโพธิเจามหาเถรธำม	๑๔. สีมหาโพธิเจ้า มหาเถรธรรม
เสนาปติเจามหาเถ	เสนาบดีเจ้า มหาเถ–
๑๕. รสทุ̣มาฐิรปราสาทเจามหาเถร	๑๕. รสธัมมาฐิรปราสาทเจ้า มหาเถร
ญาณสาคอรอารามิ	ญาณสาครอารามิ–
๑๖. ดสระเจาเปนตนมาชุมนุมในฐาน	๑๖. ดสระเจ้าเป็นต้น มาชุมนุมในฐาน
ทีนีแลวอะตะปา	ที่นี้ แล้วอะตะปา
๑๗. เทวีคำขำอนุญาดแหงพระญาเจา	๑๗. เทวีก็ขออนุญาตแห่งพญาเจ้า
พระญาเจาค	พญาเจ้าก็
๑๘. หืออนุญาดแลวหีสางปรเทสที	๑๘. หื้ออนุญาต แล้วหื้อสร้างประเทศที่
นีปรดิสฐานใว	นี้ ประดิษฐานไว้
๑๙. แกวสามปรการใสชีวาตะโปทา	๑๙. แก้วสามประการ ใส่ชื่อว่า ตโปทา–
รามแลมีราชม	รามแล มีราชม–

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. นตีรอนัเปนหัถกำเปนต์นวา เจาเมืองชยงรา	๒๐. นตรีอันเป็นหัตถกรรมเป็นต้นว่า เจ้าเมืองเชียงรา–
๒๑. ยชีวาเจาเมืองญีต์นเปน ราชมาตุลเจาหมืนตี	๒๑. ยชื่อว่า เจ้าเมืองญี่ตนเป็น ราชมาตุละ เจ้าหมื่นตี–
๒๒. นขวาตนชีอะติวิสุทฺธเจาหมืนดำ พรากลางเจา	๒๒. นขวาตนชื่ออติวิสุทธ เจ้าหมื่นด้ำ พร้ากลาง เจ้า
๒๓. หมืนจาตนชีธฺมาเสนาปดิเจา หมืนหนังสือตนชีวิมะ	๒๓. หมื่นจาตนชื่อธรรมาเสนาบดี เจ้า หมื่นหนังสือตนชื่อวิมะ

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ละกิรติะสิงหละราชมนตีรเจาพนั	๑. ละกิรติสิงหละราชมนตรี เจ้าพัน
เชิงคดีตนชีรัตนะ	เชิงคดีตนชื่อ รัตน–
๒. ปนัโญเจาหมืนกัลญาณดาบเริน	๒. ปัญโญ เจ้าหมื่นกัลยาณดาบเริน
เจาหมืนโสมตนเป	เจ้าหมื่นโสมตนเป็–
๓. นราชภนัดาคารึกหากหีสำริทฺธิ	๓. นราชภรรดาคาริกหากหื้อสัมฤทธิ์
บริบวรณแลวชูประ	บริบวรณ์แล้วชู่ประ
๔. การแลสมเดจพระสีรสดัธรรม	๔. การแล สมเด็จพระศรีสัทธรรม
มีหาบรมจกัะวดัติ	มหาบรมจักรวรรดิ
๕. ธรรมราชาทิราชบพิตรเปนเจา	๕. ธรรมราชาธิราชบพิตรเป็นเจ้า
เมิงพีงชยงใหมมี	เมิงพิงเชียงใหม่มี
๖. ราชเขตทงัหลายอนักดหมายไว	๖. ราชเขตทั้งหลายอันกฎหมายไว้
กบัอารามอนันี	กับอารามอันนี้
๗. นาสามลานหาหมืนพนัไวกบัพระ	๗. นาสามล้านห้าหมื่นพัน ไว้กับพระ
เจดีสีดานสี	เจดีย์สี่ด้านสี่
๘. แสนเบ้ไวกบัพระเจาในวีหาร	๘. แสนเบ้ ไว้กับพระเจ้าในวิหาร
หาแสนเบ้ไวก	ห้าแสนเบ้ ไว้กั–
๙. บัอุโบสถสีแสนเบ้ไวเปนจงัหนั	๙. บอุโบสถสี่แสนเบ้ ไว้เป็นจังหัน
ลานหาแสน	ล้านห้าแสน
๑๐. หาหมืนพนัเบ้ไวหีผูนายกินสอง	๑๐. ห้าหมื่นพันเบ้ ไว้หื้อผู้นายกินสอง
แสนเบันา	แสนเบ้ นา
๑๑. ทงัมวนนีอยูในหมืนเขาแสนเขา	๑๑. ทั้งมวลนี้อยู่ในหมื่นข้าวแสนข้าว
ในพนา๒กูาม	ในพันนากูมกาม
๑๒. ดอยตำไวคนเงินสิบครัวคา	๑๒. ดอยคำไว้คนเงินสิบครัวค่า
เกาพนัเจดรอยเงิน	เก้าพันเจ็ดร้อยเงิน
๑๓. ไวคนอนัเปนญาติะสามครัวไวขา	๑๓. ไว้คนอันเป็นญาติสามครัว ไว้ข้า
เจาเมืองช	เจ้าเมืองเชี–
๑๔. ยงใหมซาวครัวตาตำ ๒๗๒๐	๑๔. ยงใหม่ซาวครัว ต่าคำ ๒๗๒๐
คำคา ๑๙๐๔๐ เงิ	คำ ค่า ๑๙๐๔๐ เงิ–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. นแปลงรูบพระทงัสางหนั้งสื ๑๕๓๔๓๐ เงิน	๑๕. น แปลงรูปพระทั้งสร้างหนังสือ ๑๕๓๔๓๐ เงิน
๑๖. รอมแตสางในวดัตโปทารามนี ๑๘๒๑๗๐ เงิ	๑๖. รอมแต่สร้างในวัดตโปทารามนี้ ๑๘๒๑๗๐ เงิ–
๑๗. นแตพระกรูนาคำทำบุนชูแหง ๕๑๓๘๑๐ เงิ	๑๗. น แต่พระกรุณากระทำบุญชู่แห่ง ๕๑๓๘๑๐ เงิ–
๑๘. นรอมเปนสินเงินทงัมวน ๖๙๕๙๘๐ เงินบุน	๑๘. น รอมเป็นสิ้นเงินทั้งมวล ๖๙๕๙๘๐ เงิน บุญ
๑๙. ญทงัมวนนีจุงหีจำเริณแกพระเปนเจ๒้า	๑๙. ทั้งมวลนี้จุ่งหื้อจำเริญแก่พระเป็นเจ้า เจ้า
๒๐. เมิงพีงชยงใหมคนแลเทัภดา สตัทงัห	๒๐. เมิงพิงเชียงใหม่คนแลเทพยดา สัตว์ทั้งห–
๒๑. ลายจุงจัหีจำเรินสุกฺขตเทาเถิง แกนิรพา	๒๑. ลาย จุ่งจักหื้อจำเริญสุขต่อเท่าเถิง แก่นิรพา–
๒๒. นทืน	๒๒. นทืน

ชม. ๑๔
จารึกวัดศรีเกิด
พ.ศ. ๒๓๕๒

ด้านที่ ๑

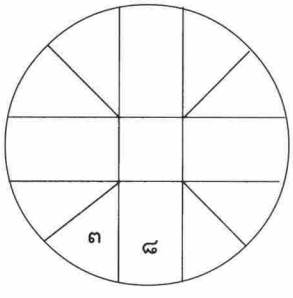

(ดวงชาตา วันฉลองทานครั้งสุดท้าย ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๕๒)

(วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง ขึ้น ๗ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๖๑ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศูภะมสสตุสกราชได้ ๑๑๖๑ ตว ไนปีลกัดเมดเดิ	๑. ศุภมัสดุ ศักราชได้ ๑๑๖๑ ตัว ในปีกัดเม็ด เดื-
๒. อน ๓ ออก ๗ คำวนผัดมีพมหา สมเดจบวดตหล	๒. อน ๓ ออก ๗ ค่ำ วันผัด มีพระมหา สมเด็จปวัตตหล-
๓. วงโพธิรุกขาพิชชาราม์ตันมีนาม บญติติวานนทา	๓. วงโพธิรุกขาพิชชาราม ตนมีนาม บัญญัติว่านนทา

คำจารึก	คำอ่าน
๔. วิริยวเงส่ำเปนเค็ลาแลสวาธุเจ้า กาวิรปันเญา	๔. วิริยวังโสเป็นเค้า แลสวาธุเจ้า กาวิละปัญโญ
๕. ชติลวเงส่ำเปนสาสนูปถำภกทัง สิกยิ์มเจ้าชู	๕. ชฎิลวังโสเป็นศาสนูปถัมภกทั้ง สิกยมเจ้าชู่
๖. ตนมาเลงหันยังพรพุทฺธ[๑]โปราณ พิมฺพรูปแจ้าตันชีแคง	๖. ตนมาเล็งหันยังพระพุทธโปราณ พิมพ์รูปเจ้า ตนชื่อแข้ง
๗. ค์มตังอยูวัดปาตานน้อยนอกแจง กู่เรอิงแดฺจร้อนฝันร	๗. คม ตั้งอยู่วัดป่าตาลน้อยนอกแจ่ง กู่เรือง แดดร้อน ฝนร-
๘. ำนานแตเชนพรติโลกราชเจ้า หนักทอง ๓๓๐๐๐๐๐ จิงชัก	๘. ำนานแต่เช่นพระติโลกราชเจ้า หนักทอง ๓๓๐๐๐๐๐ จิ่งชัก
๙. เชินเอาสทฺธาหันพายนอกหฺมาย มีสิมเดจเส	๙. เชิญเอาศรัทธาหนภายนอก หมาย มีสมเด็จเสฏ-
๑๐. ฐาบรมบ๋อพิรตรพรเปนเจ้าเจ้า พรนคอน	๑๐. ฐาบรมบพิตรพระเป็นเจ้า เจ้า พระนคร
๑๑. ชยงไหมตันได้ยังนำมุทฺธาภิเสก์ วามหาสุริย	๑๑. เชียงใหม่ ตนได้ยังน้ำมูรธาภิเสก ว่ามหาสุริย-
๑๒. วังสกรสตาธิราชเจาเปนเค้าแล เทวีแม่เมิอ	๑๒. วังสกษัตราธิราชเจ้าเป็นเค้า แล เทวีแม่เมือ-
๑๓. งชีวนทเทวีเปนบรธานเทวีชุตันแลเจ้ามหา	๑๓. งชื่อวันทเทวี เป็นประธานเทวีชู่ตน แลเจ้ามหา
๑๔. อุปปราชาห๋อหน้าเปนอาธ[๒]ปติ์ แลราชชเทวีนา	๑๔. อุปราชาหอหน้าเป็นอธิบดี แลราชเทวีนา-
๑๕. งฟองแก้วเปนแค้าแก่เทวีชูตันถัดมาเจ้า(สุ)	๑๕. งฟองแก้วเป็นเค้าแก่เทวีชู่ตน ถัดมาเจ้า(สุ)-

---

[๑] เชิง ธ ของจารึกหลักนี้แยกเป็น ๒ ส่วน อยู่บนและล่างอักษร ท ดังรูปใน

บรรทัดที่ ๖ – พุทฺธ พุทธ

บรรทัดที่ ๙ – สทฺธา สทธา

บรรทัดที่ ๑๑ – มุทฺธา มุทธา

[๒] เนื่องจากพยัญชนะตัวเต็มของ ธ. ทำให้ไม่มีที่เขียนสระอิ จึงเลื่อนสระอิมาเขียนไว้ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะในรูปสระอิลอย เช่นเดียวกับจารึกหลักที่ ๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑๖. (วณ)ณหริภุญ๎ชนคอน๋เทวีชืนาง แกวสุวณ(ณ)	๑๖. (วรร)ณหริภุญชย(ย)นคร เทวีชื่อนาง แก้วสุวรรร(ณ)
๑๗. (เ)ปนเค้าแก่เทวีชูค์นแลเจ้า คำมุนราชชว์งสาชูต์น	๑๗. (เ)ป็นเค้าแก่เทวีชู่คน แลเจ้า คำมูลราชวงศาชู่ตน
๑๘. (ชู)ค์นแลสตตนิกายนคครวาสี ปูริสิถิเยาไหย่นอั	๑๘. (ชู่)คน แลสัตตนิกายนครวาสี ปุริสิถิโยใหญ่น้อ–
๑๙. (ยชูคน)ได้นิมน๋เอาพรเจ้าต์นชื แค่งค์มอยู่วัตปาต	๑๙. (ยชู่คน)ได้นิมนต์เอาพระเจ้าตนชื่อ แข้งคมอยู่วัดป่าต–

ด้านที่ ๒

(วันศุกร์ เดือน ๙ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง ขึ้น ๑๑ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๖๗ ปีดับเป้า ตรงกับวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๔๘
วันศุกร์ วันกาบเส็ด เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกัดไส้ จ.ศ. ๑๑๗๑ ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๕๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (น)อย_____	๑. (น้)อย_____
ตนได้ ๗ วัน คอ	ตนได้ ๗ วัน ก็
๒. เอ๋าเดจขึ้นสูแทน(ที)สถตสำราน	๒. เอาเด็จขึ้นสู่แท่น(ที่)สถิตสำราญ
ได้เล๋าเอ๋าผิว	ได้เลาเอาผิว
๓. ติดตำไหม่เปนบถมกอนเถิง	๓. ติดคำใหม่เป็นปฐมก่อน เถิง
ศกรราช ๑๑๖๗ ต๊	ศักราช ๑๑๖๗ ตั-
๔. วปิลดับเป๋า เดิอน๋ ๙ ออก ๑๑ ค่ำ	๔. วปีดับเป้า เดือน ๙ ออก ๑๑ ค่ำ
วัน ๖ คอได้ปกพ	วัน ๖ ก็ได้ปกพ-
๕. รวิหาน๋หานหลังขืน๋ใส่รักหางคำ	๕. ระวิหาร(หาร)หลังขึ้นใส่รักหางคำ
น้ำอ้อย ปูรซายสท	น้ำอ้อย ปูนทรายสท-
๖. รายสย้งรัก ๑๓๐๐๐๐ หาง ๒๔๐๐	๖. รายเสี้ยงรัก ๑๓๐๐๐๐ หาง ๒๔๐๐
คำ ๑๒๒๐๐ ปูน ๓ ล้านนำอ	คำ ๑๒๒๐๐ ปูน ๓ ล้าน น้ำอ้-
๗. อัย ๖๐๐๐๐๐ เหลักค๊น ๑๕๙๐๓	๗. อย ๖๐๐๐๐๐ เหล็กคน ๑๕๙๐๓
เหลัม๋แล้วทังพรเจ้า เ	เล่ม แล้วทั้งพระเจ้า เ-
๘. ....(ห)น๋เถิงษกะพุทะ ๑๑๗๑ ต๊ว	๘. ....(ห)นเถิงศกะพทะ ๑๑๗๑ ตัว
มเสงฉนำกมุเพาชชพิไส	มะเส็งฉนำกัมโพชพิสัย
๙. ไน.....พิสาขมาสปุณณมี	๙. ใน.....พิสาขมาส ปุณมี
ภฤคคุวาฬ์ไถงไท	ภฤคคุวาฬ์ไถง ไทย
๑๐. ภาสาว่าปิล(กัด)ไสแดิอน๋แปด	๑๐. ภาษาว่าปี(กัด)ไส้ เดือนแปด
เพงเมงวัน ๖ ไทก	เพ็ง เม็งวัน ๖ ไทก-
๑๑. (า)ปเสดติถี ๑๕ นาทีตีฐี ๑ ต๊ว	๑๑. (า)บเส็ด ดิถี ๑๕ นาทีดิถี ๑ ตัว
พรจนท๋สรเดจ๋ย	พระจันทร์เสด็จย-
๑๒. ....ยม๋นกขตตฤก๋ฏถว้น ๑๔	๑๒. ..(เที)ยมนักขัตฤกษ์ถ้วน ๑๔
ชีจิตราปราก(ไ)..	ชื่อจิตรา ปราก(ฏใน)

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. .(วา)เยาราสีนาทีฤกฺฏ ๑๐ ตัว อตีตสาสนาลวง...	๑๓. .(วา)โยราศี นาทีฤกษ์ ๑๐ ตัว อดีตศาสนาล่วง...
๑๔. ..๕๒ พรพสสาอนาคตสาสนาจัก มาพายหนา	๑๔. (๒๓)๕๒ พระวัสสา อนาคตศาสนาจัก มาภายหน้า
๑๕. ....พรพสสาบ๋อเสดค๋อทีหีสังเกตุ์ กฺฏหมา(ย)	๑๕. (๒๖๔๘)พระวัสสาบ่เศษ ก็ที่หื้อสังเกต กฏหมา(ย)
๑๖. ..ยฉหลองทำทานเปนปริเยาสาน ไนวนันัน	๑๖. ..ยฉลองทำทานเป็นปริโยสาน ในวันนั้น
๑๗. ll คำติดพรแค่งค์มเจ้าชีวิฺฏ ๘๑	๑๗. ll คำติดพระแข้งคมเจ้าชีวิต ๘๑
๑๘. ____๓๐๐ คำรอม ๑๔๔๑ พ่อง ๙๔๔๑(๑)	๑๘. ____๓๐๐ คำรอม ๑๔๔๑ พ่อง ๙๔๔๑(๑)

ชม. ๑๕
จารึกวัดเกตการาม
พ.ศ. ๒๑๒๔
ด้านที่ ๑

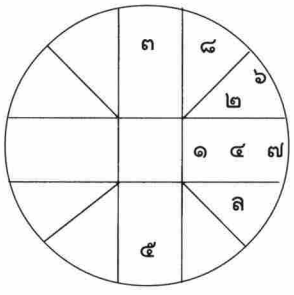

(ดวงชาตา วันพฤหัสบดี วันรวงไส้ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ จ.ศ. ๙๔๐ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๑๒๑)

(ข้อความลบเลือน)

ด้านที่ ๒

คำจารึก			คำอ่าน		
๑. ॥ พรเกสธา	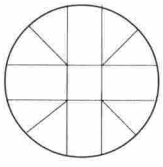	ดุเจตียะ	๑. ॥ พระเกศธา	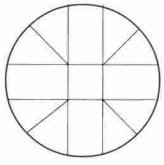	ตุเจดีย์
๒. .สกัราช ๙๔๐		ปีเปลิกญี	๒. .ศักราช ๙๔๐		ปีเปลิกยี
๓. เดือน ๕...		วนั ๕ รวงไส	๓. เดือน ๕...		วัน ๕ รวงไส้
๔. ริก ๒๒ ญาม(แ)		.แลว ๓ นาที	๔. ริก ๒๒ ยาม(แ)		.แล้ว ๓ นาที
๕. พรญา_____		...พรเกสธาตุเจ้า	๕. พญา_____		...พระเกศธาตุเจ้า

คำจารึก	คำอ่าน
๖. พระเกสธาตุนีพรญา_____	๖. พระเกศธาตุนี้พญา_____
_____๒๐ ตนไพ	_____๒๐ ตนไป
๗. _____	๗. _____
เจติยพังเส้	เจดีย์พังเส้
๘. _____	๘. _____
นิวนันทัน	นี้วันทัน
๙. พระธาตุนันจิงได_____	๙. พระธาตุนั้นจิ่งได้_____
เส.ตินมา	เส.คืนมา
๑๐. เ..ตนเจาตนนิง_____	๑๐. เ..ตนเจ้าตนหนึ่ง_____
_____มหาเถรเจา	_____มหาเถรเจ้า
๑๑. .น..เมิอลุนเอา_____	๑๑. .น..เมื่อลุนเอา_____
_____พรราชครูเ	_____พระราชครูเ–
๑๒. จาของเมือง_____	๑๒. จ้าของเมือง_____
_____พฺรราช	_____พระราช
๑๓. _____	๑๓. _____
ลุกยังหิงสา	ลุกยังหงสา
๑๔. ....ทูนพรธาตุ_____	๑๔. ....ทูนพระธาตุ_____
_____มาเปน	_____มาเป็น
๑๕. _____	๑๕. _____
เสดจพรเกสเจาแลวจิงหื	เสด็จพระเกศเจ้า แล้วจิ่งหื้อ
๑๖. ..เจา(ราง)เจติยเจาแ_____	๑๖. ..เจ้า(ราง)เจดีย์เจ้าแ_____
ขฺทีอันเปนทีตงัอารา	ขอที่อันเป็นที่ตั้งอารา–
๑๗. (ม)ทังมวนมหาธัมมิกราชาเจาฟา	๑๗. (ม)ทั้งมวล มหาธัมมิกราชาเจ้าฟ้า
คหีราช_____(รวง)ไสสกราช	ก็หื้อราช_____(รวง)ไส้ศักราช
ได ๙๔๓ ตวเดิน ๔ เพง	ได้ ๙๔๓ ตัว เดิน ๔ เพ็ง
๑๘. วนั ๖ ไทกาเร้าไดฉลองพรเจติย	๑๘. วัน ๖ ไทกาเร้า ได้ฉลองพระเจดีย์
เจา_____เจ้าหีอารามทังมวน	เจ้า_____เจ้าหื้ออารามทั้งมวล
ลวงขือได	ลวงขื่อได้
๑๙. ...๒ วาลวงแปร(ดาน)วนออก ๖๓	๑๙. ...๒ วา ลวงแป (ด้าน)วันออก ๖๓
วา_____นีจักเปนอุปการแล	วา_____นี้จักเป็นอุปการ แล
ผูค้นทังมวนอนัจัก	ผู้คนทั้งมวลอันจัก

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ....อุปถากพรเกสธาตุเจ้าลวดได	๒๐. ....อุปัฏฐากพระเกศธาตุเจ้า ลวดได้
อ้ยาดนำไวต๋หน้าพรสงฆ_____เจา	หยาดน้ำไว้ต่อหน้าพระสงฆ์_____เจ้า
พรญาทังหลายมาพุรเป	พญาทั้งหลายมาพระเป-
๒๑. .....เปนชูอนัลวดเมืออ้ยูปาเริน	๒๑. .....เป็นชู่อัน ลวดเมืออยู่ป่าเริน
เจาฟาเมิงห๋งสาหื๋หมื่นกาง....	เจ้าฟ้าเมิงหงสาหื้อหมื่นกาง....
หมื่นวัดพรดาดนางหมื่นกาง	หมื่นวัดพระดาด นางหมื่นกาง
๒๒. ..แมลูกข้า ๑๐ ค๋นชาย ๓ ยิง ๗	๒๒. ..แม่ลูกข้า ๑๐ คน ชาย ๓ หญิง ๗
ญีต๋หน่อยวัดลูก ๑ ชายนอง ๑	ญี่คำหน้อยวัดลูก ๑ ชาย น้อง ๑
ยิงข้า ๗ ชาย ๓ ยิง.นางหมื่นไน	หญิง ข้า ๗ ชาย ๓ หญิง. นางหมื่นใน
๒๓. .ลูกข้า ๕ ชาย ๑ ยิง ๔ ตางามร่ ๑	๒๓. .ลูก ข้า ๕ ชาย ๑ หญิง ๔ ตางามร่ ๑
ชา๋ย ๑ ยิงแกวภาร่ ๑ ชาย ๑	ชาย ๑ หญิง แก้วภาร่ ๑ ชาย ๑
ยิง..รอย...ร่ ๒ ชา๋ย ๒ ยิง	หญิง..ร้อย...ร่ ๒ ชาย ๒ หญิง
๒๔. .รกัสาร่ ๑ ชาย ๑ ยิงนายรอย	๒๔. .รักษาร่ ๑ ชาย ๑ หญิง นายร้อย
ต๋สุกร่ ๑ ชาย ๑ ยิงลูก ๒ ชาย ๑	คำสุกร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๒ ชาย ๑
บุนมาโบสถ ๑ ชายขห๋นาน	บุญมาโบสถ ๑ ชาย ขนาน
๒๕. ..ห๋ญ้าร่ ๑ ชาย ๑ ยิง ชาลี	๒๕. ..หญ้าร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ชาลี
หิวห๋นองร่ ๒ ชาย ๒ ยิงหลาน ๑	หัวหนองร่ ๒ ชาย ๒ หญิง หลาน ๑
ชาย ลาม๋หมื่นร่ ๑ ชาย ๑ ยิงพ๋	ชาย ล่ามหมื่นร่ ๑ ชาย ๑ หญิง พ่อ
๒๖. ..ร่ ๑ ชาย ๑ ยิงญีต๋ำร่ ๑ ชาย ๑	๒๖. ..ร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ญี่คำร่ ๑ ชาย ๑
ยิงแกวชายห๋นองร่ ๑ ชาย ๑ ยิง	หญิง แก้วชายหนองร่ ๑ ชาย ๑ หญิง
ลูก ๓ ชาย ๒ ลามวัดพ๋ห	ลูก ๓ ชาย ๒ ล่ามวัดพ่อห-
๒๗. ลาร่ ๑ ชาย ๑ ยิงลูกชายลามวัด	๒๗. ลาร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูกชายล่ามวัด
แกวร่ ๑ ชาย ๑ ยิงเมิองตางร่ ๓	แก้วร่ ๑ ชาย ๑ หญิง เมืองต่างร่ ๓
ชาย ๒ ยิงเมืองลูกร่ ๑ ชาย ๑	ชาย ๒ หญิง เมืองลูกร่ ๑ ชาย ๑
ยิ๋ง	หญิง
๒๘. อ้ายเจ้าร่ ๑ ชาย ๑ ยิงลูกยิงอ้าย	๒๘. อ้ายเจ้าร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูกหญิง อ้าย
อีนร่ ๑ ชาย ๑ ยิงลูก ๑ ชายอ้าย	อินร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย อ้าย
ทองร่ ๑ ชาย ๑ ยิงอ้ายชยงร่ ๑	ทองร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้ายเชียงร่ ๑
ชา	ชา-

คำจารึก	คำอ่าน
๒๙. ย ๑ ยิงลูก ๑ ยิงอ้ายบุนร่ ๑ ชาย ๑ ยิงแมปองคุ์ร ๒ ยิง เจ้าละร่ ๑ ชาย ๔ ยิงอ้ายเหลกร่ ๒ ชาย ๑ ยิง	๒๙. ย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง อ้ายบุญร่ ๑ ชาย ๑ หญิง แม่ปองครัว ๒ หญิง เจ้าละร่ ๑ ชาย ๔ หญิง อ้ายเหล็กร่ ๒ ชาย ๑ หญิง
๓๐. พ่หมำร่ ๓ ชาย ๕ ยิงพ่อคู้ร่ ๒ ชาย ๓ ยิง ลูก ๑ ยิง ๑ ห้อง ชาวนาทังมวนชุมบาน...ชาวตาง ใจ	๓๐. พ่อหมอคำร่ ๓ ชาย ๕ หญิง พ่อคู้ร่ ๒ ชาย ๓ หญิง ลูก ๑ หญิง ๑ ห้อง ชาวนาทั้งมวลชุมบ้าน...ชาวต่าง ใจ
๓๑. ร่ ๒ ชาย ๓ ยิงสิบคูนร่ ๒ ชาย ๓ ยิงอาจานร่ ๑ ชาย ๒ ยิง อ้ายเหินคำร่ ๑ ชาย ๑ ยิงอ้าย..ร่ ๑ ชาย ๑	๓๑. ร่ ๒ ชาย ๓ หญิง สิบคูนร่ ๒ ชาย ๓ หญิง อาจารย์ร่ ๑ ชาย ๒ หญิง อ้ายเหินคำร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้าย..ร่ ๑ ชาย ๑
๓๒. ยิงพ่เถ้าร่ ๑ ชาย ๑ ยิงกองมน วงัร่ ๑ ชาย ๒ ยิง อ้ายชินร่ ๑ ชาย ๑ ยิงอ้ายแกวร่ ๑ ชาย ๑ ยิง พูถวา๋ย	๓๒. หญิง พ่อเถ้าร่ ๑ ชาย ๑ หญิง กองมน วังร่ ๑ ชาย ๒ หญิง อ้ายชินร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้ายแก้วร่ ๑ ชาย ๑ หญิง พูถวาย
๓๓. ร่ ๑ ชาย ๑ ยิงอ้ายหล้าร่ ๑ ชาย ๑ ยิงกวานร้าร่ ๑ ชาย ๓ ยิง อ้ายงัมร่ ๑ ชาย ๑ ยิงลูก ๑ ยิง อ้ายเค้าร่	๓๓. ร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้ายหล้าร่ ๑ ชาย ๑ หญิง กวานร้าร่ ๑ ชาย ๓ หญิง อ้ายงัมร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง อ้ายเค้าร่
๓๔. ๑ ชาย ๑ ยิง ลูก ๑ ยิง ๑ ชูมอยู ฝายคะนีนาหลังเก่าร่ ๑ ชาย ๓ ยิง ปาัตานร่ ๑ ชาย ๑ ยิง ลูกชายพ่บูนร่	๓๔. ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง ๑ ชูมอยู่ ฝ่ายคะนี้นาหลังเก่าร่ ๑ ชาย ๓ หญิง ปากตานร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูกชายพ่อบุญร่
๓๕. ๑ ชาย ๑ ยิง ลูก ๒ ชาย สามนำ ผักร่ ๑ ชาย ๓ ยิง เจ้าลูกร่ ๒ ชาย ๒ ยิงลูก ๑ ชายอาจานร่ ๑ ชาย ๑	๓๕. ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๒ ชาย สามน้ำ ผักร่ ๑ ชาย ๓ หญิง เจ้าลูกร่ ๒ ชาย ๒ หญิง ลูก ๑ ชาย อาจารย์ร่ ๑ ชาย ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๓๖. ยิง ลูก ๑ ชาย นางหมืนคฺราวคุ์ร ๒ ยิง ลูก ๑ ชายนางกวานนาวงั คุ์ร ๑ ยิง ลูก ๑ ชาย แมทาวคุ์ร ๒ ยิง แม่ล้	๓๖. หญิง ลูก ๑ ชาย นางหมื่นคร่าวครัว ๒ หญิง ลูก ๑ ชาย นางกวานนาวัง ครัว ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย แม่ท้าวครัว ๒ หญิง แม่ล้–
๓๗. มคุ์ร ๑ ยิงลูก ๑ ชายพันนอยร่ ๒ ชาย ๑ ยิง สองพวกร่ ๑ ชาย ๑ ยิง อายชวดร่ ๑ ชาย ๑ ยิง นาง สองพว	๓๗. มครัว ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย พันน้อยร่ ๒ ชาย ๑ หญิง สองพวกร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้ายชวดร่ ๑ ชาย ๑ หญิง นาง สองพัว
๓๘. คุ์ร ๑ ช ๔ ยิงกวานตำชอยร่ ๒ ชาย ๑ ยิงลูก ๒ ชาฺย ๑ อาัย บุนร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิงอาัยคุนร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิงลูก ๑ ยิง	๓๘. ครัว ๑ ช(าย) ๔ หญิง กวานคำช้อยร่ ๒ ชาย ๑ หญิง ลูก ๒ ชาย ๑ อ้าย บุญร่ ๑ ชาย ๑ หญิง อ้ายคุนร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง
๓๙. อาัยสุมร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิงลูก ๒ ชาฺย ๑ นางกวานรูดคุ์ร ๒ ยิงลูก ๑ ยิงแมเกิงคุ์ร ๑ ชาฺย ๒ ยิง ‖ ชูมบานชาวเคิร่ง	๓๙. อ้ายสุมร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๒ ชาย ๑ นางกวานรูดครัว ๒ หญิง ลูก ๑ หญิง แม่เกิงครัว ๑ ชาย ๒ หญิง ‖ ชูมบ้านชาวเครื่อง
๔๐. อาัยกนัหาร่ ๑ ชาฺย ๒ ยิงลูก ๒ ชาฺยหลาน ๑ ยิง อาัยจนัร่ ๑ ชาฺย ๒ ยิงลูก ๑ ชาฺยอาัยแกวร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิงลูก	๔๐. อ้ายกัณหาร่ ๑ ชาย ๒ หญิง ลูก ๒ ชาย หลาน ๑ หญิง อ้ายจันร่ ๑ ชาย ๒ หญิง ลูก ๑ ชาย อ้ายแก้วร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก
๔๑. ๑ ยิงอาัยนยมร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิง ลูก ๑ ยิงนางคำคุ์ร ๑ ยิงลูก ๑ ชาฺยนางทุนคุ์ร ๑ ยิงลูก ๑ ชาฺยนางพันหลานคุ์ร	๔๑. ๑ หญิง อ้ายเนียมร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง นางคำครัว ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย นางทุนครัว ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย นางพันหลานครัว
๔๒. ๑ ยิงลูกชาฺย ๑ ยิง ๑ ‖ ชูมรอง หมากสาอาัยหล้าร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิง ลูก ๑ ยิงพ่หมูร่ ๑ ชาฺย ๑ ยิง ลูก ๑ ชาฺยน้าเชิน	๔๒. ๑ หญิง ลูกชาย ๑ หญิง ๑ ‖ ชูมรอง หมากสา อ้ายหล้าร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง พ่อหมูร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย น้าเชิน

คำจารึก	คำอ่าน
๔๓. ร่ ๑ ชาย ๑ ยิงแกวหมั่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ‖ ชูมบานคู้มพ่ดำร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ลูก ๑ ยิงพ่เหืองร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิงพ่หนัก	๔๓. ร่ ๑ ชาย ๑ หญิง แก้วหมอ ๑ ชาย ๑ หญิง ‖ ชูมบ้านคุ้มพ่อดำร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง พ่อเหืองร่ ๑ ชาย ๑ หญิง พ่อหนัก
๔๔. ร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิงลูก ๑ ยิงอาย เรือนร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ‖ ชูมขวาไฟ หำกาวร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ลูก ๑ ชา๎ย อาัยชยงร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง	๔๔. ร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง อ้าย เรือนร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ‖ ชูมขวาไฟ หอกาวร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย อ้ายเชียงร่ ๑ ชาย ๑ หญิง
๔๕. (พ่)สุดร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิงนางก.น คุ์ร ๑ ยิงลูก ๑ ชา๎ยนางปีวคุ์ร ๑ ยิง ลูกยิงนางบุนคุ์ร ๑ ยิง ‖ ชุมบานแสนเขา(ร่ ๑)ชา๎ย	๔๕. (พ่อ)สุดร่ ๑ ชาย ๑ หญิง นางก.น ครัว ๑ หญิง ลูก ๑ ชาย นางปีวครัว ๑ หญิง ลูกหญิง นางบุญครัว ๑ หญิง ‖ ชุมบ้านแสนเขา(ร่ ๑) ชาย
๔๖. หมื่นนอ้ยวยกร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิงลูก ยิงหลาน ๑ ชายนางจนัคุ์ร ๒ ยิงลูก ๑ ชายนางเอียคุ์ร ๑ ยิง ลูก ๑ ยิงแม่ญวง(ร่ ๑)	๔๖. หมื่นน้อยเวียกร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก หญิงหลาน ๑ ชาย นางจันครัว ๒ หญิง ลูก ๑ ชาย นางเอ้ยครัว ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง แม่ญวง(ร่ ๑)
๔๗. ยิงลูก ๑ ยิง ‖ ชูมบานกาดแพัน สถยนร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิงตาบันร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง(สิลกอง)ร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ลำชางไมร่	๔๗. หญิง ลูก ๑ หญิง ‖ ชูมบ้านกาดแพน เสถียรร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ตาบนร่ ๑ ชาย ๑ หญิง (สิลกอง)ร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ลำช่างไม้ร่
๔๘. ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ลูก ๑ ยิงแม่คำมี คุ์ร ๓ ยิงลูก ๑ ชา๎ย ‖ อยู่นำ จกัเข้ชางเหลักร่ ๑ ชา๎ย ๒ ยิงลูก ชา๎ย ๑ เมิองเชิรงยา	๔๘. ๑ ชาย ๑ หญิง ลูก ๑ หญิง แม่คำมี ครัว ๓ หญิง ลูก ๑ ชาย ‖ อยู่นำ จักเข้ช่างเหล็กร่ ๑ ชาย ๒ หญิง ลูก ชาย ๑ เมืองเชริงยา
๔๙. หมื่นพีร่ ๒ ชา๎ย ๕ ยิง ลูก ๓ ชา๎ย ๑ พ่บุนร่ ๑ ชา๎ย ๒ ยิง ลูก ๒ ชา๎ย ๑ เจ้าบุนร่ ๑ ชา๎ย ๑ ยิง ชา๎ย ๑ ‖ อยู่บ้าน	๔๙. หมื่นพีร่ ๒ ชาย ๕ หญิง ลูก ๓ ชาย ๑ พ่อบุญร่ ๑ ชาย ๒ หญิง ลูก ๒ ชาย ๑ เจ้าบุญร่ ๑ ชาย ๑ หญิง ชาย ๑ ‖ อยู่บ้าน

คำจารึก	คำอ่าน
๕๐. พ่แจ่มพ่นอ̄ยร่ ๑ ชาย ๑ ยิง (พ่) หม̄กร่ ๑ ชาย ๓ ยิง ลูก ๑ ชาย ฯ	๕๐. พ่อแจ่ม พ่อน้อยร่ ๑ ชาย ๑ หญิง (พ่อ)หมกร่ ๑ ชาย ๓ หญิง ลูก ๑ ชาย ฯ

ชม. ๑๖
จารึกวัดศรีบุญเรือง
พ.ศ. ๒๐๓๙

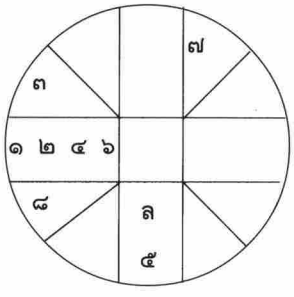

(ดวงชาตา วันอาทิตย์ วันระวายไจ้ เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง ขึ้น ๑ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๓๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สักกราชได ๘๕๘ ตัวไนปีรวายสี เดิน ๑๑	๑. ศักราชได้ ๘๕๘ ตัว ในปีระวายสี เดิน ๑๑
๒. ออกค้านึงไทวนัรวายไจ เมงวน้อาทิดไดฤกฺษ	๒. ออกค่ำหนึ่ง ไทยวันระวายไจ้ เม็งวันอาทิตย์ได้ฤกษ์
๓. ๘ ตัวชื่บุษฺยนกฺษตรมหาสามีญาณวีลาสเจาตน	๓. ๘ ตัว ชื่อบุษยนักษัตร มหาสามีญาณวิลาสเจ้าตน
๔. มีปรหญาฉลาดอาดไนปริยัดติสาสนาหีเอาวัดสรีบุญ	๔. มีประหญาฉลาดอาจในปริยัติศาสนาหื้อเอาวัดศรีบุญ
๕. เริงนีมาถวายสวนบุญแกพรเปนเจาพรเปนเจาญินดี	๕. เริงนี้ มาถวายส่วนบุญแก่พระเป็นเจ้าพระเป็นเจ้ายินดี

คำจารึก	คำอ่าน
๖. นักหีรูบพรพุทฺธเจาองคนึงแสนทองมาไววัดสรีบุญเริงนี	๖. นัก หื้อรูปพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งแสนทองมาไว้วัดศรีบุญเริงนี้
๗. ไวนา ๕๐๐๐๐๐ เบเปนเขาบูชาพรพุทฺ(ธ)เจาทังชาวเจาสังฆไ(ว)	๗. ไว้นา ๕๐๐๐๐๐ เบ้ เป็นข้าวบูชาพระพุท(ธ)เจ้าทั้งชาวเจ้าสังฆะ ไ(ว้)
๘. ฅนสิบสองครัวหีรกฺษาพระพุทฺธเจาแลชาวเจาสังฆะสิบญา(ณ)–	๘. คนสิบสองครัว หื้อรักษาพระพุทธเจ้าแลชาวเจ้าสังฆะ สิบญา(ณ)–
๙. ขนัครัวนึงเม ๑ ลูกชาย ๑ ญิง ๓ : เถาจึงครัวนึง ลูกญิง ๑ หลานชาย ๑ : ฅน	๙. ขันครัวหนึ่ง เมีย ๑ ลูกชาย ๑ หญิง ๓ : เถ้าจงครัวหนึ่ง ลูกหญิง ๑ หลานชาย ๑ : คน
๑๐. หลวงครัวนึง ลูกชาย ๑ ญิงสอง : นางบุนครัว ๑ ลูกสองชาย : อกทยนครัวนึง	๑๐. หลวงครัวหนึ่ง ลูกชาย ๑ หญิงสอง : นางบุญครัว ๑ ลูกสองชาย : อกเทียนครัวหนึ่ง
๑๑. ลูกสองชายสองญึง : อีทองครัวนึงลูกสองชายสองญิง : ญาณกยนครัว	๑๑. ลูกสองชายสองหญิง : อีทองครัวหนึ่งลูกสองชายสองหญิง : ญาณเกียนครัว
๑๒. นึงเม ๑ ลูกชาย ๑ ญิง ๑ ครัว .. คนนี ๘๒๒ หมืนญาณเทวากับนักบุน	๑๒. หนึ่งเมีย ๑ ลูกชาย ๑ หญิง ๑ ครัว .. คนนี้ ๘๒๒ หมื่นญาณเทวากับนักบุญ
๑๓. ทังหลายไถไวรักฺษาพรพุทฺธเจา : พนันอยปรญครัวนึงเม ๑ ลูกชาย ๑ ญิง ๑	๑๓. ทั้งหลายไถ่ไว้รักษาพระพุทธเจ้า : พันน้อยประญ(า)ครัวหนึ่ง เมีย ๑ ลูกชาย ๑ หญิง ๑
๑๔. ไขสานญิง ๑ ขาขนา ๑๑ ครัวนีเปนขาราชทานพรเปนเจา : เอดทาดครัวนึงลูก	๑๔. ไขสานหญิง ๑ ข้าขนา(น) ๑๑ ครัวนี้เป็นข้าราชทานพระเป็นเจ้า : เอดทาดครัวหนึ่ง ลูก
๑๕. สองคนญิง ๑ : อายสินครัวนึงลูกญิง ๑ สองครัวนีพมหาสามีเจาอยาดนำไว	๑๕. สองคนหญิง ๑ : อ้ายสินครัวหนึ่งลูกหญิง ๑ สองครัวนี้พระมหาสามีเจ้าหยาดน้ำไว้
๑๖. กับพรพุทฺธเจา : นอยขวาครัวนึงลูกชาย ๑ ญิง ๑ หลานชาย ๑ ญิง ๑ ถวนสิน ๓๕๐	๑๖. กับพระพุทธเจ้า : น้อยขวาครัวหนึ่งลูกชาย ๑ หญิง ๑ หลานชาย ๑ หญิง ๑ ถ้วนสิ้น ๓๕๐

คำจารึก	คำอ่าน
๑๗. มหาสามีเจาอ̄ยาดนำไวกับพร พุทฺธเจา : เอินนอ̄ยครั̄วนึงหลาน ญิง ๑ ขาสามห̄มิน	๑๗. มหาสามีเจ้าหยาดน้ำไว้กับพระ พุทธเจ้า : เอินน้อยครัวหนึ่ง หลาน หญิง ๑ ข้าสามหมื่น
๑๘. อ̄ยาดนำไวกับพรพุทฺธเจา : อารามิกทังหลายฝุงนี้ไวเขาอ̄ยู รักฺษาพรพุทฺธเจาท	๑๘. หยาดน้ำไว้กับพระพุทธเจ้า : อารามิกทั้งหลายฝูงนี้ไว้เขาอยู่ รักษาพระพุทธเจ้าทั้–
๑๙. งัชาวเจาสงฆ ๑ ทำกานงาน วดัชูคนหือสาสนาพรพุทฺธเจา รูงเริงตำเทาสิน ๕๐๐๐ ปีหื	๑๙. งชาวเจ้าชาวสงฆ์ ๑ ทำการงาน วัดชู่คน หื้อศาสนาพระพุทธเจ้า รุ่งเรืองต่อเท่าสิ้น ๕๐๐๐ ปี หื้อ
๒๐. จำเรินบุญแกพรเปนเจ้าทงัสอง พรองคไผอ̄ยากลัวเกลาเขาอ̄ยา ไสวยก	๒๐. จำเริญบุญแก่พระเป็นเจ้าทั้งสอง พระองค์ ไผอย่ากลั้วเกลาเขา อย่า ใส่เวียก
๒๑. บานเมิงแกเขาพวกญาณคำแหง แถมรับอาดญาพรเปนเจาหีมาฝงั จาริดตไวห̄มืน	๒๑. บ้านเมิงแก่เขา พวกญาณคำแหง แถมรับอาชญาพระเป็นเจ้าหื้อมาฝัง จารีตไว้ หมื่น
๒๒. วัวหัวคยนห̄มืนขวาห̄มืนซาย แสนเขาแจมห̄มืนเขาสอ̄ยห̄มืน เขาเหมห̄มืนเขาสวน	๒๒. วัวหัวเคียน หมื่นขวา หมื่นซ้าย แสนข้าวแจ่ม หมื่นข้าวสอย หมื่น ข้าวเหม หมื่นข้าวสวน
๒๓. ปรห̄ญาเขาฝุงนีรูชูตนแล ฯฯ	๒๓. ประหญา เขาฝูงนี้รู้ชู่คนแล ฯฯ

ชม. ๑๗
จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง
พ.ศ. ๒๐๙๙
ด้านที่ ๑

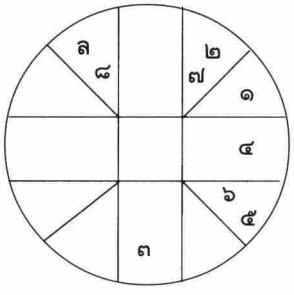

(ดวงชาตา วันจันทร์ วันเมิงไส้ เดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๓ ค่ำ จ.ศ. ๙๑๘ ตรงกับวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๐๙๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จูฬสกัราชได้ ๙๑๘ ในปีมโรง หนขอมภิไส	๑. จุลศักราชได้ ๙๑๘ ในปีมะโรง หนขอมพิสัย
๒. ไทว่าปีรวายสีเดือนผลคุณ ไทว่าเดือน ๖ ออก ๕ ค่ำพรำ	๒. ไทยว่าปีระวายสี เดือนผลคุณ ไทยว่าเดือน ๖ ออก ๕ ค่ำ พร่ำ
๓. ได้วันจันไทเมิงไส้พรจันท สเดจเข้าใก้ลนักฺษตรฤกฺษ ๒๕	๓. ได้วันจันทร์ ไทยเมิงไส้ พระจันทร์ เสด็จเข้าใกล้นักษัตรฤกษ์ ๒๕
๔. ตัวชีบวรพภาทรปทนาที ๑ ตัวติถี ๒ นาทีดิถี ๑๘ สมเดจ	๔. ตัวชื่อบุรพภัทรบท นาที ๑ ตัว ดิถี ๒ นาทีดิถี ๑๘ สมเด็จ

คำจารึก	คำอ่าน
๕. บรมบพิตรพรเปนเจ้าอยูหวตน	๕. บรมบพิตรพระเป็นเจ้าอยู่หัวตน
เปนพรแลพรอัคราชมา	เป็นพระแลพระอัคราชมา–
๖. ดาพรมมหาเทวีเจ้าทรงพรราช	๖. ดาพระมหาเทวีเจ้าทรงพระราช
สรทฺธาจิงนิมนตพรมหาธา	ศรัทธา จิ่งนิมนต์พระมหาธา–
๗. ตุเจ้าจอมทองเมิอญังหหดในราช	๗. ตุเจ้าจอมทองเมือยังหอหดในราช
วงยินดิด้วยพรมหาธาตุ	วัง ยินดีด้วยพระมหาธาตุ
๘. เจ้ามากนักจิงปลงพรราชอาชญา	๘. เจ้ามากนัก จิ่งปลงพระราชอาชญา
แก่ฉิงเมิองเจ้าทัง ๒ คืพรญา	แก่ฉิงเมืองเจ้าทั้ง ๒ คือพญา
๙. แสนหลวงพึงไชยไกรเอกเสนา	๙. แสนหลวงพิงค์ไชยไกรเอกเสนา
ธิปดีศรีสุทฺโธปราชาเจ้าพรญา	ธิบดีศรีสุทโธปราชาเจ้า พญา
๑๐. สามล้านไชยสิทฺธิราชสงคราม	๑๐. สามล้านไชยสิทธิราชสงคราม
เจ้าพรญาสุชาตจ่าบ้านเจ้าวา	เจ้า พญาสุชาติจ่าบ้านเจ้า ว่า
๑๑. ตังแรกแต่นีไพเมิอหน้าข้าพรวัด	๑๑. ตั้งแรกแต่นี้ไปเมือหน้า ข้าพระวัด
จอมทองมีเท่าใดหีไว้	จอมทองมีเท่าใด หื้อไว้
๑๒. รักฺษาพรมหาธาตุเจ้าจอมทอง	๑๒. รักษาพระมหาธาตุเจ้าจอมทอง
ตราบต่เท้าสินสาสนาอยาหี	ตราบต่อเท่าสิ้นศาสนา อย่าหื้อ
๑๓. ท้าวพรญาขุนบ้านขุนเมิอง	๑๓. ท้าวพญาขุนบ้านขุนเมือง
ขุนแสนขุนหมืนเจ้าปกเจ้า	ขุนแสนขุนหมื่นเจ้าปกเจ้า
๑๔. แค่วนผู้ไดอย่าป่าวเขาไพอื่น	๑๔. แคว่นผู้ใด อย่าป่าวเขาไปอื่น
ไพเสิกชื่แม้นเสิกมาต์กเมิอง	ไปเสิก ชื่อแม้นเสิกมาตกเมือง
๑๕. ค่อย่าป่าวมาร์บมารักษาวยงอย่า	๑๕. ก็อย่าป่าวมารบมารักษาเวียง อย่า
ป่าวยกป่าวกานอย่าไสส่วยไร	ป่าวเวียกป่าวการ อย่าใส่ส่วยไร
๑๖. อย่าหีส่งคราวบ์กคราวน้ำคราว	๑๖. อย่าหื้อส่งคราวบกคราวน้ำคราว
บ้านคราวทีสักอันอย่าป่าว	บ้านคราวที่สักอัน อย่าป่าว
๑๗. หืออยู่มื้ทีครัวเอาหญ้าช้างม้าคน	๑๗. หื้ออยู่มื้อทือครัว เอาหญ้าช้างม้า คน
ท้าวพรญานายบ้านนายเมิอง	ท้าวพญานายบ้านนายเมือง
๑๘. จ่าบ้านลูกข้าค์นเจ้าค์นไทไพเข้า	๑๘. จ่าบ้าน ลูกข้า คนเจ้าคนไทไปเข้า
บ้านเรือนชายคาดบานคาด	บ้านเรือนชายคาดบ้านคาด–
๑๙. เมิองไพจัดไพลยบลูกข้าอย่า	๑๙. เมือง ไปจัดไปเลียบ ลูกข้าอย่า
ถอนออกจากพรมหาธาตุเจ้า	ถอนออกจากพระมหาธาตุเจ้า

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. อ̄ย่าปาว่เมิอนั่งข่วงขึ้นดอ̄ย	๒๐. อย่าป่าวเมือนั่งข่วง ขึ้นดอย
สังขารสรงพรแก้วพรสิงกานเมิ	สังขานต์สรงพระแก้วพระสิงห์ การเมื-
๒๑. องเยิอ่งไดค่ดีอ̄ย่าหีปาว่เขาสัก	๒๑. องเยื่องใดก็ดี อย่าหื้อป่าวเขาสัก
อันไว้หีเขาอ̄ยูอุปถากพรมหา	อัน ไว้หื้อเขาอยู่อุปัฏฐากพระมหา
๒๒. ธาตุเจ้าชู่วันชู่คืนเปนนิดจ่กาล	๒๒. ธาตุเจ้าชู่วันชู่คืนเป็นนิจกาล
อ̄ย่าขาดตราบต่เท้าห้าพัน	อย่าขาดตราบต่อเท่าห้าพัน
๒๓. พรวรษ่าในข้าพรธาตุเจ้าทังมวน	๒๓. พระวษา ในข้าพระธาตุเจ้าทั้งมวล
มี ๔๑ ครัวทังชาววัดวัง	มี ๔๑ ครัวทั้งชาววัดวัง
๒๔. หัวควายพันวัดโกวิทา ๑ เรือนเม้	๒๔. หัวควาย พันวัดโกวิทา ๑ เรือน เมีย
๑ ชีแก้วลูกเม้ ๑ ชีธำ	๑ ชื่อแก้ว ลูกเมีย ๑ ชื่อธำ-
๒๕. ..สู่ลูกเม้ ๑ เขานี้เค้าหรอกห̄มืน	๒๕. (มา)สู่ ลูกเมีย ๑ เขานี้เค้าหอกหมื่น
น้อ̄ยตกานได้เอาเงิน	น้อยตระการได้เอาเงิน
๒๖. พรธาตุเจ้า ๑๒๐๐ เงินไถ่สิบดอก	๒๖. พระธาตุเจ้า ๑๒๐๐ เงิน ไถ่สิบดอก
ซางเปนย̄วหลานคา	ซางเป็นยัวหลาน ค่า
๒๗. หลาน ๖๐๐ เงินเปน ๑๘๐๐ เงิน	๒๗. หลาน ๖๐๐ เงิน เป็น ๑๘๐๐ เงิน
ไวเอากานตางล่ามบุญนอง	ไว้เอาการต่าง ล่ามบุญนอง
๒๘. ๑ เรือนเม้ ๑ ชีหลาน ๑ ยิงเค้า	๒๘. ๑ เรือน เมีย ๑ ซื้อ หลาน ๑ หญิง เค้า
ลามนาหลังสามล้านไพสู่	ล่ามนาหลังสามล้านไปสู่
๒๙. ชาวห̄วคยรอ̄ยูบ่ได้มาเอาเงินพร	๒๙. ชาวหัวเคียนอยู่บ่ได้ มาเอาเงินพระ
ธาตุเจ้าไถ่เม้กับ	ธาตุเจ้าไถ่เมียกับ
๓๐. ใช้ห̄นื้ ๖๓๓ เงินล่ามรัดปรห̄ญา	๓๐. ใช้หนี้ ๖๓๓ เงิน ล่ามรัดประหญา
๑ เรือนเม้ ๑ ชีลูก ๓	๑ เรือน เมีย ๑ ซื้อ ลูก ๓
๓๑. ช ๑ เค้าชาวพวกน้ำพรมหาเทวี	๓๑. ช(าย) ๑ เค้าชาวพวกน้ำพระมหาเทวี
เจ้ามาสู่หลาน	เจ้ามาสู่หลาน
๓๒. เถรสินเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐	๓๒. เถรสิน เอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐
เงินปรห̄ญาวิเสส ๑	เงิน ประหญาวิเศษ ๑

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เรือนเม้ ๑ สู้เค้าสิบดาบตำ	๑. เรือน เมีย ๑ สู่ เค้าสิบดาบคำ
หิวคยรมาเอาเงิน	หัวเคียนมาเอาเงิน
๒. พรธาตุเจ้า ๕๐๐ เงินหญา ๑	๒. พระธาตุเจ้า ๕๐๐ เงิน หยา ๑
ร่เม้ ๑ เค้าหน่หนองลักกินปลา	ร่ เมีย ๑ เค้าหน่อหนองลักกินปลา
๓. เอาเงินพรานแก้วเส้อยูบ่ได้	๓. เอาเงินพรานแก้ว เส้อยู่บ่ได้
มาเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ เงิน	มาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ เงิน
๔. ดอกห้ลา ๑ ร่เม้ ๑ เค้าข้าพัน	๔. ดอกหล้า ๑ ร่ เมีย ๑ เค้าข้าพัน
หนองดุกมาเอาเงินพรธาตุเจ้า	หนองดุกมาเอาเงินพระธาตุเจ้า
๕๐๐	๕๐๐
๕. ญาวิลาส ๑ ร่เม้ ๑ มุกดาลูกเม้ ๑	๕. ญาวิลาส ๑ ร่ เมีย ๑ มุกดาลูกเมีย ๑
เขานีข้าราชทานรักฺษาบาดตำหา	เขานี้ข้าราชทานรักษาบาตรคำ หา
๖. สงักินบ่ได้เอาเงินพรธาตุเจ้า	๖. สังกินบ่ได้ เอาเงินพระธาตุเจ้า
๕๐๐ คำตรา ๑ ร่เม้ ๑ สู่น้อง ๑	๕๐๐ คำตรา ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ น้อง ๑
ยิงเค้า	หญิง เค้า
๗. มหาเถรสิบเปนต่า ๓๐๐ เงินมหา	๗. มหาเถรสิบเป็นค่า ๓๐๐ เงิน มหา
เถรสินจักตายอยาดน้ำไว้เปนข้า	เถรสินจักตายหยาดน้ำไว้เป็นข้า
๘. พรธาตุเจ้าอ้าย ๑ ร่เม้ ๑ ซีเค้า	๘. พระธาตุเจ้า อ้าย ๑ ร่ เมีย ๑ ซื้อ เค้า
ข้าบุญจำปามาเอาเงินพรธาตุเจ้า	ข้าบุญจำปามาเอาเงินพระธาตุเจ้า
๕๐๐	๕๐๐
๙. บุญรังสี ๑ ร่เม้ ๑ ลูก ๑ ยิงเค้า	๙. บุญรังสี ๑ ร่ เมีย ๑ ลูก ๑ หญิง เค้า
พรานคราวท่ายาคูรบพ่ค้า	พรานคราวท่ายาคูรบพ่อค้า
เรือไหม	เรือใหม่
๑๐. มาเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว	๑๐. มาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว
สุชา ๑ ร่ ลูก ๑ ยิงเค้าข้ามงคล	สุชา ๑ ร่ ลูก ๑ หญิง เค้าข้ามงคล
หรอก	หอก
๑๑. หีทานแกพรราชโมฬียูบ่ได้มา	๑๑. หื้อทานแก่พระราชโมฬีอยู่บ่ได้ มา
เอาเงินพ่รธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว ๑	เอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว ๑
ร่เม้	ร่ เมีย

คำจารึก	คำอ่าน
๑๒. ๑ เคาชาวน่านชาวหน้ำตำไถ่มา เปนเม้ ปว่ยเมืองหีหม่อยาหาย หาสัง	๑๒. ๑ เค้าชาวน่านชาวหน้าคำไถ่มา เป็นเมียป่วยเมืองหื้อหมอยาหาย หาสัง
๑๓. เสับได้มาเอาเงินพรอยืนเจ้าตน ได้ ๕๐๐ มีงคล ๑ ร่เม้ ๑ ลูก ๑ ยิงเค้าข้ารอย	๑๓. เส้บได้ มาเอาเงินพระยืนเจ้าตน ได้ ๕๐๐ มงคล ๑ ร่ เมีย ๑ ลูก ๑ หญิง เค้าข้าร้อย
๑๔. หมุ้นตกานมาเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ สามสอย ๑ ร่ เม้ ๑ ลูก ๒ ช ๑ เค้าข้า	๑๔. หมุ้นตระการมาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ สามสอย ๑ ร่ เมีย ๑ ลูก ๒ ช(าย) ๑ เค้าข้า
๑๕. พรหนองดู่มาเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว ๑ ร่ เม้ ๑ ซีแม่ ๑ พ่ เค้าข้า	๑๕. พระหนองดู่มาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ แก้ว ๑ ร่ เมีย ๑ ซื้อ แม่ ๑ พ่อ เค้าข้า
๑๖. หมืนตีนแก้วอยาดน้ำไว้เปนข้า พรธาตุเจ้าเอาเงิน ๕๐๐ ไถ่แก้ว มา	๑๖. หมื่นตีนแก้วหยาดน้ำไว้เป็นข้า พระธาตุเจ้าเอาเงิน ๕๐๐ ไถ่แก้ว มา
๑๗. ญี่เล่า ๑ ร่เม้ ๑ สู่เม้เค้าข้าพร บาทปารวกมาเอาเงินพรธาตุเจ้า	๑๗. ยี่เล่า ๑ ร่ เมีย ๑ สู่เมีย เค้าข้าพระ บาทป่ารวกมาเอาเงินพระธาตุเจ้า
๑๘. ๕๐๐ สีธำมา ๑ ร่เม้ ๑ สู่เค้าข้า สังฆราชาจอมทองจักตายสังเอา ค่าส่งส	๑๘. ๕๐๐ สีธัมมา ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ เค้าข้า สังฆราชาจอมทองจักตาย สั่งเอา ค่าส่งส–
๑๙. การเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ บุญ เค้าตาน ๑ ร่ เม้ ๑ ข้าสังฆราชา ด้วยอยา(ด)	๑๙. การ เอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ บุญ เค้าตาน ๑ ร่ เมีย ๑ ข้าสังฆราชา ด้วยหยาด
๒๐. น้ำไว้เปนข้าพรธาตุเจ้าอายโคด ๑ ร่ เม้ ๑ สู่แม่ ๑ เม้แม่เม้เค้า ข้าแก้ว	๒๐. น้ำไว้เป็นข้าพระธาตุเจ้า อ้ายโคด ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ แม่ ๑ เมีย แม่เมีย เค้า ข้าแก้ว
๒๑. ๒ เม้มาเอาเงินพรธาตุเจ้า ๕๐๐ ก้อน ๑ ร่ เม้ ๑ ซี้รัดปรหญาสู่ ลูกเม้ ๑	๒๑. ๒ เมียมาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ ก้อน ๑ ร่ เมีย ๑ ซื้อ รัดประหญาสู่ ลูกเมีย ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๒๒. เค้าข้าหมืนตีนแก้ว อยาดน้ำไว้ เปนข้าพรธาตุเจ้ากอง ๑ ร่เม้ ๑ สู่เค้า	๒๒. เค้าข้าหมื่นตีนแก้วหยาดน้ำไว้ เป็นข้าพระธาตุเจ้า กอง ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ เค้า
๒๓. ข้าพรวังหิวควายเม้เค้าโรง สามล้านขายแก่ล่ามนามาเอา เงินพฺร	๒๓. ข้าพระวังหัวควาย เมียเค้าโรง สามล้านขายแก่ล่ามนา มาเอา เงินพระ–
๒๔. ธาตุเจ้าทังผัวเม้ ๕๕๐ หมืน ๑ ร่ แม่ ๑ น้อง ๑ ยิงเค้าข้าสามีมวง หัน	๒๔. ธาตุเจ้าทั้งผัวเมีย ๕๕๐ หมื่น ๑ ร่ แม่ ๑ น้อง ๑ หญิง เค้าข้าสามีม่วง หัน
๒๕. มาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ สิน ๑ ร่ เม้ ๑ ลูก ๑ ยิงเค้าข้าหมืน นาย	๒๕. มาเอาเงินพระธาตุเจ้า ๕๐๐ สิน ๑ ร่ เมีย ๑ ลูก ๑ หญิง เค้าข้าหมื่น นาย
๒๖. เมืองยอดขหนานถวายเปนราช ทานพรเปนเจ้า ตนเปนพฺร	๒๖. เมืองยอดขนานถวายเป็นราช ทานพระเป็นเจ้า ตนเป็นพระ
๒๗. หีเปนข้าพรธาตุเจ้าญามอยู่พิหาร วัดมหาเจตียหลวงชุ ๑ ร่	๒๗. หื้อเป็นข้าพระธาตุเจ้ายามอยู่พิหาร วัดมหาเจดีย์หลวง ชุ ๑ ร่
๒๘. เม้ ๑ สู่เค้าข้าคำพันหาครัวไถ่ค่า ได้ ๕ ร่สู่พรสูมมาชาย ๑ ลูกผู้	๒๘. เมีย ๑ สู่ เค้าข้าคำพันห้าครัวไถ่ค่า ได้ ๕ ร่ สู่ พระสุมมาชาย ๑ ลูกผู้
๒๙. ๑ ยิงเค้าข้าคำขอดตายอยาดนำ เปนข้าพรธาตุเจ้าทัง ๒ ค่า ๓๐๐	๒๙. ๑ หญิง เค้าข้าคำขอดตายหยาดน้ำ เป็นข้าพระธาตุเจ้าทั้ง ๒ ค่า ๓๐๐
๓๐. ห้องสิลปาลนายสาม ๑ ร่ เม้ ๑ ซื้ พีสังฆราชาเจ้าเอาเงินสังฆราช	๓๐. ห้องศีลปาลนายสาม ๑ ร่ เมีย ๑ ซื้อ พี่สังฆราชาเจ้าเอาเงินสังฆราช
๓๑. ..เจ้า ๕๐๐ ไส ๑ ร่ เม้ ๑ ซื้ค่าขา ๖๒๓ แก้ว ๑ ร่ เม้ ๑ สู่ค่าเม้ ๑๕๐	๓๑. ..เจ้า ๕๐๐ ไส ๑ ร่ เมีย ๑ ซื้อ ค่าข้า ๖๒๓ แก้ว ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ ค่าเมีย ๑๕๐
๓๒. .....สุวัณ ๑ ร่ เม้ ๑ สู่แก่นจันพีพ่ เค้าหมโกลงหาดนาก	๓๒. .....สุวัณ ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ แก่นจันพี่พ่อ เค้าหมอโกลงหาดนาก
๓๓. .....เจ้าแสนปู่เจ้าเมืองสามล้าน สอยหื้เอาออกมารักฺษาบา	๓๓. .....เจ้าแสนปู่เจ้าเมืองสามล้าน สอยหื้อเอาออกมารักษาบา
๓๔. .....ดคำหาสังกินบ่ได้เอาเงิน สังฆราชาเจ้า ๒๐๐ เงิน	๓๔. .....ดคำหาสังกินบ่ได้ เอาเงิน สังฆราชเจ้า ๒๐๐ เงิน

ชม. ๑๘
จารึกวัดพระธาตุศรีจอมทอง
(พ.ศ. ๒๐๘๓)

(ปีกัดไค้ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๘๒ และปีกดไจ้ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๘๓ บ้านเมืองเป็นจลาจล)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เออยมี ๑ รอมลูก ๑ ยิงหลาน ๑ ยิงคา	๑. เอื้อยมี ๑ รอมลูก ๑ หญิง หลาน ๑ หญิง ค่า
๒. ๕๐๐ เขา ๕ ครวนีเค้าข้ามหา สงัฆราชาญาณ	๒. ๕๐๐ เขา ๕ ครัวนี้ เค้าข้ามหา สังฆราชาญาณ
๓. มงคลเจ้าไว้หีเปนข้าพรมหาธาตุ เจ้านางคำบาง ๑ ร่ ห..	๓. มงคลเจ้าไว้หื้อเป็นข้าพระมหาธาตุ เจ้า นางคำบาง ๑ ร่ ห..
๔. เงินพรธาตุเจ้า ๑๕๐ เอ้อยพาน ๑ ร่ ลูกไพ้ ๑ หล้าน ๑ ยิงเค้า	๔. เงินพระธาตุเจ้า ๑๕๐ เอื้อยพาน ๑ ร่ ลูกใภ้ ๑ หลาน ๑ หญิง เค้า
๕. ข้าพรธาตุเจ้าค่า ๔๗๒ ข้าพร พุทฺธเจ้าวัดวงัหัวตวาย ๖ คร	๕. ข้าพระธาตุเจ้าค่า ๔๗๒ ข้าพระ พุทธเจ้าวัดวังหัวควาย ๖ ครั-
๖. ว นายพุทธวิลาส ๑ ร่ เม้ ๑ สู่พุทฺธิ มาพีเม้ ๑ ซื้เอาเงิน ๖๕(๐)	๖. ว นายพุทธวิลาส ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ พุทธิ มาพี่เมีย ๑ ซื้อเอาเงิน ๖๕(๐)
๗. จำปา ๑ ร่ เม้ ๑ สู่เอาเงิน ๓๐๐ หล้า ๑ ร่ เม้ ๑ สู่ลูก ๑ ยิงแม่ ๑ เอาเงิน	๗. จำปา ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ เอาเงิน ๓๐๐ หล้า ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ ลูก ๑ หญิง แม่ ๑ เอาเงิน

คำจารึก	คำอ่าน
๘. ๓๐๐ ญี ๑ ร่ เม้ ๑ สู่เอาเงิน ๓๐๐ จอมบุญ ๑ ร่ เม้ ๑ สู่ลูก ๑ ยิง เอาเงิน	๘. ๓๐๐ ยี่ ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ เอาเงิน ๓๐๐ จอมบุญ ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ ลูก ๑ หญิง เอาเงิน
๙. ๕๐๐ โสภา ๑ ร่ เม้ ๑ สู่ก้อนคำ น้องเม้ ๑ สู่เอาเงิน ๕๕๐ นาง	๙. ๕๐๐ โสภา ๑ ร่ เมีย ๑ สู่ ก้อนคำ น้องเมีย ๑ สู่ เอาเงิน ๕๕๐ นาง
๑๐. แก้ว ๑ ร่ หมิ่เอาเงิน ๒๕๐ ดั๋งเขา ๖ ครวนีหากเปน	๑๐. แก้ว ๑ ร่ หมอเอาเงิน ๒๕๐ ดั๋งเขา ๖ ครัวนี้หากเป็น
๑๑. (ร)าชทานแต่พรรตนราชเจ้ายัง วัดศีรบุญเรืองวังหั(ว).	๑๑. (ร)าชทานแต่พระรัตนราชเจ้ายัง วัดศรีบุญเรืองวังหั(วค)-
๑๒. (ว)าย เถิงปีกดีได้กดไจบานเมือง เปนจลาจลมากนัก...	๑๒. (ว)าย เถิงปีกัดได้ กดไจ้ บ้านเมือง เป็นจลาจลมากนัก...
๑๓. ครวนีได้เปนโจรลกัปลาลกังัว คูรบทางอยูบ่ได้ตกปา่...	๑๓. ครัวนี้ได้เป็นโจรลักปลาลักงัว ครุบทาง อยู่บ่ได้ ตกป่า...
๑๔. เส้สีนไช้บ่ได้จิงออกมาเอาเงิน พรธาตุเจาศีรจอ____	๑๔. เส้สินใช้บ่ได้จิ่งออกมาเอาเงิน พระธาตุเจ้าศรีจอ(ม)____
๑๕. ๓๕๒๒ ไพเส้สีนไช้พรเมืองชาย เจ้าพรราช.มาดา____	๑๕. ๓๕๒๒ ไปเส้สินใช้ พระเมืองชาย เจ้า พระราช.มาดา____
๑๖. หีเอาพีหารวัดวงัหิวตวายมาเปน อุโบสถยง์(ต)____	๑๖. หื้อเอาพิหารวัดวังหัวควายมาเป็น อุโบสถยัง(ค)____
๑๗. ลวดเอาพรพุทฺธเจามาไว้ใน อุโบสถทีนี ข้าพร ๖ ค(ร)____	๑๗. ลวดเอาพระพุทธเจ้ามาไว้ใน อุโบสถที่นี้ ข้าพระ ๖ ค(ร)____
๑๘. (ข้)าพรธาตเจ้าแลพรพุทฺ(ธ)เจ้า ในอุโบสถทีนี____	๑๘. (ข้)าพระธาตุเจ้า แลพระพุท(ธ)เจ้า ในอุโบสถที่นี้____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เปนนาเข้าไส่บาดบูชา	๑. เป็นนาข้าวใส่บาตรบูชา
๒. พรธาตุเจ้า ๓๐๒๐๐ นาคแมด	๒. พระธาตุเจ้า ๓๐๒๐๐ นาคแมด
๓. ๗๘๐๐๐ นาหลัว ๕๐๐๐๐ นาควง นก ๕๖๐๐๐ นาลูงเชือน	๓. ๗๘๐๐๐ นาหลัว ๕๐๐๐๐ นาควง นก ๕๖๐๐๐ นาลูงเชือน
๔. .๐๐๐๐ นากลวมหลวง ๒๐๐๐๐ นางีวนอ̄ย ๒๓๐๐๐ นาขางเปน....	๔. .๐๐๐๐ นากวมหลวง ๒๐๐๐๐ นางิ้วน้อย ๒๓๐๐๐ นาขางเป็น....
๕. (๑)๕๐๐๐ นาเข้าห̄มากพลูบูชา ธำ ๕๐๐๐๐ นาส้ยวโคระ ๒๐๐๐๐ นา	๕. (๑)๕๐๐๐ นาข้าวหมากพลูบูชา ธรรม ๕๐๐๐๐ นาเสี้ยวเคราะ ๒๐๐๐๐ นา
๖. ห̄มู ๒๐๐๐๐ นารวกลู่ม ๑๐๐๐๐ นาจังหันสังฆราชาเจ้า ๕๐๐๐๐ นาบา	๖. หมู่ ๒๐๐๐๐ นารวกลุ่ม ๑๐๐๐๐ นาจังหันสังฆราชาเจ้า ๕๐๐๐๐ นาบ้า–
๗. นชลยมหลวง ๓๐๐๐๐ นา แสะ นอ̄ย ๒๐๐๐๐ นาเข้าแกงแจกช(า)	๗. นซะเลียมหลวง ๓๐๐๐๐ นาแสะ น้อย ๒๐๐๐๐ นาข้าวแกงแจกช(า)–
๘. วเจ้าสังฆนน้อ̄ยู่อารามนี ๑๐๑๐๐๐ นานกยอน ๑๐..๐ นาจยง ๕๐๐(๐๐)	๘. วเจ้าสังฆอันอยู่อารามนี้ ๑๐๑๐๐๐ นานกยอน ๑๐..๐ นาเจียง ๕๐๐(๐๐)
๙. นากวาว ๕๑๐๐๐ นาซลยมข่อย ๑๐๐๐๐ นาตีนขอบ ๑๐๐๐๐ นาบนขอ	๙. นากวาว ๕๑๐๐๐ นาซะเลียมข่อย ๑๐๐๐๐ นาตีนขอบ ๑๐๐๐๐ นาบนขอ
๑๐. ๑๐๐๐๐ นาข้างไร่ ๕๐๐๐ นา อุปการวัดทังเจติย ๑๐๐๐๐๐ นาญางคำ	๑๐. ๑๐๐๐๐ นาข้างไร่ ๕๐๐๐ นา อุปการะวัดทั้งเจดีย์ ๑๐๐๐๐๐ นายางคำ
๑๑. (กู่) ๒๐๐๐๐ นาดู่ ๕๐๐๐๐ นาพีน ซาย ๑๓๐๐๐ นารองพีน ๕๐๐๐	๑๑. (กู่) ๒๐๐๐๐ นาดู่ ๕๐๐๐๐ นาพีน ซาย ๑๓๐๐๐ นารองพีน ๕๐๐๐
๑๒. นาไครคนใต้ดีน ๕๐๐๐ นาวีงวังูม ๗๐๐๐ หีทานป่า ๕ ที	๑๒. นาไคร้คนใต้ดิน ๕๐๐๐ นางิ้วงูม ๗๐๐๐ หื้อทานป่า ๕ ที่

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. (พ)ราน แสนเข้าโนม ๑ พรานสบ ทาง ๑ พรานห้วย	๑๓. (พ)รานแสนข้าวโน้ม ๑ พรานสบ ทาง ๑ พรานห้วย
๑๔. .....พรานชลีย ๑ พรานเทียะ ๑ ในป่า ๕ ทีนีไม้ส	๑๔. .....พรานเชลย ๑ พรานเทียะ ๑ ในป่า ๕ ที่นี้ไม้ส–
๑๕. ....ญีองใดคดีคหีไว้เปนอุปการ แก่พรมหา	๑๕. ....เยื่องใดก็ดีก็หื้อไว้เป็นอุปการะ แก่พระมหา
๑๖. ....(เ)ลอย่าขัดอย่าจัดเข้ามาใน ราชโกฏิสก้อันป่า ๕	๑๖. ....(เ)ลอย่าขัดอย่าจัดเข้ามาใน ราชโกษฐสักอัน ป่า ๕
๑๗. .....านราชเจ้าค่หากหีทานแต่ ก่อนแล่ทีนีพร	๑๗. .....(ท)านราชเจ้าก็หากหื้อทานแต่ ก่อนแล ทีนี้พระ
๑๘. .....เปนพรคหีทานเปนถว้น ๒ เล่าแลพระ	๑๘. .....เป็นพระก็หื้อทานเป็นถ้วน ๒ เล่าแล พระ
๑๙. (ญ)าณมงคลตนอยู่อุปถาก(พร)	๑๙. (ญ)าณมงคลตนอยู่อุปัฏฐาก(พระ)
๒๐. _____	๒๐. _____

ชม. ๑๙
จารึกพระยาหลวงวชิรปราการ
พ.ศ. ๒๓๒๒
ด้านที่ ๑

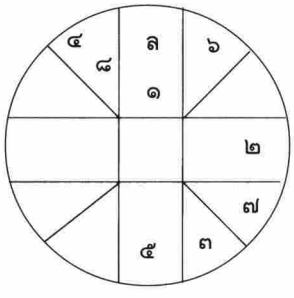

(๑. วันจันทร์ เดือน ๗ ภาคกลาง แรม ๑๐ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๓๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๑๓

๒. วันเสาร์ เดือนยี่ ภาคกลาง ขึ้น ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๓๖ ตรงกับวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๓๑๗

๓. วันพุธ เดือน ๗ เหนือ แรม ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๔๑ ตรงกับวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๒

๔. วันเสาร์ เดือน ๘ เหนือ แรม ๑ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๔๑ ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๒๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เอวံณฐาตุเชาตกสาสนวุฒิ สพฺพทา ปฺลีกฺฑยี จุฬ์สกฺราฺช ๑๑๓๒ ตฺว เฑิอร ๗ แรฺม	๑. เอวं (ว)ณฺจาตุ โชตกสาสนวุฒิ สพฺพทา ปีกดยี จุลศักราช ๑๑๓๒ ตัว เดือน ๗ แรม

คำจารึก	คำอ่าน
๒. ๑๐ ตำพฺรำไฑ้วฺันจนฺทพฺรมหาชิน	๒. ๑๐ ค่ำ พร่ำได้วันจันทร์ พระมหาชิน
ธาฺตุอ๋งฺคบฺรเสิฐฐเปฺนอนฺตฺรายกฺับ	ธาตุองค์ประเสริฐฐเป็นอันตรายกลับ
หายแต่นั้นมาเถิงปฺลี	หายแต่นั้นมา เถิงปี
๓. กาฺบสฺง้าจุฬ์ศกฺราฺชไฑ้ ๑๑๓๖ ตั๋ว	๓. กาบสง้าจุลศักราชได้ ๑๑๓๖ ตัว
เฑิอร ๔ อฺอก ๑๔ ตำพฺรำไฑ้วฺัน	เดือน ๔ ออก ๑๔ ค่ำ พร่ำได้วัน
๗ ยาฺมทฺยงจิ๋งมหฺบรสตฺราเมิฺอง	๗ ยามเที่ยงจิ่งมหาขรสัตราเมือง
อ	อ–
๔. ยุทฺธิยาเอาริพฺุลสกฺกลโยธาขึ๋นมา	๔. ยุทธิยาเอาริ้พลสกลโยธาขึ้นมา
ปฺราฺบเอาลฺ้านนาชฺยงไหฺมไฑ้ไน	ปราบเอาล้านนาเชียงใหม่ได้ใน
วฺันนั๋นแลฺวมาสู่เมิฺองหริภฺุ	วันนั้นแล้วมาสู่เมืองหริภุ–
๕. ญฺชยฺยมาไหฺว้มหาชินธาตุเจ้า	๕. ญชัยมาไหว้มหาชินธาตุเจ้า
ลพุญแลฺวเถิงเฑิอร ๔ แรฺม ๕ ตำ	ลพูนแล้ว เถิงเดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ
วฺัน ๖ ยาฺมแตฺรตำจิ๋งไฑ้อภิ	วัน ๖ ยามแตรค่ำ จึงได้อภิ–
๖. เสฺกสฺ้อมยฺอมยิ๋ฑหืบฺรากฺฏมีชี๋วา	๖. เชกส้อมย้อมยศหื้อปรากฏมีชื่อว่า
พฺรฺยาหฺลวฺงวชฺชิรบฺรากาฺนกำแพฺง	พระยาหลวงวชิรปราการกำแพง
เพฺกคฺองบาฺนเมิฺองหีเปฺนเจ้า	เพกครองบ้านเมืองหื้อเป็นเจ้า
๗. แกนพฺพบุรีสฺรีมหานครพิ๋งไชฺย	๗. แก่นพบุรีศรีมหานครพิงไชย
ชฺยงไหฺมไนทีซฺองหฺนาพฺรมหา	เชียงใหม่ในที่ส่องหน้าพระมหา
ชินธาฺตุลพฺรแลฺวลำ	ชินธาตุลพูนแล้ว ลำ–
๘. ฑฺับแตนั๋นมาเถิงปฺลีเปิกเสฺด	๘. ดับแต่นั้นมาเถิงปีเปิกเส็ด
สกฺราฺช ๑๑๔๐ ตั๋วเจ้าแผฺนฑิน	ศักราช ๑๑๔๐ ตัว เจ้าแผ่นดิน
ชฺยงไหฺม่ไฑ้ชี๋วาพฺรฺยาหฺลวฺงวชฺชิร	เชียงใหม่ได้ชื่อว่าพระยาหลวงวชิร–
๙. บฺรากาฺนกำแพฺงเพฺกมีไจเหฺลิอม	๙. ปราการกำแพงเพก มีใจเลื่อม
ไสไนวรพุทฺธสาสฺนามีคำรำเพิ๋ง	ใสในวรพุทธศาสนา มีคำรำเพิง
เถิงพฺรมหาชินธาฺตุเจ้าอ๋งฺค	เถิงพระมหาชินธาตุเจ้าองค์
๑๐. บฺรเสิฐฐอันพฺรพุทฺธเจ้าไฑ้ถบนา	๑๐. ประเสริฐฐ อันพระพุทธเจ้าได้ฐาปนา
ทำนฺทาฺยไวไนทินิตฺราฺบ ๕๐๐๐	ทำนายไว้ในที่นี้ตราบ ๕๐๐๐
พฺรวสสาลฺวฑเปฺนอนฺตร	พระวัสสา ลวดเป็นอันตร
อนฺตฺราฺยกฺับ	อันตรายกลับ

คำจารึก	คำอ่าน
๑๑. หาฺยเสฺ้ยไนปฺลีกฺ๎ฏญีสกฺราฺช	๑๑. หายเสียในปีกดยี ศักราช
๑๑๓๒ ตฺ๋วนฺันนาฺนไฑ้ ๙ ปฺลี	๑๑๓๒ ตัว นั้นนานได้ ๙ ปี
แลฺวจิฺงมีสทฺธาหีสุวณฺณการ	แล้ว จิ่งมีศรัทธาหื้อสุวรรณการ
ชาฺงคำ	ช่างคำ
๑๒. ทฺลำสา๎งแปฺงยฺังโกฺฏเงิฺนแลโกฺฏ	๑๒. ทั้งหลายสร้างแปงยังโกศเงินแลโกศ
คำหีเปฺนทีสำราฺนแกพฺรมหาชีน	คำหื้อเป็นที่สำราญแก่พระมหาชีน–
ธาตุเจ้าองฺคบฺรเสิฺฑแลฺวบ๎ฺวรมฺวร	ธาตุเจ้าองค์ประเสริฐแล้วบัวรมวร
๑๓. จิฺงหีเสฺนาอามาฺจทฺลาฺยหฺมาฺย	๑๓. จิ่งหื้อเสนาอามาตย์ทั้งหลายหมาย
มีพฺรมหาวิเสฺ๎ฑแลพฺรมหาพิไชฺย	มีพระมหาวิเศษแลพระมหาพิไชย
แลหา(น)มา๎งเมฺกทั๎งชาฺวเจ้า	แลหา(ญ)ม้างเมก ทั้งชาวเจ้า
ทฺลาฺย ๑๒ ตฺ๋นมี	ทั้งหลาย ๑๒ ตน มี
๑๔. สาธุเจ้าพุทฺธวงส่ภิกฺขุตฺ๋นเปฺน	๑๔. สาธุเจ้าพุทธวงศ์ภิกขุตนเป็น
เจ้าอาวาฺศเปฺนอาทิมาราทฺธนา	เจ้าอาวาสเป็นอาทิ มา(อา)ราธนา
ยั๎งพฺรมหาชีนธาตุเจ้าตาฺมเบา	ยังพระมหาชีนธาตุเจ้าตามโบ–
๑๕. ราณาจาริฺยวาฺทเปฺนบถมหั๋วที	๑๕. ราณาจาริยวาทเป็นปฐมหัวที
॥ เถิงปฺลีกั๎ทไค้สกฺราฺชไฑ้ ๑๑๔๑	॥ เถิงปีกัดได้ ศักราชได้ ๑๑๔๑
ตฺ๋ว เฑิอร แรฺม ๑๓ คำวั๋น ๔	ตัว เดือน แรม ๑๓ ค่ำ วัน ๔
เจ้า	เจ้า
๑๖. แผฺนฑินชฺยงไหฺมไฑ้ชื่วาพฺรฺยา	๑๖. แผ่นดินเชียงใหม่ได้ชื่อว่าพระยา
หฺลวฺงวชฺชิรบฺรากาฺนกำแพฺงเพฺก	หลวงวชิรปราการกำแพงเพก
ทั๎งเสนาอามาฺจบชานรฏฺฐชาฺว	ทั้งเสนาอามาตย์ปชานรัฐชาว
บาฺน	บ้าน
๑๗. ชาฺวเมิฺองทั๎งชาฺวเจ้าจิฺงเอาโกฺฏ	๑๗. ชาวเมืองทั้งชาวเจ้าจิ่งเอาโกศ
เงิฺนโกฺฏคำมาราทฺธนาสกฺกรบุชา	เงินโกศคำมา(อา)ราธนาสักการบูชา
ฑั๋วยเคฺริ๋องบุชาแลเคฺริ๋องทาฺน	ด้วยเครื่องบูชาแลเครื่องทาน
ทั๎ง	ทั้ง–
๑๘. หฺลาฺยตา๎ง[๒]กฺทำมงคฺลราทฺธนา	๑๘. หลายต่างๆ กระทำมงคล(อา)ราธนา
ถฺวร ๒ เถิงเฑิอร ๘ แรฺมนิ๎งคำ	ถ้วน ๒ เถิงเดือน ๘ แรมหนึ่งค่ำ
พฺรำไฑ้วั๋น ๗ ยาฺมตุดคำสาธุเจ้า	พร่ำได้วัน ๗ ยามตูดค่ำ สาธุเจ้า
พุทฺธ	พุทธ–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๙. วงเส่าตุ๋นเปฺนเจ้าอาวา๎ฑไฑ้ตั๋ง	๑๙. วังโสตนเป็นเจ้าอาวาสได้ตั้ง
สจฺจอาทิฏฺฐา๋นว่าคั๋นพฺรฺยาหฺลวฺง	สัจอธิษฐานว่าคันพระยาหลวง
วชฺชิรบฺรากา๋นตุ๋นอั๋นบฺราถฺนา	วชิรปราการตนอันปรารถนา
เอาบฺรฺยา	เอาประยา
๒๐. สพฺพญฺญุตญา๋ณ์ยั๋งจั๋สั๋มริทฺธิ	๒๐. สัพพัญญุตญาณยังจักสัมฤทธิ์
ขฺอหืือธา๎ตุเจ้าสฺรเฑฺณ์เข้ามาสตฺฐิ	ขอหื้อธาตุเจ้าเสด็จเข้ามาสถิต
สำรา๋นไนคุหาบฺราสา๎ทคำเหิอวา	สำราญในคูหาปราสาทคำเทอะว่า
๒๑. อั๋นเปฺนถฺวร้ ๓ แลฺวเถิงเหิอร ๘	๒๑. อั้นเป็นถ้วน ๓ แล้ว เถิงเดือน ๘
แรม ๔ คำพฺรำไฑ้วั๋นองค่า๋น	แรม ๔ ค่ำ พร่ำได้วันอังคาร
ไทฺยเต๋าญีติถี ๑๘ ต๋ัวฤกฺษ์	ไทยเต่ายี ดิถี ๑๘ ตัว ฤกษ์
๒๐ ต๋ัวชีบุพฺพาสา	๒๐ ตัวชื่อ บุพพาสา–
๒๒. ธฺรยา๋มกฺองง๋ายพฺรมหาชินธาตุ	๒๒. ท ยามกลองง่ายพระมหาชินธาตุ
เจ้าสฺรเฑฺณ์มาบฺรากฏิในคุหา	เจ้าเสด็จมาปรากฏในคูหา
บฺราสา๎ทคำแกสาธุเจ้า	ปราสาทคำแก่สาธุเจ้า
๒๓. พุทฺธวงส๋ตุ๋นเปฺนเจ้าอาวา๎ษทีนี	๒๓. พุทธวงศ์ตนเป็นเจ้าอาวาสที่นี้
แลฺวสาธุเจ้าอาวา๎ษจิ๋งมีสมณ	แล้วสาธุเจ้าอาวาสจิ่งมีสมณ
สา๋นไพเมตฺตาบ๋อกกฺล่า๎วรฺอฑ	สาส์นไปเมตตาบอกกล่าวรอด
เถิง	เถิง
๒๔. พฺรฺยาหฺลวฺงวชฺชิรบฺรากา๋นกำแพง	๒๔. พระยาหลวงวชิรปราการกำแพง
เพฺกตุ๋นเปฺนเจ้าแผ่นฑิ๋นชฺยงไหฺม	เพกตนเป็นเจ้าแผ่นดินเชียงใหม่
หีไฑ้รู้ไฑ้แจ้งพฺรฺยาหฺลวฺงว	หื้อได้รู้ได้แจ้ง พระยาหลวงว–
๒๕. ชฺชิรบฺรากา๋นกำแพงเพฺกตุ๋นเสว๋ย	๒๕. ชิรปราการกำแพงเพกตนเสวย
เมิงคั๋มีศฺวา๋มยีนทีปิติชฺลา๋บอาบ	เมืองก็มีความยินดีปีติซลาบอาบ
ตุ๋นทั๋งมวรพ่อหฺนั๋งห๋ัวพฺองแล	ตนทั้งมวล พอหนังหัวพองแล
๒๖. เสฺนขฺนสฺยฺองลุกทั๋งคิ๋งจิ๋งบั๋งเกิฑ	๒๖. เส้นขนสยองลุกทั้งคิงจิ่งบังเกิด
ราชสทฺธาอั๋นอย๋ังเชิอไสไนคุณ์	(พระ)ราชศรัทธาอันหยั่งเชื่อใสในคุณ
แห่งพฺรมหาชินธา๎ตุเจ้ามา	แห่งพระมหาชินธาตุเจ้ามาก
๒๗. นั๋กแลฺวจิ๋งพฺรฺอมพฺยงกั๋บฑ๋ัวย	๒๗. นักแล้ว จิ่งพร้อมเพรียงกับด้วย
เสนาอามา๎จแหฺงตุ๋นทา๋นชุผู้ชุตุ๋น	เสนาอามาตย์แห่งตนท่านชู่ผู้ชู่คน
แลชั๋กเชิ๋นป๋า๎วเติ๋นไพฺรบา๋นไทฺย	แลชักเชิญป่าวเติ๋นไพร่บ้านไทย

คำจารึก	คำอ่าน
๒๘. เมฺองทฺลา้ยแลฺวนิมนฺต์พฺรสงฆ์ เจ้าทฺลา้ย มีสพฺพเยฺองเคฺริ่อง ทา้นแลเคฺริ่องสกฺการบุชาตา้ง[๒]	๒๘. เมืองทั้งหลายแล้วนิมนต์พระสังฆ เจ้าทั้งหลาย มีสรรพเยื่องเครื่อง ทานแลเครื่องสักการบูชาต่างๆ

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. แลฺวเถิงเฑิอร ๘ แรม ๘ ตำพฺรำ ไฑ้วัน ๗ มานมสกาฺนไหฺว้สาหื ทาฺนนิมฺนพฺรสงฆเจ้ากฺทำ มงคฺลพุทฺธาภิเสฺก	๑. แล้ว เถิงเดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ พร่ำ ได้วัน ๗ มานมัสการไว้สาหื้อ ทานนิมนต์พระสังฆเจ้ากระทำ มงคลพุทธาภิเษก
๒. อติเรฺกสุฑเบิกจฺลฺองตาฺมคฺลฺอง จาริตฺต็บเวณีแลฺวไฑ้อาฺบอิงฺคสฺรงฺค เกฺษฑ้วฺยน้ำวิเสฺสฐสุคนฺเธาทกแลฺว บ็วร	๒. อดิเรกสุทธเบิกจลองตามคลอง จารีตประเวณี แล้วได้อาบองค์สรง เกษด้วยน้ำวิเศษสุคนโธทกแล้ว บัวร–
๓. มฺวรจิงรำเพิงเถิงเบาราณบเวณีมี แตเชฺนทาฺวพฺรฺยาเจ้าบถวีสสฺร ทฺลาฺยอันเปฺนแลฺวสืบมาแต่กฺอร จิง	๓. มวรจิ่งรำเพิงเถิงโบราณประเวณีมี แต่เช่นท้าวพระยาเจ้าปถวีสสร ทั้งหลายอันเป็นแล้วสืบมาแต่ก่อน จิ่ง
๔. สังฺรวมฑูยังชาฺววัตอันเปฺนข้าแหฺง พฺรมหาชินธาตุ องฺคบฺรเสิฐมา แตกฺอรมีบฺรหฺมาฺนซาฺวเอฑคฺร็ว มีตฺวแสฺนม	๔. สังรวมดูยังชาววัดอันเป็นข้าแห่ง พระมหาชินธาตุองค์ประเสริฐมา แต่ก่อนมีประมาณซาวเอ็ดครัว มีตัวแสนม–
๕. หาธาฺตุเปฺนเคฺลาเถิงเฑิอร ๘ แรม ๙ ตำพฺรำไฑ้วันอาทิตฺยยาฺมแตฺรตำ จิงไฑ้โอกาฺฑอียาฺฑน้ำถฺวาฺย เปฺนทาฺนหฺมุยฑ	๕. หาธาตุเป็นเคล้า เถิงเดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ พร่ำได้วันอาทิตย์ ยามแตรค่ำ จิ่งได้โอกาสหยาดน้ำถวาย เป็นทานเหมียด
๖. ไวฺยไห้แก่พฺรมหาชินธาฺตุเจ้าฑัง เกฺล้าหื้อไฑ้อุบฺบฐากเฝาแหฺรน บฏิบัตรกฺษายังพฺรมหาชิน	๖. ไว้ให้แก่พระมหาชินธาตุเจ้าดัง เก่า หื้อได้อุปัฏฐากเฝ้าแหน ปฏิบัติรักษายังพระมหาชิน–
๗. ธาฺตุเจ้าตาฺมอันเปฺนแลฺวมาแต่ กฺอรบ่หื้อยุฑอยฺอรผฺอรเสียยัง ราชบเวณีแหฺงทาฺวพฺรฺยาต็นเปฺน เจ้าบ	๗. ธาตุเจ้าตามอันเป็นแล้วมาแต่ ก่อน บ่หื้อหยุดหย่อนผ่อนเสียยัง ราชประเวณีแห่งท้าวพระยาตนเป็น เจ้าป–

คำจารึก	คำอ่าน
๘. ถวีส̄สรอ๎นเป๋นอาทิกมฺมีกสืฺบสืฺบ	๘. ถวีสสร อันเป็นอาทิกัมมิกสืบสืบ
มาแตกฺอรบ๋หฺอรลเสัฺยสัฺกต๋นแท	มาแต่ก่อน บ่ห่อนละเสียสักตนแท้
ฑีหฺลีฝูชฺนเมืฺอพาฺยลุรรำ	ดีหลี ฝู(ง)ชนเมือภายลุนรำ-
๙. เพิงฑูเหัฺฑนั๋นเจ้าบถวิส̄สรอุ๋นจั	๙. เพิงดูเหตุนั้นเจ้าปถวีสสรอันจัก
เป๋นสืฺบสืฺบไพพาฺยหฺน้าจุงหีรำเพิง	เป็นสืบสืบไปภายหน้าจุ่งหื้อรำเพิง
บฏิบัฺตตาฺมเบาราณบเวณี	ปฏิบัติตามโบราณประเวณี
๑๐. ทาฺวพฺรฺยาเจ้าบถวีส̄สรทฺลาฺยอุ๋น	๑๐. ท้าวพระยาเจ้าปถวีสสรทั้งหลายอัน
เป๋นแลฺวแต่กฺอรแท้ฑีหฺลี ซำมี	เป็นแล้วแต่ก่อนแท้ดีหลี ซ้ำมี
ราชสทฺธาโอกาฺฑราธฺนา	(พระ)ราชศรัทธาโอกาส(อา)ราธนา
๑๑. นิมนฺตนยั๋งพฺรมหาชินธาตุเจ้า	๑๑. นิมันตนยังพระมหาชินธาตุเจ้า
อ๋งฺคบฺรเสิฺฑเมืฺอเมตฺตาไนราช	องค์ประเสริฐ เมือเมตตาในราช
นิเวสนแหฺงต๋นแลฺวชัฺก	นิเวศน์แห่งตน แล้วชัก
๑๒. เชินปาฺวเติินเสนาอามาฺษบชฺชาน	๑๒. เชิญป่าวเตินเสนาอามาตย์ ปัชชาน
ราฐ๎ บาฺนเมิองทฺลาชุผุ้ชุคฺ๋น	ราษฎร์บ้านเมืองทั้งหลายชู่ผู้ชู่คน
กฺทำสกฺกรบุชามงคฺลพุทฺธาภี	กระทำสักการบูชามงคลพุทธาภิ-
๑๓. เสฺกอาฺบอ๋งคสฺร๋งเกฺษอติเรฺก	๑๓. เษกอาบองค์สรงเกษอดิเรก
หียั๋งสพฺพวตฺถุทาฺนเป๋นมหาปฺลาฺง	หื้อยังสรรพวัตถุทานเป็นมหาปาง
อุ๋นไหฺยนาฺนไท้เจฺฑวั๋นเจฺฑคืฺน	อันใหญ่นานได้เจ็ดวันเจ็ดคืน
แลฺวบัิวร	แล้วบัวร-
๑๔. มฺวรกาฺลควรจิงนำเอายั๋งพฺรมหา	๑๔. มวร กาลควรจิ่งนำเอายังพระมหา
ชินธาตุเจ้าสฺรเฑฺฒืคืฺนมาถบนา	ชินธาตุเจ้าเสด็จคืนมา ฐาปนา
ตั๋งไวไนคุหาบฺราสาฺท	ตั้งไว้ในคูหาปราสาท
๑๕. คำฑั๋งเกิฺลาเล้าวั๋นนั๋นฑีหฺลีแลฯ	๑๕. คำดังเก่าเล่าวันนั้นดีหลีแล ฯ
สคฺราชไท้ ๑๑๔๑ ตัิวปฺลีกั๋ฏไค้	ศักราชได้ ๑๑๔๑ ตัว ปีกัดได้
เฑิอร ๑๐ อ๋อ ๔ คำไท้แต้ม	เดือน ๑๐ ออก ๔ ค่ำ ได้แต้ม
จาฤ๊กษ	จารึก

ชม. ๒๐
จารึกจุลคิรี
พ.ศ. ๒๐๙๗
ด้านที่ ๑

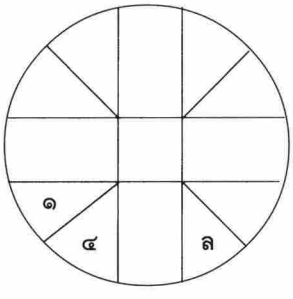

(วันพุธ วันระวายสี เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง แรม ๒ ค่ำ จ.ศ. ๙๑๖ ตรงกับวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๐๙๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศรีศุภมสดุ จูลสักราชได ๙๑๖ ตัว (ปี)	๑. ศรีศุภมัสดุ จุลศักราชได้ ๙๑๖ ตัว (ปี)
๒. ขานไทวาปีกาบญี่เดือน ๑๑ แรม ๒ คำ วัน	๒. ขาล ไทยว่าปีกาบยี เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ วัน
๓. .ไทรวายสีรึก_____ ยามทยง	๓. (๔) ไทยระวายสีรึก_____ ยามเที่ยง
๔. วนพระเปนเจ้าต์นเปนธรรมิก.. ชาธิราช	๔. วัน พระเป็นเจ้าตนเป็นธรรมิก(รา) ชาธิราช

คำจารึก	คำอ่าน
๕. รำเพิงเหนตำนา_____ตุเจาในจูลคิริ	๕. รำเพิงเห็นตำนา(นพระธา)ตุเจ้าในจุลคีรี
๖. .....(เมื)อนางจามเทวีไดมาถาปนาไว	๖. .....(เมื่)อนางจามเทวีได้มาฐาปนาไว้
๗. ...ไดโอกาดอียาดนำไวผาขาว ๔ ค็น คือวา	๗. ...ได้โอกาสหยาดน้ำไว้ผ้าขาว ๔ คน คือว่า
๘. (ผ)าขาวเทือน ๑ ผาขาว(๐)คำ ๑ ผาขาวฟาน ๑	๘. ผ้าขาวเทือน ๑ ผ้าขาวคำ ๑ ผ้าขาวฟาน ๑
๙. ผาขาวค็ม ๑ ทงลูกหลาน ๔๐ ครว กับบาน	๙. ผ้าขาวคม ๑ ทั้งลูกหลาน ๔๐ ครัว กับบ้าน
๑๐. ๔๐ บ้านทงันาแลหนองกับวันนันดีหลีทีนี	๑๐. ๔๐ บ้าน ทั้งนาแลหนองกับวันนั้นดีหลี ทีนี้
๑๑. พระเปนเจ้าต็นเปนพระคมีราชสัด	๑๑. พระเป็นเจ้าตนเป็นพระก็มีราชศรัท–
๑๒. ธาจิงใครหีข้าพระหมู่อันเปนเชิอแต	๑๒. ธา จิ่งใคร่หื้อข้าพระหมู่อันเป็นเชื้อแต่
๑๓. ผาขาวทัง ๔ นันไวหีได้อยู่อุปะถากเฝา	๑๓. ผ้าขาวทั้ง ๔ นั้นไว้ หื้อได้อยู่อุปัฏฐากเฝ้า
๑๔. แหนพระธาตุเจาในสุวัณจูลคิรินีดัง	๑๔. แหนพระธาตุเจ้าในสุวรรณจุลคีรีนี้ดัง
๑๕. เก.อียาหีขุนปกขุนแควนใสการเสิกการ	๑๕. เก่(า) อย่าหื้อขุนปกขุนแควันใส่การเสิกการ
๑๖. วยกสักอันวาฉันนีจิงมีพระราชบันทูล	๑๖. เวียกสักอัน ว่าฉันนี้ จิ่งมีพระราชบัณฑูร
๑๗. ไสหัวเจ้าหมืนข่มดาบเรือนคำนอย ๑ หมื	๑๗. ใส่หัวเจ้าหมื่นข่มดาบเรือนคำน้อย ๑ หมื่–
๑๘. นตองแตมซายสุธ์นพวกดาบเรือนติ(ก)	๑๘. นต้องแต้มซ้ายสุธน พวกดาบเรือนติ(ก)
๑๙. ปรหญา ๑ พัน(ต)องแ.....	๑๙. ประหญา ๑ พัน(ต้)องแ(ต้ม).....

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. .ล.....จารีดนีไวหีหมันหี.ง	๒๐. .ล.....จารีตนี้ไว้ หื้อหมั้นหื้อ(ค)ง
๒๑. ..เทากับป.....แลหีข้าพระหม.	๒๑. ..เท่ากับป.....แลหื้อข้าพระหมั้(น)
๒๒. _____	๒๒. _____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ข้าพระมี ๒๒ ครว	๑. ข้าพระมี ๒๒ ครัว
๒. อาจารปดัทุม ลูกยิง ๑ สาขาน้อง ลูกยิง ๒ หลา	๒. อาจารย์ปัดทุมลูกหญิง ๑ สาขาน้อง ลูกหญิง ๒ หลา–
๓. นยิง ๑ เปนครว ๑ ไวนางหลาน ชาย ๑ เปนครว	๓. นหญิง ๑ เป็นครัว ๑ ไวนางหลาน ชาย ๑ เป็นครัว
๔. ..นทราลูกยิง ๒ ชาย ๑ หลาน ๒ ยิงครว.	๔. ..นทรา ลูกหญิง ๒ ชาย ๑ หลาน ๒ หญิง ครัว (๑)
๕. หาสิบตงลูก ๒ ยิงน้อง ๒ ยิง ๑ ชาย ๑ ครว ๑	๕. ห้าสิบคงลูก ๒ หญิง น้อง ๒ หญิง ๑ ชาย ๑ ครัว ๑
๖. _____	๖. _____
๗. ครว ๑ รัด ๑ ....ครว ๑ ธำปรหญ๎า ครว ๑	๗. ครัว ๑ รัด ๑ .... ครัว ๑ ธรรมประหญา ครัว ๑
๘. ปน๊นนางแก้วนองครว ๑ (บุญ)รักสาครว ๑	๘. ปนนนางแก้วน้อง ครัว ๑ (บุญ)รักษา ครัว ๑
๙. บุญลูกยิง ๑ ชาย ๑ ครว ๑ เอิย ครว ๑ เ.ิ	๙. บุญ ลูกหญิง ๑ ชาย ๑ ครัว ๑ เอ้ย ครัว ๑ เ.ิ
๑๐. เฟืองแก้วหลานครว ๑ เอิยสิน ครว ๑	๑๐. เฟืองแก้วหลาน ครัว ๑ เอ้ยสิน ครัว ๑
๑๑. จำปาลูก ๑ ยิงครว ๑ นางจำปา หลาน ๒	๑๑. จำปาลูก ๑ หญิง ครัว ๑ นางจำปา หลาน ๒
๑๒. .....นางยอดลูก ๒ ยิงครว ๑ ย่าเพง	๑๒. .....นางยอดลูก ๒ หญิง ครัว ๑ ย่าเพ็ง
๑๓. ..ช.. ๑ ยิง ๑ .ลานยิง ๑ ยาเหาน้องลูก	๑๓. (ลูก)ช(าย) ๑ หญิง ๑ (ห)ลานหญิง ๑ ย่าเหาน้องลูก
๑๔. ยิง ๒ ครว ๑ ญี.. (ยิง ๑) ..(หมิ๎น) หลาน ๑	๑๔. หญิง ๒ ครัว ๑ ยี่..(ยิง ๑) ..(หมื่น)หลาน ๑
๑๕. ครว ๑ ...เ.สลู(ก)ชาย ๑ หลาน ชาย ๑ ครว	๑๕. ครัว ๑ ...เ.ส ลู(ก)ชาย ๑ หลาน ชาย ๑ ครัว

คำจารึก	คำอ่าน
๑๖. ๑ ยา(หม̄)ลูกชาย. ครว̄ ๑ แก้วตา ลูกชาย ๑ (ตก)____ลูก ๑ ยิง ครว̄ ๑	๑๖. ๑ ย่า(หม)ลูกชาย (๑) ครัว ๑ แก้วตา ลูกชาย ๑ (ตก)____ลูก ๑ หญิง ครัว ๑
๑๗. ครว̄ ๑ บานหนองแงง ๑ บาน (หน̄องกวาง)	๑๗. ครัว ๑ บ้านหนองแงง ๑ บ้าน (หนองกวาง)
๑๘. ๑ บานเจดปอม ๑ บานแงนอย ๑ นามีห้า	๑๘. ๑ บ้านเจ็ดป้อม ๑ บ้านแงน้อย ๑ นามีห้า
๑๙. สิบเขารอมว̄ว ๕๐๐๐๐ ห้าสิบเขา ต̄นกวาว ๕๐๐๐๐	๑๙. สิบข้าว รอมวัว ๕๐๐๐๐ ห้าสิบข้าว ต้นกวาว ๕๐๐๐๐
๒๐. ห้าสิบเขาต̄นแค ๕๐๐๐๐ ห้าสิบ เขา ๘ ผยก ๕๐๐๐๐	๒๐. ห้าสิบข้าว ต้นแค ๕๐๐๐๐ ห้าสิบ ข้าว ๘ เผียก ๕๐๐๐๐
๒๑. ...ราชอาดญาอันนีพรญาแสน หลว	๒๑. ...ราชอาชญาอันนี้ พญาแสน หลว–
๒๒. งเจาพรญา.....เจ้าพรญาห̄ว	๒๒. งเจ้า พญา.....เจ้า พญาหัว
๒๓. คยนเ(จา)....การแลได...ช.. ไ..	๒๓. เคียนเ(จ้า)....การแลได้...ช.. ไ..
๒๔. .เงิน....มอิงเกัสเจ้าหีไว ๕๐๐๐ (ต)าง	๒๔. .เงิน (พระเ)มืองเกษเจ้าหื้อไว้ ๕๐๐๐ (ต่)าง

(ยังมีข้อความอีกหลายบรรทัด แต่จารึกชำรุด)

ชม. ๒๑
จารึกวัดสาลกัลญาณมหันตาราม
พ.ศ. ๒๐๓๑

ด้านที่ ๑

(วันพุธ วันกาบสี เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๑ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๓๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ..มอาทดตำส(๑)_____	๑. ..มอาทิตย์ คำส_____
๒. ...วาสีรสัทธำมังกุร_____ _____	๒. ...ว่าศรีสัทธรรมมังกุร(มหาบรม จักก)
๓. .ตติราซาธิราช ไดตรัสเป(นเจ้า)	๓. (ว)ตติราชาธิราชได้ตรัสเป็(นเจ้า)
๔. เมิงพิ่งชยงใหมท่คำปลง ม.....	๔. เมิงพิงเชียงใหม่ ธ ก็ปลงม.....
๕. ไนมนติรผูนึงชีว่าอ่ติชวญาณ บ่วรสิทธิ	๕. ในมนตรีผู้หนึ่งชื่อว่า อติชวญาณ บวรสิทธิ
๖. หีเปนหมืนดาบเรินแลไนเมือ สักกรา	๖. หื้อเป็นหมื่นดาบเรินแล ในเมื่อ ศักรา-
๗. ชได ๘๕๐ ตวัไนปีเปลิกสนัเดิน ๖ ออก ๘	๗. ชได้ ๘๕๐ ตัว ในปีเปลิกสัน เดิน ๖ ออก ๘
๘. คำวนักาบสีเมงวนัพุธญามพุธ คำได	๘. ค่ำ วันกาบสี เม็งวันพุธ ยามพุธ ค่ำได้
๙. ฤกฺษ ๒ ตัวชีภอรณีแลเมือนัมี ราชมนตรี	๙. ฤกษ์ ๒ ตัว ชื่อภรณีแล เมื่ออั้นมี ราชมนตรี

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. ผูชือติชวญาณบวรสิธีเปนหมืน ดาบเริ	๑๐. ผู้ชื่ออติชวญาณบวรสิทธิเป็นหมื่น ดาบเริ–
๑๑. นมีสทัธามาซักเซือนฝุงนกับุญ ทงั(ห)	๑๑. นมีศรัทธาชักเชือนฝูงนักบุญ ทั้ง(ห)–
๑๒. ลายมีตนวาชาวพูเลาอนัมา ซุมนุมกนัใน	๑๒. ลายมีต้นว่าชาวพูเลาอันมา ชุมนุมกันใน
๑๓. ทีนีหีไดสางมหาวิหาร ทงั มหาเจดีทงั	๑๓. ที่นี้หื้อได้สร้างมหาวิหารทั้ง มหาเจดีย์ทั้ง

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____(งสา̣ง)_____	๑. _____(งสาง)_____
๒. ....เยตนเย_____	๒. ....เยตนเย_____
๓. ..๐๐๐ นำแลนำมาไวในมหา วิหาร....	๓. ..๐๐๐ น้ำ แลนำมาไว้ในมหา วิหาร....
๔. ติช่ว่ญาณบ่ว่รสิทธิคำหีมำหา ทาน...	๔. ติชวญาณบวรสิทธิก็หื้อมหา ทาน...
๕. .แลรอ̄ยในฐานะนีแลคำปลูกไม ม่หาโพธีใน	๕. .แลร้อยในฐานะนี้ แลก็ปลูกไม้ มหาโพธิใน
๖. มหนัตาราม แลวคำใสชีวา สาลกัลยาณมหนัตา	๖. มหันตาราม แล้วก็ใส่ชื่อว่า สาลกัลยาณมหันตา–
๗. รามแลฐานินิเจาอติช่ว่ญาณ บ่วรสิทธิผูเป(น)	๗. รามแล ฐานนี้เจ้าอติชวญาณ บวรสิทธิผู้เป็(น)
๘. หมื̄นดาบเรินนั้ขำแหงพระญาเจา ตนชีสีรส	๘. หมื่นดาบเรินนั้นขอแห่งพญาเจ้า ตนชื่อศรีส้–
๙. ทัธำมังกุรม่หาพรมจักกะวัด ติะราชาธิราช แล	๙. ทธรรมมังกุรมหาพรหมจักรวัด ติราชาธิราชแล้–
๑๐. วแลสิรสทัธำมังกุร่ม่หาบ่ร่ม จักก่วัดติะรา	๑๐. วแล ศรีสัทธรรมมังกุรมหาบรม จักรวัดติรา–
๑๑. ชาธิราช่ตดัหีเปนคามเขัตตาง โดยคำอนัม	๑๑. ชาธิราชตัดหื้อเป็นคามเขตต่าง โดยคำอันม–
๑๒. าในอดัถก่ถาวาอำยังวิสุงคาโม โหตุะนีแลเห้	๑๒. าในอรรถกถาว่า อยำ วิสุำคาโม โหตุ นี้แล เห–
๑๓. ดอน้อติช่ว่ญาณบ่ว่ร่สิท่ธิจิง อาราธนาชาว	๑๓. ตุอั้นอติชวญาณบวรสิทธิจิ่ง อาราธนาชาว
๑๔. เจาภิกฺขุสงฆะทงัหลายหมื̄ายมีตน วา ม่หา	๑๔. เจ้าภิกขุสังฆะทั้งหลายหมายมีต้น ว่า มหา
๑๕. ญาณสุนธรอ̄ยูวดัหมื̄นพายแล มหาเถรัว่ชิระ	๑๕. ญาณสุนทรอยู่วัดหมื่นพาย แล มหาเถรวชิร

คำจารึก	คำอ่าน
๑๖. โพธิเจาอยูวัดหมืนครืนทังเจา ภิกฺขุเกาตะ	๑๖. โพธิเจ้าอยู่วัดหมื่นครืน ทั้งเจ้า ภิกขุเก่าต–
๑๗. นเปนอุบถำภทงัมหาเถัร จนัทปนโญเจา	๑๗. นเป็นอุปถัมภ์ ทั้งมหาเถร จันทปัญโญเจ้า

ด้านที่ ๓

(วันอังคาร วันกัดไส้ จุลศักราช ๘๔๓ ตรงกับวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๒๔)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ....สกกราชได ๘๔๓* ติ_____	๑. ....ศักราชได้ ๘๔๓ ตั(ว)_____
๒. ..คำวนักัดใสเมงอังคาน_____	๒. ..ค่ำ วันกัดไส้ เม็งอังคาร_____
๓. ธบดีสุเมธาวีไหวพรัญาเจ๋า เม_____	๓. ธบดี สุเมธาวี ไหว้พญาเจ้า เจ้า เม_____
๔. ตนชีสรีสทัธำมงักุรม์หาบ์รม์ จักก_____	๔. ตนชื่อศรีสัทธรรมมังกุรมหาบรม จักก_____
๕. ราชยงัขวงฝงัแกนบานหัวยง ขำเอานา ๕๔๐๐๐๐	๕. ราชยังข่วงฝั่งแกนบ้านหัวเวียง ขอเอานา ๕๔๐๐๐๐
๖. เบัหีแกเจาหมืนดาบเรินทาน คำเอามาไวกบัแ	๖. เบ้หื้อแก่เจ้าหมื่นดาบเริน ท่าน ก็เอามาไว้กับแ–
๗. กวสามปรการในสารกลัญาณ มหนัตารามนีแ	๗. ก้วสามประการในสารกัลญาณ มหันตารามนี้แ–
๘. ลลำพนัญานรังสีแลลามรอยพรม แลหาสิบ	๘. ล ลำพันญาณรังสีแลล่ามร้อยพรหม แลห้าสิบ
๙. มหินทนำนาหีแกฅนเจาหมืน ดาบเรินชีลาม	๙. มหินท์ นำนาหื้อแก่คนเจ้าหมื่น ดาบเรินชื่อล่าม
๑๐. โสมดาบเรินมารับเอานา นัแลฅนเจาพนัหม่ำสุะ	๑๐. โสมดาบเรินมารับเอานา นั้(น)แล คนเจ้าพันหมอสุ–
๑๑. เมธาชีนายแกวมารู ดวยฅนทงัหลายแตนีเปน	๑๑. เมธาชื่อนายแก้วมารู้ ด้วยคนทั้งหลายแต่นี้เป็น

---

* ศักราชตามที่อ่านได้เป็น จ.ศ. ๘๔๓ แต่เหตุการณ์ต่างๆ ในจารึกกล่าวว่า เป็นรัชกาลพญายอดเชียงราย ซึ่งขึ้นเสวยราชย์ ใน จ.ศ. ๘๔๙ ฉะนั้นจึงสันนิษฐานว่าที่ถูกเป็น จ.ศ. ๘๕๓ (พ.ศ. ๒๐๓๔) แต่หางส่วนที่แสดงว่าเป็นเลข ๕ เลือนหายไปตามกาลเวลา

คำจารึก	คำอ่าน
๑๒. ตนวาแสนเขาเทบแลหาสิบ ทิดนอยค์รูดวย ะ	๑๒. ต้นว่าแสนข้าวเทพแลห้าสิบ ทิดน้อยก็รู้ด้วย
๑๓. ชูฅนแลเจาหมืนดาบเรินซีฅน อยาดนำไวกบัสาละ	๑๓. ชู่คนแล เจ้าหมื่นดาบเรินซื้อคน หยาดน้ำไว้กับสาล–
๑๔. กลัยาณมำหนัตารามพุน ๒๕ ครัว ๗๘ ฅนชาย	๑๔. กัลยาณมหันตารามพู้น ๒๕ ครัว ๗๘ คน ชาย

ด้านที่ ๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____าร...ลกัลญาณมห	๑. _____าร...ลกัลญาณมหั-
๒. _____(น)สางเจ้ตีย ๑๔๖๐๐ สางวิ	๒. (นตาราม) (น) สร้างเจดีย์ ๑๔๖๐๐ สร้างวิ-
๓. ...๑๑๗๐๐ สางหำพิดก ๑๑๐๐๐ สาง	๓. (หาร) ๑๑๗๐๐ สร้างหอปิฎก ๑๑๐๐๐ สร้าง
๔. หนั้งสื ๒๐๐๐๐ ผาหำรหนั้งสื ๑๐๐๐ หลำ	๔. หนังสือ ๒๐๐๐๐ ผ้าห่อหนังสือ ๑๐๐๐ หล่อ
๕. รูบพระ ๕ ตนทงับูชาชาง ๖๐๐๐ เมิอแ	๕. รูปพระ ๕ ตน ทั้งบูชาช่าง ๖๐๐๐ เมื่อแ-
๖. ลวหีทานเมิอฉลอง ๕๒๐๐๐ ขา ๒๕	๖. ล้วหื้อทานเมื่อฉลอง ๕๒๐๐๐ ข้า ๒๕
๗. ครวัคา ๒๐๕๖๐ ไวเงินหีเอาดอก เปน	๗. ครัวค่า ๒๐๕๖๐ ไว้เงินหื้อเอาดอก เป็น
๘. นิจพดั ๓๐๐๐ หีเปนจงัหน้ ๑๐ สำรับ	๘. นิตยภัต ๓๐๐๐ หื้อเป็นจังหัน ๑๐ สำรับ
๙. เยัสำรับ ๓๐๐ รอมเปน ๑๔๘๘๖๐ เงิน	๙. เยสำรับ ๓๐๐ รอมเป็น ๑๔๘๘๖๐ เงิน
๑๐. บุญทงัมวนนิจุงหีเปนปรใจแหงคู	๑๐. บุญทั้งมวลนี้จุ่งหื้อเป็นปัจจัยแห่งกู
๑๑. อนัจัปราถนาปรหญ๊า สบัพนัญุตาญา	๑๑. อันจักปรารถนาประหญา สัพพัญญุตาญา
๑๒. ณะนีไรนาขาพระฝุงนีผูใดหาก เอาอ	๑๒. ณะนี้ไร่นาข้าพระฝูงนี้ ผู้ใดหาก เอาอ-
๑๓. อกจากวดันีหีไพใหม่ในอ่บายสี อนั	๑๓. อกจากวัดนี้ หื้อไปไหม้ในอบายสี่ อัน
๑๔. อยาหีพน	๑๔. อย่าหื้อพ้น

ชม. ๒๒
จารึกบนระฆังวัดพระสิงห์
พ.ศ. ๒๑๒๙

(วันพุธ เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๙๔๘ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๑๒๙ นับแบบเกรกอเรียน)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อิมินาบุญญเตเชนติกฺขบญฺเญา วิสารเทาวรธมฺมธเราเหาตุ สพฺพเวราสมนฺตุเม ॥ สกฺราฺช ๙๔๘ ปีรฺวาฺยเสฺฆเฆิอน ๙ อฺอก ๑๒ ค่ำ	๑. อิมินา ปุญฺญเตเชน ติกฺขปญฺโญ วิสารโท วรธมฺมธโร โหตุ สพฺพเวรา สมนฺตุ เม* ॥ ศักราช ๙๔๘ ปีระวายเส็ด เดือน ๙ ออก ๑๒ ค่ำ
๒. วฺน ๔ รึก ๑๓ ตฺวพฺรฺยาแสฺนหฺลวฺง พฺิงไชฺยไกฺรราชสฺุธานนฺทพล บฺรชฺญามหาเสนาธิบติแลนาฺง พฺรฺยามีสมานฉนฺทมหนฺต สฺรทฺธาในพุทฺธสาสนาหฺินสีหฬ์ คำไห้สฺาฺงเฑฺง	๒. วัน ๔ รึก ๑๓ ตัว พระยาแสนหลวง พิงไชยไกรราชสุธานันทพล ปรัชญามหาเสนาธิบดีแลนาง พระยามีสมานฉันท์มหันต ศรัทธาในพุทธศาสนาหนสีหล ก็ให้สร้างเดง
๓. ลูกนีมีนำทฺองหฺนัก ๔๕๐๐๐๐ ไว้ ตีบูชาพฺรพุทฺธเจ้าแลบ่าฺวเติฺอน พฺระสงฆ์เจ้าทฺังหฺลาฺยหีลิ์งไหฺว้นิ์บ	๓. ลูกนี้มีน้ำทองหนัก ๔๕๐๐๐๐ ไว้ ตีบูชาพระพุทธเจ้าแลป่าวเตือน พระสงฆ์เจ้าทั้งหลายหื้อลงไหว้นบ

---

* มีคำแปลดังนี้ “ด้วยเดชะบุญนี้ ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด มีความกล้าหาญ ทรงไว้ซึ่งธรรมอันประเสริฐ ขอเวรทั้งหลายทั้งปวงของข้าพเจ้าจงสงบ” ผู้แปล นายเทิม มีเต็ม

คำจารึก	คำอ่าน
พฺรแลกฺทำอุเบาสฺถบวารณากมฺม ตฺราบ ๕ พฺันพรษฺวาอินฺทพฺรหฺม ยมราฺชจตุโลกบาฺลนาฺงธรณีจุง อนุโมทนาทฺีน	พระแลกระทำอุโบสถปวารณากรรม ตราบ ๕ พันพระวษา อินทร์ พรหม ยมราช จตุโลกบาล นางธรณี จุ่ง อนุโมทนาทีน

ชม. ๒๓
จารึกระฆังด้านขวาพระวิหารวัดพระสิงห์
พ.ศ. ๒๑๗๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกฺราช ๙๙๑ ปีกุ๊ฑไสสฺมเฑ็จ เสฏฺฐอคฺควรราชคฺรูเจ้าสิหฬ รามาธิบฑีเปฺนบฺรธาฺนสฺวามี โรฺช(ป)โรฺ.หฺน้าหฺมืนอินฺทชาฺงคฺร. เจ้าหฺลำเฑฺงลุ๊นีนำหฺนกัทฺอง ๖๕๐๐๐๐ ไวตีบูชาพฺรสิฺงเจ้า	๑. ศักราช ๙๙๑ ปีกัดไส้ สมเด็จ เสฏฐอัคควรราชครูเจ้าสีหล รามาธิบดีเป็นประธาน สวามี โรช(ป)โร.หน้าหมื่นอินท์ช่าง(ครู). เจ้า หล่อเดงลูกนี้น้ำหนักทอง ๖๕๐๐๐๐ ไว้ตีบูชาพระสิงห์เจ้า

ชม. ๒๔
จารึกกู่วัดเสาหิน
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____(อย)าคาจ	๑. _____(อย่)าคลาด
๒. _____(อย)าคลาคูไวคน	๒. _____(อย่)าคลา กูไว้คน
๓. .....(ตฺ)ราญ (ี) สบเสมาหีไดซาวคฺร (ิ)	๓. .....(ต)รา ญี่สิบเสมา หื้อได้ซาวครั-
๔. .(นา)สองรอย ๕๐ เขาแลทัง ตวิววิเผิอไดช	๔. (ว) (นา)สองร้อย ๕๐ ข้าว แลทั้ง ตัววัว เผือได้ช-
๕. มชวัทงัหลวัแลเชา ไหเปนนำ อุนนำรอ	๕. มชัว ทังหลัวแลเชา ให้เป็นน้ำ อุ่นน้ำร้อ-
๖. นแลดูบนัเทา คนไดมาเกลา บาบราย	๖. น แลดูบรรเทา คนใดมาเกลา บาปร้าย
๗. หนกัหนา คนไดมากวน แลลวน เสัมา ตา	๗. หนักหนา คนใดมากวน แลลวน เสมา ตา-
๘. ยลงเปงจา จุงตองอ่เวิจี ออกมา เปนเ	๘. ยลงเป็งจา จุ่งต้องอเวจี ออกมา เป็นเ-
๙. ผฺรัดรูปรายแสนทีว ดุดยกัขีนียิ่ง เพฺรี	๙. ผด รูปร้ายแสนทวี ดุจยักขิณี ยิ่ง เพรี-
๑๐. ยลำตาน คนไดแลไวหือไดตำ นานดวย	๑๐. ยลำตาล คนใดแลไว้ หื้อได้ตำ- นาน ด้วย
๑๑. ไจซยงคฺรานบ่กลวับ๊กวน เจา นั๋ขุนทฺรนั	๑๑. ใจเชียงคาน บ่กลั้วบ่กวน เจ้า นั้นขุนธรรม์

คำจารึก	คำอ่าน
๑๒. จัพลนับอริบวน บ่มีแผฺรผวน แกท(า)	๑๒. จักพลันบริบวน บ่มีแผผวน แก่ท่(าน)
๑๓. สกัยาม จัเหนพฺระเจาที่____	๑๓. สักยาม จักเห็นพระเจ้า ที่____
๑๔. น____(ตาม)แทบ ทาวพฺระเมดไตฺย	๑๔. น____(ตาม) แทบ เท้าพระเมตไตย
๑๕. คำ กูต(าน)ไว จูงไห เปนพฺระไจรำเพิงเห	๑๕. คำกู(ต้าน)ไว้ จุ่งให้ เป็นพระไจ[๑] รำเพิงเห็--
๑๖. นไกล(ช)วัหน้าชวัหลัง ดูราทงัหลายยิ	๑๖. นไกล (ชั่)วหน้าชั่วหลัง ดูราทั้งหลาย หญิ-
๑๗. งชาย(จ้)หวงัฟงัคำกูฝงั (หีตง)เส้(มา) หีน	๑๗. ง ชาย(จัก)หวัง ฟังคำกูฝัง (หื้อตั้ง)เส(มา) หิน
๑๘. สีลาบาด ประเปนตฺรา จุงหมนัอยาคลาตำหา	๑๘. ศิลาบาท[๒] ประเป็นตรา จุ่งหมั้นอย่าคลา ต่อห้า
๑๙. พนัปี เทาวนัคนเอยั ॥ แสนเขาไส เ	๑๙. พันปีเท่าวันคนเอย ॥ แสนข้าวไส เ-
๒๐. เสนเขาอินคฺรูทงัลำพนัชยงชาดคำ	๒๐. เสนข้าวอินก็รู้ ทั้งลำพันเชียงชาดก็
๒๑. รู้ตนหมินหนังสีผูชีปากอาย งาวคำ	๒๑. รู้ คนหมื่นหนังสือผู้ชื่อปากอ้าย งาวก็
๒๒. รูสพดัตนหมินดำพฺราคฺรูด้วย แล ॥	๒๒. รู้ สะพัดคนหมื่นด้ามพร้าก็รู้ด้วย แล ॥

[๑] พระไจ หมายถึง ปัจจัย

[๒] บาท น่าจะมาจาก ปัฏ แปลว่า แผ่น

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ผูนีหีหมนัห_____	๑. ผู้นี้หื้อหมั้นห_____
๒. ใดหนันหนาพระสีรเจ_____	๒. ได้หันหน้าพระศรี(เจ้า)_____
๓. มนัปราถหนาชูอนันืนคูไวต	๓. มันปรารถนาชู่อันทืน กูไว้ค(น)
๔. ทงันาหึกบัวดันีลำพนัชยง	๔. ทั้งนาหื้อกับวัดนี้ ลำพันเชียง
๕. ชาดผู ๑ แสนเขาไสแส	๕. ชาดผู้ ๑ แสนข้าวไส แส-
๖. นเขาอินรูชูตนแลเจาหมืน	๖. นข้าวอินรู้ชู่คนแล เจ้าหมื่น
๗. ใวขาคฺรอกนิงเปนขาพระเจาห.	๗. ไว้ข้าครอกหนึ่งเป็นข้าพระเจ้าห.

ชม. ๒๕

จารึกวัดศรีสุพรรณ

(พ.ศ. ๒๐๕๒)

(วันพุธ เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๐๕๒ เป็นวันรวงเม็ด ก่อนวันเต่าสันหนึ่งวัน)

๑ วันตั้งชื่อวัด วันพุธ วันรวงไค้ เดือน ๓ ขึ้น ๑ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๖๒ ตรงกับวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๐๔๓

๒ วันมหาเถรญาณรัตน มาจำพรรษาที่วัดหมื่นล้าน วันพฤหัสบดี วันกาเม็ด เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๐๔๕

๓ วันสร้างมหาวิหาร วันพฤหัสบดี วันกดซง้า เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๔๕

๔ วันก่อมหาเจดีย์ วันพุธ วันรวงไส้ เดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๔๘

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศรีสวัสดิพิพรรธมงคลยะไส สวรยปริบุณพุ	๑. ศรีสวัสดิ์พิพรรธมงคลยไศ สวรรค์บริบูรณ์พุท–
๒. ธาศกัตยานุภาพ่ปราบธรณีมหา ปรถวีมีสรม่พุร	๒. ธาศักตยานุภาพ ปราบธรณีมหา ปถวี มีสรมพระ
๓. เปนแดนแสนม่หาน่ค่ร่เมืองใหญ่ มากราบไหวไ(ด)	๓. เป็นแดน แสนมหานครเมืองใหญ่ มากราบไหว้ไ(ด้)

๔. ไชยอนัดีจุ่งมีแด่สีเดจบพิตรพระเปนเจ้าเจ้าแผ่น

๕. ดินน่รินทรเสวียเมืองพิงชยงใหม่เท่าวนั ॥ ม่หา

๖. สกัราชได้ ๑๔๒๒ ตัวจูฬสกัราชได้ ๘๖๒ ตวัใน

๗. ปีกดสนัเดือนมาฆไทว่าเดือน ๓ โหราออก ๒ ค่ำวนั

๘. พุดไทร้วงไค้ได้ฤกษ ๒๓ ตัวชีธ่นิดตะนาที ๒๗

๙. ตัวสีเดจบ่พิตรพระม่หาราชเจ้าเจ้าเมืองพีงชยง

๑๐. ใหม่แลพระราชมาดาม่หาเทวีเจ้ามีสทธาอุฬาราชา

๑๑. ไสยในสาสนาปลงพระราชอานาหีม่หาอ่มาจผู้ประกาศ ะ

๑๒. ด้วยชีว่าเจ้าหมืนหลวงจ่าคำรงัการเอาพระพุทธรูบเจ้า

๑๓. มาปร่ติสถานส้างม่หาวิหารอันนีชีศรีสุพรรณอาราม :

๑๔. เปนวัดสีเดจม่หาราชเจ้าเจ้าแผ่นดินสองพระองคเพื่อ

๑๕. หีเปนม่หากุสลจำเริณพุทธสาส่นาต่เท้าห้าพนัพร

๑๖. รษาแล ॥ ถัดน้นในปีเต่าเสดเดือนอาศาฒไทวาเดือ

๔. ชัยอันดี จุ่งมีแด่สมเด็จบพิตรพระเป็นเจ้า เจ้าแผ่น

๕. ดิน นรินทร์เสวยเมืองพิงเชียงใหม่เท่าวัน มหา

๖. ศักราชได้ ๑๔๒๒ ตัว จุลศักราชได้ ๘๖๒ ตัว ใน

๗. ปีกดสัน เดือนมาฆ ไทยว่าเดือน ๓ โหราออก ๒ ค่ำ วัน

๘. พุธ ไทยรวงไค้ ได้ฤกษ์ ๒๓ ตัว ชื่อธนิษฐา นาที ๒๗

๙. ตัว สมเด็จบพิตรพระมหาราชเจ้าเจ้าเมืองพิงเชียง

๑๐. ใหม่ แลพระราชมาดามหาเทวีเจ้ามีศรัทธาอุฬาราชา

๑๑. ไสยในศาสนา ปลงพระราชอานา*หื้อมหาอมาตย์ ผู้ประกาศ

๑๒. ด้วยชื่อว่าเจ้าหมื่นหลวงจ่าคำรังการ เอาพระพุทธรูปเจ้า

๑๓. มาประดิษฐานสร้างมหาวิหารอันนี้ชื่อศรีสุพรรณอาราม

๑๔. เป็นวัดสมเด็จมหาราชเจ้า เจ้าแผ่นดินสองพระองค์เพื่อ

๑๕. หื้อเป็นมหากุศลจำเริญพุทธศาสนาต่อเท่าห้าพันพร-

๑๖. รษาแล ॥ ถัดนั้นในปีเต่าเส็ดเดือนอาษาฒ ไทยว่าเดือ-

---

* อานา หมายถึง อาชญา

คำจารึก	คำอ่าน
๑๗. น ๘ โหราออก ๑๓ ค่ำวนัปรหัส ไทก่าเหม้าสิเดจ	๑๗. น ๘ โหราออก ๑๓ ค่ำ วันพฤหัส ไทยกาเม้า สมเด็จ
๑๘. ม่หาราชเจ้าหีนีมนม่หาเถรญาณ์ รัตนอยู่วดัหมืน ..	๑๘. มหาราชเจ้าหื้อนิมนต์มหาเถรญาณ รัตนอยู่วัดหมื่น(ล้า)–
๑๙. นมาอยู่เป็นอาทิสังฆนาย่ก่รักษา พระพุทธเจ้าใน	๑๙. น มาอยู่เป็นอาทิสังฆนายกรักษา พระพุทธเจ้าใน
๒๐. อารามทีนี่แล ॥ ถดันันในปีก่าได้ เดือนวิศาขไท	๒๐. อารามที่นี้แล ॥ ถัดนั้นในปีกาได้ เดือนวิสาขะ ไทย
๒๑. ว่าเดือน ๖ โหราออก ๔ ค่ำ วนัปรหัสไทกดซง้า	๒๑. ว่าเดือน ๖ โหราออก ๔ ค่ำ วันพฤหัส ไทยกดซง้า
๒๒. ศักราชขึนเปนปีใหม่ยามตูดเมื่อ เช้าปลุกม่หาวิหา	๒๒. ศักราชขึ้นเป็นปีใหม่ยามตูดเมื่อ เช้าปลูกมหาวิหา–
๒๓. รแล ॥ ถดันันในปีดบัเปล้าเดือน วิศาขะไทวาเดิ	๒๓. รแล ॥ ถัดนั้น ในปีดับเปล้า เดือน วิสาขะ ไทยว่าเดือ–
๒๔. อน ๖ โหราออก ๒ ค่ำวนัพุด ไทร้วงใส้ยาม ะ	๒๔. อน ๖ โหราออก ๒ ค่ำ วันพุธ ไทยรวงไส้ ยาม
๒๕. กลองงายก่อม่หาเจตียะถาปนา สาฤกธาตุพร	๒๕. กลองงาย ก่อมหาเจดีย์ ฐาปนา สาริกธาตุพระ
๒๖. พุทธเจ้าแล ॥ แตพระพุทธเจ้า นิบพา	๒๖. พุทธเจ้าแล ॥ แต่พระพุทธเจ้า นิพพา–
๒๗. นมาเถิงปีกดสันเมือส้างวดัศรี สุพรรณอารามนี	๒๗. นมาเถิงปีกดสันเมื่อสร้างวัดศรี สุพรรณอารามนี้
๒๘. ได้ ๒๐๔๓ ปีปลาย ๘ เดอนแล ๑๗ วัน	๒๘. ได้ ๒๐๔๓ ปี ปลาย ๘ เดือนแล ๑๗ วัน
๒๙. ในวนัอนันเอาชีวดันีว่า ศรีสุพรรณ่อารามนีแล /	๒๙. ในวันอันเอาชื่อวัดนี้ว่า ศรีสุพรรณอารามนี้แล /

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....บุญนี(ไสจุง)ให้จำเริณแก่	๑. .....บุญนี้(ไซร้) (จุ่ง)ให้จำเริญแก่
เทพ่ดาอิน	เทพดาอินทร์
๒. (พรหมยมะคนธพัะนาคม่นุส)	๒. (พรหมยมคนธรรพ์นาคมนุษย์)
ปรชาราษฎรทงัหลาย ๕	ประชาราษฎรทั้งหลาย
๓. ไนอ่นนัต่ จกัราพาฬ์แลญาตีกา	๓. ในอนันตจักราพาล แลญาติกา
สาโลหิดทงัหลายจุ่ง	สาโลหิตทั้งหลาย จุ่ง
๔. ..ไดสุข่เกษมเปรมมารักษา	๔. (ให้)ได้สุขเกษมเปรมมารักษา
อารามทีนีเท่าวนั ॥ ถัด	อารามที่นี้เท่าวัน ॥ ถัด
๕. นนัในปีกดัไส้เดือนอาศาฒไทว่า	๕. นั้นในปีกัดไส้เดือนอาษาฒ ไทยว่า
เดือน ๘ โหราออก	เดือน ๘ โหราออก
๖. ๑๑ ต่ำวนัพุดไทเต่าสนัได้ฤกษ	๖. ๑๑ ค่ำ วันพุธ ไทยเต่าสัน ได้ฤกษ์
๑๖ ตัวชีวิสาขนาที	๑๖ ตัว ชื่อวิสาขะ นาที
๗. ๒๙ ตัว สิเดจบ่พิตรม่หาราชเจ้า	๗. ๒๙ ตัว สมเด็จบพิตรมหาราชเจ้า
หีนีมนชาวเจ้าสังฆ	หื้อนิมนต์ชาวเจ้าสังฆะ
๘. ทงัหลายหนบวรพารามสวนดอก	๘. ทั้งหลายหนบวรพารามสวนดอก
ไม้มีสิเดจมหาสา	ไม้ มีสมเด็จมหาสา-
๙. มีศรีสัทธรรม์โพธิเจ้าเปน	๙. มีศรีสัทธรรมโพธิเจ้าเป็น
ปร่ธารมาผูกอุโบสถาคาร	ประธาน มาผูกอุโบสถาคาร
๑๐. สีมาแล้วราธนา สิเดจพระราชคุรุ	๑๐. สีมา แล้วราธนาสมเด็จพระราชครู
เจ้าเปนปรธารสิ	เจ้าเป็นประธาน สม-
๑๑. (เดจ)บ่พิตรม่หาราชเจ้านำเอา	๑๑. (เด็จ)บพิตรมหาราชเจ้านำเอา
สาฤกธาตุพระพุทธ	สาริกธาตุพระพุทธ
๑๒. (เจา)มาถาปนาไว้ในม่หาเจดีแล	๑๒. (เจ้า)มาฐาปนาไว้ในมหาเจดีย์ แล
ไวนาแสนนงึกบัทีบาน	ไว้นาแสนหนึ่งกับที่บ้าน
๑๓. ไกลกำแพงซาววาชู่ด้านกบั	๑๓. ไกลกำแพงซาววาชู่ด้านกับ
อารามที่นีแล้ ॥	อารามที่นี้แล้ ॥
๑๔. ॥ เจ้าหมืนหลวงจ่าตำ แลเจ้านาง	๑๔. ॥ เจ้าหมื่นหลวงจ่าคำแลเจ้านาง
หมืนชีเจ้าจนัทร	หมื่นชื่อเจ้าจันทร-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. ภทัรามีสทัธาในสาสนา พระพุทธเจ้าส้างอารามนี	๑๕. ภัทรามีศรัทธาในศาสนา พระพุทธเจ้าสร้างอารามนี้
๑๖. เปนต้นว่าม่หาวิหารแลมหาเจดีย คณนาปรไจยได	๑๖. เป็นต้นว่ามหาวิหารแลมหาเจดีย์ คณนาปัจจัยได้
๑๗. ๑๙๒๗๐๓ เงินแลเงินแกงแจ่ก ๒๐๐๐ เงิน	๑๗. ๑๙๒๗๐๓ เงิน แลเงินแกงแจก ๒๐๐๐ เงิน
๑๘. (ถวน)เงินแสนน้ันแล ॥ ทานฅน ไวกับวัด ๒๐	๑๘. (ถ้วน)เงินแสนนั้นแล ॥ ทานคน ไว้กับวัด ๒๐
๑๙. ครัว ॥ ไวฅน ๗ คฺริวเถาเมืองแก้ว เปนนา	๑๙. ครัว ॥ ไว้คน ๗ ครัว เถ้าเมืองแก้ว เป็นนา–
๒๐. ยหืออยู่รักสาพฺระธาตุะเจ้าสบมาด หีเขาสง	๒๐. ย หื้ออยู่รักษาพระธาตุเจ้า สบมาส หื้อเขาส่ง
๒๑. พฺราขวานส....ล ๕ มากับวัดศี(ร).	๒๑. พร้าขวานส....ล ๕ มากับวัดศรี(สุ)
๒๒. พัณชูปร____	๒๒. พรรณชู่ประ(การ)

ชม. ๒๖
จารึกวัดยางหนุ่ม
พ.ศ. ๒๐๖๕
ด้านที่ ๑

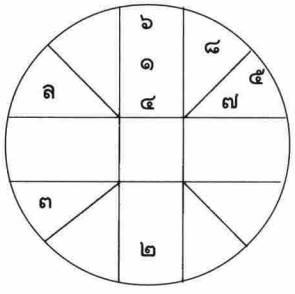

(วันอังคาร วันระวายสี เดือน ๗ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๕ ภาคกลาง ขึ้น ๑๔ ค่ำ จ.ศ. ๘๘๔ ตรงกับวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๖๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปิกาเมดเดือน ๗ ออก ๑๔	๑. ปีกาเม็ด เดือน ๗ ออก ๑๔
๒. ตำไทรา๋วยสีเมง ๓ สักราชได	๒. ค่ำ ไทยระวายสี เม็ง ๓ ศักราชได้
๓. ๘๘๔ ตว เมิอพระเปนเจ๊าแม	๓. ๘๘๔ ตัว เมื่อพระเป็นเจ้า เจ้าแม่
๔. ไณยินดีไวนาเปนเขาพระเจา	๔. ไณยินดีไว้นาเป็นข้าวพระเจ้า
๕. ๖๐๐๐๐ เบัขาสามครวยังครวนึ	๕. ๖๐๐๐๐ เบ้ ข้าสามครัว ยังครัวหนึ่–
๖. (งหีเม้นาย)คำขาชาย(นิง)____	๖. (งหื้อเมียนาย)คำข้าชาย(หนึ่ง)____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .(ว)ดยางหนุมสินเงิน ๖๐๐๐ หมืน	๑. .(วั)ดยางหนุ่มสิ้นเงิน ๖๐๐๐ หมื่น
๒. พระมหาเทวิเจาตนยา ๔๐๐ เงิน	๒. พระมหาเทวีเจ้าตนย่า ๔๐๐ เงิน
๓. นักบุญ ๕๖๐๐ เงิน แตนีเมิอห	๓. นักบุญ ๕๖๐๐ เงิน แต่นี้เมือห-
๔. นาศินคำดีณาคำดีอนักบัวัดญาง	๔. น้า คนก็ดีนาก็ดีอันกับวัดยาง-
๕. หนุมนีไผอยาเอาออกผีผูไดหา	๕. หนุ่มนี้ไผอย่าเอาออก ผิผู้ใดหา-
๖. กเอาออกหืมนัตายตกอวิจินา	๖. กเอาออก หื้อมันตายตกอวีจีนา-
๗. ..(ผี)ไวตามอาดยาฉนันีหีได ะ	๗. (รก ผิ)ไว้ตามอาชญาฉันนี้หื้อได้
๘. _____(เปน ี.)_____	๘. _____(เป็น ี.)_____

ชม. ๒๗
จารึกหมื่นชลูนจ่าสร้างพระพุทธรูป
พ.ศ. ๒๑๒๔

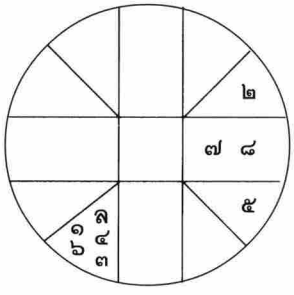

คำจารึก
๙ ๔ ๓ สักฺราช
๑ ๑ ๖ ๖ ๙ มาส
๔ ๑ ๘ อะวะมาน
๑ ๒ } ติดถี
๔ ๔ }

คำอ่าน
๙ ๔ ๓ ศักราช
๑ ๑ ๖ ๖ ๙ มาส(เกณฑ์)
๔ ๑ ๘ อวมาน
๑ ๒ } ดิถี
๔ ๔ }

คำจารึก
๓ ๔ ๔ ๖ ๐ ๔ หฺร..
๑ ๓ ๑ ๖ ๒ ๖ ขระ
๑ ๓ ๙ ๑ อุดจะ
๕ ๓ } ฤกฺษ
๒ ๗ }

คำอ่าน
๓ ๔ ๔ ๖ ๐ ๔ หร(คุณ)
๑ ๓ ๑ ๖ ๒ ๖ ขระ[๑]
๑ ๓ ๙ ๑ อุจจ(พล)
๕ ๓ } ฤกษ์
๒ ๗ }

(หรคุณ ตรงกับ วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ภาคกลาง จุลศักราช ๙๔๓ ตรงกับ วันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๑๒๔)[๒]

---

[๑] คือกัมมัชพล ล้านนาออกเสียง กร เป็น ข

[๒] จารึกเป็นเดือนอ้ายหรือเดือนเจียงเหนือ เพราะลืมวางอธิกมาส

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุละสกฺราชะใด ๙๔๓ ตัวในปี	๑. จุลศักราชได้ ๙๔๓ ตัว ในปี
รวงใส้เดินจยงเพ	รวงไส้ เดินเจียง เพ็–
๒. งหมืนชะลูนจ่าแมลูกมีสดัทฺธา	๒. ง หมื่นชะลูนจ่าแม่ลูกมีศรัทธา
ใด้สางพระพุ	ได้สร้างพระพุ(ทธรูป)

ชม. ๒๙
จารึกวัดเชียงมั่น ๒
พ.ศ. ๒๓๕๔
ด้านที่ ๑

			ตา	วิ			
		ริ	เสา	สุ	ว		
	ติ	ว	เร	ว	ตา	ว	
ป	น	ตา	ธ	มฺมา	ภา	น	กุ
		๔	๙	๒			
		๓	๕	๗			
		๘	๑	๖			

–	–	(๓)
–	๙	๖
๓	๘	(๔)

๑๖	๙	๔	๕	๖
๑๑	๔	๙	๒	๓
๑๔	๓	๕	๗	๑๕
๗	๘	๑	(๖)	๑๐
๒	๘	๑	๑๒	๑๓

ติ	เตา	ชิ
เนา	ม	เนา
ภิ	เรา	ตฺต

คำจารึก

๑. สกกได้ ๑๑๕๘ ตัวเดือน ๖ เข้าตังเมิงจำเรินมาได้

๒. (ได) ๑๕ ปีลสางนิเวสน(..สม) ทังมวนแลวไดสกก ๑๑๗๓ ตัว(นี)

คำอ่าน

๑. ศัก(ราช)ได้ ๑๑๕๘ ตัว เดือน ๖ เข้าตั้งเมิงจำเริญมาได้

๒. (ได้) ๑๕ ปี สร้างนิเวศน์ (..สม) ทั้งมวลแล้ว ได้ศัก(ราช) ๑๑๗๓ ตัว(นี้)

คำจารึก	คำอ่าน
๓. สางเหืนเศดงังทังกงกางเสดต ฉดตริยเปนเฉลิมทีหี้ปรา	๓. สร้างเหนือเสตัง(ค)ทังกงกางเสวต ฉัตริยเป็นเฉลิมที่หื้อปรา–
๔. ก๊ฏ แกนรานรอนมาแต ทิสสนานาตางตางแล	๔. กฏแก่นรานรอันมาแต่ ทิศนานาต่างต่างแล

ด้านที่ ๒

๑

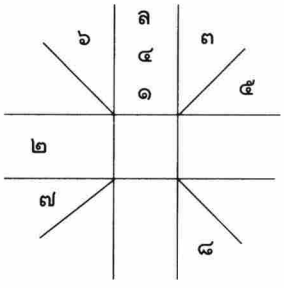

๒

ภิ	เตา	ชิ
เนา	ม	เนา
ธิ	เรา	ตฺต

จ	ภ	ก	ส
ภ	ก	ส	จ
ก	ส	จ	ภ
ส	จ	ภ	ก

ภิ	เตา	ชิ
เนา	ม	เนา
ธิ	เรา	ตฺต

๓

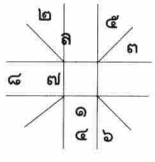

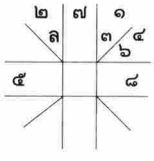

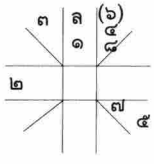

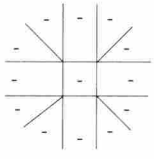

๔

๔	๙	๒
๓	(๕)	(๗)
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๕

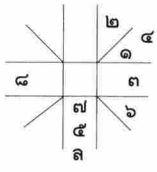

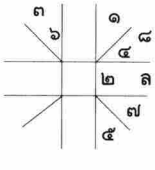

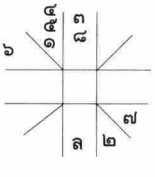

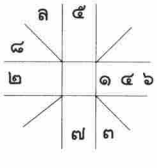

๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๗

๘

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๔	๙	๒
๓	๕	๗
๘	๑	๖

๙

คำอธิบายด้านที่ ๑

ปนตาธมฺมาภานกุ
นติวเรวตาวน
ตาวริโสสุวตาภา
ธเรโสตาวิสุวมฺมา

ได้ตรวจสอบพบยันต์ที่บรรจุรอบเมืองจุลนี ในตำราโหราศาสตร์ของล้านนา คำอ่านคล้ายคลึงกับคำอ่านข้างบนดังนี้

ปโชตา ธมฺมาภา โหตุ โชติวโร สาตาวโห
ตาวริโย สุวตาภา- ธโร โยโค จ สุสมฺมา

คำแปลยันต์ของนายอดิศักดิ์ ทองบุญ มีดังนี้

ขอให้แสงสว่างแห่งพระธรรมจงรุ่งโรจน์โชติช่วง ตราบเท่าที่ยังมีพระอริยะเจ้า ผู้มีความรุ่งโรจน์โชติช่วงล้ำเลิศ ผู้นำมาซึ่งความยินดี ผู้ทรงไว้ซึ่งศีลพรต ผู้ประกอบความเพียรโดยชอบ

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร สันนิษฐานว่า มีผู้ลอกข้อความจากจารึกเก่าที่กำแพงเมืองเก่า ซึ่งลบเลือนจนอ่านพลาดไปจากยันต์ข้างบนนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ ได้วิเคราะห์ศัพท์คาถาในจารึกไว้ดังนี้

ปนตา ไม่มีคำแปล ถ้า ปนฺตา แปลว่า สงบสงัด

ธมฺมา ธรรมะ หลักคำสอน หน้าที่

ภานกุ ไม่มีคำแปล ถ้า ภาณ แปลว่า กล่าว สวด
และ กุ มาจาก กุจฺฉิตา แปลว่า เลวร้าย น่าเกลียด

น แปลว่า ไม่ แต่ไม่เข้าความในคาถา ถ้าเป็น นติวเร ก็ไม่มีคำแปล

ติวเร แปลว่า ชาวประมง คนล่าสัตว์

วตา แปลว่า ข้อปฏิบัติ วัตร

วน แปลว่า ป่า แต่รูปนี้ยังไม่ได้แจกวิภัตติ ถ้าจะนำมารวมเป็น วตาวน ก็ไม่มีคำแปล

ตาว แปลว่า เพียงนั้น หรือ ตราบเท่าที่ ถ้ารวมกับ วิโส เป็น ตาววิโส ก็ไม่มีคำแปล

สุวตาภา แปลว่า รัศมีคือวัตรอันงาม หรือ ผู้มีรัศมีคือข้อวัตรอันงาม

ธเร แปลว่า รองรับ ดำรงไว้ แต่รูปวิภัตติ เข้ากับศัพท์อื่นไม่สัมพันธ์กัน และไม่ได้ความหมาย

โสตา แปลว่า กระแส หรือ ประสาทสำหรับรับฟังเสียง

วิสุวมฺมา แปลว่า มีเกราะอันดี

แปลร่วมกันทั้งหมดไม่ได้ความหมายอะไร หลักฉันทลักษณ์ก็ไม่ถูกต้อง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ มั่งมีสุขศิริ จึงสันนิษฐานว่า น่าจะลอกผิดมาจากคาถาในยันต์

ตาราง ๓ x ๓ ถัดลงมาเป็นเลขกล บรรจุเลข ๑ ถึง ๙ เลขบวกแต่ละแถวเท่ากับ ๑๕ แต่ละหลักตามแนวดิ่งรวมกันเท่ากับ ๑๕ และเส้นทะแยงทั้งคู่ แต่ละเส้นรวมกันเท่ากับ ๑๕ มีชื่อว่า ยันต์จตุโร เพราะเลขตัวแรกเป็นเลข ๔

ถัดลงมาเป็นตาราง ๓ x ๓ แต่ตัวเลขลบเลือนเป็นส่วนใหญ่

ตรงกลางเป็นตาราง ๕ x ๕ ขอบนอกนำเลข ๑ ถึง ๑๖ จากตารางเลขกล ๔ x ๔ มาเรียง

๑๖ ๓	๙ ๖	๔ ๑๕	๕ ๑๐
๑๓ ๒	๑๒ ๗	๑ ๑๔	๘ ๑๑

ซึ่งแต่ละแถว แต่ละหลักตามแนวดิ่ง และเส้นทะแยงแต่ละเส้น รวมเลขจะได้ ๓๔ เท่ากัน หากแบ่งเลขเป็นตาราง ๒ x ๒ จำนวน ๔ รูป ดังในรูป ตาราง ๒ x ๒ แต่ละตารางก็จะรวมกันได้ ๓๔ แม้แต่เส้นทะแยงขาด เช่น ๙ + ๑๕ + ๘ + ๒ = ๓๔ = ๔ + ๑๐ + ๑๓ + ๗ เป็นต้น

เมื่อตัดเส้นขอบนอกออกทั้ง ๔ ด้าน ตาราง ๓ x ๓ ที่เหลือข้างในจะเป็นยันต์จตุโร เหมือนข้างบน

ตาราง ๓ x ๓ ล่างซ้ายสุด อ่านตามวิธีเดินม้าหมากรุก ควรจะเป็น

ติ โน ภิ โต ตฺต โน ชิ โร

หัวใจคาถานี้จะย่อมาจากคาถาใดยังหาที่มาไม่ได้

คำอธิบายด้านที่ ๒

ดวงชาตา ๑๗ ดวง สันนิษฐานว่าจะเป็นดวงเมืองที่เกี่ยวข้องกับเชียงใหม่ หรืออาจเป็นการก่อสร้างกำแพงเมืองหรือถาวรวัตถุที่สำคัญก็เป็นได้ ดวงที่ ๔ เป็นดวงเมืองกรุงเทพฯ

แถวที่ ๒ ข้างซ้ายและขวา คือ หัวใจคาถา ภิ โน ธิ โต ตฺต โน ชิ โร ดูด้านที่ ๑ ประกอบ

แถวที่ ๒ ตอนกลาง เป็นยันต์หัวใจธาตุพระกรณี (ทางคงกระพัน) ประกอบด้วย จ ภ ก ส ในบรรทัดที่ ๑ และหลักที่ ๑ (จากบนลงล่าง) จ ภ ก สฺ ได้มาจากพยัญชนะต้นของคาถาแต่ละบาทของ กรณียภาษิต ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศนาไว้ดังนี้ (ข้อความในอัญประกาศต่อไปนี้ คัดมาจากคัมภีร์หัวใจ ๑๐๘ ของ เทพย์ สาริกบุตร)

“จ ช ทุ ชฺ ช น สํ ส คฺ คํ
ภ ช สา ธุ ส มา ค ตํ
ก ร ปุ ญฺ ญ ม โห ร ตฺ ตํ
ส ร นิ จฺ จ ม นิ จฺ จ ตำ”

แปลความหมายได้ดังนี้

จงละเว้นการคบคนชั่วเสีย
หมั่นคบหาสมาคมด้วยบัณฑิต
ให้สร้างบุญทั้งกลางวันกลางคืน
ระลึกถึงความไม่เที่ยงของสังขารเป็นนิจ

แถวที่ ๔, ๖ และ ๘ คือยันต์จตุโร ดังอธิบายไว้แล้วในด้านที่ ๑

ชม. ๓๐
จารึกเจ้าอารามคันธะ
พ.ศ. ๒๓๗๐
ด้านที่ ๑

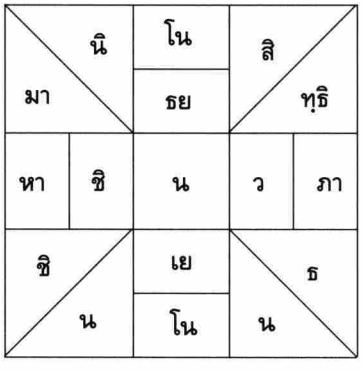

คำอ่าน

นวภาธนโนเยน นเยโนนชิหาชิน
นชิหามานิโนธยน นธยโนสิทฺธิภาวน

เทียบกับยันต์ลงเสื้อในหนังสือยันต์ ๑๐๘ ชำระโดยพระครูวามเทพมุนี ดังนี้

นวภาชยโนเยน นเยโนนชตาชิน
นชิตาหนโนเยน นเยโนชิยภาวน

ดูจากหน้า ๓๑๙ – ๓๒๓ ในหนังสือพุทธรัตน์สรรพเวทย์พิสดาร แล้วเห็นว่ายันต์นวภา แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ได้มากรูปแบบด้วยกัน

ด้านที่ ๒

(วันก่อพระพุทธรูป เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง แรม ๘ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๘๘ ตรงกับวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๖๙
วันฉลอง วันอาทิตย์ วันเมิงไส้ เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๘๙ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๗๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกกพททได้ ๑๑๘๘ ตัว เดือร ๑๑ แรม ๘ คำ	๑. ศักพัททะได้ ๑๑๘๘ ตัว เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ
๒. ได้แรกอ่อพูทฺธรูบองพีเจ้าอราม ตฺนชืค(นฺธา)	๒. ได้แร(ก)ก่อพุทธรูปองค์พี่เจ้าอาราม ตนชื่อคั(นธา)
๓. สกกพททได้ ๑๑๘๙ ตัว เดือรยีเพงเมง	๓. ศักพัททะได้ ๑๑๘๙ ตัว เดือนยี่เพ็ง เม็ง
๔. วนั ๗ ไท้เมิงไสได้เบิกจฺลองแลว ทังกำแพง	๔. วัน ๗ ไทยเมิงไส้ ได้เบิกฉลองแล้ว ทั้งกำแพง
๕. ทฺธำมาดบถมมูลสทฺธาเจ้า อาวาดชีคนฺธายบา	๕. ธรรมมาสน์ ปฐมมูลศรัทธาเจ้า อาวาสชื่อคันธายะ บา-
๖. รกาชืชูมูสามเนรมี ๑๒ แกบาน ชีแสน	๖. รกาชื่อชู หมู่สามเณรมี ๑๒ แก่บ้าน ชื่อแสน
๗. สิทฺธิสหฺลาพุทฺธรูบชีหฺมิเสฺมิอไจ้ สหฺลาทฺธำมาด	๗. สิทธิ สล่าพุทธรูปชื่อหมื่(น)เสมอใจ สล่าธรรมมาสน์
๘. ชีปูดอรแก้วบถมมูลสทฺธามี ๗๓ เริน	๘. ชื่อปู่ดอนแก้ว ปฐมมูลศรัทธามี ๗๓ เริน
๙. รอมงัได้ ๔๗๔๒ ได้สางพุทฺธรูบ เจ้า	๙. รอม(เ)งิ(น)ได้ ๔๗๔๒ ได้สร้างพุทธรูป เจ้า
๑๐. ไวเชาตกสาสนา ๕๐๐๐ ภวสาแด	๑๐. ไว้โชตกศาสนา ๕๐๐๐ พระวษาแด

ชม. ๓๑
จารึกอาคันตุกะอาราม
(พ.ศ. ๒๐๑๐)

(วันจันทร์ วันกาบสี เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๐๑๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อาคนัดุกอารามอนันีกบัทงัปะริ	๑. อาคันตุกะอารามอันนี้กับทั้งบริ-
๒. กขาระทงัมวนนีหมืนจ่าบาน กบันกับุนท	๒. ขารทั้งมวลนี้ หมื่นจ่าบ้าน กับนักบุญทั้-
๓. งัหลายแปลงหีเปนทีอยู่เพิอหีสุกขะสำ	๓. งหลายแปลงหื้อเป็นที่อยู่ เพื่อหื้อสุขสำ-
๔. รานแกเจาภิกขุะสงัฆะอนัมาแตทิสะสิบอนั	๔. ราญแก่เจ้าภิกขุสังฆะ อันมาแต่ทิศสิบอัน
๕. กบัเทวะดาแลฅนสตัะทงัหลายจุงเปนปฺระ	๕. กับเทวดาแลคนสัตว์ทังหลายจุงเป็นประ-
๖. ไจฺยะต่เทาไดนิบพานแกทาวพรญาเจา	๖. ไจยต่อเท่าได้นิพพานแก่ท้าวพญาเจ้า
๗. เมงิชยงไหมทาวพรญาในจักฺรพานแ	๗. เมิงเชียงใหม่ ท้าวพญาในจักรพาลแ-
๘. กคนทงัหลายฝุงไดคทำฝุงบไดกทำ	๘. ก่คนทั้งหลายฝูงได้กระทำฝูงบ่ได้กระทำ
๙. แกเทวดาอินทฺระพรัมนาคะสตัะนรก	๙. แก่เทวดา อินทร์ พรหม นาค สัตว์นรก
๑๐. เปรดติะรัฉานอะสุระกายชาวเจาทงั	๑๐. เปรต ดิรัจฉาน อสุรกาย ชาวเจ้าทั้ง-
๑๑. หลายผราถนาดังรีจุงสัมริธดงันนั	๑๑. หลายผราถนาดังรือ จุงสัมฤทธิ์ดังนั้น
๑๒. แรกแปลงไนปีจ๋ไทวารวายเสดเ	๑๒. แรกแปลงในปีจอ ไทยว่าระวายเส็ด เ-
๑๓. ดินสีไทออกแปดคำวนัจนัไท	๑๓. ดินสี่ ไทยออกแปดค่ำ วันจันทร์ ไทย
๑๔. วากาบสีญามวนัทยง	๑๔. ว่ากาบสี ยามวันเที่ยง

ชม. ๓๖/๑
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๑
ด้านที่ ๑

จารึกประตูท่าแพจังหวัดเชียงใหม่ ๑ ด้านที่ ๑ ไม่มีผู้อ่านได้มาเป็นเวลาหลายสิบปี จนกระทั่ง อาจารย์เรณู วิชาศิลป์ เสนอว่าเป็นจารึกตัวกลับหัว และกลับข้าง เหมือนดังเป็นเงาในกระจก เมื่อทราบแล้วจึงสามารถอ่านได้ว่าตรงกลางเป็นตาราง กว้าง ๖ ช่อง ยาว ๖ ช่อง โดยลบมุมออกเสียมุมละช่องหนึ่ง คงเหลืออยู่ ๓๒ ช่อง สี่ช่องกลางบรรจุตัวเลข ๒, ๙, ๓ และ ๐ ลงไว้ช่องละตัว อ่านเป็นเลข ๒๙ กับ ๓๐ บรรทัดล่างมี ๔ ช่องบรรจุเลข ๑ - ๔ บรรทัดถัดขึ้นไปมี ๖ ช่อง บรรจุเลข ๕ ถึง ๑๐ บรรทัดถัดขึ้นไปมีเลข ๑๑, ๑๒, (๓, ๐), ๑๓ และ ๑๔ ถัดขึ้นไปมีเลข ๑๕, ๑๖, (๒, ๙), ๑๗, ๑๘ ถัดขึ้นไปมีเลข ๑๙ - ๒๔ และบรรทัดบนมีเลข ๒๕ ถึง ๒๘ สรุปคือบรรจุเลข ๑ - ๓๐ ไว้

ข้อความรอบด้าน จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนาตัวกลับ ข้างบนมีข้อความว่า “อินทขิล มงฺค(ล) โสตฺถิ” ข้างซ้ายว่า “อินฺทขิล สิทฺธิ(เ)ชยฺย” ข้างขวาเห็นแต่ “อิน....” เมื่อเทียบกับประตูช้างเผือกแล้ว ได้ความว่า “อินทขีล โสตถิ มังคลัง” ซึ่งเหมือนกับจารึกข้างล่าง

ด้านที่ ๒

จารึกด้านที่ ๒ ฝังอยู่ในกำแพง เพิ่งจะได้เห็นกันเมื่อรื้อเสาออกจากกำแพงแล้ว มีดวงชาตาอยู่ตรงกลาง ข้างบนดวงมีเลข ๘๒๙ (ซึ่งอาจเป็น จ.ศ. ๘๒๙ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๑๐) ระหว่างเลข ๘ และ ๒๙ ในบรรทัดต่อลงมามีเลข ๑ อยู่บนเลข ๖ ตอนล่างของดวงมีเลข ๒ อยู่บนเลข ๕ รอบๆ ดวงมีวงกลมล้อมรอบตารางที่ขีดแบบมหาทักษา รายรอบอยู่ทั้ง ๘ ทิศ วงกลมทางมุมซ้ายบนมีเลข ๑ บรรจุอยู่ตรงกลางเวียนตามเข็มนาฬิกาไปจะมีเลข ๒ อยู่กลางวงกลมที่อยู่กลางแถวบน มุมขวาบนควรมีเลข ๓ แต่คงลืมจารึกไป ต่อไปจะเห็นเลข ๔, ๗, ๕, ๘ และ ๖ ตามลำดับที่ปรากฏในมหาทักษา

ดวงชาตาคงจะคัดลอกมาจากของเดิม ที่ลบเลือนไปแล้ว เพราะ ๑ จะห่างจาก ๔ ได้ไม่เกิน ๑ ช่อง และ ๖ จะห่างจาก ๑ ได้ไม่เกิน ๒ ช่อง ดวงชาตาไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจากคัดลอกมาผิด

ชม. ๓๖/๒
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๒
ด้านที่ ๑

จารึกหลักนี้ด้านที่ ๑ บรรจุคาถาชินบัญชร บทที่ ๑ (จารึกลำดับที่ ๑) ซึ่งแต่งโดยพระภิกษุเชียงใหม่ ประมาณ พ.ศ. ๒๐๖๐ การอ่านต้องกระโดดข้ามแบบม้าหมากรุก จารึกมีข้อความว่า “ซยาสน คตา พุทฺธ(า) เชตฺวา มารำ สวาหนำ จตุสจฺจำ สภำ รสำ เย ปิวิสุ นราสภา” ซึ่งต่างจากคาถา ๓ แห่ง คือ “ซยาสน” คาถาว่า ซยาสนา “จตุสจฺจำ” คาถาว่า จตุสจฺจา และ “ปิวิสุ” คาถาว่า ปิวึสุ

ตาราง ๔ x ๔ ถัดลงไป บรรจุคาถาหัวใจไก่เถื่อน (จารึกลำดับที่ ๒) แต่ละบรรทัดจะต้องอ่านไปข้างหน้าและถอยหลังกลับดังนี้ “เวทาสากุ กุสาทาเว ทายสาต ตสายทา สาสาธิกุ กุธิสาสา กุตกุฎ ภูกุตกุ” เป็นคาถาป้องกันเพลิงและทำให้โชคดี และถัดลงไปบรรจุคาถาหัวใจอริยสัจ ๔ (จารึกลำดับที่ ๓) “ทุสมนิ สมนิทุ มนิทุส นิทุสม” ข้างล่างเป็นจารึกลำดับที่ ๔ “สตฺถา ธนุวิส ชิตุน อตฺถาสิ” ถ้าเป็นคาถาห้ามธนู คือ “สตฺถาธนุ อากฑฺฒิตุ ทตฺวา วิสชฺเชตุ นาทาสิ”

ด้านที่ ๒
(จารึกลำดับที่ ๑)

จารึกเชียงใหม่ ๓๖/๓ ด้านที่ ๒ (เดิมเรียกว่า ชม. ๓๘/๒) ตรงกับจารึกในหนังสือของปาวีเลขที่ ๒๓ ภาพที่ ๕๗ ยันต์ข้างบนมีชื่อว่า ยันต์โสฬสมหามงคล ตอนกลางเป็นจัตุรัสกล ๓ x ๓ บรรจุเลข ๑ ถึง ๙ ลงในสี่เหลี่ยมจัตุรัส ๓ แถว และ ๓ สดมภ์ ทำในผลรวมแต่ละแถว แต่ละสดมภ์ และแต่ละเส้นทแยงมีผลรวมเลข ๓ ตัว เท่ากับ ๑๕

ยันต์ ๓ x ๓ นี้มีกรอบนอกของตาราง ๔ x ๔ ล้อมรอบ และยังมีกรอบนอกของตาราง ๕ x ๕ ล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง ยันต์ ๓ x ๓ ก็คือยันต์โสฬสมหามงคล ดังที่อธิบายไว้ในจารึกเชียงใหม่ ๓๖ ด้านที่ ๑ แล้ว ส่วนกรอบนอกของตาราง ๔ x ๔ ที่ล้อมรอบ ถ้าเริ่มต้นจากเลข ๓ อ่านตามเข็มนาฬิกาจะเป็นดังนี้ ๓, ๗, ๕ ; ๔, ๖, ๕ ; ๑, ๙, ๕ และ ๒, ๘, ๕ เลขชุดละ ๓ ตัว รวม ๔ ชุดได้มาจากยันต์ ๓ x ๓ นั้นเอง จากกรอบนอกของตาราง ๕ x ๕ ที่ล้อมรอบ ถ้าเริ่มต้นจากเลข ๑๖ อ่านตามเข็มนาฬิกาจะเป็นดังนี้ ๑๖, ๙, ๔, ๕ ; ๓, ๖, ๑๕, ๑๐ ; ๑๓, ๑๒, ๑, ๘ และ ๒, ๗, ๑๔, ๑๑ เลขชุดละ ๔ ตัวรวม ๔ ชุด มีผลรวมชุดละ ๓๔ ได้มาจากจัตุรัสกล ๔ x ๔ แบบหนึ่งนั่นเอง

(จารึกลำดับที่ ๒)

รูป ๓ x ๓ อยู่ถัดลงมา มีเลข ๑ ถึง ๙ บอกวิธีอ่านยันต์ที่มีตัวอักษรว่า ถ้าเริ่มต้นจากเลข ๑ จะต้องเดินแบบม้าหมากรุก ไปยังเลข ๒ และจากเลข ๒ ไปยังเลข ๓ ตามลำดับไปจนถึงเลข ๙

(จารึกลำดับที่ ๓)

รูป ๓ x ๓ อยู่ตอนล่าง บอกวิธีอ่านยันต์ที่มีตัวอักษร แต่เริ่มต้นอักษรตัวแรกที่ช่อง ๑ ต่างไปจากช่องที่ ๑ ของรูปข้างบน แล้วเดินแบบม้าหมากรุกไปจนถึงเลข ๙

ชม. ๓๖/๓
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๓

จารึกเชียงใหม่ ๓๖/๓ ด้านที่ ๑ (เดิมเรียกว่า ชม. ๓๘) ตรงกับจารึกปาวีเลขที่ ๒๕ ภาพที่ ๖๐ ยันต์ข้างบนมีชื่อว่า ยันต์โสฬสมงคล เป็นจัตุรัสกล (magic square) ๔ x ๔ บรรจุเลข ๑ - ๑๖ ลงในสี่เหลี่ยมจัตุรัส ๔ แถว และ ๔ สดมภ์ ทำให้ผลรวมแต่ละแถว แต่ละสดมภ์ และแต่ละเส้นทแยงมีผลรวมเลข ๔ ตัวเท่ากับ ๓๔

ตารางข้างล่างเป็นตาราง ๕ x ๕ แต่อักษรลบเลือนจาก ๒๕ ช่อง เหลือให้อ่านได้เพียง ๑๕ ช่อง จึงไม่ทราบว่าเป็นหัวใจหรือคำย่อมาจากคาถาใด

จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๔

จารึกนี้ทำขึ้นใหม่ด้วยซีเมนต์ ตาราง ๒ x ๒ บรรจุข้อความว่า “น ม ภ ส” น่าจะเป็น “น ม ก ย” หัวใจพระศรีอารย์ และข้างล่างมีว่า “อิ ส วา สุ” ซึ่งย่อมาจากคุณพระรัตนตรัย คือ “อิติปิโส... สวากขาโต... สุปฏิปันโน”

จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๕

จารึกนี้ทำขึ้นใหม่ด้วยซีเมนต์ ตาราง ๒ x ๒ บรรจุข้อความว่า “น ม ก ส” น่าจะเป็น “น ม ก ย” ดูจารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๔

ชม. ๓๖/๑
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๑
ด้านที่ ๑
คำจารึก

อินฺทขิลมฺงคเสาตฺถิ

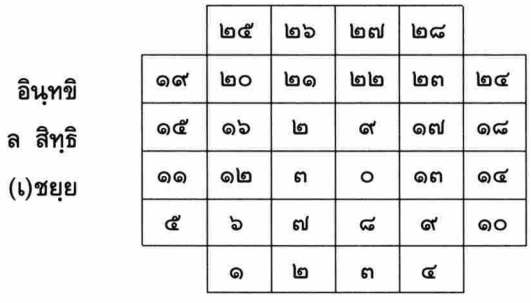

อินฺทขิล สิทฺธิ (เ)ชยฺย

อิน..

..

อินฺทขิลเสาถฺถิมฺงคลำ

คำอ่าน

อินฺทขิล มงฺค(ล)โสตฺถิ

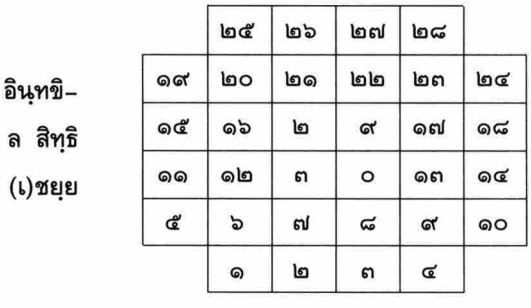

อินฺทขิล สิทฺธิ (เ)ชยฺย

อิน..

..

อินฺทขิล โสตฺถิ มงฺคลำ

ชม. ๓๖/๑
ด้านที่ ๒

ชม. ๓๖/๒
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๒
ด้านที่ ๑ (จารึกลำดับที่ ๑)

คำจารึก/คำอ่าน

	ช	ทฺธ(า)	ห	ภำ	
เย	วา	ส	ยา	เช	นำ
จฺจำ	พุ	ปิ	ร	รา	ส
ส	สำ	น	ภา	จ	ตฺวา
ตา	ส	รำ	วิ	น	ส
	สุ	ค	ตุ	มา	

ข้อความในจารึกเป็นคาถาชินบัญชรซึ่งสามารถอ่านตามลำดับตัวเลขจากน้อยไปหามากตามตารางดังนี้

	๑	๘	๑๕	๒๒	
๒๕	๑๔	๒๑	๒	๙	๑๖
๒๐	๗	๒๖	๒๓	๓๐	๓
๑๓	๒๔	๒๙	๓๒	๑๗	๑๐
๖	๑๙	๑๒	๒๗	๔	๓๑
	๒๘	๕	๑๘	๑๑	

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘
๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖
๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔
๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒

ชยาสน คตา พุทฺธ(า)
เชตฺวา มารำ สวาหนำ
จตุสจฺจำ สภำ รสำ
เย ปิวิสุ นราสภา

หมายเหตุ จารึกไม่ตรงกับคาถามี ๓ ช่อง คือ ช่องที่ ๔ คาถาว่า “นา”, ช่องที่ ๒๐ คาถาว่า “จฺจา” และช่องที่ ๒๗ คาถาว่า “วิ”

ชม. ๓๖/๒
ด้านที่ ๑ (จารึกลำดับที่ ๒)
คำจารึก/คำอ่าน

เว	ทา	สา	กุ
ทา	ย	สา	ต
สา	สา	ธิ	กุ
กุ	ต	กุ	ภู

จารึกข้างต้นนี้เป็นจารึกคาถา “หัวใจไก่เถื่อน” ซึ่งจะต้องอ่านจากซ้ายไปขวาจนครบ ๔ ช่อง แล้วจะอ่านจากหลังไปหน้าคือจากขวามาซ้ายจนครบ ๔ แล้วจึงอ่านบรรทัดต่อไปในแบบเดียวกัน ซึ่งจะได้คาถาทั้งหมด ดังนี้

เว ทา สา กุ
ทา ย สา ต
สา สา ธิ กุ
กุ ต กุ ภู

กุ สา ทา เว
ต สา ย ทา
กุ ธิ สา สา
ภู กุ ต กุ

ชม. ๓๖/๒
ด้านที่ ๑ (จารึกลำดับที่ ๓)
คำจารึก/คำอ่าน

ทุ	ส	ม	นิ
ส	ม	นิ	ทุ
ม	นิ	ทุ	ส
นิ	ทุ	ส	ม

จารึกข้างต้นเป็นจารึกหัวใจอริยสัจ ๔ มีข้อความดังนี้

ทุ ส ม นิ
ส ม นิ ทุ
ม นิ ทุ ส
นิ ทุ ส ม

ทุ ย่อมาจาก ทุกฺข
ส ย่อมาจาก สมุทย
นิ ย่อมาจาก นิโรธ
ม ย่อมาจาก มคฺค

ชม. ๓๖/๒
ด้านที่ ๑ (จารึกลำดับที่ ๔)
คำจารึก/คำอ่าน

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สตฺถาธนุวิส	๑. สตฺถา ธนุวิส
๒. ชิตุนอตฺถาสิ	๒. ชิตุน อตฺถาสิ

ชม. ๓๖/๒
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๒
ด้านที่ ๒ (จารึกลำดับที่ ๑)
(INS. XXIII)

<table>
<tr><td>(๑๖)</td><td colspan="2">๙</td><td colspan="2">๔</td><td colspan="2">๕</td><td>๓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(๑๑)</td><td colspan="2">๕</td><td colspan="2">๓</td><td colspan="2">๗</td><td>๕</td><td rowspan="2">๖</td></tr>
<tr><td rowspan="3">๘</td><td>๔</td><td>๙</td><td>๒</td><td rowspan="2">๔</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(๑๔)</td><td>๓</td><td>๕</td><td>๗</td><td rowspan="2">(๑) ๕</td></tr>
<tr><td rowspan="2">๒</td><td>๘</td><td>๑</td><td>๖</td><td>๖</td></tr>
<tr><td rowspan="2">(๗)</td><td colspan="2">๕</td><td colspan="2">๙</td><td colspan="2">๑</td><td>๕</td><td rowspan="2">(๑๐)</td></tr>
<tr><td colspan="2">(๒)</td><td colspan="2">๘</td><td colspan="2">๑</td><td colspan="2">๑๒</td><td>๑ (๓)</td></tr>
</table>

(จารึกลำดับที่ ๒)

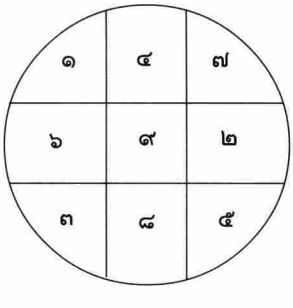

ในกรณีที่มีคำบรรจุไว้ในตาราง
ได้บอกวิธีอ่านไว้ว่าให้อ่านคำ
เริ่มแต่เลข ๑ เดินไปแบบ
ม้าหมากรุก ไปที่ ๒, ๓ จนถึง ๘

(จารึกลำดับที่ ๓)

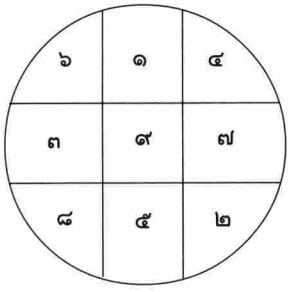

เหมือนข้างบนแต่เริ่มต้น ๑
จากช่องต่างกัน

ชม. ๓๖/๓
จารึกประตูท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่ ๓
(INS. XXV)

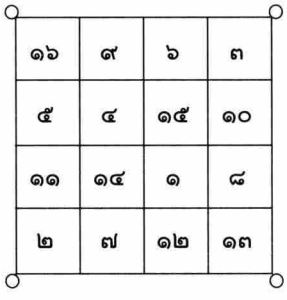

๑๖	๙	๖	๓
๕	๔	๑๕	๑๐
๑๑	๑๔	๑	๘
๒	๗	๑๒	๑๓

อ ร ก จิ

ต	สฺส	ต		ว
ย	ท	ว	พ	ก
		น	ส	ม
	ย	ป		ร

หนานฟองคำ ตุ้ยเขียว ระบุว่า ประตูท่าแพมีจารึก ๕ หลัก ข้างเหนือมีจารึก ๓ หลัก จารึกคาถาและตัวเลขธรรมในเรือนยันต์ ข้างใต้มีจารึกคาถาลงในเรือนยันต์ มี ๒ หลักเป็นหลักซีเมนต์ที่หล่อขึ้นใหม่

ชม. ๓๗/๑

จารึกประตูสวนดอก ๑

จารึกด้านหน้าเขียนเป็นรูปยันต์ บรรจุเลข ๑ - ๓๐ ด้วยอักษรกลับข้าง ซึ่งมีข้อความเหมือนจารึกที่ประตูท่าแพ (ชม. ๓๖/๑ ด้านที่ ๑) และจารึกประตูช้างเผือก (ดูคำอ่านจารึก ชม. ๓๖/๑ หน้า ๑๒๐)

ชม. ๓๗/๒

จารึกประตูสวนดอก ๒

จารึกหลักนี้เป็นรูปยันต์เก้าดวงเช่นเดียวกับจารึก ชม. ๓๖/๑ ด้านที่ ๒ แต่ตัวเลขและตัวอักษรในวงดวงลบเลือนมากจนไม่สามารถจะอ่านได้

ชม. ๓๗/๓

จารึกประตูสวนดอก ๓

ด้านที่ ๑

	๖	(๗)	
๘	๕	(๕) ๔	(๔)
๙	๕	๕	๓
	๒	๑	

(ยันต์ตรีนิสิงเห)*

๑๖	๙	๖	๓
๕	๔	๑๕	๑๐
๑๑	๑๔	๑	๘
๒	(๗)	๑๒	๑๓

(ยันต์โสฬสมงคล)**

---

* ตัวเลขที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บทุกตัวเป็นตัวเลขที่น่าจะถูกต้องตามตำรายันต์

** ในยันต์ที่ ๒ ผลรวมตัวเลขแต่ละบรรทัด แต่ละสดมภ์ และแต่ละเส้นทแยงได้เท่ากับ ๓๔

ชม. ๓๗/๓

จารึกประตูสวนดอก ๓

ด้านที่ ๒

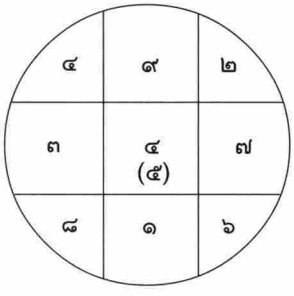

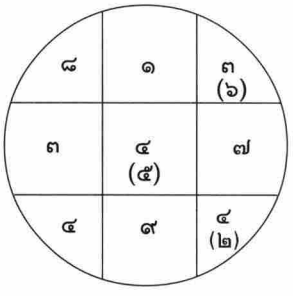

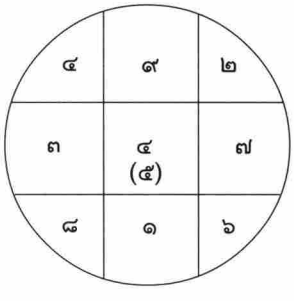

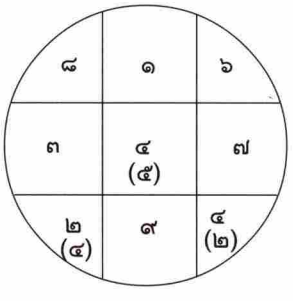

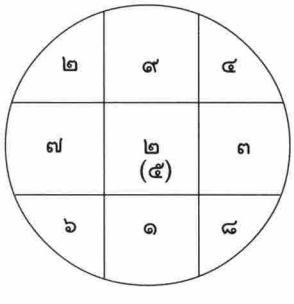

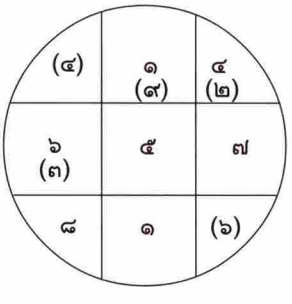

หมายเหตุ ตัวเลขในวงดวงจากภาพจารึก XXIV PI.58 จากหนังสือ Mission Pavie Indo-Chine 1879-1895. Etudes Deverses II
บางตัวน่าจะคัดลอกมาผิด ตัวเลขที่ถูกต้องอยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ

คำอธิบายจารึก ชม. ๓๗/๓ ด้านที่ ๑

จารึกด้านบนเป็นยันต์ตรีนิสิงเหเพราะเริ่มต้นจากเลข ๓ แล้วเดินแบบตัวหมากรุกไปที่ (๗), ๕

จากเลข (๔) ไป ๖ และ ๕
จากเลข ๘ ไป ๒ และ ๕
จากเลข ๙ ไป ๑ และ (๕)
ชุดละ ๓ ตัว ผลรวมได้ ๑๕ ทั้ง ๔ ชุด

จารึกด้านล่างเป็นเลขจัตุรัสกล ๔ x ๔ นำเลข ๑ ถึง ๑๖ มาบรรจุลงให้แต่ละแถว เช่น ๑๖, ๙, ๖, ๓ มีผลรวม = ๓๔ และแต่ละสดมภ์ เช่น ๑๖, ๕, ๑๑, ๒ มีผลรวมเท่ากับ ๓๔ และแต่ละเส้นทแยง เช่น ๑๖, ๔, ๑, ๑๓ มีผลรวมเท่ากับ ๓๔

คำอธิบายจารึก ชม. ๓๗/๓ ด้านที่ ๒

จารึกเป็นเลขจัตุรัสกล ๓ x ๓ จำนวน ๖ รูป แต่ละรูปบรรจุเลข ๑ - ๙ เป็น ๓ แถว แถวละ ๓ สดมภ์ ตัวเลข ๓ ตัวในแต่ละแถว เลข ๓ ตัวในแต่ละสดมภ์ และ ๓ ตัว ในแต่ละเส้นทแยงมีผลรวมกันเท่ากับ ๑๕

ชม. ๓๘
จารึกวัดโบสถ์ บ้านบ่อ
พ.ศ. ๒๓๙๐

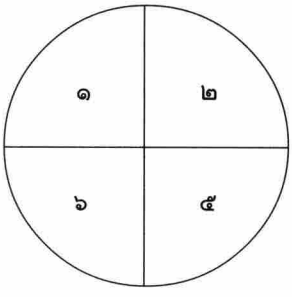

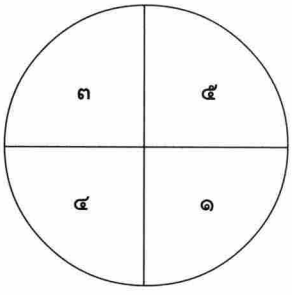

(วันอาทิตย์ วันกดยี เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๐๙ ตรงกับวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๐)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. โชตก วลชน สาสฺนาวุฒิสุฏิ	๑. โชตก วรชนศาสนาวุฒิ สุฏิ
๒. บณฺณตาทิคุณฺณ สีทนฺตก จุฬ์	๒. ปณฺณตาทิคุณฺณ สีทนฺตก จุล–
สฺกพฺท ๑๒	ศักพทะ ๑๒
๓. ๐๙ ตฺวมแมสฺนำ กเมฺพาชฺชพีไสฺรไนส	๓. ๐๙ ตัว มะแมสนำ กัมโพชพิสัยใน สั–
๔. นฺนิวาฬ์บุณฺณมีบญฺจทส(ช) ไถฺง ไทฺย	๔. นนิวาร ปุณณมี ปัญจทส(ช)ไถง ไทย
ภาสา	ภาษา

คำจารึก	คำอ่าน
๕. วาปิ๎ลเมิ๎งเมฺ๎ฑ เฑิ๎น ๕ เพฺ๎งเมฺ๎งวั๎น ๗ ไฑฺ๎ยกฺ๎ฑสี	๕. ว่าปีเมิงเม็ด เดิน ๕ เพ็ง เม็งวัน ๗ ไทยกดสี*
๖. นา๎ทีต๎ถี ๔ นา๎ทีฤกฺ๎ษ์ ๕ พฺ๎รจนฺ๎ท จฬ๎ณยุต๎ติ	๖. นาทีดิถี ๔ นาทีฤกษ์ ๕ พระจันทร์จรณยุติ
๗. ฑฺ๎ยวฑฺ๎ยมไก๎๋ลไฑนกฺ๎ขต๎ตฤต๎๋ว ถ๎วร ๘ บ๎รา	๗. เทียวเทียมใกล้ได้นักขัตฤกษ์ ตัว ถ้วน ๘ ปรา-
๘. กฺ๎ฑไนสิ๎งฑเตโช ราสีอติ๎ตสาส๎นา	๘. กฏ ในสิงหเตโชราศี อตีตศาสนา
๙. ค๎ลาล๎วงแล๎ว ๒๓๙๐ ภวสาอธิกา ปล๎าย	๙. คลาล่วงแล้ว ๒๓๙๐ พระวษาอธิกา ปลาย
๑๐. ๙ เดินวั๎นบ๎มีเส๎ฑ อนาค๎ตสาส๎นาจั มาพา๎ย	๑๐. ๙ เดิน วันบ่มีเศษ อนาคตศาสนาจัก มาภาย
๑๑. ห๎นาบ๎น๎อยยั๎ง ๒๖๐๙ ภวสาอธิกา ปล๎าย	๑๑. หน้าบ่น้อยยัง ๒๖๐๙ พระวษาอธิกา ปลาย

* หมายเหตุ ควรเป็น กดยี

ด้านที่ ๒

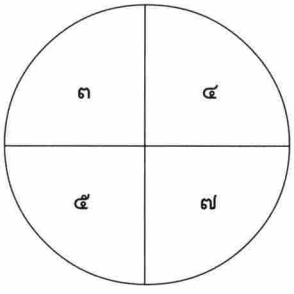

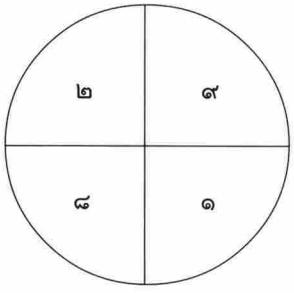

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ๓ เฑิ์นวั์นบุ์มีเสุ์ฑเหุ์ฑเอาบุ์วเขา	๑. ๓ เดิน วันบ่มีเศษ เหตุเอาบวกเข้า
สุ์มกั์น ...	สมกัน ...
๒. ๕๐๐๐ บำเสุ์ฑเหุ์ฑนั์นบถมมุลสทุ์ธา	๒. ๕๐๐๐ บ่เศษเหตุนั้นปฐมมูลศรัทธา
พา์ย	ภาย
๓. ไนหฺมา์ยมีสุ์วาธุเจ้าหฺลงุ์วโพฺธิวั์ฑ	๓. ในหมายมีสวาธุเจ้าหลวงโพธิ วัด
ปฺลา	ป่า
๔. ชีเปฺนเค้ลาสิ์กยิ์มชูตุ์น พา์ยนฺอก	๔. ชี้เป็นเค้าสิกยมชุคน ภายนอก
ทา์วขุร	ท้าวขุน
๕. ไพฺรไทฺยทั์งมุ์วรไฑริลา์งสา์งแปฺง	๕. ไพร่ไทยทั้งมวลได้ริรังสร้างแปลง
ยั์ง	ยัง
๖. (โ)ลุ์งอุเบาสุ์ถ หฺลั์งนีไว์ยเชาตกคุ์ลำ	๖. (โ)รงอุโบสถหลังนี้ไว้โชตกค้ำ
๗. ชูสาสุ์นาพฺรโคตมเจ้าตุ์รา์บทุ์อเทา	๗. ชูศาสนาพระโคตมเจ้า ตราบท่อเท่า
๘. ๕๐๐๐ ภวสาตา์มอา์ยุเขฺ์ฑแหฺ์งไม	๘. ๕๐๐๐ พระวษา ตามอายุเขตแห่งไม้
๙. เปฺนบริบุ์ณฺณบุ์วรมุ์วรสุ์รเฑจจุ์จ์แลุ์ว	๙. เป็นบริบูรณ์บัวระมวลสรเด็จแล้ว

ชม. ๔๐
จารึกพระพุทธรูปสลักบนงาช้าง
พ.ศ. ๒๓๔๗
ด้านที่ ๑

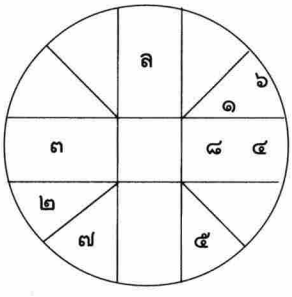

คำจารึก	คำอ่าน
ติถี ๑๕	ดิถี ๑๕
นาที ๕๙	นาที ๕๙
ฤ(กฺษ) ๑๐	ฤกษ์ ๑๐
นาที ๑๕	นาที ๑๕

(วันพฤหัสบดี วันกดไจ้ เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๖๖ ตรงกับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๔๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (ศู)ภรมสสดุกรณสพสสศกกราช คณาจา	๑. (ศุ)ภมัสดุ กรณสพฺพสฺส ศักราช คณา จา
๒. โดย(ไ)ดยไทยโวหารบรมาณ ศกรราชได้ ๑๑๖๖	๒. โดย(ไ)ด้ไทยโวหาร ประมาณ ศักราชได้ ๑๑๖๖
๓. ตวไนปีรกาบไจยได้ยมาฅมาส ปูณมีคำไดไทย	๓. ตัว ในปีกาบไจ้ ได้มาฆมาส ปูรณมี ก็ได้ไทย
๔. ภาสาวาเดือร ๕ เพงเมงวัน ๕ ไทยก็ดไจยไน้	๔. ภาษาว่าเดือน ๕ เพ็ง เม็งวัน ๕ ไทยกดไจ้ ใน

คำจารึก	คำอ่าน
๕. นกฺ็ษตตฤกฺษตัวชีมาฅเทวตา ศฐิตไนสิงห์(ร)	๕. นักษัตรฤกษ์ตัวชื่อมาฆ เทวดาสถิตในสิงห.
๖. เตโชราศีมีวธมาณฉายาอันวิเศดเหตนันสัมเด็จ	๖. เตโชราศี มีวัฒมาณฉายาอันวิเศษ เหตุนั้นสมเด็จ
๗. เสฐาปรมบ์รพิรตราราชาธิราชเจ้าต์นชีพรปรม	๗. เสฐาบรมบพิตราราชาธิราชเจ้า ตนชื่อพระบรม
๘. ราชาธิบดีศีรศุริยว์งอ์งคอินทสุรสักติ สัมยามหา	๘. ราชาธิบดี ศรีสุริยวงองค์อินทสุรศักดิ์ สมญามหา
๙. ขติตยราชชา.ติราเชยศฺวรค่เจาขันธเสมาพิงตรา	๙. ขัตติยราช ชาติราชัยสวรรค์ เจ้าขันฑเสมาพิงตรา
๑๐. ชยงไหมต์นได้ยตามราชธัม์กับทังพรโอรสสา	๑๐. เชียงใหม่ ตนได้ตามราชธรรม กับทั้งพระโอรสา
๑๑. บุตอุตมสิเนหาแลอคคราชเทวีตนเปนเคล้าแก	๑๑. บุตรอุตมสิเน่หา แลอัคคราชเทวีตนเป็นเค้าแก่
๑๒. เอาเราฒาชูต์นมีญาณยุทฺธวิสุทฺธสทฺธาไสยไนพุทฺธสา	๑๒. โอโรธาชู่ตนมีญาณยุทธ วิสุทธศรัทธาใส ในพุทธศา–
๑๓. สนา มานักมักไครไหรุงเรืองไนสาสนา ๕๐๐๐ ปีร บุน	๑๓. สนามากนัก มักใคร่ให้รุ่งเรืองในศาสนา ๕๐๐๐ ปี บุญ
๑๔. คอบันดานปราสาทอวยโอตด้วยวรสำบติพัรศแห	๑๔. ก็บันดาลปราสาทอวยโอดด้วยวรสมบัติพรัศแห่–
๑๕. งต์นสัมเดจพรอ์งคตรองตรัศอัดถธมดีมีพรหี	๑๕. งตน สมเด็จพระองค์ตรองตรัสอรรถธรรมดี มีพระห–
๑๖. ฤไทยอันบ่ออีมไนอันพำเพงทานาทิสุจจริตตกำดี	๑๖. ฤทัยอันบ่อิ่มในอันพ่ำเพ็งทานาทิสุจริตกรรมดี
๑๗. ยิงจิงมีพรราชจินดาปราริบร่อต่อมหานาคราชพาย	๑๗. ยิ่ง จิ่งมีพระราชจินดาปรารภร่อต่อมหานาคราชพลาย
๑๘. สานต์วเกิดมาคำชุสัมพรารมีมรณากานมวัยม้างค	๑๘. สาร ตัวเกิดมาค้ำชูสมภาร มีมรณากาลม้วยม้าง ก็
๑๙. กับกายถายชาดิลวดละยังทันตาทังคูงอรงามดังหฺว	๑๙. กลับกลายถ่ายชาติลวดละยังทันตาทั้งคู่งอนงามดังหัว

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ราชร์ถปราเสิดพรรา..คำซ้ำ บังเกิดสทฺธาไสยไนคุ	๒๐. ราชรถประเสริฐ พระรา(ช). คำซ้ำ บังเกิดศรัทธาใส ในคุ-
๒๑. ณพรสฺวสส(ดา)โดยม้าจิงรำเพิง เถิงพรมหาวงศ	๒๑. ณพระศาส(ดา)โดยมากจิ่งรำเพิง เถิงพระมหาวงศ์
๒๒. อ๊งคตน(ศ)ฐิตยังอรญา(วาศต)น ฉลาดดวยเลกขากำ	๒๒. องค์ตน(ส)ถิตยังอรญา(วาส) (ต)น ฉลาดด้วยเลขากรรม
๒๓. ขาพนมิเมตตาธมกทำยัง ทันตาทงคูไหดวยรู	๒๓. ขาพนมีเมตตาธรรม กระทำยัง ทันตาทั้งคู่ ให้ด้วยรู-
๒๔. บสพฺพญมี ๒๘๙ พรอ๊งคแลไสย สูวณาคำแด	๒๔. ปสัพพัญ(ญ)มี ๒๘๙ พระองค์แลใส่ สุวรรณาคำแด-
๒๕. งแสงดวัยมณีแก้วแวนไสแทน ตังกังด้วย	๒๕. ง แสงด้วยมณีแก้วแว่นใส่แท่น ตั้ง กั้งด้วย

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ฉัตตำ ๑ ตางพายบนไว้ยเพิอไห้	๑. ฉัตรคำ ๑ ต่างภายบนไว้ เพื่อให้
เปนทีไห้วแลปูชา	เป็นที่ไหว้แลบูชา
๒. แกนรานรเทพาตราบสาสนา	๒. แก่นรานรเทพา ตราบศาสนา
๕๐๐๐ ปีลเพิอไห้ร(กฺษ)	๕๐๐๐ ปี เพื่อให้รั(กษ)-
๓. าฐิติห้มนยืนยาวนานดีหีล ॥	๓. าฐิติหมั้นยืนยาวนานดีหลี ॥
อิทำทาน วรำเมยฺหำ	อิทำ ทานวรำ เมยฺหำ
๔. อรหตฺตุ บนิสสยำ อคฺคผลำ ททาตุ	๔. อรหตฺตุปนิสฺสยำ อคฺคผลำ ททาตุ
เม สงสำเร สงสำรวนฺตาหำ ยตฺถุย	เม สงฺสาเร สงฺสารวนฺตาหำ ยตฺถุ ย-
๕. ตฺถุ ภเวาเมจตุจกฺเกหิสมฺป(นเนา)	๕. ตฺถุ ภโว เม จตุจกฺเกหิ สมฺป(นฺโน)
สตฺเตวอริยธเนสตฺตติ	สตฺเตว อริยธเน สตฺตติ
๖. เสวเกาเธจอฏฺฐตีเสวมงคำเล	๖. เสวโกเธ จ อฏฺฐตีเสว มงฺคเล
นตฺถิ ตีวจนม	นตฺถิ ตีวจน ม-
๗. มมาเหาตุ อจลาภเวติกฺขปญฺเญา	๗. ม มา โหตุ อจลาภเว ติกฺขปญฺโญ
วิสารเทา สุส	วิสารโท สุส-
๘. ณฺฐาเนา สุรุเบาหำ บาสาทิเกา	๘. ณฺฐาโน สุรุโปหำ ปาสาทิโก
ทสสนิเยา บุญฺเญน	ทสฺสนิโย ปุญฺเญน
๙. เตนเสาหำ นิบุณฺณมติสเตา	๙. เตน โสหำ นิปุณฺณมติ สโต
สมฺบรา(เย จ)ติฏฺเฐา	สมฺปรา(เย จ) ติฏฺโฐ
๑๐. ทกฺเขา ทิฏฐิชุบญฺเญา อวิกร	๑๐. ทกฺโข ทิฏฺฐิชุปญฺโญ อวิกร-
วิริเยา เภาค(วาส)วิภาคิ	วิริโย โภค(วาส)วิภาคี
๑๑. ติกฺเขาสุเราฏฺฐิตตฺเตา สบรหิต	๑๑. ติกฺโข สุโรฏฺฐิตตฺโต สปรหิต-
จเราที(ฆ)ชีวีอเราคิ	จโร ที(ฆ)ชีวี อโรคิ
๑๒. วณฺเณาสทฺเทา (ยสสสิ อติ	๑๒. วณฺโณ สทฺโท (ยสฺสสี อติ-
พลวตฺเรา กิตฺติมา ขนฺตุเบ)	พลวตฺโร กิตฺติมา ขนฺตุเป)-
๑๓. เตาสทฺเธา สตคุเบเตา บรมสิริ	๑๓. โต สทฺโธ สตคุเปโต ปรมสิริ-
ทเยาทิฏฐธมฺเมา	ทโย ทิฏฺธมฺโม
๑๔. วิรเตารชฺชิกลฺยาเณามิตฺเตา	๑๔. วิรโต รชฺชิกลฺยาโณ มิตฺโต
อภิรตฺตกุสเลา	อภิรตฺตกุสโล

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. บญฺจสีลาภิรกฺเขา(อปิ)จฺเฉา อปฺปเกาเธา อติวฺุธุ	๑๕. ปญฺจสีลาภิรกฺโข (อปิ)จฺโฉ อปฺปโกโธ อติวฺุธุ-
๑๖. หทฺเยา อิทฺธิมาอปฺปเมยฺเยา ปสงฺเส่าเปมวา	๑๖. หทฺโย อิทฺธิมา อปฺปเมยฺโย ปสงฺโส เปมวา-
๑๗. เจาสุชนคุณวิทุมามเกาตำภเวยฺยำ อิจฺเจ	๑๗. โจ สุชนคุณวิทุมามโก ตำ ภเวยฺยำ อิจฺเจ-
๑๘. วำ ปตฺถุนา เมยฺหำ นาญฺญตฺถ อจฺลาภเว ปนฺนรเสวจนฺทิ	๑๘. วำ ปตฺถุนา เมยฺหำ นาญฺญตฺถ อจฺลาภเว ปนฺนรเสว จนฺทิ-
๑๙. มามณิเชาติรเสายถาติ	๑๙. มา มณิโชติรโส ยถาติ

ชม. ๕๒
จารึกมหาเถรสัทธรรมไตรพิตร
พ.ศ. ๒๐๐๕

(ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๙ จ.ศ. ๘๒๔ ตรงกับวันจันทร์ที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๐๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกักราดได	๑. ศักราชได้
๒. ๘๒๔ ตวัปิเตา	๒. ๘๒๔ ตัว ปีเต่า
๓. สะงาเดิน ๙ ออก ๘	๓. สง้า เดิน ๙ ออก ๘
๔. คำมะหาเถนสัดทำ	๔. ค่ำ (พระ)มหาเถรสัทธรรม-
๕. มะไตรพิควิจิดตะ	๕. ไตรพิตรวิจิตร
๖. ปิดตะกะสาระเปง	๖. ปิฎกสารเปง-
๗. โญเจาเหงาสาสหนา	๗. โญเจ้าเหง้าศาสนา
๘. บอกเถิงเจาพนัจา	๘. บอกเถิงเจ้าพันจ่า
๙. บานใหขออานุยาดแห	๙. บ้านให้ขออนุญาตแห่ (ง)

(จารึกเหลือเพียงเท่านี้)

ชม. ๖๒
จารึกบ้านหนองน้ำถุ้ง
พ.ศ. ๒๐๓๘

๘ ๕ ๘
๑ ๐ ๖ ๑ ๒
๔ ๒ ๙

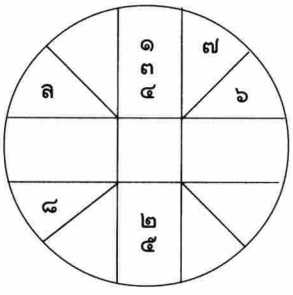

๓ ๑ ๓ ๓ ๙ ๓
๔ ๒ ๑
๒ ๕ ๐ ๐

(ดวงชาตา วันอังคาร วันกาไส้ เดือน ๗ ภาคเหนือ แรม ๑ ค่ำ หรือ เดือน ๕ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๓๘)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สฺรีสวสสตีจูละสักขฺราซะได ๘๕๘	๑. ศรีสวัสดีจุลศักราชะได้ ๘๕๘
ตัวไน(ปี)โรงไท	ตัวใน(ปีมะ)โรง ไทย
๒. วาปีรวายสีไนเดินจิตฺระไทวา	๒. ว่าปีระวายสีในเดินจิตระ ไทยว่า
เดินเจดแรมคำนิง	เดินเจ็ด แรมค่ำหนึ่ง
๓. วันอังคานไทวาวนักาไส้ได้รึก	๓. วันอังคาร ไทยว่าวันกาไส้ ได้รึก
สิบสี่ตัวซีจิตตฺระสา	สิบสี่ตัวชื่อจิตระ ศา-
๔. สะหน̄าพฺระพุดธะเจาพนแลวได	๔. สนาพระพุทธเจ้าพ้นแล้วได้
๒๐๓๙ ปีปลา	๒๐๓๙ ปี ปลา-
๕. ย ๑๑ เดินแลวันนึงสม̄เดจพฺระ	๕. ย ๑๑ เดิน แลวันหนึ่ง สมเด็จพระ
เปนเจาเจาแ	เป็นเจ้า เจ้าแ-

คำจารึก	คำอ่าน
๖. ผนดินซีสุรีธำมะมะหาปะระมะจักขฺระวัดติธามมิกะ	๖. ผ่นดินซื่อศรีธรรมมหาบรมจักรวรรติธรรมิก
๗. ราชาธิราชะเจากบัทงัมะหาราชะเทวีเจา..	๗. ราชาธิราชะเจ้ากับทั้งมหาราชเทวีเจ้า..
๘. _____	๘. _____

ชม. ๖๗

จารึกวัดมหาวัน (พะเยา)

พ.ศ. ๒๐๓๑

ด้านที่ ๑

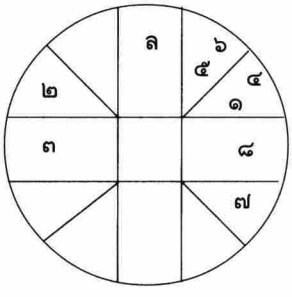

(วันอาทิตย์ วันเมิงเหม้า เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๘ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๐ ตรงกับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๐๓๑ ไม่ใช่วันเพ็ญ)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สิดทิกานสกัขฺราดชะได ๘๕๐ ตว	๑. สิทธิการศักราชได้ ๘๕๐ ตัว
ไนปีโปลกิสนัเมงปีวอก	ในปีเปลิกสัน เม็งปีวอก
๒. เดิน ๖ ไทเดิน ๔ เพงวนัไท	๒. เดิน ๖ ไทยเดิน ๔ เพ็ง วันไทย
มึงเหมา เมง้อาทิดไดริก ๔ ต	เมิงเหม้า เม็งอาทิตย์ ได้ริก ๔ ตั-
๓. วชีโรหินีนายแกเดกัญอยเอา	๓. ว ชื่อโรหิณี นายแก่เด็กญ้อยเอา
วดัมหาวนักบัมหา(เ)ถนบูนญะ	วัดมหาวันกับมหา(เ)ถรบุญ-
๔. สิดทิเมือ...ยหีเปนวดัมห้าทีวี	๔. สิทธิเมือ(ถวา)ยหื้อเป็นวัดมหาเทวี
เจาคฺรบัเอาบูนอนันี	เจ้า มหาเทวีเจ้าก็รับเอาบุญอันนี้
หีเจา	หื้อเจ้า

คำจารึก	คำอ่าน
๕. หมืนนอยไนดาบลีไกรจิงหีมา	๕. หมื่นน้อยในดาบลือไกร จิ่งหื้อมา
เถิงหมืนตางเมิงพ่นอยเมือมาไ	เถิงหมื่นต่างเมิง พ่อน้อย เมือมาไ-
๖. วนายงัพฺรญาวไวคน ๖ คฺรวัรกัสา	๖. ว้นายังพยาว ไว้คน ๖ ครัวรักษา
วัดกบัมหาเถนเจา.าย(๒)	วัดกับมหาเถรเจ้า (ช)าย (๒)
๗. คฺรวัแมหมาย(๒)คฺรวัชาวโสม	๗. ครัว แม่หมาย (๒) ครัว ชาวโสม
คฺรวั ๑ ชางทองคฺรวั ๑ ทิด	ครัว ๑ ช่างทองครัว ๑ ทิด
๘. หลานคฺรั ๑ ญานะมงคนคฺรัว ๑	๘. หลานครั(ว) ๑ ญาณมงคลครัว ๑
แมปอนคฺรวั ๑ ญาอัวคฺรวั ๑	แม่ปอนครัว ๑ ญาอัวครัว ๑
๙. เจาหมืนนอยไนมหาทีวีเจาจิง	๙. เจ้าหมื่นน้อยในมหาเทวีเจ้าจิ่ง
หีมาฝงัจารึกไวหีเจาพ	หื้อมาฝังจารึกไว้ หื้อเจ้าพั-
๑๐. นัหลวงสูวนัรงักานหีฝงั หื้อพนั	๑๐. นหลวงสุวรรณรังการหื้อฝัง หื้อพัน
หนังัสีสินผฺระหญากบั	หนังสือสินผระหญากับ
๑๑. พนัขม(จ)อมมาสูเจาหมืน.อย	๑๑. พันข่ม(จ)อมมาสู่เจ้าหมื่น(อ)อ้ย
ฝงับูนญะทังมวนนี	ฝัง บุญทั้งมวลนี้
๑๒. จูงจำเรินแกพฺระเปนเจ๒า	๑๒. จุ่งจำเริญแก่พระเป็นเจ้าเจ้า
แผนดินหีมีอายุ	แผ่นดิน หื้อมีอายุ
๑๓. ญืน(สองรอยซาว)ปีพฺระมหาทีวี	๑๓. ยืน(สองร้อยซาว)ปี พระมหาเทวี
เจาหีมีอา	เจ้า หื้อมีอา-
๑๔. ยุ(ยืน)...(รอยซาว)ปีกับเสนา	๑๔. ยุ(ยืน)...(ร้อยซาว)ปี กับเสนา
อามาด	อามาตย์

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. พฺระเปนเจาชุตนกบัทงัเทวะดา	๑. พระเป็นเจ้าชู่ตน กับทั้งเทวดา
อินพฺร์มทงัหลาย	อินทร์พรหมทั้งหลาย
๒. เจาหมิ่นทองบานออยครู	๒. เจ้าหมื่นทองบ้านอ้อยก็รู้
หมนนอยหานรูปากหนังสีเมิง	หมื่นน้อยหานรู้ ปากหนังสือเมิง
๓. สีลปฺระหญาสำพนัจารีเถาเมิง	๓. ศีลประหญาสำพันจารี เถ้าเมิง
ขวาพ่อินเถาเมิงซาย	ขวาพ่ออิน เถ้าเมิงซ้าย
๔. แกวแสนเขาพ่ลานทาวลานเจา	๔. แก้ว แสนเข้าพ่อลาน ท้าวลานเจ้า
พนัหลวงเงิน	พันหลวงเงิน
๕. เขาเจารูชูตน พฺระมหาทิวีเจา	๕. เขาเจ้ารู้ชู่คน พระมหาเทวีเจ้า
หืมาฝงัผูไดมากิน	หื้อมาฝัง ผู้ใดมากิน
๖. เมิงออยอยากลวัเกลาเขาหาก	๖. เมิงอ้อยอย่ากลั้วเกลาเขา หาก
รูมหรอมอยาก	รูมหอม อย่าก–
๗. ลวัเกลาเขาสกัฅนเจาหมืนทอง	๗. ลั้วเกลาเขาสักคน เจ้าหมื่นทอง
ญินดีดวย	ยินดีด้วย
๘. บุนไวบานเกลิอกบัรี ๕๐ วา กวาง	๘. บุญไว้บ้านเกลือกับ รี ๕๐ วา กว้าง
๔๐ วาไ–	๔๐ วา ไ–
๙. วปาอนั ๑ ซีปาลาวอนักบัวดันีรี	๙. ว้ป่าอัน ๑ ชื่อป่าลาวอันกับวัดนี้รี
รอยหา	ร้อยห้า
๑๐. สิบวาลวงกวาไดรอยหาสิบวา	๑๐. สิบวา ลวงกว้า(ง)ได้ร้อยห้าสิบวา
เจาไ	เจ้าไ–
๑๑. ทผูไดมากินเมิงนีอยาเอาออกแด	๑๑. ทผู้ใดมากินเมิงนี้อย่าเอาออกแด

หมายเหตุ คำว่า กว้าง (บ.๑๐) ไม่มีตัวอักษร ง สะกดในคำจารึก แต่ใจความควรเป็นคำว่า “กว้าง”

ชม. ๖๙
จารึกอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๐ - ๒๑๒๐

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____ก_____	๑. _____ก_____
๒. _____ทงัหลาย_____	๒. _____ทั้งหลาย_____
๓. _____(๘)หเปนขาพฺระแล_____	๓. _____หื้อเป็นข้าพระแล_____
๔. ____มแหงหนิเจาแควนผ____ (ก)	๔. ____มแห่งนี้ เจ้าแคว้นผู้____ (ก)-
๕. ลวอียาเกลาไวหีเขารักสา พฺระ__	๕. ลั้วอย่าเกลา ไว้หื้อเขารักษา พระ__
๖. พนั...จาบานผู ๑ เจาพนัหนงั ส...ผู(๑)	๖. พัน...จ่าบ้านผู้ ๑ เจ้าพันหนัง (สือ)...ผู้(๑)
๗. เถาเมิงพยงผู ๑ เขาค่รูชูตนดังนี แล	๗. เถ้าเมิงเพียงผู้ ๑ เขาก็รู้ชู่คนดังนี้ แล

ชม. ๑๗๓/๑, ชม. ๑๗๓/๒
จารึกประตูเชียงใหม่

จารึกที่ประตูเมืองเชียงใหม่มี ๒ หลัก เป็นหลักเก่า ๑ หลัก ที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนาและตัวเลขที่กลับข้างเหมืองดังเงาในกระจกอยู่ในเรือนยันต์ และรอบเรือนยันต์เหมือนกับที่ประตูท่าแพ ประตูช้างเผือก และประตูสวนดอก ส่วนหลักใหม่หล่อด้วยซีเมนต์จารึกด้วยอักษรกลับข้าง มีข้อความเช่นเดียวกับหลักเก่าและเขียนไม่ค่อยจะถูกต้อง จึงไม่อ่านถ่ายถอด เพียงแต่ลงภาพประกอบไว้เท่านั้น

ชม. ๑๗๓/๑
จารึกประตูเชียงใหม่
หลักเก่า (ด้านทิศตะวันออก)

คำจารึก

อินฺทขิลม่งคลเสาตฺถิ

	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	
๑๙	๒๐	๒๑	๒๒	๒๓	๒๔
๑๕	๑๖	๒	๙	๑๗	๑๘
๑๑	๑๒	๓	๐	๑๓	๑๔
๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
	๑	๒	๓	๔	

อินฺทขิล สิทฺธิเชยฺย

อินฺทขิล สิทฺธิเชยฺย

อินฺทขิลโสตฺถิมงฺคลํ

คำอ่าน

อินฺทชิลมงฺคลโสตฺถิ

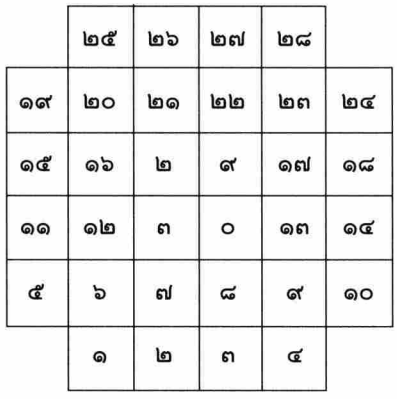

อินฺทชิ-
ล สิทฺธิ
เชยฺย

อินฺทชิ-
ล สิทฺธิ
เชยฺย

อินฺทชิลโสตฺถิมงฺคลำ

ชม. ๑๗๔/๑
จารึกประตูสวนปรุง*
หลักที่ ๑
(ด้านทิศตะวันออก)
พ.ศ. ๒๕๑๑

คำจารึก

ภ ส

๒๕๑๑

อิ	ติ	อ
ล	หำ	ภ
ค	วา	ติ

น ม อ อุ น ม น อ น อุ
ม น ม อ ม อุ อ น อ ม อ อุ
อุ น อุ ม อุ อ

คำอ่าน**

พ ศ

๒๕๑๑

อิ	ติ	อ
ล(ร)	หำ	ภ
ค	วา	ติ

น ม อ อุ น ม น อ น อุ
ม น ม อ ม อุ อ น อ ม อ อุ
อุ น อุ ม อุ อ

---

* เป็นจารึกใหม่จารึกบนแผ่นซีเมนต์ที่ฉาบอยู่ด้านหน้าของตัวหลัก มีอายุ พ.ศ. ๒๕๐๙ และ ๒๕๑๑

** หนานปวงคำ ตุ้ยเขียว อธิบายว่า คาถาในเรือนยันต์เป็นคาถาย่อ นวหรคุณ (แต่ถ่ายถอดตัว ล ในแถวที่ ๒ เป็นตัว ร) และคาถาที่อยู่ใต้ยันต์ทั้ง ๓ บรรทัด มีชื่อว่าพระคาถามหิทธิฤทธิ ใช้เสกน้ำมัน ๗ ครั้ง ทาฝ่ามือลูบคมหอกคมดาบ อาวุธนั้นจะหายคม

ชม. ๑๗๔/๒
จารึกประตูสวนปรุง
หลักที่ ๒
(ด้านทิศตะวันตก)
พ.ศ. ๒๔๐๙

คำจารึก

อ	น	ร
ร	เมา	นี
สี	พุท	สฺวา
นี	ธา	
	ย	ห

จารึกที่ฐาน
๑๐ ตุราคฺม ภ ส ๒๔๐๙

คำอ่าน*

อ	น	ร
ร	โม	นี
สี	พุท	สฺวา
นี	ธา	
	ย	ห

จารึกที่ฐาน
๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๙

---

* หนานปวงคำ ตุ้ยเขียว อธิบายว่า ตัวอักษรในยันต์แถวกลาง เป็นพระคาถาพระเจ้า ๕ พระองค์ น โม พุท ธา ย

น คือ พระพุทธเจ้ากกุสันโธ
โม คือ พระพุทธเจ้าโกนาคม
พุท คือ พระพุทธเจ้ากัสสป
ธา คือ พระพุทธเจ้าโคตม
ย คือ พระศรีอริยเมตไตร

ชม. ๑๗๕
จารึกวัดอุทุมพรอาราม
พ.ศ. ๒๐๔๕

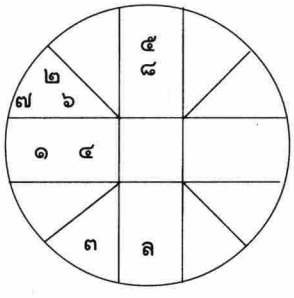

(วันอังคาร วันกาเปล้า เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๖๔ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สิทิะการสักราชได ๘๖๔ ตวั	๑. สิทธิการ ศักราชได้ ๘๖๔ ตัว
ไนปีเตาเสดเดินเช	ในปีเต่าเส็ด เดินเช–
๒. ษฐูไทวาเดิน ๘ ออก ๑๒ คำ	๒. ษฐู ไทยว่าเดิน ๘ ออก ๑๒ ค่ำ
วน้องคารไทวนักาเ	วันอังคาร ไทยวันกาเ–
๓. ปลาไดฤกฺษ ๑๓ ตวั ชีหสถะ	๓. ปล้าได้ฤกษ์ ๑๓ ตัว ชื่อหัสถะ
สมเดจบพิตรพระ	สมเด็จบพิตรพระ
๔. มหาเทวีเจาอยูหัวหีอาดญา	๔. มหาเทวีเจ้าอยู่หัวหื้ออาชญา
แกนองพฺระเปนเจา	แก่น้องพระเป็นเจ้า
๕. แลเจาพว.ญานะคงคาตองแตม	๕. แลเจ้าพว(ก) ญาณะคงคาต้องแต้ม
แลเจาพนัเชา	แลเจ้าพันเชา

คำจารึก	คำอ่าน
๖. พุดรับอาดญาพฺระเปนเจ้าหีนาย ไสผุนิงเจาสิบคำ	๖. พุดรับอาชญาพระเป็นเจ้าหื้อนาย ไสผู้นิงเจ้าสิบคำ
๗. ดาบเรินผุ ๑ กำอาดญาพฺระ เปนเจาตนแมมาเถิง	๗. ดาบเรินผู้ ๑ กำอาชญาพระ เป็นเจ้าตนแม่มาเถิง
๘. เจาพนันาหลังญานะวิสารอด หีมาฝงัจาริดไวค̄น̄	๘. เจ้าพันนาหลังญาณะวิสารอด หื้อมาฝังจารึกไว้คน
๙. .บครว์หีรกฺษาพระพุทฺธเจา ญงัวดัอูทูมพรอา–	๙. (สิ)บครัวหื้อรักษาพระพุทธเจ้า ยังวัดอุทุมพรอา–
๑๐. ...นีกานวัดมีอนัไดหีเขา คำทำซูอนันแลปีหีเขา	๑๐. (ราม) นี้ การวัดมีอันใดหื้อเขา กระทำซู่อันแลปี หื้อเขา
๑๑. ....นัห̄มิ̱นนำบูชาพฺระเปน เจาหีจำเรินบุญแ–	๑๑. .... ัน หมื่นน้ำบูชาพระเป็น เจ้าหื้อจำเริญบุญแ–
๑๒. ____ลกไผอ̄ยาไสวยกงาน (กานเมิง)	๑๒. ____(แม่) ลูก ไผอย่าใส่เวียกงาน (กานเมิง)

(จารึกเหลือเพียงเท่านี้)

ชม. ๑๗๗
จารึกวัดพระธาตุช่างเคิ่ง
(พ.ศ. ๒๓๙๑)

เว	ทา	สา	กุ
ทา	ย	สา	ต
สา	สา	ธิ	กุ
กุ	ต	กุ	ภุ

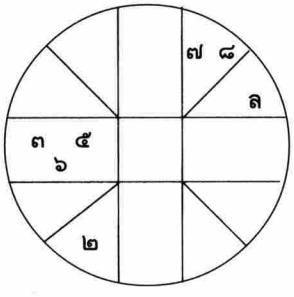

เว	ทา	สา	กุ
ทา	ย	สา	ต
สา	สา	ธิ	กุ
กุ	ต	กุ	ภุ

(*๑๘ เมษายน จ.ศ. ๑๒๑๐ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๙๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศก(ปี)ลม**ศกราชได้ ๑๒๐๙ ตัว ปีล์ม	๑. ศก(ปี)มศักราชได้ ๑๒๐๙ ตัว ปีมะ-
๒. เมยฉนำกำโพชชคามทามขอม พิไ	๒. เมีย ฉนำกัมโพชคามตามขอม พิ-

---

* ดวงชาตาในจารึก แสดงว่า คัดลอกจากจารึกเดิมมาผิดพลาดมาก จ.ศ. ๑๒๐๙ ปีเมิงเม็ด ตรงกับปีมะแม นพศก แต่จารึกว่าปีมะเมีย

เดือน ๗ เหนือ และจิตรมาสตามจารึกตรงกับเดือน ๕ ภาคกลาง วันขึ้น ๑๕ ค่ำจะตรงกับวันอังคาร วันหนไทย กัดเปล้าตามจารึก โดยเฉลี่ย ๑ ครั้ง ใน ๔๒๐ ปี ในรอบนี้ตรงกับ วันที่ ๑๘ เมษายน จ.ศ. ๑๒๑๐ พ.ศ. ๒๓๙๑ ปีวอก

** รูปอักษร ม ตัวนี้แตกต่างจาก ม ตัวอื่นในจารึกหลักนี้

คำจารึก	คำอ่าน
๓. ศร เข้ามาในั้คิมหจิต่รม์* สไทวา ปีเมิงเม	๓. สัยเข้ามาในคิมหจิตรมาส ไทยว่า ปีเมิงเม็-
๔. ศ เดือน ๗ อ้ือ ๑๕ ฅรำ วั้น ๓ ไท้กั้ศเปล้ารุ๎ก ๑๒.	๔. ด เดือน ๗ ออก ๑๕ ค่ำ วัน ๓ ไทยกัดเปล้า ฤกษ์ ๑๒.
๕. ต๋วชืออุตตรปรลิคุนปุนนมีพรเปน เจ้าต๋น	๕. ตัวชื่ออุตตรผลคุณปุณมี พระเป็น เจ้าตน
๖. ชีแกวเนืองมาอคคชายาชีศรี บูนยวัง	๖. ชื่อแก้วเนืองมา อัคคชายาชื่อศรี บุญยวง
๗. มีจิตตปศาทเปนปถมมหามูล ศธาอั้	๗. มีจิตปสาท เป็นปฐมมหามูล ศรัทธาอั-
๘. นยิงจิ่งมีพระบั้นทูนไค้ั้หิวน้ั้าย นายก	๘. นยิ่ง จิ่งมีพระบัณฑูรใส่หัวนาย นายก
๙. ชุต๋รนหินพ๋ายไน้มีคูรบ๋าศีลามนี เปนเคล้ำ	๙. ชู่คน หนภายในมีครูบาศีลามณี เป็นเค้า
๑๐. แล้ทุหิลัวงนั้นทาทุหลั้วงโพธา ทุหลวงเท้	๑๐. แลทุหลวงนันทา ทุหลวงโพธา ทุหลวงเท-
๑๑. บหินพายนั้ือ**มีแศนศิลิเปลิ้นเคุล้า ฝาเมิอ	๑๑. พ หนภายนอกมีแสนศิริเป็นเค้า ฝาเมือ-
๑๒. งต๋งเมืองชุค๋นเยนศมเยนมีจิตต ศมค	๑๒. ง ตงเมืองชู่คน เยน สมเยน มีจิต สมัค-
๑๓. คาศเมาทมานาศางแปลงยัง สุวนุนรชชตฉตต	๑๓. คาสโมทนามาสร้างแปลงยัง สุวรรณรชตฉัตร

หมายเหตุ ใช้รูปเชิง ๎ = น

---

* สันนิษฐานว่าใช้แทนรูปสระ า ซึ่งเขียนตกไป

** เครื่องหมายวงกลม ๒ วงใต้อักษร น ใช้แทนอักษร ก โดยมากใช้แทนตัวอักษร ก ที่เป็นตัวสะกด

คำจารึก	คำอ่าน
๑๔. ขืนตางไวยังจอมเกศพรชินมา กับทังพรห	๑๔. ขื้นต่างไว้ยังจอมเกศพระชินมา กับทั้งพิห–
๑๕. ุน ๒ หัลงเปนทิศถิรดศำรุน พูธรูปเจ้าแลพรมหาก	๑๕. าร ๒ หลัง เป็นที่สถิตสำราญ พุทธรูปเจ้า แลพระมหาก–
๑๖. จายนเถ็นเจ้าหีก้านกู่งรูงเรือง ศศุนาดิหีลเทือ	๑๖. จายนเถรเจ้า หื้อก้านกุ่งรุ่งเรือง ศาสนาดีหลีเทอะ
๑๗. แสันสิลิตุองแต้มแป๋ลรชรีกุษ นิไว้แล ฯลฯ	๑๗. แสนสิริต้องแต้มแปล(ง)รชฤกษ์ นี้ไว้แล ฯลฯ

ชม. ๑๗๘

จารึกฐานพระพุทธรูปวัดศรีบุญเรือง

พ.ศ. ๒๐๒๔

ด้านหน้า

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ॥ พฺระเจานิพานได ๒๐๒๔ ปี	๑. ॥ พระเจ้านิพพานได้ ๒๐๒๔ ปี
ไนปีกดไจยงัมีเจาภิกขุ ต	ในปีกดไจ้ ยังมีเจ้าภิกษุ ต-
๒. นนิงชีสุมงัคะลเมธาวีชวนบาสิกา	๒. นหนึ่งชื่อสุมังคะละเมธาวีชวนบาสิกา
ผูนิงชีนาง (เ..)	ผู้หนึ่งชื่อนาง(เ..)

ด้านหลัง

คำจารึก	คำอ่าน
๑. . าวหลานหมืนยูพวกหา(น)แปลง พฺระเจาตนนีไวกับพฺระพนัตน เมิงฝาง	๑. . าวหลานหมื่นยูพวกหา(ญ)แปลง พระเจ้าตนนี้ไว้กับพระพันตน เมิงฝาง

ศิลาจารึกพบใหม่ที่เจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) และการศึกษาวิเคราะห์จารึกเวียงกุมกาม[๑]

จารึกเวียงกุมกาม เป็นกลุ่มชิ้นส่วนของศิลาจารึกซึ่งแตกออกจากแผ่นใหญ่ พบในบริเวณกลุ่มโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อต้นปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ ขณะที่เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรดำเนินการสำรวจ ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานเวียงกุมกามอยู่นั้น ได้พบจารึกมีสภาพชำรุดมากแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยขนาดต่าง ๆ กัน โดยเฉลี่ยมีขนาดอยู่ในระหว่างกว้างยาวประมาณ ๑๕ ถึง ๒๐ เซนติเมตร ชิ้นส่วนศิลาจารึกกลุ่มแรกพบในปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ มีจำนวน ๕ ชิ้น พบในบริเวณโบราณสถานวัดกานโถม ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ ขณะบูรณะโบราณสถานวัดหัวหนองพบชิ้นส่วนศิลาจารึก ๑๕ ชิ้น จารึกแผ่นอิฐ ๑ ชิ้น และบริเวณโบราณสถานกู่ไม้ซึ่งพบจารึกแผ่นอิฐ ๒ ชิ้น ในปลายปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ พบศิลาจารึกบริเวณเจดีย์เหลี่ยม (กู่คำ) ๑ ชิ้น

หากพิจารณาจากสภาพชิ้นส่วนศิลาจารึกย่อมเป็นที่ประจักษ์อย่างแน่นอนว่าบริเวณเวียงกุมกามในปัจจุบันเป็นพื้นที่โบราณสถานถูกทิ้งร้างไปนานมากกับยังเคยมีการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ดินซ้ำซ้อนกันหลายคราวเนื่องจากมีชุมชนเข้าไปอยู่อาศัย การใช้พื้นดินในบริเวณนั้นนานปีทำให้หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ถูกทำลายไปด้วย หลักฐานที่พบในปัจจุบันจึงไม่สมบูรณ์มีสภาพชำรุดโดยมาก การศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ความถูกต้องจึงทำได้ยาก แต่เนื่องจากเวียงกุมกามเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญต่อการเริ่มต้น

---

[๑] ก่องแก้ว วีระประจักษ์, **โบราณคดีล้านนา,** สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๖ เชียงใหม่ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึกร่วมเฉลิมฉลองในปีกาญจนาภิเษกและในวาระเมืองเชียงใหม่มีอายุครบ ๗๐๐ ปี (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, ๒๕๔๐), ๒๗๑ - ๒๙๔.

ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ จึงเป็นที่สนใจของนักวิชาการด้านต่าง ๆ จำนวนมาก กับทั้งยังได้พบจารึกอันเป็นเอกสารโบราณที่มีลายลักษณ์อักษรก็ยิ่งทำให้นักวิชาการทั้งหลายให้ความสนใจเพิ่มขึ้น และต่างก็พยายามศึกษาวิเคราะห์ เสนอความเห็นซึ่งมีทั้งที่แตกต่างและเหมือนกัน ทำให้ผู้สนใจเกิดความสงสัยเข้าใจไขว้เขวหาข้อยุติที่แน่นอนไม่ได้ ดังนั้นจึงขอเสนอความรู้เกี่ยวกับกลุ่มจารึกเวียงกุมกามในภาพรวม โดยอาศัยวิธีการพิจารณาตามหลักวิชาอักขรวิทยา (Palaeography) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่กระจ่างชัดและถูกต้อง ดังต่อไปนี้

อารยธรรมโบราณที่ปรากฏขึ้นในดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย มีหลักฐานทั้งทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์รับรองว่า ดินแดนนั้นเคยเป็นแหล่งความเจริญของสองอาณาจักรใหญ่ซึ่งเจริญขึ้นและเสื่อมลงต่างเวลาต่างยุคสมัย อาณาจักรที่มีอายุเก่ากว่าคือ อาณาจักรหริภุญชัย มีความเจริญอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ และต่อมาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๑ เป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรล้านนาได้เจริญขึ้น ณ บริเวณภูมิภาคแห่งเดียวกันนั้น

ความเจริญของอารยธรรมที่เกิดขึ้นซ้ำซ้อน ณ สถานที่แห่งเดียวกันเช่นนี้ เป็นเรื่องยากต่อการศึกษาวิเคราะห์หลักฐานอันเป็นข้อมูลชั้นต้นที่ได้มาจากสถานที่แห่งนั้น ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะสังคมพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วพระราชอาณาจักรไทย ยังไม่มีหลักการป้องกันที่รัดกุมเกี่ยวกับการใช้พื้นที่โบราณสถาน การเคลื่อนย้ายโบราณวัตถุอันจักเป็นประโยชน์เป็นหลักฐาน เพื่อการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่าแหล่งโบราณคดีหลายแห่งถูกไถคราด หรือปรับพื้นที่เป็นที่ราบเพื่อการทำไร่ไถนาและอื่นๆ ไม่แต่เพียงเท่านั้น ยังมีการขุดค้นเพื่อหาของเก่าของโบราณแบบขุดตะลุยรุดไปเรื่อยๆ โดยไม่มีหลักวิชา การปฏิบัติดังกล่าวมีผลทำให้หลักฐานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์เกิดความสับสน ร่องรอยชั้นดินก็ดี เศษศิลปโบราณวัตถุที่พบในชั้นดินต่าง ๆ ก็ดี จะถูกแปรเปลี่ยนปะปนกัน จนบางครั้งเป็นเหตุให้การศึกษาวิเคราะห์ผิดพลาดไปจากความเป็นจริง

ในทำนองเดียวกัน การได้พบจารึกบริเวณโบราณสถานทั้ง ๔ แห่ง ในเวียงกุมกามเป็นการพบโดยบังเอิญ อีกทั้งยังมีหลักฐานแน่ชัดว่าบริเวณดังกล่าวเคยมีการปรับไถพื้นที่ให้เรียบมาก่อนที่จะมีการขุดค้นทางโบราณคดีประมาณ ๖๐ กว่าปีมาแล้ว ดังนั้นจุดที่พบเศษของศิลาจารึกแต่ละชิ้นไม่แน่นอนว่าอยู่ในบริเวณชั้นดินเดียวกัน หรือชั้นดินต่างระดับกัน อีกประการหนึ่งเศษศิลาจารึกเหล่านี้อาจถูกเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นแล้วนำมารวมไว้ในที่นั้นยุคใดยุคหนึ่งก่อนที่จะมีการขุดแต่ง และบูรณะในปีพุทธศักราช ๒๕๒๗

การที่จะศึกษาวิเคราะห์กลุ่มจารึกเวียงกุมกาม ในเบื้องต้นจำเป็นต้องตรวจสอบหลักฐานในพื้นที่ตลอดบริเวณภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งเคยเป็นที่ตั้งอาณาจักรหริภุญชัยและอาณาจักรล้านนา เพื่อให้ทราบว่าปัจจุบันนี้มีหลักฐานเอกสารโบราณปรากฏอยู่ ณ ที่ใดบ้าง และเป็นเอกสารโบราณประเภทใดในบรรดาเอกสารโบราณทั้ง ๓ ประเภท คือ จารึก คัมภีร์ใบลาน และหนังสือสมุดไทย จากการสำรวจหลักฐานเท่าที่สำนักหอสมุดแห่งชาติมีอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ทราบว่าเอกสารโบราณที่เก่าที่สุดของภูมิภาคนี้ คือ กลุ่มศิลาจารึกอักษรมอญโบราณ สมัยอาณาจักรหริภุญชัยเรืองอำนาจ สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และมีจารึกอีกชิ้นหนึ่งเป็นอักษรมอญพุทธศตวรรษที่ ๑๘ พบที่เวียงมโน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ หลักฐานเอกสารโบราณบริเวณนี้ขาดช่วงไป แม้ว่าอาณาจักรล้านนาได้เริ่มก่อตั้งขึ้นแล้วในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ก็ตาม และได้ปรากฏหลักฐานขึ้นอีกครั้งหนึ่งในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา ซึ่งมีทั้งจารึกอักษรไทยสุโขทัย อักษรไทยล้านนา และอักษรธรรมล้านนา

กลุ่มรูปแบบอักษรทั้ง ๔ แบบ คือ รูปอักษรมอญโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๗ (ดูตารางที่ ๑ - ๒) รูปอักษรไทยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๒๐ รูปอักษรไทยล้านนา พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔ (ดูตารางที่ ๓ - ๔) และรูปอักษรธรรมล้านนา พุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นรูปอักษรประจำถิ่น มีรูปลักษณะเป็นแบบฉบับ มีวิวัฒนาการอันเป็นเอกลักษณ์ในตัวเองทุกรูปแบบอักษร

เมื่อเป็นเช่นนี้รูปอักษรในกลุ่มจารึกเวียงกุมกามก็ไม่แตกต่างไปจากแบบฉบับของรูปอักษรดังกล่าวนั้น และเพื่อให้การศึกษาวิเคราะห์อายุสมัยของรูปแบบอักษรในกลุ่มจารึกเวียงกุมกามมีแนวทางที่สามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาวิชาการทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ จึงได้จัดจารึกที่พบในบริเวณโบราณสถานเดียวกัน ซึ่งอาจจะเป็นจารึกหลักเดียวกันได้ เรียงเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

๑. จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม

พบจารึกพร้อมกันรวม ๕ ชิ้นในบริเวณวิหารวัดกานโถม เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ จารึกกลุ่มนี้เมื่อแรกพบเป็นที่สนใจในหมู่นักวิชาการอย่างยิ่ง ผู้เรียบเรียงได้ศึกษาวิเคราะห์ไว้ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๒๘ ในการจัดทำบทวิเคราะห์คราวนี้ ได้นำมาปรับปรุงให้เป็นเรื่องเดียวกันกับกลุ่มจารึกที่พบใหม่ในเวลาต่อมา

รูปอักษรในจารึกวัดกานโถมเวียงกุมกามทั้ง ๕ ชิ้น มีอักษรน้อยตัว และบางตัวก็ลบเลือนมาก ฉะนั้น การศึกษาวิเคราะห์ในด้านอักขรวิทยาจึงพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะ

รูปอักษรที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนที่สุดเท่านั้น การเรียกชื่อจารึกแต่ละชิ้นในกลุ่มนี้จะกำหนดเรียกตามเลขที่ในทะเบียนจารึกซึ่งสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ให้เลขที่ในทะเบียนเรียงลำดับต่อจากจารึกที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ คือ

จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม ๑	เรียกว่า	จารึก ชม. ๕๗
จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม ๒	เรียกว่า	จารึก ชม. ๕๘
จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม ๓	เรียกว่า	จารึก ชม. ๕๙
จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม ๔	เรียกว่า	จารึก ชม. ๖๐
จารึกวัดกานโถมเวียงกุมกาม ๕	เรียกว่า	จารึก ชม. ๖๑

จารึก ชม. ๕๗

จารึก ชม. ๕๙

จำลองอักษรจารึก	คำจารึก

จารึก ชม. ๕๗

๑ ••• ปา •••	••••••••••
๒ ••• ฬา ๐ (•••)	••• ส์ ๐ (า)

จารึก ชม. ๕๘

๑ •••• ม •	•••• ย •
๒ •• ฌ ก ••••	•• ล • ว ••••

จารึก ชม. ๕๙

๑ •••ชวย•	••• (ชวย) •
๒ ••ญีบุนน •••	•• ญีบุนน •••
๓ ••ญจสีลฆ่ •	•• (ญ) จสีลข่ •
๔ ••• ๐ •••	••• อ •••

จารึก ชม. ๖๐

๑ ••••••••••	••••••••••
๒ .หิเฝ้าพร.	• (หิ) เฝ้าพร (ะ)

จารึก ชม. ๖๑

๑ .ปนชาว	• ปนชา (ง)
๒ .ดวย ...	• ดว (ย) •••
๔ .ด	• ด •••••

เมื่อพิจารณารูปอักษรในจารึกทั้ง ๕ ชิ้นแล้ว แยกออกได้เป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นจารึกที่ใช้อักษรมอญโบราณ ภาษามอญ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ได้แก่ จารึก ชม. ๕๗ และ ชม. ๕๘ จารึกทั้ง ๒ ชิ้นนี้ พิจารณาจากลักษณะรูปอักษรน่าจะเป็นจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยอาณาจักรหริภุญชัย

กลุ่มที่ ๒ เป็นจารึกที่ใช้อักษรไทยล้านนา ภาษาไทย อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ได้แก่ จารึก ชม. ๕๙ ชม. ๖๐ และ ชม. ๖๑

รูปอักษรในจารึกกลุ่มที่ ๑ จารึก **ชม. ๕๗** มีรูปอักษรปรากฏชัดเจนที่สุดเพียงตัวเดียว คือ ◌ + ส์ โปรดสังเกตว่าเครื่องหมาย “ ◌ ” ที่อยู่บนพยัญชนะ **ส** นั้น เป็นเครื่องหมายบังคับให้เป็นพยัญชนะตัวสะกดตามแบบอักขรวิธีของภาษามอญ เครื่องหมายนี้ในอักขรวิธีของภาษาไทยไม่มีใช้ ดังนั้นในการถ่ายถอดคำจารึกเป็นอักษรไทยปัจจุบันจึงกำหนดใช้เครื่องหมายการันต์ แทนเครื่องหมายบังคับให้เป็นพยัญชนะตัวสะกดดังกล่าวแล้วข้างต้น เส้นจารึกถัดจากพยัญชนะ **ส์** ไปคือเครื่องหมายจบประโยค หรือจบข้อความ และในบางครั้งนำไปใช้เป็นเครื่องหมายขึ้นต้นข้อความด้วย มีรูปดังนี้ ๏ เครื่องหมายอย่างนี้มีใช้ทั่วไปในจารึกอักษรมอญโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๗ จารึก **ชม. ๕๘** มีรูปอักษรปรากฏ

ชัดเจนที่สุดเพียง ๓ ตัว คือ ◌ + ย, ◌ + ล และ ◌ + เชิงพยัญชนะ **ร** ซึ่งในภาษามอญเรียกว่า กว๊ก แปลว่า แขวนเอาไว้ รูปที่ปรากฏในจารึก ชม. ๕๗ และ ชม. ๕๘ มีรูปลักษณะเหมือนรูปอักษรในจารึกอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ พุทธศตวรรษที่ ๑๗ พบที่ วัดดอนแก้ว และวัดกู่กุด จังหวัดลำพูน เป็นต้น ดังจะได้จำลองรูปอักษรเปรียบเทียบให้เห็นดังนี้

อักษรปัจจุบัน	จารึก วัดดอนแก้ว	จารึก ชม. ๕๗	จารึก ชม. ๕๘
ย	◌	-	◌
ร (เชิง)	◌	-	◌
ล	◌	-	◌
ส	◌	◌	-

รูปอักษรในจารึกกลุ่มที่ ๒ จารึก **ชม. ๕๙** ปรากฏรูปอักษรชัดเจนรวม ๙ ตัว นับว่ามีรูปอักษรชัดเจนจำนวนมากกว่าจารึกชิ้นอื่นในกลุ่มเดียวกัน ได้แก่ **ญ-ญ**, **บ-บ**, **น-น**, **จ-จ**, **ส-ส**, **ล-ล**, **ข-ข**, ◌-◌, ◌-◌ รูปอักษรปรากฏในจารึก **ชม. ๖๐** รวม ๗ ตัว คือ **ท-ห**, **ฝ-ฝ**, **พ-พ**, **ร-ร**, ◌-◌, ◌-◌ และในจารึก **ชม. ๖๑** ปรากฏรูปแบบอักษร ๖ ตัว คือ **ป-ป**, **น-น**, **ช-ช**, **ด-ด**, **ว-ว**, ◌-◌ พิจารณาจากลักษณะของรูปอักษรในกลุ่มนี้ ประกอบกับมีรูปวรรณยุกต์ปรากฏใช้อยู่ด้วย ลักษณะของเส้นอักษรเช่นนี้เหมือนกับรูปอักษรที่ใช้อยู่ในจารึกวัดพระยืน หรือเรียกตามเลขที่ในทะเบียนว่า จารึก ลพ. ๓๘ พบที่วัดพระยืน จังหวัดลำพูน รูปอักษรที่ใช้เป็นรูปอักษรไทยสุโขทัย ซึ่งปรากฏครั้งแรกในอาณาจักรล้านนา อีกทั้งมีหลักฐานข้อความในจารึกวัดพระยืน กล่าวว่า พระมหาสุมนเถรแห่งอาณาจักรสุโขทัยได้เดินทางไปสู่อาณาจักรล้านนาและสร้างวัดพระยืนพร้อมทั้งจารึกไว้เมื่อพุทธศักราช ๑๙๑๓ ในช่วงเวลาเกือบครึ่งศตวรรษต่อมา อาณาจักรล้านนาได้ใช้รูปอักษรที่วิวัฒนาการไปจากรูปอักษรไทยแบบที่ใช้ในจารึกวัดพระยืน โดยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพธรรมและมีรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นรูปอักษรไทยอีกแบบหนึ่ง เรียกว่า ***อักษรไทยล้านนา*** หรือ ***อักษรไทยฝักขาม*** ได้แก่ จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ลพ. ๙ จารึกขึ้นในพุทธศักราช ๑๙๕๔ ซึ่งห่างจากเวลาที่สร้างวัดพระยืน ๔๑ ปี และเพื่อให้เห็นลักษณะรูปอักษรที่มีความเหมือนกันและแตกต่างกันได้ชัดเจนขึ้นจึงได้จำลองรูปอักษรเปรียบเทียบไว้ดังนี้

อักษรปัจจุบัน	จารึก ลพ.๓๘	จารึก ชม.๕๙	จารึก ชม.๖๐	จารึก ชม.๖๑
ข			-	-
จ			-	-
ช		-	-	
ญ	,		-	-
ด		-	-	
น			-	
บ			-	-
ป		-	-	
ฝ		-		-
พ		-		-
ร		-		-
ล			-	-
ว		-	-	
ส			-	-
ห		-		-
+า		-		
◌ิ			-	-
◌ุ			-	-
เ+		-		-
เ+า		-		-
◌้		-		-

จารึกทั้ง ๕ ชิ้น ที่กล่าวมาในเบื้องต้น แม้จะไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นจารึกหลักเดียวกันหรือต่างหลักกันก็ดี ครั้นพบแล้วโดยรวมอยู่ในที่เดียวกันจึงสมควรตั้งข้อสังเกตเพื่อพิจารณาเป็น ๒ นัย กล่าวคือ

๑. ถ้าเป็นจารึกหลักเดียวกันทั้ง ๕ ชิ้น ต่อมาแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยก็อาจสันนิษฐานได้ว่าเมื่อแรกสร้างจารึกขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ด้วยรูปอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ

ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ อาจจะนำศิลาจารึกหลักนั้นมาจารึกข้อความเพิ่มเติมต่อจากของเดิม

๒. จารึกอาจมีมากกว่า ๑ หลัก จารึกขึ้นในช่วงเวลาต่างยุคต่างสมัย เมื่อแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยก็ปะปนกันอยู่ แม้จะสังเกตได้ว่าเนื้อศิลาเป็นวัตถุประเภทเดียวกันก็มีทางเป็นไปได้ เนื่องจากศิลาเป็นวัตถุธรรมชาติมีอยู่และหาได้ในท้องถิ่น ถึงแม้จะนำมาใช้ต่างยุคต่างสมัยเนื้อศิลาก็ย่อมไม่มีความแตกต่างและไม่อาจจำแนกกาลเวลาได้

การวิเคราะห์เปรียบเทียบจารึกวัดกานโถมเวียงกุมกามทั้ง ๕ ชิ้น ซึ่งกล่าวมาในเบื้องต้นนั้น สามารถได้ข้อยุติว่า เป็นจารึกที่สร้างขึ้นต่างยุคต่างสมัยกัน กล่าวคือ จารึก ชม. ๕๗ และจารึก ชม. ๕๘ จารึกด้วยรูปอักษรมอญโบราณ ภาษามอญ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ส่วนจารึก ชม. ๕๙, ชม. ๖๐ และ ชม. ๖๑ จารึกด้วยรูปอักษรไทยล้านนา ภาษาไทย พุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถ้าจารึกทั้ง ๕ ชิ้นเป็นของประจำถิ่น ไม่ได้ถูกเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น บริเวณแหล่งโบราณคดีวัดกานโถมเวียงกุมกาม ก็จะต้องเคยเป็นส่วนหนึ่ง หรือเคยได้รับอิทธิพลของอาณาจักรหริภุญชัย ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และต่อมาได้ผันแปรเสื่อมโทรมไปด้วยเหตุการณ์บ้านเมืองบ้าง สภาวะธรรมชาติบ้าง จากนั้นก็ได้เจริญขึ้นอีกครั้งช่วงสมัยอาณาจักรล้านนาในพุทธศตวรรษที่ ๒๐

๒. จารึกวัดหัวหนอง เวียงกุมกาม

พบเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ รวม ๑๘ ชิ้น จัดเป็นกลุ่มที่ใช้รูปอักษรไทยล้านนา ภาษาไทย อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒ นายเทิม มีเต็ม ได้ศึกษาอ่านแปลและจัดลำดับจารึกไว้เป็น ๔ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ เลขทะเบียน **ชม. ๑๖๓**

คำจารึก	คำอ่าน
๑. . ตน<u>หน</u>าพิก. . .	. ตหนา[๑] พิก .[๒] . .
๒. . เจาในสว . .	. [๓]เจ้าในสว . .
๓. . รินเปน	. รินเป็น . . . .

[๑] หนา ในจารึกใช้พยัญชนะ ห และ น ติดกันอาจเป็นได้ทั้ง หนา หรือ หน้า

[๒] รูปพยัญชนะปรากฏไม่ชัดเจน (น่าจะเป็นต่อหน้าภิกษุ)

[๓] รูปพยัญชนะแม้ไม่ชัดเจนแต่อาจเป็นพยัญชนะ ด ตามเค้าของเส้นอักษรที่เห็นเพียงราง ๆ ตามรูปศัพท์น่าจะเป็นตัวสะกดของคำ ธาดุ ซึ่งเป็นคำที่อยู่ข้างหน้า เจ้า คือ ธาดุเจ้า หรือ ธาตุเจ้า

กลุ่มที่ ๒ เลขทะเบียน **ชม. ๑๖๔** เป็นจารึกดินเผา

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เข้า	เข้า[๑]
๒. กอ	กอ
๓. ดเขาว์	ดเขา[๒]
๔. แลว	แล้ว
๕. เญ	เญ[๓]

กลุ่มที่ ๓ เลขทะเบียน ชม. ๑๖๕.๑ - ๑๖๕.๘

จารึก ชม. ๑๖๕.๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ทาวผูมิบุญ ...	ท้าวผู้มีบุญ ...
๒. นคดิพิหาร ...	นก็ดี พิหาร[๔] ...
๓. าอนัอินสก้อน ...	า อันอื่นสัก (อัน) ...
๔. นคบไดใสจ (า) ...	นคบได้ใส่จา[๕] ...
๕. รญาเจาดงัเ ...	ระญาเจ้า[๖] ดังเ ...
๖. มหาราชลบไป ...	มหาราช ลบไป ...

---

[๑] เข้า ในจารึกใช้พยัญชนะ ข หรือ ข หัวหยัก

[๒] เขา ในจารึกใช้ พยัญชนะ ข

[๓] เญ ลักษณะพยัญชนะในจารึกใช้พยัญชนะ ญ ส่วนล่างจากจารึกแผ่นดินเผาหักหายไปคงจะมีข้อความจารึกต่อไปอีก คำว่า เญ ถ้าไม่มีคำต่อท้ายน่าจะตรงกับ เยะ หรือ เย้ แปลว่า กระทำ

[๔] พิหาร = วิหาร

[๕] คบได้ใส่จา ความตอนนี้น่าจะเป็น ก็บ่ได้ใส่จาริก

[๖] ระญาเจ้า คงจะเป็น พระญาเจ้า

จารึก ชม. ๑๖๕.๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑.	.....
๒. .....นิ	.....นิ
๓. .....เ	.....เ
๔. .....ก	.....ก
๕. .....(ด)ายก	.....ดาย[๑] ก
๖.	.....
๗. ...ปนขาพระเจาแล	...ปนข้าพระเจ้า[๒] แล

จารึก ชม. ๑๖๕.๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ญภูลขน	ญภูล[๓] ขอน ....
๒. มาดงัพระจนัท.	มาดังพระจันทร
๓. . ในเมือสรท(า)	. ในเมื่อสรทา[๔]
๔. กจกัชนักำบงั..	กจักชันกำบัง..
๕. งเนิงไป	งเนิงไป[๕] .....
๖. จาหนกั	จาหนัก .....
๗. แปงกู	แปงกู[๖] .....
๘. ซาววา	ซาววา[๗] .....
๙. ขน	ขน .....
๑๐. ิ.....	ิ.....

[๑] ดาย คำนี้ทั่วๆ ไปหมายถึง เทียว

[๒] ปนข้าพระเจ้า น่าจะเป็น เป็นข้าพระเจ้า

[๓] ภูล น่าจะตรงกับ พูน = เต็ม, ให้เกิดขึ้น

[๔] สรทา (ศรัทธา) = ความเชื่อ

[๕] เนิงไป น่าจะตรงกับ เนิ้งไป = เอนไป, เอียงไป

[๖] แปงกู คำนี้เข้าใจว่าเป็น แปงกูดี (กุฏิ) = สร้างกุฏิ หรืออาจจะเป็น กู่ = เจดีย์ที่บรรจุกระดูก

[๗] ซาววา = ๒๐ วา

จารึก ชม. ๑๖๕.๓

จารึก ชม. ๑๖๕.๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑.	.....
๒. .....สามิเป	.....สามิเป[๑]
๓. .....ววสิน	.....ววสิน
๔. .....นาพระ	.....นาพระ
๕. .....สรทาช	.....สรทา[๒] ช
๖. .....เสงพิภ	.....เสงพิภ[๓]
๗. .....ิรกาฝูง	.....ิรกาฝูง[๔]
๘. .....นิงมิป	.....นิงมิป[๕]
๙. .....เอา .	.....เอา .
๑๐. .....มี	.....มี
๑๑. ...เถรอ่นุรตเจาไถไวเ..	...เถรอนุรตเจ้า[๖] ไถ่ไว้เ[๗] ..

จารึก ชม. ๑๖๕.๕

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อยาต	อยาต[๘] .....
๒. คอนั	คอัน .....
๓. งกไ	งกไ .....
๔. เคา	เคา[๙] .....
๕. อนเ	อนเ .....

[๑] สามิเป น่าจะเป็น สามิเป็นเจ้า

[๒] สรทา (ศรัทธา) = ความเชื่อ

[๓] พิภ น่าจะเป็น พิภพ

[๔] ฝูง = พวก, หมู่

[๕] มีป น่าจะเป็น มีประมาณ

[๖] เถรอ่นุรตเจ้า น่าจะเป็น เถรอนุรุทธเจ้า

[๗] ไถ่ไว้เ น่าจะเป็น ไถ่ไว้เป็น

[๘] อยาต (หยาด) คำต่อท้ายน่าจะเป็น น้ำ ใช้ในประโยคว่า หยาดน้ำ

[๙] เคา ถ้าเป็น เค้า ออกเสียง เก๊า = ต้น, ประธาน, หัวหน้า

จารึก ชม. ๑๖๕.๖

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....นา	.....นา
๒. .....านก	.....านก
๓. .....แหงห	.....แห่งห
๔. ....อยาตนำแล	....อยาดน้ำ[๑] แล

จารึก ชม. ๑๖๕.๗

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ..พระญาใหใดสนา.....	..พระญาให้ได้สนา.....
๒. ..นนกอนทยนญอมสร (ทา) ..	..(นั้นก่อน)เทียนญ่อม[๒] สรทา[๓]
๓. ..หนามา (นำ) เรือมหาสามิ	..หนา มานำเรือมหาสามี
๔. ..ยพรญาธรรมิกลย.....	..ยพระญาธรรมิกลย.....
๕. ..เขามาปรดิสสถาให....	..เข้ามาประดิสถา[๔] ให[๕] ....
๖. ..าบ่มิใหมิวยกงานก.....	..าบ่มิให้มีเวียกงาน [๖] ก.....
๗. ..ลานเหลนเปน.....	..(ห)ลานเหลนเป็น.....
๘. ..เมิงใหวาดงันนั.....	..เมิง[๗] ให้ว่าดังนั้น.....
๙. ..ชิทิดินสางวดั.....	..ซื้อที่ดินสร้างวัด.....
๑๐. ..ออกสิบเอ.....	..ออกสิบเอ[๘].....
๑๑.	.....

---

[๑] อยาดน้ำ = หยาดน้ำคือ การหลั่งน้ำเพื่ออุทิศกุศล หรือตั้งความปรารถนาอย่างใดอย่างหนึ่ง

[๒] เทียนญ่อม (เที้ยรย่อม) = ประดับ, ล้วนแล้วไปด้วย

[๓] สรทา (ศรัทธา) = ความเชื่อ

[๔] ประดิสถา (ประดิษฐาน) = การแต่งตั้ง, การตั้งไว้

[๕] ให คำนี้น่าจะเป็น ใหม่

[๖] เวียกงาน = ทำงาน

[๗] เมิง = เมือง

[๘] ออกสิบเอ เข้าใจว่าน่าจะตรงกับ ออกสิบเอ็ดค่ำ = ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ

จารึก ชม. ๑๖๕.๘

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....เท.....	.....เท.....
๒. ..(เ)ปนประท.....	..เป็นประท[๑] .....
๓. ..(ปคำปาเรือ)ทุกวน(แล)...	..ปคำ ปาเรือ[๒] ทุกวันแล...
๔. ..คฝุงใดหากลิกถอนกลนา..ม	..ค ฝูงใด[๓] หากลิกถอน[๔] กลนา[๕] ..ม
๕. ..ญาบานันเถาเปนเจาเปนขุน .	..ญาบ้าน[๖] เถ้า เป็นเจ้าเป็นขุน[๗] .
๖. ..เอาตนไปสูจกัตุะราบาย...	..เอาตนไปสู่จักตุะราบาย[๘] ...
๗. .....นบนั.....	.....นบัน.....

กลุ่มที่ ๔ เลขทะเบียน ชม. ๑๖๖.๑ - ๑๖๖.๘

จารึก ชม. ๑๖๖.๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑.	.....
๒. .....พระ	.....พระ
๓. .....ทาให..	.....ทาให้..
๔. .....นเปนสิบ ...	.....นเป็นสิบ ...
๕. .....ใช้ใหเย้อ ...	.....ใช้ให้เย้อ[๙] ...
๖. .....ใหเขากำทำ..	.....ให้เขากระทำ ..
๗. .....วาพระเป	.....วาพระเป็[๑๐]
๘. .....ยี	.....ยี

---

[๑] เป็นประท ประโยคนี้น่าจะเป็น เป็นประธาน

[๒] ปคำ ปาเรือ พิจารณาตามรูปอักษรจารึกอ่านถ่ายถอดได้ความเช่นนั้น

[๓] ฝูงใด = พวกใด, หมู่ใด

[๔] หากลิกถอน ในที่นี้ใช้ในความหมายว่า หากเลิกถอน หรือ หากรื้อถอน

[๕] กลนา เข้าใจว่าจะตรงกับ กัลปนา = เจาะจงให้, อุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้ตาย, อุทิศที่ดินหรือสิ่งอื่นเพื่อผลประโยชน์ให้แก่วัด

[๖] ญาบ้าน น่าจะหมายถึง ผู้ดูแลหมู่บ้าน

[๗] เป็นเจ้าเป็นขุน = เป็นผู้ดูแลรักษาบ้านเมือง

[๘] จักตุะราบาย (จัตุราบาย) = ที่ปราศจากความเจริญ มี ๔ คือ นรก, เปรต, อสุรกาย, ดิรัจฉาน

[๙] เย้อ (เยียะ, เยะ) = ทำ, กระทำ

[๑๐] พระเป็ คงจะใช้ในประโยคที่ว่า พระเป็นเจ้า

จารึก ชม. ๑๖๖.๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....งน.....	.....งน .....
๒. .....ปลูก.....	.....ปลูก .....
๓. .....วใน.....	.....วใน .....
๔. .....เจาลู.....	.....เจ้า ลู[๑].....
๕. .....ปนเจ.....	.....ปนเจ[๒].....

จารึก ชม. ๑๖๖.๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....ญบ.....	.....ญบ.....
๒. .....ดวา . นัด .. า .	.....ดวา . นัด .. า[๓] .
๓.	.....[๔]

จารึก ชม. ๑๖๖.๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....นนท.....	.....นนท[๕].....
๒. .....จึงใชใ.....	.....จึงใช้ใ[๖].....

จารึก ชม. ๑๖๖.๕

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....รแล.....	.....รแล[๗].....
๒. .....ักเขา.....	.....ักเขา[๘].....
๓. .....ริ.....	.....ริ.....

---

[๑] ลู น่าจะเป็นคำว่า ลูก
[๒] ปนเจ เข้าใจว่าจะเป็นคำ เป็นเจ้า
[๓] รูปอักษรเลือนลางอ่านจับใจความไม่ได้
[๔] รูปอักษรเลือนลางอ่านจับใจความไม่ได้
[๕] นนท ความตอนนี้น่าจะเป็น นันทะ
[๖] จึงใช้ใ ความตอนนี้น่าจะเป็น จึงใช้ให้
[๗] รแล คำประโยคนี้อาจเป็น พิหารแล
[๘] ักเขา คำประโยคนี้อาจเป็น จักเขา

จารึก ชม. ๑๖๖.๖

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....หน.....	.....หน.....
๒. .....ันเงินดงั ...	.....ันเงิน[๑] ดัง ...

จารึก ชม. ๑๖๖.๗

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....ห.....	.....ห.....
๒. .....ันตำ (ช) ...	.....ันต่อ[๒] ช ...
๓. .....สา (ส) ...	.....สาส[๓] ...

จารึก ชม. ๑๖๖.๘

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....หลงันิ ...	.....หลังนิ[๔] ...

๓. จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม

จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่บริษัท มรดกโลก จำกัด พบในบริเวณนอกกำแพงแก้วด้านทิศตะวันตกของเจดีย์เหลี่ยม (หรือกู่คำ) วัดเจดีย์เหลี่ยม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ นายสายันต์ ไพรชาญจิตร์ นักโบราณคดี ๗ว. สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ผู้ควบคุมงานการบูรณะโบราณสถานวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นำส่งให้ผู้เรียบเรียงศึกษาวิเคราะห์

---

[๑] .ันเงิน น่าจะเป็น พันเงิน = ตำแหน่งขุนนางสมัยโบราณ

[๒] .ันต่อ คำนี้น่าจะเป็น อันต่อ

[๓] สาส คำนี้น่าจะเป็น สาสนา (ศาสนา)

[๔] หลังนิ อาจเป็น หลังนี้ หรือ หลังมี

พิจารณาจากรูปลักษณะทั่วไปของศิลาจารึกที่พบใหม่นี้เชื่อว่า ศิลาจารึกของเดิมเมื่อแรกสร้างนั้นน่าจะเป็นแผ่นศิลามี ๔ ด้าน ขนาดใหญ่ หรือค่อนข้างใหญ่ แต่ส่วนที่พบเป็นเพียงเศษศิลาชิ้นเล็กๆ ที่แตกออกมาจากแผ่นเดิมตรงส่วนที่เป็นมุมติดต่อระหว่างด้านของแผ่นศิลาจารึก ขนาดโดยรวมของเศษศิลาจารึกที่พบด้านหนึ่งกว้าง ๗ ซม. ยาว ๕.๕ ซม. อีกด้านหนึ่งกว้าง ๑ ซม. ยาว ๘ ซม. เห็นอักษรด้านหนึ่ง ๒ บรรทัด อีกด้านหนึ่ง ๓ บรรทัด ชิ้นศิลายาว ๑๒ ซม. ข้อความในจารึกอ่านได้ดังนี้

จารึก ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....น เ.....	.....น เ.....
๒. ...(บนซ่) ปี ...	...(บนซ่) ปี ...

จารึก ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....ว	.....ว.....
๒. .....ปี	.....ปี .....
๓. .....ว	.....ว .....

การพบจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามชิ้นนี้ ถือได้ว่าเป็นสิ่งอันทรงคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับวงการด้านจารึกศึกษา ถึงแม้จะเป็นเพียงเศษศิลาจารึกที่มีอักษรเหลือให้เห็นเพียง ๒ - ๓ ตัวเท่านั้น แต่ก็เป็นรูปอักษรที่ปรากฏชัดเจนมาก อีกทั้งรูปลักษณะของเส้นอักษรยังเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงอารยธรรมการใช้รูปอักษร และภาษาไทยของคนไทยในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ อันจะเป็นส่วนสนับสนุนเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างอาณาจักรสุโขทัยกับอาณาจักรล้านนาในช่วงสมัยดังกล่าวด้วย

จะเห็นได้ว่าในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ พบจารึกอักษรไทย ภาษาไทยในบริเวณซึ่งเคยเป็นที่ตั้งอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านนาจำนวนไม่น้อย รูปอักษรและภาษาที่ปรากฏในจารึกเหล่านั้นมีส่วนสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันแสดงถึงกระแสอิทธิพลของอารยธรรมทางด้านรูปอักษรและภาษาที่มีไปมาระหว่างอาณาจักรทั้งสองค่อนข้างชัดเจน

นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้นในปีพุทธศักราช ๑๘๒๖ และได้บันทึกจารึกไว้เป็นหลักฐานบนแผ่นศิลาเมื่อพุทธศักราช ๑๘๓๕[๑] แล้วนั้น แม้จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่พบจารึกที่ใช้รูปอักษรไทยร่วมสมัยลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชประดิษฐ์ขึ้นอีกเลย แต่ก็มิได้หมายความว่าอักษรไทยแบบเดียวกับที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชประดิษฐ์ขึ้นนั้นสูญหายไปเฉยๆ หรือจบสิ้นไปเพียงนั้น ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะต่อมาอีก ๔๗ ปี ปรากฏรูปอักษรไทยสุโขทัยที่มีลักษณะเหมือนกับรูปอักษรในจารึกพ่อขุนรามคำแหง แต่รูปสระบางตัวได้ย้ายจากที่เคยอยู่ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะไปอยู่บนพยัญชนะบ้าง ใต้ตัวพยัญชนะบ้าง ได้แก่ จารึกวัดบางสนุก[๒] สร้างขึ้นเมื่อประมาณพุทธศักราช ๑๘๘๒ ความในจารึกกล่าวถึงเจ้าเมืองตรอกสลอบ ได้ชักชวนบรรดาลูกเจ้า ลูกขุน มูลนาย ไพร่ไทย ตลอดทั้งชาวแม่ ชาวเจ้าทั้งหลาย สร้างพระพุทธรูป และการบำเพ็ญกุศลอื่น ๆ

ถึงแม้จะไม่มีหลักฐานว่าพบจารึกวัดบางสนุก ณ ที่ใด แต่ผู้มอบให้กรมศิลปากร คือ พระครูอดุลยรัตนญาณ เจ้าอาวาสวัดบางสนุก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ นำมามอบให้เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นจารึกอักษรไทยสุโขทัย ภาษาไทย มีอายุห่างจากปีที่พ่อขุนรามคำแหง

---

[๑] กรมศิลปากร, **จารึกสมัยสุโขทัย,** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗), ๔ - ๒๐.

[๒] เรื่องเดียวกัน, ๒๑.

มหาราชบันทึกลายสือไทย (อักษรไทย) ไว้นานถึงครึ่งศตวรรษ ระยะเวลาที่ผ่านไปลักษณะรูปอักษรที่ลากไปตามรูปลักษณะ มีเส้นโค้งบ้าง เส้นตรงบ้าง กลมบ้าง เส้นต่างๆ เหล่านี้นับเป็นลักษณะหนึ่งของศิลปะการเขียน ซึ่งย่อมจะมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้อยู่แล้ว ไม่ใช่มีเฉพาะแต่ที่กล่าวมาเท่านั้น ความสำคัญในการเขียนรูปอักษร ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณะแห่งลายเส้นอักษร ได้แก่ อุปกรณ์ที่ใช้เพื่อการเขียนและวัสดุรองรับการเขียน ประกอบกับความรู้ความสามารถ ลายมือ และอารมณ์อันเป็นสิ่งเฉพาะตัวของผู้เขียน หรือผู้บันทึกจารึกอักษรเหล่านั้น

ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะแห่งลายเส้นอักษรมีทางเป็นไปได้ ๒ วิธี คือ เปลี่ยนแปลงไปอย่างกระทันหันทันทีทันใด หรือเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ตามหลักวิวัฒนาการ ลักษณะเฉพาะของรูปอักษรมิได้เปลี่ยนไปพร้อม ๆ กันทุกตัวในช่วงเวลาเดียวกัน มีบางตัวอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว ขณะเดียวกันก็ยังคงมีอักษรอีกบางตัวที่รักษาแบบฉบับแห่งเส้นสัณฐานของรูปอักษรไว้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อย บางครั้งจะเห็นว่ามีลักษณะปะปนกันไปทั้งแบบเดิม และแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จะดำรงอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งต่อจากนั้นจึงจะปรากฏลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ให้เห็นเด่นชัด และได้รับความนิยมเป็นรูปอักษรแบบใหม่สืบต่อไป[๑]

นอกจากจารึกวัดบางสนุกแล้ว ยังพบว่ามีจารึกที่สร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ทั้งในพื้นที่อันเคยเป็นที่ตั้งอาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรล้านนา ซึ่งในที่นี้จะยกตัวอย่างจารึกบางหลักที่สร้างขึ้นระหว่างพุทธศักราช ๑๘๓๕ - ๑๙๒๐ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบรูปอักษรที่ปรากฏในกลุ่มจารึกซึ่งได้ยกตัวอย่างมานั้น กับรูปอักษรในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามที่พบใหม่ เพื่อกำหนดอายุสมัยของจารึก และแสดงให้เห็นแนวทางวิวัฒนาการของรูปอักษรชัดเจนขึ้น ได้แก่ จารึกต่อไปนี้

จารึกนครชุม พบที่วัดพระบรมธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๑๙๐๐ ความในจารึกกล่าวสรรเสริญพระยาลือไทย คือ พระเจ้าธรรมราชาที่ ๑ ว่าเป็นกษัตริย์ที่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ทรงเป็นธรรมิกราช ได้ประดิษฐาน

---

[๑] กรมศิลปากร, **๗๐๐ ปีลายสือไทย (อักขรวิทยาไทย ฉบับย่อ),** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖), ๗.

พระศรีรัตนมหาธาตุ ปลูกพระศรีมหาโพธิที่ได้มาจากลังกาทวีป ทั้งยังได้สร้างรอยพระพุทธบาทและศิลาจารึกไว้ในเมืองต่าง ๆ ในพระราชอาณาเขตของพระองค์ นอกจากนั้นยังมีคำตักเตือนให้สัตบุรุษเร่งทำบุญสร้างกุศลในขณะที่พระพุทธศาสนายังมีอยู่ในโลก[๑]

จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ ๑ เป็นจารึกที่ถูกเคลื่อนย้ายมาจากแหล่งเดิม ซึ่งสันนิษฐานว่าคงจะประดิษฐานอยู่ในป่ามะม่วงมาก่อน[๒] ข้อความในจารึกมีศักราชตรงกับพุทธศักราช ๑๙๐๔ เนื้อหาเป็นคำยอพระเกียรติพระเจ้าลิไทย ซึ่งในจารึกออกพระนามว่าพระญาฦๅไทย เสวยราชย์ในเมืองศรีสัชนาลัยได้ ๒๒ ปี และในพุทธศักราช ๑๙๐๔ โปรดให้อาราธนาพระมหาสามีสังฆราชจากลังกาทวีปมาจำพรรษา ณ เมืองสุโขทัย และพระเจ้าลิไทยเสด็จออกผนวช

จารึกวัดศรีชุม ประมาณว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศักราช ๑๙๑๒ หรือหลังนั้น ความในจารึกกล่าวถึงประวัติพ่อขุนศรีนาวนำถม ประวัติกษัตริย์ราชวงศ์สุโขทัย และประวัติพระมหาเถรศรีศรัทธาตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงออกผนวช ได้บำเพ็ญกุศลสร้างถาวรวัตถุไว้กับพระพุทธศาสนา ณ สถานที่ต่าง ๆ ทั้งใน และนอกอาณาเขตอาณาจักรสุโขทัย[๓]

จารึกวัดพระยืน สร้างขึ้นในพุทธศักราช ๑๙๑๓ ความในจารึกเริ่มต้นด้วยภาษาบาลี เป็นบทนอบน้อมพระพุทธเจ้า ต่อจากนั้นเป็นจารึกภาษาไทยกล่าวถึงท้าวสองแสนนากษัตริย์เชื้อสายราชวงศ์พระเจ้ามังราย ได้อาราธนาพระสุมนมหาเถรจากสุโขทัย กับได้สรรเสริญเกียรติคุณทางธรรมของพระมหาเถรองค์นั้น ในคราวสร้างวัดพระยืน[๔]

ในจารึกวัดบางสนุก ลักษณะรูปอักษรที่ใช้ แม้ว่าจะได้วิวัฒนาการไปจากลายสือไทย (อักษรไทยสุโขทัยแบบที่ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง) บ้างแล้ว แต่ก็ยังมีรูปแบบที่จัดเป็นกลุ่มอักษรไทยสุโขทัย กล่าวคือ รูปอักษรบางตัวยังคงมีลักษณะใกล้เคียงกับลายสือไทย มีส่วนที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ตำแหน่งการวางรูปสระ ๔ ตัว ได้แก่ สระ อิ, อี, อุ, อู เนื่องจากในจารึกวัดบางสนุกย้อนกลับไปใช้วิธีวางรูปสระแบบอักษรขอม และอักษรมอญ

---

[๑] กรมศิลปากร, **จารึกสุโขทัย,** ๒๖ - ๓๙.

[๒] เรื่องเดียวกัน, ๔๐ - ๕๗.

[๓] เรื่องเดียวกัน, ๒๖ - ๓๙.

[๔] เรื่องเดียวกัน, ๙๒ - ๑๐๑.

อันเป็นรูปอักษรของอาณาจักรกัมพูชา และอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งเคยมีอิทธิพลอยู่เดิมในพื้นที่แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบน และลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่าง ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งอาณาจักรสุโขทัยจะประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้น โดยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชวางสระ ๔ ตัวนี้ไว้ข้างหน้าพยัญชนะ รูปสระทุกตัวจึงเรียงอยู่ในบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ แต่ในจารึกวัดบางสนุกวางตำแหน่งสระ อิ, อี ไว้เหนือพยัญชนะ และสระ อุ, อู อยู่ใต้พยัญชนะ ส่วนการสะกดคำด้วยไม้หันอากาศ หรือไม้ผัด ยังคงใช้พยัญชนะตัวสะกด ๒ ตัว เรียงต่อกันแทนการซ้อนพยัญชนะตัวเชิงอย่างรูปแบบอักษรขอม และอักษรมอญ การใช้พยัญชนะ ๒ ตัว เรียงต่อกัน ก็คือวิธีสะกดคำในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั่นเอง

กลุ่มจารึกที่ยกตัวอย่างมาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบนั้น นับเป็นการบังเอิญที่จารึกเหล่านั้นมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเหมือนกัน คือ ล้วนแต่สร้างขึ้นในกิจกรรมของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น รวมทั้งจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามที่พบใหม่นี้ด้วย ซึ่งก็น่าจะอยู่ในทำนองเดียวกัน โดยเฉพาะรูปอักษรที่ปรากฏในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม แม้จับใจความไม่ได้ว่ามีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง แต่ก็น่าจะไม่แตกต่างไปจากข้อสันนิษฐานข้างต้น เพราะนอกจากจะพบในเขตพื้นที่อารามของพระพุทธศาสนาแล้ว ที่สำคัญหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังระบุชัดเจนว่า เวียงกุมกามเป็นเมืองในพระพุทธศาสนา รวมทั้งข้อความในจารึกบางหลัก เช่น จารึกวัดพระยืน ก็กล่าวถึงเวียงกุมกามด้วย[๑] จึงนับเป็นหลักฐานที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานได้เป็นอย่างดี

การพิจารณารูปอักษรในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม ถึงแม้มีน้อยตัวแต่ก็ทรงคุณค่าควรแก่ศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพยัญชนะและสระที่เห็นได้เต็มตัว และชัดเจนที่สุดเพียงอย่างละ ๑ ตัว คือ พยัญชนะ **ป** และสระ **อี**

อักษรจารึกเขียนอย่างนี้ อ่านว่า ปี

หากนำพยัญชนะ ป และสระ อี ที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มจารึกที่กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบจะพบว่ามีทั้งความเหมือนกัน และแตกต่างกัน ดังนี้

---

[๑] เรื่องเดียวกัน, ๙๗.

ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง พุทธศักราช ๑๘๓๕ รูปพยัญชนะ ป มีใช้ปะปนกัน ๒ แบบ

แบบที่ ๑ กำหนดเรียกในที่นี้ว่า ป หางเดียว มีรูปอย่างนี้

แบบที่ ๒ กำหนดเรียกในที่นี้ว่า ป สองหาง มีรูปอย่างนี้

เฉพาะพยัญชนะรูป ป สองหาง มีอยู่ในด้านที่ ๓ เพียงด้านเดียว

ต่อมาอีก ๔๗ ปี พยัญชนะ ป ในจารึกวัดบางสนุก อยู่ในพุทธศักราช ๑๘๘๗ เปลี่ยนรูปลักษณะไปบ้างแล้ว โดยใช้รูปพยัญชนะ ป หางเดียว แต่การวนเส้นหางพยัญชนะ กลับไม่ตวัดปลายเส้นให้โค้งกลมแต่ลากขึ้นไปตรงๆ โดยวนเส้นเป็นปมไว้

มีรูปอย่างนี้

ส่วนในจารึกนครชุม พุทธศักราช ๑๙๐๐ ใช้พยัญชนะ ป หางเดียวเหมือนกัน แต่ลักษณะของเส้นอักษรเปลี่ยนแปลงไปแล้ว โดยเฉพาะเส้นที่วนโค้งขึ้นไปเป็นหางอักษรนั้นขมวดวนเป็นวงกว้างมากขึ้น จนทำให้รูปอักษรดูแปลกไปจากลักษณะเดิมที่เคยปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง

มีรูปอย่างนี้

พยัญชนะ ป ในจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ ๑ พุทธศักราช ๑๙๐๔ แม้จะนิยมใช้ ป สองหาง แต่วิธีการเขียนหางอักษรได้เปลี่ยนแปลงไปโดยแยกเส้นตัวพยัญชนะกับหางพยัญชนะไม่ต่อเนื่องเป็นเส้นเดียวกัน วิธีการเขียนอย่างนี้น่าจะเริ่มต้นตัวพยัญชนะหางสั้นก่อนซึ่งน่าจะได้แก่พยัญชนะตัว บ แล้วต่อเนื่องขึ้นไปอีก ๒ เส้น แทนการขมวดวนเส้นแบบเดิมทำให้

มีรูปอย่างนี้

วิธีการเขียนพยัญชนะต่อเส้นแบบนี้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามีการเปลี่ยนวิธีเขียนอักษรไปจากลักษณะเดิมที่พ่อขุนรามคำแห่งมหาราชได้เคยกำหนดไว้ในเบื้องต้น ซึ่งกำหนดให้เขียนอักษรไทยแต่ละตัวเป็นเส้นเดียวต่อเนื่องกันตั้งแต่เริ่มต้นหัวอักษรไปจนถึงปลายเส้นอักษรโดยไม่ยกเครื่องมือเขียนขึ้น ส่วนวิธีการเขียนอักษรที่ต้องยกเครื่องมือเขียนขึ้นเพื่อต่อเส้นให้ได้รูปอักษรครบจบแต่ละตัวนั้นเป็นวิธีเขียนอักษรขอม และอักษรมอญ ดังนั้นจึงน่าจะพิจารณาได้ว่า รูปอักษร ป ในจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ ๑ ได้หันไปนิยมใช้วิธีการเขียนตามอย่างอักษรขอมหรืออักษรมอญนั่นเอง

ในจารึกวัดศรีชุม ประมาณพุทธศักราช ๑๙๑๒ หรือหลังนั้น ใช้พยัญชนะ ป ๒ แบบ คือ แบบ ป หางเดียว เหมือนกับที่ใช้ในจารึกนครชุม

มีรูปอย่างนี้

และแบบ ป สองหาง มีรูปเหมือนกับพยัญชนะ ป ในจารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทย หลักที่ ๑

มีรูปอย่างนี้

ส่วนรูปพยัญชนะ ป ในจารึกวัดพระยืนเปลี่ยนไปเฉพาะวิธีการวนเส้นหางพยัญชนะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้มีพัฒนาการไปตามความนิยมของคนในท้องถิ่นทั้ง ๆ ที่ยังคงรักษารูปแบบวิธีการวนปลายเส้นหางพยัญชนะให้ขมวดเป็นปมไว้ แต่กลับวนต่างทิศทางจากเดิมที่เคยวนออกไปทางขวา อย่างเช่นที่พยัญชนะ ป ในจารึก กลับเปลี่ยนเป็นวนเข้าทางหัวพยัญชนะก่อนที่จะวกลงแล้วปัดปลายเส้นออกไปทางขวาทำให้

มีรูปอย่างนี้

ในเบื้องต้นได้เปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์เฉพาะรูปพยัญชนะ ป เท่านั้น แม้จะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่ามีขั้นตอนการคลี่คลายไปตามหลักวิวัฒนาการแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้มีความสมบูรณ์พร้อม ทั้งพยัญชนะ และสระซึ่งพบเพียง ๑ ตัว ก็สมควรจะได้กล่าวถึงไว้ด้วย คือ รูป

สระอี จะเห็นได้ว่าในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม รูปสระวางอยู่เหนือพยัญชนะเช่นเดียวกับจารึกอื่น ๆ ที่สร้างขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ดังกล่าวแล้ว แต่ลักษณะของรูปสระยังคงเหมือนกับที่ใช้อยู่ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่กล่าวเช่นนี้เพราะ สระ อี ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมีที่ใช้ทั้งที่เป็นสระลอยและสระจม หรือสระที่ผสมกับพยัญชนะซึ่งใช้รูปเดียวกัน

มีรูปอย่างนี้ ◌ี

ส่วนในจารึกวัดศรีชุม และจารึกวัดพระยืน สระ อี ที่ใช้เป็นสระลอยเปลี่ยนรูปไปแล้ว โดยเฉพาะเส้นที่ลากผ่านกลางตัวสระกลับเริ่มต้นจากจุดกึ่งกลางภายในวงเส้นรูปสระและลากสูงขึ้นเลยเส้นขอบสระตอนบนตรงขึ้นไป

มีรูปอย่างนี้ ◌ี , ◌ี

ในจารึกนครชุม มีสระ อี ที่ใช้เป็นสระลอย ๒ แบบ ปรากฏในด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๓๘ ลักษณะเป็นวงรีซ้อนกันเหมือนสระ อี ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง

มีรูปอย่างนี้ ◌ี

อีกแบบหนึ่งปรากฏในด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๔๕ รูปสระเป็นเส้นวงกลม

มีรูปอย่างนี้ ◌ี

รูปสระ อี ที่ใช้เป็นสระจม หรือรูปสระที่ผสมกับพยัญชนะ ในจารึกวัดบางสนุก และจารึกหลักอื่นๆ ล้วนเปลี่ยนรูปลักษณะเป็นเส้นวนโค้งเกือบกลม ตรงกลางมีเส้นตรงสั้น ๆ ลักษณะเหมือนไส้กลางยาวเกือบจรดเส้นโค้งตอนบน เมื่อเขียนประสมกับพยัญชนะแล้ววางรูปสระไว้ลอยตัวเหนือพยัญชนะ

มีรูปอย่างนี้

จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม สระ อี มีรูปลักษณะเหมือน สระ อี ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง เพียงแต่ย้ายตำแหน่งที่เคยอยู่หน้าพยัญชนะไปอยู่เหนือพยัญชนะ

มีรูปอย่างนี้

และเพื่อให้เห็นความแตกต่างกันชัดเจนขึ้นโปรดดูตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ชื่อจารึก	คำจารึก	
	ป	ปี
จารึกพ่อขุนรามคำแหง	,	,
จารึกวัดบางสนุก		
จารึกนครชุม		
จารึกวัดป่ามะม่วงภาษาไทยหลักที่ ๑		
จารึกวัดศรีชุม	,	,
จารึกวัดพระยืน		
จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม		

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบรูปอักษรในตารางข้างต้นโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า รูปอักษรและรูปสระในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม มีลักษณะใกล้เคียงกับจารึกพ่อขุนรามคำแหงมากกว่าจารึกหลักอื่น ๆ อันบ่งบอกถึงช่วงเวลาที่สร้างจารึกซึ่งน่าจะยังไม่ห่างไกลจากต้นแบบมากนัก จึงปรากฏกระแสอิทธิพลแห่งรูปอักษรแบบลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงให้เห็นได้ชัดเจนมาก สรุปได้ว่า จารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกาม เป็นจารึกอักษรไทยสุโขทัยภาษาไทย มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศักราช ๑๘๓๕ - ๑๙๐๐ และหากพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วยก็น่าจะมีความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น เพราะหลังจากที่พระเจ้ามังรายกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาทรงกรีธาทัพเข้ายึดครองอาณาจักรหริภุญชัยไว้ได้แล้ว จึงสร้างเวียงกุมกามขึ้น[๑] ถึงแม้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะระบุศักราชไว้ไม่ชัดเจนนักแต่ก็อยู่ในช่วงเวลาระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แน่นอน อีกทั้งวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามก็สร้างขึ้นในคราวเดียวกับสร้างเวียงกุมกามนั้นเอง

---

[๑] กรมศิลปากร, **เวียงกุมกาม รายงานการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน,** (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๔), ๑๘ - ๒๕. (เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข ๑๔/๒๕๓๔).

รูปอักษรที่ปรากฏในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามย่อมเป็นหลักฐานเอกสารโบราณที่บ่งบอกถึงอารยธรรมการใช้อักษรภาษาของกลุ่มชนคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำปิงในช่วงสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งน่าจะเป็นจารึกที่มีอายุเก่าแก่กว่าจารึกวัดพระยืน ซึ่งพระสุมนเถรชาวสุโขทัยขึ้นไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนา สร้างขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๑๙๑๓ ด้วยเหตุนี้ อักษรไทยในจารึกวัดเจดีย์เหลี่ยมเวียงกุมกามก็น่าจะเป็นรูปอักษรไทยแบบแรกที่พบในอาณาจักรล้านนา.

หน้าว่าง

แบบอักษรมอญ
แบบอักษรไทยล้านนา

ตารางที่ ๑

แบบอักษรมอญ

พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ปัจจุบัน

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	รูปสระ	๑	๒	๓	๔
อ									
อา					เ-				
อิ					-ิ				
อี					เ-า				
อุ					-าว				
อู					-ุ				
เอ					-ู				
อัว					ตัวเลข				
เอา					๑				
อาว					๒				
อำ					๓				
อะ					๔				
-า					๕				
-ๅ					๖				

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	รูปสระ	๑	๒	๓	๔
◌ุ	◌ุ	◌ุ	◌ุ	◌ุ	๗			๗	๗
◌ู	◌ู เ	◌ู เ	◌ู เ	◌ู เ	๘		๘		๘
	เ◌	เ◌	เ◌	เ◌	๙			๙	๙
					๐		๐		๐

๑ จารึกวัดกู่กุด (วัดจามเทวี) จังหวัดลำพูน พุทธศตวรรษที่ ๑๗

๒ จารึกลานทองแดง พ.ศ. ๒๐๔๘

๓ จารึกฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ์ พ.ศ. ๒๑๐๘

๔ อักษรมอญปัจจุบัน

ตารางที่ ๒

แบบอักษรมอญ

พุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ปัจจุบัน

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔
ก	ဂ	ဂ	ဂ	ဂ	ท	ဒ	ဒ	ဒ	ဒ
ข	ခ		ခ	ခ	ธ	ဓ	ဓ		ဓ
ค	ဂ	ဂ	ဂ	ဂ	น	မ	မ	ဓ	ဓ
ฆ	ဃ	ဃ		ဃ	ป	ပ	ပ	ပ	ပ
ง	င	င	င	၎	ผ		ဖ		ဖ
จ	ဎ	ဎ		ဧ	พ	ဝ	ဝ	ဝ	ဝ
ฉ		ဆ	ဆ	ဆ	ภ	ဘ	ဘ	ဘ	ဘ
ช	ဇ	ဇ	ဇ	ဇ	ม	ဗ	ဗ	ဗ	ဗ
ฌ				၍	ย	ယ	ယ		ယ
ญ	ဉ	ဉ		ဥ	ร	ရ	ဂ	ဂ	ဂ
ฏ	ဋ			ဋ	ล	လ	လ	လ	လ
ฐ				ဌ	ว	ဝ	ဝ	ဝ	ဝ
ฑ	ဍ	ဍ		ဍ	ส	သ	သ	သ	သ
ฒ				ဎ	ห	ဟ	ဟ	ဟ	ဟ

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔
ณ					พ				
ต					อ				
ถ					บ				
					เบียะ				

๑ จารึกวัดกู่กุด (วัดจามเทวี) จังหวัดลำพูน พุทธศตวรรษที่ ๑๗

๒ จารึกลานทองแดง พ.ศ. ๒๐๔๘

๓ จารึกฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ์ พ.ศ. ๒๑๐๘

๔ อักษรมอญปัจจุบัน

ตารางที่ ๓

แบบอักษรไทยล้านนา

พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๑	๒	๓	๔	๕	๖
อะ	◌ั	◌ั	◌ั			เ◌					
อา	◌า					แ◌					
อิ	◌ิ	◌ิ	◌ิ	◌ิ	◌ิ	โ◌					
อี	◌ี	◌ี	◌ี	◌ี	◌ี	ใ◌					
อึ	◌ึ		◌ึ			ไ◌					
อือ	◌ื					◌ำ					
อุ	◌ุ	◌ุ	◌ุ	◌ุ	◌ุ	◌่					
อู	◌ู	◌ู	◌ู	◌ู	◌ู	◌้					
เอ	เ◌	เ◌	เ◌	เ◌	เ◌	◌๊					
แอ	แ◌					◌๋					
โอ	โ◌					◌์					
ใอ	ใ◌					◌					
ไอ	ไ◌					◌					
เอา	เ◌า	เ◌า	เ◌า	เ◌า		◌					
๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๒	๒	๒	๒
๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๓	๓	๓	๓
๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๔	๔	๔	๔
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๕	๕	๕	๕
๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๖	๖	๖	๖
๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๗	๗	๗	๗
๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๘	๘	๘	๘
๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๙	๙	๙	๙
๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๑	๒	๓	๔	๕	๖
เ-ีย	-ย		-ย	เ-ีย		๗	๗		๗	๗	๗
เ-ีย	เ-ีย	เ-ีย	เ-ีย	เ-ีย	เ-ีย	๘		๘	๘	๘	๘
เ-	เ-ะ		เ-ะ	เ-ะ	เ-ะ	๙			๙	๙	
						๐			๐	๐	๐

๑ อักษรไทยปัจจุบัน

๒ จารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๑๙๑๓

๓ จารึกที่โรงเรียนแพร่พิริยาลัย จังหวัดแพร่ พ.ศ. ๑๙๙๙

๔ จารึกวัดพระธาตุมุมตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๒๐๔๓

๕ จารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๑๒๔

๖ จารึกที่วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๓๓๙

ตารางที่ ๔

แบบอักษรไทยล้านนา

พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๔

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๑	๒	๓	๔	๕	๖
ก	ᨣ	ᨣ	ᨣ	ᨣ	ᨣ	น	ᨶ,ᨶ	ᨶ	ᨶ	ᨶ	ᨶ
ข	ᨤ	ᨤ	ᨤ	ᨤ		บ	ᨻ	ᨻ	ᨻ	ᨻ	ᨻ
ฃ		ᨥ	ᨥ	ᨥ	ᨥ	ป	ᨿ		ᨻ᩠ᨻ	ᨻ᩠	ᨻ᩠
ค	ᨧ	ᨧ	ᨧ	ᨧ	ᨧ,ᨧ	ผ	ᨾ	ᨾ	ᨾ	ᨾ	ᨾ
ฅ	ᨨ		ᨨ	ᨨ	ᨨ	ฝ	ᨿ		ᨾ᩠	ᨾ᩠	ᨾ᩠
ฆ	ᨭ			ᨭ		พ	ᨽ	ᨽ	ᨽ	ᨽ	ᨽ
ง	ᨦ	ᨦ	ᨦ,ᨦ	ᨦ	ᨦ	ฟ				ᨽ᩠	
จ	ᨩ	ᨩ	ᨩ	ᨩ	ᨩ	ภ	ᨾ		ᨾ	ᨾ	ᨾ
ฉ	ᨪ		ᨪ	ᨪ	ᨪ	ม	ᨾ,ᨾ	ᨾ	ᨾ	ᨾ	ᨾ
ช	ᨪ	ᨪ	ᨪ	ᨫ	ᨫ	ย	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ
ซ	ᨬ	ᨬ		ᨬ	ᨬ	ร	ᨿ	ᨿ,ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ
ญ	ᨬ,ᨬ		ᨬ	ᨬ	ᨬ	ล	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ
ฎ			ᨭ			ว	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ	ᨿ
ฏ						ศ			ᨾ	ᨾ	

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๑	๒	๓	๔	๕	๖
ฐ						ษ			ษ		
ณ	ณ		ณ	ณ	ณ	ส	ส	ส	ส	ส	ส
ด	ด	ด	ด	ด	ด	ห	ห	ห	ห	ห	ห
ต	ต	ต	ต	ต	ต	ฬ					
ถ	ถ		ถ	ถ	ถ	อ	๏,๏	๏,๏	อ	อ	อ
ท	ท	ท	ท	ท	ท	อย			อ์	อ์	
ธ	ธ	ธ	ธ	ธ,ธ	ธ์	หม		ห	ห	ห	
						หน			ห		

๑ อักษรไทยปัจจุบัน

๒ จารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๑๙๑๓

๓ จารึกที่โรงเรียนแพร่พิริยาลัย จังหวัดแพร่ พ.ศ. ๑๙๙๙

๔ จารึกวัดพระธาตุมุมตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดลำพูน พ.ศ. ๒๐๔๓

๕ จารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๑๒๔

๖ จารึกที่วิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. ๒๓๓๙

บรรณานุกรม

คงเดช ประพัฒน์ทอง. **การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๐.

_____. **โบราณคดีประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙.

ประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค), พระยา. **พงศาวดารโยนก.** พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๕.

วิชัย ตันกิตติกร. **"เวียงกุมกาม : รอยต่อระหว่างหริภุญไชยกับล้านนา." ศิลปากรปีที่ ๓๑ เล่ม ๕** (พฤศจิกายน). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

ศิลปากร, กรม. **๗๐๐ ปี ลายสือไทย** (อักขรวิทยาไทย ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๖.

_____. **จารึกสมัยสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗.

_____. **ตำนานมูลศาสนา.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๑๙.

_____. **ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๑.** พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๕๑๒.

_____. **เวียงกุมกาม รายงานการขุดแต่งและบูรณะโบราณสถาน.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๓๔. (เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข ๑๔/๒๕๓๔).

_____. **ศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง.** กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๓๓. (พิมพ์ในโอกาสวันอนุรักษ์มรดกไทย ๒ เมษายน ๒๕๓๓).

_____. **ศิลาจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ ๒ (จารึกวัดศรีชุม) : ฉบับผลการสัมมนา พ.ศ. ๒๕๒๓.** กรุงเทพฯ: กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๗. (พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๗๐๐ ปี ลายสือไทย พ.ศ. ๒๕๒๗).

สงวน โชติสุขรัตน์, ผู้แปล. **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่.** พระนคร: คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔.

สรัสวดี อ๋องสกุล. **เวียงกุมกาม : การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณในล้านนา.** เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, ๒๕๓๗. (เอกสารวิชาการพิมพ์ฉลอง ๗๐๐ ปี เวียง-กุมกาม).

แสง มนวิทูร, ร.ต.ท., ผู้แปล. **ชินกาลมาลีปกรณ์.** พระนคร: กรมศิลปากร, ๒๕๑๗.

จารึกจังหวัดลำปาง

ลป. ๑
จารึกเจ้าหมื่นคำเพชร
พ.ศ. ๒๐๑๙

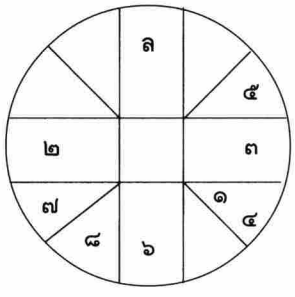

(วันพุธ วันเปลิกซง้า เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง แรม ๓ ค่ำ จ.ศ. ๘๓๘ ตรงกับวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๑๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัราชะได ๘๓๘ ตวัในปี	๑. ศักราชได้ ๘๓๘ ตัว ในปี
รวายสนัเดิ	ระวายสัน เดิ–
๒. นญีแรม ๓ ตำ วนัพุทะไท	๒. นยี่ แรม ๓ ค่ำ วันพุธ ไทย
เปลิกสงาไดริก	เปลิกสง้า ได้ริก
๓. ชีบุนนณัภะสุะเจาหมืนคำเพชร	๓. ชื่อปุนัพสุ เจ้าหมื่นคำเพชร
มากินเมิง	มากินเมิง
๔. นคอรมาเลิกสาสนาพฺระทาตุะ	๔. นคร มาเลิกศาสนาพระธาตุ
เจาไนลำพา	เจ้าในลำพา–
๕. งใหกำกำแพงแปลงวิหารคำแลว	๕. ง ให้ก่อกำแพงแปลงวิหารก็แล้ว
เสฺรจไ	เสร็จ ใ–

คำจารึก	คำอ่าน
๖. หเรจนารูบพฺระพุธะตนนึงมี ปฺระมานแสน	๖. ห้เรจนารูปพระพุทธตนหนึ่งมี ประมาณแสน
๗. ยิบหมืนนำทองไหฉลองคำแลว ทุกประกา	๗. ยิบหมื่นน้ำทอง ให้ฉลองก็แล้ว ทุกประกา–
๘. รไวไนวีหารคำแลวไวคนสีคฺรวว หีรกสา	๘. ร ไว้ในวิหารก็แล้ว ไว้คนสี่ครัว หื้อรักษา
๙. ไหแปลงสาลากบันำบำแผวทาง ตำพฺระ	๙. ให้แปลงศาลากับน้ำบ่อ แผ้วทาง ต่อพระ
๑๐. เจ้ดีสฺรีรตันะชินะทาตุะคำแลว บริบวรด	๑๐. เจดีย์ศรีรัตนชินธาตุก็แล้ว บริบวรณ์ ด้–
๑๑. วยบุญทงัมวนนีเทาทำจั ปราถนาเป	๑๑. วยบุญทั้งมวลนี้ เท่าท่อจัก ปรารถนาเป็–
๑๒. นพฺระพุธะตนนึงไนกาละอนัจัมา	๑๒. นพระพุทธตนหนึ่งในกาลอันจักมา
๑๓. พายหนานั้สบับุรุสทงัหลายจุงอ	๑๓. ภายหน้านั้น สัปปุรุษทั้งหลายจุ่งอ–
๑๔. นุโมทะนาดวยทุกคนทืน ฯ	๑๔. นุโมทนาด้วยทุกคนทืน ฯ
๑๕. + ไวนากบัพระ ๒๐๐ เขา	๑๕. + ไว้นากับพระ ๒๐๐ ข้าว
๑๖. เจาไวขาคฺรวันึงกบัพระ	๑๖. เจ้า ไว้ข้าครัวหนึ่งกับพระ
๑๗. ไวนารอยเขานึงกบัดวยแล	๑๗. ไว้นาร้อยข้าวหนึ่งกับด้วยแล

ลป. ๒
จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง
พ.ศ. ๒๐๔๖

วีหาร (วิหาร)

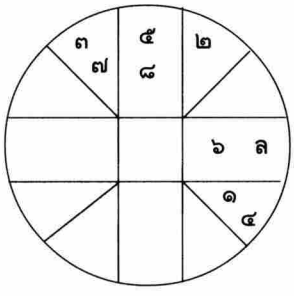

เจดี (เจดีย์)

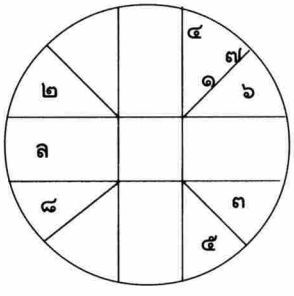

พระ (พระ)

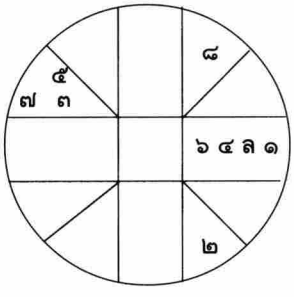

เจดีย์

วันก่อฐานเจดีย์

วันอาทิตย์ วันรวงไส้ เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๑๐ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๓๙

วันก่อองค์เจดีย์

วันพุธ วันรวงเหม้า เดือน ๗ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๕ ภาคกลาง แรม ๑๒ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๐ ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๔๑

วันก่อเจดีย์เสร็จ

วันพฤหัสบดี วันเปลิกสัน เดือน ๔ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง แรม ๘ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๑ ตรงกับวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๐๔๒

วันหุ้มทองเจดีย์

ไม่มีชื่อวัน เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกาไค้ จ.ศ. ๘๖๕ ตรงกับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๔๖

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัราชะได ๘๕๘ ตวัในปีรวายสี	๑. ศักราชได้ ๘๕๘ ตัว ในปีระวายสี
เดอิน ๖ ออก ๑๐	เดือน ๖ ออก ๑๐
๒. คำวันอาทิดไทรวงไสรึก ๖ ตวั	๒. ค่ำ วันอาทิตย์ ไทยรวงไส้ รึก ๖ ตัว
ชือดัทราญามตูดชา	ชื่ออัทรา ยามตูดซ้า–
๓. ยแลว ๒ นาทีเจาเมอิงนคอร	๓. ยแล้ว ๒ นาที เจ้าเมืองนคร
สีทดัถะมหาสุระมน	สีทัตถะมหาสุรมน–
๔. ตรีมากินเมอิงนคอรนีได ๖ เดอิน	๔. ตรีมากินเมืองนครนี้ได้ ๖ เดือน
จิงชวนชาวเจาสั	จึงชวนชาวเจ้าสั–
๕. งคะกบัเจาหมิ่นเจาพนันกับุญ	๕. งฆะกับเจ้าหมื่นเจ้าพันนักบุญ
ทงัหลายมาแรกกำ	ทั้งหลายมาแรกก่อ
๖. ตีนพระมหาทาดเจากวาง ๑๒ วา	๖. ตีนพระมหาธาตุเจ้า กว้าง ๑๒ วา
กอนแลถัดนั	ก่อนแล ถัดนั้น
๗. มาปีเปลิกซ์งาเดอิน ๗ แรม ๑๒	๗. มาปีเปลิกซง้า เดือน ๗ แรม ๑๒
คำวันพุดไทรวงเ	ค่ำ วันพุธ ไทยรวงเ–
๘. หมารึก ๒๖ ญามพาดรุงแลว ๒	๘. หม้า รึก ๒๖ ยามพาดรุ่งแล้ว ๒
นาทีจิงมากำเลาสินดิ	นาที จิ่งมาก่อเล่า สิ้นดิ–
๙. น ๑๓๐๓๘๗๔ กอนสินปูน	๙. น ๑๓๐๓๘๗๔ ก้อน สิ้นปูน
๑๑๗๙๕๐๐๐๐ สินเงินคาชู	๑๑๗๙๕๐๐๐๐ สิ้นเงินค่าชู่
๑๐. อันกับจางชางกำ ๒๒๐๖๒ กำแลว	๑๐. อันกับจ้างช่างก่อ ๒๒๐๖๒ ก่อแล้ว
ไนปีกัดเมดเด	ในปีกัดเม็ด เดื–
๑๑. อิน ๔ แรม ๘ คำวันประหัด	๑๑. อน ๔ แรม ๘ ค่ำ วันพฤหัส
ไทเปลิกสนึรึก ๑๕ ญา	ไทยเปลิกสัน รึก ๑๕ ยา–
๑๒. มตูดชายแลมหาทาดเจากวาง	๑๒. มตูดซ้ายแล มหาธาตุเจ้ากว้าง
๑๒ วา สูง ๑๙ วา	๑๒ วา สูง ๑๙ วา
๑๓. อกแล เมิอเจาเมอิงอายคำขืน	๑๓. อกแล เมื่อเจ้าเมืองอ้ายคำขึ้น
๑๔๑๑ คำเกลิอก	๑๔๑๑ คำเกลือก
๑๔. ๓๓๓ คำเจาเมอิงสีทัดถะขืน	๑๔. ๓๓๓ คำเจ้าเมืองสีทัตถะขึ้น
ปีนึ ๑๙๓๒ ถดันึปีกาไ	ปีนั้น ๑๙๓๒ ถัดนั้นปีกาไ–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. ค เดิอน ๕ เพงรอมคำแผนขืน ๗๐๑๑ ส่สินคำ	๑๕. ค้ เดือน ๕ เพ็ง รอมคำแผ่นขึ้น ๗๐๑๑ สะสิ้นค่า
๑๖. เกลิอก ๖๑๕๒ รวมตำทงัมวน ๑๓๑๖๓ สรอ	๑๖. เกลือก ๖๑๕๒ รวมคำทั้งมวล ๑๓๑๖๓ สะรอ-
๑๗. มเงินทังมวน ๔๒๔๖๒ เงิน นายยีมืเขาหมืนนิง	๑๗. มเงินทั้งมวล ๔๒๔๖๒ เงิน นายยี่มีข้าวหมื่นหนึ่ง
๑๘. ไนีไถคนไว ๗ คฺรวัเปนเงิน ๒๘๑๐ แลถัดนีปีรวง	๑๘. ในนี้ ไถ่คนไว้ ๗ ครัวเป็นเงิน ๒๘๑๐ แล ถัดนั้นปีรวง
๑๙. เราเดอิน ๓ ออก ๙ คำวัน ๖ ไทเตาซิงารึก ๒๖	๑๙. เร้า เดือน ๓ ออก ๙ ค่ำ วัน ๖ ไทยเต่าซง้า รึก ๒๖
๒๐. ญามตูดเซาแลว ๒ นาทีปลก วิหารสินเงินชูอั	๒๐. ยามตูดเช้าแล้ว ๒ นาที ปลก วิหารสิ้นเงินชู่อ้-
๒๑. น ๒๐๐๐๐ แล ถดนปีกาไค เดอิน ๓ แรม ๑๑	๒๑. น ๒๐๐๐๐ แล ถัดนี้ปีกาไค้ เดือน ๓ แรม ๑๑

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. คำวนั ๖ ไทเปลิกซ่งารึก ๑๗ หล่พระเจาลานทอง	๑. ค่ำ วัน ๖ ไทยเปลิกซง้า รึก ๑๗ หล่อพระเจ้าล้านทอง
๒. ญามคนัรุงแลคำพอกพระ ๓๒ จางชางหล่พระกับตีคำ	๒. ยามคันรุ่งแล คำพอกพระ ๓๒ จ้างช่างหล่อพระกับตีคำ
๓. ๓๖๒ เงินไถคนไวกบ ๖ ครัว คา ๒๖๗๐ เงินไวนากับพระเ	๓. ๓๖๒ เงิน ไถ่คนไว้กับ ๖ ครัว ค่า ๒๖๗๐ เงิน ไว้นากับพระเ-
๔. จาลานทอง ๒๐๐ เขาแล คำ ปราถ์หนาเจาเมืองนคอร	๔. จ้าล้านทอง ๒๐๐ ข้าวแล คำ ปรารถนาเจ้าเมืองนคร
๕. หิเถิงสุกไนเมอิงคนเมอิงฟาทีสุด วาไดเปนอรัะหัน	๕. หื้อเถิงสุขในเมืองคนเมืองฟ้า ที่สุด ว่าได้เป็นอรหัน-
๖. ตาตนวิเสดนึงไนสำนักพระอริยะ เมดไตยเจาไนอะนา	๖. ตาตนวิเศษหนึ่งในสำนักพระอริย เมตไตรยเจ้าในอนา-
๗. คตะกาละนิวาอนันแลสับปุริส์ ทงัหลายจุงอนุโมทะนา	๗. คตกาลนี้ว่าอั้นแล สัปปุริส ทั้งหลายจุ่งอนุโมทนา
๘. ดวยทุกคนเท่าวนั	๘. ด้วยทุกคนเท่าวัน

ลป. ๓
จารึกการสร้างฉัตร
พ.ศ. ๒๓๗๕
ด้านที่ ๑

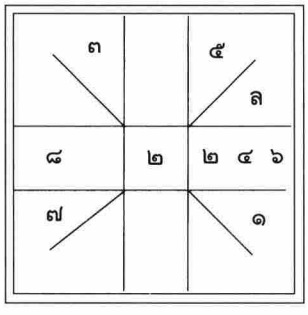

(วันพฤหัสบดี วันเปลิกยี เดือน ๔ ภาคเหนือ หรือ เดือนยี่ ภาคกลาง ขึ้น ๖ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๙๔ ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๗๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นมสตฺถุสฺรีสฺวสฺสฺตี : กมฺมกรณ มหาชินธาตุ์ สุวณฺณ สตฺตา	๑. นมสตฺถุ สรีสวสฺสตี : กมฺมกรณ มหาชินธาตุ์ สุวณฺณ สตฺตา
๒. นุสตฺตบริมาณ์รตนเสตอุบฺปลิ บฏิฐิตาบญฺจบมานาบฏิ	๒. นุสตฺต ปริมาณ์รตนเสตอุปฺปลิ ปฏิฐิตา ปญฺจปมานาปฏิ
๓. สงฆ์ารณ มงคฺลวุทฺธิกถา : จุพัสกฺกพฺทะไท้ ๑๑๙๔ ตั๋วมโรง สฺนำกมฺเพาชฺช :	๓. สงฺขารณ มงฺคลวุทฺธิกถา : จุลศักพทะได้ ๑๑๙๔ ตัว มะโรง สนำกัมโพช :
๔. ขฺรอมภิไสฺรสฺรเฑฺฒเข้ามารฑูไน เหมนฺตอุตฺตุมาสสุกฺละบกฺข บุสฺยะฉฏฺฐ	๔. ขอมพิสัย เสด็จเข้ามารดูใน เหมันตอุตุมาส ศุกลปักข์ บุษยฉัฏฐ

คำจารึก	คำอ่าน
๕. มีคุรุวารไถฺงไทฺยภาสาวาปฺลีเต้าสี เฑฺิน ๔ อฺอั ๖ คำพฺรำวาไฑ้วัฺน	๕. มีคุรุวารไถง ไทยภาษาว่าปีเต่าสี เดิน ๔ ออก ๖ ค่ำ พร่ำว่าได้วัน
๕ ไทฺย	๕ ไทย
๖. เปิฺกยีตฺถี ๖ ตัฺวนาฑีตฺถี ๓๘ ตัฺว นาฑีฤกษ์ ๓๕ พฺรจนฺทจรณ ยุโยฺกโสฐฐ สฺรเฑฺฒขฺีฑเข้าไกฺล้	๖. เปลิกยี ดิถี ๖ ตัว นาทีดิถี ๓๘ ตัว นาทีฤกษ์ ๓๕ พระจันทร์จรณ ยุโยคโสฏฐ เสด็จขดเข้าใกล้
๗. ทฺยมสฺมฺยง มฺยงมฺอสัฺบโพฺรฺอะ อฺวาฺยหฺน้ารฺอพฺรนกฺขตฺตฤกษ์ฏัฺว ถฺวัร ๒๒ ชื่วาสฺราวณฺณเทว	๗. เทียมเสมียงเมียงม่อสับเพราะ อว่ายหน้าร่อพระนักขัตฤกษ์ตัว ถ้วน ๒๒ ชื่อว่าศราวณะ เทว-
๘. ตาสฐิตฺตอยู่ไนมงกรบถวีราฺชี อตีตวรชินสาสฺนาคฺลาลฺว่งแลฺว ไฑ้ ๒๓๗๕ พฺรว	๘. ดาสถิตอยู่ในมังกรปถวีราศี อดีตวรชินศาสนาคลาล่วงแล้ว ได้ ๒๓๗๕ พระวั-
๙. สสาปฺลาฺย ๘ เฑฺินปฺลาฺย ๒๐ นัฺบ แตวัฺนนีคืฺนหฺลังอนาคตวรพุทฺธ สาสสฺนายัฺงจัมา	๙. สสาปลาย ๘ เดิน ปลาย ๒๐ นับ แต่วันนี้คืนหลัง อนาคตวรพุทธ ศาสนายังจักมา
๑๐. พาฺยหฺน้าบำนฺอ้ยมี ๒๖๒๓ พฺร วสสาปฺลาฺย ๔ เฑฺินปฺลาฺย ๑๐ ทัฺงวัฺนพฺรูก ถูเบาราณสาสน	๑๐. ภายหน้าบ่น้อยมี ๒๖๒๓ พระ วัสสา ปลาย ๔ เดิน ปลาย ๑๐ ทั้งวันพรูก ถูกโบราณศาสน
๑๑. ฏิกามาฬีสงเกฺ่ฏ เหฺฑนันบถม มหามุลสทฺธาทัฺงพาฺยไนแลพาฺย นฺอัะพาฺยไน	๑๑. ฏีกามาลีสังเกต เหตุนั้นปถม มหามูลศรัทธาทั้งภายในแลภาย นอก ภายใน
๑๒. หฺมาฺยมีมหาสฺวาธุเจ้าสงฆ์ราชา เปฺนเคฺล้าแลพฺรอริฺยสงฆ์เจ้า ชูวัฺตวาอา	๑๒. หมายมีมหาสวาธุเจ้าสังฆราชา เป็นเคล้า แลพระอริยสังฆเจ้า ชู่วัดวาอา-
๑๓. รามหฺินพาฺยนัฺอะเล้าหฺมาฺยมี พฺรอึงเจ้าสุวณฺณหฺรัฺอคำเขรางฺค ลมฺพกบุรีราชธา	๑๓. ราม หนภายนอกเล่าหมายมี พระองค์เจ้าสุวรรณหอคำเขลางค์ ลัมพกบุรีราชธา-
๑๔. ณีทีนีเปฺนเคฺล้าแลเจ้าพฺรฺยามหา อุบฺบราชาเจ้าพฺรฺยาราชฺชวึงเจ้า พฺรฺยารตฺต	๑๔. นีที่นี้เป็นเคล้า แลเจ้าพระยามหา อุปราชา เจ้าพระยาราชวงศ์ เจ้า พระยารัต-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. นหฺัวเมฺิงแกฺ้วเจ้าพฺรฺยาเชยฺย	๑๕. นหัวเมิงแก้ว เจ้าพระยาชัย
สฺงคฺรฺามเจ้าพฺรฺยาราชฺชบุต	สงคราม เจ้าพระยาราชบุตร
วรราชกณฺณิฏฺฐาชู	วรราชกนิษฐาชู่
๑๖. ตฺินแลเจ้าพฺรฺยาสฺรีสุริฺยะวิงฺสา	๑๖. ตนแล เจ้าพระยาศรีสุริยวงศา
จาฺงวาฺงอันเปฺนวรราชบิตุจฺฉา	จางวางอันเป็นวรราชปิตุจฉา
ติฺดกับด้วยราชเทวี	ติดกับด้วยราชเทวี
๑๗. ผู้เคฺล้าลำทฺับตฺอเท้าผู้เปฺนปาฺย	๑๗. ผู้เคล้า ลำดับต่อเท้าผู้เป็นปลาย
ราฺชบุตฺตาบุตฺตีชูตฺินแลท้าฺว	ราชบุตราบุตรี ชู่ตนแล ท้าว
ภฺยาเสฺนาอามาฺจไภ	พระยาเสนาอำมาตย์ไพร่
๑๘. ราฺชบชฺชาชู่ผู้ชูตฺินมารำเพิงเลฺง	๑๘. ราชประชาชู่ผู้ชู่คน มารำเพิงเล็ง
หฺันยฺังพฺรมหาชินธาตุเจ้าอฺัน	หันยังพระมหาชินธาตุเจ้าอัน
มหาวาตลิฺมไห่ย	มหาวาตะลมใหญ่
๑๙. มาพฺัตตียฺังสฺัตแลยอฑแกฺ้วตฺกลฺง	๑๙. มาพัดตียังฉัตรแลยอดแก้วตกลง
เหฺฑนฺันจิงจัไท้สมคฺคพฺร้อมพฺยง	เหตุนั้นจิ่งจักได้สมัครพร้อมเพรียง
กฺับ	กับ
๒๐. ฑ้วฺยกฺันแต่งยฺังราชทูตตฺินไช้ลฺอง	๒๐. ด้วยกัน แต่งยังราชทูตคนใช้ล่อง
ลฺงไพกฺราฺปทฺรจหฺลฺองไหฺว้สา	ลงไปกราบทูลฉลองไหว้สา
๒๑. เถิงสฺมเฑฺฒเอกราชพฺรมหากฺรสฺัต	๒๑. เถิงสมเด็จเอกราชพระมหากษัตริย์
เจ้าคฺลูงสีอยุทฺธิยาทฺวารว	เจ้ากรุงศรีอยุธยาทวารว-
๒๒. ฑีฝาฺยไต้แบฺรพฺรกุสฺินตาฺมไนฺย	๒๒. ดีฝ่ายใต้ แปรพระกุศลตามนัย
เหฺตุทฺังมฺวรสฺมเฑฺฒเอกราชพฺร	เหตุทั้งมวล สมเด็จเอกราชพระ
๒๓. มหากฺรสฺัตเจ้าคฺลุงสีอยุทฺธิยา	๒๓. มหากษัตริย์เจ้ากรุงศรีอยุธยา
ทฺวาราวฑีฝาฺยไต้แบฺรพฺรกุสฺิน	ทวารวดีฝ่ายใต้ แปรพระกุศล
๒๔. ตาฺมไนฺยเหฺตุทฺังมฺวรสฺมเฑฺฒ	๒๔. ตามนัยเหตุทั้งมวล สมเด็จ
เอกราชพฺรมหาขฺรสฺัตเจ้ามี	เอกราชพระมหากษัตริย์เจ้ามี
พฺรหฺรฺอรไทฺธ	พระหฤทัย
๒๕. ยินฑีบีติมักนักจิงพฺรราชฺชทาฺน	๒๕. ยินดีปิติมากนัก จิ่งพระราชทาน
แกฺ้วแลธฺองฑีธฺองคำบิฺวโชฏก	แก้วแลทองดีทองคำปลิว โชฏก
ถมฺภกขืนมา	ถัมภกขึ้นมา

คำจารึก	คำอ่าน
๒๖. จิฺงมีสนฺธพฺรฺอ้มพฺยงกฺันริรุ้งสา้ง แปฺลงเลิกยังสัฺตไบบถมขืนแถฺม ไหฺมไหฺย	๒๖. จิ่งมีฉันทะพร้อมเพรียงกัน ริรังสร้าง แปลงเลิกยังฉัตรใบปฐมขึ้นแถม ใหม่ ใหญ่
๒๗. แวฺทรฺอบ ๙ กำ ๔ นิฺวไหฺยกฺว่า ขฺองเกฺล้า ๔ นิฺวไบชั้นถฺว้รทุติฺย ไหฺยรฺอบ ๗ กำ ๔ นิฺว	๒๗. แวดรอบ ๙ กำ ๔ นิ้ว ใหญ่กว่า ของเก่า ๔ นิ้ว ใบชั้นถ้วนทุติย ใหญ่รอบ ๗ กำ ๔ นิ้ว
๒๘. ไหฺยกฺว่าขฺองเกฺล้า ๔ นิฺวสัฺตอุ้น เปฺนขฺองเกฺล้าแต่บูรา้นมี ๕ ชั้น ซ้ำไท้สา้งแปฺลง	๒๘. ใหญ่กว่าของเก่า ๔ นิ้ว ฉัตรอัน เป็นของเก่าแต่โบราณมี ๕ ชั้น ซ้ำได้สร้างแปลง
๒๙. สัฺตอุ้นแล้วทฺว้ยรชฺชฏขาอิฺทีไบ ๑ ไท้น้ำหฺนุ้ก ๗๕๓ ไหฺย รฺอบ ๔ กำ ๒ นิฺวสัฺตไบ ๑ แลฺว ทฺว้ยสุว	๒๙. ฉัตรอันแล้วด้วยรัชฏขาอีดดี ใบ ๑ ได้น้ำหนัก ๗๕๓ ใหญ่ รอบ ๔ กำ ๒ นิ้ว ฉัตรใบ ๑ แล้ว ด้วยสุว-
๓๐. ณฺณฐองทีหฺนุ้ก ๓๕๐ ไหฺยรฺอบ ๓ กำ ๒ นิฺว ตฺอปา้ยแกฺนเหฺล็ก ขืนแถฺมไหฺม่สฺองสฺอัะ	๓๐. รรณทองดีหนัก ๓๕๐ ใหญ่รอบ ๓ กำ ๒ นิ้ว ต่อปลายแกนเหล็ก ขึ้นแถมใหม่สองศอก

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศฺปลูะหฺม้าชุมฺพูถาฺยไหฺม่แลฺวฑฺวฺย	๑. คืบ ลูกหมากชุมพูถ่ายใหม่แล้วด้วย
รชฺชฏฺฐหฺนัก ๔๕๐ ไหฺย่ ๒ กำ ๓ นิ้ว	รัชฏฐหนัก ๔๕๐ ใหญ่ ๒ กำ ๓ นิ้ว
สุวณฺณฐฺองฑีหฺ่อ	สุวรรณทองดีห่อ
๒. หฺุ้มพาฺยบฺินหฺนัก ๙๑ กฺล้อง	๒. หุ้มภายบนหนัก ๙๑ กล้อง
สุวณฺณฐฺองฑีกาฺปบฺัวตู้มแกฺว้	สุวรรณทองดีกาบบัว ตุ้มแก้ว
ยฺอฑฉัตหฺนัก ๔๐๓ นัฺปเข้า	ยอดฉัตรหนัก ๔๐๓ นับเข้า
๓. ทฺังไบไรแลยฺอฑรฺอมสุวณฺณไฑ้	๓. ทั้งใบไรแลยอดรอมสุวรรณได้
น้ำหฺนัฺกสพฺพทฺังมฺวร ๘๐๐ รชฺชฏ	น้ำหนักสรรพทั้งมวล ๘๐๐ รัชต
หฺนัก ๑๑๐๐ เข้ากัฺนฉัต ๗ ไบ	หนัก ๑๑๐๐ เข้ากันฉัตร ๗ ใบ
๔. แลรฺอมคำปีฺวสฺย้ง ๑๘๙๑๒ แผฺ่น	๔. แลรอมคำปลิวเสี้ยง ๑๘๙๑๒ แผ่น
พฺรอฺิงเจ้าหฺรฺอคำขืนเสวฺิยราฺช	พระองค์เจ้าหอคำขึ้นเสวยราชย์
บาฺ้นเมิงนาฺนไฑ้ ๖ ปีฺลแลฺว	บ้านเมิงนานได้ ๖ ปีแล้ว
ตำนาฺน	ตำนาน
๕. เทิงหฺล้าฺงจัไฑ้สาฺ้งแถฺมไหฺ่มหื	๕. เทิงหล้างจักได้สร้างแถมใหม่ หื้อ
สาสฺนาก้า้นกุงรุงเริฺองบฺรเทิฺอง	ศาสนาก้านกุ่งรุ่งเรืองประเทือง
บา้นงาฺมหืเปฺน	บานงาม หื้อเป็น
๖. ถาวรวิบุลไวฺ้ยหืเปฺนทีไหฺ้วแลปูชา	๖. ถาวรวิบูลย์ไว้หื้อเป็นที่ไหว้แลบูชา
แก่ศฺุนแลเทวฑาตฺราฺป ๕๐๐๐	แก่คนแลเทวดาตราบ ๕๐๐๐
พฺรวสฺสา	พระวัสสา
๗. แท้ฑีฺล :॥ ฑฺวฺ้ยนิสนฺธผฺละนาบุญ	๗. แท้ดีหลี :॥ ด้วยนิสันธผลนาบุญ
ทฺัลาอฺันไฑ้เลิฺกยฺิกยฺอตฺอพฺร	ทั้งหลายอันได้เลิกยกยอต่อพระ
มหาชินธาฺตุแกฺ้น	มหาชินธาตุแกน
๘. ฉัตแลยฺอฉัตขืนแถฺม ๒ ชั้นฝูงนี	๘. ฉัตรแลยอฉัตรขึ้นแถม ๒ ชั้นฝูงนี้
ตฺันตฺัวข้าอฺันเปฺนอิสราธิบฺปติ	ตนตัวข้าอันเป็นอิศราธิบดี
บาฺ้นเมิงขฺอตฺังคำบ่นิ	บ้านเมิงขอตั้งคำปณิ-
๙. ธานบฺราถฺนาเปฺนพฺรอรหนฺตาเจ้า	๙. ธานปรารถนาเป็นพระอรหันตาเจ้า
ตฺันนึงไนสำนักแหฺ่งพฺรอริยเมเตฺต	ตนหนึ่งในสำนักแห่งพระอริยเมตไตร-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. ญฺยเจ้าอุ๋นจ๋เกิฏมาพาฺยหฺน้านุ๋น แท้ยาคฺลาฺฑยาคาทฺย่งแท้ ฑีหฺลี	๑๐. ยเจ้า อันจักเกิดมาภายหน้านั้น แท้ อย่าคลาดอย่าคลาเที่ยงแท้ ดีหลี
๑๑. แฑ่เทิอ :|| ผู้ข้านามบญฺติชื่วา พฺลวิเชฌฺยภิกฺขุลิกฺขิตอุสาห	๑๑. แด่เทอะ :|| ผู้ข้านามบัญญัติชื่อว่า พลวิชัยภิกขุ ลิขิตอุตสาหะ
๑๒. แต๋มขฺยรเพิฺอหืแลฺวคำบุพฺพ เจตนาแห่งมหาราฺชหฺลงฺวเจ้า แท้ฑีหฺลี	๑๒. แต้มเขียนเพื่อหื้อแล้วคำบุพพ- เจตนาแห่งมหาราชหลวงเจ้า แท้ดีหลี
๑๓. นิพฺพานบจฺจเยาเหาตุ เวานิจฺจ๋ธุวๆธุวๆ :||	๑๓. นิพฺพานปจฺจโย โหตุ โว นิจฺจ๋ ธุวๆ ธุวๆ :||

ลป. ๔
จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง
พ.ศ. ๒๓๘๒

(วันอาทิตย์ วันกาบสี เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๘ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๐๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๓๘๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ไวฺยคำชูสาสฺนา ๕ พฺนวสฺสา ॥	๑. ไว้ค้ำชูศาสนา ๕ พันวัสสา ॥
๒. จุฑสกฺกพฺทไท้ ๑๒๐๑ ตฺวไน	๒. จุลศักพทะได้ ๑๒๐๑ ตัว ใน
กุญฺชรสฺนำกมฺเพาชฺชขฺรอม(ภ)	กุญชรฉนำ กัมโพชขอม(พิ)
๓. ไสสฺรเฑจเขามาไนคิมฺหอุตฺตุ	๓. สัย สรเด็จเข้ามาในคิมหอุตุ
แวสาขมาสาสุกฺล	ไวสาขมาส ศุกร
๔. .กฺษอฏฐมีรวิวารไถงไทยภาสาวา	๔. (ปั)กษ์อัฐมี รวิวารไถงไทยภาษาว่า
ปฺลีกัฑไค้ยเฑือร ๘	ปีกัดได้ เดือน ๘
๕. อฺอ้ ๘ คำวัน ๑ ไทย กาบสีมีตฺถี	๕. ออก ๘ ค่ำ วัน ๑ ไทยกาบสี มีดิถี
๘ จนฺทจรณยุคฺคติสฺรเฑจเข้า	๘ จันทร์จรณยุคติสรเด็จเข้า
๖. ทฺยมนกฺษตฺตฤ ตฺวถ้วร ๑๑	๖. เทียมนักษัตรฤ(กษ์)ตัวถ้วน ๑๑
ชฺวาบุพฺพผลคุณเทวตาไน	ชื่อว่า บุรพผลคุณี เทวดาใน
๗. สิฒราสีอตีตวรชินสาสฺนาคฺลา	๗. สิฒราศี อตีตวรชินศาสนาคลา
ลฺวงแลฺวไฑ้ย ๒๓๘๓ พฺร	ล่วงแล้วได้ ๒๓๘๓* พระ

---

* นับแบบลังกา

คำจารึก	คำอ่าน
๘. วส̄สาอนาคตวรพุทฺธสาสฺนายฺงจั	๘. วัสสา อนาคตวรพุทธศาสนายังจัก
มาพายฺหฺน้ามี ๒๖๑๗ พฺรวส̄ส	มาภายหน้ามี ๒๖๑๗ พระวัสส–
๙. าแท้ฑฺลี บถมมหามูลสฑฺธาเจ้า	๙. าแท้ดีหลี ปฐมมหามูลศรัทธา เจ้า
มหาอุบฺปราชานราธิ	มหาอุปราชานราธิ–
๑๐. บตีหฺรฺอหฺน้าเมิฺองลคฺอรเปฺนเคฺล้า	๑๐. บดีหอหน้าเมืองละคอนเป็นเค้า
เปฺนบฺรธาฺนแกอคฺคราชเท	เป็นประธาน แก่อัคคราชเท–
๑๑. วีราชบุตฺตาบุตฺตีราชวงฺสาชูตฺน	๑๑. วี ราชบุตราบุตรีราชวงศาชู่ตน
แลพีฺนฺอง้ชูผู้ชูคฺน บังเกิฏ	แลพี่น้องชู่ผู้ชู่คน บังเกิด
๑๒. เจตนาสฑฺธาโยฺษยิ่ง จิ่งไฑ้สาง้	๑๒. เจตนาศรัทธาโยดยิ่ง จิ่งได้สร้าง
ยังชฺองนั่งสงฆ์าบฺรจิตริสฺนาแลว	ยังชองนั่งสังฆาประจิตรริสนาแล้ว
๑๓. ฑ้วฺยแก้วแลคำแฑงแสงเริ่งเริ่อ	๑๓. ด้วยแก้วแลคำแดงแสงเรืองเรื่อ
ฑูงาม แลไฑ้สาฺงยังสีลาปต	ดูงาม แลได้สร้างยังศิลา(ปต–
๑๔. กาทุงแลวฑ้วฺยแผฺนหฺรินสฺองตั๋ว	๑๔. กา)ทุง แล้วด้วยแผ่นหินสองตัว
มีเทวบุตฺตสฺองตฺนนั่งคฺรู้เข้า	มีเทวบุตรสองตนนั่งคู้เข่า
๑๕. ไหฺว้ถือสาฺยทุงเพิ่อถฺวาฺยปูชาพฺร	๑๕. ไหว้ถือสายทุง เพื่อถวายบูชาพระ
พุทฺธเจ้าแลมหาชินทฺธาฺตุเจ้า	พุทธเจ้าแลมหาชินธาตุเจ้า
ตฺราฺบ	ตราบ
๑๖. ๕ พฺนั(พฺร....แทฑฺลี นิพฺพา)น	๑๖. ๕ พัน (พระวัสสา แท้ดีหลี นิพฺพาน)
บจฺจเยาเหาตุเมนิ..॥	ปจฺจโย โหตุ เม นิ(จฺจั) ॥

ลป. ๔
จารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง
พ.ศ. ๒๓๓๙
ด้านที่ ๑

๑๔ ติถี
๓๘ นาที

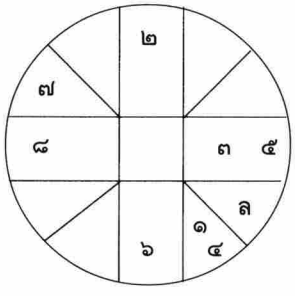

๒ ฤกฺษ
๔ นาที

(วันจันทร์ วันเมิงไค้ เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๓๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ๐๏๐ ॥ สีรสุภนมสสตู ॥ จุฑสกราชได้ ๑๑๕๘ ตัว	๑. ศรีศุภนมัสดุ จุลศักราชได้ ๑๑๕๘ ตัว
๒. ไนปีลรวายสีเดือนญีเพงเมงวัน จันไทเมิงไค้ติถี	๒. ในปีระวายสี เดือนยี่เพ็ง เม็งวัน จันทร์ ไทยเมิงไค้ ดิถี
๓. ๑๔ ตัวนาที ๓๘ ตัวฤกฺษ ๒ ตัว นาที ๔ ตัวไนเมสสราสี	๓. ๑๔ ตัว นาที ๓๘ ตัว ฤกษ์ ๒ ตัว นาที ๔ ตัว ในเมษราศี
๔. มีวรธมาณฉายาอันอูตตมสัมเดจ บำพิตรมหาราชเจ้า	๔. มีวัฒมาณฉายาอันอุดม สมเด็จ บพิตรมหาราชเจ้า

คำจารึก	คำอ่าน
๕. ต์นเปนอธ์ปติ ไนสีรพิงตราสฐิต ชยงไหมต์	๕. ตนเป็นอธิบดีในศรีพิงตราสถิต เชียงใหม่ ๓-
๖. นเปนเจ้าแกนริสสรทังหลายเปน เคล้ากับทัง	๖. นเป็นเจ้าแก่นริศรทั้งหลายเป็น เคล้ากับทั้ง
๗. พรกรรโลงครร้อคคราชมาดาแล พรราชกันณิฐา	๗. พระกรรโลงครรภ์อัครราชมาดาแล พระราชกนิษฐา
๘. ต์นเปนเจ้าแกเมืองนคอรเขลาง เปนเคล้า	๘. ตนเป็นเจ้าแก่เมืองนครเขลาง เป็นเคล้า
๙. ถัดนันมีพรราชกันณิฐา ๕ พรอ์งคแลราชภคินิต์	๙. ถัดนั้นมีพระราชกนิษฐา ๕ พระองค์แลราชภคินี ๓-
๑๐. นเปนน้องด้วยลำดับกัน มียาณ ยูทฺธวิสูทฺธสทฺธาเ	๑๐. นเป็นน้องด้วยลำดับกัน มีญาณ ยุตวิสุทธศรัทธา
๑๑. เสยไนพูทฺธสาสนามานักมักไคร ไหหมันคูลง	๑๑. ไสยในพุทธศาสนามากนัก มักใคร่ ให้มั่นคง
๑๒. เปนเคลาเปนมูลไนพรวรชินธาตู เจ้าลามพก	๑๒. เป็นเค้าเป็นมูลในพระวรชินธาตุ เจ้าลัมพะกะ
๑๓. ปูรีเรืองหืมรกาลปรมาณห้าพัน พรวสสาค์บันด	๑๓. บุรีเรืองหมื่นกาล ประมาณห้าพัน พระวัสสา ก็บันด-
๑๔. านปราสาทอวัยโอดวรสำปติพัรด ทังหลายมี	๑๔. าลประสาทอวยโอดวรสมบัติพัสตร์ ทั้งหลาย มี
๑๕. ต์นวาสืมบัตต์นนองเนืองนำมา ปูชา ทูกปีลเ	๑๕. ต้นว่าสมบัติตนนองเนือง นำมา บูชาทุกปี
๑๖. เดิอรมาบ์มีขาดสืมเดฒมหาราช เจ้าต์นตัรสแจ้	๑๖. เดือนมาบ่มีขาด สมเด็จมหาราช เจ้าตนตรัสแจ้-
๑๗. งดวัยเยญธมมอันดี มีพรหีฤไทย บ์อิ่มด้วยอัน	๑๗. งด้วยเญยธรรมอันดี มีพระหฤทัย บ่อิ่มด้วยอัน
๑๘. พำเพงสมพรานอันยิงจิงปกเติน เชิบชอบปรา	๑๘. พำเพ็งสมภารอันยิ่ง จิ่งปกเติน เชินชอบปรา-
๑๙. กอบดวัยพรราชสทฺธาจิงไดสาง แปลงยังลำ	๑๙. กอบด้วยพระราชศรัทธา จิ่งได้สร้าง แปลงยังลำ-

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ตายัเหลักมาติดตอกอ๋แปงไว้ไห เปนทีฐาวระ	๒๐. ต้ายเหล็กมาติดต่อก่อแปลงไว้ให้เป็นที่ถาวร
๒๑. กวางขวางหมันยืนยาวสืบสืบไพ พายหน้าต	๒๑. กว้างขวางมั่นยืนยาวสืบสืบไปภายหน้าต–
๒๒. ราบ ๕๐๐๐ ปีล แม้นเยาคาวจร นปราชบณดีตต	๒๒. ราบ ๕๐๐๐ ปี แม้นโยคาวจรนักปราชญ์บัณฑิต
๒๓. ทาวพรยาฝูงลวงแลวอันทานได้ สางแปลงพ	๒๓. ท้าวพระยาฝูงล่วงแล้ว อันท่านได้สร้างแปลงพ–
๒๔. รมหาชินธาตูสถู+บ+วิหานสืบสืบ มาแลวค๋อดีทัง	๒๔. ระมหาชินธาตุสถูปวิหารสืบสืบมาแล้วก็ดี ทั้ง

หมายเหตุ ในจารึกหลักนี้มีการใช้รูปสระอีแบบพิเศษ เขียนต่อจากพยัญชนะต้น พบใช้ ๓ คำ ในคำว่า อธิบดี (ด.๑ บ.๕) ราสี (ด.๒ บ.๔) และ นี (ด.๒ บ.๕)

ด้านที่ ๒

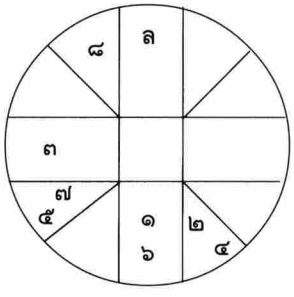

(ดวงระหว่างวันที่ ๒๘ – ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๒๘๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. พรยาฝูงจักสืบไพพายหน้าคันได้หั	๑. พระยาฝูงจักสืบไปภายหน้าครั้นได้หั–
๒. นได้ไหวสาปูชาคารวทีนีจูงให้อนูเมาท	๒. นได้ไหว้สาบูชาคารวะที่นี้ จุ่งให้อนุโมท–
๓. นาเอำโกฐากนาบูนอันนีจึงม̄นักเทิอ	๓. นาเอาโกฐากนาบุญอันนี้จงมากนักเทอะ
๔. ดวัยบูญราส๎อันผูข้าทังหลายได้กตาธิกานเ–	๔. ด้วยบุญราศีอันผู้ข้าทั้งหลายได้กตาธิการเ–
๕. ยิองน๎ขอจูงเปนบกกตูบนิไสปรไจคุ์มชูไพตรา์บ	๕. ยื่องนี้ ขอจุ่งเป็นปกตูปนิสัยปัจจัยค้ำชูไปตราบ
๖. จูจอัดรอัดเนรพานแกผูข้าทังหลา	๖. จูจอดรอดเนรพานแก่ผู้ข้าทั้งหลา–
๗. ยอน ๑ คอแปรปรายยังวรบูญกีรยา	๗. ย อัน ๑ ก็แปรปรายยังวรบุญกิริยา

คำจารึก	คำอ่าน
๘. นาบูนอันนิจูงไหไพรอดเถิองยงั เทพฺยดา	๘. นาบุญอันนี้ จุ่งให้ไปรอดเถิงยัง เทพยดา
๙. อินทพรหฺมมเทสฑบานเมิอง วัดวาทีนิเป	๙. อินทร์พรหมเทศ บ้านเมือง วัดวาที่นี้เป็-
๑๐. นเคล้าเทพฺพดาชูตน์จุ่งเมาทนา บูญนิเทิอ	๑๐. นเค้า เทพยดาชู่ตนจุ่งโมทนา บุญนี้เทอะ
๑๑. อนั ๑ คออูททิสไพเถิงคูรบา อาจานเป็นเค	๑๑. อัน ๑ ก็อุทิศไปเถิงครูบา อาจารย์เป็นเค้-
๑๒. ล้าปูยาพ่อเถ้าแมเถ้าพายพายแม กรกู	๑๒. าปู่ย่าพ่อเถ้าแม่เถ้าพายพายแม่ ตระกู-
๑๓. ลยวิงสายาติชูผูชูค์จูงเมาทนา เอ๋าบูญนีชู	๑๓. ลยวงศาญาติชู่ผู้ชู่คน จุ่งโมทนา เอาบุญนี้ชู่
๑๔. ค์นเทิสพฺพสตตวไหยต์วนอ้ย อันผูข้าทลายได	๑๔. คนเทอะ สรรพสัตว์ตัวใหญ่ตัวน้อย อันผู้ข้าทั้งหลายได้
๑๕. กำจัดข้าตีมิค์นเปนต์นแลสตั นอยไหยชางมา	๑๕. กำจัดฆ่าตี มีคนเป็นต้น แลสัตว์ น้อยใหญ่ช้างม้า
๑๖. ว์วค์วายหีมารับเอ๋าสวนบูนนี แลวหีไดเสวิย	๑๖. วัวควาย หื้อมารับเอาส่วนบุญนี้ แล้วหื้อได้เสวย
๑๗. สูกชูต์วอนั ๑ คอแปรปราย รอัดช้างมาว์วค์วาย	๑๗. สุขชู่ตัว อัน ๑ ก็แปรปราย รอดช้างม้าวัวควาย
๑๘. สดลยงัดูชูต์วหีหายจาัก เวรานูเวนแก	๑๘. สัตว์เลี้ยงดูชู่ตัว หื้อหายจาก เวรานุเวรแก่
๑๙. กันแลวจงได้เถิงเนรพานชูต์วเทิอ	๑๙. กัน แล้วจงได้เถิงเนรพานชู่ตัวเทอะ
(ต่อไปนี้จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา)	
๒๐. จุ๋ดเปฺนคาลำตฺ้ายแลเหฺลม ๕๐ เงฺินขาฺวเหฺ้ลม ๒๒	๒๐. จัดเป็นค่าลำต้ายแลเล่ม ๕๐ เงินขาวเล่ม ๒๒
๒๑. เงฺินพฺองลำ ๑๓๐ พฺองขาฺว ๓๕ พฺองคาเปฺนเงฺิน ๕๐๐๐ เงฺินไส	๒๑. เงินพองลำ ๑๓๐ พอง ขาว ๓๕ พอง ค่าเป็นเงิน ๕๐๐๐ เงินใส่

ลป. ๖
จารึกวัดบ้านด่าน
พ.ศ. ๒๐๓๙
ด้านที่ ๑

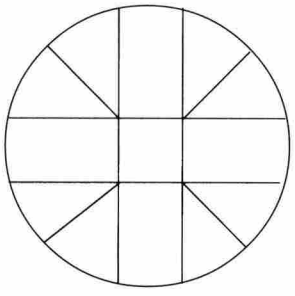

(วันศุกร์ วันเปลิกยี เดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๓๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ॥ สกฺราชะได ๘๕๘ ตวัไนปี	๑. ॥ ศักราชได้ ๘๕๘ ตัว ในปี
รวายสี	ระวายสี
๒. เดิน ๘ ออกสองคำวนัสุกไท	๒. เดิน ๘ ออก ๒ ค่ำ วันศุกร์ ไทย
วนัเปลิกญี(สำ)	วันเปลิกยี (สม)
๓. เดจพรเปนเจาตนซีศฺริธมฺมมหา	๓. เด็จพระเป็นเจ้าตนชื่อศรีธรรมมหา
บรมจกฺรว	บรมจักรวั–
๔. ตฺติธมฺมิกราชาธิราชะบวร	๔. ตติธรรมมิกราชาธิราชบวร
นเรนฺทฺรมณูลส	นเรนทรมนูญส–

คำจารึก	คำอ่าน
๕. กลเลากวิไชญะตฺรีภูวนาวตงัควะ	๕. กลโลกวิชัยตรีภูวนาวตังค ว-
๖. รวงัสะวิสุธมกุตะมณิภูตาธิปะติ บพิ	๖. รวังศ วิสุทธิ มกุฎมณิภูตาธิบดี บพิ-
๗. ตฺรบงัเกิดปฺริติโสมะนัดสะญินดิ ไนพร	๗. ตร บังเกิดปีติโสมนัสยินดี ในพระ
๘. สรีรตนไตฺรเจาจิงไวนา ๓๐๐๐๐๐	๘. ศรีรัตนไตรเจ้า จิ่งไว้นา ๓๐๐๐๐๐
๙. (แล)ศนทังมวนฝูงนิกบัวดับาน ดา	๙. (แล)คนทั้งมวลฝูงนี้กับวัดบ้าน ด่า-
๑๐. นไนพนันาชยงดีแล เจาแสน	๑๐. นในพันนาเชียงดีแล เจ้าแสน-
๑๑. กนัละญานะเจาหมืนลามนาโห	๑๑. กัลยาณ เจ้าหมื่นล่ามนา โห-
๑๒. ราธิปะดิเจาพนันหังสิตางเมิง สีร	๑๒. ราธิบดี เจ้าพันหนังสือ ต่างเมือง ศรี
๑๓. มงัคะลรับอาดญาพระเปนเจา	๑๓. มังคล รับอาชญาพระเป็นเจ้า
๑๔. หิมาตองจารีตฝงไวตเทาสิ	๑๔. หื้อมาต้องจารีตฝังไว้ต่อเท่าสิ้-
๑๕. นสาสนาตฺราบไดสาสนาพรพุธ	๑๕. นศาสนา ตราบใดศาสนาพระพุทธ
๑๖. เปนเจาญังผูไดหากเอาออก	๑๖. เป็นเจ้ายัง ผู้ใดหากเอาออก
๑๗. (จา)กพระพุธเจาอยาหิมนั	๑๗. (จา)กพระพุทธเจ้า อย่าหื้อมัน

ด้านที่ ๒

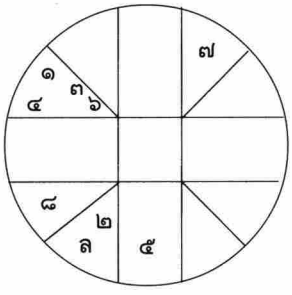

(วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๐๓๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. มนัญีนอบายทังสีหีเปนทีไพแหงม	๑. มันยืน อบายทั้งสี่หื้อเป็นที่ไปแห่งมั–
๒. นัผูเอาออกแดฅนมี ครัวทิดนนนึง	๒. นผู้เอาออกแด คนมีครัวทิดนนหนึ่ง
๓. ทิดพุดนึงอายหนำนิงสามเพิงนิงญีหลวง	๓. ทิดพุดหนึ่ง อ้ายหน่อหนึ่ง สามเพิงหนึ่ง ญีหลวง
๔. นึง อายสินนิง โมกนิง นางกองนิง แกว	๔. หนึ่ง อ้ายสินหนึ่ง โมกหนึ่ง นางกองหนึ่ง แก้ว
๕. นิง ทำรดันิงฅนเงินเทานีแลหมูคน	๕. หนึ่ง ทำรัดหนึ่ง คนเงินเท่านี้แลหมู่คน
๖. ญินดีชาวจนันิงญีละนิงสืบขับนิง	๖. ยินดี ชาวจันหนึ่ง ญี่ละหนึ่ง สืบขับหนึ่ง

คำจารึก	คำอ่าน
๗. อายหายนิง หลาแตนนึง หังนึง ปู	๗. อ้ายหายหนึ่ง หล้าแตนหนึ่ง หงหนึ่ง ปู่
๘. หลานึง พุดนึง ทิดสกันิง ปูเหม นิง	๘. หล้าหนึ่ง พุดหนึ่ง ทิดสักหนึ่ง ปู่เหม หนึ่ง
๙. แกวครังนึง อายซีนึง อายหงวน นึง	๙. แก้วครั่งหนึ่ง อ้ายซีหนึ่ง อ้ายหงวน หนึ่ง
๑๐. สินนอยนิง ปูเจดนึง อายเหรึง นึง	๑๐. สินน้อยหนึ่ง ปู่เจ็ดหนึ่ง อ้ายเหริง หนึ่ง
๑๑. สิบพายนิง หนิ่พีนนิง ญีนอย นึง สา	๑๑. สิบพายหนึ่ง หน่อพินหนึ่ง ญี่น้อย หนึ่ง สา–
๑๒. มสอยนิง นางพยงนิง นางกอน นึง	๑๒. มส้อยหนึ่ง นางเพียงหนึ่ง นางก้อน หนึ่ง
๑๓. นางหลอยนึง สามวอกนึง ไสเหิง ผู	๑๓. นางหลอยหนึ่ง สามวอกหนึ่ง ไสเหิง ผู้
๑๔. นิง ทิดเงินนิง	๑๔. หนึ่ง ทิดเงินหนึ่ง

ลป. ๗
จารึกดอยจำ
พ.ศ. ๒๐๔๕
ด้านที่ ๑

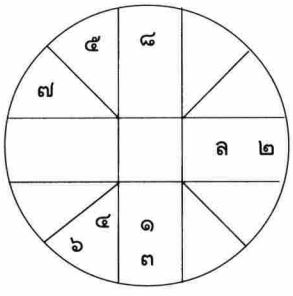

(วันอาทิตย์ วันเปิกยี เดือนอ้าย ไทยใหญ่* หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๙ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๔ ตรงกับวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๐๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศีรศุภมสตุ มะหาสกักราชได ๑๔๒๔ ตัว	๑. ศรีศุภมัสดุ มหาศักราชได้ ๑๔๒๔ ตัว
๒. จุฬัสกักราช ๘๖๔ ตวัเปนปีโดย ค่ดีม่คด	๒. จุลศักราช ๘๖๔ ตัวเป็นปีโดย คดีมค–
๓. ท่วาบีจ่พ่หนใหวาเตาเสด สำเรจในเดินจยง	๓. ธว่าปีจอ พอหนไทยว่าเต่าเส็ด สำเร็จในเดินเจียง

* เดือนไทยใหญ่, ไทยลื้อ เร็วกว่าภาคกลาง ๑ เดือน

คำจารึก	คำอ่าน
๔. รยงติถีถวนเก้าเข้าอุต่ราสาท ศาดด้วยนักสัด	๔. เรียงดิถีถ้วนเก้า เข้าอุตราษาฒ คาดด้วยนักษัตร
๕. จัดเปนรึก ๒๑ ตัววนัอาทิตฺย เมงเลงหน	๕. จัดเป็นรึก ๒๑ ตัว วันอาทิตย์ เม็ง เล็งหน
๖. ไทวาเปลิกญีญามแตรจัใกล ทยงปยงดูน็บภ	๖. ไทยว่าเปลิกยี ยามแตรจักใกล้ เที่ยง เปียงดูนพ-
๗. ค่ร่ห่ทังหลายห̄มายในทวาทส อาวาสมีพระ	๗. เคราะห์ทั้งหลาย หมายในทวาทส อาวาส มีพระ
๘. ราชอาทิตฺยแลอังคาร̄อยู่ในดุล ขุนพระสุกฺขแล	๘. ราชอาทิตย์แลอังคารอยู่ในตุลย์ ขุนพระศุกร์แล
๙. พุธ̄อยู่ในกนัพระจนัทกอบดวัย ลักตรสกั̄อยู่มงั	๙. พุธอยู่ในกันย์ พระจันทร์กอบด้วย ลัคน์ ตระสักอยู่ในมัง-
๑๐. กอรราหูจอรในเมัสหองวิเสัด พระสภพ̄บ	๑๐. กร ราหูจรในเมษ ห้องวิเศษ พฤษภ พบ
๑๑. พระหสวะดี̄อยูพรอมเปนคูเมถุน ขุนพระเสา	๑๑. พฤหัสบดีอยู่ พร้อมเป็นคู่เมถุน ขุนพระเสาร์
๑๒. ̄อยูหนัชนัไหเปนสักขิพายบนหน พายตำสำมะ	๑๒. อยู่หั้น ชั้นให้เป็นสักขีภายบน หน ภายต่ำส่ำม-
๑๓. นุสวิใสใถรเปนเค้าวาน้าสมเดจ บพิตรพระ	๑๓. นุษย์วิสัย ไถรเป็นเค้าว่า น้าสมเด็จ บพิตรพระ
๑๔. เปนเจ้าหากเปนอาทิหองพระ ราชมนตรีมีพนั	๑๔. เป็นเจ้าหากเป็นอาทิ ห้องพระ ราชมนตรี มีพัน
๑๕. โคดพวกขนัห̄มืนน̄อยต̄ำชลูนจูลา ตองแตมเจาร̄อย	๑๕. โคด พวกขัน หมื่นน้อยคำชลูนจุลา ต้องแต้ม เจ้าร้อย

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ดงเดกชายหมายเปนสักขิภิญาน	๑. ดงเด็กชาย หมายเป็นสักขีพยาน
ในเขตรทาน	ในเขตทาน
๒. ปรการดังนีชีเมือจัข่นาตราวา	๒. ประการดังนี้ ชือเมื่อจักคณา ตราว่า
เจ้าพวกพรมหนัง	เจ้าพวกพรหมหนัง-
๓. สือถือมิตรสนันเถาเอาเจ้าพุดธิมา	๓. สือ ถือมิตรสันเถา เอาเจ้าพุทธิมา
จารเปนครูชูกุสล	จารย์เป็นครู ชูกุศล
๔. โกถาสแดสมเดจบพิตรพระอักค่	๔. โกฐาสแด่สมเด็จบพิตรพระอัคค
ราชมาดาพระ	ราชมาดา พระ
๕. ม่หาเทวีเจ้าข่นาไวกบัพระเจ้า	๕. มหาเทวีเจ้า คณาไว้กับพระเจ้า
ญังดอยจำธำลาน	ยังดอยจำ ทำล้าน
๖. เบัเปนจังหนัสัมพนัดวัยนักบุญ	๖. เบ้เป็นจังหัน สัมพันธ์ด้วยนักบุญ
ทังหลายไถฅน	ทั้งหลายไถ่คน
๗. ไวอุปถากสิบครวัฅนเมิงสองครัว	๗. ไว้อุปัฏฐากสิบครัว คนเมิงสองครัว
เปน ๑๒ ครัว	เป็น ๑๒ ครัว
๘. แตนีเมิอหน้าถ้าต่สุดสาสณาทาว	๘. แต่นี้เมือหน้า ถ้าต่อสุดศาสนา ท้าว
พระญาอามาตฺย	พระยาอามาตย์
๙. ราชมนตรีผูใดเมิอหน้าลุนห้ลา	๙. ราชมนตรีผู้ใดเมื่อหน้า ลูนหล้า
ลูกหลานเหลน ใ	ลูกหลานเหลน
๑๐. เหนญาลีดรีดอนัทานดวัย	๑๐. เห็นอย่าลิดรีดอันทาน ด้วย
ประการดังนี้ |||	ประการดังนี้ |||
๑๑. อาจารญาวิลาดปาแดงครวั ๑	๑๑. อาจารย์ญาวิลาสป่าแดงครัว ๑
ลิบทองครวั ๑ ทำ	ลิบทองครัว ๑ ธรรม-
๑๒. บานครวั ๑ อ่โนครวั ๑ หนอย	๑๒. บาลครัว ๑ อโนครัว ๑ หน้อย
ขอดครวั ๑ จนั	ขอดครัว ๑ จัน

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. ครวั ๑ ลวะครวั ๑ บุนหลวง ครวั ๑ ตำ	๑๓. ครัว ๑ ลวะครัว ๑ บุญหลวง ครัว ๑ คำ
๑๔. ครวั ๑ อาจานธำมะเตชะครวั ๑	๑๔. ครัว ๑ อาจารย์ธรรมเตชะครัว ๑
๑๕. รอมข้าพระหากเงินพระ ๑๐ ครวั	๑๕. รอมข้าพระหากเงินพระ ๑๐ ครัว

ลป. ๘
จารึกฐานพระพุทธรูปไสยาสน์วัดเกาะวาลุการาม
พ.ศ. ๒๑๔๕

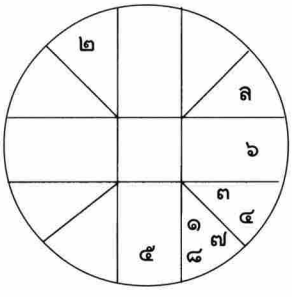

(วันพุธ วันระวายสง้า เดือนเจียง ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๑ ภาคกลาง แรม ๔ ค่ำ จ.ศ. ๙๖๔ ตรงกับวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๑๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีเตาญีจุฬ์สกราช ๙๖๔ ตั๋ว เดือนจยงแรม ๒ คำ วัน ๔ + ไทรวายสงา + ไสติถีตั๋วนิงนาที ติถี ๓๕ ฤกฺษ ๒๑ นาที ๑๗ ตั๋ว ไนเมสราสีอตีตวระพุดธะสาสนา อันลวงแลวได ๒๑๔๖ วัดสา ปลาย ๕ เดือนแลนิงวันไนวันนิ อานะคะตะพุดธสาสะนายังจักมา พายหนา ๒๘ (๕๓)....	๑. ปีเต่ายี จุลศักราช ๙๖๔ ตัว เดือนเจียง แรม ๒ ค่ำ วัน ๔ ไทยระวายสง้าไซร้ ดิถีตัวหนึ่ง นาที ดิถี ๓๕ ฤกษ์ ๒๑ นาที ๑๗ ตัว ในเมษราศี อตีตวรพุทธศาสนา อันล่วงแล้วได้ ๒๑๔๖ วัสสา ปลาย ๕ เดือน แลหนึ่งวันในวันนี้ อนาคตพุทธศาสนายังจักมา ภายหน้า ๒๘ (๕๓)....

คำจารึก	คำอ่าน
๒. ปลาย ๖ เดือนแล ๒๙ วันนับ แต่พุรกแล่พรญาแสนหลวงพิงไชย นคอนแลพระสังฆเจ้ามิไจไส สดัธาซักเชือนขุนแสนขุนหมืน นกบุญ์เจ้าทังหลายส้างพุดทฺธ รูปเจ้าอิงนีเจ้าหัวแสนหลวงไน เปฺนอปถัมภกหีแล้วกำมะภาระได หฺลอไนเดิอ(น)....	๒. ปลาย ๖ เดือน แล ๒๙ วัน นับ แต่พรูกแล พญาแสนหลวงพิงไชย นครแลพระสังฆเจ้ามีใจใส่ ศรัทธาซักเชิญขุนแสนขุนหมื่น นักบุญเจ้าทั้งหลายสร้างพุทธ รูปเจ้าองค์นี้ เจ้าหัวแสนหลวงไน เป็นอุปถัมภกหื้อแล้วกรรมภาระ ได้ หล่อในเดือ(น)....
๓. เมงวัน ๕ ปริสุดธดวยนกัฺษต ฤกฺษต์วถวนสามชีกฺฤาติฺตกา ยามแตรทยงวันเพิอหีเปน ปกตุปนิไสฺยแกสบพันญุตนญาณ แกทาญกชูต์นเพิอจักหีเปนจิร (ถีติ)ตาบต่อเท้า ๕๐๐๐ พระ วดัสาเสรจ ฯฯะะ	๓. เม็งวัน ๕ ปริสุทธด้วยนักษัตร ฤกษ์ตัวถ้วนสามชื่อกฤติกา ยามแตรเที่ยงวัน เพื่อหื้อเป็น ปกตุปนิสัยแก่สัพพัญญุตญาณ แก่ทายกชู่ตน เพื่อจักหื้อเป็นจิร (ฐิติ)ตราบต่อเท่า ๕๐๐๐ พระ วัสสาเสร็จ ฯฯะะ

ลป. ๙
จารึกวัดพระแก้วดอนเต้า

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ขาสางวดันีก่ดีใหบุ	๑. ข้าสร้างวัดนี้ก็ดี ให้บุ-
๒. ญแกเจ๋ามะหาราซะบางแ	๒. ญแก่เจ้ามหาราชบ้างแ-
๓. ลชาวเจ๋าตนใดก่ดี คนผูใดก่ดี	๓. ล ชาวเจ้าตนใดก็ดี คนผู้ใดก็ดี
๔. ไดมาอยูจุงจำเรินบุญ ต่เท๋าเมือง	๔. ได้มาอยู่จุ่งจำเริญบุญต่อเท่าเมือง
๕. ฟาแลนยรพานผิผูใดเปนข๋าพุระเ	๕. ฟ้าแลเนียรพาน ผิผู้ใดเป็นข้าพระเ-
๖. จ๋าใสใหถือจงัหนัเจ๋ากูตน ๑ ญา ให	๖. จ้าไซร้ให้ถือจังหันเจ้ากูตน ๑ อย่า ให้
๗. ขาดสกัวนัทีดินพุราวตานลูก หมากรา	๗. ขาดสักวัน ที่ดิน พร้าว ตาล ลูก หมาก รา-
๘. กไมทงันีไวแัข๋าพุระผูดยวใคุร ญาได	๘. กไม้ทั้งนี้ไว้แ(ก่)ข้าพระผู้เดียว ใคร อย่าได้
๙. กลวัเกลาสกัอนัวดันีบมีไดออก สกัแห	๙. กลั้วเกลาสักอัน วัดนี้บ่มิได้ออก สักแห่-
๑๐. งเท๋าใหออกเจ๋าเมืองงาวผูดยว ดาย	๑๐. ง เท่าให้ออกเจ้าเมืองงาวผู้เดียว ดาย

ลป. ๑๐
จารึกฐานพระพุทธรูปวัดวิชัย
พ.ศ. ๒๒๑๗

(วันจันทร์ เดือน ๕ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้น ๒ ค่ำ จ.ศ.(๑๐)๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๒๑๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สฺระขฺราชได ๓๖ ต(วั)(ปี)	๑. ศักราชได้ ๓๖ ตัว ปี
____(ปิ)กาบญี เดิน ๕ ..ก ๒ ตำ	____(ปี)กาบยี เดิน ๕ (ออ)ก ๒ ค่ำ
๒. สางพฺระเจาผูเคาวาหมืนนอย	๒. สร้างพระเจ้า ผู้เค้าว่าหมื่นน้อย
(นอบ)มงคน เมือ(ยัง)เปนชี(ผู)	(นอบ)มงคล เมื่อยังเป็นชี (ผู้)
๓. รังกานวาเจาพยนผฺระหยา	๓. รังกานว่าเจ้าเพียรผระหยา
อนั....ทังหฺลาฺยเปน...	อัน....ทั้งหลายเป็น...

ลป. ๑๑
จารึกวัดคะตึกเชียงมั่น
พ.ศ. ๒๓๘๒

(วันศุกร์ วันระวายยี เดือน ๑๐ แรกภาคเหนือ หรือ เดือน ๘ แรกภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๑๙๓ ตรงกับวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๔)
(วันพุธ วันเปลิกสี เดือน ๙ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง ขึ้น ๒ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๐๑ ตรงกับวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๘๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺกพฺท ๑๑๙๓ ตั๋วโถอะสฺนำ	๑. จุลศักพทะ ๑๑๙๓ ตัว เถาะสนำ
กมฺเพาชฺรฺอมพีไสฺรไนสุสรีรท	กัมโพชขอมพิสัย ในสุสรีรท
อุตฺตอาสา(ฬ์)หสุ	อุตตร อาสาฬ์ห ศุ–
๒. กฺลปถมปนฺณรสี่สมีคุรุวาฬ์ไถฺง	๒. กลปถมปัณรสมี คุรุวารไถง
ไทฺยภาสาปฺลีรฺวงเหฺม้าไนระฑู	ไทยภาษาปีรวงเหม้าในระดู
เฑิอร ๑๐ ปถม	เดือน ๑๐ ปถม
๓. อ๊อ ๑๕ คำพฺรำวาไฑ้วั๋น ๕ ไทฺย	๓. ออก ๑๕ ค่ำ พร่ำว่าได้วัน ๕ ไทย
รฺวาฺยยีพฺรจนฺ(ท) จรณยุคฺคติ	ระวายยี พระจันทร์จรณยุคคติ
สฺรเฑฒเข้าทฺยวทฺยมฑฺวฺย :	เสด็จเข้าเทียวเทียมด้วย
๔. พฺรนกฺขตฺตฤกฺษตั๋วถฺวร ๒๒ ชี่วา	๔. พระนักขัตฤกษ์ตัวถ้วน ๒๒ ชื่อว่า
สฺราวณสฐิตฺตอยู่ไนมังกรอาโป	ศรวณะ สถิตอยู่ในมังกรอาโป
รฺวาฺยสี ॥ : । อตีตว	ระวายสี ॥ : । อดีตว–

คำจารึก	คำอ่าน
๕. รพุทฺธสาสฺนาคารฺวงแลฺวไท้ ๒๓๗๕ พฺรวสฺสาปฺลาฺย ๒ เฑิอร นับตฺงัแตวฺันนีคืนเมิอหฺลัง	๕. รพุทธศาสนาคลาล่วงแล้วได้ ๒๓๗๕ พระวัสสา ปลาย ๒ เดือน นับตั้งแต่วันนี้คืนเมือหลัง
๖. อนาคตวรพุทฺธสาสฺนายฺงจัมา พาฺยหฺน้าบำนฺอฺยยฺัง ๒๔๒๖ พฺร วสฺสาปฺลาฺย ๑๐ เฑิอรนับ	๖. อนาคตวรพุทธศาสนายังจักมา ภายหน้าบ่น้อย ยัง ๒๔๒๖ พระ วัสสา ปลาย ๑๐ เดือน นับ
๗. แตวฺันพฺรูกนีไพเปฺนตฺันไท้รีรุ้งสาฺง แปฺงพฺรวิหาฺนหฺลังนี ॥ ๐ ॥ จุฬ์สกฺกพฺท ๑๒๐๑	๗. แต่วันพรูกนี้ไปเป็นต้น ได้รีรังสร้าง แปลงพระวิหารหลังนี้ ॥ ๐ ॥ จุลศักพทะ ๑๒๐๑
๘. ตฺวกุญฺชรกมฺเพาชฆฺรฺอัมภิไสฺรไน คิมฺหนฺตอุตฺตุเชศฺฐสุกฺลปกฺขเทฺว พุทฺธวารไถงไทฺยภาสา	๘. ตัว กุญชรกัมโพชขอมพิสัยใน คิมหันตอุตตุเชฏฐศุกลปักข์เทว พุธวารไถงไทยภาษา
๙. วาปฺลีกัฏฐไคลเข้าไนรฆูเฑิอร ๙ อฺอั ๒ คำพฺรำวาไท้วฺัน ๔ ไทฺย เปิกสีพฺรจนฺทจรณยุคฺคติส	๙. ว่าปีกัดได้ เข้าในระดูเดือน ๙ ออก ๒ คำ พร่ำว่าได้วัน ๔ ไทย เปิกสี พระจันทร์จรณยุคคติส
๑๐. หฺ็มฺยงมฺยงมฺออฺวาฺยหฺน้ารฺอพฺร นกฺขตฺตฤกฺษตฺอถฺวร ๖ ชฺวา อาทรสฐิตฺต็ตั้งอยู่ไนเม.(น)	๑๐. เหมียงเมียงม่ออว่ายหน้าร่อพระ นักขัตฤกษ์ต่อถ้วน ๖ ชื่อว่า อารทรา สถิตตั้งอยู่ในเม(ถุน)
๑๑. อาโปรฺวาฺยสือตีตวรพุทฺธสาสฺนา คฺลาลฺวงแลฺวไท้ ๒๓๘๓ พฺรวสฺสา ปฺลาฺย ๑๗ วฺันนับแตวฺัน	๑๑. อาโประวายสี อตีตวรพุทธศาสนา คลาล่วงแล้วได้ ๒๓๘๓ พระวัสสา ปลาย ๑๗ วัน นับแต่วัน
๑๒. นีคืนเมิอหฺลังอนาคตวรพุทฺธ สาสฺนา..จัมาพาฺยหฺน้าบำนฺอฺยยฺัง อยู ๒๖๒๗ พฺรวสฺสาปฺลาฺย	๑๒. นี้คืนเมือหลัง อนาคตวรพุทธ ศาสนา.. จักมาภายหน้าบ่น้อย ยัง อยู่ ๒๖๒๗ พระวัสสา ปลาย
๑๓. ๓ วัน(ตฺัง)แตวฺันพฺรูกนีไพเปฺนตฺัน มหาปถมมูลสัทฺธาหฺินพาฺยไน มีสาทุเจ้าธ	๑๓. ๓ วัน (ตั้ง)แต่วันพรูกนี้ไปเป็นต้น มหาปถมมูลศรัทธาหนภายใน มีสาธุเจ้าธ–
๑๔. นญเช(ย)....อุันเปฺนเจาอารามา ธิราชาธิปตฺตีวฺัต(ค)ตฺติกทีนีเปฺน เคาแลสิฺตนุสิฺต(แลชูตฺันชู)	๑๔. นัญชั(ย)....อันเป็นเจ้าอารามา ธิราชาธิปัตติวัด(คะ)ตึกที่นี้เป็น เค้า แลศิษยานุศิษย์(แลชู่ตนชู่)

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. ศฺีน(แลสทฺธา)พายฺนฺอกหฺมายฺมี เจาอุปฺปราชาหฺรฺอหฺน้าคำแสฺน เปฺนเคฺล้าติฺฑกฺปฑฺวยอฺงหฺนฺอ	๑๕. คน (แลศรัทธา)ภายนอกหมายมี เจ้าอุปราชาหอหน้าคำแสน เป็นเค้า ติดกับด้วยองค์หน่อ
๑๖. ตฺีนแลอคฺคราชเทวีผูเคฺล้ารฺวม ฑฺวยตฺราบตฺอเท้ารฺอฑผู้เปฺน ปฺลายฺแลราชปุตฺตาปุ	๑๖. ตนแลอัครราชเทวีผู้เค้ารวม ด้วย ตราบต่อเท้ารอดผู้เป็น ปลาย แลราชบุตราบุ-
๑๗. ตฺตีชูผูชูศฺีนแลสทฺธานักสีลนักบุร ตีนชฺองรฺองวัตทฺล้าไฑ้พฺรอมกัน ฑฺวย(กอ)รังสาฺงแปฺลงยัง	๑๗. ตรีชู่ผู้ชู่คน แลศรัทธานักศีลนักบุญ ตีนชองรองวัดทั้งหลายได้พร้อมกัน ด้วย(ก่อ)รังสร้างแปลงยัง
๑๘. พฺรวิหารหฺลังนีแล.....เจา... อง์คอฺนสฐิตฺต....ไนตำ(แหฺนง) พฺรวิหารหฺลังนี...	๑๘. พระวิหารหลังนี้แล.....เจา... องค์อันสถิต....ในตำ(แหน่ง) พระวิหารหลังนี้...
๑๙. แลฺวไฑ้สาฺง....ทาฑฺวย..... สฺยง.๑๐๐๐๐๐ สฺยงหาฺงหฺลฺอไหฺม ๖๐ หฺลฺอสุวณฺณปตฺตสฺย	๑๙. แล้วได้สร้าง....ทาด้วย..... เสี้ยง.๑๐๐๐๐๐ เสี้ยงหางหล่อใหม่ ๖๐ หล่อสุวรรณบัตร เสี้ย-
๒๐. ง ๔๐๐ _____ เงินจาฺยซีสพฺพกฺองเข้ากันสฺยงนับ ทั้งไชก	๒๐. ง ๔๐๐ _____ เงินจ่ายซื้อสรรพกองเข้ากันเสี้ยงนับ ทั้งใช้ก-
๒๑. าฺนพฺร_____จิงจัก เปฺนทีปริปุณฺณแลฺว..บฺอรบฺวรเปฺน หฺองกฺอรแล	๒๑. านพร_____จิ่งจัก เป็นที่บริบูรณ์แล้ว..บอรบวรเป็น ห้องก่อนแล

ลป. ๑๒
จารึกวัดป่าบง
พ.ศ. ๒๐๓๙

(วันพุธ วันเต่าสี เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง แรม ๔ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๐๓๙)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สักกราชได ๘๕๘ ตัวไนปีรวายสีเดีน	๑. ศักราชได้ ๘๕๘ ตัว ในปีระวายสีเดิน
๒. สามแรมสีต๋าวนัเตาสีเมงวนัพุดเจา	๒. สาม แรมสี่ค่ำ วันเต่าสี เม็งวันพุธเจ้า
๓. แสนกนัละญานะไหวพระเปนเจาญูงั๋	๓. แสนกัลยาณะไหว้พระเป็นเจ้ายังหอ
๔. คำขาไหวพระเปนเจาขาสางวัดปาบงคำเ	๔. คำ ข้าไหว้พระเป็นเจ้า ข้าสร้างวัดป่าบงก็เ–
๕. เลวแล ขาข๋าวญางน้ามนัญูงัแชห๋มสา	๕. เล้วแล ข้าขอชาวญางน้ำมันยังแช่ห่มสา–
๖. มบานบานกอกนึงบานทึงนึงบานหลูน	๖. มบ้าน บ้านกอกหนึ่ง บ้านทึงหนึ่งบ้านหลูน
๗. นึงคนมีซาวแปดครัวนามี ๙๐๐๐๐ เบั	๗. หนึ่ง คนมีซาวแปดครัว นามี ๙๐๐๐๐ เบ้

คำจารึก	คำอ่าน
๘. กบัทงัทีปาวังนาพระเปนเจาวาคดีแล	๘. กับทั้งที่ป่าวังนา พระเป็นเจ้าว่าก็ดีแล
๙. เมิอเจาแสนไหวพระเปนเจานันเจา	๙. เมื่อเจ้าแสนไหว้พระเป็นเจ้านั้นเจ้า
๑๐. หมืนสามลานกลางเจาหมืนลามนาสุ	๑๐. หมื่นสามล้านกลาง เจ้าหมื่นล่ามนาสุ–
๑๑. เมทาโหราธิปดี เจาหมืนหลิมตีกปร	๑๑. เมธาโหราธิบดี เจ้าหมื่นหลิมติกประ–
๑๒. หญาเจาหมืนชางญานเทบเจาหมืน	๑๒. หญา เจ้าหมื่นช่างญาณเทพเจ้าหมื่น

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ญานรัดดาบเริน เจาหืมนบุน จาบานเจาพน	๑. ญาณรัดดาบเริน เจ้าหมื่นบุญ จ่าบ้าน เจ้าพัน
๒. แกวจาบาน เจาพนัสรีจาบาน เจาพนัญี	๒. แก้วจ่าบ้าน เจ้าพันศรีจ่าบ้าน เจ้าพันญี่
๓. หนงัสีเมิงพีง เจาพนัมงคนหนงัสี ตางเมิ	๓. หนังสือเมิงพิง เจ้าพันมงคลหนังสือ ต่างเมิ–
๔. งรู । สวรสีคนเจาแสนกนัละญา หืมนนอย	๔. งรู้ । สวนสีคนเจ้าแสนกัลยา หมื่นน้อย
๕. งาวญานะเทบคนเจาหืมนตีนชยง พีลยง	๕. งาว ญาณเทพคนเจ้าหมื่นตีนเชียง พี่เลี้ยง
๖. ปากสรีขนัพีนเมิง เถาเมิง มหีนลาม	๖. ปากศรีขันพื้นเมิง เถ้าเมิง มหิน ล่าม
๗. บุนคนเถาเมิงไส พนัหนงัสี สาคระแ	๗. บุญคนเถ้าเมิงไส พันหนังสือ สาคระแ–
๘. ควน มาฝังจารึกนีแลเขานีพระเป	๘. คว่น มาฝังจารึกนี้แล เขานี้พระเป็–
๙. นเจา อยาดนำไวกบัวดัปาบงแล	๙. นเจ้าหยาดน้ำไว้กับวัดป่าบงแล

ลป. ๑๓
จารึกการปฏิสังขรณ์ศาลาวัดพระธาตุลำปางหลวง
พ.ศ. ๒๔๕๖

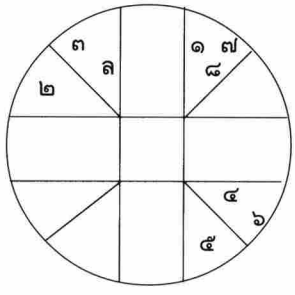

(วันอังคาร วันดับเม็ด เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๗๕ ตรงกับวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. มงค̀ลวุฒิ จตุสาลาทานำ	๑. มงฺคลวุฒิ จตุสาลาทานำ
๒. สฺวส̄สฺติสฺรีสุภนมสตุจุฬ์	๒. สวัสสดีศรีศุภนมัสดุ จุล–
๓. ศกฺกราฺชไท๋ย ๑๒๗๕ ตฺัว ใน สฺนำ	๓. ศักราชได้ ๑๒๗๕ ตัว ใน สนำ
๔. กเมฺพาชฺฌภิไสฺรเข้ามาในเห	๔. กัมโพชพิสัย เข้ามาในเห–
๕. มนฺตาปกริมฺหาอุตุมาสผฺลคุณฺณ สุกฺขปกฺขปุณฺณมี	๕. มันตาปกริมหาอุตุมาสผลคุณณ ศุกลปักข์ปุณมี
๖. วาพ์ไถฺงไทฺยภาสาวาปีฺลกฺลาเปฺล้า เฑิอร ๖ เพฺงเมฺง	๖. วารไถง ไทยภาษาว่าปีกาเปล้า เดือน ๖ เพ็ง เม็ง

คำจารึก	คำอ่าน
๗. วุ์น ๓ ไทฺยฑุ์ปเหฺม้าตฺถี ๑๕ ตุ์ว นาฺทีตฺถี ๒๗ ตุ์วพฺรจนฺทจณ สฺมฺยง	๗. วัน ๓ ไทยดับเหม้า ดิถี ๑๕ ตัว นาทีดิถี ๒๗ ตัว พระจันทร์จ(ร)ณ เสมียง
๘. มฺยงมฺออฺว่าฺยหฺน้ารฺอนกฺขตฺตฤกฺฏ์ ตุ์วถุ้วร ๑๐ ชื่วามา	๘. เมียงม่ออว่ายหน้าร่อนักขัตฤกษ์ ตัวถ้วน ๑๐ ชื่อว่ามา–
๙. ฆมาพฺรกฺฏ์ไนสิงฆ์เตโชรฺวาฺศี นาฺทีฤกฺฏ์ ๕ ตุ์ว	๙. ฆ มาปรากฏในสิงฆะเตโชรวาศี นาทีฤกษ์ ๕ ตัว
๑๐. สฺวรอตีตวรพุทฺธสาสฺนาคาลง่ว แลฺวได้ ๒๔๕๖	๑๐. ส่วนอตีตวรพุทธศาสนาคลาล่วง แล้วได้ ๒๔๕๖
๑๑. ภวสา̄ปฺลาฺย ๙ เฑิอรปฺลาฺย ๒๙ วุ์นปฺลาฺย ๓ ยาฺมนุ์ปตุ้ง	๑๑. พระวัสสา ปลาย ๙ เดือน ปลาย ๒๙ วัน ปลาย ๓ ยามนับตั้ง
๑๒. แต่วุ์นนี้คืฺนเมือหฺลัง สฺวรอนาคต วรพุทฺธสา	๑๒. แต่วันนี้คืนเมือหลัง ส่วนอนาคต วรพุทธศา–
๑๓. สฺนายังจัมาพาฺยหฺน้าบ่นุ์อ̄ยยัง ๒๕๔๓ ภวสา̄	๑๓. สนายังจักมาภายหน้าบ่น้อย ยัง ๒๕๔๓ พระวัสสา
๑๔. ปฺลาฺย ๘ เฑิอรปฺลาฺย ๒๑ วุ์น ปฺลาฺย ๑๐ ยาฺม ตุ้งแตวุ์นภูก์	๑๔. ปลาย ๘ เดือน ปลาย ๒๑ วัน* ปลาย ๑๐ ยาม ตั้งแต่วันพรูก
๑๕. นี้พาฺยหฺนาค้ำถูกฑุ์วฺยฑุ์งวิมติ วิเนาทถณีสมฺมิห	๑๕. นี้ภายหน้า ก็ถูกด้วยดังวิมติ วิโนทถณีสัมมิห–
๑๖. ร่สีเจ้าห้าวิสชนาไว้ว่า ๕๐๐๐ วสา̄	๑๖. รสีเจ้าหากวิสัชนาไว้ว่า ๕๐๐๐ วัสสา
๑๗. บำเสฺศเหฺตุนุ์นเล้าหฺมาฺยมีบถม มูลฺลสทฺธาผู้	๑๗. บ่เศษ เหตุนั้นเล่าหมายมีปถม มูลศรัทธาผู้
๑๘. ข้าทฺลาฺยทุ์งสฺองคนาทุ์งพาฺยใน หฺมาฺยมีภฺลคฺรูธมฺมจิณฺฑา	๑๘. ข้าทั้งหลายทั้งสองคณา ทั้งภายใน หมายมีพระครูธรรมจินดา
๑๙. มุณีเจ้าคณไหฺย่เมิองนคฺอร ลมฺพาฺงเปฺนเจ้าอา	๑๙. มุนีเจ้าคณะใหญ่เมืองนคร ลัมพางเป็นเจ้าอา–

* ที่ถูกควรเป็น ๒ เดือน ๐ วัน ๑๓ ยาม

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ราฺมวั๎ฑสฺวรฑ๎อบุบฺปาวราราฺมเปฺน	๒๐. รามวัดสวนดอกบุปปาวรารามเป็น
เคฺล้าพฺรฺอมั๎ฑ๎วฺยภฺล	เค้า พร้อมด้วยพระ
๒๑. ฅูเจ้าฅณแขฺวงทั๎ลาฺยชูแขฺวงแล	๒๑. ครูเจ้าคณะแขวงทั้งหลายชู่แขวงแล
ภถานาชูตฺ๎นแล	พระฐานาชู่ตน แล
๒๒. เจ้าหั๎วหฺมฺวฑชูอ๋งฺคเจ้าอธิกาฺร	๒๒. เจ้าหัวหมวดชู่องค์ เจ้าอธิการ
ชูวั๎ฑภฺล้อมสิกสา	ชู่วัด พร้อมสิกขา
๒๓. ลูสิตชูตฺ๎นหั๎นพาฺยนั๊อหฺมาฺยมี	๒๓. ลู(ก)ศิษย์ชู่ตน หนภายนอกหมายมี
ภอ๋งฺคพฺ่อเจ้าบุญวาฺฑ	พระองค์พ่อเจ้าบุญวาท
๒๔. วงฺษามานิ๎ฑเปฺนเคฺล้าภฺล้อมฑ๎วฺย	๒๔. วงษามานิตเป็นเค้า พร้อมด้วย
เจ้าภฺยาสุวนฺทรราฺช	เจ้าพระยาสุวันทราช
๒๕. เสนาหฺลงฺวบจำเมิฺองนคฺอร	๒๕. เสนาหลวงประจำเมืองนคร
ลมฺพาฺงแลเจ้าสวา	ลัมพาง แลเจ้าสวา–
๒๖. ริ๎ฑแลเจ้าบุรีเจ้าราชฺชบุต๋	๒๖. ริด แลเจ้าบุรี เจ้าราชบุตร
เจ้ราฺฑบกิ	เจ้าราชปกิ–
๒๗. ตฺตวั๋งฺสาแลเจ้านาฺยทาฺวภฺยา	๒๗. ตตวงษา แลเจ้านายท้าวพระยา
ข้าราชฺชกาฺร	ข้าราชการ
๒๘. ทั๎งพฺวงแลบุตฺตาบุตฺติราสสฺ๎ฑอร	๒๘. ทั้งปวง แลบุตราบุตรีราษฎร
ชาฺยยิ๎งไ๎ท้ภฺล้อม	ชายหญิงได้พร้อม
๒๙. กั๎นปฏิสงขฺ่อรสาลาคืลบฺยง	๒๙. กันปฏิสังขรณ์ศาลาคือระเบียง
ธีแวฺษภ	ที่แวดพระ–
๓๐. ธาฺตุเจ้าวั๎ฑลมฺพาฺงหฺลงฺวจตุทิสสส	๓๐. ธาตุเจ้าวัดลัมพางหลวงจตุทิศ
ทั๎ง ๔ ขึ้นแถฺม	ทั้ง ๔ ขึ้นแถม
๓๑. ไห้ไ๎ท้ไรรฺอมเถิงกั๎น อ๊อจ้าฺงพฺวะ	๓๑. ให้ได้รายล้อมถึงกัน ออกจ้างพวก
วฒกิสฺลา	วัฒกีสล่า
๓๒. เข้าธำเปฺนราคาอยู ๒๘๑๐ แถฺป	๓๒. เข้าทำเป็นราคาอยู่ ๒๘๑๐ แถบ
ย๊กถฺวาฺย	ยกถวาย
๓๓. ใหเปฺนทาฺนกั๊ปพฺรมหาชินธาฺตุเจ้า	๓๓. ให้เป็นทานกับพระมหาชินธาตุเจ้า
ตฺราฺป	ตราบ
๓๔. ๕๐๐๐ ภวสสา นิพฺพานปจฺจเยา	๓๔. ๕๐๐๐ พระวัสสา นิพฺพาน ปจฺจโย
เหา	โห–

คำจารึก	คำอ่าน
๓๕. ตุเวานิจฺจ์ธุวฺธุวฺแฑเฑิอะถฺวาฺย ภกุสุ์น	๓๕. ตุ โว นิจฺจ์ ธุวฺ ธุวฺ แด่เทอะ ถวาย พระกุศล
๓๖. สฺวรทาฺนเยิงนี้ขฺอถฺวาฺยฑุ้วฺยแฑ่ ภอิงฺคมหา	๓๖. ส่วนทานเยื่องนี้ ขอถวายด้วยแด่ พระองค์มหา
๓๗. วชิลาวุฒ์ภมุ์งกุฑเกฺล้าเจ้าอยู่หฺัว ตุ์น	๓๗. วชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตน
๓๘. เสวฺิยราฺชสมฺปติขฺอไห้ถ่าฺนพุ์ล้จาั เภยฺย	๓๘. เสวยราชสมบัติ ขอให้ท่านพ้นจาก ภัย
๓๙. อนา์ทฺรุยไพสิ้นซ้ำเหมิอรฑุังน้ำ กิ้งตุ์กจ้าใบ	๓๙. อันตรายไปสิ้น ซ้ำเหมือนดั่งน้ำ กลิ้งตกจากใบ
๔๐. บฺัวไบบฺอรขฺอไห้ภอิงฺคมีอาฺยุ หุ้มรคุงยิน	๔๐. บัวใบบอน ขอให้พระองค์มีอายุ มั่นคุงยืน
๔๑. ยุ์งไพสฺยังจิลกาฺรนาฺนเธิญ ฯ	๔๑. ยงไปเสี้ยงจิรกาลนานเทอญ ฯ
๔๒. ภฺละคฺรูธมฺมจิณฑามุณีเจ้า ศณเมิองเปฺนผู้	๔๒. พระครูธรรมจินดามุนีเจ้า คณะเมืองเป็นผู้
๔๓. วิสชนาคฺถาจาเทิกภฺละคฺรูลกฺขิตฺต ศุร	๔๓. วิสัชนาคาถาจาเทิก พระครูลักขิตต คุณ
๔๔. เจ้าศณแขฺวงวฺยงเปฺนผู้ยุ์กยุ์อ ขุ์รงชาฺตพฺร	๔๔. เจ้าคณะแขวงเวียงเป็นผู้ยกยอ ขงชาตา พระ
๔๕. ธมฺมเสนาวุ์ตคฺลีไชฺยเปฺนผู้แต้ม ขฺยร	๔๕. ธรรมเสนาวัดคลีชัยเป็นผู้แต้ม เขียน
๔๖. คุ้งเจ้าแผ่นฑินธี ๖ พฺรสงฆ์เจ้า เข้ามา	๔๖. ครั้งเจ้าแผ่นดินที่ ๖ พระสงฆ์เจ้า เข้ามา
๔๗. เมตฺตามารุ์ปทาฺนมี ๒๖๖ พฺรอิงฺคแล	๔๗. เมตตามารับทานมี ๒๖๖ พระองค์แล

ลป. ๑๔
จารึกเมืองลอง

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____เคารบสีนทุก	๑. _____เคารพสิ้นทุก
๒. _____นนแลเถิงเมิอพาย	๒. _____(นั้)นแล เถิงเมื่อภาย
๓. ____(เ)เกขุนผูนยรพานนนนแล	๓. ____(เ)เก่ขุนผู้เนียรพานนั้นแล
๔. ____รบวรบริสุดธอุดดำสงยม สถีด	๔. ____(บ)รบวรบริสุทธิ์อุดมเสงี่ยม สถิต
๕. สรีดที.....นดีมีใจสรธามหา อุดสมุดธแ	๕. สฤษดิ์ที่.....(อัน)ดี มีใจศรัทธามหา อุตม์สมุทรแ–
๖. กธรรม.....นนตนแมออกอูย พายหลงง	๖. ก่ธรรม.....(อั)นตนแม่ออกอยู่ ภายหลัง
๗. ญูงงปร____ดงงนีคนน..สีน อายูสอนน.อน	๗. ยังปร____ดังนี้ คัน..สิ้น อายุส(ม)อัน.อน
๘. คนใน____ปรานี..ไตรโลกนารถญ	๘. คนใน____ปรานี..ไตรโลกนารถ ยั–
๙. งงปราด____แหงพร...ด(ง)งนีจกก ขเอาต	๙. งปราถ____แห่งพร...ดังนี้ จัก ขอเอาต–
๑๐. นเมิอเ(กิ)ดในชนนฟาอน(นชี) ดุสสิดามหาอู	๑๐. นเมือเ(กิ)ดในชั้นฟ้า อัน(ชื่อ) ดุสิดามหาอุ
๑๑. ดำดีหนกหนาตนแมออกขุน .(น)ยรพารกอนปรา	๑๑. ดมดีหนักหนา ตนแม่ออกขุน (ผู้เนี)ยรพานก่อน ปรา–
๑๒. ..นาพายหลงงญูงงจกกข เหนหน.ลูก	๑๒. (รถ)นาภายหลังยังจักขอ เห็นหน้(า)ลูก

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. __ดายแมซี(ต)ายไปในเมิองฟา	๑๓. __ดาย แม้ซือ(ต)ายไปเมืองฟ้า
๑๔. ____เปนแมแกเจาผูนยรพาร กอน	๑๔. ____เป็นแม่แก่เจ้าผู้เนียรพาน ก่อน
๑๕. __ร..ใสไวให.มด.งใจอนน ปรา	๑๕. __ร..ใส่ไว้ให้(ส)มดังใจอัน ปรา
๑๖. ____เปนเจาแมนซีเข.(มี) ในชนน	๑๖. (รถนา)____เป็นเจ้า แม้นซื่อเข.(มี) ในชั้น
๑๗. ____(ดิ)ญงงจกกปราดถ(น)าให ได...	๑๗. ____(ดิ)ยังจักปรารถ(น)าให้ ได้...
๑๘. ____พงสาชาด.ตกแห.ใดกดีบผิ	๑๘. ____พงสาชาด . ตกแห่(ง)ใดก็ดีบ่ผิ
๑๙. ____งงจกกให.จกก(ด).งเกาเทา	๑๙. ____ังจักให้ . จัก(ดั)งเก่าเท่า
๒๐. ____เปนลูกเอาปรดีสนธในตนแ	๒๐. ____เป็นลูกเอาปฏิสนธิในตนแ–
๒๑. ____(น)นวรลูกนีญงงจก(กข) ให้ไดเมิ(อ)	๒๑. (ม่)____(น)นวรลูกนี้ ยังจัก(ขอ) ให้ได้เมือ(อ)
๒๒. ____ลาดายคนนหายสิ.กำเนิด	๒๒. ____ลาดาย คันหายสิ้(น)กำเนิด
๒๓. ____ในเมิองฟานนนโ(ส)ดแล จกก	๒๓. ____ในเมืองฟ้านั้นโสดแล จัก
๒๔. ____นนเทพบุดตรผูนิ.แลจกกยุ	๒๔. ____นนเทพบุตรผู้หนึ่(ง)แลจักยุ
๒๕. ____สีนกำเนิอดอนนเปนผูหญิง	๒๕. ____สิ้นกำเนิดอันเป็นผู้หญิง
๒๖. ____สีนครายอนนเปนผูญิ(ง) .นนจก	๒๖. ____สิ้นคราบอันเป็นผู้หญิ(ง) (อั)นจัก
๒๗. ____ผูนิงอนนมีเดชะตบะ..ใน อน(น)เ	๒๗. ____ผู้หนึ่งอันมีเดชะตบะ..ใน อั(น)เ
๒๘. ____อ.นพรบ(ถ)หนกกห(นา)ยิง ฝง	๒๘. ____อ.นพระบ(ฏ)หนักห(นา)ยิ่ง ฝูง
๒๙. ____ชุม(พู)ธวิบนิแ(ล).ใหมี.	๒๙. ____ชุม(พู)ทวีปนี้แ(ล).ให้มี.
๓๐. ____ย....อชน(น).นนกกส(ก)ก ใหญใครใจอนน	๓๐. ____ย....อชั้(นบุ)ญนักศักดิ์ ใหญ่ใคร่ใจอัน
๓๑. ____ญมี.....(ส)ก(ก).นนคนใด	๓๑. ____ญมี.....สัก . นนคนใด
๓๒. ____สา_____ลงงดงงพ	๓๒. ____สา_____ลังดังพ

คำจารึก	คำอ่าน
๓๓. ____คน(น)____(ด)ชะใหแพ..	๓๓. ____คั(น)____(ด)ชะให้แพ้..
๓๔. ____หนาห____ายข...	๓๔. ____หนาห____ายข...
๓๕. ____เบืองห_____น____	๓๕. ____เบื้องห_____น____
๓๖. ____งโยชได_____นนญอ____	๓๖. ____งโยชได้_____นนญอ____
๓๗. ____ดพุดธ____กไพย____	๓๗. ____ดพุทธ____กภัย____
๓๘. ____โลหิดด____กสวรคสร(ก)__	๓๘. ____โลหิต____กสวรรคสร(ก)__
๓๙. ____นึงแดงชนนนึงขาวชนนนึง	๓๙. ____หนึ่งแดง ชั้นหนึ่งขาว ชั้นหนึ่ง
๔๐. ____องงามบเสาญอมดีมีเท____	๔๐. ____องงามบ่เศร้าย่อมดีมีเท____
๔๑. ____(อ)ยเสพ...ราบ(ข)าดบวาย (ด)____	๔๑. ____(อ)ยเสพ...ราบ(ข)าดบ่วาย (ด)____
๔๒. ____อาพ_____	๔๒. ____อาพ_____

ลป. ๑๕
จารึกวัดบ้านแลง
(พ.ศ. ๒๐๑๑)

(ปีเปลิกไจ้ วันพฤหัสบดี วันกาบสี เดือน ๖ เหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง แรม ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๑๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีเปลิกใจเดิน ๖ แรม ๕ ตำวัน	๑. ปีเปลิกไจ้ เดิน ๖ แรม ๕ ค่ำ วัน
๒. ไทกาบสี วนัเมงพฺระหดัเจา	๒. ไทยกาบสี วันเม็งพฤหัส เจ้า
๓. พ่ญาสุพนัสางวดับานแลง	๓. พญาสุพรรณสร้างวัดบ้านแลง
๔. หีบานแลงกบัวดัพฺระเปน	๔. หื้อบ้านแลงกับวัดพระเป็น
๕. เจา (ค̄นเจา) แตวนพนัขวนัญา	๕. เจ้า (คนเจ้า) แควันพันขวัญญา-
๖. งนอ̄ยนายห̄นงัสือแกวนายชย	๖. งน้อย นายหนังสือแก้ว นายเชีย-
๗. งอีค̄นลำพนัต̄นแสนเขาทงั	๗. งอีคนลำพัน คนแสนเขาทั้ง
๘. สองลุกปากนาห̄มวันาฝงัหล	๘. สองลุกปากนาหมัวนาฝังหลั-
๙. กัหี	๙. กหื้อ

ลป. ๑๖
จารึกการปฏิสังขรณ์พระมหาชินธาตุเจ้าลำปาง
พ.ศ. ๒๕๐๐

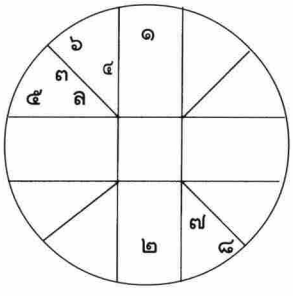

(วันจันทร์ วันดับเร้า เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๓๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นมสตฺถุสฺรีสฺวสฺสฺตีกมฺมกรณ มหาชินธาฺตุ สุวณฺณฉสตฺตา ชุฉตฺตาบริมาณ์รตนเสบติฏฺฐิ บณฺจบมานาส	๑. นมสตฺถุ ศรีสวัสดี กมฺมกรณ มหาชินธาตุ สุวณฺณฉสตฺตา ชุฉตฺตาปริมาณ์ รตนเสปติฏฺฐิ ปณฺจปมานาส–
๒. งข่ารณมงค่ลวุฒิกถา ॥ จุฬ์ สกฺกราชไฑ้ ๑๓๑๙ ตั๋วปฺลีรกา สฺนำกเมฺพาชฺฌ คาฺมตาฺมขฺรอม ภิไสฺรสฺรเฑฺฌ เข้ามารฑูคิมฺหา อุตุมาส	๒. งฺขารณมงฺคลวุฒิกถา ॥ จุล ศักราชได้ ๑๓๑๙ ตัว ปีระกา สนำกัมโพชคามตามขอม พิสัย เสด็จเข้ามาระดูคิมหา อุตุมาส

คำจารึก	คำอ่าน
๓. วิสาขาบุณณมีจนฺทวารไถฺงไทฺย ภาสาวาปฺลีเมิฺองเร้าเฑิอร ๘ เพฺง เมฺงวฺน ๒ ไทฺยฑุับเหฺม้า ตฺถีขิ้น ๑๕ ตฺิวนาฺที ตฺถี ๓ ตฺิวฤกฺฏ ๑๗ ตฺิวนาฺที	๓. วิสาขาปุณมี จันทวารไถง ไทย ภาษาว่า ปีเมิงเร้า เดือน ๘ เพ็ง เม็งวัน ๒ ไทยดับเหม้า ดิถีขึ้น ๑๕ ตัว นาทีดิถี ๓ ตัว ฤกษ์ ๑๗ ตัว นาที
๔. นาฺที ฤกฺ็ฏ ๓๓ ตฺิวพฺรจนฺทจรณสู โยฺษโสฺตสฺรเฑฺฒเข้าทฺยวทฺยวสฺมัย เมฺยงมิฺออฺวาฺยหฺน้ารฺถรฺอฑุวฺ้ย พฺร นตฺตฤกฺฏตฺิวถฺวัร ๑๗ ชีฺวา	๔. นาที ฤกษ์ ๓๓ ตัว พระจันทร์จรณสู่ โยคโสตเสด็จเข้าเทียวเทียวเสมีย(ง) เมียงม่ออว่ายหน้ารถร่อด้วยพระ นักขัตฤกษ์ตัวถ้วน ๑๗ ชื่อว่า
๕. อนุรธมาบฺรก็ฏตฺินไนรา(สี)บฺรจีก อตีตวรพุทฺธสาสฺนาอฺันคาลฺวง แลฺวไท้ ๒๕๐๐ พฺรวสฺสาอธิกา ปาฺย ๑ เฑิอรปาฺย ๑๕ วฺัน	๕. อนุราธ มาปรากฏตนในรา(ศี)พิจิก อตีตวรพุทธศาสนาอันคลาล่วง แล้วได้ ๒๕๐๐ พระวัสสา อธิกา ปลาย ๑ เดือน ปลาย ๑๕ วัน
๖. ปาฺย ๓ ยาฺมนฺับแตนิคืนหฺลัง อนาคตสาสฺนาไท้จัมาพาฺยหฺน้า ยฺุงบำนฺอุ้ย ยฺุง ๒๔๙๙ พฺรวสฺสา อธิกาปาฺย ๑๑ เฑิอรปาฺย ๑๕ วฺันปาฺย	๖. ปลาย ๓ ยาม นับแต่นี้คืนหลัง อนาคตศาสนาได้จักมาภายหน้า ยังบ่น้อย ยัง ๒๔๙๙ พระวัสสา อธิกาปลาย ๑๑ เดือน ปลาย ๑๕ วัน ปลาย
๗. ๑๓ ยาฺมนฺับแตพฺรูะคำถูะเบาราณ สฺงังเกฺตุเหฺตุเอามาบฺวะสุ๋มกันคำ เตฺม (๕)๐๐๐ พฺรวสฺสาบำเสฺส เหฺตุนั้นหฺมาฺยมีสมณสทฺธา |||	๗. ๑๓ ยาม นับแต่พรูก ก็ถูกโบราณ สังเกต เหตุเอามาบวกสมกันก็ เต็ม (๕)๐๐๐ พระวัสสาบ่เศษ เหตุนั้นหมายมีสมณศรัทธา |||
๘. แลมุลสทฺธาทุ๋ง ๒ คฺณคฺณามีทุ๋ง พาฺยไนแลพาฺยนฺอ พาฺยไนหฺมาฺย มีคฺรูบาถา ถาวเราเจ้าอาวาฺส เปฺนเค๋ล้าพฺร้อมกับฑุวฺ้ยสิก	๘. แลมูลศรัทธา ทั้ง ๒ คณะคณามีทั้ง ภายในแลภายนอก ภายในหมาย มีครูบาถา ถาวโร เจ้าอาวาส เป็นเค้า พร้อมกับด้วยสิก-
๙. ยุ๋มแลคฺรูบาเจ้าอุ้น อยูอุเบาสถ ฑุยวกุ๋นทุ๋ง พาฺยนฺอ นุ๋นเลาหฺมาฺย มีเถ้าแก่ผู้ไหฺย่บาุ้นกมฺมการวัต แลสทฺธาชาวบาุ้นชุผู้ชุคุ๋น	๙. ยมแลครูบาเจ้าอันอยู่อุโบสถ เดียวกัน ทั้งภายนอกนั้นเล่า หมาย มีเถ้าแก่ผู้ใหญ่บ้านกรรมการวัด แลศรัทธาชาวบ้านชู่ผู้ชู่คน

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. คุ์มาเลงหัันยังมหาชินธาตุเจ้าอัน	๑๐. ก็มาเล็งหันยังมหาชินธาตุเจ้าอัน
ถูะสายฟ้าฟาดดูเสีาหมองบ	ถูกสายฟ้าฟาด ดูเศร้าหมองบ่
สะอาดงามกับตา ส่วรมณีรตนา	สะอาดงามกับตา ส่วนมณีรัตนา
อันค่าบ่ไต้ตก	อันค่าบ่ได้ตก
๑๑. ลงลุ่มหน้าพุรสุทธา(เกิด)สุรหาย	๑๑. ลงลุ่มหน้าพสุธา (เกิด)สูญหาย
รับตาหาทิสาบ่ไดเหตุนั้นจิ่ง	ลับตา หาทิศาบ่ได้ เหตุนั้นจิ่ง
เปิกสากันเปนเอกสัน	ปรึกษากันเป็นเอกฉันท์
กันทัง ๒ ฝ่ายไต้ยืนก่าย	กันทั้ง ๒ ฝ่าย ได้ยื่นก่าย
๑๒. เกสามยรรายงานเถิงทัง ๒ คณา	๑๒. เกศาเมี้ยนรายงานเถิงทั้ง ๒ คณะ
ทังพายไนแลพายนอัแลวคมา	ทั้งภายในแลภายนอก แล้วก็มา
กอก็ถอ้ยคำหื้ เหมือรกนันทัง	กรอกถ้อยคำหื้อเหมือนกัน ทั้ง
พายไนค์ไต้รีบรยวพันนำ	ภายในก็ได้รีบเรียวพลันนำ
๑๓. กลาบยังพรครูอุตมัมสทธาตุณ์	๑๓. กราบยังพระครูอุดมศรัทธาคุณ
ซาบซ้วยเหตุการทานคบ์เยา	ทราบด้วยเหตุการณ์ ท่านก็บ่เยา
ยานเอาไจไส่จิง ไต้รยรไร่ตาม	ยานเอาใจใส่ จิ่งได้เรียนไล่ตาม
รำซับเถิงพรคุณ์แ	ลำดับเถิงพระคุณแ–
๑๔. จ้าคณไหย่จังหวัดพรราชวิสุทธี	๑๔. จ้าคณะใหญ่จังหวัด พระราชวิสุทธี
ตันเปนไหย่ผู้เอาไจไสไนสาสนา	ตนเป็นใหญ่ ผู้เอาใจใส่ในศาสนา
คุณ์จลุร สุวณณมาสวฒนธมม์	คุณจรูญ สุวรรณมาส วัฒนธรรม
จังหวัดค์ไต้	จังหวัดก็ได้
๑๕. มีไบบอัทังพายไนแลพายนอั	๑๕. มีใบบอก ทั้งภายในแลภายนอก
เหมิอรกันถ่านพรคุณ์แจ้าคมาดู	เหมือนกัน ท่านพระคุณเจ้าก็มาดู
เหตุการแลวมาบ์ริมาณค่าไช้จ่าย	เหตุการณ์ แล้วมาปริมาณค่าใช้จ่าย
ไต้พร้อมไจงายเสิมะกันจิง	ได้พร้อมใจง่ายเสมอกัน จิ่ง
๑๖. ไต้รายงานรยรไพไต้เถิงกลม	๑๖. ได้รายงานเรียนไปใต้เถิงกรม
สาสนาผ่านเถิงสภาข้องบกาน	ศาสนา ผ่านเถิงสภาของบการ
ชวัย สล้างไต้มาสมอ้างคำหายสุร	ช่วยสร้าง ได้มาสมอ้างก็หายสูญ
ภณธานจอม	ฯพณฯ ท่านจอม
๑๗. กลปละภิบุรสังฆวามคมีไจไฝ่	๑๗. พล ป. แปลก พิบูลสงครามก็มีใจใฝ่
ทางพรสาสนามอบเงินเอกาตน	ทางพระศาสนา มอบเงินเอกาตน

คำจารึก	คำอ่าน
ภณธ่ำน ๔๐๐๐๐ บำทบ่อยุ่อร	ฯพณฯ ท่าน ๔๐,๐๐๐ บาทบ่หย่อน
ฑุว้ยสทฺธาสุ่งมาทำงจุ้งหัว	ด้วยศรัทธา ส่งมาทางจังหวั-
๑๘. ฑเป่นผู้จ่ายเหตุนั้นสมณสทฺธา	๑๘. ดเป็นผู้จ่าย เหตุนั้นสมณศรัทธา
แลสทฺธา สทฺธาจึงไท้ธาพ่วรฑุว้ย	แลศรัทธา ศรัทธาจึ่งได้ทาพวรด้วย
ไม้ซาง ๑๐๐ เหล้มเมื่ออวันที ๑	ไม้ซาง ๑๐๐ เล่ม เมื่อวันที่ ๑
มินาคุ่มพุทฺธสกฺกราช	มีนาคม พุทธศักราช
๑๙. ๒๕๐๐ เฑือร ๖ เหนิ่ออขึ้น ๑ คำ	๑๙. ๒๕๐๐ เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๑ ค่ำ
ฑุว้ยกันเ__ธุอย่างจิ่นเสฺฒไนวันที	ด้วยกันเ__ธุ อย่างจนเสร็จ ในวันที่
๑๑ มินาคุม จึงเถิงยอฑแก้ว	๑๑ มีนาคม จิ่งเถิงยอดแก้ว
พ่รสงฆ์เจ้าขึ้นเถิงยอฑแลว	พระสังฆเจ้าขึ้นเถิงยอดแล้ว
๒๐. คำอุ้งเซิ่นล้งมาแลวตลวฑฑูยอฑ	๒๐. ก็อัญเชิญลงมา แล้วตรวจดูยอด
ฉัตถ้วร ๖ เป่นเงินทีชั้นถ้วร ๗	ฉัตรถ้วน ๖ เป็นเงินดี ชั้นถ้วน ๗
เป่นธองคำหนายอฑหุ้มกมมการ	เป็นทองคำหนายอดหุ้ม กรรมการ
จึงเปิกสากันเป่นกุ่	จึงปรึกษากันเป็นกลุ่-
๒๑. ม่วาชั้นถ้วร ๙ คำควรจักหุ้มฑุ้วย	๒๑. มว่าชั้นถ้วน ๙ ก็ควรจักหุ้มด้วย
ธองคำหื้เหมิอรกันตกลงธำฑุ้วย	ทองคำหื้อเหมือนกัน ตกลงทำด้วย
ง่ายมาชั่งธองคำจ่าย ๓๑ บาท	ง่าย มาชั่งทองคำจ่าย ๓๑ บาท
พ่อทีหื้สล่าบ้านป่ากั้วย	พอดี หื้อสล่าบ้านป่ากล้วย
๒๒. ตีเป่น(ลาย)ลวฑแลวมาตลวฑฑู	๒๒. ตีเป็น(ลาย)ลวด แล้วมาตรวจดู
น้ำหนักทั้งธองไหม่แลเก้าค่ไท้	น้ำหนักทั้งทองใหม่แลเก่าก็ได้
(สเก้า)สุรหายรวมแลวไท้ ๓๐๐	(สัพเพร่า)สูญหายรวมแล้วได้ ๓๐๐
กว่าบาทแหวรเก้า	กว่าบาท แหวนเก่า
๒๓. ขนาฑนิ่วมือสุบหลวม มีทั้งมวล ๑๖	๒๓. ขนาดนิ้วมือสุบหลวม มีทั้งมวล ๑๖
วงไหย่ครูบาถาถาวเราเจ้าจึงไส่	วงใหญ่ ครูบาถา ถาวโรเจ้าจิ่งใส่
เทิ่มไพ ๕๐ วงไส่เป่นของไหม่ที	เติ่มไป ๕๐ วง ใส่เป็นของใหม่ที่
สทฺธาเข้ามา	ศรัทธา เข้ามา
๒๔. ไส่เกสาไว้ยกับสาสนาพ่รอุตฺทีมม	๒๔. ใส่เกศาไว้กับศาสนาพระอุตม
โคฺตขุ่อหื้ไท้บุรโยฺส สุขำ ๓	โคต ขอหื้อได้ประโยชน์สุข ๓
บุรการมณีรตน์ค่ไท้ธองหุ้ม	ประการ มณีรัตน์ก็ได้ทองหุ้ม
เสฺฒแลว	เสร็จแล้ว

คำจารึก	คำอ่าน
๒๕. บ̣สฺงไสฺยเถิงวฺันที ๑๓ ภึสส̄ภาคฺ̣ม ๒๕๐๐ เพฺงวิสาขามา̣สเปฺนที นฺกบฺรา̣ชเจ้าสฺักเสิ̣นค̣ไฑอฺงเชิน ฉัตชั้นธี ๑ ขึ้นสู่	๒๕. บ่สงสัย เถิงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เพ็งวิสาขามาส เป็นที่ นักปราชญ์เจ้าสรรเสริญ ก็ได้อัญเชิญ ฉัตรชั้นที่ ๑ ขึ้นสู่
๒๖. ยฺอฑแก้วยฺังบ̣มฺยรแลฺวฑุ่งศฺวา̣ม บฺรสฺิงเถิงวฺันที ๑๖ แถฺมเล้าค̣ไฑ้ อฺงเชิ̣นยฺอฑฉัตเจ้าทฺังมฺวรขึ้นสู่ ปา̣ยยฺอฑแก้วเปฺนที	๒๖. ยอดแก้ว ยังบ่เมี้ยนแล้วดังความ ประสงค์ เถิงวันที่ ๑๖ แถมเล่า ก็ได้ อัญเชิญยอดฉัตรเจ้าทั้งมวลขึ้นสู่ ปลายยอดแก้ว เป็นที่
๒๗. แลฺวเสฺฒกา̣รสมณสทฺธาแลมูล สทฺธาทฺล้า̣ยมฺวรมา̣มาโชฏกค̣ำ พฺรมหาชินธา̣ตุเจ้าลมฺพา̣งนั̣บเปฺน มหาปา̣ง	๒๗. แล้วเสร็จการ สมณศรัทธาแลมูล ศรัทธาทั้งหลายมวลมากมาโชตกค่ำ พระมหาชินธาตุเจ้าลำปาง นับเป็น มหาปาง
๒๘. อั̣นไหฺย่รฺวมค่าค̣ำบีฺวไส่เปฺนเงิน ตฺราสฺย้ง ๓๒๕๐๐ บา̣ท ซื้ทฺอง จั̣งโกตา̣บตีฺนธฺ์(อ)รณีค̣พฺอฑีสฺย้ง ๓๐๐ กฺว่าแผฺ่นเงิน	๒๘. อันใหญ่ รวมค่าคำปลิวใส่เป็นเงิน ตราเสี้ยง ๓๒๕๐๐ บาท ซื้อทอง จังโกตราบตีนธรณี ก็พอดีเสี้ยง ๓๐๐ กว่าแผ่น เงิน
๒๙. ค̣ำทีเหฺลิอฺอค̣เอามารฺวมกั̣นเปฺน แก่นบ̣สุรหา̣ยธฺองค̣ำทีเหฺลิอฺอคฺ̣เอา ตีกบั̣วฺยไว้ยิ̣สฺิลงพฺรธา̣ตุเจ้า น้ำหฺนั̣ก ๙ บา̣ท	๒๙. คำที่เหลือก็เอามารวมกันเป็น แก่นบ่สูญหาย ทองคำที่เหลือก็เอา ตีกระบวยไว้สรงพระธาตุเจ้า น้ำหนัก ๙ บาท
๓๐. ๓ สฺลึงเงินทีเหฺลิอฺอค̣เอาตีขั̣น ภา̣นฑ๊อไม้ หฺนั̣ก ๒๐๐ บา̣ท หฺม้อน้ำเงินสอา̣ฑงา̣มตาหฺนั̣ก ๑๖๕ บา̣ทกบั̣วฺยเงิน ๒ ลูะ หฺนั̣กลูะ ๓	๓๐. ๓ สลึง เงินที่เหลือก็เอาตีขัน พานดอกไม้หนัก ๒๐๐ บาท หม้อน้ำเงินสะอาดงามตา หนัก ๑๖๕ บาท กระบวยเงิน ๒ ลูก หนักลูก ๓–
๓๑. ๑๒ บา̣ทเพิ่อฺอเปฺนคู่กั̣บขฺองเก๊า ไวฺ้ยเปฺนบกฺกทืฺนสิ̣บไพา̣ยหฺน้า เหฺตุนั้̣นสมณสทฺธาแลมูลสทฺธา ผู้ข้าทฺลายขฺอ	๓๑. ๑๒ บาทเพื่อเป็นคู่กับของเก่า ไว้ เป็นปักกทืนสืบไปภายหน้า เหตุนั้นสมณศรัทธาแลมูลศรัทธา ผู้ข้าทั้งหลายขอ

คำจารึก	คำอ่าน
๓๒. บฺราถฺนาเอาสุข์วฺยงแก้วฺยอฑ มหาเนรพฺพาฺนนิจฺจำธุวำนิพฺพานำ บรมำสุขำ	๓๒. ปรารถนาเอาสุขเวียงแก้วยอด มหาเนรพาน นิจฺจำ ธุวำ นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ

ลป. ๑๗
จารึกการสร้างทุงศิลา
พ.ศ. ๒๔๖๙

(วันเสาร์ เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๘๙ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุ....๑๒๘๙ ตฺวปฺลีรฺวาฺยยี	๑. จุ(ลศักราช) ๑๒๘๙ ตัว ปีระวายยี
เฑิอ. ๘ ขึฺน	เดือ(น) ๘ ขึ้น
๒. (๑๓) วฺัน ๗ บถมมุลสทฺธา	๒. (๑๓) วัน ๗ ปฐมมูลศรัทธา
กฺฑหฺมาฺยมีธุเจ้าอ	กดหมายมีธุเจ้า อ–
๓. ภิวฺสาอวาฺส ถฺฑนฺันมาหฺมาฺยมีพฺ่อ	๓. ภิวงศาอวาส ถัดนั้นมาหมายมีพ่อ
ลฺยงแสฺน	เลี้ยงแสน
๔. เทฺบพฺอมฑฺัวฺยภริฺยาลูเตาชุคฺิน	๔. เทพ พร้อมด้วยภริยาลูกเต้าชู่คน
ถฺฑนฺันเล่าหฺมาฺย	ถัดนั้นเล่าหมาย
๕. ผู้ไหฺย่นฺ้อฺยพฺรมฺมเสนาถฺฑนฺันเล่า	๕. ผู้ใหญ่น้อยพรมเสนา ถัดนั้นเล่า
หฺมาฺยมีธ่าฺนหฺนาฺน	หมายมีท่านหนาน
๖. ไชฺยอาจาฺน ถฺฑนฺันเล่าหฺมาฺยมี	๖. ไชยอาจารย์ ถัดนั้นเล่าหมายมี
หฺนาฺนอภิวิงสำ	หนานอภิวงศา
๗. ภฺ้อมฑฺัวฺยภริฺยา ถฺฑนฺันเล่าหฺนาฺน	๗. พร้อมด้วยภริยา ถัดนั้นเล่าหนาน
กาวีภฺ้อม	กาวี พร้อม
๘. ฑฺัวฺยภริฺยาชุคฺิน ถฺฑนฺันเล่าหฺมาฺย	๘. ด้วยภริยาชู่คน ถัดนั้นเล่าหมาย
มีนฺ้อฺยยฺ์ฑภฺ้อม	มีน้อยยศ พร้อม

คำจารึก	คำอ่าน
๙. ฑ๎วฺยภริฺยาชุค๎น ถ๎ฑนฺันเล่าหฺมาฺย มีภ๎อมฑ๎วฺยภ	๙. ด้วยภริยาชู่คน ถัดนั้นเล่าหมาย มีพร้อมด้วยภ–
๑๐. ริฺยาชุค๎น ถ๎ฑนฺันเล่าสทฺธาบ้าฺนนา วฺยงทฺล้าฺย	๑๐. ริยาชู่คน ถัดนั้นเล่าศรัทธาบ้านนา เวียงทั้งหลาย
๑๑. ผูไหฺย่นฺ้อฺยชาฺยยิฺงค์ไฑ้สมคฺค พฺรุ้อมพฺยง	๑๑. ผู้ใหญ่น้อยชายหญิงก็ได้สมัคร พร้อมเพรียง
๑๒. กฺันวฺยกสฺ้างหาฺงแปฺลงยฺังธชฺชว ผลิกำ	๑๒. กันเวียกสร้างห้างแปลงยัง ธชฺชว ผลิกำ
๑๓. (ยฺัง)ทุงสีลา ๒ ผืนไว้ยหี้เปฺนทาฺน แก่พฺร	๑๓. (ยัง)ทุงศิลา ๒ ผืนไว้หื้อเป็นทาน แก่พระ
๑๔. มหาชินธาตุเจ่าตฺราฺบตฺอเธ่า ๕๐๐๐	๑๔. มหาชินธาตุเจ้า ตราบต่อเท่า ๕๐๐๐
๑๕. พฺรวสสาฑฺลี ฑ๎วฺยกุสสฺลบุร ภิรฺวาฺยสีอฺัน	๑๕. พระวัสสาดีหลี ด้วยกุศลบุญ ราศีอัน
๑๖. ผูข้าทฺล้ากาฺงบูชาแลหืทาฺนนี ขฺอเปฺนบฺรไจ	๑๖. ผู้ข้าทั้งหลายกางบูชา แลหื้อทานนี้ ขอเป็นปัจจัย
๑๗. แก่สมฺบตฺติสุ๊ะ ๓ บฺรกาฺนมี นิพฺพาฺนเจ้า	๑๗. แก่สมบัติสุข ๓ ประการ มี นิพพานเจ้า
๑๘. เปฺนยฺอฑขฺอพ๎ันรฺอฑยานาฺน คฺันบ่ไฑ้เถิงแก	๑๘. เป็นยอด ขอพ้นรอดอย่านาน คันบ่ได้เถิงแก่
๑๙. นิพฺพาฺนเจ้าอฺันบฺรเสิฏฐจุ่งนำเอา ตฺวแห่ง	๑๙. นิพพานเจ้าอันประเสริฐ จุ่งนำเอา ตัวแห่ง
๒๐. ผู้ข้าธฺล้าไฑ้ไนขกุรอฺัน ๓ บฺรกาฺน	๒๐. ผู้ข้าทั้งหลายได้(เกิด)ในขกุลอัน ๓ ประการ
๒๑. มีขตฺติยฺยพฺราหฺมณคบฑิเสฏฐี หี้	๒๑. มีขัตติยะ พราหมณ์ ค(ห)บดีเศรษฐี หื้อ
๒๒. เปฺนฑีมังมุรทุรเท้าฑ๎วฺยอฺันม้า(บ่)	๒๒. เป็นดีมั่งมูนทุนเท้าด้วยอันมาก(บ่)
๒๓. อาฺฑจัคณนาอ้าฺนนฺับไฑ้หี้ยุทาฺง กิน	๒๓. อาจจักคณนาอ่านนับได้ หื้อยุท่าง กิน

คำจารึก	คำอ่าน
๒๔. แลทา๎นไพไจ๋คู๎นผู้ข้าไท๎เกิ๎ฏไน ขตฺติตฺย	๒๔. แลทานไปไจ้ๆ คันผู้ข้าได้เกิดใน ขัตติย–
๒๕. กุรหีผู้ข้าไท๎บุรกฺอบชฺอบทสสี	๒๕. กุล หื้อผู้ข้าได้ประกอบชอบทศ–
๒๖. ราชธมฺมสิ๎บบุรกา๎นหี้รู้กิ๎นทา๎น	๒๖. ราชธรรมสิบประการ หื้อรู้กินทาน
๒๗. ไพชุชา๎ทอย่าหีมีพฺยา๎ธิสั๎กสิ๎ง นิพฺพา๎น	๒๗. ไปชู่ชาติ อย่าหื้อมีพยาธิสักสิ่ง นิพฺพา–
๒๘. นำปลมำสุ๎กฺขำนิจำจิ๎งถฺวรเทิอะ	๒๘. นำ ปรมำ สุขำ นิจฺจำ จิ่งถ้วนเทอะ

ลป. ๑๘
จารึกการสร้างวิหารวัดพระแก้วดอนเต้า
พ.ศ. ๒๔๖๐

(วันพุธ เดือนยี่ แรม ๑ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๑๒๗๑ ตรงกับวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๒ วันฉลอง วันศุกร์ เดือน ๗ เพ็ญ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๕ เพ็ญ ภาคกลาง จ.ศ. ๑๒๗๙ ตรงกับวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นมัตถุ พระพุทธสาสะนะกาลล่วง	๑. นมัสดุ พระพุทธศาสนกาลล่วง
๒. แล้วได้ ๒๔๕๒ จุลศักราช ๑๒๗๑ ปีระ	๒. แล้วได้ ๒๔๕๒ จุลศักราช ๑๒๗๑ ปีระ-
๓. กาเอกศกเดือนยี่แรม ๑ ค่ำ วัน พุฒ ข้าพระเจ้าผู้	๓. กา เอกศก เดือนยี่ แรม ๑ ค่ำ วัน พุธ ข้าพระเจ้าผู้
๔. สัทธา เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำ	๔. ศรัทธา เจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตย์ เจ้าผู้ครองนครลำ-
๕. ปางเป็นต้น กับจองตำแดงสามี แม่จันทร์ภรรยา	๕. ปางเป็นต้น กับจองคำแดงสามี แม่จันทร์ภรรยา
๖. พร้อมและสาคะนาญาติทั้งหลาย แลน้องผู้หนึง	๖. พร้อมและศาคณาญาติทั้งหลาย แลน้องผู้หนึ่ง
๗. นามกรชื่อคำจ่ามแล นายฮ้อย หง่วยสินได้	๗. นามกรชื่อคำจ่ามแล นายฮ้อย หง่วยสินได้
๘. บริจาคทรัพย์สร้างพระวิหารหลัง นี้ไว้กับพระป	๘. บริจาคทรัพย์สร้างพระวิหารหลัง นี้ไว้กับพระป-

คำจารึก	คำอ่าน
๙. ฏิมากรเป็นที่สะการะบูชาเป็นที่ถาปนาการ	๙. ฏิมากรเป็นที่สักการบูชาเป็นที่ฐาปนาการ
๑๐. ในพระพุทธสาสนาสิ้นการะนานเทอญ	๑๐. ในพระพุทธศาสนาสิ้นกาลนานเทอญ
๑๑. นิพพานะปัชโยโหตุ ทำบุญฉลองเมือ	๑๑. นิพพานปัจโยโหตุ ทำบุญฉลองเมื่อ
๑๒. เดิอน ๗ เพ็ง เปนวันสุก จุลสักราช ๑๒๗๙	๑๒. เดือน ๗ เพ็ง เป็นวันศุกร์ จุลศักราช ๑๒๗๙

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺกราฺชไท้ ๑๒๗๑ ตฺัว	๑. จุลศักราชได้ ๑๒๗๑ ตัว
ปีกฺัฏเร้า	ปีกัดเร้า
๒. เฑฺือร ๔ แรฺม ต่ำภ่ำว่าไท้วัฺน ๔	๒. เดือน ๔ แรมค่ำ พร่ำว่าได้วัน ๔
ปถมมุลฺลสทฺธาหฺมาฺยมีพฺรอิงฺค์	ปถมมูลศรัทธาหมายมีพระองค์
๓. ตฺันเปฺนเจ้าบุณฺญวาฺฑวิงเปฺนเคฺล้า	๓. ตนเป็นเจ้าบุญวาทย์วงศ์เป็นเค้า
เจ้านคฺอรลมฺพาฺงถ่าฺนไท้อานุญฺาต	เจ้านครลำพางท่านได้อนุญาต
๔. ปฺิงวาฺงหืชฺองคำแฑฺงไท้สฺล้าฺงยฺก	๔. ปลงวางหื้อชองคำแดงได้สร้างยก
ปฺิกแปฺงสทฺธาเคฺล้าเจ้า	ปกแปลงศรัทธาเค้าเจ้า
๕. แท้เล่าหฺมาฺยมีชฺองคำแฑฺงเปฺน	๕. แท้เล่าหมายมีชองคำแดงเป็น
เคฺล้าภัฺลฺอมกฺับภริฺยาชื้วาแม่	เค้าพร้อมกับภริยาชื่อว่าแม่
๖. จุ๋นภ้อมกุ๋นกับฑุ้วฺยลูกเต้าพี่น้อง	๖. จันทร์พร้อมกันกับด้วยลูกเต้าพี่น้อง
ทั้ลาฺย ภ้อมกับน้องผู้นึ่งชื่ว่า	ทั้งหลายพร้อมกับน้องผู้หนึ่งชื่อว่า
ตำ	คำ
๗. จุ่มาเนยฺยนึ้งหฺมาฺยมีนาฺยฮ้อฺย	๗. จ่ามนัยหนึ่งหมายมีนายฮ้อย
หฺมฺองหฺงฺวฺยสิ๋นพากุ๋นไท้สฺล้าฺง	หม่องหง่วยสินพากันได้สร้าง
ยฺังวิ	ยังวิ–
๘. หารบฺราสาทำหฺลังนึ้ง ธี่ไนวัฺฑ	๘. หารปราสาทหลังหนึ่งที่ในวัด
ภแกฺ้วฑุอรเต้านี ซ้ำไท้	พระแก้วดอนเต้านี้ ซ้ำได้
๙. หฺลุ๋อยำพฺรพุทฺธรูปเจ้าทฺองอฺงนึ้ง	๙. หล่อยังพระพุทธรูปเจ้าทององค์หนึ่ง
ไว้ยไนภวิหาฺนเพิ๋ออไว้ย	ไว้ในพระวิหารเพื่อไว้
๑๐. หื้เปฺนทีไหฺว้แลสักฺกรปูชาแกฺล่คฺิน	๑๐. หื้อเป็นที่ไหว้แลสักการบูชาแก่คน
แลเทวฑาเอาค้ำชู	แลเทวดาเอาค้ำชู
๑๑. โชตกพฺรพุทฺธสาสฺนาตฺราบ	๑๑. โชตกพระพุทธศาสนาตราบ
๕๐๐๐ ภวสสาทฺยงแท้	๕๐๐๐ พระวัสสาเที่ยงแท้
๑๒. ฑฺลีเถิงยาฺมฑีติถีอุ๋นบฺรเสิฺฏผู้ข้า	๑๒. ดีหลี เถิงยามดีดิถีอันประเสริฐผู้ข้า
จุ๋กมาหื้ทาฺนแลยาฺฑน้ำ	จักมาหื้อทานแลหยาดน้ำ

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. แลฺวตัฺ้งแต่เฑฺือร ๗ เพฺนเปฺนวฺัน สุกฺขจุฬ์สักฺกราฺชไฑ้	๑๓. แล้วตั้งแต่เดือน ๗ เพ็ญ เป็นวัน ศุกร์ จุลศักราชได้
๑๔. ๑๒๗๙ ยฺังมีขุรอนุมัตฺติแล นาฺงบฺัวคำคฺ่เปฺนสทฺธาฑฺ้วฺย	๑๔. ๑๒๗๙ ยังมีขุนอนุมัติแล นางบัวคำก็เป็นศรัทธาด้วย

ลป. ๒๐
จารึกรอบระฆังวัดปงสนุกเหนือ
พ.ศ. ๒๔๑๖

(วันอาทิตย์ วันเต่าสัน เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง แรม ๑๒ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกราชไฑ้ ๑๒๓๕ ตั๋วปฺลีกฺลาเร้า เฑิอร ๒ แรฺม ๑๒ ค่ำวั๋น ๑ ไทฺย เต้าสันไฑ้	๑. ศักราชได้ ๑๒๓๕ ตัว ปีกาเร้า เดือน ๒ แรม ๑๒ ค่ำ วัน ๑ ไทย เต่าสัน ได้
๒. ศางแก้วแลเฑฺง ี. วไสบุรฑุับพุร ธาตุเจ้าขุ๋อหีเปนปรถปริสุทฺธา ยิฺงแกล	๒. สร้างแก้วแลเด็ง ี. วใส่ประดับพระ ธาตุเจ้า ขอหื้อเป็นปรถปริสุทธา ยิ่งแก่
๓. อเนาไชภิกฺขุแลเทพฺยวฺงภิกฺขุ ทุ้ง ๒ เจ้าสาฺมเณรทุ้ง ๒๐ ตฺน คาทำกุสุ๎นนีแฑ	๓. อโนชัยภิกขุแลเทพยวงศ์ภิกขุ ทั้ง ๒ เจ้าสามเณรทั้ง ๒๐ ตน ค่าทำกุศลนี้แด

ลป. ๒๑
จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดปงสนุกเหนือ

(วันเสาร์ เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีระวายเส็ด ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๑๐, ๒๐๗๐, ๒๑๓๐, ๒๑๙๐, ๒๒๕๐, ๒๓๑๐, ๒๓๗๐, ๒๔๓๐ หรือ ๒๔๙๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีรวายเสดเดิน ๖ ออกสิบ ๕ คำ วนั ๗ ยาม ๕ แล	๑. ปีระวายเส็ด เดิน ๖ ออกสิบ ๕ ค่ำ วัน ๗ ยาม ๕ แล
๒. เจานนทะปฺรหยาหาก(ใ)หก่ทำ เพิอสับพนัยูแล	๒. เจ้านันทประหยาหาก(ใ)ห้กระทำ เพื่อสัพพัญญูแล

ลป. ๒๒
จารึกฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์วัดแสงเมืองมา

(อาจจะเป็นวันอังคาร เดือน ๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๒๘ *หรือ วันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๖๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. มหาเถรนาคแสนเจานองมหาเทวีสีดมหาพุธสาครหีหลพรเจาตนนีไนปีมแสงแทวาดบัไส	๑. มหาเถรนาคแสนเจ้า น้องมหาเทวีศิษย์มหาพุทธสาครหื้อหล่อพระเจ้าตนนี้ในปีมะเส็ง ไทยว่าดับไส้
๒. เดิน ๕ แพบุรวน้องังคารสกราชได ๘๗.	๒. เดิน ๕** เพ(ง)บุญวันอังคารศักราชได้ ๘๗.

---

* ปีดับไส้หรือปีมะเส็งสัปตศก อาจเป็นปีจุลศักราชได้ ๗ ปีดังนี้ ๗๘๗ ๘๔๗ ๙๐๗ ๙๖๗ ๑๐๒๗ ๑๐๘๗ และ ๑๑๔๗ และตัวเลขศักราชตัวสุดท้ายรูป ๐ อาจไม่ใช่เลขศูนย์แต่เป็นจุด ฉะนั้นปีจุลศักราช ๘๗ อาจเป็น ๗๘๗ ๘๔๗ หรือ ๑๐๘๗ แต่ ๗๘๗ เป็นสมัยก่อนพระเจ้าติโลกราชซึ่งยังไม่เคยปรากฏจารึกที่ฐานพระพุทธรูป

** เดือน ๕ ไม่ชัดเจนอาจจะเป็นเดือน ๔ ก็ได้

ลป. ๒๓ (แผ่นเก่า)
จารึกวัดเสลารัตนบัพพตาราม
พ.ศ. ๒๒๒๖

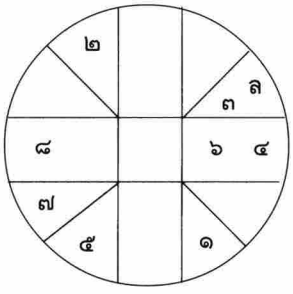

(วันพุธ วันกาเม็ด เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๐๔๕ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๒๒๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฑษกฺกพทไท้ ๑๐๔๕ ตฺวปฺลี กาไค้เฑิอร ๒ เพฺงเมฺง ๔ ไทฺย เต่าสฺง้า	๑. จุลศักพทะได้ ๑๐๔๕ ตัว ปี กาไค้เดือน ๒ เพ็ง เม็ง ๔ ไทย เต่าสง้า
๒. พฺรมหาเกสารบญฺเญาเจ้าเปฺนมุล บฺรธาฺนกับทุ้งสีสานุสียทฺล้าฺย ไท้ชัก	๒. พระมหาเกสารปัญโญเจ้าเป็นมูล ประธานกับทั้งศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ได้ชัก–
๓. เชินพฺรสงฆ์เจ้าไท้ปฺลกแปฺลงยฺง เสลารตนบพฺพตาลาฺมหฺลังนีแล	๓. เชิญพระสงฆ์เจ้า ได้ปลกแปลงยัง เสลารัตนบัพพตารามหลังนี้แล
๔. สทฺธานักบุญทฺลาฺยมฺวรชุต้น จุงอนุเมาทนาเทิอะ	๔. ศรัทธานักบุญทั้งหลายมวลชู่คน จุ่งอนุโมทนาเทอะ
๕. ๑๐๔๕	๕. ๑๐๔๕

ลป. ๒๓ (แผ่นใหม่)
จารึกวัดเสลารัตนบัพพตาราม
พ.ศ. ๒๒๒๖

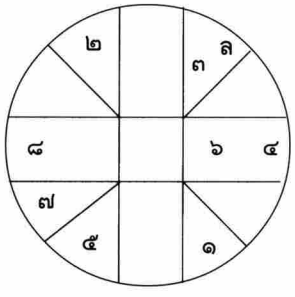

(วันพุธ วันกาเม็ด เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๑๐๔๕ (วันเต่าสง้าเป็นวันอังคารที่ ๒ พฤศจิกายน) ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๒๒๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฑษกฺกพทไท้ ๑๐๔๕ ตฺวปฺลี ก่าไค้เฑิอร ๒ เพฺงเมฺง ๔ ไทฺย เต่าสฺง้า ๒| พฺรมหา	๑. จุลศักพทะได้ ๑๐๔๕ ตัวปี กาไค้ เดือน ๒ เพ็ง เม็ง ๔ ไทย เต่าสง้า ๒| พระมหา
๒. เกสารบญฺโญเจ้าเปฺนมุล็ปฺรธาฺน กฺับทฺังสิสสานุสิสสทฺล้าฺยไท้ชฺักเชิฺน พฺรสงฆ์	๒. เกสารปัญโญเจ้าเป็นมูลประธาน กับทั้งศิษยานุศิษย์ทั้งหลายได้ชักเชิญ พระสงฆ์
๓. เจ้าปฺลกแปฺลงยฺังเสลารตน บพฺพตารฺามหฺลังนี้แลสัทฺธา นักฺบุญทฺล้าฺยมฺวรชุคฺุนจุง	๓. เจ้าปลกแปลงยังเสลารัตน บัพพตารามหลังนี้แล ศรัทธา นักบุญทั้งหลายมวลชู่คนจุ่ง
๔. อนุเมาทนาเทิอะ	๔. อนุโมทนาเทอะ

ลป. ๓๙
จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๑
(ติดวิหารพระเจ้าล้านทอง)
พ.ศ. ๒๔๖๙

(วันสร้างศาลา วัน เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๘๗ ตรงกับวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘
วันหล่อเสาธงหิน เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘
วันอุทิศ วันเสาร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ จ.ศ. ๑๒๘๘ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อมานิบุญฑานำ สีลา	๑. อิมานิ ปุญฺญทานำ สีลา
๒. ลำติสีลำติ	๒. ลำติ สีลำติ
๓. ลาติสตฺตำสุวณฺณ	๓. ลาติ สตฺตำ สุวณฺณ
๔. ..เชยฺยบตฺต	๔. ..เชยฺย ปตฺต
๕. ธานำทานอุตฺตมำติรตนสสนิพฺพาน	๕. ธานำ ทานอุตฺตมำ ติรตนสฺส นิพฺพาน
๖. บจฺจเยาเหานฺตุเนา ॥ บถมมุลฺลส	๖. ปจฺจโย โหนฺตุ โน ॥ ปถมมูลศรั-
๗. ทฺธาศูบาขตฺติยวฺงสาศูบาสีไช พฺร	๗. ทธาครูบาขัตติยวงสา ครูบาศรีชัย พระ
๘. ศูอินฺทจักฺ พฺรลุรคนฺธวฺงพฺร กฺองคำหฺนาฺน	๘. ครูอินทจักร พระลุนคันธวงศ์ พระ กองคำ หนาน
๙. สุ๊ะคำภิรนฺ้อยธานฺ้อยไชนฺ้อยวฺง อ้าฺยอีคำ	๙. สุกคำภิระ น้อยธา น้อยชัย น้อยวง อ้าย อีคำ
๑๐. นฺ้อยแก้วอ้าฺยมฺอยนฺ้อยอุตฺตะมา หฺนาฺนทานฺอยถา	๑๐. น้อยแก้ว อ้ายมอย น้อยอุตมา หนานทา น้อยถา

คำจารึก	คำอ่าน
๑๑. นฺ้อฺยปิฺวนฺ้อฺยกฺอฺงแกฺ้วนฺ้อฺยปฺัน	๑๑. น้อยปิว น้อยกองแก้ว น้อยปัน
หฺนาฺนกฺองแกฺ้วไฑ้	หนานกองแก้วได้
๑๒. พากฺันสฺ้างเมฺืออจุฬ์ศกฺราฺชไฑ้	๑๒. พากันสร้างเมื่อจุลศักราชได้
๑๒๘๗	๑๒๘๗
๑๓. ตฺัวไนปฺลีฑฺับเปฺล้า เฑฺิน ๔ แรฺม	๑๓. ตัว ในปีดับเปล้า เดิน ๔ แรม
๙ ฅ่ำไฑ้	๙ ค่ำ ได้
๑๔. แปฺงสาลาจงกฺ่มภาวนาแลเถิฺง	๑๔. แปลงศาลาจงกรมภาวนา แลเถิง
เฑฺิน ๖	เดิน ๖
๑๕. อฺ้อ ๔ ค่ำไฑ้พากฺันหฺลฺ่อเสาทฺง	๑๕. ออก ๔ ค่ำ ได้พากันหล่อเสาทุง
หิฺนทาฺนไวฺ้ย	หินทานไว้
๑๖. กฺับมหาธาฺตุเจ้าล้ัมพาฺงธี่นี้ทาฺน	๑๖. กับมหาธาตุเจ้าลำปางที่นี้ ทาน
เมืฺ่ออจุฬ์	เมื่อจุล–
๑๗. สกฺกราฺชไฑ้ ๑๒๘๘ ตฺัวปฺลี	๑๗. ศักราชได้ ๑๒๘๘ ตัว ปี
รฺวาฺยยีเฑฺิน ๘	ระวายยี เดิน ๘
๑๘. อฺ้อะ ๑๓ ค่ำวฺัน ๕ ไทคฺลาเมฺตแล	๑๘. ออก ๑๓ ค่ำ วัน ๕ ไทยกาเม็ดแล
สุทินฺนำวตฺต	สุทินฺนำ วตฺต
๑๙. เมทานำนิพพาน(๐) บรมสุกขำ ขฺอเปฺน	๑๙. เม ทานำ นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ ขอเป็น
บฺรไจย	ประไจย
๒๐. .ชูผู้ข้า ทฺลฺ้ายตฺราฺบเถิงนิพฺพาฺน	๒๐. .ชูผู้ข้าทั้งหลายตราบเถิงนิพพาน
เจ้า (แฑ)	เจ้า (แด)
๒๑. เทฺือ ॥ ศูบาขตฺติยภ..ศูบา	๒๑. เทอะ ॥ ครูบาขัตติยะ พระ..ครูบา
สีไชพฺรศูอิ	ศรีไชย พระครูอิ–
๒๒. นฺทจฺกวฺัตลมฺพาฺงทีนี พฺรลุร	๒๒. นทจักรวัดลำปางที่นี้ พระลุน
คันฺธวฺิงบฺ้านพฺือร(นฺ้)อยวฺิงลมฺพาฺง	คันธวงศ์บ้านพอน (น้)อยวงลัมพาง
๒๓. .....กฺันสาฺงคำชูพฺรธาฺตุเจ้าแล	๒๓. .....กันสร้างค้ำชูพระธาตุเจ้าแล
ตฺลฺ้าบตฺอเท้า	ตราบต่อเท่า
๒๔. พฺรสาสนา_____	๒๔. พระศาสนา_____
๒๕. _____	๒๕. _____

ลป. ๔๐
จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๒
(ติดวิหารน้ำแต้ม)
พ.ศ. ๒๔๖๙

(วันเสาร์ วันกาเม็ด เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๘๘ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺกไฑ้ ๑๒๘๘ ตฺว ปฺลีรฺวาฺย	๑. จุลศักก(ราช)ได้ ๑๒๘๘ ตัว ปีระวาย
๒. ยีเฑิอร ๘ อุ้อ ๑๓ ค่ำพฺรำไฑ้วฺัน	๒. ยี เดือน ๘ ออก ๑๓ ค่ำ พร่ำได้วัน
๓. วาไฑฺยกฺลาเมฺฑบถมมุลส	๓. ว่าไทยกาเม็ด ปถมมูลศร้-
๔. ฑฺธาหฺมาฺย(มี)ปู....กฺยุเปฺนเคฺ้ลา	๔. ฑธาหมาย(มี) ปู่....กฺยุเป็นเค้า
๕. กฺรุ้อบกฺับฑฺัวฺยภริฺยา(ผู้)ชีวานาฺง ทุมฺมา	๕. กอปรกับด้วยภริยา(ผู้)ชื่อว่านาง ทุมมา
๖. แลลุะเต้าชุฑฺนค่ำจิฺงพากฺันสาฺง	๖. แลลูกเต้าชู่คน ก็จิ่งพากันสร้าง
๗. ยฺังธชฺฏคฺคสีลำยฺังทุงหิฺนเหฺลัมฺม	๗. ยัง ธชฺฏคฺคสีลำ ยังทุงหินเล่ม
๘. มาถบนฺนา ปูชายฺังพฺรมหาชินธา	๘. มาฐาปนาบูชายังพระมหาชินธา-
๙. ตุเจ้าตฺราฺบตุ้อเท้า ๕๐๐๐๐ ภ	๙. ตุเจ้าตราบต่อเท่า ๕๐๐๐๐ พระ
๑๐. วสสาขุ้อเบฺนบฺรไจแกผู้ข้า	๑๐. วัสสา ขอเป็นประไจยแก่ผู้ข้า
๑๑. ทฺลาฺยตฺราฺบตุ้อเท้าเถิงนิพฺพา	๑๑. ทั้งหลายตราบต่อเท่าเถิงนิพพา-
๑๒. นเบฺนผู้ข้าทฺลฺ้ายทฺว่รทฺยวไพฺมา	๑๒. นเป็นผู้ข้าทั้งหลายทวนเทียวไปมา
๑๓. ไนวฏฺฏขุ้อทสฺิงาฺนขุ้อหืผู้ข้าไฑ	๑๓. ในวัฏฏขอดสงสาร ขอหื้อผู้ข้าได้
๑๔. เกิฑไนกฺระกุลำ ๓ บฺรกาฺรคี	๑๔. เกิดในกระกูล ๓ ประการ คือ
๑๕. ขตฺติยพฺราหฺมณคหบติ	๑๕. ขัตติยะ พราหมณ์ คหบดี

คำจารึก	คำอ่าน
๑๖. เสฏฺีจุงจัมีทฺยงแท้	๑๖. เศรษฐี จุ่งจักมีเที่ยงแท้
๑๗. ฑีหฺลีเทีฺอนิจฺจำ ธุวำ นิพฺพานำ (บ)	๑๗. ดีหลีเทอะ นิจฺจำ ธุวำ นิพฺพานำ (ป–)
๑๘. รมำสุขำ ॥ ๛	๑๘. รมำ สุขำ ॥ ๛
๑๙. พ.ศ. ๒๔๖๙	๑๙. พ.ศ. ๒๔๖๙

ลป. ๔๑
จารึกเสาตุงหินวัดพระธาตุลำปางหลวง ๓
(ติดวิหารพระพุทธ)
พ.ศ. ๒๔๖๙

(วันเสาร์ วันกาเม็ด เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง ขึ้น ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๘๘ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺก ๑๒๘๘ ตั๋ว ปฺลีรฺวายยี	๑. จุลศักก์(ราช) ๑๒๘๘ ตัว ปีระวายยี
๒. เฑิอร ๘ อ้อ ๑๐ คำพฺรำวาไฑ้ วั๋น ๗ ไทฺย	๒. เดือน ๘ ออก ๑๐ ค่ำ* พร่ำว่าได้ วัน ๗ ไทย
๓. กฺราเมฺฑบถมมุลสทฺธาหฺมา๋ยมีคฺรู	๓. กาเม็ด ปถมมูลศรัทธาหมายมีครู
๔. บาสีวิไชยเปฺนเคฺล้าถั๋งนั้นหฺมา๋ยมี หฺนา๋น	๔. บาศรีวิชัยเป็นเค้า ทั้งนั้นหมายมี หนาน
๕. ทาเปฺนเคฺลาภ์อมกับฑั๋วยภริยาลุะ	๕. ทาเป็นเค้า พร้อมกับด้วยภริยาลูก
๖. เต้าชูตฺนคำจิงภากั๋นสา๋งยั๋งธชฺฏคฺค สีลำ	๖. เต้าชู่คนก็จิ่งพากันสร้างยัง ธชฺฏคฺค สีลำ
๗. ยั๋งทุงหีนเห้ลมฺมนีมาธบนฺนาบูชา ยั๋ง	๗. ยังทุงหินเล่มนี้ มาฐาปนาบูชา ยัง
๘. พฺรมหาชินธาตุเจ้าตฺรา๋บตุ๋อเท้า	๘. พระมหาชินธาตุเจ้า ตราบต่อเท่า

---

* ที่ถูก ออก ๑๓ ค่ำ ดู ลป. ๓๙ และ ลป. ๔๐

คำจารึก	คำอ่าน
๙. (๕)๐๐๐ พฺรวสฺสา ขุ๋อเปฺนบฺรไจ แก	๙. (๕)๐๐๐ พระวัสสา ขอเป็นปัจจัย แก่
๑๐. ผูข้าตุ๋อเทาเถิง(นิ)พฺพาฺนแฑเทิ๋อ||	๑๐. ผู้ข้าต่อเท่าเถิง(นิ)พพานแด่เทอะ ||

ลป. ๔๒
จารึกถ้ำเด่นงัว ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ปีกดญิเดือนเจดออกสิบฅมัวนักดัไสญ	๑. ปีกดยี เดือนเจ็ด ออกสิบค่ำ วันกัดไส้ ย-
๒. ามทยงวนัพระเปนเจาอ̄ยูหัวตนเป	๒. ามเที่ยงวัน พระเป็นเจ้าอยู่หัวตนเป็-
๓. นพระอ̄ยูยงัโรงดีนมีพระราชกรุนาไ	๓. น พระอยู่ยังโรงดิน มีพระราชกรุณา ใ-
๔. นคราวทงัหลายจิงเทสนาแกเจาแ	๔. นคราวทั้งหลาย จิ่งเทศนาแก่เจ้าแ-
๕. สนตนีซยงคราววาคราวนีไนแควน.	๕. สนตีนเชียงคราวว่า คราวนี้ในแคว้น.
๖. ไดอ̄ยาหีเจาแควนกวัเกลานายมา..	๖. ใดอย่าหื้อเจ้าแคว้นกลั้วเกลา นายม้า..
๗. สองหราบนายตีนสงแลหราบ...	๗. สองหาบ นายตีนส่งแลหาบ...
๘. นันคราวอ̄ยาสงฅนไชขุนห̄มีนขุ(น)...	๘. นั้นคราวอย่าส่ง คนใช้ขุนหมื่นขุน...
๙. (น)มีตราเย้หีกนิเขาคราวผูไดวาบ..	๙. (น)มีตราเย้หื้อกินข้าวคราว ผู้ใดว่าบ่..
๑๐. .(ก)นิเหลากนิไกแหงคราวหี(ฝู)	๑๐. .(กิ)นเหล้ากินไก่แห่งคราว หื้อ(ผูก)
๑๑. ...(มิ)อสงยงัชยงไห̄มห̄ญา(ช)..	๑๑. ...(เ)มือส่งยังเชียงใหม่ หญ้า(ช)..
๑๒. .....หีคราวเอาจาร(ี)....	๑๒. .....หื้อคราวเอาจารี(ด)....
๑๓. ____อนันีพว(ก)____	๑๓. ____อันนี้พว(ก)____
๑๔. ____(ดญาแ)____	๑๔. ____(ดญาแ)____

ลป. ๔๓
จารึกถ้ำเด่นงัว ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ‖__คำตานเจาแสนเราหีไว	๑. ‖__คำต้านเจ้าแสนเราหื้อไว้
๒. แหงคฺราวทงัหลายไนปีรวง	๒. แห่งคราวทั้งหลาย ในปีรวง-
๓. ไคจาทองแสนลินไพซยงรา	๓. ได้ จ่าทองแสนลีนไปเชียงรา-
๔. ยหีคฺราวสงมาหญาชางคำหี เอาหี	๔. ย หื้อคราวส่ง(หญ้า)ม้าหญ้าช้างก็หื้อเอาหื้อ
๕. คฺราวนอนเฝาเขาคำสึกนิหีคฺรา	๕. คราวนอนเฝ้า ข้าวก็สือกิน หื้อครา-
๖. วสงสิหฺราบคฺราววาหนกันกัม	๖. วส่งสี่หาบ คราวว่าหนักนัก มั-
๗. (นั)ตีคฺราวแหงนำลินนนัมนัม(า)	๗. (น)ตีคราวแห่งน้ำลินนั้น มันม(า)
๘. เทิงเจาหมืนพ่ลยงเจาเหือ	๘. เทิงเจ้าหมื่นพ่อเลี้ยง เจ้าเหนือ-
๙. หวัหีจาคงไตจังไสเยัดาแตง	๙. หัวหื้อจ่าคงไต่จึงไส่เย้ดาแต่ง
๑๐. ไวเปนตฺราวาฉนันีไพหนาผูไดเจา	๑๐. ไว้เป็นตราว่าฉันนี้ ไปหน้าผู้ใด เจ้า
๑๑. เหินอหฺรวัไซคำดีเจาหมืนเจาพนั	๑๑. เหนือหัวไซร้ก็ดี เจ้าหมื่นเจ้าพัน
๑๒. ไซคำดีญาเยัดรายแกคฺราวดังจา	๑๒. ไซร้ก็ดี อย่าเยดร้ายแก่คราวดังจ่า
๑๓. ทองแสนลีนนีจัหิคฺราวทงัหลาย	๑๓. ทองแสนลีนนี้ จักหื้อคราวทั้งหลาย
๑๔. มารองเทิงเจาเหินอหฺรวัแลผีหฺราบ	๑๔. มาร้องเทิงเจ้าเหนือหัวแล ผิหาบ
๑๕. อนันเพิงสงเยัหฺราบสองหฺราบอยาหอย	๑๕. อันเพิงส่งเย้หาบสองหาบ อย่าห้อย
๑๖. อยาแขวนผระหมานหนกั ๑๖๐๐๐ นำ	๑๖. อย่าแขวน ผระหมานหนัก ๑๖๐๐๐ น้ำ
๑๗. พนนนัอยาสง ผีตนไซเจาเหินอหฺรัว	๑๗. พันนั้นอย่าส่ง ผิคนใช้เจ้าเหนือหัว
๑๘. สองตนนนัหีกนิเขาผีพนนัแล	๑๘. สองคนนั้นหื้อกินข้าว ผิพันนั้นแล
๑๙. ผีหฺราบอยาหีกนิอยาเบิกหฺราบอยาสีกิน	๑๙. ผิหาบอย่าหื้อกิน อย่าเบิกหาบ อย่าสือกิน
๒๐. เหลาอยาสิกินไกแหงคฺราวผูได	๒๐. เหล้า อย่าสือกินไก่แห่งคราว ผู้ใด
๒๑. เยัดอนับัญอมแล ‖	๒๑. เยดอั้นบ่ยอมแล ‖

ลป. ๔๔
จารึกถ้ำเด่นงัว ๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. __รวายญีเดอินแปดวนักดัไคเจา	๑. __ระวายยี เดือนแปด วันกัดได้ เจ้า
๒. หมืนตินชยงเจาหมืนพิงเจาพนัคฺราวซา	๒. หมื่นตีนเชียง เจ้าหมื่นพิง เจ้าพันคราวซ้า-
๓. ยรบัคำเจาเหนือหฺรัวแต่คฺราวไหญ่หิกิน	๓. ยรับคำเจ้าเหนือหัว แต่คราวใหญ่หื้อกิน
๔. นาหกแสนไวคนดิ ๒๐ ชาย แต (คฺร)าวนอยหื	๔. นาหกแสนไว้คนดี ๒๐ ชาย แต่(คร)าวน้อยหื้อ
๕. กินนาสีแสไวคนดี ๑๔ ชาย (คฺร)าวญังไน	๕. กินนาสี่แส(น)ไว้คนดี ๑๔ ชาย (คร)าวยังใน
๖. แคฺรนผูไดอยาหีเจาแคฺรนกลวัวเกลานาย	๖. แค(ว้)นผู้ใด อย่าหื้อเจ้าแค(ว้)นกลั้วเกลา นาย
๗. (มั)าสงสองหฺราบนา(ยตีน) สงหฺราบนึงหนกั ๑๔	๗. (มั)าส่งสองหาบน(ายตีน) สงหาบหนึ่งหนัก ๑๔
๘. ๐๐ (นำน)น้อยา อยาสง คนไชเจาหมินมีตร	๘. ๐๐ (น้ำนั้น)นอย่าอย่าส่ง คนใช้เจ้าหมื่นมีตร-
๙. .กิน(เ)ขามีมาเท้อเย้หีกินบ่มิอยา	๙. (า)กินข้าวมีมาเทอะเย้หื้อกิน บ่มีอย่า
๑๐. ..กนิผูไดวาบ่ฟงัสีกนิเหลากินไก	๑๐. (หื้อ)กิน ผู้ใดว่าบ่ฟังสือกินเหล้า กินไก่
๑๑. ..(หง)คฺราวหีผูกไสคาเมือสงเจาพัน	๑๑. (แห่ง)คราว หื้อผูกใส่คา เมือส่งเจ้าพัน
๑๒. ..วญงัชยงไหมหญาชางหญามา อยาหี	๑๒. ..วยังเชียงใหม่ หญ้าช้าง หญ้าม้า อย่าหื้อ
๑๓. ..าเอาไสจาริดไวซูแหงดีแล	๑๓. ..าเอาใส่จาริดไว้ชู่แห่งดีแล

ลป. ๔๕
จารึกถ้ำเด่นงัว ๔
พ.ศ. ๒๐๕๘

(เดือน ๖ แรม ๑๓ ค่ำ ภาคกลางเป็นวัน ๖ (ศุกร์) วันดับเหม้า ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๕๘)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ॥ ปีดบัไคเดิน ๗ แรม ๑๔ ตำวนั	๑. ॥ ปีดับไค้ เดิน ๗ แรม ๑๔ ค่ำ วัน
๒. ๖ ไทวนัดบัเห̄มาพระเปนเจาอ̄ยู	๒. ๖ ไทยวันดับเหม้า พระเป็นเจ้าอยู่
๓. หัวตนเปนพระอ̄ยูถ.งแลงญา..	๓. หัวตนเป็นพระอยู่ถ.งแลงญา(เม)
๔. อิงไนเมิองซยงแสนมิพระราชะกรู	๔. อิง ในเมืองเชียงแสนมีพระราชกรุ
๕. นาไนคราวทังหลายจี.เทสนาวาอาด	๕. ณาในคราวทั้งหลายจิ่(ง)เทศนาว่า อาช–
๖. ญาแตปูคูเจาเมิองแมไนแลปูคู	๖. ญาแต่ปู่กูเจ้าเมืองแม่ไน แลปู่กู
๗. เจาเมิองลกแลพ่คูตังหีเปนจา	๗. เจ้าเมืองลกแลพ่อกูตั้งหื้อเป็นจา–
๘. รดิไวแกคราวทังมวนไนอานารั(ถ)	๘. ริดไว้แก่คราวทั้งมวลในอาณารัฐ
๙. เมิองพิงซยงไห̄มจนัไดหีตามอา	๙. เมืองพิงเชียงใหม่ฉันใด หื้อตามอา–
๑๐. ดญาจารีดอนันน้อยาลีดอยาลวงสัก	๑๐. ชญาจารีดอันนั้น อย่าลิด อย่าล่วงสัก
๑๑. อนัวาอนัเจาห̄มืนญิพิงเจาห̄มืน	๑๑. อันว่าอั้น เจ้าหมื่นญี่พิง เจ้าหมื่น
๑๒. ญีสามลานเจาห̄มืน(ค)ราวญีพี(ง)...	๑๒. ญี่สามลาน เจ้าหมื่นคราวญี่พิง...
๑๓. (า)พกสบีดาบเริอนรบ้อาดญาพระ	๑๓. (า)พกสิบดาบเรือนรับอาชญาพระ
๑๔. เปนเจาตนเปนพระจิงหิตองเปน	๑๔. เป็นเจ้าตนเป็นพระ จิ่งหื้อต้องเป็น
๑๕. จาริดไวไนคราวซูเมิองจนันีแล	๑๕. จาริดไว้ในคราวซู่เมืองฉันนี้แล

จารึกจังหวัดลำพูน

ลพ. ๘
จารึกวัดต้นผึ้ง

(สันนิษฐานว่าปี (ระวาย) ไจ้ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๕๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____	๑. _____
๒. ..ปี(ราย)ไจ เดิน ๘ ออก____	๒. ..ปี(ระวาย)ไจ้* เดิน ๘ ออก____
๓. คำนายพวกวัดหลมซัก____	๓. ค่ำ นายพวกวัดหล่มซัก____
๔. นทงัหลายกบัมะหาเถ(ร)____	๔. น ทั้งหลายกับมหาเถ(ร)____
๕. อารยะวงโสอยูปาซิเหลิอ .	๕. อารยะวังโสอยู่ป่าชื่อเหลือ(ง)
๖. เถระเจาญานะรงัสีอยูวดันิใ .	๖. เถระเจ้าญานะรังสีอยู่วัดนี้ใ .
๗. กบัมะหา(ส)ามีเจาอะคละญานะ	๗. กับมหา(ส)ามีเจ้าอะคละญานะ
๘. มงัคละอยู(จำ)สทาวกบัมหา	๘. มังคละอยู่(จำ)สทาวกับมหา
๙. สามีญานะสาคระอยูวดัหลา__	๙. สามีญานะสาคระอยู่วัดหลา__
๑๐. ปสาสไชยะอารามพฺระจนัสินแ	๑๐. ปราสาทไชยอารามพระจันสิ้นแ-
๑๑. (๖)งิน ๑๕ .. ไวเมผู ๑ ขา ผู ๑	๑๑. งิน ๑๕..ไว้เมผู้ ๑ ข้าผู้ ๑
๑๒. บานทงัมวนเปนเขาพฺระเจาบา	๑๒. บ้านทั้งมวลเป็นข้าวพระเจ้า บ้า-
๑๓. น เวียง เหนือทางกบัเงิน	๑๓. น เวียงเหนือทางกับเงิน
๑๔. (สิบเบ้) เขาไวกบัขา คน เจา	๑๔. (สิบเบ้) เข้าไว้กับข้า คนเจ้า

* ปีรายไจ้ หรือปีระวายไจ้ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๕๙ เพราะมีไม้หันอากาศแล้วและไม้หันอากาศเริ่มเคลื่อนที่มาอยู่ที่พยัญชนะต้น

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. บานเหนิอ ไถใวแกนกั บู	๑๕. บ้านเหนือ ไถ่ไว้แก่นักบุ-
๑๖. นผูใดมาอยูรกัสาพฺระเจาไว	๑๖. ญ ผู้ใดมาอยู่รักษาพระเจ้า ไว้
๑๗. แกมนัผูนันคมีแล	๑๗. แก่มันผู้นั้นก็มีแล

ลพ. ๙
จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (พะเยา)
พ.ศ. ๑๙๕๔
ด้านที่ ๑

(วันจันทร์ เดือน ๙ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง แรม ๖ ค่ำ จ.ศ. ๗๖๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๑๙๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. //สุทธางคุลีสฺริบวรทสนขสำ	๑. // สุทธางคุลี ศรีบวรทสนขสำ
๒. โมทานสำมุขาวโรหิดตะสิรสิ	๒. โมธาน สำมุขาวโรหิต สิรสิ
๓. มีอภิวาทะแกภวะบาดสามอ	๓. มีอภิวาท แก่ภวะบาทสามอ้-
๔. นีคพฺระพุทธพฺระธรรมพฺร	๔. น คือพระพุทธพระธรรมพระ
๕. สงฆะอนัคงดวยสีลสำมาธิจต	๕. สงฆ์ อันคงด้วยศีลสำมาธิ จะตั้-
๖. งัแต (อาทิ) มังรายกินเมิงเนิงมา	๖. งแต่ (อาทิ) มังรายกินเมิง เนิงมา
๗. เถิงคราม (ตาม) ตอเถิงทาวแสน	๗. เถิงคราม (ตาม) ต่อเถิงท้าวแสน
๘. พูคำฟูะผายูทาวกลินาเจาแส	๘. ภู คำฟู ผายู ท้าวกลินา เจ้าแส-
๙. นเมิงมาในเมิอมยนทาวทงัเ	๙. นเมิงมา ในเมื่อเมี้ยนท้าวทั้งเ-
๑๐. จดชวนิแลวแกวผูแกนขัส	๑๐. จ็ดชั่วนี้แล้ว แก้วผู้แก่นขสั-
๑๑. ดัตราธิราชผูมีอำนาจหนักหนาอ	๑๑. ตราธิราช ผู้มีอำนาจหนักหนา อ-
๑๒. าไสรแกสุริยวงสพงสเปนแ	๑๒. าศัยแก่สุริยวงศ์ พงศ์เป็นแ-
๑๓. ยิงเชิงนกับุญจิงจ พุลเกิดมา	๑๓. ยิงเชิงนักบุญ จิ่งจะพุลเกิดมา
๑๔. ไดสิบสามปีทงัมหาเทวิผูแม	๑๔. ได้สิบสามปี ทั้งมหาเทวีผู้แม่
๑๕. จิงจไดราชาภิเสกเอกจูฬาเปน	๑๕. จิ่งจะได้ราชาภิเษกเอกจุฬา เป็น
๑๖. พระญาแทนพ่ตามพงสป	๑๖. พญาแทนพ่อต่อตามพงศ์ ป-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๗. รสงดวยชิวาเจามหาราชในปี	๑๗. ระสงค์ด้วยชื่อว่าเจ้ามหาราช ในปี
๑๘. เตาสงาคำจวาปีขอมใสปีม่เม	๑๘. เต่าสง้า คำจวา ปีขอมไซร้ ปีมะแม
๑๙. .สกัราชใสได ๗๖๔ ในเดิน	๑๙. .ศักราชไซร้ได้ ๗๖๔ ในเดิน
๒๐. (๙) แรมหกคำวนัจนัทฺรคนั	๒๐. (๙) แรมหกค่ำ วันจันทร์ ครั้น
๒๑. เสดจเจาแมลูกแลไดเสวยสำ	๒๑. เสด็จเจ้าแม่ลูกแลได้เสวยสม–
๒๒. บดีในนคอรชยงใหม̄ดงังนั	๒๒. บัติในนครเชียงใหม่ดังงัน
๒๓. อนัพฺระราชแมลูกใสจใคร	๒๓. อันพระราชแม่ลูกไซร้ จะใคร่

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. แทนคุนปูนทิยากลำบาก	๑. แทนคุณปูนที่ยาก ลำบาก
๒. อนักกัดีมีแหงอาวลยงตน	๒. อันภักดี มีแห่งอาวเลี้ยงตน
๓. ดายกลายจิงจใหมาเสวิย	๓. ดาย กลายจิ่งจะให้มาเสวย
๔. สำบดัพิพสัถานอนัดีมีในเ	๔. สำบัดพิพัสถานอันดี มีในเ–
๕. มีงพยาวชิอาวตนใสใหรย	๕. มิงพยาว ชื่ออาวตนไซร้ ให้เรีย–
๖. กเจาสิหมืนแลแตนนัเจา	๖. กเจ้าสี่หมื่นแล แต่นั้นเจ้า
๗. ผูดีมีธรรมบ่ขาดอาจใหทา	๗. ผู้ดี มีธรรมบ่ขาด อาจให้ทา–
๘. นแกภิกสุสงฆะบ่จงอนัจ่	๘. น แก่ภิกษุสงฆ์ บ่จงอันจะ
๙. ปวิงสิลจายโพฺระจ่หวาย(ห)	๙. ประวิงสินจ่าย เพราะจะหว่าย(ห)–
๑๐. นายงัสวรรคดายกลายเอา.	๑๐. น้ายังสวรรค์ดาย กลายเอา.
๑๑. พฺระมหาเถรพุทธเสนเป	๑๑. พระมหาเถรพุทธเสนเป็–
๑๒. นอาทิใชผูฉลาสกทำพฺระสู	๑๒. นอาทิ ใช้ผู้ฉลาดกระทำพระสุ–
๑๓. วรรณมหาวิหารนิแลวแก	๑๓. วรรณมหาวิหารนี้แล้ว แก้–
๑๔. วจิงจใหไปถามชีทิแหัจาม	๑๔. วจิ่งจะให้ไปถามซื้อที่แห่(ง)เจ้าม–
๑๕. หาราชมหาเทวิมิดวยคำรอย	๑๕. หาราชมหาเทวี มีด้วยคำร้อย
๑๖. นิงเปนค่าถ่านนัเจามหาราช	๑๖. หนึ่งเป็นค่า ถ่านั้นเจ้ามหาราช
๑๗. มหาเทวิมิใจใสสรทาดวยเ	๑๗. มหาเทวี มีใจใสสรทาด้วยเ–
๑๘. จาสิหมืนดายกลายจิงจหลำนำ	๑๘. จ้าสี่หมื่นดาย กลายจิ่งจะหล่อน้ำ–
๑๙. าสู่เหนือทกตกแผนดินน่ริน	๑๙. าสู่เหนือทกตกแผ่นดิน นริน–
๒๐. ทฺรมีสรทาบ่ขาดจิงจอบพกา	๒๐. ทรมีสรทาบ่ขาด จิ่งจะอบพกา–
๒๑. สใหนาแกพฺระสูวรรณวิ	๒๑. สให้นาแก่พระสุวรรณวิ–
๒๒. หารมิปฺรมาน ๒๑๖๘๕ เ	๒๒. หาร มีประมาณ ๒๑๖๘๕ เ–
๒๓. ขาผิจเขาเปนค่าวาได ๔๖๘	๒๓. ข้า ผิจะเข้าเป็นค่าว่าได้ ๔๖๘

ด้านที่ ๓

(วันจันทร์ เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๑๙๕๔)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ๖๐๐๐ แลแมจนบัหมากใสไ	๑. ๖๐๐๐ แล แม้จะนับหมากไซร้ไ-
๒. ดหมินลำคำจนบัจบานใสได ๑	๒. ด้หมื่นล้ำคำ จะนับจะบ้านไซร้ได้ ๑-
๓. ๘๗ บานยอมบานมิเลินผิจนบั	๓. ๘๗ บ้าน ย่อมบ้านมีเลิน ผิจะนับ
๔. เรินวาใสได้ ๒๔๖ เรินยอมเ	๔. เรินว่าไซร้ได้ ๒๔๖ เริน ย่อมเ-
๕. รินส่กดัผิจนบัลูกวดัใสได ๔	๕. รินสกัด ผิจะนับลูกวัดไซร้ได้ ๔-
๖. ๒ ยอมเปนของเจาสิหมืนให	๖. ๒ ย่อมเป็นของเจ้าสี่หมื่นให้
๗. สางไวกบัพฺระสูวรรณมหาวิห	๗. สร้างไว้กับพระสุวรรณมหาวิห-
๘. ารแลแตบานฝูงนินาฝูงนิยอ	๘. ารแล แต่บ้านฝูงนี้นาฝูงนี้ ย่อ-
๙. มมิหินเสมาตฺราทุกอนันแล	๙. มมีหินเสมาตราทุกอันแล
๑๐. แมคนตนใดจะไครรูวาดงันีเมือ	๑๐. แม้คนตนใดจะใคร่รู้ว่าดังนี้ เมื่อ
๑๑. เจามหาราชอยดนำใหไรใหนาเ	๑๑. เจ้ามหาราชหยดน้ำให้ไร่ให้นาเ-
๑๒. เกพฺระเจาในปีใดเดินใดวาด	๑๒. เก่พระเจ้าในปีใดเดินใดว่าดั-
๑๓. งอันไสใหคนฝูงนีรูวาดงันิท	๑๓. งอั้นไซร้ ให้คนฝูงนี้รู้ว่าดังนี้ท่อ
๑๔. วนันหนเมิอเจามหาราชมิสฺรทา	๑๔. วัน หนเมื่อเจ้ามหาราชมีสรทา
๑๕. อยดนำใหนาแกพฺระสูวรรณ	๑๕. หยดน้ำให้นาแก่พระสุวรรณ
๑๖. มหาวิหารใสใหพปีแปลงวยง	๑๖. มหาวิหารไซร้ ให้พอปีแปลงเวียง
๑๗. เจดลินผิจถวินดวยปิไทใสปิรว	๑๗. เจ็ดลิน ผิจะถวิลด้วยปีไทยไซร้ปีรว-
๑๘. งเหมาเขามาในเดิน ๑๑ ออก ๖ คำ	๑๘. งเหม้า เข้ามาในเดิน ๑๑ ออก ๖ ค่ำ
๑๙. วนัจนัทฺรทนยามตฺรวนทยงแทเ	๑๙. วันจันทร์ ทันยามตะวันเที่ยงแท้ เ-
๒๐. เมจ่นบัสาสหนาอนัพนไปได ๑๙	๒๐. เม้จะนับศาสนาอันพันไปได้ ๑๙-
๒๑. ๕๔ ปิมิกำไรหาเดินเลินดวยวนั .	๒๑. ๕๔ ปี มีกำไรห้าเดิน เลิ่นด้วยวัน (ยี่)
๒๒. สิบสิวนันแลแมจ่กลาวสาสหนา	๒๒. สิบสี่วันแล แม้จะกล่าวศาสนา

ลพ. ๑๐
จารึกวัดพระคำ (พะเยา)
พ.ศ. ๒๐๓๙

(วันอาทิตย์ วันกาเม็ด เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง ขึ้น ๘ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๓๙)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____	๑. _____
๒. _____	๒. _____
๓. ..ชีพริหมวิลา_____	๓. ..ชื่อพรหมวิลา_____
๔. .. เปนเจา_____พฺร	๔. ..เป็นเจ้า_____พระ
๕. _____	๕. _____
๖. _____อยูวัดพฺระ..	๖. _____อยู่วัดพระ(คำ)
๗. ..พระ(สัง)_____	๗. ..พระสังฆ_____
๘. บังเกิดแตพระมาเปน_____	๘. บังเกิดแต่พระมาเป็น_____
๙. สิมสางสิมพารเจา_____	๙. สมสร้างสมภารเจ้า_____
๑๐. (เปน)คนวัด.ชาย...สังค____	๑๐. (เป็น)คนวัด.ชาย...สังฆ____
๑๑. _____(แลขาวัดไว)	๑๑. _____(แลข้าวัดไว้)
๑๒. วันทา_____	๑๒. วันทา_____
๑๓. _____ปฺระ_____	๑๓. _____ประ_____
๑๔. มาดวยสีละปฺระหญาดวย วิมุติะญาณ__	๑๔. มาด้วยศีลประหญาด้วย วิมุติญาณ__

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. _____	๑๕. _____
๑๖. เทวาแลคน_____	๑๖. เทวาแลคน_____
๑๗. ัดคูนันแลว จุงใหเอา_____	๑๗. (วั)ดกูนั้นแล้ว จุ่งให้เอา_____
๑๘. รโทสทังหลาย_____	๑๘. รโทสทั้งหลาย_____
๑๙. สักฺราชะได (๘๕๘) ตัวในปี (มะโรง ไทวาปี)	๑๙. ศักราชได้ (๘๕๘) ตัวในปี (มะโรง ไทยว่าปี)
๒๐. รวายสีเดือน (เกาออก)..(เดือนสิบ)	๒๐. ระวายสี เดือน(เก้า ออก)..(เดือนสิบ)
๒๑. เอดออกแปดคำเมงวนัอาทิด ไท...	๒๑. เอ็ด ออกแปดค่ำ เม็งวันอาทิตย์ ไทย...
๒๒. เมดไดริก (สิบ...ตัวชี)_____	๒๒. เม็ด ได้ริก(สิบ...ตัวชื่อ)_____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. พระราชะองคการสม๋เดจะบ๋พิ	๑. พระราชองการสมเด็จบพิ–
๒. ดระพระมหาเทวีสีรรดัตะนะ	๒. ตรพระมหาเทวีสรีรัตน
๓. จักะวัดติะพระราชะมาดามาเถิ	๓. จักรวรรดิ พระราชมาตา มาเถิ–
๔. ง ปู่พระเจา๒เมืองญี่พฺยาว ทง	๔. ง ปู่พระเจ้า เจ้าเมืองญี่พยาวทัง
๕. (ฝุนทงัหลาย)...ดงัวดัพฺระคำ	๕. (ฝุ่นทั้งหลาย)...ดังวัดพระคำ
๖. พฺระพฺยาวนนั หากวัดหมืน...	๖. พระพยาวนั้น หากวัดหมื่น...
๗. สางแตปูหมอนมนัไวขาอยาดนำ	๗. สร้างแต่ปู่หม่อน มันไว้ข้าหยาดน้ำ
๘. (หื) พระพุธะเจา ๑๒ คฺรัว..	๘. หื้อพระพุทธเจ้า ๑๒ ครัว..
๙. ...(คนแล) พนัเงิน พฺระ (พุ)	๙. ...คน แลพันเงิน พระ(พุ)
๑๐. ...เจา๒เมืองแมใน....	๑๐. (ทธ)เจ้า เจ้าเมืองแม่ใน....
๑๑. ....นำ(๔)..หนา ๒๑ ...	๑๑. ....น้ำ(๕).. หอนา ๒๑ ...
๑๒. .. เปนคา ๔๖๘๖๐๐ เบ้..	๑๒. ...เป็นค่า ๔๖๘๖๐๐ เบ้..
๑๓. ....หมืนลำไวนา ๑๘ ...	๑๓. ....หมื่นลำไว้นา ๑๘ ...
๑๔. .(จาริก) ฝงัทีนีไวคน.....	๑๔. .(จาริก)ฝังที่นี้ ไว้คน.....
๑๕. __ดืนลูกวดัมี ๒๗	๑๕. ____ดิน ลูกวัดมี ๒๗
๑๖. _____ขาพฺระ ๑_____	๑๖. _____ข้าพระ ๑_____
๑๗. _____	๑๗. _____
๑๘. _____	๑๘. _____
๑๙. _____(เมิง)_____	๑๙. _____(เมิง)_____
๒๐. ____พฺรพุธะสา_____	๒๐. __พระพุทธศา(สนา)_____
๒๑. _____	๒๑. _____
๒๒. _____	๒๒. _____

ด้านที่ ๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ดงัเกาเจาหมืนอาดคฺราวผูเปน อาทิะหีเพ	๑. ดังเก่า เจ้าหมื่นอาดคราวผู้เป็น อาทิหื้อเพ–
๒. กปฺรหญามากับนายสรีมงคนถือ พระราชะอ	๒. กประหญามากับนายศรีมงคล ถือ พระราชอ–
๓. งกานพระมหาเทวีเจามาเถิงปู พระ	๓. งกานพระมหาเทวีเจ้ามาเถิงปู่ พระ
๔. เจ๒าเมิงญีพฺยาวทีนนัเจาเมิง พฺยาวทู	๔. เจ้า เจ้าเมิงญี่พยาว ทีนั้นเจ้าเมิง พยาวทู–
๕. นรบัรองครบพระราชะองกาน พระมะ	๕. ลรับรองครบพระราชองการ พระม–
๖. (หา)เทวีเจาใหชุมนุมไมเทาเถา เมิงทงัห	๖. (หา)เทวีเจ้า ให้ชุมนุมไม้เท้าเถ้า เมิง ทั้งห–
๗. (ลาย) เปนตนวาหมืนอูดมนา หลังแลพนันา	๗. (ลาย) เป็นต้นว่า หมื่นอุดมนา หลังแลพันนา
๘. ทงัหลายพนัเถาเมิงสรีพดัพนัสู วนัตอง	๘. ทั้งหลาย พันเถ้าเมิงสรีพัด พันสุ วันต้อง
๙. แตมพน(นิน)หนังสีแควนพนัฉาง ทงั	๙. แต้ม พัน(นิล)หนังสือแคว้น พันฉาง ทั้ง
๑๐. หลายพนัหนังสีพืนเมิง หมืน เปลาตำ	๑๐. หลาย พันหนังสือพื้นเมิง หมื่น เปล้าคำ
๑๑. รองลูกขาพนันนปฺระหญาเชิงคดี หลวง	๑๑. รองลูกขา พันนนประหญาเชิงคดี หลวง
๑๒. นายพนอยเปนนายแกขาพระ ทงัหลา	๑๒. นายพ่อน้อย เป็นนายแก่ข้าพระ ทั้งหลา–
๑๓. ยสีรมงคลคนพระมะหาเทวีเจา เพกปฺร	๑๓. ย สรีมงคลคนพระมหาเทวีเจ้า เพกประ–
๑๔. หญาคนเจาหมืนอาดคฺราวทัง หลายถวาย	๑๔. หญา คนเจ้าหมื่นอาดคราวทั้ง หลายถวาย

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. พอรพรอมกนัวาดีตามถอ̄ยพระราชะเสา	๑๕. พรพร้อมกันว่าดี ตามถ้อยพระราชเสา–
๑๖. วะณีพระอ์งคกานชูอนั ใหอูด์มะบานทิด	๑๖. วนีย์พระองการชู่อัน ให้อุดมบัณฑิต
๑๗. รึดฉ่หน̄าพิจิดตฺระวาจาขืนจารึกฝงัเสมาให	๑๗. ริจหนาพิจิตรวาจา ขึ้นจารึกฝังเสมาให้
๑๘. ใวตามโบรานมีเมิอกอนใหห̄มนัในวัด	๑๘. ไว้ตามโบราณ มีเมื่อก่อน ให้มั่นในวัด
๑๙. พระคำต่เทาสินสาสะห̄นาพระพุดธะ	๑๙. พระคำต่อเท่าสิ้นศาสนาพระพุทธ
๒๐. เจาหาพนัปี ใหจำเรินบุนสรีภิบุ	๒๐. เจ้าห้าพันปี ให้จำเริญบุญศรีพิบู–
๒๑. ญะโอฬารแกพระภูบาละทงัสองอ์ง	๒๑. ลย์โอฬาร แก่พระภูบาลทั้งสององ–
๒๒. ค์บุนญนีจุงแผฺรไพในอ่นนัจักฺราพาน	๒๒. ค์ บุญนี้จุ่งแผ่ไป ในอนันจักราพาล

ด้านที่ ๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑. หนตำสุดบาดาร เทาเถิงพฺรัมะ	๑. หนต่ำสุดบาดาล เท่าเถิงพรหม
โลกา	โลกา
๒. บุญนีจุงรักฺษา พระราชะราชา	๒. บุญนี้จุ่งรักษาพระราชะราชา
ทังเส	ทั้งเส–
๓. นาแลมนถรี ไพรฝาอยู่สวัสะดี ไน	๓. นาแลมนตรี ไพร่ฟ้าอยู่สวัสดี ใน
๔. พระราชะกรงเสมา บุญนีไห	๔. พระราชะขงเสมา บุญนี้ให้
ถระการ	ตระการ
๕. ซูสัมภารพระราชา เปนเอก	๕. ซูสมภารพระราชา เป็นเอก
ขสัตฺรา จั	กษัตรา จั–
๖. กฺระวัดติะภูมี บุญนีสีธิะสาด ทูร	๖. กรวรรดิภูมี บุญนี้สิทธิสาท ทูล
แก	แก่
๗. ราชะเทวี จำเรินพระสวัสะดี	๗. ราชเทวี จำเริญพระสวัสดี
ตราบต่เทา	ตราบต่อเท่า
๘. เถิงนฺรึพาร ผูไดแลบ่อยำ ตาม	๘. เถิงนฤพาน ผู้ใดแลบ่ยำ ตาม
ลำนำพระ	ลำนำพระ
๙. องการ ผูนนัดิะริฉาร จักไดขราบ	๙. องการ ผู้นั้นดิรัจฉาน จักได้กราบ
อ่เภ	อเพ–
๑๐. จี ผูไดแลโดยตาม ปฺระทัสฑวาม	๑๐. จี ผู้ใดแลโดยตาม ประทัสความ
พฺระ	พระ
๑๑. ภูมี ผูนนัสวัสะดี ไดเสวิยสุกฺขไน	๑๑. ภูมี ผู้นั้นสวัสดี ได้เสวยสุขใน
เมิง	เมิง
๑๒. สวรรค์ / สีลบานหือยูอุบปะถาก	๑๒. สวรรค์ / สีลบาลหื้ออยู่อุปัฏฐาก
มะ	ม–
๑๓. หาเถรพุธะสาคอรเจารกัสา	๑๓. หาเถรพุทธสาครเจ้า รักษา
๑๔. พฺระพุธะเจากบัขาพฺระอยาหี	๑๔. พระพุทธเจ้ากับข้าพระ อย่าหื้อ
๑๕. เขาถูกกานบานกานเมิงไน	๑๕. เขาถูกการบ้านการเมิง ใน
๑๖. ขาพฺระ ๑๒ คฺรวันนั พนัสาม	๑๖. ข้าพระ ๑๒ ครัวนั้น พันสาม
๑๗. ฉางคฺรวีนึงคาพนังเงิน พ่แส	๑๗. ฉางครัวหนึ่งค่าพันเงิน พ่อแส–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๘. งคฺร็วนึง คาพนัเงินลามแกว คฺร็ว(หนึง)	๑๘. งครัวหนึ่งค่าพันเงิน ล่ามแก้ว ครัว (หนึ่ง)
๑๙. คาพนัเงินทีดหญิ้วคร็วนึงคา	๑๙. ค่าพันเงิน ทิดหญัวครัวหนึ่งค่า
๒๐. พนัเงินทีด เหมคฺร็วนึงพนัเ	๒๐. พันเงิน ทิดเหมครัวหนึ่งพันเ–
๒๑. งีนซยงลุนคฺร็วนึงคาพนัเงีน สังค	๒๑. งิน เซียงลุนครัวหนึ่งค่าพันเงิน สังค
๒๒. บานคฺร็วนึงพนัเงีนมุกคฺร็วนึง พนั	๒๒. บานครัวหนึ่งพันเงิน มุกครัวหนึ่ง พัน
๒๓. เงินสีโคดคฺร็วนึงอุนคฺร็วนึง เกีง	๒๓. เงิน สีโคดครัวหนึ่ง อุ่นครัวหนึ่ง เกิง
๒๔. คฺร็วนิง กอนคฺร็วนึง	๒๔. ครัวหนึ่ง กอนครัวหนึ่ง

ลพ. ๑๑
จารึกสังฆราชาธรรมทิน
พุทธศตวรรษที่ ๒๑
ด้านที่ ๑

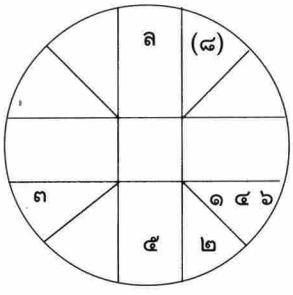

ด้านที่ ๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑. __นมะ มะหา_____	๑. __นมะ มหา_____
๒. เมิงสรีพดัพนันหนังสีแควนแ(ป)	๒. เมิงศรีพัด พันหนังสือแคว่น (เป็)-
๓. นตนวาพนัสรีทาดพนันีนรอย__	๓. นต้นว่า พันศรีธาตุ พันนีนร้อย__
๔. __(ดน)เขานีรูชูคนแลสงัฆราชา	๔. __(ดน)เขานี้รู้ชู่คนแล สังฆราชา
๕. (ม)ะหาเถนเจาธำมะทินเจารูคน ฝูงนีแ	๕. มหาเถรเจ้าธรรมทินเจ้ารู้ คน ฝูงนี้แ-
๖. ปนขาพระเปน(จ)า นายไสดอง เริน	๖. ป็นข้าพระเป็น(เจ้)า นายไสดอง เริน
๗. .สรีจูลาเริน ๑ จอมเริน ๑ นาง (หมีรำ ๑)	๗. (๑) ศรีจูลาเริน ๑ จอมเริน ๑ นาง (หมีร่ ๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๘. __ตำตอมเริน ๑ เถาสามรำ ๑ (ลาม) (คนทานหือดูพระเจา)	๘. __คำตอมเริน ๑ เถ้าสามร่ ๑ (ล่าม) (คนทานหื้อดูพระเจ้า)
๙. บูนรำ ๑ มงคนรำ ๑ ญากนรำ ๑ (อ)เงิน	๙. บุญร่ ๑ มงคลร่ ๑ ญากนร่ ๑ (อ) เงิน
๑๐. พระ ๕๐๐ อารีรำ ๑ ๕๐๐ คำพารำ (เม้ ๑ ลูก ๑)	๑๐. พระ ๕๐๐ อารีร่ ๑ ๕๐๐ คำพาร่ (เม้ ๑ ลูก ๑)
๑๑. ๕๐๐ โหะ รำ ๕๔๐ สามนอย ๔๐๐ ญา	๑๑. ๕๐๐ โหะ ร่ ๕๔๐ สามน้อย ๔๐๐ ญา
๑๒. รอยกบัตำกองรำ ๘๕๐ แมนงัขวนั	๑๒. ร้อยกับคำกองร่ ๘๕๐ แม่นังขวัญ
๑๓. ๒๕๐ กำพยน ๓๕๐ แล ॥	๑๓. ๒๕๐ กำเพียน ๓๕๐ แล ॥

ลพ. ๑๒
จารึกการสร้างพระมหามณฑป (พะเยา)
พ.ศ. ๒๐๗๘

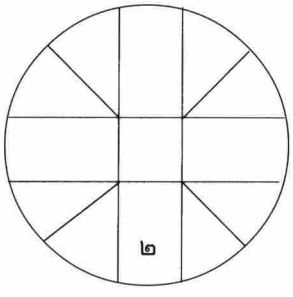

(วันศุกร์ วันรวงเม็ด เดือน ๙ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๘ ภาคกลาง ขึ้น ๑๒ ค่ำ จ.ศ. ๘๙๗ ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๐๗๘)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. । สีรสัวดติสักขราชได้ ๘๙๗	๑. । ศรีสวัสดิศักราชได้ ๘๙๗
ตว๋ ไนปีมะเม้ ไทว่าปีดับ	ตัว ในปีมะแม ไทยว่าปีดับ-
๒. เมดัเดือนอาษาธไทว่าเดือน ๙	๒. เม็ด เดือนอาษาฒ ไทยว่าเดือน ๙
ออก ๑๒ ต่ำ เมงวน้ ๖	ออก ๑๒ ค่ำ เม็งวัน ๖
๓. ไทรวงเมด ติดถี ๑๐ ตว๋ นาที	๓. ไทยรวงเม็ด ดิถี ๑๐ ตัว นาที
ติดถี ๕๐ ตว๋ รึก ๑๔ ตว๋	ดิถี ๕๐ ตัว รึก ๑๔ ตัว
๔. นาทีรึก (๑)๒ ตว๋ ญามตูดเชา	๔. นาทีรึก (๑)๒ ตัว ยามตูดเช้า
พระเปนเจ้าอ̱ยู่หว๋ตน	พระเป็นเจ้าอยู่หัวตน
๕. เปนพระ มีพระราชชองการหื	๕. เป็นพระ มีพระราชองการหื้อ
ซาวยอดขระหน̄านดาบเ	ซาวยอดขนานดาบเ-

คำจารึก	คำอ่าน
๖. รือนจัมทูนมาไส่หวิเจาฆุน เมิองพฺยาวชยงคงหื้ปลก	๖. รือนจำทูนมาใส่หัวเจ้าขุน เมืองพยาวเชียงคงหื้อปลก
๗. มะหาบนด์ก พนัหมฺบาประหดั หาวนัหาญาม ///	๗. มหามณฑป พันหมอบาประหัด หาวันหายาม ///
๘. (ประทาน ราช) อาดญาขูรนาวา ส้างบ์นด์ก แลวหีซาวดาบเริน	๘. (ประทานราช) อาชญาขูรณาว่า สร้างมณฑปแล้วหื้อซาวดาบเริน
๙. ๙๘ ค์นไวอียูเฝ้าบนด์ก เปนขา กบัเฝาทีนนัมี ๑๕ เริน ๒๐ ชาย	๙. ๙๘ คนไว้อยู่เฝ้ามณฑป เป็นข้า กับเฝ้าที่นั้น มี ๑๕ เริน ๒๐ ชาย
๑๐. (พรอม ญิง ๗๘ ไดมารบั) ราชะ ทาน พระเปนเจาญังเมิองพฺยาว อียาหีถูก	๑๐. (พร้อมหญิง ๗๘ ได้มารับ) ราช ทานพระเป็นเจ้ายังเมืองพยาว อย่าหื้อถูก
๑๑. (เลขถูกวยก)อียาริบไรไพรเมิอง หีปดัติบบดัตามอาดญาเราชูอนั	๑๑. (เลขถูกเวียก) อย่าริบไรไพร่เมือง หื้อปฏิบัติตามอาชญาเราชู่อัน

ลพ. ๑๓
จารึกหงสาวดีศรีสัตยาธิษฐาน
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. __.(สวยราช)__	๑. __.(เสวยราช)__
๒. __เราจสงั้ไวแกเขา	๒. __เราจะสั่งไว้แก่เขา
๓. __..กพีเราดงัเราเมิอ	๓. __(แ)ก่พี่เรา ดังเราเมื่อ
๔. __.ราไพเสวิยราชสิมบ.	๔. __(เ)ราไปเสวยราชสมบั(ติ)
๕. __เราอนัได้เสวิยราชสิม	๕. __เรา อันได้เสวยราชสม
๖. __(ชยง) ใหม่พีเราส่งั้ไวแกเ	๖. __(ชยง)ใหม่ พี่เราสั่งไว้แก่ เ–
๗. __(เ)ขาแลเราหีได้รกักนัด	๗. __(เ)ขาแลเราหื้อได้รักกัน ด
๘. __พระสตัยปรติญาณ	๘. __พระสัตย์ปฏิญาณ
๙. __(มี) ปรมาณเทานี	๙. __(มี) ประมาณเท่านี้
๑๐. __ฅวามเท่าดงันือ	๑๐. __ความเท่าดังนี้ อ
๑๑. __(ท) รหะไสโทสสิบ	๑๑. __(โท) รหะใส่โทษสิบ
๑๒. __(ไ) พนารกอนัวานีย	๑๒. __(ไ)พนารกอันว่านี้ย
๑๓. __กเปนปรโคลสงสารจุ่งเรา	๑๓. __ก เป็นประโคนสงสาร จุ่งเรา
๑๔. __(เ)ทิน ॥ หงศว่ดีศรี สตัยาธิษฐาน ॥	๑๔. __(เ)ทอญ ॥ หงสวดีศรี สัตยาธิษฐาน ॥

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. มงคล_____	๑. มงคล_____(เท)
๒. วดาอนัรกัษาโลก_____ __สุขนน์ จุง	๒. วดาอันรักษาโลก_____ __สุขนั้น จุ่ง
๓. มาอนุโมทนาด้วยเราเทิน // วรสัตยาธิษฐาน”	๓. มาอนุโมทนาด้วยเราเทอญ // วรสัตยาธิษฐาน”

ลพ. ๑๔
จารึกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันตกเฉียงเหนือ
(ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๕ - ๒๐๕๐)
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____บุรุษ	๑. _____บุรุษ
๒. __ดเพิ(อจกใหแลวโล)การถ จรรยานี	๒. __ดเพื่(อจักให้แล้วโล)การถ จรรยานี้
๓. _____(ว)ยตนด้วยปากด้วย ใจบ่มีให้คลาดคล(า)	๓. _____(ด้ว)ยตนด้วยปากด้วย ใจบ่มิให้คลาดคล(า)
๔. _____จิงแลภยอนตราย แห่งน้าเราก่ดีแห่(ง)	๔. _____จริงแล ภัยอันตราย แห่งน้าเราก็ดี แห่(ง)
๕. _____ัดติน้าเราก่ดีเราบ่จง จักให้บงัเกิดมิเลย	๕. _____ัดติน้าเราก็ดี เราบ่จง จักให้บังเกิดมีเลย
๖. _____อนัไดอนันิงหากเกิด มีแก่น้าเราแลเราได้	๖. _____อันใดอันหนึ่งหากเกิด มีแก่น้าเรา แลเราได้
๗. ____จักช่วยน้าเราให้มีสุข ชู่ปรการ ในประมาณ	๗. ____จักช่วยน้าเราให้มีสุข ชู่ประการ ในประมาณ
๘. __(นี)เปนคำพระสตัยปฏิญาณ แห่งเราแล ด้วย	๘. __(นี้)เป็นคำพระสัตย์ปฏิญาณ แห่งเราแล ด้วย

คำจารึก	คำอ่าน
๙. __ญาภิสนฑอนันไหญ่นี้ ธรรมอนั	๙. (บุญ)ญาภิสนท์อันใหญ่นี้ ธรรมอัน
พิเศษพระพุท	พิเศษ พระพุท-
๑๐. __จาทงัหลายได้เถิงแล้วน้นั จงให้	๑๐. (เ)จ้าทั้งหลายได้เถิงแล้วนั้น จงให้
สมริทธิแก่เรา	สัมฤทธิ์แก่เรา
๑๑. _____พดาอารักษ	๑๑. _____(เท)พดาอารักษ์
อยู่ในมงคลจกัราพา	อยู่ในมงคลจักรพา
๑๒. (ล)_____	๑๒. (ล)_____
(พระพุ)ทธเจ้าจงมาอนุ (โมทนา)__	(พระพุ)ทธเจ้าจงมาอนุ(โมทนา)__

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____	๑. _____
๒. __ดาทงัหลาย จุงหีโทสทงัมวน	๒. (เทพ)ดาทั้งหลาย จุ่งหื้อโทษทั้งมวล
๓. __ก่เราชู่ประการเทิน ॥	๓. (แ)ก่เราชู่ประการ เทอญ ॥

ลพ. ๑๕
จารึกวัดพระธาตุหริภุญไชย มุมตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. ๒๐๔๓
ด้านที่ ๑

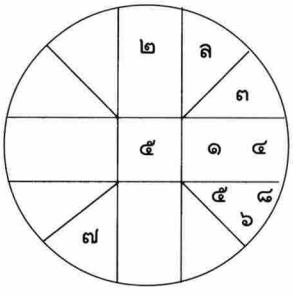

(๑. ดวงชาตา วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ภาคกลาง ตรงกับ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๐๕๑*)
(๒. วันจันทร์ วันดับเม็ด เดือนเจียง ภาคเหนือ หรือ เดือน ๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๒ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๐๔๓)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศุภมัศตุ กรณรสพศุ สกราช คณนาจาโดยไทยโวหารวา ปรมาณ	๑. ศุภมัสดุ กรณรสพัศุ ศักราช คณนา จาโดยไทยโวหาร ว่า ประมาณ

* น่าจะเป็นวันฝังจารึก บอกกิริยาบุญซึ่งได้กระทำมาในวัดพระธาตุหริภุญไชย

คำจารึก	คำอ่าน
๒. (สก)ราชได ๘๖๒ ตัวในปีกดสัน	๒. ศักราชได้ ๘๖๒ ตัว ในปีกดสัน
ทนัมฺฤคศิรมาสบูรมีดีโดยไทยภา	ทันมฤคศิรมาศปุรณมี ดีโดยไทยภา-
๓. ษาวาเดือนจยงเพงเมงวันจันทร	๓. ษาว่า เดือนเจียง เพ็ง เม็งวันจันทร์
ไทยวนัดับเมดสำเรจดว้ยพระแข	ไทยวันดับเม็ด สำเร็จด้วยพระแข-
๔. ไขไททธ(ยุ)ดตดวยภรณี	๔. ไข ไททธ(ยุ)ตด้วยภรณี
นกฺษตรสำพรัธดว้ยบันนรสติถีมี	นักษัตร สัมพัทธ์ด้วยปัณณรสีดิถี มี
วรรธมานฉายา	วัฒมาณฉายา
๕. (๑ ฝาตีน) สำเดจบพิตรมหาราช	๕. (๑ ฝ่าตีน) สมเด็จบพิตรมหาราช-
เจ้าตนเปนอธิบดีในศรีพิงค	เจ้า ตนเป็นอธิบดีในศรีพิงค
ราษฺฎรชยงใหม่	ราษฎร์เชียงใหม่
๖. ตนไดถาปปนากงธรรมกับพระ	๖. ตนได้ฐาปนากงธรรมกับพระ
กนโลงรักอรัครราชมาดามีญาณ	กรรโลงรักอัครราชมาดา มีญาณ
ยุดตวิศุทฺธ	ยุตวิสุทธ
๗. (สรธา..)พุทธศาสนามากนักมัก	๗. (สรธาใน)พุทธศาสนามากนัก มัก
ให้หม้นัคงลงเปนเค้าเปนมูลใน	ให้มั่นคงลงเป็นเค้าเป็นมูล ใน
หริบูญชบุรี	หริปูญชบุรี
๘. เรืองดีหมืนกาลประมาณ (หา)	๘. เรืองดีหมื่นกาล ประมาณห้า
พันวรัษาก่บันดาลปรสาทอวย	พันวรรษา ก็บันดาลประสาทอวย
ไอศวรสำบัดิพัสถ	ไอศวรสมบัติพัสถ-
๙. านหลายหมายมีตนวาสับตรตน	๙. านหลาย หมายมีต้นว่าสัปตรัตนะ
นองเนืองนำมาบูชาพระมหาธาตุ	นองเนือง นำมาบูชาพระมหาธาตุ
เจดีย	เจดีย์
๑๐. เจ้าอันเปนเห้งาเกล้าพศุธาทุกปี	๑๐. เจ้า อันเป็นเหง้าเกล้าพสุธาทุกปี
เดือนมาบ่มิขาด สำเดจพระอ๋งค	เดือนมาบ่มิขาด สมเด็จพระองค์
มหา	มหา
๑๑. ราชเจ้าทังสององตรองตรัสอรรถ	๑๑. ราชเจ้าทั้งสอง ตรองตรัสอรรถ
ธรรมอันอุดด์มดีมีพระราชหฤทยบอิ่ม	ธรรมอันอุดมดี มีพระราชหฤทัยบ่อิ่ม
๑๒. ในอบนาเพงสภาวอนัยิงจึงให้	๑๒. ในอปนา เพ่งสภาวะอันยิ่ง จึ่งให้
ส้างพระธรรมมนทยรอัน	สร้างพระธรรมมนเทียร อัน
อากยรด..	อาเกียรณ์ด..

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. ดาสมาสดวยสุพรรณบุษบาผ่กา วัลิเปนอสัจรรยอ่ดิเรกเฉก ไพชย(น)	๑๓. ดาษ มาศด้วยสุพรรณบุษบาผกา วัลย์ เป็นอัศจรรย์อดิเรก เฉก ไพชย(น)-
๑๔. ตรปราสาทแลเสรจ สิมเดจ มหาราชเจ้าจึงให้สาง้พระธรรม อันเปนพุทฺธ	๑๔. ต์ปราสาทแลเสร็จ สมเด็จ มหาราชเจ้าจิ่งให้สร้างพระธรรม อันเป็นพุทธ-
๑๕. วาจาตราได้ ๘ หมืนสีพัน ขันธกับครัณฐันตรปกรณ ส้าฏฺฐก่ถาฎีกานุฎีกา	๑๕. วาจา ตราได้ ๘ หมื่นสี่พัน ขันธ์ กับคันถันตรปกรณ์ สาตฺถกถา ฎีกานุฎีกา
๑๖. คณนาทังมวนได้ ๔๒๐ กำพีมีทัง สูพรรณพุทธรูบเจ้าแลเสรจชู่ป.	๑๖. คณนาทั้งมวลได้ ๔๒๐ คัมภีร์ มีทั้ง สุพรรณพุทธรูปเจ้าแลเสร็จชู่ป.
๑๗. _____เจ้าจิงให้นำมา สถาปนาไว้ในพระธรรมมนทยร อนันีจิ	๑๗. _____เจ้าจิ่งให้นำมา สถาปนาไว้ในพระธรรมมนเทียร อันนี้ จิ่-
๑๘. งสงัขยา____ทงัมวนได้ ๒ แสนเงินเปนปรมาณทงัเครือง	๑๘. งสังขยา____ทั้งมวลได้ ๒ แสนเงินเป็นประมาณ ทั้งเครื่อง
๑๙. สักการพร้อมทุกอันคี(ขนบ ...) งามนักหนัก ๔๙๒ สวิบริศุทธ	๑๙. สักการะพร้อมทุกอัน คือ (ขัน บ ...) งามนักหนัก ๔๙๒ สวิบริสุทธิ์
๒๐. ดีมีทงัเครืองคำพร้อมปรดับ กบั (กลวน).....นึง ทงัมวนหนัก ๔๘๓	๒๐. ดี มีทั้งเครื่องคำพร้อมประดับ กับ (กลวน).....หนึ่ง ทั้งมวลหนัก ๔๘๓
๒๑. คำกลวนน้ำนากปรดับคำคูนึง หนกัร้อยนึง (นำตนเงิน) ๒ ต้นหนกั ๓๖	๒๑. คำ กลวนน้ำนากประดับคำคู่หนึ่ง หนักร้อยหนึ่ง (น้ำต้นเงิน) ๒ ต้น หนัก ๓๖
๒๒. น้ำช่วยมีเงินตนนึงหนัก ๕๐๐ มาลาเงินนึงหนัก ๕๐๐ งยง เงินนึงหนกั	๒๒. น้ำช่วยมือเงินต้นหนึ่งหนัก ๕๐๐ มาลาเงินหนึ่งหนัก ๕๐๐ เงี่ยง เงินหนึ่งหนัก
๒๓. ๓๐๐ รอมทังมวน ๑๖๗๐ เงิน เงินจำนำไว้เปนมูลให้เอาดอก เปนค่า	๒๓. ๓๐๐ รอมทั้งมวล ๑๖๗๐ เงิน เงินจำนำไว้เป็นมูล ให้เอาดอก เป็นค่า

คำจารึก	คำอ่าน
๒๔. หมากหมยงบูชาพระธรรมพัน ร้อยเงิน บาดเงินลูกนึงหนัก ๑๘๖๓	๒๔. หมากเมี่ยงบูชาพระธรรมพัน ร้อยเงิน บาตรเงินลูกหนึ่งหนัก ๑๘๖๓
๒๕. เงิน เงิน ๕๗๐๐ ไว้เปนมูลเอา ดอกเปนเขาใสบาดบูชาพระธรัม เจ้า	๒๕. เงิน เงิน ๕๗๐๐ ไว้เป็นมูลเอา ดอกเป็นข้าวใส่บาตรบูชาพระธรรม เจ้า
๒๖. ไว้นา ๒ ล้านอนัควรคำนบักับฅน ๑๒ ครัว ทังลูกหลานเหลนเขา	๒๖. ไว้นา ๒ ล้าน อันควรคำนับ กับคน ๑๒ ครัว ทั้งลูกหลานเหลนเขา
๒๗. นาฝุงนนไว้เปนเขาบูชาพระธรรม ๕ แสนนายหบิฎกกิน ๕ แสน	๒๗. นาฝูงนั้นไว้เป็นข้าวบูชาพระธรรม ๕ แสน นายหอปิฎกกิน ๕ แสน
๒๘. ...(ฅน) ๑๐ ฅนกินแลฅนแลแสน ฅน ๑๒ ครัวนั้นนายนินทหน่	๒๘. ...(คน) ๑๐ คน กินแลคนแลแสน คน ๑๒ ครัวนั้นนายนนทหน่อ
๒๙. _____ พุทธรกัขิดโพธิ ๑ แก้วเสนาพุด	๒๙. _____ พุทธรักขิดโพธิ ๑ แก้วเสนาพุด
๓๐. ๑ ญีหมืนอินหน่ ๑ ..... หน่ ๑ นารอดอุด์มมงคล ๑	๓๐. ๑ ญี่หมื่นอินหน่อ ๑ ..... หน่อ ๑ นารอดอุดมมงคล ๑
๓๑. โกวิทามงคล ๑ สอยสารอด ๑ พุทธคำพยรสาม ๑ จินดา	๓๑. โกวิทามงคล ๑ สอยสารอด ๑ พุทธคำเพียรสาม ๑ จินดา
๓๒. หน่สาม ๑ ชางอุนสุวัณแก้ว ๑ กบัฅนคับเขามีเท่าใดก่ดี	๓๒. หน่อสาม ๑ ช่างอุ่นสุวัณแก้ว ๑ กับคนครบ เขามีเท่าใดก็ดี

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. พระราชทานทงัมวนฝุงนิ สเิด็จ บพิตรมหาราชเจ้าทงัสองพระ อิงค	๑. พระราชทานทั้งมวลฝูงนี้ สมเด็จ บพิตรมหาราชเจ้าทั้งสองพระ องค์
๒. ปลง์พระราชอาชฺญาไววาดังนี้ นาแลฅนทังปวงฝุงนิจุงไว้ให้ เปนอุป	๒. ปลงพระราชอาชญาไว้ว่าดังนี้ นา แลคนทั้งปวงฝูงนี้ จุ่งไว้ให้ เป็นอุป–
๓. การรักฺษาพระธรรมมนทยรให้ สถยรสืบสายไพใครญาก้ลัวเกลา	๓. การรักษาพระธรรมมนเทียร ให้ เสถียรสืบสายไป ใครอย่ากลั้วเกลา
๔. เอาไสวยกงานการเมืองใช้สอย ไพมาแมนท้าวพรญาในอนาค–	๔. เอาใส่เวียกงานการเมืองใช้สอย ไปมา แม้นท้าวพญาในอนาค–
๕. ตกาลคือลูกหลานเหลนอันเปน ราชบรำบรามาก่ดี จุงมีพระราช หฺฤ	๕. ตกาล คือลูกหลานเหลนอันเป็น ราชปรัมปรามาก็ดี จุ่งมีพระราช หฤ–
๖. ไทยไสศุทธในพุทธสาสนาแล ได้มาพิทักฺษรักฺษาสถานทีนี ทุกเมิอ	๖. ทัยใสสุทธิ์ในพุทธศาสนา แล ได้มาพิทักษ์รักษาสถานที่นี้ ทุกเมื่อ
๗. เพิอให้เปนอดุลยบุณยาภิสนท มากนักแก่เราเท้าวนั ดวัย พระราช	๗. เพื่อให้เป็นอดุลยบุญญาภิสนท์ มากนักแก่เราเท่าวัน ด้วย พระราช–
๘. กุสลอ่นนตเจตนาฝุงนี จุงให้ สเิดจมหาราชเจ้าทงัสองพระอิงค ธริง	๘. กุศลอนันตเจตนาฝูงนี้ จุ่งให้ สมเด็จมหาราชเจ้าทั้งสองพระองค์ ทรง

คำจารึก	คำอ่าน
๙. ธนสารสองปรการคืออัชฺฌติก พาหิรธนอันบริบวรณดีแลมียศ เตโช	๙. ธนสารสองประการ คืออัชฌัตติก พาหิรธนอันบริบวรณ์ดี แลมียศ เดโช
๑๐. ไชยบ่มีใครจัปรยบได้ทุกกำเนิด เกิดเปนดูจกัลปพฺฤกฺษแกศกัล ชีนเท–	๑๐. ชัย บ่มีใครจักเปรียบได้ทุกกำเนิด เกิดเป็นดุจกัลปพฤกษ์แก่สกล ชนเท–
๑๑. พค่ณาแลธรึงปรชฺญาอนัฉยว ฉลาัสอาจตรองตรสัอรัถธรรม บ่มีเสัส	๑๑. พคณา แลทรงปรัชญาอันเฉลียว ฉลาด อาจตรองตรัสอรรถธรรม บ่มีเศษ
๑๒. แลได้เทัสนาสังสอนอมรนร์ นิกร่ทังผองจุงได้ลุะถองศรี สำบัดิสวัสดี	๑๒. แลได้เทศนาสั่งสอน อมรนร นิกรทั้งผอง จุ่งได้ลุถองศรี สมบัติสวัสดี
๑๓. ทังมวนบควรจัคณนามีมหา นิโรธโพธิญาณเปนบริโยสานใน	๑๓. ทั้งมวล บ่ควรจักคณนา มีมหา นิโรธโพธิญาณเป็นปริโยสาน ใน
๑๔. อนาคตกาลเท่าวัน ปรการ่นิง โสดสิเดจพระธรรมิกราชเจ๊า กับ	๑๔. อนาคตกาลเท่าวัน ประการหนึ่ง โสด สมเด็จพระธรรมิกราชเจ้ากับ
๑๕. พระอรัคราชมาดาบ่พิตร ก่อุทิศ พระราชกุสลผลโกถาัสอนับ่อาัจ	๑๕. พระอัครราชมาดาบพิตร ก็อุทิศ พระราชกุศลผลโกฐาส อันบ่อาจ
๑๖. คณนาได้ให้แด่สิเดจพระบิดา มหาไอยกไอยิกาแลเทพคณา	๑๖. คณนาได้ ให้แด่สมเด็จพระบิดา มหาอัยกะอัยยิกา แลเทพคณา
๑๗. มีอาทิว่าอินทรพรหมยิมราช จตุโลก(บาล)แลเทพดา (ตนเปนปร)	๑๗. มีอาทิว่า อินทร์ พรหม ยมราช จตุโลก(บาล) แลเทพดา (ตนเป็นประ)–
๑๘. ธานในหริบุญชบุรี จุงมีปรีดี ปรา (โมทอนุ) โมทนาแลมา ช่อยรกัษา	๑๘. ธานในหริปุญชบุรี จุ่งมีปรีดี ปรา(โมทย์) (อนุ)โมทนา แลมา ช่วยรักษา
๑๙. พุทธศาสนาในสถานทีนี... กาลเท่าวัน ฯ สีทธีสวัสดิ ะฯ	๑๙. พุทธศาสนาในสถานที่นี้... กาลเท่าวัน ฯ สิทธิสวัสดี ฯ

ลพ. ๑๖
จารึกวัดต้องแต้ม (เชียงแสน)
พ.ศ. ๒๐๓๑
ด้านที่ ๑

๘๕๐
๑๐๕๑๕
๔๓

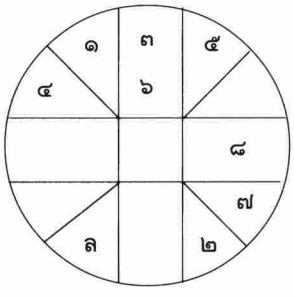

๓๑๐๕๒๗
๔๕๒๗๗
๒๘๖๖

(วันเสาร์ วันเมิงเม็ด เดือน ๘ เหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง ขึ้น ๑๔ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๓๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นมสสิตฺวาติโลกคฺคำ ธมฺมญฺจ คณมุตฺตมำ หตนฺตราโย	๑. นมสฺสิตฺวา ติโลกคฺคำ ธมฺมญฺจ คณมุตฺตมำ หตนฺตราโย
๒. จตฺตาโร ธมฺมาวฑฺฒนฺตุ เตชสา ดูกราสาธุนิกอรทงัหลา	๒. จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺตุ เตชสา ดูกราสาธุนิกรทั้งหลา–
๓. ย จุงฟงันิยายสายสารตำนานบุญ กริยาวัดถุะอนัพิเสัสเปนอุบปะ	๓. ย จุ่งฟังนิยายสายสาร ตำนานบุญ กิริยาวัตถุอันพิเศษ เป็นอุป–
๔. เทัสพฺระเปนเจ้าเจ้าแผนดินนะริน ท่มาดาม่หาราช่เทวีม่เหสีตนเ	๔. เทศพระเป็นเจ้าเจ้าแผ่นดิน นริน– ทรมาดามหาราชเทวี มเหสีตนเ–

คำจารึก	คำอ่าน
๕. ปนเหง้าเจ้าธระนี ปีเมิงเมดเดิน จยงพนัญากิดติะแลแมเจ้าสา	๕. ป็นเหง้าเจ้าธรณี ปีเมิงเม็ด เดิน เจียง พันญากิตติแลแม่เจ้าสา-
๖. วคำรอ้ยนางย่แลงงายพฺระเปน เจ้าใหวพฺระเปนเจ้าว่ายังมีวัดพ่ ตูข่า	๖. วคำร้อย นางยอแลงงายพระเป็น เจ้าไหว้พระเป็นเจ้าว่ายังมีวัดพ่อ ตูข้า
๗. พนัตองแตมสางไนเมิงชยงแสน นองข่าพนัญากิดติะมาหีข่า	๗. พันต้องแต้มสร้างในเมิงเชียงแสน น้องข้าพันญากิตติมาหื้อข้า
๘. ถวายหีเปนวัดพฺระเจ้าแมลูกพฺระ เปนเจ้าแมลูกค่ยินดีดวัยบุญ	๘. ถวายหื้อเป็นวัดพระเจ้าแม่ลูก พระ เป็นเจ้าแม่ลูกก็ยินดีด้วยบุญ
๙. หีใวนาหรกแสนเบ้คน ๑๕ คฺรวั หีใมสกัแปลงพิะหารทังห่	๙. หื้อไว้นาหกแสนเบ้ คน ๑๕ ครัว หื้อไม้สักแปลงพิหารทั้งหอ
๑๐. พิะดกหีพ่เจ้าหมืนญาดาบเรินรับ อาดญาพฺระเปนเจ้าทังสอง	๑๐. ปิฎก หื้อพ่อเจ้าหมื่นญาดาบเรินรับ อาชญาพระเป็นเจ้าทั้งสอง
๑๑. ลูงพระเจ้าเมิงคฺรองเจ้าหมืน สามลานจูลาม่นีเจ้าแสนอ่โสก เจ้าเมิ	๑๑. ลุงพระเจ้าเจ้าเมิงครอง เจ้าหมื่น สามล้านจุฬามณี เจ้าแสนอโสก เจ้าเมิ-
๑๒. งนคอนเจ้าหมืนหนังสือปูลยงพฺระ เปนเจ้าเจ้าหมืนโสมจาเจ้าหมื	๑๒. งนคร เจ้าหมื่นหนังสือ ปู่เลี้ยงพระ เป็นเจ้า เจ้าหมื่นโสมจา เจ้าหมื่-
๑๓. นเจดชยงแสนรูเจ้าหมืนญาดาบ เรินรับอาดญาพฺระเปนเจ้าแม	๑๓. นเจ็ดเชียงแสนรู้ เจ้าหมื่นญาดาบ เรินรับอาชญาพระเป็นเจ้าแม่
๑๔. ลูกแลวหีลามรัดดาบเรินนำพนั ญากิดติะใพเอานา เอาคนแห	๑๔. ลูกแล้วหื้อล่ามรัดดาบเรินนำพัน ญากิตติไปเอานา เอาคนแห่-
๑๕. งพนัพ่นอยหนังสือตางเมิงพนั หนังสือตางเมิงรับอาดญาพฺระเป	๑๕. งพันพ่อน้อยหนังสือต่างเมิง พัน หนังสือต่างเมิงรับอาชญาพระเป็-
๑๖. นเจ้าแลววาแกปากสาคอนแล พวักลกหนังสือหีรบัเอาอาดญา	๑๖. นเจ้าแล้วว่าแก่ปากสาครแล พวกลกหนังสือ หื้อรับเอาอาชญา
๑๗. พฺระเปนเจ้าแลวหีหนังสือมาแก ปากเปงโญปากขนานหีเอานาย	๑๗. พระเป็นเจ้า แล้วหื้อหนังสือมาแก่ ปากเปงโญ ปากขนาน หื้อเอานายั-
๑๘. งัพนันามวันหีหฺรกแสนเบ้คน ๑๕ คฺรวัในญาติะพนัตองบ่	๑๘. งพันนาม้วน หื้อหกแสนเบ้ คน ๑๕ ครัว ในญาติพันต้องบ่-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๙. พ่หีหาแถมเจ้าหมืนญาดาบเริน	๑๙. พอ หื้อหาแถม เจ้าหมื่นญาดาบเริน
หีซาวทาวดาบเรินมาฝ	หื้อซาวท้าวดาบเรินมาฝั–
๒๐. งัจาริดใวในปีเปลิกสนัสกกราช	๒๐. งจาริดไว้ในปีเปลิกสัน ศักราช
ใด ๘๕๐ ทัดในเดิน ๘ ออกสิบ	ได้ ๘๕๐ ทัด ในเดิน ๘ ออกสิบ
๒๑. สีคำวนัเมิงเมดเมงวนัเสารึก ๑๗	๒๑. สี่ค่ำ วันเมิงเม็ด เม็งวันเสาร์ รึก ๑๗
ชีอ่นุราธะใวเบัหุรกแสน	ชื่ออนุราธะ ไว้เบ้หกแสน

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. คานา ๕๙๓๐๐๐ บานนึงคา ๗๐๐๐ เบ้̄น ๑๕ คฺรวัพนั ญากิดติะคฺรวั ๑ ปาก	๑. ค่านา ๕๙๓๐๐๐ บ้านหนึ่ง ค่า ๗๐๐๐ เบ้ คน ๑๕ ครัว พัน ญากิตติครัว ๑ ปาก
๒. แกวคฺรวั ๑ สีลาคฺรวั ๑ ทิดโสม คฺรวั ๑ ทิดสอ̄ยคฺรวั ๑ ทิดเทับ คฺรวั ๑ ชางนอ̄ยคฺรวั	๒. แก้วครัว ๑ สีลาครัว ๑ ทิดโสม ครัว ๑ ทิดส้อยครัว ๑ ทิดเทพ ครัว ๑ ช่างน้อยครัว
๓. ๑ พ่̇นอ̄ยองักอนคฺรวั ๑ ทิดพ์ม คฺรวั ๑ อายรองคฺรวั ๑ มงคน คฺรวั ๑ ทิดญีคฺรวั	๓. ๑ พ่อน้อยอังกอนครัว ๑ ทิดพรหม ครัว ๑ อ้ายรองครัว ๑ มงคล ครัว ๑ ทิดยี่ครัว
๔. ๑ ช่̇างขวนัครวั ๑ แกวมุนครวั ๑ แกวเพินนอนครวั ๑	๔. ๑ ช่างขวันครัว ๑ แก้วมุนครัว ๑ แก้วเพิ่นนอนครัว ๑
๕. เจ้าหม̄ืนขวากลอ̄ยใจรู เจ้าหม̄ืน ซายมงคนรู พวักรดัพายปากเปง	๕. เจ้าหมื่นขวากลอยใจรู้ เจ้าหมื่น ซ้ายมงคลรู้ พวกรัดพายปากเปง
๖. โญพวักคำพายปากสาคอน พวัก ตำนาเรินตางตึงปากแกวแ	๖. โญ พวกคำพายปากสาคร พวก คำนาเรินต่างคึงปากแก้วแ–
๗. ลปากขนานค่รู พนั̄หนั̄งสีสรีค่รู พนัเชิงกุดีรดัตะนะค่รู สาธุ	๗. ลปากขนานก็รู้ พันหนังสือสรีก็รู้ พันเชิงกุฎีรัตนะก็รู้ สาธุ
๘. ชนนิกอรนกับุนุยขุนพนั ขุนขุน หม̄ืนขุนแสนทวัยค่าห̄น่า	๘. ชนนิกรนักบุญ ขุนพัน ขุน(ขุน) หมื่น ขุนแสน ทวยคนา
๙. นักสร̄มจุงชิมชืนหืน หรัสา อ่นุโมท่นาดวัย พระเปนเจ้า	๙. นักสรม จุ่งชมชื่นหื่นหรรษา อนุโมทนาด้วยพระเป็นเจ้า
๑๐. เจ้าแผนดินอุพพินทระมาดาจุง นักเทิน	๑๐. เจ้าแผ่นดิน อุภินทรมาดา จุ่ง นักเทอญ

ลพ. ๑๗
จารึกบ้านเชียงแล (เชียงราย)
พ.ศ. ๒๑๕๓

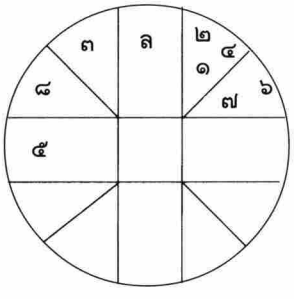

(เดือน ๖ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ ภาคกลาง แรม ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๙๗๓ ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๑๕๓)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุลสักราชะได ๙๗๓ ตัวปีจ๋ไทวา ปีก็ดเสดเดือน	๑. จุลศักราชได้ ๙๗๓ ตัว ปีจอ ไทยว่า ปีกดเส็ด เดือน
๒. ๖ ดับทาตุพฺรเจ้าออกมาผฺราก็ด เปนดังพฺรจนัเ	๒. ๖ ดับธาตุพระเจ้าออกมาผรากด เป็นดังพระจันทร์เ–
๓. พงพฺระมหาสามีมังคล (ปนัโญ)..... (เชิน) ทัง	๓. พ็ง พระมหาสามีมังคล (ปัญโญ)..... (เชิญ)ทั้ง
๔. หลาฺย พฺรอมสางแปลงแลว พฺระจิงเอาบุญราฺย	๔. หลายพร้อมสร้างแปลงแล้ว พระจิ่งเอาบุญรา–
๕. สฺรีเมิอเมดตาพรญาขวาชยงราฺย ต็นกินเมืองล	๕. ศีเมือเมตตาพญาขวาเชียงราย ตนกินเมืองล–

คำจารึก	คำอ่าน
๖. วดปดัสาทะสัดทฺธาญินดีใน มหาทฺธาด เจ้าจิง	๖. วด ปสาทะศรัทธายินดีใน มหาธาตุ เจ้าจิ่ง
๗. หีทานเดนทีห์นวนัออกห์นไต เหนิอเอาห(ม)	๗. หื้อทานเดนที่หนวันออกหนใต้ เหนือ เอาห(ม)-
๘. าฺยทงั ๒ ลิงมาบานชยงแล ทงัมวนกบันา ๒๐๐	๘. ายทั้ง ๒ ลงมาบ้านเชียงแล ทั้งมวลกับนา ๒๐๐
๙. ไรแสนแชลฺยงแลนไนขุห์มืน ทงัหลาฺยค่อนฺโ	๙. ไร่ แสนแช่เลียงแลนในขุนหมื่น ทั้งหลายก็อนุโ-
๑๐. มทะนาชูศนแลเมิอพฺระเจ้า โคตะมมาโผดปริสัด	๑๐. มทนาชู่คน แลเมื่อพระเจ้า โคตมะมาโผดบริษัท
๑๑. ทงัหลาฺยดวฺยลำดบัมาเถิงมอน ดอยทีนีหมือนดังคฺระชิง	๑๑. ทั้งหลายด้วยลำดับมาเถิงม่อน ดอยที่นี้เหมือนดังกระชิง
๑๒. จิงลิงมาจาัอากาดดวฺยอะรหนัตา เจ้าทังหลาฺยพฺรจิงปงิ	๑๒. จิ่งลงมาจากอากาศด้วยอรหันตา เจ้าทั้งหลาย พระจิ่งปลง
๑๓. ญานเลงดูจิงจากับเจ้าอานน จิงวาดูราอ.....	๑๓. ญานเล็งดู จิ่งจากับเจ้าอานนท์ จิ่งว่าดูราอ.....
๑๔. ดอยทีนีพฺรเจ้าทังหลาฺยเกดมา พัดทกับนี.....	๑๔. ดอยที่นี้พระเจ้าทั้งหลายเกิดมา (ใน) ภัทรกัปนี้.....
๑๕. ถานไวแลศนแลอนันเปน(ดัง)	๑๕. ฐานไว้แลคนแลอัน เป็น (ดัง)
๑๖. ...ได ๘๐ คำวันิ _____	๑๖. ...ได้ ๘๐ ครัวนี้ _____

ลพ. ๑๘
จารึกวัดสันมะค่า จังหวัดลำพูน
พ.ศ. ๒๐๕๐
ด้านที่ ๑

(วันพุธ วันรวงเม็ด เดือนเจียง ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๑ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๐๓๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัราชได ๘๕๐ ตวว์ปีเปลิกสนั	๑. ศักราชได้ ๘๕๐ ตัว ปีเปลิกสัน
เดินจยงออก ๑๑ คำไทรวงเมดเ	เดือนเจียง ออก ๑๑ ค่ำ ไทยรวงเม็ดเ–
๒. มงวนัพุดพนัญีเซากลุนสาง	๒. ม็งวันพุธ พันญีเซากลุนสร้าง
อาราม อนันีซึเวลุะวนันะแลวแล	อารามอันนี้ชื่อเวฬุวันแล้ว แล
ราทะ	ราธ–
๓. นาซาวเจาสงัฆะทงัหลายหม̄าย	๓. นาซาวเจ้าสังฆะทั้งหลาย หมาย
เปนตนวาพระครูเจาตนซึจูลา	เป็นต้นว่า พระครูเจ้าตนชื่อจุลา
ไพยเ	ภัยเ–
๔. ถรเจามาไนอารามอนันีแลว	๔. ถรเจ้ามาในอารามอันนี้ แล้ว
ถวายหีเปนอารามมะหาเทวีเจา	ถวายหื้อเป็นอารามมหาเทวีเจ้า
แลถว	แลถว–
๕. ายบุนญทงัมวลนอนไดสางอาราม	๕. ายบุญทั้งมวลอันได้สร้างอาราม
นี หีรกัษามะหาราชแลมะหาเทวี	นี้ หื้อรักษามหาราชแลมหาเทวี
๖. ตนเปนเจาแกแผนดินต̀หน̄า	๖. ตนเป็นเจ้าแก่แผ่นดิน ต่อหน้า
ซาวเจาสงัฆะทงัหลายแลวพฺระ	ชาวเจ้าสังฆะทั้งหลายแล้ว พระ

คำจารึก	คำอ่าน
๗. ครูเจาเอาบุนญอนั ไดสางอาราม	๗. ครูเจ้าเอาบุญอันได้สร้างอาราม
ทงัมวนนีไ้พถวายแกม่หาเท	ทั้งมวลนี้ไปถวายแก่มหาเท–
๘. วีไนขวงพฺระมหาทาตุะเจาต์หน้า	๘. วี ในข่วงพระมหาธาตุเจ้า ต่อหน้า
ซาวเจาสงัฆะทงัหลายมีต	ชาวเจ้าสังฆะทั้งหลายมีต้–
๙. น์วาม่หาสามมีญานโพธิตนเปน	๙. นว่า มหาสามีญาณโพธิ ตนเป็น
เจา สาสหน้าในปาแดงแลม	เจ้าศาสนาในป่าแดง แลม–
๑๐. หาเถรสวรสีอยู่วดัมหาโพทิมหา	๑๐. หาเถรสวรสีอยู่วัดมหาโพธิ มหา
เถร สุริยะอยู่วดัชยงโฉมม	เถรสุริยะอยู่วัดเชียงโฉม ม–
๑๑. หาญานมงคน์พูกามอยู่อาราม	๑๑. หาญาณมงคลพุกามอยู่อาราม
สีสยดม่หาราชเมาลีพูกามกบั	สีเสียด มหาราชเมาลีพุกามกับ
๑๒. ซาวเจาเถรานุเถรทงัหลายแลวหื	๑๒. ชาวเจ้าเถรานุเถรทั้งหลาย แล้วหื้อ
มีจาริดกับอารามอนั	มีจาริดกับอารามอัน
๑๓. นีลวงกวาง ๒๗ วา ลวงญาว ๖๐	๑๓. นี้ ลวงกว้าง ๒๗ วา ลวงยาว ๖๐
วา ไว้คน์กบัอารามอนันี...	วา ไว้คนกับอารามอันนี้...
๑๔. ว็เจาขุนผูไดมาเปนขุนแหงหนี้	๑๔. ว เจ้าขุนผู้ใดมาเป็นขุนแห่งนี้
อยาหืบยด(บ..) เขาหมู	อย่าหื้อเบียด(เบียน)เขาหมู่
๑๕. นีเจาลามหมืนสูวนัเจาหมืน	๑๕. นี้ เจ้าล่ามหมื่นสุวรรณ เจ้าหมื่น
นอยต์ำ..หากรบัค์ามหา	น้อยคำ..หากรับคำมหา
๑๖. เทวีเจาหืฝงัจาริดอนันีเพิอ(จั).	๑๖. เทวีเจ้าหื้อฝังจาริดอันนี้ เพื่อ(จัก)
อารามอนันีหม้นัต์เทา	อารามอันนี้มั่นต่อเท่า
๑๗. สาสหน้าพฺระเจาหาพนั(ปี)	๑๗. ศาสนาพระเจ้าห้าพัน(ปี)
(ตำ)บน อนันีอาดยามหาเ	(ตำ)บลอันนี้อาชญามหาเ–
๑๘. ทวีเจาหีไว_____(ตา)มดงัอนั	๑๘. ทวีเจ้าหื้อไว้_____(ตา)มดังอั้น
อยาหิลิดหิมลาง	อย่าหื้อลิดหื้อมล้าง

ด้านที่ ๒

(วันพุธ วันเปลิกสี เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๖๙ ตรงกับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๕๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศุภะมตฺถมสวสัสดดีสีรบ่ภิธ	๑. ศุภมตถม สวัสดี ศรีบพิตร
โคด์มผรมมสัสฺสสิด	โคดมบรมสัตว์สสิด–
๒. าพฺระพุดธเปนเจา สกัขราชได	๒. า พระพุทธเป็นเจ้า ศักราชได้
๘๖๙ ตัวไนปี	๘๖๙ ตัว ในปี
๓. โถะหันไทรยกวาปีเมิงเหมา	๓. โถะ หนไทยเรียกว่าปีเมิงเหม้า
เขามาเถิงเดิ	เข้ามาเถิงเดิ–
๔. นหาดับ นบัวนไทเปฺลิกสีเมงวนั	๔. นห้าดับ นับวันไทยเปลิกสี เม็งวัน
พุดญามผฺร	พุธ ยามพฤ–
๕. หสฺสสะวดีไดถฺกฺษะ ๒๔ ชื	๕. หัสบดี ได้ฤกษ์ ๒๔ ชื่อ
สัสฺสถาวิส(ะ) ศมิเดจฺจ บ	สตภิสชะ สมเด็จบ–
๖. พิธะพระสัวสฺสดีสรีธำมกกะวัดติ	๖. พิตรพระสวัสดีศรีธรรม(จ้)กกวัตติ
มะหารา	มหารา–
๗. ชะเจากบัราชะมาตามหาเทวี	๗. ชเจ้ากับราชมาตามหาเทวี
พฺระเจาแมลู้	พระเจ้าแม่ลูก
๘. ทงัสองมีอุลาระผฺระสาทะไนพระ	๘. ทั้งสองมีอุฬารผสาทในพระ
ไตรรตะน เจาปลงราชะอา	ไตรรัตนเจ้า ปลงราชอา–
๙. นาแกมะหามัดตะผู้ไหยผฺรากะตะ	๙. ณาแก่มหามาตย์ผู้ใหญ่ ผรากฏ–
วา เจาหมืนหนังสีติ	ว่า เจ้าหมื่นหนังสือติ–
๑๐. กผฺระหยาหีหรานาแลกทีเวลุวนั	๑๐. กผระหญา หื้อหานาแลกที่เวฬุวัน
นะอารามอนังาม	อาราม อันงาม
๑๑. ดวยปะริ เฉดทาคะนะนาดวยวา	๑๑. ด้วยปริเฉทคณนา ด้วยว่า
ลวงญาวได ๗๒ วา ล	ลวงยาวได้ ๗๒ วา ล–
๑๒. วงกวาง ๓๗ วา แลวหีเปน	๑๒. วงกว้าง ๓๗ วา แล้วหื้อเป็น
อารามแกเจา คู	อารามแก่เจ้าค–
๑๓. .....เจาหมืนหนังสฺีรหีหฺราปาก	๑๓. (รูวสิทา) เจ้าหมื่นหนังสือหื้อหาปาก
เงิน	เงิน

คำจารึก	คำอ่าน
๑๔. .หมืน.....(พ)ายแส...ายมาหื หฺรานาหฺร	๑๔. (กับ)หมื่น.....(พ)ายแส...ายมาหื้อ หานาหร–
๑๕. .กชาดไน.....กที เวลูวนันะ	๑๕. .กชาดใน.....กที เวฬุวัน

ลพ. ๑๙
จารึกเจ้าหัวแสนญาณกัลยา (พะเยา)
พ.ศ. ๒๐๔๕
ด้านที่ ๑

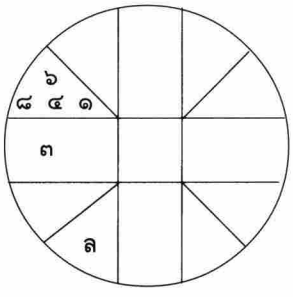

(วันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๑๐ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ แรม ๙ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๖๔ ตรงกับวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ____(๘)๖๔ ตัวในปีเตาเสด เดิน ๙ แรมสิบ (๓)____	๑. ____(๘)๖๔ ตัว ในปีเต่าเส็ด เดิน ๙ แรมสิบ (ค่ำ)____
๒. ____เมงวนัจนัไดฤกฺษ ๒๖ ตัว ชือุตะระภัท____	๒. ____เม็งวันจันทร์ ได้ฤกษ์ ๒๖ ตัว ชื่ออุตรภัทร____
๓. ____หัวแสนญาณกัลยากินเมิง พยาว____	๓. ____หัวแสนญาณกัลยากินเมิง พยาว____
๔. ____สาสหน̄าพระพุทธเป(น) ____	๔. ____ศาสนาพระพุทธเป็(น) ____

ด้านที่ ๒

๘๖๔

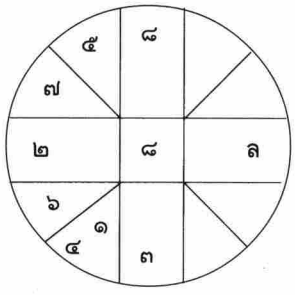

๓๑๕๗๖๕

(ดวงชาตา วันจันทร์ที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๐๔๕)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นายหลาลีครัวนิง ลามเกิง ครัวนิง ฉางเลาครัวนิง	๑. นายหล้าลีครัวหนึ่ง ล่ามเกิงครัวหนึ่ง ฉางเลาครัวหนึ่ง
๒. ปากโสมครัวนิง ญาแกวครัวนิง ญาแกนครัวนิง	๒. ปากโสมครัวหนึ่ง ญาแก้วครัวหนึ่ง ญาแก่นครัวหนึ่ง
๓. ญาอามครัวนึง ตำเหลาครัวนึง ทิดสินค์รวนึง เงินครวันึงฯ	๓. ญาอามครัวหนึ่ง คำเหลาครัวหนึ่ง ทิดสินครัวหนึ่ง เงินครัวหนึ่งฯ
๔. อวัมนัครวันึง อายพ่นนครวันึง อัดถะทัดสีครัวนึง สามลอ	๔. อั้วมันครัวหนึ่ง อ้ายพ่อนนครัวหนึ่ง อรรถทัสสีครัวหนึ่ง สามลอ-
๕. ดครวันึง บูนครวันึง นางลูน ครัวนึง สามจนัครวันึงฯ	๕. ดครัวหนึ่ง บูนครัวหนึ่ง นางลูน ครัวหนึ่ง สามจันทร์ครัวหนึ่งฯ
๖. เจาหมินนาหลังญาแทนตำรู เจาปากวนั ปาก	๖. เจ้าหมื่นนาหลัง ญาแท่นคำรู้ เจ้าปากวัน ปาก-

คำจารึก	คำอ่าน
๗. แกว ปากสิน พินเมิงรู เจาพนัสรี ทาด พนัมง	๗. แก้ว ปากสิน พินเมิงรู้ เจ้าพันศรี ทาด พันมง–
๘. คน พวกมงคน ปากอานน ปาก สวนพสิม หนัง	๘. คล พวกมงคล ปากอานน ปาก สวนพะสิม หนัง–
๙. สิแควนรู เถาเมิงเกด เถาเมิงสิน รู เจาไทผู	๙. สือแคว่นรู้ เฒ่าเมิงเกด เฒ่าเมิงสิน รู้ เจ้าไทยผู้–
๑๐. ไดบ่ไวคนในจารึกอันนีตาม อาดญาพระเปนเจา	๑๐. ใดบ่ไว้คนในจารึกอันนี้ ตาม อาชญาพระเป็นเจ้า
๑๑. ตนเปน(เคลา)แลหากมลางเสีหื มนัฉิบหายตา	๑๑. ตนเป็น(เค้า)แลหากมล้างเสี้ หื้อ มันฉิบหายตา–
๑๒. ยตกนารกฯ ในปีรวายญีเดินสาม เจาพนัสดั	๑๒. ยตกนรกฯ ในปีระวายยี เดินสาม เจ้าพันสัท–
๑๓. ธำคนเจาพนัตูบจยนสูวนันึง เจาพนัญางญา	๑๓. ธรรม คนเจ้าพันตูบเจียนสุวรรณหนึ่ง เจ้าพันญาง ญา
๑๔. กุนคนเจาหวัแสนพฺยาวนึงมาเอา คนแถม ะฯ	๑๔. กุนคนเจ้าหัวแสนพยาวหนึ่ง มาเอา คนแถม ะฯ

ลพ. ๒๐
จารึกวัดบุนบาน
พ.ศ. ๒๐๔๖

(วันศุกร์ วันดับไค้ เดือน ๗ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๕ ภาคกลาง ขึ้น ๑๔ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๖ ตรงกับวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๔๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (สกั) ขฺราชะใด ๘๖๖ ตัว	๑. (ศัก)ราชได้ ๘๖๖ ตัว
๒. (ในปีกา) บไจเดิน ๗ ออกสิบ สีคำ	๒. ในปีกาบไจ้ เดิน ๗ ออกสิบ สี่ค่ำ
๓. .....(ไ)ทดบัใคเมงวัน ๖ ใดรึก	๓. .....ไทยดับไค้ เม็งวัน ๖ ได้รึก
๔. .....(ตวั)ชีหสฺระรึกแลฯ มะหาเถร เจาสู	๔. .....ตัวชื่อหัสตรึกแลฯ มหาเถร เจ้าสุ
๕. ....งสีอยูวดัทาแพแลมะหาเถร ผาสาด	๕. ...(รั)งสีอยู่วัดท่าแพแลมหาเถร ผาสาด
๖. .....นทองแลเจาพนันาหลังยีขำเอา นายอายแ	๖. .....นทองแลเจ้าพันนาหลังยี่ขอเอา นายอ้ายแ–
๗. ....หลานมันทังมวนแหงพนัลาม คำกบัพนันอย	๗. ....หลานมันทั้งมวลแห่งพันล่าม คำกับพันน้อย
๘. ....มนไวอุปะถากพฺระเจาวัดบุน บานอนันบัเขาใน	๘. ....มนไว้อุปัฏฐากพระเจ้าวัดบุน บาน อันนับเข้าใน
๙. ....หลงัอันมะหาราชะตนพ่หีสาง อนัพนันาหล	๙. ....หลังอันมหาราชตนพ่อหื้อสร้าง อันพันนาหลั–

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. (งั)...รงัซีไมสัก ๕ บาดเงินเขา	๑๐. (ง)...รังซื้อไม้สัก ๕ บาทเงินเข้า
เลมแลวพนัลามกบัพ	เล่มแล้ว พันล่ามกับพั–
๑๑. (นัน)อยลามคำหือปะถากเอาสิบ	๑๑. (นน้)อยล่ามก็หื้ออุปัฏฐากเอาสิบ
คำ แทนนายหนาใมอนัมนั	คำ แทนนายหน้าไม้อันมัน
๑๒. ..นเฟงนนัแลวแลเจาพนัพวกนำ	๑๒. ..นเฟงนั้นแล้วแล เจ้าพันพวกน้ำ
เปนเหมืนขวาแดน	เป็นหมื่นขวาแดน
๑๓. คำรูเจาเหมืนแกวดาบเรินคำรู	๑๓. ก็รู้เจ้าหมื่นแก้วดาบเรินก็รู้
พวก คำซอยหนังสือคำรูลำพนั	พวกคำซ้อยหนังสือก็รู้ ลำพัน
๑๔. อินคำรูแสนเขารดัคำรูแสนเขา	๑๔. อินก็รู้ แสนข้าวรัดก็รู้ แสนข้าว
มงคน คำรูอายหนังสือครูลำพ	มงคลก็รู้ อ้ายหนังสือก็รู้ ลำพั–
๑๕. นัสิบคำรูพนันอยบุนหนาไมคำรุสิบ	๑๕. นสิบก็รู้ พันน้อยบุนหน้าไม้ก็รู้ สิบ
เลำหนาไมคำรุคำไว แล	เลาหน้าไม้ก็รู้ ก็ไว้แล
๑๖. มหาสงัคฺรราซาคำรุสามมียาน	๑๖. มหาสังฆราชาก็รู้ สามีญาณ
มงคน คำรุสามมีสวรมงคนครุ	มงคลก็รู้ สามีสวรมงคลก็รู้
๑๗. สามมีทำมเสนาสารีบุดครุสามมี	๑๗. สามีธรรมเสนาสารีบุตรก็รู้ สามี
สฺรีกุนครุมหาเถญา	สรีกุนก็รู้ มหาเถ(ร)ญา(ณ)
๑๘. สาครคำดอนซางคำรูมหาเถรจนั	๑๘. สาครก็(รู้)ดอนซางก็รู้ มหาเถรจัน
พฺระแมนครูมหาเ	พระแมนก็รู้ มหาเ–
๑๙. ถรสวนแทบวดัพฺรหฺรีนครูหมืนไร	๑๙. ถรสวนเทพวัดพระหินก็รู้ หมื่นไร
อุ่นครุ	อุ่นก็รู้

ลพ. ๒๑
จารึกพระพุทธรูปในถ้ำ (เชียงราย)
พ.ศ. ๒๐๒๗
ด้านที่ ๑

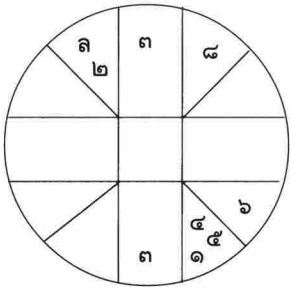

(วันพุธ วันกัดไส้ เดือนเจียง ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๘๔๖ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๐๒๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกราชได ๘๔๖ ตวัไนปีกาบสี เดืนจยง	๑. ศักราชได้ ๘๔๖ ตัว ในปีกาบสี เดือนเจียง
๒. เพงเมงวนัพุดไทวนักดัไสไดรึก สีตวั	๒. เพ็ง เม็งวันพุธ ไทยวันกัดไส้ ได้รึก สี่ตัว
๓. ชีโรหินีพ่หญัวเจาเมืองทาว มูยชย	๓. ชื่อโรหินี พ่อหญัวเจ้าเมือง ท้าว มู่ยเชีย–
๔. งรายมาสางรูบพระพุธเจาไนถำ	๔. งรายมาสร้างรูปพระพุทธเจ้าในถ้ำ
๕. ทีนีชวนนกับุญทงัหลายเปนตน	๕. ที่นี้ ชวนนักบุญทั้งหลายเป็นต้น

คำจารึก	คำอ่าน
๖. วาเจาหมืนขวาทองเจาหมืนซาย อา	๖. ว่า เจ้าหมื่นขวาทอง เจ้าหมื่นซ้าย อ้า–
๗. ยพ่หญัวเจาไวขาพระพุธเจา	๗. ยพ่อหญัวเจ้า ไว้ข้าพระพุทธเจ้า
๘. ยีทองเรินนึงเม้มนัผูนึงครวันี	๘. ยี่ทองเรินหนึ่ง เมมันผู้หนึ่ง ครัวนี้
๙. เอาเงินสามรอยนางอามเรินนึง	๙. เอาเงินสามร้อย นางอามเรินหนึ่ง
๑๐. รอยห้าบาดยีห่เรินนึงญาณะ	๑๐. ร้อยห้าบาท ยี่ห่อเรินหนึ่ง ญาณ
๑๑. ลงักาเรินนึงชยงดายเรินนึง ท่า	๑๑. ลังกาเรินหนึ่ง เชียงดายเรินหนึ่ง ท่า–
๑๒. มสาเรินนึงท่ามกุนเรินนึงชาวเ	๑๒. มสาเรินหนึ่ง ท่ามกุนเรินหนึ่ง ชาวเ–
๑๓. พงเรินสองเรินนีเกาไวนา ๘๒๐๐๐	๑๓. พ็งเริน (หนึ่ง) สองเรินนี้เก่า ไว้นา ๘๒๐๐๐
๑๔. เบันาเกา ๕๐๐๐๐ เบักินหรีน	๑๔. เบ้ นาเก่า ๕๐๐๐๐ เบ้ เกินหิน
๑๕. ปูน ๒๐๐๐๐ เบบานถำ ๗๐๐๐	๑๕. ปูน ๒๐๐๐๐ เบ้ บ้านถ้ำ ๗๐๐๐
๑๖. เบัรอมได ๑๕๙๐๐๐ เบั	๑๖. เบ้ รอมได้ ๑๕๙๐๐๐ เบ้

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. คูไวเปนของบูชาแลรกฺษาพฺระ	๑. กูไว้เป็นของบูชาแลรักษาพระ
๒. พุธเปนเจาไนถำทีนีสืบไ	๒. พุทธ(รูป)เป็นเจ้าในถ้ำที่นี้สืบไ-
๓. พสินหาพนัปีเจาขุนนกับุ	๓. ปสิ้นห้าพันปี เจ้าขุนนักบุ-
๔. ญทงัหลายผูไดเขาบูชาพฺระ	๔. ญทั้งหลาย ผู้ใดเข้าบูชาพระ
๕. เปนเจาทีนีเย้อะนุโมท์นา	๕. เป็นเจ้าที่นี้ เยียะอนุโมทนา
๖. ชอ้ยรกัสาพระเปนเจาทืน	๖. ช่อยรักษาพระเป็นเจ้าทืน

ลพ. ๒๒
จารึกวัดวิสุทธาราม (พะเยา)
พ.ศ. ๒๐๔๙
ด้านที่ ๑

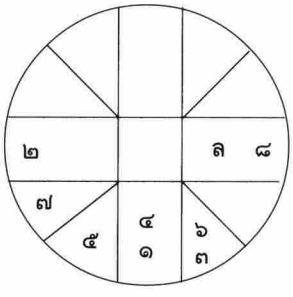

(วันอาทิตย์ วันรวงเปล้า เดือนเจียง ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๑ ภาคกลาง แรม ๙ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๘ ตรงกับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๐๔๙)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกกราชได ๘๖๘ ตัวไนปีขาน ไทวาปีรวายญีเดิน	๑. ศักราชได้ ๘๖๘ ตัว ในปีขาล ไทยว่าปีระวายยี เดิน
๒. จยงแรม ๙ ตำวนัรวงเปลาเมง วน้อาทิดไดรึกฺสชี	๒. เจียง แรม ๙ ค่ำ วันรวงเปล้า เม็ง วันอาทิตย์ ได้รึกชื่อ
๓. สัมมะนะพรามแลสัมเดจมะหา สวามีสรีวิมะละ	๓. สมณะพราหมณ์แล สมเด็จมหา สวามีสรีวิมล
๔. โพธิะญาณะเจาตนเปนอธิะปะติะ ไนปาแดงหลวง	๔. โพธิญาณเจ้า ตนเป็นอธิบดี ในป่าแดงหลวง

คำจารึก	คำอ่าน
๕. (หื)มะหาเถรชยบานรตะนะ	๕. หื้อมหาเถรชัยบาลรัตน
ปนัญาขออนุญาดีแหงมะ	ปัญญาขออนุญาตแห่งม–
๖. หาธำมะราชาธิะราชะเพิอจักหืฝงั	๖. หาธรรมราชาธิราช เพื่อจักหื้อฝัง
จารีดในวัดวิสุธ(ทา)	จารีตในวัดวิสุท(ธา)
๗. รามในเมิงพฺยาวหืถาวะระไน	๗. รามในเมิงพยาว หื้อถาวรใน
พุธะสาดสะหน̄า ๕๐๐๐ ปี	พุทธศาสนา ๕๐๐๐ ปี
๘. สมเดจพระเปนเจาทงัสองพระ	๘. สมเด็จพระเป็นเจ้าทั้งสองพระ
องคหืออนุญาด	องค์ก็หื้ออนุญาต
๙. แกมะหาสามมีเจาวาหืตนพวก	๙. แก่มหาส(วา)มีเจ้า ว่าหื้อคนพวก
ญารัดดาบเรินผูนึง	ญารัดดาบเรินผู้หนึ่ง
๑๐. เจาพวกญารัดจึงจำทูนราชะ	๑๐. เจ้าพวกญารัดจึงจำทูลราช
อาดญาไพวาแกเขา	อาชญาไปว่าแก่เขา
๑๑. แสนญาณะตนกินเมิงพฺยาว	๑๑. แสนญาณตนกินเมิงพยาว
หืเอาตนไวกบัปีดะ	หื้อเอาคนไว้กับปิฎ–
๑๒. กะ ๑๐ ครวักบัญาดีมะหาเถรสิน	๑๒. ก ๑๐ ครัว กับญาติมหาเถรสิน
ประหญ̄าเจา ๔ ครวัเจา	ประหญาเจ้า ๔ ครัว เจ้า
๑๓. แสน ๑ หาเจาพนัตางเมิงมงคน	๑๓. แสน ๑ หาเจ้าพันต่างเมิงมงคล
มาแต่งค่นไวตามอา	มาแต่งคนไว้ตามอา–
๑๔. ดญาแลวจึงหืปากสิงขุนหม̄ีนเมิง	๑๔. ชญา แล้วจิ่งหื้อปากสิง ขุนหมื่นเมิง
พนัหนั̄งสีทา ๑ ๓	พันหนังสือทา ๑ ค–
๑๕. นเจาแสนอานาหืชาวทีดนอย̄	๑๕. นเจ้าแสนอาณาหื้อชาวทิดน้อย
คนพวกญาดาบเรินมา	คนพวกญาดาบเรินมา
๑๖. เอาขาตนอนัเฝาปิตะกะคำดีญาดีะ	๑๖. เอาข้าคนอันเฝ้าปิฎกก็ดี ญาติ
มหาเถรเจาคำดีไผรอย̄า	มหาเถรเจ้าก็ดี ไผอย่า
๑๗. ไชกานบานกานเมิงแกเขราตาม	๑๗. ใช้การบ้านการเมิงแก่เขาตาม
อาดญาพระเปนเจา	อาชญาพระเป็นเจ้า
๑๘. เ(จ)าพูธะรักสาลูกสิกมะหาเถรชำ	๑๘. เ(จ้)าพุทธรักษาลูกสิกมหาเถรชม
หน̄านมีงเจาหม̄ีนนา	หนานมิ่งเจ้าหมื่นนา
๑๙. หลังแทนตำนึงเถาเมิงสินนึง	๑๙. หลังแท่นคำหนึ่ง เถ้าเมิงสินหนึ่ง
ปากมงคันพีนเมีงนึง	ปากมงคลพื้นเมิงหนึ่ง

คำจารึก	คำอ่าน
๒๐. ปากเกิงหมืนเมิงปากเทบแศวน นึงข๋มคราวกลองนึง	๒๐. ปากเกิงหมื่นเมิง ปากเทพแคว่น หนึ่ง ข่มคราวกลองหนึ่ง
๒๑. พนัเชิงสมมะนะนึงเถาเมิงเถิง แปลนนิงพนัหนั้งสีสา	๒๑. พันเชิงสมณะหนึ่ง เถ้าเมิงเถิง แปลนหนึ่ง พันหนังสือสา-
๒๒. คอนแปลนนึงเขราเจาฝูงนีรู ชูคนแลฯ	๒๒. ครแปลนหนึ่ง เขาเจ้าฝูงนี้รู้ ชู่คนแลฯ
๒๓. หลาครัว ๑ นางหลาเม้นางแพง ลูกสูวนัสูลูก	๒๓. หลาครัว ๑ นางหลาเม นางแพง ลูก สุวรรณสูลูก
๒๔. นางคำพนัหลานนางแกวหลาน บุนมาสูแกว	๒๔. นางคำพันหลาน นางแก้วหลาน บุญมาสูแก้ว
๒๕. ขุนครัว ๑ นางเพิงเม้เอียบุนลูก อีแมลูกสาม	๒๕. ขุนครัว ๑ นางเพิงเมเอื้อยบุญลูก อี่แม่ลูกสาม
๒๖. สูอีคำบุนหลานสีกุนหลานสีลา หลานญาอี	๒๖. สูอี่คำบุญหลาน สีกุนหลาน สีลา หลาน ญาอี่
๒๗. ครวันึงนางแพง ๑ ลูกหนำ ๑ นอย ๑ ยี ๑ เอีย ๑	๒๗. ครัวหนึ่ง นางแพง ๑ ลูกหน่อ ๑ น้อย ๑ ยี่ ๑ เอื้อย ๑
๒๘. บุนหนำ ๑ หลอยครัวนึงเกิง ๑ เม้กอง ๑ ลูก	๒๘. บุญหนำ ๑ หลอยครัวหนึ่ง เกิง ๑ เม กอง ๑ ลูก
๒๙. ปูสองครัว ๑ นางผิง ๑ เม้นาง ลวะ ๑ หลานนาง	๒๙. ปู่สองครัว ๑ นางผิง ๑ เม นาง ล้วะ ๑ หลาน นาง
๓๐. โหะ ๑ หลานจูลา ๑ สูโหะตำพา ๑ ลูกออน	๓๐. โหะ ๑ หลาน จูลา ๑ สูโหะคำพา ๑ ลูกออน
๓๑. ครัว ๑ นางเอียเม้นางอีแมนาง อุนพีออน	๓๑. ครัว ๑ นางเอียเม นางอี่แม่นาง อุ่นพี่ ออน
๓๒. ดี(ดี)นองญาพานครัว ๑ ไอ ๑ อุน ๑ นอย ๑ หลาน	๓๒. (ดี)น้อง ญาพานครัว ๑ ไอ ๑ อุ่น ๑ น้อย ๑ หลาน

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. หลาครวั ๑ นางอีเมัสามพอมลูก นางพอม	๑. หล้าครัว ๑ นางอี่เม สามพอมลูก นางพอม
๒. ลูกมะหาลูก // ทิดงำครัว ๑ นาง อามเมันางบุน	๒. ลูก มหาลูก // ทิดงอครัว ๑ นาง อามเม นางบุญ
๓. สม็ลูกนางคำสุกหลานอีหลา หลานแกว	๓. สมลูก นางคำสุกหลาน อีหล้า หลาน แก้ว
๔. มะหา ๑ (.....) ทิดญาครวั ๑ นางเพิงเม้ ๑	๔. มหา ๑ (.....) ทิดญาครัว ๑ นางเพิงเม ๑
๕. นางบุนลูกสินเพงลูกนางบุนมีลูก นางอุน ๑	๕. นางบุญลูก สินเพ็งลูก นางบุญมีลูก นางอุ่น ๑
๖. // ทองญาดิมหาเถรเจา ๔ ครัวนี //	๖. // ทองญาติมหาเถรเจ้า ๔ ครัวนี้ //
๗. ทองครัว ๑ นางชอ̄ยเม้ขวนัลูก ไอลูกพรม	๗. ทองครัว ๑ นางชอยเม ขวัญลูก ไอลูก พรม
๘. ๑ ออ̄ย ๑ ชอ̄ย ๑ สาม ๑ นาง กาน ๑ นางนิรตนะ ๑	๘. ๑ อ้อย ๑ ช้อย ๑ สาม ๑ นาง กาน ๑ นางนิรัตน ๑
๙. รตนะครวั ๑ นางอำครัว ๑ นางมอ̄ยเม้เอิย ๑	๙. รัตนะครัว ๑ นางอ่ำครัว ๑ นางมอยเม เอ้ย ๑
๑๐. กอน ๑ นางไอ ๑ นางอัว ๑ นางสิน ๑ ญาเท	๑๐. กอน ๑ นางไอ ๑ นางอัว ๑ นางสิน ๑ ญาเท–
๑๑. ชา ๑ นางห̄มิ̄น ๑ / สวนครวั ๑ ญูอดลูกซอด	๑๑. (พ)ชา ๑ นางหมื่น ๑ / สวนครัว ๑ ญูอดลูกซอด
๑๒. ๑ เอิยชายลูก ๑ / แกวเตาครวั ๑ / บาเกา	๑๒. ๑ เอ้ยชายลูก ๑ / แก้วเตาครัว ๑ / บาเกา
๑๓. ครวั ๑ เม้ ๑ เงินเถรสินปฺระห̄ญา ๒๐๐ เงิน	๑๓. ครัว ๑ เม ๑ เงินเถรสินประหญา ๒๐๐ เงิน
๑๔. คนอนัเฝาปิะตะกะคำดีญาตีะ เถรเจาคำดี	๑๔. คนอันเฝ้าปิฎกก็ดี ญาติ เถรเจ้าก็ดี

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. ไผรอ̄ยาไชกานบานกานเมิง ไวรกัสามะ	๑๕. ไผอย่าใช้การบ้านการเมิง ไว้รักษาม–
๑๖. หาเถรเจากบัปิตะกะ ตามอาดญา	๑๖. หาเถรเจ้ากับปิฎกตามอาชญา

ลพ. ๒๓
จารึกวัดข่วงชุมแก้ว
พ.ศ. ๒๐๓๒
ด้านที่ ๑

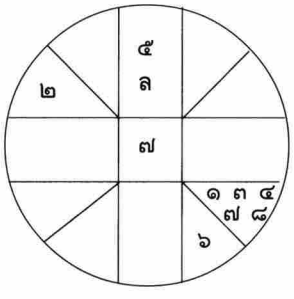

(วันจันทร์ วันกัดไส้ เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ จ.ศ. ๘๕๑ ตรงกับวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๓๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัซราซะได ๘๕๑ ตัวไนปีกัดเรา เดิน	๑. ศักราชได้ ๘๕๑ ตัว ในปีกัดเร้า เดิน
๒. มฺริคสิระไทวาเดิน ๓ เพงไดวนั ๒ ไทวากัด	๒. มฤคศิร ไทยว่าเดิน ๓ เพ็ง ได้วัน ๒ ไทยว่ากัด
๓. ไสไดริก ๕ ตัว ชีมริคะสิรแล มะหาราชเท	๓. ไส้ ได้ริก ๕ ตัวชื่อมฤคศิรแล มหาราชเท–
๔. วิตนมิบูญหิทองสกโก อนัเกลิก ดวยคำสินรอย	๔. วีตนมีบุญหื้อทองสักโก อันเกลือก ด้วยคำสิ้นร้อย

คำจารึก	คำอ่าน
๕. บาดเฟงิคำมาไสเปนยอดพฺระเจติยะเจาไนวดัขวง	๕. บาทเฟื้องคำ มาใส่เป็นยอดพระเจติยเจ้า ในวัดข่วง-
๖. ชูมแกวเมิงควกนิแลมะหาราชะเทวิเจาตนมิบู	๖. ชุมแก้ว เมิงควกนี้แล มหาราชเทวีเจ้าตนมีบุ-
๗. ญูยินดิมีสระธามากนกัจิงไวฅนทงัหลายเปนอูปะถากแก	๗. ญูยินดีมีสรธามากนัก จิ่งไว้คนทั้งหลายเป็นอุปัฏฐากแก่
๘. พฺระพูธเจา ๑๐ ครวั สีลบานครวั ๑ นายสอ̄ยครัว ๑ อีนางลูกเ	๘. พระพุทธเจ้า ๑๐ ครัว ศีลบาลครัว ๑ นายสอยครัว ๑ อี่นางลูกเ-
๙. งินผลครวั ๑ อกลุนครวั ๑ ญีบูนครวั ๑ ชาวดาบนอ̄ยครัว ๑ สัง	๙. งินผลครัว ๑ อกลุนครัว ๑ ญี่บุญครัว ๑ ชาวดาบน้อยครัว ๑ สัง-
๑๐. คะรรสาครวั ๑ เมัคำชอ̄ยครัว ๑ บูนชยงจนัครวั ๑ สามปนัครวั	๑๐. ฆรักษาครัว ๑ เมคำช้อยครัว ๑ บุญเชียงจันครัว ๑ สามปันครัว
๑๑. ๑ ยงัมีผู ๑ ชีพนัจนันเมิอจัตายมนัอ̄ยาดนำไวขรามนัหิอู	๑๑. ๑ ยังมีผู้ ๑ ชื่อพันจัน เมื่อจักตายมันหยาดน้ำไว้ข้ามันหื้ออุ-
๑๒. ปะถากแกพระพูดธเจา ๓ ครวัอายเทาคร	๑๒. ปัฏฐากแก่พระพุทธเจ้า ๓ ครัวอ้ายเท่าคร้-
๑๓. วั ๑ สีละวาครวั ๑ เมัเถาซิบครวั ๑ แมมะหา	๑๓. ว ๑ ศีลวาครัว ๑ เมเถ้าซิบครัว ๑ แม่มหา
๑๔. เถรมงัคะละพูดธิมาเจาอ̄ยาดนำไวครวั ๑ ม	๑๔. เถรมังคลพุทธิมาเจ้าหยาดน้ำไว้ครัว ๑ ม-
๑๕. หาเถรมงัคละพูธิามเจาตนไดสางอารามทินไว	๑๕. หาเถรมังคลพุทธิมาเจ้า ตนได้สร้างอารามที่(นี้)ไว้
๑๖. คโยมเปนอูบะถากพระพูธเจา ๔ครวั อายพ่	๑๖. คโยมเป็นอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ๔ครัว อ้ายพ่อ
๑๗. ญีครัว ๑ อายกำครัว ๑ มลานนอ̄ยครัว ๑ ทองดำครัว ๑	๑๗. ญี่ครัว ๑ อ้ายกำครัว ๑ มลานน้อยครัว ๑ ทองดำครัว ๑
๑๘. เขาทังหลายฝูงนีกบัทงัลูกทงัหลานเขาหีเปนอูปะถาก	๑๘. เขาทั้งหลายฝูงนี้กับทั้งลูกทั้งหลานเขา หื้อเป็นอุปัฏฐาก
๑๙. แกพระพูธเจาไนอารามทีนิสืบสืบกนัไพตฺราบ	๑๙. แก่พระพุทธเจ้าในอารามที่นี้สืบสืบกันไป ตราบ-

ด้านที่ ๒

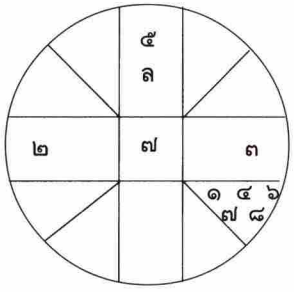

คำจารึก	คำอ่าน	คำจารึก	คำอ่าน
เดิน	เดิน	๓ แรม	๓ แรม
๒ คำวนั	๒ ค่ำวัน	๔ ไทว่ารวง เมด	๔ ไทยว่ารวง เม็ด

(วันพุธ วันรวงเม็ด เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนอ้าย ภาคกลาง แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๓๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ตำเทาสินสาสะนา ๕๐๐๐ ปีแล อนัมา	๑. ต่อเท่าสิ้นศาสนา ๕๐๐๐ ปีแล อันมา
๒. ชูมนูมกนัฝงัจาริดปางนีเปน พระทาน	๒. ชุมนุมกันฝังจาริดปางนี้เป็น ประธาน
๓. วามะหาพูกามเจาแลมะหา สามมีสิรสู	๓. ว่ามหาพุกามเจ้าแลมหา สามีศรีสุ–
๔. นนัทะกลัญาณะกบัทังราช ปนัดิดตะรูแ	๔. นันทะกัลยาณะกับทั้งราช บัณฑิตรู้แ–
๕. ลถัดนัพนันาหลงัชยงนอ̄ย̄ค̇รู แสนเขาสอ̄ย̄ค̇รู	๕. ล ถัดนั้นพันนาหลังเชียงน้อยก็รู้ แสนเขาสอยก็รู้
๖. รอ̄ย̄นาหลังลามห̄มิ̄นค่รู ลำ พนัคำคอมค̇รู	๖. ร้อยนาหลัง ล่ามหมื่นก็รู้ ลำ พันคำคอมก็รู้
๗. คนทังหลายไนเมิงควกนีรูซูคน แล แล	๗. คนทั้งหลายในเมิงควกนี้รู้ชู่คน แล แล
๘. พระมหาพูกามเจาตนชีมะหา ญาณะม	๘. พระมหาพุกามเจ้าตนชื่อมหา ญาณมั–
๙. งัคลเจาอนัอ̄ยู̄ไนอารามชยงเริก ทีเรินพ̇พุระ	๙. งคลเจ้า อันอยู่ในอารามเชียงเริก ที่เรินพ่อพระ

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. ม่หาราชเจาตนชีพระสีรธำมะราซนดัดา	๑๐. มหาราชเจ้า ตนชื่อพระศรีธรรมราชนัดดา
๑๑. นัขำอาดญาแหงมหาราชเทวีคำปลงค่ดี	๑๑. นั้นขออาชญาแห่งมหาราชเทวีก็ปลงคดี
๑๒. ลงคำแกราชปนัดิดตะชีญานะวิสารทะ	๑๒. ลงคำแก่ราชบัณฑิตชื่อญาณวิสารทะ
๑๓. หีมากบัม่หาพูกามเจาคำจิงชูมนูม	๑๓. หื้อมากับมหาพุกามเจ้า ก็จิ่งชุมนุม
๑๔. ชาวเจาสังค่ทังหลายเปนตนวามะหาสา	๑๔. ชาวเจ้าสังฆะทั้งหลายเป็นต้นว่ามหาสา–
๑๕. มมีสริสูนนัทะกลัญานะหากผูกพ	๑๕. มีศรีสุนันทะกัลยาณะ หากผูกพั–
๑๖. ดัธสีมานีไวไนวดัขวงชูมแกวนี	๑๖. ทธสีมานี้ไว้ในวัดข่วงชุมแก้วนี้
๑๗. แลพัดทะสีมาอนันีเมิอจัผู้น(๑) ราซปนัดิดตะ	๑๗. แล พัทธสีมาอันนี้เมื่อจักผูกนั้น ราชบัณฑิต
๑๘. หากดหีเปนคามะเขต ๒ อันีแลเจาพิก	๑๘. หากกดหื้อเป็นคามเขต ๒ อันแลเจ้าภิก–
๑๙. ขุทงัหลายเมิอหนาอยาสงไสไน..นิเทิน	๑๙. ขุทั้งหลายเมือหน้าอย่าสงสัยใน..นี้เทอญ

ลพ. ๒๔
จารึกพระยาสองแควเก่า
พ.ศ. ๒๐๑๗

(วันศุกร์ วันเต่าสี เดือน ๙ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง ขึ้น ๙ ค่ำ จ.ศ. ๘๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๑๗)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัราซได ๘๓๖ ปีมเมัยไทปี กาบช	๑. ศักราชได้ ๘๓๖ ปีมะเมีย ไทยปี กาบซ–
๒. งาเดิอนสราวณไทเดิอนเกา ออกเกา	๒. ง้า เดือนศราวณะ ไทยเดือนเก้า ออกเก้า
๓. คำวนัสุกรไทวนัเตาสีไดริกฺษ ๑๖ ชี	๓. ค่ำ วันศุกร์ ไทยวันเต่าสี ได้ฤกษ์ ๑๖ ชื่อ
๔. วิสาขญามแตรเมิอคำ เจาเหนิอ หรัว	๔. วิสาข ยามแตรเมื่อค่ำ เจ้าเหนือ หัว
๕. (เจา)สีหมีนพรญาสองแควเกา พระเป	๕. (เจ้า)สี่หมื่นพระญาสองแควเก่า พระเป็–
๖. นเจา(เอา)เปนลูกไหมาเหนเจา กินเมิอง	๖. นเจ้าเอาเป็นลูกให้มาเป็นเจ้า กินเมือง
๗. ..เมอิงพยาวม(า)สางบานพองเดา	๗. ..เมืองพยาว ม(า)สร้างบ้านพองเต่า
๘. (หื)เปนทีอยูเหนงามยีนดีนกัใคร ให(ว)	๘. (หื้อ)เป็นที่อยู่ เห็นงามยินดีนักใคร่ ให(ว)

คำจารึก	คำอ่าน
๙. .วนสังฆารามเอาเงินลาย ทาชยง...	๙. .วนสังฆาราม เอาเงินลาย ทาเชียง...
๑๐. .(๕)๐๐๐ ไพใหเจาหมิน ชางปู (กามก)	๑๐. .(๕)๐๐๐ ไปให้เจ้าหมื่น ช่างปู(กามก).
๑๑. (แร)กพระเปนเจาใหเปน คาอารามนีเ..	๑๑. (แร)กพระเป็นเจ้าให้เป็น ค่าอารามนี้เ..
๑๒. _____	๑๒. _____

ลพ. ๒๕
จารึกวัดป่ากู่แก้ว
พ.ศ. ๒๑๐๒
ด้านที่ ๑

(วันอังคาร วันดับเม็ด เดือน ๓ ภาคเหนือ หรือ เดือนยี่ ภาคกลาง แรม ๑๓ ค่ำ จ.ศ. ๙๒๑ ตรงกับวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๑๐๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. //โอกาสะจูละสัก	๑. //โอกาสะ จุลศัก-
๒. ขะราชะ ๙๒๑ ตัวไน	๒. ราช ๙๒๑ ตัว ใน
๓. ปีกัดเมดเดิน ๓ แรม	๓. ปีกัดเม็ด เดิน ๓ แรม
๔. ๑๓ คำเมงวันอังคานไท	๔. ๑๓ ค่ำ เม็งวันอังคาร ไทย
๕. วันดับเมดพฺระสังคฺระเจา ๑	๕. วันดับเม็ด พระสังฆเจ้า ๑
๖. ๕ พฺระอิงมีมะหาเถนหลวงเจาป	๖. ๕ พระองค์ มีมหาเถรหลวงเจ้าป่-
๗. าตินไต ๔๔ วัดสาแลมะหาสา	๗. า ตนได้ ๔๔ วัสสา แลมหาสา-
๘. มีเจาปาแดงตนได้ ๓๐ วัดสาเ	๘. มีเจ้าป่าแดง ตนได้ ๓๐ วัสสา เ-
๙. เลมะหาสวนคำ ๒๗ วัดสาเป	๙. เลมหาสวนคำ ๒๗ วัสสา เป็-
๑๐. นผฺระธานแกพฺระสังคฺระเจา	๑๐. นประธานแก่พระสังฆเจ้า

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ทงัมวนสะ	๑. ทั้งมวลส-
๒. มุตีะขนัดะสีมแลมะหาสี	๒. มมุติขัณฑสีมา แลมหาสี-
๓. มไนปากูแกวเพิอหิดตะ ผฺระโญดชะ	๓. มาในป่ากู่แก้ว เพื่อหิต ประโยช-
๔. นะแกสาสะหน̄าหีสำรานแก สังคฺระอ	๔. น์แก่ศาสนา หื้อสำราญแก่ สังฆอั-
๕. นักะทำสังคฺระกำทังมวนเปนต̄น วาอุ	๕. นกระทำสังฆกรรมทั้งมวล เป็นต้น ว่าอุ-
๖. ปะสำปะทะกำแลอะตีตะสาสะห	๖. ปสมบทกรรมแล อดีตศาส-
๗. นา ๒๑๐๒ ปีปลาย ๗ เดิน ๒๘	๗. นา ๒๑๐๒ ปี ปลาย ๗ เดิน ๒๘
๘. วน้อะนาคะตะสาสะนะญัง ๒	๘. วัน อนาคตศาสนยัง ๒
๙. ๘๙๗ ปีปลาย ๒ เดินปาย ๒ วัน	๙. ๘๙๗ ปี ปลาย ๒ เดิน*ปลาย ๒ วัน
๑๐. ไนวนันีแลฤก ๑๘ ต̄วหร	๑๐. ในวันนี้แล ฤกษ์ ๑๘ ตัว หร-
๑๑. คูณ ๓๓๖๖๖๙๕ ต̄ว	๑๑. คุณ ๓๓๖๖๖๙๕ ตัว
๑๒. แล ฯ อยฺหิสีมานามก	๑๒. แล ฯ อยฺ หิ สีมา นาม ก-
๑๓. มฺมวาจายวาอสีมาเห	๑๓. มฺมวาจาย วา อสีมา โห-
๑๔. (าน)ติสาสน(ต)รธาเนน	๑๔. (นฺ)ติ สาสน(ต)รธาเนน
๑๕. วา ฯ ผูมีผฺระหฺยาหิพิจฺจร	๑๕. วา ฯ ผู้มีผระหญาหื้อพิจาร-
๑๖. ณา.....กธำมชูคุนเทิน	๑๖. ณา.....กระทำชู่คนเทอญ

---

* ควรจะเป็น ๔ เดือน

ลพ. ๒๖
จารึกวัดมหาโพธิ
พ.ศ. ๒๐๔๓
ด้านที่ ๑

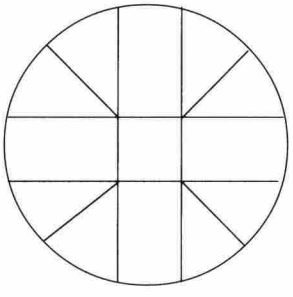

(วันศุกร์ วันเปลิกซง้า เดือน ๑๑ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๙ ภาคกลาง ขึ้น ๕ ค่ำ จ.ศ. ๘๖๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๔๓)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (สกั)ราชะได ๘๖๒ ในปิกดสนั เดินสีบ...	๑. (ศัก)ราชได้ ๘๖๒ ในปีกดสัน เดินสิบ(เอด)
๒. .....ไดรีก ๑๔ ต๋วชีจิตระวนัเปลิก ซงาเมงวนัสุกร	๒. .....ได้รึก ๑๔ ตัว ชื่อจิตระ วันเปลิก ซง้า เม็งวันศุกร์
๓. (พฺระ)มหาเทวีเจาอ̄ยูหวัหีฝงัจารึก ไวในวดัมหาโพธิชยง	๓. (พระ)มหาเทวีเจ้าอยู่หัวหื้อฝังจารึก ไว้ในวัดมหาโพธิเชียง
๔. .....ชาวญาง ๗๒ ครวั กบัชมฺญาณโรจิ ๒ คฺรวัชี	๔. ..(ชาวนา) ชาวญาง ๗๒ ครัว กับชมญาณโรจิ ๒ ครัวชื่อ

คำจารึก	คำอ่าน
๕. (ปฺรหญา)แลขุนลูกหนำแกวเอีย บุนนองหมนืนอยคำคฺรวั ๑ ทิ(ด)	๕. (ประหญา)แลลูกขุนหน่อแก้วเอื้อย บุญน้องหมื่นน้อยคำครัว ๑ ทิ(ด)
๖. (ยอด)อายขุน ๑ โคด ๑ อวัเมัย อด ๑ อาย.อง ๑ อาย...	๖. (ยอด)อ้ายขุน ๑ โคด ๑ อั้วเมย อด ๑ อาย.อง ๑ อ้าย...
๗. .๑ ไสลุน ๑ ญารังสี ๑ กำพยน ๑ อายมูน ๑ สาม...๑	๗. .๑ ไสลุน ๑ ญารังสี ๑ กำเพียน ๑ อ้ายมูน ๑ สาม...๑
๘. สามแสง ๑ นารอด ๑ ใสหลา ๑ ไสมุย ๑ มหานาม	๘. สามแสง ๑ นารอด ๑ ไสหลา ๑ ไสมุย ๑ มหานาม
๙. ๑ ยีลุน ๑ อายไจ ๑ อายมาย ๑ ยี่เทัด ๑ อินเกา ๑ ทิดพุด ๑	๙. ๑ ยี่ลุน ๑ อ้ายใจ ๑ อ้ายมาย ๑ ยี่เทด ๑ อินเกา ๑ ทิดพุด ๑
๑๐. ๑ ญารงัสี ๑ พกอน ๑ ชินบุด ๑ อายแกว ๑ หฺลา ๑ อาย	๑๐. ๑ ญารังสี ๑ พ่อกอน ๑ ชินบุด ๑ อ้ายแก้ว ๑ หล้า ๑ อ้าย
๑๑. เมัย ๑ ทิดบุน ๑ ชยงงวั ๑ ใอเมันาหลงั.....	๑๑. เมย ๑ ทิดบุญ ๑ เชียงงัว ๑ ไอ้เม้นาหลัง.....
๑๒. (นา)งสา ๑ อายขุน ๑ สิก...๑ (นอย).....	๑๒. (นา)งสา ๑ อ้ายขุน ๑ สิก...๑ (น้อย).....

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
สีรูบ	สี่รูป

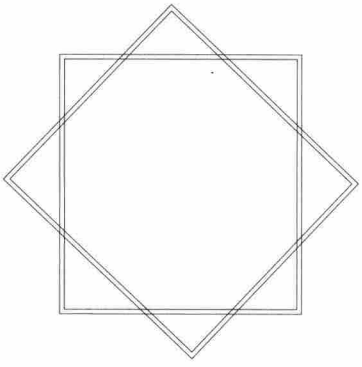

คำจารึก	คำอ่าน
สรีสม	สรีสม

คำจารึก	คำอ่าน
๑. อายนอ̄ย ๑ กลพดั ๑ อายกิง ๑ ไสเลง ๑ ยี	๑. อ้ายน้อย ๑ กลพัด ๑ อ้ายกิง ๑ ไสเลง ๑ ยี่
๒. กง ๑ ขุนซอ̄ย ๑ เม้ไสตางคฺรัว ๑ นารงัมี ๑๒๐๐๐๐๐	๒. กง ๑ ขุนซ้อย ๑ เมไสต่างครัว ๑ นารังมี ๑๒๐๐๐๐๐
๓. เปนเผิง ๒๕๗๖๐ นำใดนำมนั ๑๐๒๕๐๐ นำ	๓. เป็นเผิ้ง ๒๕๗๖๐ น้ำ ได้น้ำมัน ๑๐๒๕๐๐ น้ำ
๔. เผิงกับศึง ๗๙๕๐ นำไผอ̄ยา กลวัเกลาเขาอ̄ยาไส	๔. เผิ้งกับคิง ๗๙๕๐ น้ำ ไผอย่า กลั้วเกลาเขา อย่าใส่
๕. กานเมิงแกเขาเจาหมื̄นแกวดาบ เริน ๑ พว	๕. การเมิงแก่เขา เจ้าหมื่นแก้วดาบ เริน ๑ พว–
๖. กญาณะคงคาตองแตม ๑ สวรสี ตองแตม	๖. กญาณะคงคาต้องแต้ม ๑ สวรสี ต้องแต้ม
๗. รบัอาดญาพระเจาหมื̄นนอ̄ยคำ คนพระ	๗. รับอาชญาพระเจ้า หมื่นน้อยคำ คนพระ
๘. เปนเจาผู ๑ มงคนดาบเรินผู ๑ มาฝงัแล	๘. เป็นเจ้าผู้ ๑ มงคลดาบเรินผู้ ๑ มาฝังแล
๙. เจาเมิงชยงรายคำลานหมื̄นขวา ญาณะคง	๙. เจ้าเมิงเชียงรายคำล้าน หมื่นขวา ญาณะคง

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. คาชยงรุงรูหมืนนำหฺรวัสุกหมืน นาหลงัหมืน	๑๐. คาเชียงรุ่งรู้ หมื่นน้ำหัวสุก หมื่น นาหลัง หมื่น
๑๑. .....(จุลา)เถาเมิงคำเริงเถาเมิง....	๑๑. .....(จุลา) เถ้าเมิงคำเริง เถ้าเมิง....
๑๒. _____	๑๒. _____

ลพ. ๒๗
จารึกวัดเก้ายอด (พะเยา)
พ.ศ. ๒๐๔๔
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สิธิสวัสะดิ อคค_____วัด เกาญอดนี ยังมีผา	๑. สิทธิสวัสดี อัคร_____วัด เก้ายอดนี้ ยังมีผ้า-
๒. ขาวผูนิงชีวา_____(นัก)บุญ ทังหลายสางปีรวา	๒. ขาวผู้หนึ่งชื่อว่า_____(นัก)บุญ ทั้งหลายสร้าง ปีระวา-
๓. ยสีสักฺราชะใด ๗๓๘ .. วัน____วจิงเ	๓. ยสี ศักราชได้ ๗๓๘ .. วัน____วจิ่งเ-
๔. อาวัดเมิอถวายหีเปน(บุนกุศล แก่เจาเหนิอ) หฺรัวเจาพฺระ	๔. อาวัดเมือถวายหื้อเป็น(บุญกุศล แก่เจ้าเหนือ)หัวเจ้าพ-
๕. ญาแม่ในแลมหาเทวี____ผูนึง ชีวา	๕. ญาแม่ในแลมหาเทวี_____ผู้หนึ่ง ชื่อว่า
๖. ลูงเจ๊าโถดแลพนัยี_____ (มาฝงัจาริก)ไวในปีเ	๖. ลุงเจ้า เจ้าโถดแลพันยี่_____ (มาฝังจารึก)ไว้ในปีเ-
๗. ตาสีสักฺราชะใด ๘๗๔ ปีหี____ ลยงเปนเจาสีหมืนพ	๗. ต่าสี ศักราชได้ ๘๗๔ ปีหื้อ_____ เลี้ยงเป็นเจ้าสี่หมื่นพ-
๘. ยาวทานหีคนทานไพกบัขาผูนึง ชีพนันเชิงมงคน	๘. ยาว ท่านหื้อคนท่านไปกับข้าผู้หนึ่ง ชื่อพันเชิงมงคล
๙. เขาเจา ๓ ตนนีมาฝงัจาริกใวกับ วัดเกาญอดแล	๙. เขาเจ้า ๓ ตนนี้ มาฝังจาริกไว้กับ วัดเก้ายอดแล

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. คำจาริกวาแต่แดนวิหารวัดเกา ญอดเมิอวนั	๑๐. คำจาริกว่า แต่แดนวิหารวัดเก้า ยอดเมือวัน
๑๑. ตกเอาตืวยงเปนแดน มาวนัออก เอาบาน	๑๑. ตกเอาคือเวียงเป็นแดน มาวันออก เอาบ้าน
๑๒. พ̄ยารวงบานห̄มำ̀ชางเปนแดน เมิอเห̄นิอเ	๑๒. พระยาร่วง บ้านหมอช้างเป็นแดน เมือเหนือเ–
๑๓. อาหนอง.อเปนแทน[๑] มาพายใต สูกลา	๑๓. อาหนอง.อเป็นแดน มาภายใต้ สุมกลา–
๑๔. ด วาแตซายคาวิหานไพสีสิบวา เปนแด	๑๔. ด ว่าแต่ชายคาวิหารไปสี่สิบวา เป็นแด–
๑๕. นแลเขาเจาทังสามคำหีปลูกใน รางใมใว	๑๕. นแล เขาเจ้าทั้งสามก็หื้อปลูกใน รางไม้ไว้

[๑] มีร่องรอยว่าแก้ ท. เป็น ด. โดยเขียนไว้เหนือตัว ท.

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ..ฝูงอ้ยูในบานเกาญอดนีผูได	๑. ..ฝูงอยู่ในบ้านเก้ายอดนี้ ผู้ใด
บ่ซอ้ยสางวัดหื ผาขา	บ่ซ่อยสร้างวัด หื้อผ้าขา–
๒. วขีอ้ยาดเรินมนัเส ผูใดบฟงัคำ	๒. วขียาดเรือนมันเส้ ผู้ใดบ่ฟังคำ
ผาขาวบ่ฟงัคำมหาเถ	ผ้าขาว บ่ฟังคำมหาเถ–
๓. รเจาวัดหือขบัหนี้จากบานจากที	๓. รเจ้าวัด หื้อขับหนีจากบ้านจากที่
พฺระผูใดกินเหลากิน	พระผู้ใดกินเหล้ากิน
๔. อ้ยารายมักผิดมักขอยทานแรง	๔. ยาร้าย มักผิดมักขอยท่าน แรง
ดาทานพาถอ้ยพาคำ	ด่าท่านพาถ้อยพาคำ
๕. มาเปนโทสเปนโพยกลัวเกลานัก	๕. มาเป็นโทษเป็นโพยกลั้วเกลานัก
พาโล(โจเท)ผิ	พาโล(โจเท)ผิ–
๖. ดชาวเจาชีบามหาเถรมกัขางที	๖. ดชาวเจ้าชีบามหาเถร มักขางที่
ขางแดนขฺรางใมบหื	ขางแดนขางไม้ บ่หื้อ
๗. เปนคุนแกวัดหือขับมนัหนี้จาก	๗. เป็นคุณแก่วัด หื้อขับมันหนีจาก
บานจากทีพฺระอ้ยาหืออ้ยูจำ	บ้านจากที่พระ อย่าหื้ออยู่จำ
๘. มนับหนี้คหึกลาวแกหมี้นแศฺวน	๘. มันบ่หนี ก็หื้อกล่าวแก่หมื่นแคว่น
แสนเขาเถาเมิงหือขั	แสนเข้าเถ้าเมิง หื้อขั–
๙. บหนี้ตงใดผูใดจักมาอ้ยู(หื)	๙. บหนีตงได้ ผู้ใดจักมาอยู่(หื้อ)
ถาม๒หาเถรเจาวัดถามทัง	ถามมหาเถรเจ้าวัด ถามทั้ง
๑๐. ผูเถาผูแกพฺรอมกนัวาดีเย้หืออ้ยู	๑๐. ผู้เถ้าผู้แก่พร้อมกันว่าดีเยหื้ออยู่
ถัดนนัเจาเหน้ือ	ถัดนั้นเจ้าเหนือ
๑๑. หฺรวัหีไวหมากสวนนึงคา	๑๑. หัวหื้อไว้หมากสวนหนึ่งค่า
๒๕๐๐๐ เบัพนัามวงถดันั	๒๕๐๐๐ เบ้พันนาม่วง ถัดนั้น
๑๒. เจาสีหมี้นพฺยาวยินดีดวยบุญเจา	๑๒. เจ้าสี่หมื่นพยาวยินดีด้วยบุญเจ้า
เหนือหฺรวใครมกั	เหนือหัว ใคร่มัก
๑๓. เปนจังหนัแกพฺระพุธะเจา ๕๐๐	๑๓. เป็นจังหันแก่พระพุทธเจ้า ๕๐๐
เขายงัพนัาชยงดี	ข้าว ยังพันนาเชียงดี
๑๔. แลเจาเหน้ือหฺรวทงัมหาเทวีเจา	๑๔. แล เจ้าเหนือหัวทั้งมหาเทวีเจ้า
ตนแมมาตงั	ตนแม่มาตั้ง

คำจารึก	คำอ่าน
๑๕. อนาบุญอนันีไวต๋เทาสาสหน̄า ๕ พนันีปีแลเจาผู	๑๕. อนาบุญอันนี้ไว้ต่อเท่าศาสนา ๕ พันปีแล เจ้าผู้
๑๖. สงัคฺรเถรราทังหลายทังค̄นแล เทวะดาเยัโมท	๑๖. สังฆเถราทั้งหลายทั้งคนแล เทวดาเย(อนุ)โมท–
๑๗. นาบุญดวยทืน ผูใดบ๋ตามคำ อนันีหืมนันฉิบหาย	๑๗. นาบุญด้วยทืน ผู้ใดบ่ตามคำ อันนี้หื้อมันฉิบหาย
๑๘. ดบัวายตายเปนเปฺรดเปนสตั ติริฉารหีใดใพ	๑๘. ดับวายตายเป็นเปรต เป็นสัตว์ ดิรัจฉาน หื้อได้ไป
๑๙. ใหมในนารกดีหลีผูใดตามคำ ดงักลาวไวนีหื	๑๙. ไหม้ในนรกดีหลี ผู้ใดตามคำ ดังกล่าวไว้นี้หื้อ
๒๐. .....ยินตงนักเยัห̄น̄า(เขา)ชื.....	๒๐. .....ยินตงนัก เยหน้า(เขา) ชื่อ.....

ลพ. ๒๘
จารึกจากจังหวัดเชียงราย
(พ.ศ. ๒๐๘๘)

(วันพุธ วันเต่ายี เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๗ ภาคกลาง ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๘๘)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นีนาไนปิดบัไสเดิน ๘ ออกสิบ	๑. นี้นาในปีดับไส้ เดิน ๘ ออกสิบ
เอด(คำ)วันเตาญีเมงวนั ๔	เอ็ด(ค่ำ)วันเต่ายี เม็งวัน ๔
๒. ริกสิบหาตวคูอ̄ยาดนำตก	๒. ริกสิบห้าตัว กูหยาดน้ำตก
แผนดินไวเมัคูผูนงิซีนางตำลู	แผ่นดินไว้เมกูผู้หนึ่งชื่อนางคำ ลู-
๓. กคูยิงนิงซีนางจำปา เดกยิง	๓. กกูหญิงหนึ่งชื่อนางจำปา เด็กหญิง
สอง๓̄นขาชายผู้นงิไวเขานีหีร	สองคนข้าชายผู้หนึ่ง ไว้เขานี้หื้อรั-
๔. กัสาพรพุธรูปเจาทังเจดียใน	๔. กษาพระพุทธรูปเจ้าทั้งเจดีย์ใน
ถานทีนีแลชาวเจาท	(ส)ถานที่นี้แล ชาวเจ้าทั้-
๕. งัหลายเปนสักขิมีตนวาม่หาสังค่	๕. งหลายเป็นสักขี มีต้นว่ามหาสังฆ
ราชาสฺรีติปิดกอูดม	ราชาศรีติปิฎกอุด-
๖. ม่ญาณเทพาเจาปารวกนีมหาเถร	๖. มญาณเทพาเจ้าป่ารวกนี้ มหาเถร
สุวนัเจาปาสงดัมะ	สุวรรณเจ้าป่าสงัด ม-
๗. หาเถรธรรมมโรจิเจาจอมทอง	๗. หาเถรธรรมโรจิเจ้าจอมทอง
ม่หาสามีนนปฺร̄ญาเ	มหาสามีนัน(ท)ประหญา เ-

คำจารึก	คำอ่าน
๘. จาวัดหมื่นไรมหาสามิจนัท่รังสี	๘. จ้าวัดหมื่นไร่ มหาสามีจันทรังสี
ปาญะสุมงค่นลมหา	ป่าญะ สุมงคลมหา
๙. สามีเจาวัดพรยารวงม่หาเถร	๙. สามีเจ้าวัดพญาร่วง มหาเถร
อินทรปฺรหญาเจาวดัสฺรี	อินทรประหญาเจ้าวัดศรี–
๑๐. ชุมท่เปนเจาศรีวดัพ่รคำท่เปน	๑๐. ชุม ธ เป็นเจ้าศรีวัดพระคำ ธ เป็น
เจาสาริบุดวัด	เจ้าสารีบุตรวัด
๑๑. สุมนะกูดทเปนเจาฝูงนีรูชูตนแล	๑๑. สุมนกูฏ ธ เป็นเจ้าฝูงนี้รู้ชู่ตนแล
แตค่รหัดสทัง	แต่คฤหัสถ์ทั้ง
๑๒. หลายเจาเมิงชยงรายทาวมุย	๑๒. หลาย เจ้าเมิงเชียงราย ท้าวมุ่ย
หมื่นซาย ลีลวงพ	หมื่นซ้ายลีลวง พั–
๑๓. นัพนอยตางเมิง.....	๑๓. นพ่อน้อยต่างเมิง.....

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ผนดนินีเมิอลุมเมิอบนตฺราบ	๑. (แ)ผ่นดินนี้เมือลุ่มเมือบนตราบ
อนน(ตจ)__พาน	อนัน(ตจักร)พาล
๒. เปนทีสุดอ̄ยาหลำสักตัวทีนบุนอนั	๒. เป็นที่สุด อย่าหลอสักตัวทืน บุญอัน
คูได(ก)ทำหอ	กูได้กระทำหอ–
๓. มหญ̄บมานีจุงคำคงคูหีไดเปน	๓. มหยับมานี้ จุ่งค้ำคงกูหื้อได้เป็น
อะระหนัตาตนนิ	อรหันตาตนหนึ่–
๔. งวิเสัสสนกไนสำนกัพระพุธ	๔. งวิเศษนักในสำนักพระพุทธ
เมดไตย่เจา	เมตไตรยเจ้า
๕. ตนจัมาพายห̄นานีทินเจาไทผูได	๕. ตนจักมาภายหน้านี้ทืน เจ้าไทยผู้ใด
มากินเ	มากินเ–
๖. มิองชยงรายนีเยัญินดีดวยบุนนี	๖. มืองเชียงรายนี้ เยยินดีด้วยบุญนี้
ตวงนักค̄น	ตวงนัก คน
๗. แลเทพ่ดาทังหลายจุงกดห̄มาย	๗. แลเทพดาทั้งหลายจุ่งกดหมาย
อ่นุโม	อนุโม–
๘. ท่นาดวยไจสรธาทุกตนทุกคน	๘. ทนาด้วยใจศรัทธาทุกตนทุกคน
เทาวนั	เท่าวัน

หมายเหตุ จารึกหลักนี้ส่วนบนหายไปใจความจึงไม่ครบถ้วน

ลพ. ๒๙
จารึกพระเจ้าตนหลวง
พ.ศ. ๒๐๖๖
ด้านที่ ๑

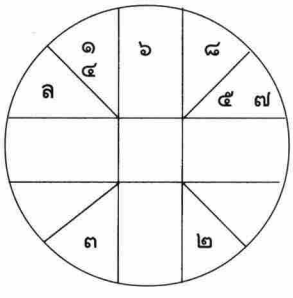

(ดวงชาตาอยู่ระหว่างวันอังคารที่ ๒๘ ถึงวันพฤหัสบดีที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๐๖๖)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นะโมพุดธตัสะไนปีกาเมด	๑. นโม พุทฺธสฺส ในปีกาเม็ด
๒. จุละสกัขะราชะได ๘๘๕ ตวั	๒. จุลศักราชได้ ๘๘๕ ตัว
๓. สาสะหนาพระโคดมีเจา(นิพพ)	๓. ศาสนาพระโคดมเจ้า (นิพพ)
๔. (าน)ไพแลว ๒๐๖๗ (ปี)	๔. (าน)ไปแล้ว ๒๐๖๗ ปี
๕. เดิน(แล).....	๕. เดิน (แล).....

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เมาลิพรเจา	๑. เมาลีพระเจ้า
๒. ไหญ̄ซาวกำสูงสามสอก	๒. ใหญ่ซาวกำ สูงสามศอก
๓. แลหว̄กลม̄หลว̄งผม̄มี	๓. แลหัวกลมหลวง ผมมี
๔. ๑๕๐๐ เสนลำนิว ๔ กำลำนิว ๓ กำลำ	๔. ๑๕๐๐ เส้น ลำนิ้ว ๔ กำ ลำนิ้ว ๓ กำ ลำ
๕. นิว ๒ กำลำนิวกล ๑ หน̄ายาว ๔ วากวาง ๒ วา	๕. นิ้ว ๒ กำ ลำนิ้วกำ ลำ ๑ หน้ายาว ๔ วา กว้าง ๒ วา
๖. คีวยาว ๓ สอกคีบหวางคีวกวาง สอกตายา	๖. คิ้วยาว ๓ ศอกคืบ หว่างคิ้วกว้าง ศอก ตายา–
๗. ว ๓ สอกกวางคีบดงัยาว ๓ สอกไหญ̄ ๖ กำปา	๗. ว ๓ ศอก กว้างคืบ ดังยาว ๓ ศอก ใหญ่ ๖ กำ ปา
๘. (กยาว) ๒ สอกกวางคีบ หูญาววาอกกวาง	๘. (กยาว) ๒ ศอก กว้างคืบ หูยาววาอก กว้าง
๙. สอก(คิบ)แล (คำ)ญาว ๒ สอก คีบค	๙. ศอก(คืบ)แล (คอ)ยาว ๒ ศอก คืบ คอ
๑๐. กล̄ม ๓ วาบายาววา ๓ สอก ดูกดำมิ	๑๐. กลม ๓ วา บ่ายาววา ๓ ศอก ดูกด้ำมี–
๑๑. (ด)ยาว ๒ วาดูกแตอกเถิงคาง ๒	๑๑. (ด)ยาว ๒ วา ดูกแต่อกเถิงคาง ๒
๑๒. ....หว̄นมเถิงแหล ๒ วาแตสดิ	๑๒. ....หัวนมเถิงแหล ๒ วา แต่สะดือ
๑๓. ....ก ๒ วาอกกวาง ๒ วาแข(น)	๑๓. ....ก ๒ วาอก กว้าง ๒ วา แข(น)

ลพ. ๓๐
จารึกวัดทงแลง
พุทธศตวรรษที่ ๒๑
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (จารึกชำรุดอ่านไม่ได้)	๑. (จารึกชำรุดอ่านไม่ได้)
๒. บานนายเมิงไชสอ̄ยไสวยกขาน กานเมิงแ(ลหื...)	๒. บ้านนายเมิงใช้สอยใส่เวียกขาน การเมิงแ(ลหื้อ...)
๓. อ̄ยู̄อุปะถากพระเจาแลชาวเจา สงัคฺรรไนอารามหีจำ	๓. อยู่อุปัฏฐากพระเจ้าแลชาวเจ้า สังฆในอาราม หื้อจำ-
๔. เรินบุญแกพระเปนเจาแมลูก ทงัสองทงัพ(รมฺ)	๔. เริญบุญแก่พระเป็นเจ้าแม่ลูก ทั้งสอง ทั้งพ(รหม)
๕. อินเทวะดาทาวจตุโลกะบาลแล สดัทงัหลายซูตวั	๕. อินทร์ เทวดา ท้าวจตุโลกบาล แล สัตว์ทั้งหลายชู่ตัว
๖. ผูได+บ+ตามอาดญาพระเปนเจา แมลูกทฺรำมีสีจำพ	๖. ผู้ใด บ่[๑] ตามอาชญาพระเป็นเจ้า แม่ลูก ธรรมมีสี่จำพ-
๗. วกจุงจำเรินแกเจาไทฝูงนนัผูได บรักบอ̄ยำอาด	๗. วกจุ่งจำเริญแก่เจ้าไทยฝูงนั้น ผู้ใด บ่รักบ่ยำอาช-
๘. (ญา)พระมหาเทวีเจาหือตองทุก ฝูงนีคือพยาทิะ	๘. (ญา)พระมหาเทวีเจ้า หื้อต้องทุกข์ ฝูงนี้คือพยาธิ

[๑] คำว่า บ่ ที่เขียนตกไว้นั้นน่าจะเกินมา

คำจารึก	คำอ่าน
๙. ๙๖ อนโพย ๒๕ (อนั) กำมะกา̣นอนักะทำแกศ̄น̄	๙. ๙๖ อัน โพย ๒๕ (อัน) กรรมการอันกระทำแก่คน
๑๐. _____อนัจุงเถิงแกมนัที(น) พนัหลาห̄น̄งั	๑๐. _____อันจุ่งเถิงแก่มันทืน พันหล้าหนัง
๑๑. สีเมิงคำ̀รูพนัสินห̄น̄งัสีเมิงคำ̀รูพน้าหลงั	๑๑. สือเมิงก็รู้ พันสินหนังสือเมิงก็รู้พันนาหลัง
๑๒. _____ตางติง(เถา)เมิงสีพคำ	๑๒. _____ต่างคิง(เถ้า)เมิงสีพอก็

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. .....(ปรุก)แลขาพระวดัทงแลง เอาบุญอนั	๑. .....(ปรุก)แลข้าพระวัดทงแลง เอาบุญอัน
๒. เขาไดสางวดัเมือแหงมะหาเถัระ ปฺราสาทเจามะ	๒. เขาได้สร้างวัดเมือแห่งมหาเถร ปราสาทเจ้า ม–
๓. หาเถัระเจาหีเจาอาจารมะหินกบั เจาพวกตอ	๓. หาเถรเจ้าหื้อเจ้าอาจารย์มะหินกับ เจ้าพวกต้อ–
๔. งแตมคงคาเอาบุญนนัเมิอถวาย แกพฺระมะ	๔. งแต้มคงคาเอาบุญนั้นเมือถวาย แก่พระม–
๕. หาเทวีเจาพฺระมหาเทวีเจาคำญินดี ไนบุญะ	๕. หาเทวีเจ้า พระมหาเทวีเจ้าก็ยินดี ในบุญ
๖. อนันนัจิงจัคดัคน ๑๘ ครวันีไว ชาวชางทอง	๖. อันนั้น จิ่งจักคัดคน ๑๘ ครัวนี้ไว้ ชาวช่างทอง
๗. ๑๔ ครวันอยใหม่ไหญแถม ๔ ครวัแล	๗. ๑๔ ครัว น้อยใหม่ใหญ่แถม ๔ ครัวแล

ลพ. ๓๑
จารึกวัดกานโถม
พ.ศ. ๒๐๔๒
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ศรีสิทธิ_____เราเดอน_____	๑. ศรีสิทธิ_____เร้า เดือน_____
๒. ตำไทวนักาเปลาเมงวนัจนัเจา หมีนจาบานเอา__	๒. ค่ำ ไทยวันกาเปล้า เม็งวันจันทร์ เจ้า หมื่นจ่าบ้านเอา__
๓. กลยวนึงหลบั (นวด) ตำนึง สอง อนันีหนกั ๑๓๐ ตำขา	๓. เกลียวนึงหลับ (นวด) คำหนึ่ง สอง อันนี้หนัก ๑๓๐ คำ ข้า
๔. .....กานโถมได.....นองอุน ญว.(เมื)อ.	๔. .....กานโถมได้.....น้องอุน ญว. (เมือ).
๕. ถวายแกพระเปนเจ้ายงโรงคำ พระเปนเจา	๕. ถวายแก่พระเป็นเจ้ายังโรงคำ พระเป็นเจ้า
๖. .....แกเจาหมีนจาบาน (วา) ดงับานสีบานขา	๖. .....แก่เจ้าหมื่นจ่าบ้าน (วา) ดังบ้านสี่บ้าน ข้า
๗. ศน อาจารกานโถม หมีนจ่าบาน แตงไวรกัสา	๗. คนอาจารย์กานโถม หมื่นจ่าบ้าน แต่งไว้รักษา
๘. พ(ระเจา).....วดักานโถม... ดงัอาจ(าร)ส	๘. พ(ระเจ้า).....วัดกานโถม... ดังอาจ(ารย์) ส
๙. _____ _____อนั	๙. _____ _____อัน

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. นี _____	๑๐. นี้_____
เจาพวกสนครูญา.	เจ้าพวกสนก็รู้ ญา.
๑๑. เปน.....ง....	๑๑. เป็น.....ง....
แตงตามอาดญาไวกบัพระ	แต่งตามอาชญาไว้กับพระ
๑๒. เจา....บานใหญสีบานบาน	๑๒. เจ้า....บ้านใหญ่สี่บ้าน บ้าน
พลาวนิงบาน	พร้าวหนึ่งบ้าน
๑๓. พ...อยนึงบานผาขาวใหมนึง	๑๓. พ...อยหนึ่ง บ้านผ้าขาวใหม่หนึ่ง
บานชยงลอเมิง	บ้านเชียงลอเมิง
๑๔. เป..านนางบุนญวงนึงขาสิบ	๑๔. เป็(นบ้)านนางบุนญวงหนึ่ง ข้าสิบ
สองคนญาอูดม์	สองคน ญาอูดม
๑๕. .....นิงช..งมางสิน	๑๕. .....หนึ่งช..ง มางสิน
เม้นิงลูกชาย	เมหนึ่งลูกชาย
๑๖. _____	๑๖. _____
เจาพนันอย. ขวน้อาด	เจ้าพันน้อย. ขวันอาด
๑๗. เม้นิง_____	๑๗. เมหนึ่ง_____
_____	_____
๑๘. มลูกนึงเ..นิงลูกนึง หมื่น	๑๘. มลูกหนึ่งเ..หนึ่งลูกหนึ่ง หมื่น
นึง เ(ข)าทงัมวน	หนึ่ง เ(ข)าทั้งมวล
๑๙. ..นางบุนญวง(ห)รุม(ห)รอม	๑๙. ..นางบุนญวง(หุ)ม(ห)อม
เขาอยูรักสาพฺร(พุ)	เขาอยู่รักษาพระ(พุ)-
๒๐. ทธเจ้าอยาหื้อไผกวนเขาหือฟงั	๒๐. ทธเจ้า อย่าหื้อไผกวนเขา หื้อฟัง
คำนางบุนญวง	คำนางบุนญวง
๒๑. (ชู)คนแลแตงหื_____	๒๑. (ชู่)คนแล แต่งหื้อ_____
_____	_____
๒๒. ..คน...นึง....(เปน)	๒๒. ..คน...หนึ่ง....(เป็น)
.....นึง...นึงบานนา.อด	.....หนึ่ง...หนึ่งบ้านนา.อด
๒๓. นิงบานอยานอยนิงขา(สี)คน	๒๓. หนึ่ง บ้านอยาน้อยหนึ่ง ข้า(สี่)คน
_____	_____(เ)-
๒๔. ถิงวนัเดือนแรม ๓ ค่ำจิงหื	๒๔. ถิงวันเดือนแรม ๓ ค่ำ จิ่งหื้อ
คนเจาไททงัห	คนเจ้าไทยทั้งห-

ด้านที่ ๒

(วันศุกร์ วันเมิงเร้า จ.ศ. ๘๖๑ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๔๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____	๑. _____
_____	_____
๒. ศนเจาหมืนเปนส_____	๒. คนเจ้าหมื่นเป็นส_____
_____วดั____	_____วัด____
๓. ดาบเรือน.....ศนเจาหมื	๓. ดาบเรือน.....คนเจาหมี่(น)
_____	_____
๔. ....สิบ.....ชาว.....	๔. ....สิบ.....ชาว.....
....ไน..แสน	....ใน..แสน
๕. นา(วดั)ดาบเรือน.....ขาทาน	๕. นา(วัด)ดาบเรือน.....ข้าท่าน
กบัศน.....ทาวแ	กับคน.....ท้าวแ–
๖. ส(นกุม)กามผูเปนเจ้าแศวนนิง	๖. ส(นกุม)กาม ผู้เป็นเจ้าแคว้นหนึ่ง
ศนเจาไททงัหลา	คนเจ้าไทยทั้งหลา–
๗. ....พรอมกันชูศนแล//____	๗. ....พร้อมกันชู่คนแล//____
_____	_____
๘. สกัราชได ๘๖๑ ตัว	๘. ศักราชได้ ๘๖๑ ตัว
ไนปีกดัเมดเดือน	ในปีกัดเม็ด เดือน
๙. ____(วัน ๖)ไทวนัเมิง	๙. ____(วัน ๖)ไทยวันเมิง
เรา.....	เร้า.....
๑๐. ...หลพระพุทธะเจาตนนึง	๑๐. ...หล่อพระพุทธเจ้าตนหนึ่ง
๑๕๐๐๐๐ ทอง	๑๕๐๐๐๐ ทอง
๑๑. บานสวนหมากขาศนเขาของ	๑๑. บ้านสวนหมาก ข้าคน ข้าวของ
ลูกเมคู พ่แม	ลูกเมกู พ่อแม่
๑๒. พีนองพงสานีหีแกคู คูไดเพือบุน	๑๒. พี่น้องพงศานี้หื้อแก่กู กูได้เพื่อบุญ
พระ	พระ
๑๓. เจาวดักานโถม คูจกัไชจกักีน	๑๓. เจ้าวัดกานโถม กูจักใช้จักกิน
เมือกูยงัสุด	เมื่อกูยัง สุด

คำจารึก	คำอ่าน
๑๔. ชั๋วคู คูทานเขาไวหืออยูรักสาพระเจาตนนีดงั	๑๔. ชั่วกู กูทานเขาไว้หื้ออยู่รักษาพระเจ้าตนนี้ดัง
๑๕. เมือตนคู เสนาอามาดจาบานจาเมืองพีนองคู	๑๕. เมื่อตนกู เสนาอำมาตย์ จ่าบ้านจ่าเมือง พี่น้องกู
๑๖. คดีสรมณพรามคอยามลางคำคูสงันี ผูได	๑๖. ก็ดี สมณพราหมณ์ก็อย่ามล้างคำกูสั่งนี้ ผู้ใด
๑๗. มลางคำคูนีหือถูกบาบปนัจานนัตรียกำดังเ	๑๗. มล้างคำกูนี้หื้อถูกบาปปัญจานัน-ตริยกรรมดังเ-
๑๘. ทวทต้อนัมลางสงัฆนีพระเจาเกิดมาแ	๑๘. ทวทัตอันมล้างสังฆนี้ พระเจ้าเกิดมาแ-
๑๙. ส(น)ตนอยาหืมนัหนั ผูไดบมลางคำคูสงันี	๑๙. ส(น)ตนอย่าหื้อมันหัน ผู้ใดบ่มล้างคำกูสั่งนี้
๒๐. หืมนไดหนัพระพุทธเมด____	๒๐. หื้อมันได้หันพระพุทธเมต(ไตรย)__
๒๑. มาเปนพระทีน[๑] ทีนเจ้าตน.....	๒๑. มาเป็นพระทีนทีน เจ้าตน.....
๒๒. ดงัวา(บุญทังสี)_____	๒๒. ดังว่า(บุญทั้งสี่)_____

[๑] เข้าใจว่าคำนี้น่าจะเป็นพยัญชนะ “ท” ซื่อเป็นอักษรธรรมจึงเขียนคำซ้ำด้วยอักษรฝักขาม

ลพ. ๓๒
จารึกวัดโลกติลกสังฆาราม ๑
พุทธศตวรรษที่ ๒๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. แกพระเปนเจา พระเปน(เจาสรธายิ)	๑. แก่พระเป็นเจ้า พระเป็น(เจ้าสรธายิ)
๒. นดิดวยจิงใหบานนีเปนสงฆารามให	๒. นดีด้วย จิ่งให้บ้านนี้เป็นสังฆารามให้
๓. ชีวาโลกติะลกสงฆาราม . หมีน(ช)า (หมีน)	๓. ชื่อว่าโลกติลกสังฆาราม . หมื่น(ช)า (หมื่น)
๔. ดำพราหมีนจาหมีนนาหมี(น) ชยงเลิอ	๔. ด้ำพร้า หมื่นจ่า หมื่นนา หมื่น-เชียงเลอ
๕. หมีนฝังแกนหมีนพรานหมีนลามนา	๕. หมื่นฝั่งแกน หมื่นพราน หมื่นล่ามนา
๖. พนัเดกชายพน(ล)า(ม)แส(ง) พนัเชิง	๖. พันเด็กชาย พัน(ล่)า(ม)แส(ง) พันเชิง

ดูเพิ่มเติม จารึกพะเยา ๔๐.

ลพ. ๓๓

จารึกวัดกลางพยาว

พ.ศ. ๒๐๔๒

(วันพุธ วันกัดเหม้า เดือนยี่ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๒ แรม ๙ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๘๖๑ ตรงกับวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๔๒)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สรีสวสะดีมงค์ลเตชานุภาวะจง มีแก	๑. ศรีสวัสดีมงคลเดชานุภาวะจง มีแก่
๒. พระสาสะหน̄าพระสากฺยะมุณี โคตะมะ	๒. พระศาสนาพระศากยมุนี โคตม
๓. เจาตอเทาหาพนปีศกฺราชะ ๘๖๑	๓. เจ้าต่อเท่าห้าพันปี ศักราช ๘๖๑
๔. (ตวั)มเม้ไทวาปีกัดเมดเดิน มาฆะ	๔. (ตัว)มะแม ไทยว่าปีกัดเม็ด เดิน มาฆะ
๕. ไทวาเดิน(.)วนักัดเห̄มาเมงวนั พุด	๕. ไทยว่าเดิน(.)วันกัดเหม้า เม็งวัน พุธ
๖. ____(สั)ดทาจาริยนนทะผฺรห̄ญา	๖. ____(สั)ทธาจาริยนนทผรหญา
๗. _____ชยงแสนมาชวนนกั	๗. _____เชียงแสนมาชวนนัก
๘. _____	๘. _____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ..นัสินหลา.....สีไอลูกขาอี๊ยาด	๑. ..นสินหล้า.....สีไอลูก ข้าหยาด
นำไวใหร	น้ำไว้ให้รั-
๒. กุ๊ษาพระวัดกลางพุ๋ยาวต่เทาหา	๒. กษาพระวัดกลางพยาวต่อเท่าห้า
พนัปีพระ	พันปี พระ
๓. สังฆะทังหลายมีตนวามหาสามี	๓. สังฆะทั้งหลายมีต้นว่า มหาสามี
ธมะเสนาพุ๋ระ	ธรรมเสนาพระ
๔. เกิดมหาสังฆะราชาผุ๋รหญาวัง	๔. เกิด มหาสังฆราชาผรหญาวัง
วัดสิขปากหนงั	วัดสิข ปากหนัง
๕. สีเมิงพนัสุ๋รีพัดรูแศวนเถาเมิง	๕. สือเมิง พันสรีพัดรู้ แคว่นเถ้าเมิง
ญีเถาเมิ	ญี เถ้าเมิ-
๖. งขวนัปากเทบพนัขวนัรูผูใด	๖. งขวัญ ปากเทพ พันขวัญรู้ ผู้ใด
อี๊ยาใชหีเอากา	อย่าใช้หื้อเอากา-
๗. นบานกานเมิงขาอี๊ยาดนำรักุ๊ษา	๗. รบ้านการเมิง ข้าหยาดน้ำรักษา
พุ๋ระพุทุ๊ธะเจาดวยบุ	พระพุทธเจ้า ด้วยบุ-
๘. ญูนีจุงรักุ๊ษาสุ๋รีธมะจักะวัดติะ	๘. ญูนี้จุ่งรักษาศรีธรรมจักรวรรดิ
ราชากับพุ๋ระราชะมา	ราชากับพระราชมา-
๙. ดาไหสวัสะดีรอยซาวพุ๋ระสาทงั	๙. ดาให้สวัสดีร้อยซาวพระษา ทั้ง
จะ_____	จะ_____
๑๐. มีตนวาเจาเมิงพุ๋ยาว(พกลาง)เปน	๑๐. มีต้นว่า เจ้าเมิงพยาว(พ่อกลาง)เป็น
อาทิกับ.	อาทิ กับ.
๑๑. _____	๑๑. _____

ลพ. ๓๔
จารึกวัดสุวรรณอาราม
พ.ศ. ๒๐๕๕

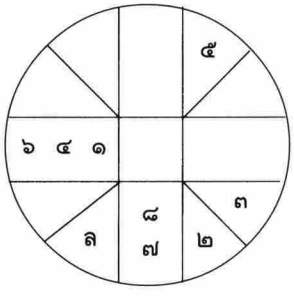

(วันพุธ วันกดยี เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๐๕๕ แต่พระจันทร์ควรอยู่ราศีมังกร)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกัราชได ๘๕๑ ไนปีกดัเราพระมหาเทวีเจ้า	๑. ศักราชได้ ๘๕๑ ในปีกัดเร้า พระมหาเทวีเจ้า
๒. ตนญาไหหมืนหมสุเมธานำพระพุทฺธรูปเจ้าองคนึง	๒. ตนย่าให้หมื่นหมอสุเมธานำพระพุทธรูปเจ้าองค์หนึ่ง
๓. มาถาปนาไวไนสุวนัณอารามอารามนีคหากเปนนาบุน	๓. มาฐาปนาไว้ในสุวรรณอารามอารามนี้ก็หากเป็นนาบุญ
๔. แตพระมหาเทวีเจ้าตนญามาต่เทาเถิงพระเปนเจา	๔. แต่พระมหาเทวีเจ้าตนย่ามาต่อเท่าเถิงพระเป็นเจ้า
๕. ทงัสองพระองคบดันีแลสกราชได ๘๗๔ ไนปีเตา	๕. ทั้งสองพระองค์บัดนี้แล ศักราชได้ ๘๗๔ ในปีเต่า

คำจารึก	คำอ่าน
๖. สนไนเดินอาษาฒไทวนัเดินสีบ	๖. สัน ในเดินอาษาฒ ไทยวันเดินสิบ
แรมสองคำไทกด(ญี)เมง	แรมสองค่ำ ไทยกด(ยี) เม็ง
๗. วนัพุทฺธฤกฺษ ๒๑ ชีอุตฺตราษาฒ	๗. วันพุธ ฤกษ์ ๒๑ ชื่ออุตตราษาฒ
นกับุนทงัหลายหมายอาทิ	นักบุญทั้งหลายหมายอาทิ
๘. วานายมห ินเหนสุวนัณอาราม	๘. ว่านายมหินเห็นสุวรรณอาราม
เกาครำนกั รงัสางวิหา	เก่าคร่ำนัก รังสร้างวิหา-
๙. รปราการ สางทงัพระพุทฺธรูปเจ้า	๙. รปราการ สร้างทั้งพระพุทธรูปเจ้า
องคนึงแลวเอาบุญราศีทงัม	องค์หนึ่ง แล้วเอาบุญราศีทั้งม-
๑๐. วรไหถวายเปนบุญโกถาสแกพระ	๑๐. วลให้ถวายเป็นบุญโกฐาสแก่พระ
มหาเทวีเจ้าพระเปนเจ้า	มหาเทวีเจ้า พระเป็นเจ้า
๑๑. ญีนดีนักไหไวศน ๑๐ ครวันาย	๑๑. ยินดีนัก ให้ไว้คน ๑๐ ครัว นาย
มหีนครวันึง สมีครวันึงลาม	มหินครัวหนึ่ง สมครัวหนึ่ง ล่าม-
๑๒. อายครวันึงผาขาวหนอยครวันึง	๑๒. อ้ายครัวหนึ่ง ผ้าขาวน้อยครัวหนึ่ง
ฟองครวันึงญีไตครวั	ฟองครัวหนึ่ง ญี่ไตครัว
๑๓. นึงเอียลวะครวันึง	๑๓. หนึ่ง เอ้ยลวะครัวหนึ่ง
๑๔. ไวทงัพีนองลูกหลานเหลนเขาสีบ	๑๔. ไว้ทั้งพี่น้องลูกหลานเหลนเขาสืบ
สายไพหรกัษาพระ	สายไป หื้อรักษาพระ
๑๕. พุทฺธเจ้าไวนา ๕๐๐๐๐๐ นาแล	๑๕. พุทธเจ้า ไว้นา ๕๐๐๐๐๐ นาแล
คนฝูงนีเปนราชทานพระเปน	คนฝูงนี้เป็นราชทานพระเป็น
๑๖. เจ้าไวรักษาพระพุทฺธเจ้าแล	๑๖. เจ้า ไว้รักษาพระพุทธเจ้าแล
ไผอยากลวัเกลาเขาหมูนี	ไผอย่ากลั้วเกลาเขาหมู่นี้
๑๗. พวกเรือทงัสองรอยอายรอย	๑๗. พวกเรือทั้งสองร้อย อ้ายร้อย
บุนหาสีบคำพวกเรือสาม..	บุญ ห้าสิบคำ พวกเรือสาม..
๑๘. (ลวง)ลวะพวก...พวกเรือจนั	๑๘. (ล่วง)ลวะพวก...พวกเรือจัน
หมืนหนังสือธรรมไตรโลก	หมื่นหนังสือธรรมไตรโลก
๑๙. พนัญีหนังสีหมืนพวกพรมั	๑๙. พันญี่หนังสือ หมื่นพวกพรหม
หนังสีนนบรรณดิตรูชูคน	หนังสือ นนทบัณฑิตรู้ชู่คน
๒๐. พวกญาณคงคาตองแตมพนั	๒๐. พวกญาณคงคาต้องแต้ม พัน
มลองเ_____	มลองเ_____
๒๑. __ไวนา ๒๕๐๐๐ เปนนำมนั	๒๑. __ไว้นา ๒๕๐๐๐ เป็นน้ำมัน
บูชาพระพุทฺธ	บูชาพระพุทธ-

คำจารึก	คำอ่าน
๒๒. สี(อา)รยเจ้า(นานายมหีน ๑๐๐๐๐)	๒๒. ศรีอารย์เจ้า (นานายมหิน ๑๐๐๐๐)
๒๓. __(นากวามลวะ) ๑๐๐๐๐๐ (นาวงังูญี)	๒๓. __(นากวามลวะ) ๑๐๐๐๐๐ (นาวังงูญี่)
๒๔. _____	๒๔. _____
๒๕. _____	๒๕. _____

ลพ. ๓๔

จารึก จ.ศ. ๘๒๙

พ.ศ. ๒๐๑๐

(วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๐ ภาคกลาง แรม ๑๑ ค่ำ จ.ศ. ๘๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๐๑๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สักกฺราดชะได ๘๒๙ ตัวไน ปี (เมิ.)_____	๑. ศักราชได้ ๘๒๙ ตัว ใน ปี(เมิง)_____
๒. ไคเดิน ๑๒ แรม ๑๑ คำ พรำไดพ_____	๒. ได้ เดิน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ พร่ำได้พ(ฤหัส)_____

ลพ. ๓๘
จารึกวัดพระยืน
พ.ศ. ๑๙๑๓
ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. นเม๎าตสสภควเต๎า	๑. นโม ตสฺส ภควโต
๒. อนนวาพระเสลาจาริกเจาทาว สองแสนนาอนนธรรมิ	๒. อันว่าพระเสลาจาริกเจ้าท้าว สองแสนนา อันธรรมิ-
๓. ก่ราชผูเปนลูกรกกแกพรญาผายู เปนหลานแกพรญา	๓. กราช ผู้เป็นลูกรักแก่พญาผายู เป็นหลานแก่พญา
๔. คำฟูเปนเหลนแกพรญามงงราย หลวงเจาทาวนีเ	๔. คำฟู เป็นเหลนแก่พญามังราย หลวงเจ้า ท้าวนี้เ-
๕. มิอสุดชนมาพีธีปีเดิอนพ่ตน ดงงอนน จิงไดเสวิยรา	๕. มื่อสุดชนมาพิธี ปีเดือนพ่อตน ดังอั้น จิ่งได้เสวยรา-
๖. ชไชสรีมีสกกมีบุญฤสเตชะต่บะ หนกกหนาเปนพ	๖. ชชัยศรี มีศักดิ์มีบุญฤทธิ์เดชะตบะ หนักหนา เป็นพ-
๗. รญามหาธรรมิกราชอาจบงง เกือดสรธาในสาสนาพ	๗. ญามหาธรรมิกราช อาจบัง เกิดศรัทธาในศาสนาพ-
๘. ระสรีรดตนดตไรย แลจีงใหไป อ่ราธนานีมนพระม	๘. ระศรีรัตนตรัย แลจิ่งให้ไป อาราธนานิมนต์พระม-
๙. หาเถรเปนเจาผูนิงชีมหาสุมน เถรอนนอยูในนครสุ	๙. หาเถรเป็นเจ้าผู้หนึ่งชื่อมหาสุมน เถร อันอยู่ในนครสุ-

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. กโขไทย ศาบนนนบมีไดมาแล	๑๐. โขทัย คาบนั้นบ่มิได้มาแล
พอยจิงใหไปบำบ	พ้อยจิ่งให้ไปบำบ–
๑๑. วงสรวงอ่ราธนาอ่เชญพระมหา	๑๑. วงสรวงอาราธนาอัญเชิญพระมหา
เถรเปนเจาดวยเคา	เถรเป็นเจ้าด้วยเคา–
๑๒. รบหนกกหนาศาบนึงโสด ศาบ	๑๒. รพหนักหนาคาบหนึ่งโสด คาบ
นนนทานเปนเจาจิงลีล	นั้นท่านเป็นเจ้าจิ่งลีล–
๑๓. ามาดวยสิสคนตนลวนผูดี	๑๓. ามาด้วยศิษย์คน ตนล้วนผู้ดี
ญอมอาริยสงฆทรงสีลาจา	ย่อมอริยสงฆ์ ทรงศีลาจา–
๑๔. รยอุกริสหนกกหนา พระมหาเถร	๑๔. ร อุกฤกษฏ์หนักหนา พระมหาเถร
เปนเจานนนโสดปร	เป็นเจ้านั้นโสด ประ
๑๕. กอบดวยอ่รียาบดถอนนดีมี	๑๕. กอบด้วยอิริยาบถอันดี มี
อีนทรียอนนสานทานอีก	อินทรีย์อันสานต์ทานอีก
๑๖. ญาณกรเตญตา กอบรดวย	๑๖. ญาณกรัตตัญญุตา กอปรด้วย
เปรญาแลสีลาจารบุญสำภาร	ปัญญาแล ศีลาจาร บุญสมภาร
๑๗. รูฉลาสในโวหารอรรถธรรมทงง	๑๗. รู้ฉลาดในโวหารอรรถธรรมทั้ง
หลายรูสงงสอนคนแ	หลาย รู้สั่งสอนคนแ–
๑๘. ขาในไตรสรนาคำ แลผูใดจกกจำ	๑๘. ข้าในไตรสรณคมน์ แลผู้ใดจักจม
ไปในจตูราบายนรกใสท	ไปในจตุราบายนรกไซร้ ท่–
๑๙. านญกออกบอกหนทางสวรรค	๑๙. านยกออกบอกหนทางสวรรค์
ดวยอนนวาใหจำสีลกทำ	ด้วยอันว่าให้จำศีลกระทำ–
๒๐. าพีรภาพนาเมือทานเปนเจา	๒๐. าเพียรภาวนา เมื่อท่านเป็นเจ้า
มานนนในปีรกาเดือนจยง	มานั้นในปีระกา เดือนเจียง
๒๑. วนนสุกร วนนทานเปนเจาจกก	๒๑. วันศุกร์ วันท่านเป็นเจ้าจัก
เถิงวนนนนนตนทานพ	เถิง วันนั้น ตนท่านพ–
๒๒. รญาธรรมิกราชบรีพารดวยฝูง	๒๒. ญาธรรมิกราช บริพารด้วยฝูง
ราชโยธามหาชนพลลู	ราชโยธามหาชน พลลู–
๒๓. กเจาลูกขุนมนตรีทงงหลายยาย	๒๓. กเจ้าลูกขุนมนตรีทั้งหลาย ยาย
กนนใหถือช่ทงเขาตอกดอ	กันให้ถือช่อทงข้าวตอกดอ–
๒๔. กไมไตทยนตีพาดดงงพินคอง	๒๔. กไม้ไต้เทียน ตีพาทย์ดังพิณพ้อง
กลองปีส่รไนพิสเนญไชยท	กลองปี่สรไน พิสเนญชัย ทะ–

คำจารึก	คำอ่าน
๒๕. ทยดกาหลแตรสงงมารกงงสดาล มรทงดงเดิอสสยงเลิอส	๒๕. เทียด กาหล แตรสังข์มาน กังสดาล มรทงค์ ดงเดือด เสียงเลือด
๒๖. สยงกองอีกทงงคนรองโหอือดา สรทานทววทงงนครหริบุ	๒๖. เสียงก้อง อีกทั้งคนร้องโห่อื้ออึดา สะท้านทั่วทั้งนครหริปุ-
๒๗. ญไชยแลจิงไปรบบพระมหาเถร เปนเจาอญเชญเขามา	๒๗. ญชัยแล จิ่งไปรับพระมหาเถร เป็นเจ้า อัญเชิญเข้ามา
๒๘. ในพระพีหารโอยทานเวนทงงกูดี สถานอาวาสนีแกพระ	๒๘. ในพระพิหารโอยทาน เวนทั้งกุฎี สถานอาวาสนี้แก่พระ
๒๙. มหาเถรเปนเจานนนแลว จิง บำเรอิแกพระมหาเถรเปน	๒๙. มหาเถรเป็นเจ้านั้นแล้ว จิ่ง บำเรอแก่พระมหาเถรเป็น
๓๐. เจาแลฝูงสงฆทงงหลายดวย จตุสปรไจยอนนควรดีฝูงคนอ	๓๐. เจ้าแลฝูงสงฆ์ทั้งหลายด้วย จตุปัจจัยอันควรดี ฝูงคนอั-
๓๑. นอยูพายกูมกามชยงใหมพุนกดี ฝูงคนอนนมีในเมิองหรี	๓๑. นอยู่ภายกุมกามเชียงใหม่พู้นก็ดี ฝูงคนอันมีในเมืองหริ-
๓๒. บุญไชนีกดีเขามีใจสรธาแกพระ มหาเถรเปนเจาบางคนเข	๓๒. ปุญชัยนี้ก็ดี เขามีใจศรัทธาแก่พระ มหาเถรเป็นเจ้า บางคนเข้-
๓๓. าบวสจำสีลกทำวีรอนนดีแหง สำนกกพระมหาเถร(.....)แ	๓๓. าบวชจำศีลกระทำวีระอันดีแห่ง สำนักพระมหาเถร(เป็นเจ้า)แ-
๓๔. ตนนนจิงบงงเกิอดเปนบุญธรรม หนกกหนา พระม.....	๓๔. ต่นั้นจิ่งบังเกิดเป็นบุญธรรม หนักหนา พระม(หาเถรเป็น)
๓๕. เจามาอยูบ่มีนานท่ใดทานจิง รำเพิงไปมาพิจาร(ณา).....ว	๓๕. เจ้ามาอยู่บ่มีนานเท่าใด ท่านจิ่ง รำเพิง ไปมาพิจาร(ณา).....ว-
๓๖. าสนีกบบพระพุทธรูปอยืนอนน สถิดอยูด่านปลา.....อ	๓๖. าสนี้ กับพระพุทธรูปยืนอัน สถิตอยู่ด้านปลา.....อ
๓๗. กนีอนนอาจารเถาแกแตชวว กอนหากกทำปร.....	๓๗. ก นี้ อันอาจารย์เถ้าแก่แต่ชั่ว ก่อนหากกระทำประ.....
๓๘. มหาเถรเปนเจาจิงตริไดดวย กำลงงเปรญาจกก.....	๓๘. มหาเถรเป็นเจ้าจิ่งตริได้ด้วย กำลังปัญญา จัก.....

คำจารึก	คำอ่าน
๓๙. ธ.....ชนคนสบบบูริสทงง หลาย.....	๓๙. ธ.....ชน คนสัปปุรุษทั้ง หลาย.....
๔๐. .....พระเปน เถิงหา.....	๔๐. .....พระเป็น เถิงห้า.....

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ชลองรองตีนพายใตให	๑. ฉลองรองตีนภายใต้ ให้
๒. ไปกลาวพิจารณการอนนจกก กทำ	๒. ไปกล่าวพิจารณาการอันจัก กระทำ
๓. พระนนนแหงทานพรญามหา ธรรมิกราชผูเปนเจาเม	๓. พระนั้นแห่งท่านพญามหา ธรรมิกราชผู้เป็นเจ้าเม(๗)-
๔. องทานพรญาคนนไดญินวาพระ มหาเถรเปนเจาจกกกทำพระดงง	๔. อง ท่านพญาครั้นได้ยินว่าพระ มหาเถรเป็นเจ้าจักกระทำพระดัง
๕. อนนเยยบงงเกิอดสรธาญินดี หนกกหนาจิงใหฝูงมนตรีมาอยู จำนำ	๕. อั้น เยียบังเกิดศรัทธายินดี หนักหนา จิ่งให้ฝูงมนตรีมาอยู่ จำนำ
๖. แตงกทำการดวยพระมหาเถร เปนเจาโสด ถดดนนนพระ มหาเถ	๖. แต่งกระทำการด้วยพระมหาเถร เป็นเจ้าโสด ถัดนั้นพระ มหาเถ-
๗. รเปนเจาจิงใหบอกแกฝูงอูบาสก อูบาสีกามหาชนคนทงงหลายท	๗. รเป็นเจ้าจิ่งให้บอกแก่ฝูงอุบาสก อุบาสิกา มหาชนคนทั้งหลาย ท่-
๘. านสบบบูริสแลฝูง(บนนทิด) นกกปราจทงงหลายใหหาหีน แลงแ	๘. านสัปปุรุษแล ฝูง(บัณฑิต) นักปราชญ์ทั้งหลายให้หาหิน แลงแ-
๙. ปลงลิยดแล่วทานใหพิทธดูริก สพารกาลฉายานาทีตรียาง	๙. ปลงเลียด แล้วท่านให้พิทธดูริก- สพารกาลฉายานาที ตรียางศ์
๑๐. นบพางลกกคณาอนนเปนมหา มงคล แลวพระมหาเถรเปนเจ	๑๐. นพางศ์ลัคนาอันเป็นมหา มงคล แล้วพระมหาเถรเป็นเจ้-
๑๑. าจิงใหแรกทคุกบอนบนนลงง พระอยีนเปนเจานีในปีรกาเดือ	๑๑. าจิ่งให้แรกทคุกบ่อนบัลลังก์ พระยืนเป็นเจ้านี้ ในปีระกา เดือ-
๑๒. นญีออกสามคำวนนไทวนนกาบ เสดวนนเมงวนนสุกรพารเมือ	๑๒. นยี่ ออกสามค่ำ วันไทยวันกาบ เส็ด วันเม็งวันศุกรพาร เมื่อ

คำจารึก	คำอ่าน
๑๓. จกกใกลรุงมุงดูสกกราชไดเจด	๑๓. จักใกล้รุ่ง มุ่งดูศักราชได้เจ็ด
รอยสามสิบเอด ๗๓๑ ไดริกสเจ	ร้อยสามสิบเอ็ด ๗๓๑ ได้ริกสเจ็-
๑๔. ดอนนชีบูรนรรพสุ ถดดนนน	๑๔. ดอันชื่อบุรนรรพสุ ถัดนั้น
ทานเปนเจาพอยใหแรกทคุกบช	ท่านเป็นเจ้าพ้อยให้แรกทคุกประช-
๑๕. นรากพระพุทธรูบอยืนทงงสาม	๑๕. นรากพระพุทธรูปยืนทั้งสาม
คนอนนมีหนดานใตดานเหนิอเ	คน อันมีหนด้านใต้ด้านเหนือเ-
๑๖. มิอหนตวนนตกนนนกปีรกาเดิอน	๑๖. มือหนตะวันตกนั้นก็ปีระกาเดือน
สามแรมสีคำวนนไทวนนกด	สาม แรมสี่ค่ำ วันไทยวันกั-
๑๗. ดเราวนนเมงพารสุกร ดูฉายาเมิอ	๑๗. ดเร้า วันเม็งวันพารศุกร์ ดูฉายาเมื่อ
ตวนนขินสิบหาฝาตีนไดจิตริก	ตะวันขึ้นสิบห้าฝ่าตีน ได้จิตริก-
๑๘. สสกกราชไดเจดรอยสามสิบเอด	๑๘. ส ศักราชได้เจ็ดร้อยสามสิบเอ็ด
โสด ๗๓๑ กทำพระอยืนเปนเ	โสด ๗๓๑ กระทำพระยืนเป็นเ-
๑๙. จานีในปีรกามาแลวในปีจ่พได้	๑๙. จ้านี้ในปีระกามาแล้วในปีจอ พอได้
สองเขาทานเปนเจาใหฉลองใน	สองเข้า ท่านเป็นเจ้าให้ฉลองใน
๒๐. สองปีนนนสามตาบในกาลเมิอ	๒๐. สองปีนั้นสามคาบ ในกาลเมื่อ
ฉลองนนนทานพรญาธรรมิกราช	ฉลองนั้น ท่านพญาธรรมิกราช
เ	เ-
๒๑. เลหากรงงแตงกรยาทานอสส	๒๑. เลหากรังแต่งกระยาทานอัสส
บริสการทงงหลายมาถวายให	บริสการทั้งหลาย มาถวายให้
เปน	เป็น
๒๒. มหาทานทุกดานแล ดวยเดชะบุญ	๒๒. มหาทานทุกด้านแล ด้วยเดชะบุญ
พระมหาเถรแลทานพรญาธ	พระมหาเถรแลท่านพญาธ-
๒๓. รรมิกราชอนนดีหนกกหนาหา	๒๓. รรมิกราชอันดีหนักหนา หา
กงวนอนตรายบ่ไดสกกอนน	กังวลอันตรายบ่ได้สักอัน
วนนอ	วันอั-
๒๔. นนทานใสญอดพระเปนเจ้านนน	๒๔. นท่านใส่ยอดพระเป็นเจ้านั้น
พระหากกทำปราดิหารสองชาล	พระหากกระทำปาฏิหาริย์ส่องชาล

คำจารึก	คำอ่าน
๒๕. รงงสีมีหกฉนนดูใสพาวในกลาง	๒๕. รังสีมีหกฉันดูใสพาวในกลาง
หาวงามดังแสงเคียกรุงฝุงพล	หาวงามดังแสงเคียกรุ้ง ฝูงพล
๒๖. ทงงหลายหนนอสสจรรม	๒๖. ทั้งหลายหันอัศจรรย์
หนกกหนาเมิอฉลองพระอยีนเปน	หนักหนา เมื่อฉลองพระยืนเป็น
เจาตา	เจ้าคา–
๒๗. บหลงงนนนโสดในเดิอนหก	๒๗. บหลังนั้นโสดในเดือนหก
บูรนมีวนนพระหสสบดี ทาน	ปุรณมีวันพฤหัสบดี ท่าน
พรญา	พญา
๒๘. ธรรมิกราชใหทานแปลงปราสาท	๒๘. ธรรมิกราชให้ทานแปลงปราสาท
อนนนิงแลปรดบบงามดีหนกกห	อันหนึ่ง แลประดับงามดีหนักห–
๒๙. นาผีจกกอุบปมาไปดงงมหา	๒๙. นา ผิจักอุปมาไปดังมหา
ไพชยนดปราสาทนนนดายแล	ไพชยนต์ปราสาทนั้นดายแล
จิงสรง	จิ่งสรง
๓๐. พระธาตูเปนเจาดวยนำสูคนธสิลี	๓๐. พระธาตุเป็นเจ้าด้วยน้ำสุคนธสิลี–
ลธาราแลวจิงบูชาพระธาตุเปนเ	ลธารา แล้วจิ่งบูชาพระธาตุเป็นเ–
๓๑. จาดวยเคริองบูชาทงงหลายอนน	๓๑. จ้าด้วยเครื่องบูชาทั้งหลายอัน
พีเสสหนกกหนาแลครบถวนส	พิเศษหนักหนาแลครบถ้วนส–
๓๒. ามวนน เมิอพรญาธรรมิกราช	๓๒. ามวัน เมื่อพญาธรรมิกราช
สรงพระธาตุวนนลุนนนนในสูพ	สรงพระธาตุวันลุนนั้นในสุพ–
๓๓. รรนภาชพระธาตุเปนเจาจิง	๓๓. รรณภาชน์ พระธาตุเป็นเจ้าจิ่ง
กทำบราดิหารวยนไปมาใน	กระทำปาฏิหาริย์เวียนไปมาใน
ขนนตำ	ขันคำ–
๓๔. าแลจิงบนนฦารงงสีรสสมีออก	๓๔. า แลจิ่งบันลือรังสีรัศมีออก
ตางตางฉนนทานพรญาบงงเกิอ	ต่างๆ ฉัน ท่านพญาบังเกิ–
๓๕. ดสรธาจิงใหอเชญฝูงมหาเถรา	๓๕. ดศรัทธา จิ่งให้อัญเชิญฝูงมหาเถรา
นูเถรทงงหลายเขาดูปราดีหาร	นุเถรทั้งหลายเข้าดูปาฏิหาริย์
๓๖. .....(อ)นนควรงามดีเพิงมีใจ	๓๖. .....(อั)นควรงามดีเพิงมีใจ
อสสจรรมหนกกหนาดงงอนน	อัศจรรย์หนักหนาดังอั้น

คำจารึก	คำอ่าน
๓๗. .....ปรดิสถากพระมหาพุทธรูปหลอ	๓๗. .....ประดิษฐากพระมหาพุทธรูปหล่อ
๓๘. .....เดิอนสิบเอดแรมคำนิง	๓๘. .....เดือนสิบเอ็ด แรมค่ำหนึ่ง
๓๙. ...(ชำรุด)มพเดดมาลบบสกกรา__	๓๙. ...มพอเด็ดมาลับศักรา__
๔๐. ____ในปีนนนจ____	๔๐. ____ในปีนั้นจ_____
๔๑. ____(พรเปน)____	๔๑. ____(พระเป็น)____

ลพ. ๔๐
จารึกบนฆ้องวัดพระธาตุ
พ.ศ. ๒๔๐๓

(วันอังคาร เดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๓)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ส้างหฺลำกังสะดาน	๑. สร้างหล่อกังสดาล
๒. หน̄วยนีแต่เมิอ	๒. หน่วยนี้ แต่เมื่อ
๓. สกฺราชะได้ ๑๒๒๒ ตัว	๓. ศักราชได้ ๑๒๒๒ ตัว
๔. ปฺลีก็ดสันเดิน ๙ ออ	๔. ปีกดสัน เดิน ๙ ออ-
๕. ก ๓ ค่ำ วันอังตานหฺลำ ॥ กันจะนะมะหา เถรเจ้าวัดปฺล่า	๕. ก ๓ ค่ำ วันอังคารหล่อ ॥ กัญจนมหาเถรเจ้าวัดป่า
๖. เมิงแพฺรเปนเคล้าแกสัดธาพาฺย ใน ॥ เจ้าหฺลวงเมิงชยงใหม̄เปน เคฺล้า	๖. เมิงแพร่เป็นเค้าแก่ศรัทธาภาย ใน ॥ เจ้าหลวงเมิงเชียงใหม่เป็น เค้า
๗. แกสัดธาพาฺยนอก ॥ สัดธาทัง พาฺยในพาฺยนอก	๗. แก่ศรัทธาภายนอก ॥ ศรัทธาทั้ง ภายในภายนอก
๘. พฺรอมกันส้าง ॥ หฺลำในวัดพฺระสิง วยงชยงใหม̄มาใวฺย	๘. พร้อมกันสร้าง ॥ หล่อในวัดพระสิงห์ เวียงเชียงใหม่ มาไว้
๙. เปฺนเคฺริงปูชาทาน̄กับพฺระธาตุเจ้า อันตังใวฺยในเมิงหะริ	๙. เป็นเครื่องบูชาทานกับพระธาตุเจ้า อันตั้งไว้ในเมิงหริ-
๑๐. พฺรุนใชทีนี ๕๐๐๐ พฺระวัดสาแล ॥	๑๐. ภุญชัยที่นี้ ๕๐๐๐ พระวัสสา แล ॥

ลพ. ๔๑
จารึกที่ฐานพระพุทธรูป
พ.ศ. ๒๓๗๑

(วันเสาร์ วันกาบสี เดือน ๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๑๑๙๐ ตรงกับวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๗๑)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จุฬ์สกฺกราช ๑๑๙๐ ตฺ๋วปฺลีเปิกไ้	๑. จุลศักราช ๑๑๙๐ ตัว ปีเปิกไ้
เฑือร ๑ อฺอั ๗ ตำเมฺงวฺนั ๗	เดือน ๑ ออก ๗ ค่ำ เม็งวัน ๗
ไทฺยกาฺบสีบถมมหามูลสทฺธา	ไทยกาบสี ปฐมมหามูลศรัทธา
สำเฑฺจบรมฺม	สมเด็จบรม
๒. บฺอพฺริตฺราพฺรอฺงพฺระเจ้ามหาหริ	๒. บพิตราพระองค์พระเจ้ามหาหริ-
ภุญเชฺยราฺชสุริฺยสฺกัเอกฺอกธิบฺอฑี	ภุญชัยราชสุริยศักดิ์เอกอัครธิบดี
สีภิริ์มราไชสฺวรเจ้าศฑิฑคาม	ศรีภิรมย์ราไชยสวรรค์เจ้า สถิตคาม
เขฺตผฺรเทส์ส	เขตประเทศ
๓. ราชธาณีสีมหาสฏฺฐานบฺงังเกิฺฑ	๓. ราชธานีศรีมหาสถาน บังเกิด
ฑฺวยปุพฺพภาคเจตน๊าอฺนัยิงจิ่งไท้	ด้วยปุพภาคเจตนาอันยิ่ง จิ่งได้
คิฺดลำส้ำงแปฺลงหฺล่ ยฺงังพฺรพุทฺธ	คิดล่ำสร้างแปลงหล่อ ยังพระพุทธ
รูปเจาอิ์งนิฑฺวฺย	รูปเจ้าองค์นี้ ด้วย
๔. นำทฺองอฺนับฺอริสุฑหฺนฺกั ๑๔๐๐๐	๔. น้ำทองอันบริสุทธิ์หนัก ๑๔๐๐๐
เพิ่ออฺนัจไว้คำชูโชฏกวรพุทฺธ	เพื่ออันจักไว้ค้ำชูโชฏกวรพุทธ
สาสฺนาไหเปฺนทีปูชาแกนรา	ศาสนา ให้เป็นที่บูชาแก่นรา
นรเทฺพคณาเจ้าทฺล้าตฺรา๋บ	นรเทพคณาเจ้าทั้งหลาย ตราบ

คำจารึก	คำอ่าน
๕. ตุ๋อเทา ๕๐๐๐ พฺรวสฺสา สฺพพญฺตญาณ์ทินฺน์นิพพานปจฺจ เยาเหานฺตุเนาขฺอจฺงเปฺนปฺรไจฺย แกปฺรฺยาสพฺพญฺตญาณ	๕. ต่อเท่า ๕๐๐๐ พระวัสสา สพฺพญฺญุตญาณ์ ทินฺน์ นิพฺพานปจฺจ- โย โหนฺตุ โน ขอจงเป็นปัจจัย แก่ประยาสัพพัญญุตญาณ
๖. กฺบัฑฺวฺยพฺรอุ๋งล๊เปฺนเจ้าไนกาล อฺนัจฺมาพาฺยหฺนาแท้ฑีหฺลีเทิอ	๖. กับด้วยพระองค์ แลเป็นเจ้าในกาล อันจักมาภายหน้าแท้ดีหลีเทอะ

ลพ. ๔๒
จารึกบนปล่องประทีป (โคมไฟ)
พ.ศ. ๒๐๔๑

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สกราชได ๘๗๐ ตวั รดัตะนะ ปนัญาเปนเคามะหาสามมีสีระ วิสุทธเจา	๑. ศักราชได้ ๘๗๐ ตัว รัตนะ ปัญญาเป็นเค้ามหาสามีศรี วิสุทธเจ้า

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ยูวดตนแกวชวนชักนักบุนชาว ญางหวานทังหลายหนวนัตก วนัออกไ	๑. อยู่วัดต้นแก้ว ชวนชักนักบุญชาว ยางหวานทั้งหลาย หน(ตะ)วันตก (ตะ)วันออกใ–

ด้านที่ ๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ตเหนิอไดทองหีชางหฺลเปน ผฺราสาดหฺลงนี ๕๘๐๐๐ นำมา ไวไหเปนพฺรองทีป	๑. ต้เหนือ ได้ทองหื้อช่างหล่อเป็น ปราสาทหลังนี้ ๕๘๐๐๐ น้ำ มา ไว้ให้เป็นปล่องทีป

ด้านที่ ๔

คำจารึก	คำอ่าน
๑. บูชาพฺระมะหาธาดุตุะเจาตฺราบ ต่เท้า ๕๐๐๐ วดัสาดีหลีแล	๑. บูชาพระมหาธาตุเจ้า ตราบ ต่อเท่า ๕๐๐๐ วัสสาดีหลีแล

ลพ. ๔๒ (ต่อ)
จารึกแผ่นรองปล่องประทีป

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ฯ ขาห์ลโคมมาไวบูชาพระ	๑. ฯ ข้าหล่อโคมมาไว้บูชาพระ-
๒. มะหาธาดเจาขาผราถะหน̄า	๒. มหาธาตุเจ้า ข้าปรารถนา
๓. เปนอะระหนัตาตนนึงในสมั	๓. เป็นอรหันตาตนหนึ่งในสำ-
๔. นก้อะริะญะเมดไตฺยะโพธิะ	๔. นักอริยเมตไตรยโพธิ-
๕. สดัเจาเรานีทืนดีหลีแล	๕. สัตว์เจ้าเรานี้ทืนดีหลีแล

ลพ. ๔๓
จารึกวัดป่าญางเถียงแชง
พ.ศ. ๒๑๐๐
ด้านที่ ๑

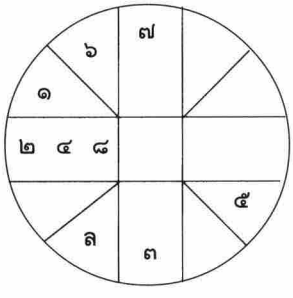

(วันจันทร์ วันกาบสัน เดือน ๑๐ หลัง ขึ้น ๓ ค่ำ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๘ หลัง ขึ้น ๒ ค่ำ ภาคกลาง จ.ศ. ๙๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๑๐๐)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ฯ จุลศักราชได ๙๑๙ ตัวเข้ามเสงฉนำ	๑. ฯ จุลศักราชได้ ๙๑๙ ตัว เข้ามะเส็งฉนำ
๒. กัมโพชพาสาขอมพิไศยไทยวาปีเมิงไส	๒. กัมโพชภาษาขอมพิสัย ไทยว่าปีเมิงไส้
๓. เดอินทวิอาสาฒเปนเดิอนสิบวันถวนสองออก	๓. เดือนทวิอาสาฒ เป็นเดือนสิบวันถ้วนสอง ออก
๔. สามคำพรำไดวันจันไทวันกาบฉนัยามทยง	๔. สามค่ำ พร่ำได้วันจันทร์ ไทยวันกาบสัน ยามเที่ยง

คำจารึก	คำอ่าน
๕. _____	๕. _____
๖. ..ตัวพระเปนเจาอยูหัวตนเปนพระสถิตในโรง	๖. ..ตัว พระเป็นเจ้าอยู่หัว ตนเป็นพระสถิตในโรง
๗. ดินมีพระราโชวาทอาดญาปลงไสหัวเจาพร	๗. ดิน มีพระราโชวาทอาชญาปลงใส่หัวเจ้าพ–
๘. ญาแสนหลวงพิงไชยไดเอกเสนานิมิต	๘. ญาแสนหลวงพิงไชย ได้เอกเสนานิมิต
๙. .....ชปรชาเจา..หีเอาชาว.... แส.	๙. .....ชประชา เจ้า..หื้อเอาชาว.... แส.
๑๐. .....หีไวเปนราชทานกับอารามนี	๑๐. .....หื้อไว้เป็นราชทานกับอารามนี้
๑๑. .....มหาราชบัญชาได้	๑๑. .....มหาราชบัญชาได้

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. แล...๑ ยิง (เจาปา) ครว ๑...๔ ยิง...	๑. แล...๑ หญิง (เจ้าป่า)ครัว ๑... ๔ หญิง...
๒. เถนผดา ๑ เขาสีครวนีไวหีเปน ราชทาน	๒. เถรผดา ๑ เขาสี่ครัวนี้ไว้หื้อเป็น ราชทาน
๓. เปนพุดโธปถากไนอารามปาญาง ถยงแช	๓. เป็นพุทโธปถากไนอารามป่าญาง เถียงแช-
๔. งทีนีตำเทาหาพนัวดัสาตรงแตนี ไพพา	๔. งที่นี้ต่อเท่าห้าพันวัสสา ตรงแต่นี้ ไปภา-
๕. ยหนาเจ้าปกเจ้าแควนนายบ้าน นาย	๕. ยหน้าเจ้าปกเจ้าแคว้น นายบ้าน นาย
๖. เมืองนายลยงนายดูอยาปาวยก รยกกาน	๖. เมือง นายเลี้ยงนายดู อย่าป่าวเวียก เรียกการ
๗. แกเขาหีเขา_____พุดธ	๗. แก่เขา หื้อเขา_____พุทธ
๘. เจาในอารามทีนีตราบตเทา ญาวชีวงัเจา	๘. เจ้าในอารามที่นี้ ตราบต่อเท่า ยาวชีวัง เจ้า
๙. หมินดาบเรินซายรบพระราช บนัทูล	๙. หมื่นดาบเรินซ้ายรับพระราช บันทูล
๑๐. พวกตองแตมฆวารบัพระราช อาดญา	๑๐. พวกต้องแต้มขวารับพระราช อาชญา
๑๑. ตงงจาริกไวกบัแล ฯ	๑๑. ตั้งจาริกไว้กับแล ฯ

ลพ. ๔๔
จารึกท้าวพญา
พุทธศตวรรษที่ ๒๑ - ๒๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____ราช_____	๑. _____ราช_____
๒. _____สอง. สเ_____	๒. _____สอง. สเ_____
๓. _____(ท)าวพรญาฝุง.__	๓. _____(ท้)าวพญาฝูง.__
๔. _____.อเผาพนัพง__	๔. _____(เชื้)อเผ่าพันธุ์พง(ค์)__
๕. _____ทงัหลายฝุงยี__	๕. _____ทั้งหลายฝูงยี(น)__
๖. _____..ล้ว่าอนันแล.__	๖. _____(แ)ล้ว่าอั้นแล.__
๗. _____. ั.(แ)กว้ส.____	๗. _____. ั.(แ)ก้วส.____

ลพ. ๔๕
จารึกป่ามะตับเต่า

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____(ชำรุด)_____	๑. _____(ชำรุด)_____
๒. _____	๒. _____
๓. _____ราช	๓. _____ราช
๔. ทัณฑอันหนักนักคิจักเถิงแก อนนิ แทจิงแล	๔. ทัณฑ์อันหนักนัก คือจักเถิงแก่ อันนี้แท้จริงแล
๕. ปรการนิงยังไว้ตนตรัวนิง ชีคำสอยเมิ . ิงลูกสามญี	๕. ประการหนึ่งยังไว้คนครัวหนึ่ง ชื่อคำสอย เมีย(หนึ่)งลูกสามหญิ–
๖. งไว้บ้านนิงชีบ้านกว้านไท้ เปนทีอยูสีลาบาลฝงจัก	๖. ง ไว้บ้านหนึ่งชื่อบ้านกว้าน ไท้[๑] เป็นที่อยู่สีลาบาลฝูงจัก
๗. รักษาปานัน อันนิงเจ้าแสนญี ไว้ตนคัรวนิงชีอายั	๗. รักษาป่านั้น อันหนึ่งเจ้าแสนญี ไว้คนครัวหนึ่งชื่ออ้าย
๘. ทัณฑอันหนักนักคิจักเถิงแก ยนนิ แทจิงแล	๘. ทัณฑ์อันหนักนัก คือจักเถิงแก่ ยัน[๒] นี้แท้จริงแล
๙. ปรการนึงยังไว้ตนตรัวนิง ชีคำสอยเมินิงลูกสามญี	๙. ประการหนึ่งยังไว้คนครัวหนึ่ง ชื่อคำสอย เมียหนึ่งลูกสามหญิ–
๑๐. งไว้บ้านนิงชีบ้านกว้านไห้เปน ทีอยูสีลาบาลฝงจัก	๑๐. ง ไว้บ้านหนึ่งชื่อบ้านกว้านให้เป็น ที่อยู่สีลาบาลฝูงจัก

[๑] ในความซ้ำที่อื่นๆ เป็น “ให้”
[๒] ในความซ้ำที่อื่นๆ เป็น “อัน”

คำจารึก	คำอ่าน
๑๑. รักษาปานัน อันนิงเจ้าแสนญี	๑๑. รักษาป่านั้น อันหนึ่งเจ้าแสนญี
ไว้ฅนคัรวนิงชีอาย	ไว้คนครัวหนึ่งชื่ออ้าย
๑๒. บรการนิงยังไว้คนครัวนิงชีคำ	๑๒. ประการหนึ่งยังไว้คนครัวหนึ่งชื่อคำ
สอยเมินิงลูกสายิ	สอย เมียหนึ่งลูกสา(ม)หญิ-
๑๓. งไว้บ้านนิงชิบ้านกว้านให้เปน	๑๓. ง ไว้บ้านหนึ่งชื่อบ้านกว้าน ให้เป็น
ทิอยูสีลาบาลฝงจัก	ที่อยู่สีลาบาลฝูงจัก
๑๔. รักษาปานัน อันนิงเจาแสนญี	๑๔. รักษาป่านั้น อันหนึ่งเจ้าแสนญี
ไว้ฅนคัรวนิงชีอา	ไว้คนครัวหนึ่งชื่ออ้า(ย)

ลพ. ๔๐
จารึกพญา
(พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๐๔๐)[๑]

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____..._____	๑. _____..._____
๒. _____ติเรกเอกฉ__	๒. _____ติเรกเอกฉ__
๓. _____(พ)ระญาห__	๓. _____(พ)ญาห__
๔. _____(น)ว่าดงั.____	๔. _____(น)ว่าดงั.____

[๑] พิจารณาจากรูปแบบของสระอะ พบในจารึกที่มีอายุระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๐๕๐.

ลพ. ๕๑
จารึกพุทธ

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____.ระพุทธเ._____	๑. _____.ระพุทธเ._____

ลพ. ๔๒
จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๑
พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เจ้าพุดัเทวาก๊ระ	๑. เจ้าพุดพัด[๑] เทวากร

[๑] ทางภาคเหนือและอีสานใช้พยัญชนะตัวเดียว ๒ ชุด ทำหน้าที่เป็นพยัญชนะต้น ๒ ครั้ง เช่น เข้าของ

ลพ. ๔๓
จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๒
พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เจ้าพุดัเทวากระ	๑. เจ้าพุดพัดเทวากร

ลพ. ๔๔
จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๓
พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เจ้าพุดัเทวา____	๑. เจ้าพุดพัดเทวา____

ลพ. ๔๔
จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๔
พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เจ้าพุดัเทวาก____	๑. เจ้าพุดพัดเทวาก____

ลพ. ๔๖
จารึกเจ้าพุดพัดเทวากร ๔
พุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. เจ้าพุดัเทวา(ก็) __	๑. เจ้าพุดพัดเทวาก(ร)

ลพ. ๕๗
จารึกพระเจ้าเมกุฏ
พ.ศ. ๒๐๙๘

(วันอาทิตย์ วันระวายเส็ด เดือน ๘ ภาคเหนือ หรือ เดือน ๖ ภาคกลาง แรม ๕ ค่ำ จ.ศ. ๙๑๗ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๙๘)

ด้านที่ ๑

คำจารึก	คำอ่าน
๑. _____มงคุลชาฏกแต	๑. _____มงคุลชาฏกแต่
๒. ปากมหาเถรเจาต์นนึงชีกัสป (เถรคำ)	๒. ปากมหาเถรเจ้าตนหนึ่งชื่อกัสป (เถร ก็)
๓. บังเกิดราชสัทธาอันญิงจิงหื (ชาง)พุ	๓. บังเกิดราชศรัทธาอันยิ่ง จิ่งหื้อ (ช่าง)พุ–
๔. ทธการกมาเรจนาพุทธรูบเจาห้า	๔. ทธการก็มาเรจนาพุทธรูปเจ้าห้า
๕. พรอ์งเ(ทาต)นมังรายเจาชูอ์ง แล้ว	๕. พระองค์เ(ท่าต)นมังรายเจ้าชู่องค์ แล้ว
๖. หีส้างวิหารเจติยมหาโพธิ เสรจ	๖. หื้อสร้างพระวิหารเจดีย์มหาโพธิ เสร็จ
๗. แล้วจิงมีพรราชโอกาดอ̄ยาดนำหื	๗. แล้วจิ่งมีพระราชโอกาสหยาดน้ำหื้อ
๘. ราชทานเมง ๔๐ ครัวบ้าน ๒๕ หลัง นา	๘. ราชทานเม็ง ๔๐ ครัว บ้าน ๒๕ หลัง นา
๙. ๒๒๕๐๐๐๐ วันนันบัดนิยัง ๑๕ ครัวทังญัง	๙. ๒๒๕๐๐๐๐ วันนั้น บัดนี้ยัง ๑๕ ครัว ทั้งยัง

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. ตรการครว ๑ ไวเปนราชทาน สืบ สืบ	๑๐. ตระการครัว ๑ ไว้เป็นราชทาน สืบสืบ
๑๑. มาเถิงศักราชได ๙๑๗ ตัวปีโถะ ขอม	๑๑. มา เถิงศักราชได้ ๙๑๗ ตัว ปีเถาะ ขอม
๑๒. วิไสไทว่าปีดับเหม้าเดือน(๘)แรม	๑๒. วิสัยไทยว่าปีดับเหม้า เดือน(๘) แรม
๑๓. _____คัมวนัรวายเสด เมงวัน อาทิตย	๑๓. _____ค่ำ วันระวายเส็ด เม็งวัน อาทิตย์
๑๔. ญามกลองแลงสมเดจ(บรม) บพิตร	๑๔. ยามกลองแลง สมเด็จ(บรม) บพิตร
๑๕. พรเปนเจ้าต์นเปนธรรมิกราชาธิ	๑๕. พระเป็นเจ้าตนธรรมิกราชาธิ-
๑๖. ราชเจ้ามีราชรำเพิงเถิงบูราณราช	๑๖. ราชเจ้า มีราชรำเพิงเถิงบูราณราช
๑๗. _____	๑๗. _____

ด้านที่ ๒

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ไวเปน_____	๑. ไว้เป็น_____
๒. ทังมวนนีไดไวหีเปนม_____	๒. ทั้งมวลนี้ได้ไว้หื้อเป็นม_____
๓. .....เมื่อเขาวัดสาสามเดือนน__	๓. .....เมื่อเข้าวัสสาสามเดือนน–
๔. ____(ยาง)เขาไสบาดมีหม้อแกง สมแกง	๔. ____(ยาง)ข้าวใส่บาตรมีหม้อแกง ส้มแกง
๕. ____(าน)นาอีไขว..ไข.เอาทัง เข้าสาน	๕. ____(าน)นาอีไขว..ไข.เอาทั้ง ข้าวสาร
๖. ____ากหมยง(เบ้ยบูชา) ธำนำ ตันเกิกตีน	๖. ____ากเหมี้ยง(เบี้ยบูชา)ทำน้ำ ต้นเกิกตีน
๗. ____(อม)นำมันไมสีฟันชูอ้(นนี) อยาหีขาดปเจ____	๗. ____(อม)น้ำมันไม้สีฟันชู่อ้(นนี้) อย่าหื้อขาดปเจ____
๘. ____ผูใดอยู(บาน)ฟ....ธังบาน สังฆนนั	๘. ____ผู้ใดอยู่(บ้าน)ฟ....ทั้งบ้าน สังฆนั้น
๙. ____หีขายหี.....เสียหีบริบัด	๙. ____หื้อขายหื้อ.....เสีย หื้อบริบัด
๑๐. ____(มสี..อยา____ได)____	๑๐. ____(มสี..อย่า____ได้)____
๑๑. ไนบาน_____ดังวัด	๑๑. ในบ้าน_____ดังวัด
๑๒. _____(เขามา)ในยางกานโถม	๑๒. _____(เข้ามา)ในยางกานโถม
๑๓. ส_____ไส.ดหีทาน	๑๓. ส_____ใส.ดหื้อทาน
๑๔. _____	๑๔. _____
๑๕. _____(หีดังลงหี)	๑๕. _____(หื้อดังลงหื้อ)
๑๖. ____ส_____กาลอยา หีขุนแควนนาย	๑๖. ____ส_____กาล อย่า หื้อขุนแคว้นนาย
๑๗. บานนายเมืองใสการใสวยก..ด	๑๗. บ้านนายเมืองใส่การใส่เวียก..ด
๑๘. __ดวยหมากเลือกพลูเสวยหมาก	๑๘. __ด้วยหมากเลือกพลูเสวยหมาก
๑๙. _____	๑๙. _____

หน้าว่าง

จารึกจังหวัดแม่ฮ่องสอน

มส. ๑
จารึกวัดศรีเกิด
พ.ศ. ๒๐๓๓
ด้านที่ ๑

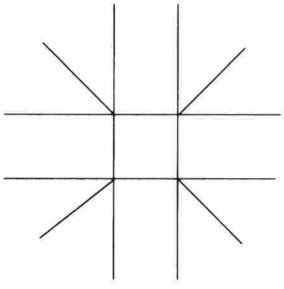

(เดือน ๘ ภาคเหนือ จุลศักราช ๘๕๑ ตรงกับวันที่ ๑ – ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๐๓๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. สักกราซะได ๘๕๑ ตัวในปีกัดเรา	๑. ศักราชได้ ๘๕๑ ตัว ในปีกัดเร้า
๒. เดิน ๘ มหาสามีสัดธำมะราซะรดันุนา	๒. เดิน ๘ มหาสามีสัทธรรมราชรัตนา
๓. เจาสางมหาเจติยะมะหาวิหารในอาราม	๓. เจ้าสร้างมหาเจดีย์มหาวิหารในอาราม
๔. สรีเกิดนีแลวทุกอนันเอาบุญ(ไ)พถวายแ	๔. ศรีเกิดนี้แล้วทุกอัน เอาบุญไปถวายแ–
๕. กพระแมลูกทังหสองพระแลวขหีผูก	๕. ก่พระแม่ลูกทั้งสองพระ แล้วขอหื้อผูก
๖. อุโบสถะแหงมะหาเทวีเจามะหาเทวี	๖. อุโบสถแห่งมหาเทวีเจ้า มหาเทวี
๗. (เจ)าค์ใหทีมหาสามีเจามาไดผูกสีมาแล(ว)	๗. (เจ้)าก็ให้ที่มหาสามีเจ้ามาได้ผูกสีมาแล้(ว)
๘. .....ีชาวอารามทังหลายเปน	๘. .....ีชาวอารามทั้งหลายเป็น
๙. ...(หี)เขาไพไหวชูค.	๙. ...(หื้อ) เขาไปไหว้ชู่ค(น)

คำจารึก	คำอ่าน
๑๐. _____	๑๐. _____
๑๑. (ห)ฝงจารึกไวแกเขาทึนยา.....อาดญา	๑๑. (หื้อ)ฝังจารึกไว้แก่เขาทึนอย่า.....อาชญา

ด้านที่ ๒

(วันกดเม็ด เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ จ.ศ. ๘(๕๒) ตรงกับวันจันทร์ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๐๓๓ แต่เป็นวันกดเส็ด เรียกแบบไทยใหญ่เป็นวันกดเม็ด)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (แดพฺร) เมิง (แ)	๑. (แด่พระ) เมิง แ–
๒. ลวจิงใหฅนทานผูนิง	๒. ล้วจิ่งให้คนทานผู้หนึ่ง
๓. ซืพนันอ̄ยอายมาฝัง (จาริกนีใน)	๓. ชื่อพันน้อยอ้าย มาฝัง (จาริกนี้ใน)
๔. ปีกดเสดสักกราชะได ๘ (๕๒)____	๔. ปีกดเส็ด ศักราชได้ ๘(๕๒)____
๕. ๘ แรม ๑๑ ฅ่ำวนัไทกัด (เม็ด)____	๕. ๘ แรม ๑๑ ค่ำ วันไทยกัด(เม็ด)____
๖. ๒๗ ตัวเขาทังหลาย (ฝูง)...(คา) เทานีพี	๖. ๒๗ ตัว เขาทั้งหลาย (ฝูง)...(คา) เท่านี้ พี่
๗. มหาสามีเจาคริว ๑ นองมหาสามีเจา คริว ๑ ธำมถิร	๗. มหาสามีเจ้าครัว ๑ น้องมหาสามีเจ้า ครัว ๑ ธรรมถิระ
๘. สีคริว ๑ ปูเห้มคริว ๑ บุดสีเทับ คริว ๑ พนอ̄ยคริว ๑ ธำ	๘. สีครัว ๑ ปู่เหมครัว ๑ บุตรสีเทพ ครัว ๑ พ่อน้อยครัว ๑ ธรรม–
๙. มจินดาคริว ๑ ชุนคริว ๑ ๒ คริวนี อุปดัถากกับโบสดถะ	๙. จินดาครัว ๑ ชุนครัว ๑ ๒ ครัวนี้ อุปัฏฐากกับโบสถ
๑๐. ซยงบุนคริว ๑ อุปดถากพฺระมหา เจติยะอินคริว ๑ อุปดั (ถา)	๑๐. เซียงบุญครัว ๑ อุปัฏฐากพระมหา เจดีย์ อินครัว ๑ อุปัฏ(ฐา)–
๑๑. กพฺระพุดธะเจาวดันา(ยคำคง) ๔ คริว นีอ̄ยาดนำไวกับ	๑๑. กพระพุทธเจ้าวัดนา(ยคำคง) ๔ ครัว นี้หยาดน้ำไว้กับ
๑๒. เจาเถรเทับคริว ๑ อุปดัถากพฺระพุดธ เจาวัดทานเขา	๑๒. เจ้าเถรเทพครัว ๑ อุปัฏฐากพระพุทธ เจ้าวัดท่านเขา
๑๓. ทังมวนนีใหอ̄ยู อุปดัถากพฺระพุดธะเจา ทังซาวเ____	๑๓. ทั้งมวลนี้ให้อยู่อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ทั้งชาวเ____
๑๔. เจาพนันอ̄ยอายคำมงคน(คริว) ๑ พนันอ̄ย____	๑๔. เจ้าพันน้อย อ้ายคำมงคล(ครัว) ๑ พันน้อย____
๑๕. นซางผู ๑ พนันาดง ผู ๑ พนันา หลงั____	๑๕. นช่างผู้ ๑ พันนาดงผู้ ๑ พันนา หลัง____

คำจารึก	คำอ่าน
๑๖. มผู ๑ เถาเมิงเลิงผู (๑) พนั	๑๖. มผู้ ๑ เถ้าเมิงเลิงผู้ (๑) พัน
๑๗. ....นีผู ๑ พนัเ	๑๗. ....นี้ ผู้ ๑ พันเ

(ชิ้นส่วนที่สันนิษฐานว่าเป็นส่วนท้ายของ ด้านที่ ๒)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. (เขาน)____	๑. (เขาน)____
๒. มดินด____(เขาผู)____	๒. มดินด____(เขาผู้)____
๓. (ใ)ห้เขานีรยกวา(บ่)ฟังอาดญา พฺระเมิงเจาแผนดินแล	๓. (ใ)ห้เขานี้เรียกว่า(บ่)ฟังอาชญา พระเมิงเจ้าแผ่นดินแล

ด้านที่ ๓

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ผูใด (ย์)ยัง อยำ	๑. ผู้ใด ยัง ยำ
๒. อาดญาพระ	๒. อาชญาพระ
๓. เมิงแลอยำ	๓. เมิงแลยำ
๔. พระพุดธะ	๔. พระพุทธ
๕. เจ๒ากูสังคระ	๕. เจ้ากูสังฆ
๖. บ่ยาดบ่เท้เ	๖. บ่หยาดบ่เท เ–
๗. ขาฝุงนีบุนยะ	๗. ขาฝูงนี้บุญ
๘. (ญ)อนัดิจุ	๘. (ญ) อันดีจุ่(ง)

หน้าว่าง

ภาคผนวก ก

A SUMMARY OF INSCRIPTIONS
FROM
CHIANG MAI, LAM PANG, LAM PHUN AND MAE HONG SON

หน้าว่าง

Chiang Mai 1

The Inscription of Wat Chiang Man

A horoscope dated Thursday, a Moeng Plao day, the eighth day of the waxing moon in the month of Visakha, Culasakaraja 658 (corresponding to April 12, 1296 A.D.), is given on the founding of Chiang Mai. Phraya Mangrai (of Lanna), Phraya Ngam Mueang (of Phayao) and Phraya Ruang (Ram Khamhaeng of Sukhothai) help in the city planning. A Cetiya and Wat Chiang Man are built. In Culasakaraja 833 (1471 A.D.), King Tilokaraja rebuilds the Cetiya. In Culasakaraja 920 (1558 A.D.), when Chiang Mai has become a part of the realm of King Mahadhammikarajadhiraja (of Burma), the king sends a valuable present to an official at Chiang Mai, instructing him to rebuild Wat Chiang Man. In Culasakaraja 927 (1565 A.D.), Phraya Luang Sam Lan in promoted to (the rank of) Phraya Saen Luang. He encases the Cetiya in Culasakaraja 933 (1571 A.D.), and builds a Vihara, an Uposatha hall, and a library for scriptures. In Culasakaraja 943 (1581 A.D.), a large quantity of gold and silver is donated to the monastery, as well as lands and villages; a great many persons are dedicated to it as monastery slaves. (See a full translation in Journal of Siam Society Vol. 65 part 1, pp. 126 - 136)

Chiang Mai 2

The Inscription at the back of the frame of a stone Buddha Image

The inscription at the back of the frame of a stone Buddha image, flanked by the elephant Nalagiri, is kept in Wat Chiang Man, Chiang Mai.

Around the Buddha's head, ye dhamma... is inscribed. The inscription at the back of the frame recorded the following:-

On Thursday, March 3, 1791 A.D., Mang Ra Vijian Prakarn (of Chiang Mai) together with his major and minor wives, his brothers, devotees and the king's advisers make a pedestal for the stone Buddha image. Let us reach the three happiness including Nirvana. If we have not yet attained Nirvana, let us be born in a royal family who can conguer the 4 continents of the world. Let the merit reach the ancestors, Khru Ba Chao Chuan (the priest), the grandfather Phraya Sura Vijaya, the grandmother Phimpha and etc.

Let the merit in re-establishing this Buddha image, inscribing this inscription cause us, Thao Maha Bala, the Nagaka, and Gambhira Siddhi Mangara Hitta conguer the 5 Mara.

The last passage in a different version is inscribed on the arch at the top of the frame together with a wish to attain 8 Vijja and 15 Carana.

Chiang Mai 3

The Inscription of Chao Muen Ngua Chiang Khong

On Monday, a Ka Mao day, the second day of the waxing moon in the eighth lunar month, Culasakaraja 807 (corresponding to July 5, 1445 A.D.), Chao Muen Ngua Chiang Khong and the officials have built the Vihara. Maharaja and Mahadevi permit Mahathera Buddha Gambhira to build on Uposatha. Anybody who comes to rule over this city and wishes to go to heaven and to attain Nirvana should take care of the Buddha image.

Chiang Mai 4

The Inscription of Wat Kaeo Lat

A horoscope dated Thursday, a Poek Sanga day, the sixth day of the waning moon in the third lunar month, Culasakaraja 859 (corresponding to December 14, 1497 A.D.), is given. On that day, Mahadevi donates a family of laymen to take care of the Buddha image and orders officials to erect an inscription for the glorious of the king. Anybody who becomes the governor in the future should not interfere with the laymen and should make a rejoice with the king's merit.

On Friday, a Moeng Khai day, the fourteenth day of the waxing moon in the second lunar month, a Rawai Si year, (corresponding to November 18, 1496 A.D.), Chao Muak Kham Phloi sends Lam Chan to be the slave of Wat Kaeo Lat. A list of witnesses is given.

Chiang Mai 5

The Inscription of Chao Saen Dap Ruean No Kaeo

On Monday, January 29, 1560 A.D., Chao Saen Dap Ruean No Kaeo and Chao Phuak Dap Ruean Luanag Phaya donate some money to the treasury. The king donates some money to the Buddha image of Wat Tha Khua and other village. The king buys and donates houses to the Buddha image. The inscription is made. A list of witnesses is given. Those who take away the donated things, should go to hell.

Chiang Mai 6

The Inscription of Mahayanakhambhira

On Sunday, a Kap Si day, the ninth day of the waxing moon in the ninth lunar month, Culasakaraja 865 (corresponding to July 2, 1503 A.D.), Mahayanakhambhira Praya persuades Upasaka and Upasika to build the Uposatha. The merit is transfered to the king and his councillors. With the merit may all of us attain Nirvana.

Chiang Mai 7

The Inscription of Wat Chiang Sa

A horoscope dated Thursday, a Ka Rao day, the first day of the waxing moon in the third lunar month, Culasakaraja 915 (corresponding to January 4, 1554 A.D.), is given. On that day the king (Jayajestha) of two kingdoms, Lan Chang and Lan Na, donates the land, the revenue and laymen to Wat Chiang Sa. The east boundary of the land extends up to the Khong river. The (future) ruler of the province should not violate. The order of the three, the queen mother and the royal couple. A list of witnesses is given.

Chiang Mai 8

The Inscription of Suvarnaprasada

On Thursday, a Kot Cai day, the fifteenth day of the waxing moon in the fifth lunar month, Culasakaraj 1166 (corresponding to February 14, 1804 A.D.), Phra Paramarajadhipati Sri Suriyawangsa, the king of Chiang Mai, the queen and the son let the artisans build up Prasada, decorated with floral designs. A red Buddha image is placed in a crystal urn. The Buddha relic from Anga Ratha Doi Thong is placed in Suvarnaprasada in the middle of Phing Jaya (Chiang Mai).

Chiang Mai 9

The Inscription of Wat Phuak Chot (Chiang Rai Province)

On Wednesday, a Kap Si day, the first day of the waxing moon in the second lunar month, (corresponding to November 2, 1491 A.D.), Mahadevi causes Wat Phuak Chot to be built. She comes to locate the place. Her son donates a rice field and a village. She orders the royal uncle, the governor of Chiang Rai, to erect on inscription. Anybody should not...

Note. The phrase, the royal uncle, the governor of Chiang Rai, is also found in the Inscription of Phayao Number 4 dated November 16, 1492 A.D.

Chiang Mai 10

15th Century A.D.

Laymen and a rice field are donated to this Wat. A list of witnesses is given.

Chiang Mai 12

The Inscription infront of Uposatha of Wat Phra Singha

On Wednesday, the full moon of the sixth lunar month, Culasakaraja 1173, (corresponding to February 26, 1812 A.D.), Phra Mahadharmikaraja, the King of Chiang Mai; his younger brother, the viceroy; his son and his wife together with councillors invite Phra Sangharaja and his disciples to build this Uposatha decorated with floral designs in following the custom of ancient kings such as Saen Mueang Ma and Mueang Ratna. Money is donated. A Pitaka hall and boxes for scriptures are built.

Chiang Mai 13

The Inscription of Wat Tapotharama

A horoscope dated Friday, a Ka Rao day, the third day of the waxing moon in the seventh lunar month, Culasakaraja 854, (corresponding to March 30, 1492 A.D.) is given. On that day Phra Sri Saddharma Maha Paramacakravati Dharmaraja, the king of Chiang Mai, the grandson (of Tilokaraja), and Atapa Devi, the queen, invite about one hundred monks, headed by Mahasami Yanabodhi, Mahathera Sukkha Sri Mahabodhi, Mahathera Dhammathera Prasada and Mahayanasagara to establish Wat Tapotharama. A list of officials is given. A piece of land and laymen are donated.

Chiang Mai 14

The Inscription of Wat Sri Koet

On Thursday, the seventh day of the waxing moon in the third lunar month, Culasakaraja 1161, (corresponding to December 5, 1799 A.D.), Nanda Viriyavangsa and Kavila Panyojatila vangsa) together with every disciple, seeing that the Khaeng Khom Buddha image of Wat Pa Tala Noi beyond Caeng (= the corner) Ku Rueang has been exposed to the sun and the rain since the reign of King Tilokaraja, invite Maha Suriyavangsa, the king of Chiang Mai; Vandadevi and other consorts of the king and the relatives of the king, to move the Buddha image (to the present site). On June 7, 1805 A.D., a Vihara is established and decorated. On April 28, 1809 A.D. a celebration is held.

Chiang Mai 15

The Inscription of Wat Ketakarama

Face 1 and a part of Face 2 are illegible. A horoscope dated Thursday, a Ruang Sai day, the third day of the waxing moon in the fifth lunar month, (corresponding to January 1, 1581 A.D.), is given. The Cetiya falls to the ground. The hair of Buddha was taken back from Hangsavati. Mahathera... asks for a permission to donate a land for the establishment of Arama, and it is granted by Mahadharmikaraja (the Burmese king). A celebration for the Cetiya is performed on the above mentioned date. The land is... 4 meters in width, 126 meters in length... for those who will take care of the hair relic. The pouring of water is done in front of the monks. A long list of laymen is given.

Chiang Mai 16

The Inscription of Wat Sri Bun Rueang

On Sunday, a Rawai Cai day, the first day of the waxing moon in the eleventh lunar month, Culasakaraja 858, (corresponding to July 10, 1496 A.D.), Mahasami Yanavilasa transfers the merit of establishing Wat Sri Bun Rueang to the king. The king donates a gold Buddha image, weighing 120 kg., a rice field and 12 families of laymen to the Wat. Mahasami donates 2 families of laymen. Nobody should interfere with them. The king orders Phuak Yana Khamhaeng to set up this inscription.

Chiang Mai 17

The Inscription of Wat Phra Dhatu Sri Chom Thong

On Monday, a Moeng Sai day, the fifth day of the waxing moon in the sixth lunar month, Culasakaraja 918, (corresponding to February 1, 1557 A.D.), the king and the queen mother move the Chom Thong Buddha relic to the bathpavilion (for laymen to pour water on an image or relic of Buddha) in the palace, and give an order to Phraya Saen Luang Phing Jaya, Phraya Sam Lan Jayasiddhiraja Sangrama and Phraya Cha Ban, that from now on all the slaves of Wat Chom Thong should be placed to take care of Mahadhatu Chom Thong to the end of the religion. Let no rulers assign them to other task, even to war. Do not tax them, nor send them to other places. Do not penalize them to collect grass for elephant. The offsprings of the slaves should not be taken away from Mahadhatu. A list of slaves is given together with the amount of money taken from Mahadhatu which must be repaid if any slave wants to be free.

Chiang Mai 18

The Inscription of Phra Dhatu Sri Chom Thong

A list of rice fields donated to Phradhatu, Dharma, and the Sangharaja is given together with 5 pieces of forest. The harvest should be collected for Mahadhatu, not for the royal treasury. Five pieces of forest donated formerly are donated by the king for the second time. Phra Yanamangala who takes care of (Mahadhatu)...

A list of slaves donated by Mahasangharaja Yanamangala is given together with the slaves from Wat Wang Hua Khwai donated by the King Ratnaraja (rules Lanna 1495 - 1525 A.D.). In the years Kat Gai and Kot Cai (1539 - 1540 A.D.), the country is in disorder, the latter group has to take an amount of money from Phra Dhatu Sri Chom Thong... Phra Mueang Chai (rules Lanna 1538 - 1543 A.D.), and the queen mother move the Vihara of Wat Wang Hua Khwai and turn it into the Uposatha of Phra Dathu (Chom Thong) and take the latter group to become the slaves of this Wat.

Chiang Mai 19

The Inscription of Phraya Luang Vajira Prakara

The wooden inscription was found in the Vihara of Wat Phra Dhatu Chom Thong, Chiang Mai. On Monday, June 18, 1770 A.D., Maha Jina Dhatu was ruined. On Saturday,

January 14, 1774 A.D., at noon, the king of Ayuddhaya (Dhonburi) conquerred Lanna Chiang Mai and came to worship Maha Jina Dhatu Lam Phun, and on Friday, January 20, 1774 A.D., he conferred the Abhiseka on Phraya Luang Vajira Prakara - Kamphaengphejra, as a ruler of Naba Puri Sri Maha Nagara Phing Jaya Chiang Mai in front of Maha Dhatu Lam Phun. In 1778 A.D., the king of Chiang Mai caused golden and silver urns to be made for Maha Jina Dhatu, with Budhi Vangsa Bhikkhu, the abbot, as the leader. The second celebration was made on Wednesday, April 14, 1779 A.D., The third celebration was made on Saturday, May 1, 1779 A.D., and the abbot made a wish that if the king of Chiang Mai would become a future Buddha, let the Buddha relics come to the golden chamber. Three days after that, the Buddha relics appeared in the golden chamber.

Chiang Mai 20

The Inscription of Culagiri

On Wednesday, a Rawai Si day, the second day of the waning moon in the eleventh lunar month, Culasakaraja 916 (corresponding to August 15, 1554 A.D.), the king thinks of the legend of Phra Dhatu in Culagiri which was established by the queen Camadevi. She donated 4 white - clad males and 40 families of relatives, rice fields and a pond to Phra Dhatu. The king donates the descendants of the white - clad men to continue to take care of Phra Dhatu. Any ruler should not assign any task nor take them to fight in war. The king orders Chao Muen Khom Dap Ruean Kham Noi, Muen Tong Taem Sai Sudhana, Puak Dap Ruean Tik Praya and Phan Tong Taem... to set up this inscription... . A list of 22 families of slaves to Phra Dhatu is given together with a list of rice fields. Phra Mueang Kesha, the king, donates 5,000 bushels...

Chiang Mai 21

The Inscription of Wat Sala Kalyana Mahantaram

On Tuesday, a Kat Sai day, Culasakaraja 843 (corresponding to March 19, 1482 A.D.), Sumedhavi asks the permission from Sri Saddharma Mankura Maha Parama Cakkravattiraja-dhiraja, (the king of Lanna), to donate a rice field, worth 540,000 cowries for Chao Muen Dap Ruean to offer to the three gems in Sala Kalyana Mahantaram. A list of witnesses is given. Chao Muen Dap Ruen donates 25 families of 78 laymen...

On Wednesday, a Kap Si day, the eighth day of the waxing moon in the sixth lunar month, Culasakaraja 850, (corresponding to May 21, 1488 A.D.), the king appoints Ati Java Yana Pavara Siddhi as Muen Dap Ruean. The latter invites those who have faith in the religion (including the noblefolk dwelling in Bhu Hao) to build Maha Vihara and Maha Cetiya... .

Ati Java Yana offers alms, one hundred of each... , a Sri Mahabodhi is planted and the Wat is named Sala Mahanta Kalyaram. He asked the permission from the king to donate the land as a Sema. Yanasundara of Wat Muen Phai, Mahathera Vajira Bodhi Chao of Wat Muen Khruen, and Mahathera Panyo are invited...

The amount of money is donated for the building of Cetiya, Vihara, Pitaka hall, 5 Buddha images, and for food given to the monks. I wish to attain enlightenment. Those who take away the slaves and the piece of land from the Wat should be tortured in the four hells.

Chiang Mai 22

The Inscription on a Bell at Wat Phra Singha

With this merit, may I be clever, brave and uphold Dharma. May the enmity to all beings be suppressed. (The first part is written in Pali.)

On Wednesday, the twelfth day of the waxing moon in the ninth lunar month, Culasakaraja 948, (corresponding to May 28, 1586 A.D.), Phraya Saen Luang Phingchai Krai Raj Sudha Nanda Bala Prajya, the councillor and Nang Phraya (the consort) cast this bell, 450,000 in weight (540 kg.), for Buddha and for informing all monks to perform the religious service. May Indra, Brahma, Yamaraja, Catulokapala and Nang Dharani join in rejoicing.

Chiang Mai 23

The Inscription on the Bell of Wat Phra Singha

(Cula) Sakaraja 991, a Kat Sai year Somdet Settha Aggavararajaguru Chao Sihala Ramadhipati, the leader, and disciples cast this brass bell, weighing 650,000 (or 780 kg.), for Phra Singha (Phra Buddha Sihinga).

Chiang Mai 24

The Inscription of Ku Wat Sao Hin

The inscription is written in a form of poem. I donate slaves.... 20 families and a rice field, yielding 250 units of paddy, and cows...to provide firewood and levy. Whoever interferes with the offering or trespasses the boundary should go to hell, and become a Preta (a class of demons from hell). Whoever observes the order, shall become a good king and meet with a future Buddha... .

Chiang Mai 25

The Inscription of Wat Sri Suphan

On Wednesday, a Ruang Khai day, the first day of the waxing moon in the third lunar month, Culasakaraja 862 (corresponding to January 20, 1501 A.D.), Maharaja, the king of Phinga Chiang Mai, and the queen mother order Chao Muen Luang Cha Kham Rangkara to build Mahavihara, named Sri Suphan Arama and to bring the Buddha image here.

On Thursday, a Ka Met day, the twelfth day of the waxing moon in the eighth lunar month, (corresponding to June 16, 1502 A.D.), the king invites Mahathera Yanaratna from Wat Muen Lan to be a Sanghanayaka here.

On Thursday, a Kot Sanga day, the eighth day of the waxing moon, in the sixth lunar month, (corresponding to March 30, 1503 A.D.), a Mahavihara is erected.

On Wednesday, a Ruang Sai day, the second day of the waxing moon, in the fifth lunar month, (corresponding to March 24, 1506 A.D.), a Mahacetiya, to contain the Buddha relic, is built. The Wat is built and named Wat Sri Suphan Arama when the Buddhist era elapses for 2043 years 8 months and 17 days.

...may the merit be transferred to Devata, Indra, Brahma, Gandhaba, men, the people in the universe and the relatives...to meet with happiness and to take care of this Arama.

On Wednesday, The eleventh day of the waxing moon, in the eighth lunar month, (corresponding to June 27, 1509 A.D.), a Ruang Met day, and the next day will be a Tao San day as mentioned in the inscription, the king invites Somdet Mahasami Sri Saddharma- bodhi Chao with other sangha to lay down Sema (the boundary).

The Maharajaguru and the king enshrine the Buddha relic in the Mahacetiya and donate a rice field, yielding 120 kg. of paddy and homestead, 40 metres in width and in length, to this Arama. Chao Muen Luang Cha Kham and Chao Candra, his wife, help in building this Mahavihara and Mahacetiya, donating money and 20 families of laymen to the Wat and 4 families to take care of the relic. Let Thao Sob Mas contribute knives and axes...to Wat Sri Suphan.

Chiang Mai 26

The Inscription of Wat Yang Num

On Tuesday, a Rawai Si day, the fourteenth day of the waxing moon in the seventh lunar month, Culasakaraja 884, (corresponding to March 31, 1523 A.D.), Mae Nai, the king (of Lanna), (Sam Fang Kaen), donated the rice field, yielding 60,000 cowries and three families of slaves.... A horoscope is given.

Chiang Mai 27

The Inscription of Muen Chalun Cha

On Sunday, (the thirteenth day of the waxing moon) in the first lunar month, Culasakaraja 943, (corresponding to September 10, 1581 A.D.), Muen Chalun Cha and the mother build this Buddha (image)... .A horoscope is given.

Chiang Mai 29

The Inscription of Wat Chiang Man 2

Face 1

The first diagram appears to read "pa na ta dha mma bha na ku, na ti va re va ta va na, ta va ri so su va ta bha, dha re so ta vi su va mma.

Next is a 3 × 3 magic square containing the number 1 to 9. Each row, each column, and each diagonal adds up to 15. This is called "Yanta Caturo" because 4 or Catura is the first number in the square. Yanta means a cabalistic writing.

Next is a 3 × 3 square, containing 9 numbers some of which are unclear. In the middle is a 5 × 5 square, The outer frame contains the numbers 1 to 16 taken from a 4 × 4 magic square. The first four numbers, 16, 9, 4 and 5 add up to 34. The next four numbers, 6, 3, 15 and 10 also add up to 34, and so on. The 3 × 3 square at the center is the same as Yanta Caturo above. On the right is a 3 × 3 square. Following the movement of a knight, the text in the square should read "ti no bhi to ttano ji ro."

The last part may be translated from Thai into English as follows:

[Starting from] Saka 1173 [1811 A.D.] [in] the sixth lunar month, having [re] built the city for 15 years, and having built all living quarters, in Saka 1173 [1811 A.D.], [the king] also raised a white parasol over Sedang to enhance [his] prestige and to be manifest to all people who come from all directions.

Sedang or Setanga Mani, (white crystal) Buddha image, is kept at Wat Chiang man.

Face 2

As may be seen, this is a configuration of squares and horoscopes with the first of the latter placed above the centralsquare of the first row of three squares.

In the middle of the first row of squares, is a 4 × 4 square containing "ca bha ka sa, bha ka sa ca, ka sa ca bha, sa ca bha ka", or the essence of karani. It is used as a charm making one invulnerable to injure. On its left is a 3 × 3 square which reads "bhi no dhi to tta no ji ro" (see also Face 1). The same thing appears in the third square on the right.

Each of the second, fourth, sixth, and eights rows contains four horoscopes. The third horoscope in the second row is that of Bangkok (1782).

In each of the third, fifth, and seventh rows there are three 3 x 3 magic squares.

Chiang Mai 30

The Inscription of Gandha, the Abbot

A Yantra (cabalistic writing, sacred drawing) is filled in a rectangle; i.e., nava bha dhana no yena, na yeno na jata jina, na jita hana no yena. na yena jiya bha vana.

On the eighth day of the waxing moon in the eleventh lunar month, Culasakaraja 1188, (corresponding to August 26, 1826 A.D.), a Buddha image is established at the Arama of (Gandha), the abbot. On Saturday, a Moeng Sai day, the full moon day of the second lunar month, Culasakaraja 1189, (corresponding to November 3, 1827 A.D.), a celebration is made.

The wall and a pulpit are built by Gandhaya, the abbot, Chu, his deputy, 12 novices and Saen Siddhi, the head man. The craftsman for the Buddha image is Muen Samoe Chai. The craftsman for the pulpit is Pu Don Kaew, 4,722 units of silver are donated by 73 households.

Chiang Mai 31

The Inscription of an Arama for Visitors

This Arama for visitors and the provision are offered by Muen Cha Ban and devotees to the monks from ten directions together with Devas, men and creatures. May the merit bring the kings of Chiang Mai and all kings is the universe to Nirvana.

May all living beings attain everything they wish. This Arama is built on Monday, a Kap Si day in a Rawai Set year, (corresponding to January 12, 1467 A.D.).

INSCRIPTIONS FOUND AT CHIANG MAI CITY WALLS

Historical Background

Chiang Mai was founded by King Mangrai in 1296 A.D., and remained the capital of Lanna up to 1558 A.D. when it was conquered by the Burmese. Originally, there were probably only fur city gates (Fig. 1), namely: Hua Wiang or Chang Phuak Gate at the north, Chiang Luak or Tha Phae Gate at the east, Chiang Mai Gate at the south, and Suan Dok Gate at the west.

Around 1341 A.D., King Phayu reinforced the city walls with brick. In the reign of Sam Fang Kaen (1401 - 1441 A.D.), the Suan Rae Gate was built. Some historians identify it with the present Suan Prung Gate at the south. The sixth gate, called Sri Bhumi, was built at the northeast corner of the city by King Tilokaraja in 1465 A.D. King Muang Kaeo rebuilt the city walls with brick in 1517 A.D. He also moved the palace of King Tilokaraja at Sri Bhumi Gate to Wat Pa Daeng and, since it would no longer have served its function, the gate was probably filled up at that time.

Chiang Mai was deserted for 20 years and fell into ruin. King Kavila, therefore, had to spend 15 years from 1796 - 1811 A.D. clearing up the city and repairing monasteries and the city walls. In 1873 A.D., King Inda Vijayanonda made the last major repair.

The four corners of the city are named Sri Bhumi (northeast), Khatam (southeast), Ku Rueang (southwest), and Hua Rin (northwest).

The outer city wall extends from Ku Rueang to Sri Bhumi Corner, forming a more on less semicircular shape. There are four outer gates, namely: Chang Moi and Tha Phae (east), Rakaeng (southwest), Khua Kom and Hai Ya (south) about 80 years ago, the names Chang Moi and Tha Phae were transferred to the inner gates.

Inscriptions Found At The City Walls.

Mr. Puangkham Tooykheo of Social Research Institute, Chiang Mai University reported on the sites of all inscriptions found at the city walls. The letter "c" following a number stands for the cement inscriptions added in 1966. Inscriptions 1, 2, 3, 4c, and 5c are at Tha Phae Gate; Ins. 6, at Khatam Corner; Ins. 7 and 8c, at Chiang Mai Gate; Ins. 9c and 10c, at Suan Prung Gate; Ins. 11 and 12, at Suan Dok Gate; Ins. 13 and 14, at Hua Rin Corner; and Ins. 15 and 16c, at Chang Phueak Gate.

Each inscription at the gates was set into the wall, leaving only one of four faces to be seen.

Chiang Mai 36/1

The Inscription at Tha Phae Gate Chiang Mai No. 1

Face 1

No body could read Inscription 36/1, face 1 for decades. Last year it was found that one can read each them by looking at its reflection in a mirror and turning it upside down. It is a 6 × 6 square with the four corners taken off, leaving 32 small squares.

As may be seen, each small square contains one number, and, as they compose the larger square, the small numbered squares are in sequence running from 1 to 28 with the numbers 29 and 30 occupying the central four.

The first line on top of the 6 × 6 square reads Indakhilam manga[la] sotthi and the last line at the bottom, Indakhilam sotthi mangalam. On the left and on the right, one finds the same words, Indakhilam sotthi jeyya, written in the Dharma Script which is used through out Lanna up to the present. But the numbers in this script have been out of used for about 150 years. (Indhakhila-a city gate pillar. Mangala-auspicious. Sotthi-well-being, blessing. Inda-King. Siddhi-success. Jeyya-better.)

Face 2

On April 13, 1986 A.D., a new Tha Phae Gate was built in the form that may be seen in a photograph of 1899. Ins. 36/1 was removed from the wall and the hidden faces were exposed. Nothing is inscribed on the left and right faces. On the opposite face, there are 9 circles arranged in 3 rows and 3 columns. A horoscope of an auspicious moment is in the center, surrounded by 8 Daksha diagrams. Each diagram is a circle devided into 3 rows and 3 columns. Usually a Daksha diagram is filled with the numbers 1 - 8 in a clock-wise direction, starting from the first row in the following order 1, 2, 3, 4 7, 5, 8 and 6 leaving the center square blank. This diagram is used together with a horoscope in fortune-telling. Here, each number appears in each of the centers of the eight diagrams, following the above order but 3 is missing. In each diagram, the numbers 1 - 8 are placed around the center square with either a blank or 1, 2 or 3 numbers in each of the surrounding cells. Each diagram seems to show the position of the sun and the seven planet at a certain moment, but the writer has never seen any texts explaining about this subject. The diagram in the second row of the third column gives the numbers 1 to 8 in a counter clock-wise direction. This leaves the writer in a hopeless situation.

On top of the horoscope appears 829 and under horoscope is 2

1 5

6

One might expect that it represents Culasakaraja 829 or 1467 A.D., but the arrangement of the planets in the horoscope does not correspond to that of 1467 A.D. nor to any other years.

The position of 4, Mercury, is 5 houses away from 1, the sun. This is impossible, because the planet is nearer to the sun than the earth. Does it mean that this inscription was copied incorrectly from and old one, so that 3 does not appear in the center of the third Daksha diagram, and 4 in the horoscope in interchanged with 5. All inscriptions were inscribed in Dhamma Script. For simplicity, romanized texts are supplied.

Chiang Mai 36/2

The Inscription at Tha Phae Gate Chiang Mai No. 2

One must follow the movement of a knight in the chess to read Chiang Mai 36/2, face 1. The correct movement is guided by the numerical order supplied by the writer. The text gives the first stanza of Jinapanjara composed by a Chiang Mai monk around 1580. It is known in Burma has Ratanapanjaram and in Ceylon as Jinapanjaraya. One version reads "Jayasanagata buddha jetvā māraṃ savahanaṃ catusaccasabhaṃ rasaṃ ye pivinsu narasabha." The inscription differs from the above version in 15 out of 32 squares. This shows the inaccuracy of the reader in recopying.

Face 1 (part 2) contains (a) "the essence of wild fowl stanzas" and part 3 contains (b) "the essence of four ariyasaccas (Fig. 8)." In (a), each line is read, as in a palindrome, forwards and then backwares. "Vedasaku kusadave dayasata tasayada sasadiku kudisasa kutakubhu bhu kutaku." It is used for protection against fire, and for good fortune. In (b), the first two lines (in brackets) are missing, because the top of the stone broke off. The full text should read" (dusamani samanidu) manidusa nidusama." Four saccas (truths) are due for dukkha (suffering), as for samudaya (origin), ma for magga (path), and ni for nirodha (nirvana). This is used as a charm and for protection against arms.

The two lines at the bottom contain the stanza, "sattha dhanuvisa jituna atthasi." The correct version is "Sattha dhanum akaddhitum datva visajjetum nadasi." It is used for protection against arms.

Face 2

The first diagram is called "Yanta solasa maha mangala". It is used for protection against danger, lightning, robbers, diseases, and ghosts. In the center is the 3 × 3 magic square, containing the numbers 1 to 9. The numbers in each row, each column, and each diagonal add up to 15. This is surrounded by the frame of a 4 × 4 square which is in turn surrounded by the frame of 5 × 5 square. The frame of a 4 × 4 square is filled with 12 numbers. Starting clock-wise from 3, 7, 5; 1, 9, 5; and 2, 8, 5. Each set of three numbers is taken from a 3 × 3 magic square. The outer frame contains the numbers 1 to 16 taken from a 4 × 4 magic square. The first four numbers, 16, 9, 4 and 5 up to 34. The next four numbers, 6, 3, 15 and 10 also add up to 34, and so on.

The second diagram shows how to read a stanza in a Yanta (cabilistic writing), starting from 1 to 2, up to 9, following the movement of a knight in the chess. The third diagram shows the same thing, starting from 1 in a different position.

Face 3

In the middle, a 3 × 3 square shows how to read a Yanta (cabilistic writing). It is exactly the same as the second diagram of face 2. The rest is unreadable from the photograph in hand.

Face 4

The photograph in hand is unreadable.

Chiang Mai 36/3

The Inscription at Tha Phae Gate Chiang Mai No. 3

This inscription was reported by M. Pavie in "Mission Pavie" as Inscription XXV, plate 60. The top diagram is a 4 × 4 magic square, containing in each cell, a number (from 1 to 16). The sum of each row, each column, and each diagonal is 34. It is called "Yanta solasa (16) mangala (blessing)".

The bottom diagram is a 5 × 5 square. Only 8 out of 25 squares contain readable letters.

The last 2 Tha Phae inscriptions were reported by Mr. P. Tooykheo.

Ins. 4c reads "namakasa" and "isvasu". The first one is very close to "namakaya", the essence of Sri Ariya (the next buddha), which is used as a charm and for protection against arms. For "isvasu", see above.

Ins. 5c reads "namabhasa" and "isvasu". The original text may also be "namakaya".

Chiang Mai 37/1

The Inscription at Suan Dok Gate Chiang Mai No. 1

This inscription, facing to the West, is similar to the inscription Chiang Mai 36/1, containing a reflection of the numbers 1 - 30, as sun in a mirror (Sec CM, 36/1)

Chiang Mai 37/2

The Inscription at Suan Dok Gate Chiang Mai No. 2

This inscription, facing to the East, is similar to the inscription Chiang Mai 36/2, containing circles but with illegible numbers and letters.

Chiang Mai 37/3

The Inscription at Suan Dok Gate Chiang Mai No. 3

Face 1

The upper diagram is a Trini Singhe Yanta. Following a knight movement in chess, we start from 3 to (7) and 5, from (4) to 6 and 5, from 8 to 2 and 5, and from 9 to 1 and five, adding to 15 in each set.

The lower diagram contains a 4 × 4 magic squares. The numbers 1 - 16 are put in each cell, so that the sum of 4 numbers in each now, in each column and in each diagonal is 34, e.g.; 16, 9, 6, 3; 16, 5, 11, 2; 16, 4, 1, 13.

Face 2

Face contains six 3 × 3 magic squares. Each magic square is filled with the numbers 1 to 9, one in each cell, such that the sum of 3 numbers is 15 each now, each column and each diagonal. Some numbers are copied incorrectly, the corrected numbers are supplied in brackets.

Chiang Mai 38

The Inscription of Wat Bot, Ban Bo

On Saturday, the full moon of the 5th lunar month, Culasakaraja 1209, (corresponding to February, 19th, 1848 A.D.), Luang Bodhi, the abbot of Wat Pa Ji, monks, and disciples, found this Uposatha (Temple), to last to the end of Buddhist Era.

Chiang Mai 40

The Inscription of Carving Buddha Images in an Elephant's Tusks

On Thursday, a Kot Cai day, the day of the full moon in the fifth lunar month, Culasakaraja 1166, (corresponding to February 14, 1805 A.D.), Somdet Setha Borom Pabitrarajadhiraja Chao named Phra Parama Rajadhipati Sri Suriyavangsa Anga Inda Surasakti, the King of Chiang Mai together with the son and Agrarajadevi (the queen) have a faith in the religion asked Phra Maha Vangsa of the forest- dwelling sect to carve 289 Buddha images on a pair of elephant's tusks adorned with gold and precious stones, and to set up on a pedestal with an umbrella. The last part is written in Pali.

Chiang Mai 52

The Inscription of Maha Thera Saddharma Trai Bitra

On Monday, the eighth day of the waxing moon in the third lunar month, Culasakaraja 824, (corresponding to November 29, 1462 A.D.), Maha Thera Saddharma Trai Bitra Vicit Pitaka Sara Pengyo, the head of the religion, tells Chao Phan Cha Ban to ask for the permission of....

Chiang Mai 62

The Inscription of Ban Nong Nam Thung

A horoscope, dated Tuesday, a Ka Sai day, the first day of the waning moon in the seventh lunar month, Culasakaraja 859, (corresponding to March 29, 1496 A.D.), is given. Sri Dharma Maha Parama Cakravarti Dharmika Rajadhiraja, the king, and Maharajadevi...

Chiang Mai 67

The Inscription of Wat Mahavana (Phayao Province)

On Sunday, a Moeng Mao day, the full moon day in the sixth lunar month, Culasakaraja 850, (corresponding to February 8, 1489 A.D., but the eighth day of waxing moon), Nai Kae Dek Yoi dedicates Wat Mahavana and Mahathera Punyasiddhi to Mahadevi Chao. The latter accepts the merit and donates a rice field in Phayao together with six families of laymen to the Wat and Mahathera Chao. Chao Muen Noi is ordered by Mahadevi to cause the inscription to be set up. The merit is transferred to the king and Mahadevi. Let them live up to 220 years. A list of witnesses is given. Any future governor of Mueang Oi should not interfere with them. Chao Muen Thong donates a land, 100 meters in length and 80 meters in width, and a forest 900 meters in length and 300 meters in width. Any future governor should not remove it from the Wat.

Chiang Mai 69

The Inscription of Amphoe Phan Chiang Rai

The inscription is fragmentary. A group of laymen is donated to the Wat. Any future governor should not interfere with them. A list of witnesses is given, including Thao Mueang Phiang. The inscription is estimated to be written between 1477 and 1577 A.D.

Chiang Mai 173/1 - Chiang Mai 173/2

Two Inscriptions at the Chiang Mai City Gates

The old inscription was written in Dharma script in a reversed manner. A mirror should be put upright on the top of the inscription and the passage can then be read from the reflection in the mirror.

The new inscription was made on a cement slab by copying the original but many errors are shown.

The old one is found on the Eastside, containing numerals from 1 to 30.

On both sides, there appears a formula, "Inda Khila Siddhi Jeyya, (The city wall pillar, may there be Victory"; on the top side, "Inda Khila Mangala Sotthi, on the bottom side, "Inda Khila Sotthi Mangala, (the city wall pillar, may there be auspiciousness)".

Chiang Mai 174/1 - Chaing Mai 174/2

Two Inscriptions at the Chiang Mai City Gates

Chiang Mai 174/1 is on the East side. The passage is put in a 3 × 3 square, reading "Iti Arahaṃ Bhagava Ti, (The Arahanta, the blessed one)". The second Gatha is meant to turn sharp edges of weapons into blunt ones, (Na Ma A U; Na Ma, Na A, Na U; Ma Na, Ma A, Ma U; A Na, A Ma, A U; U Na, U Ma, U A). For a Buddhist Ma A U represents the three Gems; A is for Arahaṃ (Buddha), U is for Uttama Dhamma, and M is for Maha Sangha. For a Hindu, A is for Shive; U, Vishnu; and M, Bhrahma.

Chiang Mai 174/2 is on the West side. The middle column contains Na Mo Buddhaya (Homage to the Buddha), (five syllables representing 5 Buddhas of this Yuga).

The first column contains A Ra Si Ni; and the third column, Ra Ni Sva Ha.

On the last line is the date of the inscription, "October 10, 2509 B.E., (1966 A.D.)".

Chiang Mai 175

The Inscription of Wat Udumbar Arama

The inscription of Wat Udumbar Arama with a horoscope is installed by Chao Phan Na Lang Yana Visar Rot on Tuesday, May 17, 1502 A.D., by the command of Queen Mother Maha Devi through the king's brother and Chao Phuak Yana Ganga Tong Taem and Chao Phan Chao Phut to communicate the command through Nai Sai and Chao Dap Ruean. Ten families are donated to take care of the Buddha image at Wat Udumbar Arama let them work for the Wat and provide 12 kg. of (fuel) to warship the Buddha image each year. May the merit be transferred to Queen Mother and the king. Do not assign them to any other tasks of the kingdom.

Chiang Mai 177

The Inscription of Wat Phra Datu Chang Khoeng

The inscription contains "the essence of wild fowl stanzas. Each line is read, as in a palindrome, forwards and backwards.

"vedāsāku kusādāve dāyāsata ta sāyadā sāsādhiku kudhisāsā" It is used for protection against fire and for good fortune.

A horoscope, dated April 18, 1848 A.D. is inscribed on that day, the King Keao Nueang Ma and the Queen Sri Bun Yuang being full of faith, order every leader to install gold and silver multi-tier umbrellas over the Buddha image and to install 2 Vihara for the Buddha image and Phra Maha Kaccayana Thera Chao in order to uphold the riligion. The leaders include Khru Ba Sila Mani, Dhu Luang Nanda, Dhu Laung Bodha and Dhu Luang Deba, the leaders of the monks, and Saen Siri, the head, and all officials.

Saen Siri inscribes this inscription.

Chiang Mai 178

An Inscription on the Pedestal of a Buddha Image at Wat Sri Boon Rueang

In 2024 B.E., a Kot Cai year, a monk named Sumangala persuades the grand daughter of Muen Yu Phuak Han to cast this Buddha image to be established at Mueang Fang.

Lampang 1

The Inscription of Chao Muen Khambejra

On Wednesday, a Ploek Sanga day, the third day of the waning moon in the second lunar month, Culasakaraja 838, (corresponding to December 4, 1476 A.D.), Chao Muen Khambejra rules over Mueang Nagara (Lampang). He promotes the religion, builds the wall of Vihara and a Buddha image, weighing 120,000 (= 144 kilograms), makes a celebration and places the image in the Vihara. He donates 4 families of laymen to take care (of the image). He builds a Sala and a deep well. In performing this merit, he wishes to become a future Buddha. May every layman make a rejoice with this. He donated a rice field and a family of laymen to take care of the Buddha image.

Lampang 2

The Inscription of Wat Phra Dhatu Lampang Luang

The Cetiya foundation was built on Sunday, a Ruang Sai day, the 10th day of the waxing moon in the 6th lunar month (corresponding to March 12, 1503 A.D.). The Vihara was built on December 17, 1501 A.D. The Buddha image was built on January 12, 1504 A.D. A horoscope for each event is given. Sri Dattha Mahasuramontri, after ruling Mueang Nagara (Lampang) for 6 months, laid down the foundation of the Cetiya, 12 cubits in width, on the above date, and the Cetiya was built on May 16, 1498 A.D. The cost and the materials used are given. The Cetiya was completed on January 23, 1500 A.D., 16 cubits in width and 19 cubits in height. On February 29, 1504 A.D. Ai Kham, the governor, covered the Cetiya with gold plated brass sheet, costing 42,462 silver units (about 50 kg.). A Vihara was built on December 17, 1501 A.D., costing 20,000 silver (a silver is probably a tical). The Lan Thong (1,200 Kg. in gold) Buddha image was built on January 12, 1504 A.D. It is covered with gold. Six families of laymen were bought and donated together with a rice field. The governor wishes to attain happiness in this world and in heaven and to become an Arahanta (a saint) in the community of Ariya Mettrai. Let every body rejoice with this merit.

Lampang 3

The Inscription on the Restoretion of Maha Dhatu's Umbrella

A horoscope, dated Thursday, a Poek Yi day, the 6th day of the waxing moon in the 4th lunar month, Culasakaraja 1194, (corresponding to December 27, 1832 A.D.), Mahasangharaja and other Sangha and Phra-ong Chao Suvan Ho Kham of Khelang Lambaka Buri (Lampang) together with Chao Phraya Maha-Uparaja, Chao Phraya Rajavangsa, Chao Phraya Ratna Hua-mueang Kaeo, Chao Phraya Jayasonggram, Chao Phraya Rajaputra the King's younger brother, Chao Phraya Sri Suriyavongsa the uncle, Rajadevi and the king's sons and daughters send an envoy to report to the king of Sri Ayuddhaya Davaravati of the South (Bangkok) about the Maha Jinadhatu's umbrella and spire having been blown down by the wind. The king of Ayuddhaya is full of joy in donating a gem and golden sheets. Thus, they restore a new seven-tiered umbrella, 4 inches wider, in place of a five-tiered one. The king (of Lanna) has been reigning for 6 years and wishes to become an Arahanta in the community of Phra Ariya Mettrai in the future. This information is written by Balavijaya Bhikkhu for the king.

Lampang 4

The Inscription of Wat Phra Dhatu Lampang Luang

...to support the religion up to 5,000 years.

On Sunday, a Kap Si day, the eighth day of the waxing moon in the Vaisakha month, (corresponding to April 21, 1839 A.D.), the moon is in the Puppa - phalaguna Riksha, in B.E. 2383, Chao Maharaja Naradhipati, The second king of Lakhon (Lampang) as a leader of the queen, sons, daughters and relatives make up a seat for monks adorned with jewels and gold and built two store slabs having two kneeling Devatas, holding a string for a hanging banner in worshiping Buddha and the Cetiya up to 5,000 years.

Lampang 5

The Inscription of Wat Phra Dhatu Lampang Luang

A horoscope dated Monday, a Moeng Kai day, a full moon of the 12th lunar month, Culasakaraja 1158, (corresponding to November 14, 1796 A.D.), Maharaja of Sri Phing Tra Chiang Mai, the queen mother, the younger brother who is the governor of Khelang (Lampang), 5 younger brothers, and sisters, having a great faith in the Buddhist religion, donate offering to

Phra Maha dhatu every month and every year. We erect iron pillars, stupa and a Vihara, and repair Mahadhatu. May the merit support us until we attain Nibbana. May the merit be fruitful to Indra, Bhrahmas, Devas, teachers, ancestors and all creatures. The last two lines are written in Dharma script, listing the prices of the offerings.

A horoscope in face 2 is dated from 29 - 31 October 1743 A.D. by calculation.

Lampang 6

The Inscription of Wat Ban Dan

On Friday, a Poek Yi day, the second day of the waxing moon in the eighth lunar month, Culasakaraja 858, (corresponding to May 13, 1496 A.D.) Somdec Sri Dharma Mahacakravarti Dharmika - rajadhiraja donates a rice field of 300,000 and laymen to Wat Ban Dan in Phanna Chiang Di. Chao Saen Kalyana, Chao Muen Lam Na Horadhipati (and a list of witnesses) follow the loyal command to erect this inscription to last until the end of the religion. Any one who takes these away from the Wat, should go to hell. A list of laymen is given together with a horoscope (dated June 16, 1496 A.D.).

Lampang 7

The Inscription of Doi Cham

A horoscope dated Sunday, a Poek Yi day, the ninth day of the waxing moon in the first lunar month, Culasakaraja 864, (corresponding to October 9, 1502 A.D.), is given. The younger brother of the queen mother, Phra Rajmontri and (a list of) his followers, together with Chao Buddhimacarya, the teacher, offer the merit to the queen mother. Twelve families of laymen are donated. The future ruler should not interfere with them.

Lampang 8

An Inscription of the Reclining Buddha Image at Wat Ko Valukarama

On Wednesday, a Rawai Sanga day, the second day of the waning moon in the first (northern) lunar month, Culasakaraja 964 (corresponding to October 2, 1602 A.D., in the

eleventh lunar month.), Phraya Saen Luang Phing Jaya Nagara and the monks persuade all devotees to cast this Buddha image. Chao Hua Saen Nai is the supporter. The Buddha image is casted on Thursday, in the...lunar month, when the moon is in Krittika Riksha (Taurus, as seen in the horoscope dated Thursday, November 28, 1602 A.D.).

Lampang 9

The Inscription of Wat Phra Kaeo Don Tao

...(the merit) in building this Wat is offered to Maharaja. Any monk or any layman, who comes to stay here, should make a merit. Any layman who takes care of the Buddha image, should provide food for one monk every day. The land and plants donated are left to be taken care of by a layman. Let nobody interfere with him. This Wat is solely under the governor of Ngao (a district in Lampang province.).

Lampang 10

The Inscription on the Pedestal of the Buddha Image at Wat Vijaya

In (Cula) Sakaraja (10) 36, a Kap Yi year, on the second day of the waxing moon in the fifth lunar month, (corresponding to Monday, January 28, 1675 A.D.), the leader. Muen Noi Mangala, when he was a monk, named Chao Phian Phaya....All...

Lampang 11

The Inscription of Wat Khatuek Chiang Man

On Thursday (in fact friday), the full moon day of the 10th Northern lunar month, a Rawai Yi day, (corresponding to June 24, 1831 A.D.), this Vihara is built. On Wednesday, the second day of the 9th Northern lunar month a Poek Si day, (corresponding to May 15, 1839 A.D.). Chao Dhanan Jaya, the abbot of Wat Khatuek, the head of all disciples and Kham Saen, the second king, the head all laymen, together with the offspring, the queen, and concubines, build this Vihara and (a Buddha image). A detail of material used is given.

Lampang 12

The Inscription of Wat Pa Bong

On Wednesday, a Tao Si day, the fourth day of the waning moon in the third lunar month, Culasakaraja 858, (corresponding to November 23, 1496 A.D.), Chao Saen Kalyana pays a respect to the king (of Lanna) and informs him that he has built Wat Pa Bong and asks a permission to donate eight families of laymen and a rice field to the Wat. The king agrees to it and pours water in donating the offering to the Wat. A list of witnesses and officials who erect this inscription is given.

Lampang 13

The Inscription of the Reconstruction of the Pavilion of Wat Phra Dhatu Lampang Luang

On Tuesday, a Dap Mao day, a full moon day of the sixth lunar month, (corresponding to March 10, 1914 A.D., but a Dap Met day). Phra Kru Dharma Cinta Muni, the abbot of Wat Suan Dok Pupparam, the leader of all monks, and Chao Bunyavat Vongsa Manit, the leader of all laymen, together with Chao Phraya Suvanda Raja, the relatives of the governor and the devotees reconstruct the pavilions around the Phra Dhatu of Wat Phra Dhatu Lampang Luang in 4 directions. Craftmen are hired for 2,810 rupees. The pavilions are donated to the Phra Dhatu to last for 5,000 years. The merit is transfered to King Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua (the king of Thailand). Let His Majesty be free from danger, and long live the king. The horoscope was calculated by Phra Khru Lakkhitta Guna and Phra Dharma Sena inscribed it. The monks, 266 in number, attend the offering ceremony.

Lampang 14

The Inscription of Mueang Long

...respect in all... up to the time ... to the deceased governor ... unblemished, perfect, durable ... full of faith ... the mother who is left behind ... when dies ... Trai Loka Naratha ... let her be born in Tusita heaven ... even to be born in heaven ... to be the mother of the deceased governor ... when she is no longer born as a female, ... let her be born as a brave ... hanging pieces of cloth depicting religious drawings ... .

Lampang 15

The Inscription of Wat Ban Laeng

On Thursday, a Kap Si day, the fifth day of the waning moon in the sixth lunar month, a Ploek Cai year, (corresponding to March 2, 1468 A.D.), Chao Phraya Suphan builds Wat Ban Laeng and offers it to be the Wat of the king. Two officials erect the boundary posts ...

Lampang 16

The Inscription of the Restoration of Phra Maha Jina Dhatu of Lampang

A horoscope is inscribed on Monday, May 13, 1957 A.D. Having seen that Maha Jina Dhatu was struck by lightning, and gem stones were lost, Khru Ba Tha Thavaro, the abbot, together with monks and disciples, accompanied by the head of the village and all laymen reported to Phra Raja Visuddhi, the head of the monks in the province, and Mr. Charoon Suvana - Mas, the head of the cultural division. They reported to the Department of Religion, asking for budget to restore Phra Maha Dhatu. Field Marshal Phibul Songkhram donated 40,000 Baht On March, 1957 A.D. the work was started. On March 11, the spire of Maha Dhatu was taken down. The 6th tier of the umbrella is made of silver. The 9th tier should be gilded in the same way as the 7th tier. 31 Baht (about 465 g.) of gold were used, adding up to more than 4.5 kg. 70 new rings were added to 16 old rings. The first tier of umbrella was raised up on May 13, and all tiers were put in place on May 16. Articles donated are listed. Let us attain Nirvana.

Lampang 17

The Inscription of the Construction of Two Stone Flags

On April 24, 1926 A.D. Abhi Vangsa, the abbot, Saen Dep and his family. Brahma Sena, Jaya the ex-monk. Abhi Vangsa the ex-monk and his wife, Kavi the ex-monk and his family, Yasa the ex-novice and wives, the throng of people in Na Viang village who are filled with faith, construct two stone flags for Maha Jina Dhatu to last for 5000 years. With this merit, may we attain 3 kinds of happiness including Nirvana. If we have not yet attained Nirvana, let each of us be born in a royal, a Brahmin, or a wealthy family. Let us follow Dasa Raja Dharma and be healthy, let us attain Nirvana.

Lampang 18

The Inscription of the Construction of Vihara at Wat Phra Kaeo Don Tao

On Wednesday, January 26, 1910 A.D., Chao Bunyavat Vongsa Manit, the king of Lampang. Chong Kham Daeng and Candra his wife, together with relatives including Kham Cham his sister and Nguey Sin, the head of 100 persons donated this Vihara to the Buddha image. Let us attain Nirvana. A celebration is made on Friday, April 6, 1917 A.D.

Lampang 20

The Inscription on a Bell at Wat Pong Sanuk Nuea

On Sunday, November 16, 1873 A.D., a glassware and a bell are made to adorn the Cetiya by Anochai Bhikkhu and Dabaya Vangsa Bhikkhu and 20 novices. Let the merit purify them.

Lampang 21

The Inscription on the pedestal of the Bronze Buddha Image at Wat Pong Sanuk Nuea

On Saturday, the fifteenth day of the waxing moon of the sixth lunar month in a Rawai Set year, (corresponding to Culasakaraja 829, 889, 949, 1009, 1069, 1129, 1189, 1249, or 1309), Chao Nanda Praya casts (this Buddha image) in order to attain enlightenment (in the future).

Lampang 22

The Inscription of the Bronze Buddha Image at Wat Saeng Mueang Ma

Maha Thera Naga Sena, the younger brother of Mahadevi, the disciple of Maha Buddha Sagara, causes this Buddha image to be built on Tuesday. The full moon of the 5th (or the 4th) lunar month, Culasakaraja 870 in the year of the serpent, a Dap Sai year.

Thus, a Dap Sai year may either be Culasakaraja 787, 847, 907, 967, 1027, 1087 or 1147, and the year 870 is more likely to be 87 with a full stop. The Culasakaraja with 7 and 8, thus, should be 787, 847, or 1087. But 787 is too early for the inscription on the pedestal of a Buddha image in Lanna. This, the date should be December 20, 1485 A.D., or March 27, 1725 A.D.

Lampang 23

The Inscription of Wat Sela Ratna Pappataram

On Wednesday, September 3, 1683 A.D., corresponding to a Ka Met day (instead of Wednesday a Tao Sanga day as appeared in the text. The Tao Sanga day should correspond to Tuesday, September 2), a horoscope is inscribed. Phra Maha Kesara Panyo Chao as a head, together with his disciples invite the monks to build this Sela Ratna Pappataram (a monastery on a hill). Let all rejoice with the merit.

Lampang 39

The Inscription on a Stone Flagstaff of Wat Phra Dhatu Lampang Luang 1

On January 7, 1926 A.D., Khru Ba Khattiya Vangsa, Khru Ba Sri Jaya, Phra Khru Inda Cakra, Phra Lun Gandha - Vangsa, Phra Kong Kham, Suk Gambhira the ex-monk. Dha the ex-novice, Vong the ex-novice. Ai I Kham, Kaeo the ex-novice, Ai Moi Uttama the ex-novice. Tha the ex-monk, Tha the ex-novice, Piw the ex-novice. Kong Kaeo the ex-novice, Pan the ex-novice, Kong Kaeo the ex-monk constructed the pavilion (a Cańkrama Sala) A stone flagstaff was made on February 15, 1926 A.D. The donation is made on Saturday April 24, 1926 A.D., a Ka Met day, Let us attain Nirvana. We wish to support Phra Dhatu to last for (5,000 years).

Lampang 40

The Inscription on a Stone Flagstaff of Wat Phra Dhatu Lampang Luang 2

On April 24, 1926 A.D., a Ka Met day, ... as a leader, together with his wife. Nang Thumma and their children make this stone flagstaff and donate it to Maha Jina Dhatu, in order to support the Dhatu to last for 5,000 years. While we have not yet attained Nirvana, let us be born in either a royal, a Brahmin, or a wealthy family.

Lampang 41

The Inscription on a Stone Flagstaff of Wat Phra Dhatu Lampang Luang 3

On Saturday, April 24, 1926 A.D., a Ka Met day, Khru Ba Sri Vijaya as a leader (of monks) and Tha, the ex-monk as a leader (of laymen), together with all wives and children make this stone flagstaff and donate it to Maha Jina Dhatu. In order to support the Dhatu to last for 5,000 years. Let us attain Nirvana.

Lampang 42 - Lampang 45

The Inscriptions of Tham Den Ngua

Lampang 42

At noon, on the 10th day of the waning moon in the 7th lunar month, a Kat Sai day, in a Kot Yi year (probably corresponding to 1410 or 1470 A.D.), the king issues an order that the head of a district should not interfere with the work of the Khraos (the officials who carry taxes in kind from provinces to the royal treasury?) Therefore, he shall not order them to carry burdens overweight.

Lampang 43

In a Ruang Khai year (probably corresponding to 1491 A.D.), Cha Thong Saen Lin maliciously orders Khraos to supply grass for horses and for elepants, and to carry burdens overweight. In the future, any one who commits such as crime again, will be punished.

Lampang 44

On a Kat Khai day of the 8th lunar month of a Rawai Yi year (probably corresponding to 1506 A.D.), The King issues an order that a Khrao of high rank with the title equivalent to 600,000 units of rice field, and a Khrao of low rank with the title equilvalent to 400,000 units of rice field, should neither be order to supply grass for horses and for elephants nor to carry too heavy load. The king's order should be inscribed on stones and publicized everywhere.

Lampang 45

On Friday, a Dap Mao day, the 14th day of the waning moon in the 7th lunar month of a Dap Khai year (corresponding to May 11, 1515 A.D.), the king...in Chiang Saen mentions that the orders regarding the Khraos, of my grandfather, Mea Nai (King Sam Fang Kaen), and that of King Tilokaraja, and (that of?) my father shall not be disobeyed, and shall be inscribed on stones and publicised. (In the Chronicle of 15 Raja Wangsa, Boon Ruang, the only son of King Tilokaraja., died in 1470 A.D., the last author should likely be a nephew of King Tilokaraja)

Lamphun 8

The Inscription of Wat Ton Phueng

On a ...th day of the waxing moon in the 8th lunar month, a (Rawai) Cai year (corresponding to 1516 A.D.), judging from the position of the marking for short "a"), Mahathera Yanarangsi, Mahasami Agara Yanamangala, Mahasami Yanasagara of Wat La Prasada Jaiya Arama Phra Vana, and officials ... . A sum of money is donated ... . Laymen are fought and donated to any holy men who come to take care of the Buddha image.

Lamphun 9

The Inscription of Mang Rai Dynasty (Phayao Province)

On Monday, the sixth day of the waning moon in the (9th) lunar month (May 22, 1402 A.D.), (Sam Fang Kaen), Maharaja (the generic name for the king of Lanna) at the age of 13, and the queen mother rule over Chiang Mai in succession to the ancestors; Mang Rai, Khram, Saen Phu, Kham Fu, Klina, and the father Saen Mueang Ma. They let a foster uncle rule the Phayao Province in return to his loyalty, and name him Chao Si Muen (40,000, implying that he rules four provinces). The governor builds this Suvan Mahavihara and wishes to buy a piece of land from the queen mother. She donated the rice field, areca palm, houses and people on Monday, the sixth day of the waxing moon in the 11th lunar month of 1954 B.E. (July 27, 1411 A.D.). Wiang Chet Lin (Chiang Mai Province) is built in the same year.

Lamphun 10

The Inscription of Wat Phra Kham (Phayao Province)

The first 18 lines of Face 1 are too fragmentary to be translated. The inscription, dated Sunday, the eighth day of the waxing moon in the 11th lunar month (July 17, 1496 A.D.), records the instruction given by the queen mother to the grand father of the king who is the governor of Phayao Province (Chao Mueang Yi Phayao) and the citizens... 20 families and some money ... 12 families of laymen to take care of the Buddha image ... and other utensils ... (to be placed there) as in the past. Chao Muen At Khrao and his followers carry the queen's message to the governor. The latter and his officials follow the instruction. The inscription is established. The merit is bestowed to the king and the queen mother.

Lamphun 11

The Inscription of Sangha Raja Dhama Dina (around 1500 A.D.)

Face 1

A horoscope in given, but 7 for Saturn and 8 for Rahu are illegible.

Face 2

... witnessed by Thao Mueang Sri Phat, Phan Sri Dhatu, Pan Nin... , and Sangha Raja maha Thera Chao Dhama Dina. A list of monastery slaves is given. (With the reason that some of them borrowed from 250 to 850 "ticals" from the monastery)

Lamphun 12

The Inscription on the Construction of Maha Mondapa (Phayao Province)

On Friday, the 12th day of the waxing moon in the 9th lunar month (June 11, 1535 A.D.), through the messenger Sao Yot Khanan Dap Ruen, the king orders the governor of Phayao Chiang Khong to erect a pavilion. Let the messenger place 98 persons to take care of the pavilion. Let them not be assigned to other duties.

Lamphun 13

The Inscription of the Oath with Hansavati

Face 1

... to rule over ... I give an order to him ... To my elder brother, as for me when ... I go to rule over ... I, who rule over ... (Chiang) Mai, my elder brother gives an order to ... he and I to love each other ... The oath ... contains this much... the statement is such completed ... (rebel) and impute ... to Naraka (hell) ... as the pillar of the world... thus. The oath with Hansavati.

Face 2

Mangala ... the gods who protect the world ... happiness, let (them) rejoice with us. Vara – Satyadhishthan (= a grand oath).

To summarize, this is an oath between the Burmese and the Chiang Mai kings.

Lamphun 14

The Inscriptions of Wat Phra Dhatu Hariphunjai (Northwest Corner)

A nephew makes an oath to his younger maternal uncle (either with or without a blood relationship). If he is faithful, let him be prosperous; if not, let him meet with disaster.

(The position of the marking for a short indicates that the inscription should be dated around 1482 - 1507 A.D. Thus, it may be an oath of a king of Lanna to a king of Lan Chang (Laos); But, some of the consonants are similar to those of 1549 A.D. Thus, it may be an oath of a king of Lanna to a Burmese king).

Lumphun 15

The Inscription of Wat Phra Dhatu Hariphunjai (Northeast Corner)

On Monday, a Dap Met day, the 15th day of the 1st lunar month; (corresponding to January 4, 1501 A.D.), Maharaja, the king of Sri Phinga Rastra Chiang Mai, and the queen mother offer 7 jewels to Mahadhatu Cetiya continuously. They build Phra Dharma - mondira

adorned with gold and place in it the complete Dharma from Buddha speech and explanation texts together with a golden Buddha image. They donate 200,000 baht, other utensils, a lot of rice field and laymen to take care of the building. The future king should not interfere with the laymen and their descendants. May the royal couple be rich with wealth and dignity and be born clever and to attain enlightenment. They offer the merit to the ancestors and the gods. Let them rejoice and protect Buddhist religion up to 5,000 years. A horoscope dated January 25, 1509 A.D. is inscribed (probably to mark the establishment of the inscription).

Lamphun 16

The Inscription of Wat Tong Taem (Chiang Saen)

In the first lunar month of the year Moeng Met (1487 A.D.). Phan Ya Kitti and Lady Sao Kham Poi, who prepares food for the king, offer the Wat established in Chiang Saen by there father, Phan Tong Taem, to be the Wat of the king and the queen mother. The king and the queen mother donated a rice field costing 600,000 cowries, 15 families and teak wood for a Vihara and a library for the scripture. Among the witnesses are the king's uncle, the governor of Mueang Khrong. Chao Muen Sam Lan Culamani; Chao Saen Asoka, the Governor of Lampang; Chao Muen Nangsue, the foster grand father of the king; Chao Muen Somcha, and Chao Muen Chet Chiang Saen. This inscription is installed on Saturday, the 14th day of the waxing moon in the 8th lunar month Culasakaraja 850 (May 24, 1488 A.D.).

Lamphun 17

The Inscription of Chiang Lae Village (Chiang Rai Province)

On Sunday, the 15th day of the waning moon in the 6th lunar month, Culasakaraja 973 (March 13, 1611 A.D.), the relic of Buddha makes an appearance like a full moon. Phra Mahasami Mangala (Panyo) builds (the Cetiya) and gives the merit to Phraya Khwa Chiang Rai, the governor of Chiang Rai. The governor donates 200 rais (or 80 acres) of rice field at Chiang Lae village. When the Lord Buddha with other Arahanta Chao came to this mountain, he mentioned to Chao Ananda That... at this mountain, all Buddhas of this Bhadra Kappa... is established by each Buddha... These 80 families (donated)...

Lamphun 18

The Inscription of Wat San Ma Kha

On Wednesday a Ruang Met day, the 11th day of the waxing moon in the 1st lunar month Culasakaraja 850, a Poek San year, (corresponding to October 15, 1488 A.D.), after the erection of Veruvana Arama, Phan Yi Chao Klun and all monks, headed by Culabayathera, offer the Arama to be that of Mahadevi. May the merit be fruitful in protecting Maharaja and Mahadevi. Then, the Thera goes to offer the merit to Mahadevi in the Mahadhatu mansion, witnessed by Mahasami Yanabodhi, the abbot of Wat Pa Daeng, Mahathera Suriya of Wat Chiang Chom, Mahayana Mangala Phukam of Wat Si Siat, Maharaja Maoli Phukam and all other monks. A piece of land, 27 cubits in width and 60 cubits in length, and four families are offered to this Arama. The future kings should not interfere with them. Lam Muen Suvan and Cao Muen Noi Kham are ordered to set up this inscription. Let the Arama flourish up to the end of the religion; i.e., 5,000 years.

Face 2 On Wednesday, a Poek Si day, on the new moon of the 5th lunar month, (corresponding to March 1, 1508 A.D., Sri Dharmacakravati Maharaja and the queen mother, having faith in the three gems, order Chao Muen Tik Phaya to find a piece of rice field 72 cubits in length and 37 cubits in width for Veluvana Arama.

Lamphun 19

The Inscription of Hua Saen Yana Kalya, the Governor (Phayao Province)

On Monday, the 10th day of the waning moon in the 9th lunar month, Culasakaraja 864, (corresponding to May 30, 1502 A.D.), Hua Saen Yanakalya who rules over Mueang Phayao... .

A list of laymen to take care of the Wat and witnesses is given. If any governor does not follow the king's order, let him go to hell. In the 3rd lunar month of the Rawai Yi year, (1508 A.D.), the governor donates more laymen.

Lamphun 20

The Inscription of Wat Bunban

On Friday, the 14th day of the waxing moon in the 7th lunar month, Culasakaraja 866 (March 29, 1504 A.D.), Mahathera Chao Su... (Rang) si of Wat Thapae and Mahathera Prasat and Chao Phanna Lang Yi Khom offer people to take care of the Buddha image of Wat Bunban... (the building) which was caused to be built by Maharaja, the father (Phra Yot Chiang Rai). A list of witnesses is given.

Lamphun 21

The Inscription of a Buddha Image in Cave (Chiang Rai Province)

On Wednesday, a Kat Sai day, a full moon day in the 12th lunar month, Culasakaraja 846 (corresponding to September 3, 1484 A.D.), Thao Mui Chiang Rai, the governor, builds a Buddha image in this cave. He persuades officials to donate a rice field and laymen to take care of the Buddha image. Let all rulers and holymen rejoice with the deed.

Lamphun 22

The Inscription of Wat Visuddharama (Phayao Province)

A horoscope dated October 11, 1505 A.D. is given. On Monday, a Ruang Plao day, the 9th day of the waning moon in the first lunar month, Culasakaraja 868, Mahaswami Sriviniya Bodhinan, who is the ruler of Pa Daeng Luang (Singhalese Buddhist sect), orders Mahathera Ratnapanya to ask for the permission of Maha Dharmarajadhiraja (the king of lanna) to erect an inscription in Wat Visuddharama, Phayao province, to last for 5,000 years (to the end of the Buddhist religion). Both of the kings agree to it, and order Saen Nan, the governor of Phayao, to donate laymen to take care of Pitaka and order officials to witness this deed. Let no one order the laymen to perform other duties. A list of witnesses and laymen is given.

Lamphun 23

The Inscription of Wat Khuang Chum Kaeo

On Monday, a Kat Sai day, the full moon day of the 3rd lunar month, Culasakaraja 851, (corresponding to December 7, 1489 A.D.). Maharajadevi donated sheets of brass, plated with gold weighing one hundred and one eighth bath for the spire of Cetiya in Wat Khuang Chum Kaeo of Mueang Kuak and donated 10 families of laymen as listed to take care of the Buddha image. The dying Phan Chan donates 3 families of slaves to take care of the Buddha image. The mother of Mahathera Mangala Buddhidharma donates 1 family, Mahathera Mangala Buddhima who built this Arama donates 4 families of laymen. A horoscope for the date is given.

Another horoscope is inscribed two days afterward, when Maha Phukam and Mahasami Sri Sunanda Kalyana together with officials witness the erection of this inscription. The two monks together with other Sangha establish the stone boundary of this Wat.

Lamphun 24

The Inscription of the Former Phaya Song Khwae

On Friday, a Tao Si day, the 9th day of the waxing moon in the 9th lunar month, Culasakaraja 836, (corresponding to July 22, 1474 A.D.), Chao Si Muen, the former Phaya Song Khwae, the adopted son the king (of Lanna), appointed by the king to rule over ... Mueang Phayao, sees that the old Ban Phong, which is newly built, is a charming place and would like to...

Lamphun 25

The Inscription of Wat Pa Ku Kaeo

On Tuesday, a Dap Met day, the 13th day of the waning moon in the third lunar month, Culasakaraja 921, (corresponding to December 26, 1559 A.D.), 15 monks, headed by Mahathera Luang Chao Pa, Mahasami Chao Pa Daeng and Maha Suan Kham, who have been ordained for forty four, thirty, and twenty seven years, respectively, lay out the boundary and Mahasima for the benefit of the religion, 2,100 years 7 months and 28 days have passed. The religion will last 2,897 years 2 months and 2 days more.

Lamphun 26

The Inscription of Wat Maha Bodhi

On Friday, a Poek Sanga day, the (fifth day of the waxing moon in the 10th) lunar month, (corresponding to July 31, 1500 A.D.), Mahadevi causes the inscription to be erected in Wat Maha Bodhi. A list of laymen donated to the wat is given. A piece of rice field, bees including honey-bees and bee hives are donated. Officials receive the order from the queen to erect the inscription. Among the witnesses are Kham Lan who is the governor of Chiang Rai, Muen Khwa Yanaganga of Chiang Rung, and other Thao Mueang.

Lumphun 27

The Inscription of Wat Kao Yot (Phayao Province)

...Wat Kao Yot, there is one white clad named... and holymen built (this wat), in Culasakaraja 738... (They) offers the Wat to the King Chao Phaya Mae Nai (Sam Fang Kaen) and Mahadevi. The uncle, Chao Thot and Phan Yi (erect this inscription) in Culasakaraja 874. Chao Si Muen (the governor of) Phayao lets Phan Choeng Mangala accompany them to erect the inscription at Wat Kao Yot, describing the boundary of the Wat in four directions.

...Those who do not help in keeping the Wat, those who do not obey the white clad and the abbot, those who get drunk, or quarrel with monks or Mahathera, and those who obstruct the Wat from utilizing the land, shall be driven out of the land of the Wat. If they refuse to go, let the officials be informed and drive them away. Those who want to stay with the Wat, must get a permission from the abbot together with old men. Let Sangha, Thera and Devas rejoice with the merit. May those who do not obey the instruction go to hell and be born as creatures.

Lamphun 28

An Inscription from Chiang Rai Province

On Wednesday, a Tao Yi day, the 11th day of the waxing moon in the 8th lunar month, (corresponding to May 20, 1545 A.D.), I donate my wife, my daughter, and laymen to take care of the Buddha image and a Cetiya here. Among the witnesses are Mahasangharaja Sri Tipitaka Utama-udomyanadeva Chao of this Pa Ruak, and etc., Thao Mui, the governor of Chiang Rai and other officials. Let the merit help me to become an Arahanta in the community of Phra Buddha Maitri. Those who will rule over Chiang Rai in the future, should rejoice with this merit.

Lamphun 29

The Inscription of a Large Buddha Image

A horoscope, dated Culasakaraja 885 (from the positions of the sun and the moon, the date is between 28 to 30 April 1523 A.D.) is given. The size of the Buddha is recorded in details; e.g., the breast is 2 cubits in width.

Lamphun 30

The Inscription of Wat Thong Laeng

... . The merit in the establishment of Wat Thong Laeng is presented to Mahathera Prasat, and Mahathera offers the merit to Mahadevi. She rejoices with the merit and, so, donates 18 families of laymen.

Let the ruler of the city (not) assign them to do other official jobs, and let (them) take care of the Buddha image and the monks in this Arama, and the merit should be fruitful to the king (of Lanna), the queen mother, Bhrahma, Devatas, the four guardians of the world and all creatures. May those, who obey the order of the two rulers, encounter the four blessings of life, and may those, who do not obey their order, suffer with 96 kinds of illness and 25 kinds of disaster. A list of witnesses is given.

Lamphun 31

The Inscription of Wat Kan Thom

... . (in the year)... Rao, the lunar month ... a Ka plao day. Mon Monday, Chao Muen Cha Ban ... with spiral threads and a gold circular casket, together weighing 130 (or 156 grams) ... Kan Thom ... the younger sister Un Yua (ng) ... to dedicate to the king at the golden hall ... (ordered) Chao Muen Cha Ban to place four families of servants of Acaraya Kan Thom to take care of the Buddha image...

Wat Kan Thom. A list of families of servants is given ... Nang Bun Yuang gives them to take care of the Buddha image. Do not interfere with them. Let them obey Nang Bun Yuang ... to the third day to the waxing moon, then let the noble men ... Dap Ruean ... Kum Kam ... all together.

On Friday, a Moeng Rao day, Culasakaraja 861, (corresponding to May 17 1499 A.D.), a Buddha image, weighing 150,000 (180 kg.), is cast. The village, the areca plantation, the servants and the utensils are offered to me. I obtain all of these with the merit of the Buddha image of Wat Kan Thom. I shall utilize them when I am alive. If I die, I donate them to continue to take care of the Buddha image. The governor, my relatives, and the monks should not disobey my order. Whoever disobeys my order should receive the punishment of Pancanantariyakarma (five hellish crimes) in the same way as Devadata. Those who obey my order should meet Phra Ariyamaitri... .

Lamphun 32

The Inscription of Wat Lokatilaka - Sangharama 1

...(to inform) to the king, who has faith and rejoices (with the idea), and offers this village to be a Sangharama, named Lokatilaka Sangharama.

A list of officials is given: Muen Tha, Muen Damphra, Muen Cha, Muen Na, Muen Chiang Loe, Muen Fang Kaen, Muen Phran, Muen Lam Na, Phan Dek Chai, Phan Lam Saeng, Phan Choeng... .

(see Phayao 40)

Lamphun 33

The Inscription of Wat Klang Phayao

On Wednesday, a Kat Mao day, in Magha month (the third lunar month), Culasakaraja 861, (corresponding to December 25, 1499 A.D.), ... Saddhacariya Nanda Praya ... Chiang Saen persuade (merit makers)... .

A list of laymen donated to the Wat is given. Among the witnesses are Mahasami Dharmasena (of Wat) Phra Koet, Mahasangharaja Panyavangsa and other officials. Do not assign the laymen to other jobs. With this merit, may Sri Dharmacakravartiraja and the queen mother prosper and live for 120 years ... the governor of Phayao as a leader... .

Lamphun 34

The Inscription of Suvarna Arama

In 1489 A.D. Mahadevi, the grandmother, assign Muen Mo Sumedha to bring a Buddha image to Suvarna Arama. The merit lasts from her up to the two monachs. On Wednesday, a Kot Yi day, the second day of the waxing moon in the tenth lunar month, (corresponding to June 30, 1512 A.D., but the moon should be in rasi 9). Nai Mahin and all merit makers build a Vihara, walls and a Buddha image. The merit is transferred to Mahadevi. The queen donates 10 families of laymen and a rice field, yielding 500,000 units of rice to the religion. Do not interfere with them. A list of witnesses is given.

Lamphun 35

The Inscription Dated Culasakaraja 829 (1467 A.D.)

On the 11th day of the waning moon in the 12th lunar month, Culasakaraja 829 (corresponding to September 24, 1467 A.D.)... .

Lamphun 38

The Inscription of Wat Phra Yuen

This is the inscription of Chao Thao Song Saen Na Dharmikaraja (the ruler, named twenty thousand units of rice field), who is the son of Phraya Phayu, the grandson of Phraya Kham Fu, and the great - grandson of Phraya Mangrai. He invited Mahasumanathera from Sukhothai twice before the latter came to Lamphun, accompanied by a troop of monks on Monday in the first lunar month the year of the cock, (corresponding to December 7, 14, 21 or 28, 1369 A.D.), king Dharmikaraja went to receive him, escorted by a throng of officers, subjects, soldiers, princes, noblemen, and ministers. They carried flags, grilled rice and flowers, torches and candles. They struck xylophones, and sounded stringed instruments, gongs, drums, clarinets, cattle horn trumpets, small double - headed drums, curved trumpets, and conches, together with plate - gongs, hand drums, and tabours. The king presented him the Kutis and this dwelling - place. The throng of people from Kum Kam and Chiang Mai were filled with faith. Some of them entered the monkhood.

Mahathera saw the old standing Buddha, and planned to add three more statues. The king commanded a throng of officials to supervise the work in cooperation with Mahathera. His Lordship determined the auspicious times on Friday, January 11, 1370 A.D. The foundation for the three other Buddhas was made on February 15, 1370 A.D. He finished the work after two years. Three dedication ceremonies were held.

The day his Lordship placed the finial on the statue, the holy relic performed a miracle, shooting out a blaze of rays of six colors.

The last standing Buddha was dedicated on Thursday, April 11, 1370 A.D. The king presented a Prasada. Then he bathed the relic of the Lord in a stream of perfumed water. The relic performed a miracle, whirling back and forth in the gold bowl and emitting brilliant rays of light of different colors... .

A great metal image was erected ... in the eleventh month, on the first day of the waxing moon ... the Era passed for another year... .

Lamphun 40

The Inscription on a Gong at Wat Phra Dhatu

On Tuesday, the third day of the waxing moon in the ninth lunar month, Culasakaraja 1222, (corresponding to May 22, 1860 A.D.), Kancana Mahathera of Wat Pa Mueang Phrae, as a leader of the monks and Chao Luang Mueang Chiang Mai, as the head of laymen cast this gong at Wat Phra Singha, Chiang Mai and bring it to this Phra Dhatu in Haribhunjaya.

Lamphun 41

The Inscription on the Pedestal of a Buddha Image

On Saturday, a Kap Si day, the seventh day of the waxing moon in the first lunar month, Culasakaraja 1190, (corresponding to August 16, 1828 A.D., but the eleventh lunar month), Phra Chao Maha Haribhunjaya Rajasuriyasakti, (the king of Lamphun) casts this golden Buddha image, weighing 14,000 (16.8 kg.), in order to support the Buddhist religion and to be paid homage by men and Devatas until 5,000 years. May I attain Nirvana in the future.

Lamphun 42

The Incription on a Lantern

The inscription is inscribed on a bronze lantern. In Culasakaraja 870 (1508 A.D.), Ratnapanya as a leader, Mahasami Sri Visuddha Chao of Wat Ton Kaeo, persuades merit makers of Yang Wan to cast this lantern, weighing 58,000 (69.6 kg.), for Mahadhatu Chao to last until 5,000 years.

Lamphun 43

The Inscription of Wat Pa Yang Thiang Chaeng

On Monday, a Kap San day, the third day of the waxing moon in the tenth lunar month, Culasakaraja 919, (corresponding to June 28, 1557 A.D.). The king orders Chao Phraya Saen Luang Phing Jaya ... donates to this Arama. A list of 4 families of laymen is given. Let them give service to this Pa Yang Thiang Chaeng Arama. The future governor should not assign other duties to them. Muen Dap Ruean Sai carries the king's order and Phuak Tong Taem Khwa (sculptor) erects this inscription.

Lamphun 44

The Inscription of Thao Phaya

The inscription is too fragmentary to be translated.

Lamphun 45

The Inscription of Pa Ma Tap Tao

... to get a heavy punishment. The family of Kham Soi with one wife and three daughters are donated. Chao Saen Yi donates a family of Ai ... .

Lamphun 50 - 56

The Inscription on Bricks

Chao Phut Phat Tira.

This should be the name of the one who donated the bricks.

Lamphun 57

The Inscription in the Reign of King Me Kut

... after listening to the Jataka from Mahathera Kassapa, (the king) has a good faith and orders claftsmen to build 5 Buddha images of the size of King Mang Rai. Then, he causes a Vihara a, Cetiya and Maha Bodhi to be built. He donates 40 families of Meng (Mon), 25 houses and a piece of rice field.

On Sunday, a Rawai Set day, Culusakaraja 917 (corresponding to May 12, 1555 A.D.), during the Buddhist lent, the king donates an offering of rice, food fermented tea leaves, jugs, slippers, tooth brushes, ... to come into Yang Kanthom. Let them not be assigned to other duties.

Mae Hong Son 1

The Inscription of Wat Sri Koet

In the eighth lunar month, Culasakaraja 851 (corresponding to April 1 - 30, 1489 A.D.), Maha Sami Saddharmaraja Ratna Chao has built Maha Cetiya and Maha Vihara in Wat Sri Koet and transferred the merit to the queen mother and the king. Then, he asks for the donation of the land in which the boundary stones have been erected to delimit a consecrated area ... . For all men to workship ... an inscription is set up... .

Those who obey the order of the king in not taking away ..., let them obtain the merit...

Phan Not Ai is assigned to erect this inscription in 1490 A.D. (the eleventh day of the waxing moon in the eighth lunar month, a Kat Met day, corresponding to Monday, May 17, 1490 A.D. but a Kot Set day, where Kot Set of Lanna is called Kot Met in Keng Tung). A list of laymen to take care of Maha Cetiya, the Buddha image and the monks is given.

ภาคผนวก ข

วันเดือนปีในเอกสารโบราณ
ศักราช ศก ปี วัน เดือน ฤกษ์ และยามในจารึกล้านนา

หน้าว่าง

วันเดือนปีในเอกสารโบราณ

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

การนับปีในสมัยโบราณนอกจากจะบอกปีจุลศักราชแล้ว ยังจะบอกปีแบบขอม คือ ปีชวด (หรือฉลูไปจนถึงปีกุน) และบอกปีแบบไทย เช่น กดไจ้ เป็นต้น บางครั้งตัวเลขรางเลือนเห็นได้ไม่ชัด บางสมัยเลขคล้ายคลึงกัน เช่น ๓ คล้าย ๘ ๗ ๙ หรือ ๒ คล้ายกับ ๔ และ ๕ ๖ ๖ ๖ เราอาจใช้ปีแบบไทยสอบเทียบดูกับตัวแรกได้ ตัวอย่างเช่น ปีเต่าสี พยางค์แรก เต่า บอกว่า จ.ศ. ลงท้ายเป็นเลข ๔

ตารางที่ ๑

เลขท้ายปี/จุลศักราช	ปีหนไทย	เลขท้ายปี/จุลศักราช	ปีหนไทย
๑	กัด	๖	กาบ
๒	กด	๗	ดับ
๓	รวง, ลวง, ฮวง	๘	ระวาย, ฮวาย
๔	เต่า	๙	เมิง
๕	กา	๐	เปลิก, เปิก

ส่วนพยางค์หลังบอกนักษัตร แต่แทนที่จะใช้ ชวด ฉลู ตามแบบเขมร ไทยโบราณใช้ ไจ้ เป้า

ตารางที่ ๒

เศษ	ปีหนไทย	ปีนักษัตร	เศษ	ปีหนไทย	ปีนักษัตร
๑	ไก๊	กุน	๗	ไส้	มะเส็ง
๒	ไจ้	ชวด	๘	ซง้า	มะเมีย
๓	เปล้า, เป้า	ฉลู	๙	เม็ด	มะแม
๔	ยี	ขาล	๑๐	สัน	วอก
๕	เหม้า	เถาะ	๑๑	เร้า, เล้า, เฮ้า	ระกา
๖	สี	มะโรง	๐	เส็ด	จอ

เอาจุลศักราชตั้งหารด้วย ๑๒ ถ้าเศษ ๑ ดูตารางข้างบนเป็นปีไก๊ ถ้าเศษ ๐ เป็นปีเส็ด

จ.ศ. + ๑๑๘๑ = พ.ศ.

พ.ศ. ๒๕๓๐ = จ.ศ. ๒๕๓๐ - ๑๑๘๑ = จ.ศ. ๑๓๔๙ จุลศักราชเลขท้าย ๙ จากตารางที่ ๑ เป็นปีเมิง จ.ศ. ๑๓๔๙ หารด้วย ๑๒ ได้ผลลัพธ์ ๑๑๒ เศษ ๕ จากตารางที่ ๒ เศษ ๕ เป็นปีเหม้า รวมกัน ๒ เรื่องเป็นปีเมิงเหม้า

โคลงนิราศหริภุญชัย แต่งในปีเมิงเป้า จะตรงกับ จ.ศ. ใดได้บ้าง จากตารางที่ ๑ ปีเมิงเลขท้าย จ.ศ. เป็น ๙ จากตารางที่ ๒ ปีเป้า เศษ ๓ เมื่อหารด้วย ๑๒ ปีเป้า จึงเป็น จ.ศ. ๓, ๑๕, ๒๗, ๓๙, ... บวกด้วย ๑๒ ไปเรื่อยๆ ต้องการให้เลขท้ายเป็นปี ๙ เพราะเป็นปีเมิงเป้าจึงตรงกับ จ.ศ. ๓๙ และจะเป็นปีเมิงเป้าอีกทุกๆ รอบ ๖๐ ปี คือ จ.ศ. ๓๙, ๙๙, ๑๕๙, ..., ๘๑๙, ๘๗๙, ๙๓๙, ...ในนิราศนี้มีข้อความว่าพระแก้วมรกตอยู่ที่เชียงใหม่ซึ่งแสดงว่าอยู่ในระหว่าง จ.ศ. ๘๔๓ - ๙๑๐ ในระยะดังกล่าว มีปีเมิงเป้าเพียงปีเดียวคือ จ.ศ. ๘๗๙ หรือ พ.ศ. ๒๐๖๐ เป็นปีที่แต่งโคลงนิราศหริภุญชัย

ถ้าอ่านเลขปีจุลศักราชได้บางตัว ขาดไปเพียงตัวเดียว เช่น ขาดเลขท้าย ชื่อปีไทยก็จะกำหนด เลขท้ายได้ทันที เช่น จ.ศ. ๘๗. ปีเมิงเป้า เลขท้ายที่ขาดไปตรงกับปีเมิงคือ ๙ ดูตารางที่ ๑

ถ้าเลขตัวกลางขาดหายไป เช่น จ.ศ. ๘.. ปีเมิงเป้า เราทราบว่าปีเมิง เลขท้ายเป็น ๙ จ.ศ. ๘.๙ จากตาราง ๒ ปีเป้า คือปี จ.ศ. ที่หารด้วย ๑๒ เหลือเศษ ๓ เอา ๑๒ บวกเรื่อยๆ ไป จนกระทั่ง เลขท้ายเป็น ๙ คือ ๓, ๑๕, ๒๗, ๓๙ ตกลงเมิงเป้าตรงกับ จ.ศ. ๘๓๙ และรอบ

ต่อๆ ไป เอา ๖๐ บวกเรื่อยไป จนกว่าเลขหลักร้อยจะเป็น ๘ เห็นได้ว่า ๘๔๐ เท่ากับ ๖๐ บวกกัน ๒๔ ครั้ง นักคำนวณจะเอา ๘๔๐ บวก ๓๙ เป็น จ.ศ. ๘๗๙ (แทนที่จะต้องบวกด้วย ๖๐ ไปถึง ๒๔ ครั้ง) ลองบวกลบ ด้วย ๖๐ ดูจะเห็นว่า จ.ศ. ๙๓๙ และ จ.ศ. ๘๑๙ เป็นปีเมิงเป้าเช่นกัน กรณี จ.ศ. ๘.. เมิงเป้าจึงอาจเป็น จ.ศ. ๘๑๙ หรือ ๘๗๙ ก็ได้

ในทำนองเดียวกัน ถ้าเลขตัวหน้าขาดไป เหลือแต่ จ.ศ. .๗๙ ปีเมิงเป้า เราเริ่มด้วยปีเมิง เลขท้ายเป็น ๙ ปีเป้า จ.ศ. หารด้วย ๑๒ เหลือเศษ ๓ บวกด้วย ๓๖ (หรือ ๑๒ × ๓) เป็น ๓๙ จะต้องบวก ๖๐ หลายๆ ครั้ง จนได้เลขท้าย ๗๙ นักคำนวณจะเอา ๒๔๐ มาบวก ๓๙ เป็น จ.ศ. ๒๗๙ ต่อจากนี้จะให้เลขท้ายเป็น ๗๙ และเป็นปีเมิงเป้าจะต้องบวกด้วย ๓๐๐ (คือ ๖๐ บวกกัน ๕ ครั้ง) เรื่อยไป ได้เป็น จ.ศ. ๒๗๙, ๕๗๙, ๘๗๙ เพียง ๓ ปีเท่านั้น เพราะตัวเลขที่หายไปมีช่องว่างให้บรรจุได้เพียงหลักเดียว เมื่อทราบว่าเลขที่ขาดไป จะต้องเป็น ๒, ๕ หรือ ๘ แล้วอาจจะช่วยให้มองเห็นตัวเลขที่ขาดไปชัดขึ้นมาทันทีก็เป็นได้

เดือนทางจันทรคติของล้านนา โดยปกติเร็วกว่าเดือนทางภาคกลางไป ๒ เดือน เช่น เดือนวิสาขะภาคกลางเป็นเดือน ๖ ล้านนาเรียกว่าเดือน ๘ แต่ในบางปี เดือนอาจต่างกันเพียงเดือนเดียวก็ได้ เพราะสาเหตุที่ล้านนาเพิ่มเดือนสิบหลังก่อน ส่วนภาคกลางมาเพิ่มเดือนแปดหลังในปีถัดไป

ตารางที่ ๓

ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ตรงกับเดือน
เดือน ๕	๗	จิตร
๖	๘	วิสาข
๗	๙	เชษฐ
๘	๑๐	อาสาฬห
๙	๑๑	ศราวณ
๑๐	๑๒	ภัทรบท
๑๑	เจี๋ยง	อัศวยุช
๑๒	๒	กัตติก
๑	๓	มิคสิร

ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ตรงกับเดือน
๒	๔	บุษย
๓	๕	มาฆ
๔	๖	ผลคุน

เดือนทางสุริยคติ เรียกชื่อตามกลุ่มดาวที่ชาวโลกเห็นว่าพระอาทิตย์ผ่านไป เช่น พระอาทิตย์ผ่านกลุ่มดาวเมษ เรียกว่าเดือนเมษายน ในดวงชาตา จะเรียกชื่อราศีต่างๆ ดังนี้

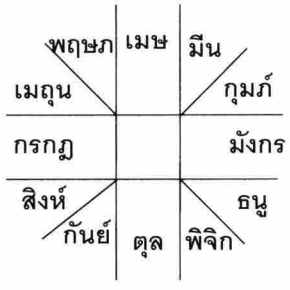

ในดวงชาตา เลข ๑ แทนพระอาทิตย์ ๒ แทนพระจันทร์ ๓ แทนพระอังคาร ๔ แทนพระพุธ ๕ แทนพระพฤหัสบดี ๖ แทนพระศุกร์ ๗ แทนพระเสาร์ ๘ แทนราหู ๙ แทนพระเกตุ ๐ แทนมฤตยู และ ล แทนลัคนา ซึ่งมองดูคล้ายเลข ๙ จึงมีผู้อ่านลัคนาเป็นพระเกตุไป แม้แต่ในไตรภูมิพระร่วงก็คัดมาผิดเช่นกัน

ในปัจจุบัน ๑ (พระอาทิตย์) จะเข้ามาในราศีเมษประมาณ ๑๓ เมษายน ซึ่งจะเป็นเดือน ๕ ในภาคกลาง แต่บางปีเป็นเดือน ๖ ก็ได้ ๑ จะอยู่ในราศีพฤษภ ในเดือน ๖ หรือ ๗ และไล่ไปตามลำดับ

ถ้าไม่เห็นเลข ๑ จะอนุมานได้จากเลข ๔ ได้ว่า เลข ๔ และ ๑ จะอยู่ไกลกันได้ไม่เกิน ๑ ช่อง (หรือ ๑ ราศี) เช่นถ้า ๔ อยู่ที่ราศีพฤษภ ๑ จะต้องอยู่ในราศีเมษ, พฤษภ หรือเมถุน เท่านั้น ในทำนองเดียวกัน ๖ จะอยู่ห่างจาก ๑ ได้ไม่เกิน ๒ ราศี เช่น ถ้า ๖ อยู่ราศีพฤษภ ๑ จะอยู่ในราศีมีน เมษ พฤษภ เมถุน หรือกรกฎ เท่านั้น อนึ่ง ๒ จะอยู่ห่างจาก ๖ ได้ไม่เกิน ๒ ราศี

เมื่อทราบที่อยู่ของ ๑ แล้ว อาจคำนวณตำแหน่งของ ๒ (พระจันทร์) ได้คร่าวๆ โดยคำนวณจากวันขึ้นแรม คือนับขึ้น ๑ ค่ำ เป็นดิถี ๑ นับ ๒ ค่ำ เป็นดิถี ๒ และขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นดิถี ๑๕ แรม ๑ ค่ำเป็นดิถี ๑๖ แรม ๗ ค่ำ บวก ๑๕ เป็นดิถี ๒๒ ดาว ๑ และ ๒ อยู่ด้วยกัน

ในวันเดือนดับ (แรมสิบห้าค่ำ) แล้ว ๒ จะเดินออกหน้า ๑ ไปได้ ๑๒ ราศีในเวลา ๓๐ วัน ถ้าขึ้น ๖ ค่ำ หรือดิถี ๖ คิดตามบัญญัติไตรยางค์ได้ ๑๒ หารด้วย ๓๐ คูณด้วย ๖ = ๒ มีเศษไม่ถึงครึ่งปัดทิ้ง สมมติว่า ๑ อยู่ที่ราศีพฤษภ นับออกหน้าไป ๒ ราศี คือ หนึ่งที่เมถุน สองที่กรกฎ ฉะนั้น ๒ ควรจะอยู่ที่กรกฎ หากจะผิดก็ไม่เกินราศีเดียว

ถ้ารู้ตำแหน่งของ ๑ และ ๒ ก็อาจคำนวณกลับมาเป็นประมาณ ขึ้น แรม กี่ค่ำ เดือนใดก็ได้

ชื่อเดือนทางจันทรคติ ได้มาจากฤกษ์ที่พระจันทร์เพ็ญ เช่น ถ้าพระจันทร์เพ็ญในฤกษ์วิสาขะ ก็เป็นเดือนวิสาขะ แต่ในเดือนหนึ่งๆ นั้น ชาวโลกจะเห็นพระจันทร์ไปอยู่กับฤกษ์ทั้ง ๒๗ ฤกษ์ ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ ๔

ฤกษ์ที่	ชื่อ	ฤกษ์ที่	ชื่อ
๑	อัศวินี (อัศวยุช)	๑๕	สวาติ
๒	ภรณี	๑๖	วิศาขา
๓	กฤติกา	๑๗	อนุราธา
๔	โรหิณี	๑๘	เชษฐา
๕	มฤคศิระ	๑๙	มูลา
๖	อารทรา	๒๐	บุรพาษาฒ
๗	ปุนัพสุ	๒๑	อุตราษาฒ
๘	บุษยะ	๒๒	ศรวณะ
๙	อาศเลษา	๒๓	ธนิษฐา
๑๐	มฆา	๒๔	ศตภิษัช
๑๑	บุรพผลคุนี	๒๕	บุรพภัทรบท
๑๒	อุตรผลคุนี	๒๖	อุตรภัทรบท
๑๓	หัสตะ	๒๗	เรวดี
๑๔	จิตรา		

ดูรายละเอียดเพิ่มจากคำ “นักษัตร” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ศักราช ศก ปี วัน เดือน ฤกษ์ และยามในจารึกล้านนา

รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษม เรียบเรียง
ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ตรวจแก้

ตามธรรมเนียมของการเขียนจารึกในล้านนานั้น มักจะขึ้นต้นจารึกด้วยการบอกวัน เดือน ปี ฤกษ์ ยามซึ่งโดยมากจะขึ้นต้นด้วยวงดวงชาตาของสิ่งที่ก่อสร้างตามที่ระบุในจารึก ๑ ดวง แต่ก็มีจารึกบางหลักที่มีวงดวงมากกว่า ๑ ดวง เช่นในจารึก ลป ๒. (จารึกหลักที่ ๗๐ ศิลาจารึกที่วัดพระธาตุลำปางหลวง)[๑] มีดวงของเจดีย์ ดวงวิหารและดวงพระพุทธรูป เรียงกัน ๓ ดวงในจารึกด้านแรก ทั้งนี้ไม่นับจารึกที่เป็นดวงเมืองโดยเฉพาะที่มักจะมีวงดวงเป็นจำนวนมาก อย่างเช่นจารึกที่ประตูเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น ต่อจากวงดวงก็จะเป็นการเริ่มต้นข้อความด้วยการบอกปี เดือน วัน เวลา ของการจารึกซึ่งประกอบด้วย การบอกศักราชที่ส่วนใหญ่จะเป็นจุลศักราชด้วยตัวเลข ชื่อปีนักษัตร (ในจารึกเรียกปีขอม) ปีหนไทย (ชื่อปีแบบไทยโบราณ) ชื่อเดือน ชื่อวันข้างขึ้นหรือวันข้างแรม ชื่อวันแบบสัปตวารซึ่งมีทั้งที่บอกชื่อวันด้วยตัวอักษรเช่น "วันพุธ" และใช้ตัวเลขแทนชื่อวันเช่น "วัน ๔" (ในจารึกเรียกวันเม็ง) ชื่อวันแบบไทยโบราณ จากนั้นก็เป็นชื่อฤกษ์ ยาม ติตถี (ดิถี) และนาที ซึ่งถ้ามีการจารึกครบตามที่กล่าวมานี้ก็จะมีความยาวประมาณ ๓ - ๑๒ บรรทัดตามขนาดของลายมือ และความกว้างของจารึก แต่โดยมากมักจะบอกแต่เลขศักราช ปี เดือน และวัน มิได้บอกวันเวลาครบถ้วนตามที่กล่าวมาข้างต้น ดังตัวอย่างการขึ้นต้นจารึกต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ คำขึ้นต้นจารึก ลป. ๑ จารึกเจ้าหมื่นคำเพชร
อักษรฝักขาม ภาษาไทย ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ - ๓

"ศักราชได้ ๘๓๘ ตัว ในปีรวายสัน เดินยี่ แรม ๓ ค่ำ วันพุธ ไทยเปลิกสง้า ได้ริกชื่อปุนัพสุ..."[๒]

คำแปล จุลศักราช ๘๓๘ ปีระวายสัน วันพุธ วันเปลิกสง้า เดือนยี่ ของภาคเหนือหรือเดือนอ้ายของภาคกลาง แรม ๓ ค่ำ (ตรงกับวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๐๑๙) ฤกษ์ (ที่ ๗) ชื่อปุนัพสุ (ดาวสำเภาทอง)

คำอธิบายศัพท์

คำศัพท์	**ความหมาย**
ศักราชได้ ๘๓๘ ตัว	เป็นจุลศักราชตรงกับปีพุทธศักราช ๒๐๑๙
ตัว	เป็นคำลักษณนามของศักราช เท่ากับคำว่า ปี
ปีระวายสัน	ชื่อปีไทยโบราณ "ระวาย" เป็นชื่อของแม่ปีตรงกับศกหรือปีจุลศักราชที่ลงท้ายด้วยเลข ๘ "สัน" เป็นชื่อของลูกปี ตรงกับปีวอก ตามปีนักษัตร
เดินยี่	เดือนยี่ เดือนที่ ๒ ของภาคเหนือตรงกับเดือนสิบสองหรือเดือนอ้ายของภาคกลาง (ประมาณเดือนพฤศจิกายน - เดือนธันวาคม)
แรม ๓ ค่ำ	วันข้างแรม ๓ ค่ำ
วันพุธ	ชื่อวันลำดับที่ ๔ ในสัปตวาร
ไทยเปลิกสง้า	ชื่อวันแบบไทยโบราณ "วันเปลิกสง้า" ในจารึกหลักนี้เป็นวันพุธ
ได้ริก ชื่อปุนัพสุ	ตรงกับหมู่ฤกษ์ที่ ๗ ชื่อปุนัพสุ (ดาวสำเภาทอง) มี ๓ ดวง

ตัวอย่างที่ ๒ คำขึ้นต้นจารึก นน. ๑๖ จารึกเจ้าอัตถวรปัญโญเสริมยอดพระธาตุแช่แห้ง อักษรธรรมล้านนา ภาษาไทย ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ - ๑๒ (ดูภาพประกอบ)

"ศรีศรีสิทธิวิวิทธวิมลมงคลพหลสวัสดี อภิวาทนบพระบาทรัตนตรัย โอกาสจุลศักราชได้ ๑๑๕๑ ตัว ในระกาสนำ กัมโพชคามตามขอมพิสัย เสด็จเข้ามาในเหมันตฤดู มิคสิรมาสศุกลปักษ์ ปุณมี พุธกวารไถง ไทยภาษาว่าปีกัดเร้า เดือน ๓ เพ็ง เม็งวัน ๔ ไทยเปิกสี ติถี ๑๕ นาที ๗ จันทรจรณยุคติ เสด็จเข้าเทียมนักษัตรฤกษ์ ตัวถ้วน ๕ ชื่อ มิคสิรเทวดา นาที ๑๓ ใน

วิสัพภราศี อดีตวรศาสนาอันคลาล่วงแล้วได้ ๒๓๓๒ พระวัสสา ปลาย ๘ เดือน ปลาย ๑๕ วัน ทั้งวันนี้ อนาคตวรพุทธศาสนาอันยังจักมาภายหน้ายัง ๒๖๖๗ พระวัสสา ปลาย ๓ เดือน ปลาย ๑๕ วันทั้งวันพรูก..."[๓]

คำแปล ความเป็นสิริมงคลความสำเร็จนานาประการ ความสะอาดบริสุทธิ์ ความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งใหญ่ (ขอ)กราบไหว้พระรัตนตรัย จุลศักราช ๑๑๕๑ ในปีระกาตามแบบขอม (พระจันทร์) เสด็จเข้ามาในฤดูหนาว เดือนธันวาคม ปักษ์ที่เป็นข้างขึ้น วันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ วันพุธ ไทยว่าปีกัดเร้า เดือน ๓ เพ็ญ (แบบ)เม็งวัน ๔ ไทย(วัน)เปิกสี ติถี (วันข้างขึ้น) ๑๕ ในนาทีที่ ๗ พระจันทร์โคจรไปสิ้นสุดที่ดาวฤกษ์หมู่ที่ ๕ ชื่อมิคสิร (ดาวหัวเนื้อ) ในนาทีที่ ๑๓ ในพฤษภราศี อดีตพุทธศาสนาผ่านไปแล้ว ๒๓๓๒ ปี ๘ เดือน ๑๕ วัน ถึงวันนี้ อนาคตพุทธศาสนายังเหลืออีก ๒๖๖๗ ปี ๓ เดือน ๑๕ วัน รวมทั้งวันพรุ่งนี้

คำอธิบายศัพท์

คำศัพท์	**ความหมาย**
ศรี	สิริมงคล ความรุ่งเรือง ความสว่างสุกใส ความงาม ความเจริญ
สิทธิ	อำนาจอันชอบธรรม ความสำเร็จ
วิวิทธ	วิวิธ = ต่างๆ กัน
วิมล	ปราศจากมลทิน ไม่มีตำหนิ ใส สะอาด บริสุทธิ์
มงคล	เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ
พหล	มาก ใหญ่ หนา ทึบ
สวัสดี	ความดี ความงาม ความเจริญรุ่งเรือง
อภิวาท	การกราบไหว้
นบ	ไหว้ นอบน้อม
จุลศักราชได้ ๑๑๕๑ ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๓๒ ปี
ระกา	ปีนักษัตรลำดับที่ ๑๐ มีไก่เป็นสัญลักษณ์
สนำ	ฉนำ ปี
เหมันตฤดู	ฤดูหนาว
มิคสิรมาส	เดือนมิคศิร คือเดือนธันวาคม หรือเดือน ๓ ของทางล้านนา (เดือนอ้ายของภาคกลาง)

ศุกลปักษ์	ปักษ์ สว่าง หรือครึ่งเดือนที่เป็นข้างขึ้น
ปุณมี	วันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ บุรณมี บูรณมี ก็เรียก
พุธกวาร	วันพุธ
ไถง	วัน
ไทยภาษา	แบบไทย
ปีกัดเร้า	ชื่อปีแบบไทยโบราณ “กัด” เป็นชื่อของแม่ปีตรงกับศกหรือปีจุลศักราชที่ลงท้ายด้วยเลข ๑ “เร้า” เป็นชื่อลูกปีตรงกับปีระกาตามปีนักษัตร
เดือน ๓	เดือน ๓ ทางจันทรคติแบบล้านนา ตรงกับเดือนอ้ายภาคกลาง คือประมาณเดือนธันวาคม
เพ็ง	วันเพ็ญ
เม็ง	ชื่อชนชาติมอญ
วัน ๔	วันพุธ
ไทยเปิกสี	ไทยวันเปลิกสี เป็นชื่อวันไทยโบราณ
ติถี ๑๕	วันข้างขึ้นหรือข้างแรม ในที่นี้เป็นวันข้างขึ้น ๑๕ ค่ำ
เดือน ๓ เพ็งเม็งวัน ๔ ติถี ๑๕ จุลศักราช ๑๑๕๑	ตรงกับวันพุธ เดือนอ้ายภาคกลาง ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๓๒
จันทรจรณยุคติ	พระจันทร์โคจรไปสิ้นสุด
นักษัตรฤกษ์ตัวถ้วน ๕ ชื่อมิคสิรเทวดา	ดาวฤกษ์หมู่ที่ ๕ ชื่อมิคสิร หรือมฤคศิระ (ดาวหัวเนื้อ) มี ๓ ดวง (อาครหายณี ก็ว่า)
วิสัมภราศี	พฤษภราศี ราศีดาวรูปโค
คลา	เดิน เคลื่อน คล้อย
ล่วง	ผ่านข้ามจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่ง
ปลาย	เศษ เหลือ อีก
วันพรูก	วันพรุ่งนี้ วันรุ่งขึ้น

จากตัวอย่างข้อความขึ้นต้นจารึกที่ได้แสดงมานี้คงจะทำให้เห็นแล้วว่าความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศักราช ชื่อและการนับปีและวันแบบหนไทย ชื่อเดือน ตลอดจนฤกษ์และยามต่างๆ ของไทยโบราณนั้น มีความสำคัญและจำเป็นต่อการศึกษา การถ่ายถอดข้อความและการอธิบายความในจารึกล้านนาไม่น้อยกว่าความรู้ด้านอื่นๆ

๑. ศักราช

ศักราชที่ใช้ในจารึกล้านนามี ๓ แบบคือ จุลศักราช พุทธศักราช และมหาศักราช ศักราชที่พบใช้มากที่สุดคือจุลศักราช ชื่อจุลศักราชแปลว่า ศักราชน้อยและมีประวัติว่าเป็นศักราชที่พระสังฆราชชาวพม่าชื่อบุพโสรหัน (บุพพะโสระหัน) เป็นผู้ตั้งขึ้นเมื่อปีกุน พุทธศักราช ๑๑๘๑ ปี อันเป็นปีที่ท่านได้ชิงราชสมบัติและได้เป็นกษัตริย์พุกามลำดับที่ ๑๙ จุลศักราชตั้งขึ้นภายหลังมหาศักราชซึ่งพระเจ้าสาลิเวหนะเป็นผู้ตั้งขึ้น ๕๖๐ ปี[๔] ศักราชที่พบใช้รองลงมาคือพุทธศักราช ส่วนศักราชที่ใช้น้อยที่สุดคือมหาศักราช

โดยมากแล้วพบว่าการใช้ศักราชในจารึกนั้นถ้าใช้แบบจุลศักราชก็มักจะใช้เพียงแบบเดียว แต่ถ้าเป็นพุทธศักราชหรือมหาศักราชนั้นมักใช้คู่กับจุลศักราช เช่น ในจารึก ลป. ๗ จารึกดอยจำ[๕] ใช้มหาศักราชควบคู่กับจุลศักราช ข้อความที่บอกศักราชมักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า **"ศักราช"** ต่อด้วย **"ตัวเลข"** (มักจะเป็นแบบตัวเลขธรรม) และลงท้ายด้วยคำว่า **"ตัว"** เช่น **"ศักราชได้ ๘๓๘ ตัว"** (ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๑๙) หรือ **"มหาศักราชได้ ๑๔๒๔ ตัว จุลศักราช ๘๖๔ ตัว"** (ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๔๕) เป็นต้น

๒. การนับปีและชื่อปีไทยโบราณ (ชื่อปีหนไทย)

การนับปีไทยโบราณมี ๒ วิธี คือการนับตามเกณฑ์จุลจักรซึ่งเป็นการนับ ๑๒ ปีเป็น ๑ รอบ วิธีนี้เป็นการนับที่ถือเกณฑ์ ๑๒ นักษัตรเป็นหลัก คือนับตั้งแต่ปีชวดไปจนถึงปีกุน เมื่อครบ ๑๒ ปี แล้วก็กลับมานับปีชวดจนถึงปีกุนอีก นับวนอย่างนี้เรื่อยไป ส่วนอีกวิธีหนึ่งเป็นการนับตามเกณฑ์มหาจักรหรือพฤหัสบดีจักรที่นับ ๖๐ ปี เป็น ๑ รอบ ซึ่งเป็นวิธีนับโดยถือเกณฑ์ ๕ รอบปีนักษัตรควบคู่กับศกเป็นหลัก โดยเริ่มนับตั้งแต่ปีชวดเอกศกไทยเดิมไปจนถึงปีกุนสัมฤทธิศกไทยเดิมเมื่อครบ ๖๐ ปี แล้วก็เริ่มนับวนรอบใหม่อย่างนี้เรื่อยไป[๖] การนับวิธีที่ ๒ นี้จะได้ชื่อปีไทยโบราณที่ประกอบด้วยชื่อศก ๑๐ ชื่อ และชื่อปีนักษัตรแบบหนไทย ๑๒ ชื่อ ซึ่งทางล้านนาเรียกชื่อศกว่า **"แม่ปี"** เรียกชื่อปีนักษัตรว่า **"ลูกปี"**[๗] การเรียกชื่อปีจะขึ้นต้นด้วยชื่อศกแล้วตามด้วยชื่อปี รายละเอียดของชื่อศกและชื่อปีไทยโบราณมีดังนี้

๒.๑ ชื่อศกไทยโบราณมี ๑๐ ชื่อ และเป็นชื่อที่บอกเลขตัวท้ายของจุลศักราช ดังนี้

ชื่อศกไทยโบราณ	**ชื่อศกตามจุลศักราช**	
กาบ	ฉศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๖)
ฮับ, ดับ	สัปตศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๗)
ฮวาย, รวาย, ระวาย	อัฏฐศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๘)
เมิง	นพศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๙)
เปิก, เปลิก	สัมฤทธิศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๐)
กัด	เอกศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๑)
กด	โทศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๒)
ฮวง, รวง, ลวง, ฮ้วง	ตรีศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๓)
เต่า	จัตวาศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๔)
กา, ก่า	เบญจศก	(ศกที่ลงท้ายด้วยเลข ๕)

๒.๒ ชื่อปีนักษัตรหนไทย มี ๑๒ ชื่อดังนี้

ชื่อปีนักษัตรหนไทย	**ตรงกับปีนักษัตร**	**สัตว์ที่เป็นเครื่องหมาย**
ไจ้	ชวด	หนู
เป้า, เปล้า	ฉลู	วัว
ยี่, ยี	ขาล	เสือ
เหม้า, เม้า	เถาะ	กระต่าย
สี	มะโรง	งูใหญ่
ไส้, ไส	มะเส็ง	งูเล็ก
ซ้า, สง้า	มะเมีย	ม้า
เม็ด, มด	มะแม	แพะ
สัน	วอก	ลิง
เล้า, เร้า, เฮ้า	ระกา	ไก่
เส็ด	จอ	หมา
ไก๊, ไค้	กุน	หมู

ชื่อศกและชื่อปีตามที่อธิบายมาข้างต้นนี้ คนไทยโบราณได้นำมาใส่ในตารางเพื่อให้เกิดความสะดวกและความถูกต้องในการนับปีในแต่ละรอบได้ดังนี้

ตารางแสดงเกณฑ์นับปีและศกไทยโบราณ เทียบกับจุลศักราช
กำหนด ๖๐ ปี เป็น ๑ รอบ

กาบ	ดับ	รวาย	เมิง	เปิก	กัด	กด	รวง	เต่า	กา	ชื่อศก
๖	๗	๘	๙	๐	๑	๒	๓	๔	๕	เลขท้ายจุลศักราช
ไจ้	เป้า	ยี	เหม้า	สี	ไส้	สง้า	เม็ด	สัน	เร้า	ชื่อปี
เส็ด	ไค้	ไจ้	เป้า	ยี	เหม้า	สี	ไส้	สง้า	เม็ด	ชื่อปี
สัน	เร้า	เส็ด	ไค้	ไจ้	เป้า	ยี	เหม้า	สี	ไส้	ชื่อปี
สง้า	เม็ด	สัน	เร้า	เส็ด	ไค้	ไจ้	เป้า	ยี	เหม้า	ชื่อปี
สี	ไส้	สง้า	เม็ด	สัน	เร้า	เส็ด	ไค้	ไจ้	เป้า	ชื่อปี
ยี	เหม้า	สี	ไส้	สง้า	เม็ด	สัน	เร้า	เส็ด	ไค้	ชื่อปี

การอ่านตารางศกและปีไทยโบราณ

การอ่านตารางตามแนวนอน

การอ่านตารางเพื่อให้ได้ชื่อปีไทยโบราณนั้นมีหลักอยู่ว่าจะต้องอ่านชื่อศกในบรรทัดแรกควบกับชื่อปีซึ่งมีทั้งหมด ๖ บรรทัด บรรทัดละ ๑๐ ช่องรวมเป็น ๖๐ ช่อง ทั้งนี้จะต้องเริ่มอ่านชื่อศกในบรรทัดที่ ๑ ควบกับชื่อปีในบรรทัดที่ ๓ คืออ่านชื่อศกช่องที่ ๑ ควบกับชื่อปีในช่องที่ ๑ แล้วอ่านต่อไปเป็นคู่ๆ ตามลำดับตั้งแต่ช่องแรกทางด้านซ้ายไปทางขวาทีละช่อง จนครบ ๑๐ ช่องแล้ว ก็กลับมาอ่านชื่อศกในบรรทัดแรกควบกับชื่อปีในบรรทัดถัดไปเรียงตามลำดับแต่ละช่องเช่นเดียวกัน เมื่ออ่านแบบนี้จนครบชื่อปีทั้ง ๖๐ ช่อง ก็จะได้ชื่อปีหนไทยในรอบ ๖๐ ปี ตามลำดับดังนี้

ช่องที่	ชื่อศกและชื่อปี	ช่องที่	ชื่อศกและชื่อปี
๑	กาบไจ้	๒	ดับเป้า
๓	รวายยี	๔	เมิงเหม้า
๕	เปิกสี	๖	กัดไส้
๗	กดสง้า	๘	รวงเม็ด
๙	เต่าสัน	๑๐	กาเร้า
๑๑	กาบเส็ด	๑๒	ดับใค้
๑๓	รวายไจ้	๑๔	เมิงเป้า
๑๕	เปิกยี	๑๖	กัดเหม้า
๑๗	กดสี	๑๘	รวงไส้
๑๙	เต่าสง้า	๒๐	กาเม็ด
๒๑	กาบสัน	๒๒	ดับเร้า
๒๓	รวายเส็ด	๒๔	เมิงใค้
๒๕	เปิกไจ้	๒๖	กัดเป้า
๒๗	กดยี	๒๘	รวงเหม้า
๒๙	เต่าสี	๓๐	กาไส้
๓๑	กาบสง้า	๓๒	ดับเม็ด
๓๓	รวายสัน	๓๔	เมิงเร้า
๓๕	เปิกเส็ด	๓๖	กัดใค้
๓๗	กดไจ้	๓๘	รวงเป้า
๓๙	เต่ายี	๔๐	กาเหม้า
๔๑	กาบสี	๔๒	ดับไส้
๔๓	รวายสง้า	๔๔	เมิงเม็ด
๔๕	เปิกสัน	๔๖	กัดเร้า
๔๗	กดเส็ด	๔๘	รวงใค้
๔๙	เต่าไจ้	๕๐	กาเป้า
๕๑	กาบยี	๕๒	ดับเหม้า
๕๓	รวายสี	๕๔	เมิงไส้
๕๕	เปิกสง้า	๕๖	กัดเม็ด
๕๗	กดสัน	๕๘	รวงเร้า
๕๙	เต่าเส็ด	๖๐	กาใค้

การอ่านตารางตามแนวตั้ง

การอ่านตารางตามแนวตั้งทีละแถวซึ่งจะขึ้นต้นด้วยศกเดียวกันจะทำให้ทราบว่าแต่ละศกนั้นจะตามด้วยปีใดได้บ้างในจำนวน ๖ ปี เช่น ศกหรือปีจุลศักราชที่ลงท้ายด้วยเลข ๖ หรือ ฉศก คือ "กาบ" นั้น จะต่อด้วยชื่อปี ไจ้ เส็ด สัน สง้า สี และยี ตามลำดับเท่านั้น อย่างนี้เป็นต้น

แถวที่ ๑	**แถวที่ ๒**	**แถวที่ ๓**	**แถวที่ ๔**	**แถวที่ ๕**
กาบไจ้	ดับเป้า	รวายยี	เมิงเหม้า	เปิกสี
กาบเส็ด	ดับใค้	รวายไจ้	เมิงเป้า	เปิกยี
กาบสัน	ดับเร้า	รวายเส็ด	เมิงใค้	เปิกไจ้
กาบสง้า	ดับเม็ด	รวายสัน	เมิงเร้า	เปิกเส็ด
กาบสี	ดับไส้	รวายสง้า	เมิงเม็ด	เปิกสัน
กาบยี	ดับเหม้า	รวายสี	เมิงไส้	เปิกสง้า
(กาบ = ๖)	(ดับ = ๗)	(รวาย = ๘)	(เมิง = ๙)	(เปิก = ๐)
แถวที่ ๖	**แถวที่ ๗**	**แถวที่ ๘**	**แถวที่ ๙**	**แถวที่ ๑๐**
กัดไส้	กดสง้า	รวงเม็ด	เต่าสัน	กาเร้า
กัดเหม้า	กดสี	รวงไส้	เต่าสง้า	กาเม็ด
กัดเป้า	กดยี	รวงเหม้า	เต่าสี	กาไส้
กัดใค้	กดไจ้	รวงเป้า	เต่ายี	กาเหม้า
กัดเร้า	กดเส็ด	รวงใค้	เต่าไจ้	กาเป้า
กัดเม็ด	กดสัน	รวงเร้า	เต่าเส็ด	กาใค้
(กัด = ๑)	(กด = ๒)	(รวง = ๓)	(เต่า = ๔)	(กา = ๕)

การอ่านตารางตามชื่อปีไทยโบราณ

การอ่านเลือกอ่านตารางเฉพาะที่ลงท้ายด้วยชื่อปีเดียวกันตามแนวนอนจากซ้ายไปขวานั้น จะทำให้ทราบว่าปีไทยโบราณแต่ละปีนั้นจะเป็นศกใดหรือจุลศักราชที่ลงท้ายด้วยเลขใด ในจำนวน ๕ เลข ตามลำดับ เช่น "ปีไจ้" จะอยู่กับ "ศก" ต่อไปนี้ตามลำดับเท่านั้น คือ กาบ (๖) รวาย (๘) เปิก (๐) กด (๒) และเต่า (๔) อย่างนี้เป็นต้น ศกปีที่ลงท้ายด้วยปีเดียวกันมีดังนี้

ชื่อปีที่ลงท้าย		ชื่อศกกับชื่อปีไทยโบราณ				
ไจ้	(ปีชวด)	กาบไจ้	รวายไจ้	เปิกไจ้	กดไจ้	เต่าไจ้
เป้า	(ปีฉลู)	ดับเป้า	เมิงเป้า	กัดเป้า	รวงเป้า	กาเป้า
ยี	(ปีขาล)	รวายยี	เปิกยี	กดยี	เต่ายี	กาบยี
เหม้า	(ปีเถาะ)	เมิงเหม้า	กัดเหม้า	รวงเหม้า	กาเหม้า	ดับเหม้า
สี	(ปีมะโรง)	เปิกสี	กดสี	เต่าสี	กาบสี	รวายสี
ไส้	(ปีมะเส็ง)	กัดไส้	รวงไส้	กาไส้	ดับไส้	เมิงไส้
สง้า	(ปีมะเมีย)	กดสง้า	เต่าสง้า	กาบสง้า	รวายสง้า	เปิกสง้า
เม็ด	(ปีมะแม)	รวงเม็ด	กาเม็ด	ดับเม็ด	เมิงเม็ด	กัดเม็ด
สัน	(ปีวอก)	เต่าสัน	กาบสัน	รวายสัน	เปิกสัน	กดสัน
เร้า	(ปีระกา)	กาเร้า	ดับเร้า	เมิงเร้า	กัดเร้า	รวงเร้า
เส็ด	(ปีจอ)	กาบเส็ด	รวายเส็ด	เปิกเส็ด	กดเส็ด	เต่าเส็ด
ไค้	(ปีกุน)	ดับไค้	เมิงไค้	กัดไค้	รวงไค้	กาไค้

ตารางเทียบจุลศักราชกับปีหนไทย

นอกจากนี้แล้วยังมีตารางเทียบจุลศักราชกับปีหนไทยเพื่อช่วยให้ทราบได้อย่างรวดเร็วว่าจุลศักราชใดจะตรงกับปีหนไทยปีใดจำนวน ๓ ตาราง ตารางละ ๑๐๐ ปี ดังต่อไปนี้

ตารางเทียบจุลศักราชกับปีหนไทย ๑

ปีจุลศักราช ๐๐๐, ๓๐๐, ๖๐๐, ๙๐๐, ๑๒๐๐, ๑๕๐๐ + เศษ

เศษ ๐๐ เปิกเส็ด	เศษ ๐๑ กัดไค้	เศษ ๐๒ กดไจ้	เศษ ๐๓ รวงเป้า	เศษ ๐๔ เต่ายี	เศษ ๐๕ กาเหม้า	เศษ ๐๖ กาบสี	เศษ ๐๗ ดับไส้	เศษ ๐๘ รวายสง้า	เศษ ๐๙ เมิงเม็ด
เศษ ๑๐ เปิกสัน	เศษ ๑๑ กัดเร้า	เศษ ๑๒ กดเส็ด	เศษ ๑๓ รวงไค้	เศษ ๑๔ เต่าไจ้	เศษ ๑๕ กาเป้า	เศษ ๑๖ กาบยี	เศษ ๑๗ ดับเหม้า	เศษ ๑๘ รวายสี	เศษ ๑๙ เมิงไส้
เศษ ๒๐ เปิกสง้า	เศษ ๒๑ กัดเม็ด	เศษ ๒๒ กดสัน	เศษ ๒๓ รวงเร้า	เศษ ๒๔ เต่าเส็ด	เศษ ๒๕ กาไค้	เศษ ๒๖ กาบไจ้	เศษ ๒๗ ดับเป้า	เศษ ๒๘ รวายยี	เศษ ๒๙ เมิงเหม้า
เศษ ๓๐ เปิกสี	เศษ ๓๑ กัดไส้	เศษ ๓๒ กดสง้า	เศษ ๓๓ รวงเม็ด	เศษ ๓๔ เต่าสัน	เศษ ๓๕ กาเร้า	เศษ ๓๖ กาบเส็ด	เศษ ๓๗ ดับไค้	เศษ ๓๘ รวายไจ้	เศษ ๓๙ เมิงเป้า
เศษ ๔๐ เปิกยี	เศษ ๔๑ กัดเหม้า	เศษ ๔๒ กดสี	เศษ ๔๓ รวงไส้	เศษ ๔๔ เต่าสง้า	เศษ ๔๕ กาเม็ด	เศษ ๔๖ กาบสัน	เศษ ๔๗ ดับเร้า	เศษ ๔๘ รวายเส็ด	เศษ ๔๙ เมิงไค้
เศษ ๕๐ เปิกไจ้	เศษ ๕๑ กัดเป้า	เศษ ๕๒ กดยี	เศษ ๕๓ รวงเหม้า	เศษ ๕๔ เต่าสี	เศษ ๕๕ กาไส้	เศษ ๕๖ กาบสง้า	เศษ ๕๗ ดับเม็ด	เศษ ๕๘ รวายสัน	เศษ ๕๙ เมิงเร้า
เศษ ๖๐ เปิกเส็ด	เศษ ๖๑ กัดไค้	เศษ ๖๒ กดไจ้	เศษ ๖๓ รวงเป้า	เศษ ๖๔ เต่ายี	เศษ ๖๕ กาเหม้า	เศษ ๖๖ กาบสี	เศษ ๖๗ ดับไส้	เศษ ๖๘ รวายสง้า	เศษ ๖๙ เมิงเม็ด
เศษ ๗๐ เปิกสัน	เศษ ๗๑ กัดเร้า	เศษ ๗๒ กดเส็ด	เศษ ๗๓ รวงไค้	เศษ ๗๔ เต่าไจ้	เศษ ๗๕ กาเป้า	เศษ ๗๖ กาบยี	เศษ ๗๗ ดับเหม้า	เศษ ๗๘ รวายสี	เศษ ๗๙ เมิงไส้
เศษ ๘๐ เปิกสง้า	เศษ ๘๑ กัดเม็ด	เศษ ๘๒ กดสัน	เศษ ๘๓ รวงเร้า	เศษ ๘๔ เต่าเส็ด	เศษ ๘๕ กาไค้	เศษ ๘๖ กาบไจ้	เศษ ๘๗ ดับเป้า	เศษ ๘๘ รวายยี	เศษ ๘๙ เมิงเหม้า
เศษ ๙๐ เปิกสี	เศษ ๙๑ กัดไส้	เศษ ๙๒ กดสง้า	เศษ ๙๓ รวงเม็ด	เศษ ๙๔ เต่าสัน	เศษ ๙๕ กาเร้า	เศษ ๙๖ กาบเส็ด	เศษ ๙๗ ดับไค้	เศษ ๙๘ รวายไจ้	เศษ ๙๙ เมิงเป้า

ตารางเทียบจุลศักราชกับปีหนไทย ๒

ปีจุลศักราช ๑๐๐, ๔๐๐, ๗๐๐, ๑๐๐๐, ๑๓๐๐, ๑๖๐๐ + เศษ

เศษ ๐๐ เปิกยี	เศษ ๐๑ กัดเหม้า	เศษ ๐๒ กดสี	เศษ ๐๓ รวงไส้	เศษ ๐๔ เต่าสง้า	เศษ ๐๕ กาเม็ด	เศษ ๐๖ กาบสัน	เศษ ๐๗ ดับเร้า	เศษ ๐๘ รวายเส็ด	เศษ ๐๙ เมิงไค้
เศษ ๑๐ เปิกไจ้	เศษ ๑๑ กัดเป้า	เศษ ๑๒ กดยี	เศษ ๑๓ รวงเหม้า	เศษ ๑๔ เต่าสี	เศษ ๑๕ กาไส้	เศษ ๑๖ กาบสง้า	เศษ ๑๗ ดับเม็ด	เศษ ๑๘ รวายสัน	เศษ ๑๙ เมิงเร้า
เศษ ๒๐ เปิกเส็ด	เศษ ๒๑ กัดไค้	เศษ ๒๒ กดไจ้	เศษ ๒๓ รวงเป้า	เศษ ๒๔ เต่ายี	เศษ ๒๕ กาเหม้า	เศษ ๒๖ กาบสี	เศษ ๒๗ ดับไส้	เศษ ๒๘ รวายสง้า	เศษ ๒๙ เมิงเม็ด
เศษ ๓๐ เปิกสัน	เศษ ๓๑ กัดเร้า	เศษ ๓๒ กดเส็ด	เศษ ๓๓ รวงไค้	เศษ ๓๔ เต่าไจ้	เศษ ๓๕ กาเป้า	เศษ ๓๖ กาบยี	เศษ ๓๗ ดับเหม้า	เศษ ๓๘ รวายสี	เศษ ๓๙ เมิงไส้
เศษ ๔๐ เปิกสง้า	เศษ ๔๑ กัดเม็ด	เศษ ๔๒ กดสัน	เศษ ๔๓ รวงเร้า	เศษ ๔๔ เต่าเส็ด	เศษ ๔๕ กาไค้	เศษ ๔๖ กาบไจ้	เศษ ๔๗ ดับเป้า	เศษ ๔๘ รวายยี	เศษ ๔๙ เมิงเหม้า
เศษ ๕๐ เปิกสี	เศษ ๕๑ กัดไส้	เศษ ๕๒ กดสง้า	เศษ ๕๓ รวงเม็ด	เศษ ๕๔ เต่าสัน	เศษ ๕๕ กาเร้า	เศษ ๕๖ กาบเส็ด	เศษ ๕๗ ดับไค้	เศษ ๕๘ รวายไจ้	เศษ ๕๙ เมิงเป้า
เศษ ๖๐ เปิกยี	เศษ ๖๑ กัดเหม้า	เศษ ๖๒ กดสี	เศษ ๖๓ รวงไส้	เศษ ๖๔ เต่าสง้า	เศษ ๖๕ กาเม็ด	เศษ ๖๖ กาบสัน	เศษ ๖๗ ดับเร้า	เศษ ๖๘ รวายเส็ด	เศษ ๖๙ เมิงไค้
เศษ ๗๐ เปิกไจ้	เศษ ๗๑ กัดเป้า	เศษ ๗๒ กดยี	เศษ ๗๓ รวงเหม้า	เศษ ๗๔ เต่าสี	เศษ ๗๕ กาไส้	เศษ ๗๖ กาบสง้า	เศษ ๗๗ ดับเม็ด	เศษ ๗๘ รวายสัน	เศษ ๗๙ เมิงเร้า
เศษ ๘๐ เปิกเส็ด	เศษ ๘๑ กัดไค้	เศษ ๘๒ กดไจ้	เศษ ๘๓ รวงเป้า	เศษ ๘๔ เต่ายี	เศษ ๘๕ กาเหม้า	เศษ ๘๖ กาบสี	เศษ ๘๗ ดับไส้	เศษ ๘๘ รวายสง้า	เศษ ๘๙ เมิงเม็ด
เศษ ๙๐ เปิกสัน	เศษ ๙๑ กัดเร้า	เศษ ๙๒ กดเส็ด	เศษ ๙๓ รวงไค้	เศษ ๙๔ เต่าไจ้	เศษ ๙๕ กาเปล้า	เศษ ๙๖ กาบยี	เศษ ๙๗ ดับเหม้า	เศษ ๙๘ รวายสี	เศษ ๙๙ เมิงไส้

ตารางเทียบจุลศักราชกับปีหนไทย ๓

ปีจุลศักราช ๒๐๐, ๕๐๐, ๘๐๐, ๑๑๐๐, ๑๔๐๐, ๑๗๐๐ + เศษ

เศษ ๐๐ เปิกสง้า	เศษ ๐๑ กัดเม็ด	เศษ ๐๒ กดสัน	เศษ ๐๓ รวงเร้า	เศษ ๐๔ เต่าเส็ด	เศษ ๐๕ กาไค้	เศษ ๐๖ กาบไจ้	เศษ ๐๗ ดับเป้า	เศษ ๐๘ รวายยี	เศษ ๐๙ เมิงเหม้า
เศษ ๑๐ เปิกสี	เศษ ๑๑ กัดไส้	เศษ ๑๒ กดสง้า	เศษ ๑๓ รวงเม็ด	เศษ ๑๔ เต่าสัน	เศษ ๑๕ กาเร้า	เศษ ๑๖ กาบเส็ด	เศษ ๑๗ ดับไค้	เศษ ๑๘ รวายไจ้	เศษ ๑๙ เมิงเป้า
เศษ ๒๐ เปิกยี	เศษ ๒๑ กัดเหม้า	เศษ ๒๒ กดสี	เศษ ๒๓ รวงไส้	เศษ ๒๔ เต่าสง้า	เศษ ๒๕ กาเม็ด	เศษ ๒๖ กาบสัน	เศษ ๒๗ ดับเร้า	เศษ ๒๘ รวายเส็ด	เศษ ๒๙ เมิงไค้
เศษ ๓๐ เปิกไจ้	เศษ ๓๑ กัดเป้า	เศษ ๓๒ กดยี	เศษ ๓๓ รวงเหม้า	เศษ ๓๔ เต่าสี	เศษ ๓๕ กาไส้	เศษ ๓๖ กาบสง้า	เศษ ๓๗ ดับเม็ด	เศษ ๓๘ รวายสัน	เศษ ๓๙ เมิงเร้า
เศษ ๔๐ เปิกเส็ด	เศษ ๔๑ กัดไค้	เศษ ๔๒ กดไจ้	เศษ ๔๓ รวงเป้า	เศษ ๔๔ เต่ายี	เศษ ๔๕ กาเหม้า	เศษ ๔๖ กาบสี	เศษ ๔๗ ดับไส้	เศษ ๔๘ รวายสง้า	เศษ ๔๙ เมิงเม็ด
เศษ ๕๐ เปิกสัน	เศษ ๕๑ กัดเร้า	เศษ ๕๒ กดเส็ด	เศษ ๕๓ รวงไค้	เศษ ๕๔ เต่าไจ้	เศษ ๕๕ กาเป้า	เศษ ๕๖ กาบยี	เศษ ๕๗ ดับเหม้า	เศษ ๕๘ รวายสี	เศษ ๕๙ เมิงไส้
เศษ ๖๐ เปิกสง้า	เศษ ๖๑ กัดเม็ด	เศษ ๖๒ กดสัน	เศษ ๖๓ รวงเร้า	เศษ ๖๔ เต่าเส็ด	เศษ ๖๕ กาไค้	เศษ ๖๖ กาบไจ้	เศษ ๖๗ ดับเป้า	เศษ ๖๘ รวายยี	เศษ ๖๙ เมิงเหม้า
เศษ ๗๐ เปิกสี	เศษ ๗๑ กัดไส้	เศษ ๗๒ กดสง้า	เศษ ๗๓ รวงเม็ด	เศษ ๗๔ เต่าสัน	เศษ ๗๕ กาเร้า	เศษ ๗๖ กาบเส็ด	เศษ ๗๗ ดับไค้	เศษ ๗๘ รวายไจ้	เศษ ๗๙ เมิงเป้า
เศษ ๘๐ เปิกยี	เศษ ๘๑ กัดเหม้า	เศษ ๘๒ กดสี	เศษ ๘๓ รวงไส้	เศษ ๘๔ เต่าสง้า	เศษ ๘๕ กาเม็ด	เศษ ๘๖ กาบสัน	เศษ ๘๗ ดับเร้า	เศษ ๘๘ รวายเส็ด	เศษ ๘๙ เมิงไค้
เศษ ๙๐ เปิกไจ้	เศษ ๙๑ กัดเป้า	เศษ ๙๒ กดยี	เศษ ๙๓ รวงเหม้า	เศษ ๙๔ เต่าสี	เศษ ๙๕ กาไส้	เศษ ๙๖ กาบสง้า	เศษ ๙๗ ดับเม็ด	เศษ ๙๘ รวายสัน	เศษ ๙๙ เมิงเร้า

๓. ชื่อเดือนและการนับเดือน

การนับเดือนทางจันทรคติ

การนับเดือนทางจันทรคติของล้านนาจะเร็วกว่าการนับเดือนแบบโบราณของภาคกลาง ไป ๒ เดือน แต่บางปีอาจต่างกันเพียงเดือนเดียว เพราะเติมเดือนอธิกมาส (เดือนแปดหลัง) ไม่ตรงกัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางเทียบชื่อเดือนภาคเหนือกับภาคกลาง
ชื่อเดือนแบบสุริยคติและจันทรคติ

ชื่อเดือนภาคเหนือ แบบจันทรคติ	ชื่อเดือนภาคกลาง แบบจันทรคติ	ชื่อเดือนแบบสุริยคติ (โดยประมาณ)	ชื่อเดือนแบบจันทรคติ ตามเพ็ญราศี
๗	๕	เมษายน	จิตร, จิตรา
๘	๖	พฤษภาคม	วิสาข
๙	๗	มิถุนายน	เชษฐ, เชษฐา
๑๐	๘	กรกฎาคม	อาษาฒ, อาสาฬห
๑๑	๙	สิงหาคม	ศรวณะ
๑๒	๑๐	กันยายน	ภัทรบท
๑ (อ้าย, เกี๋ยง)	๑๑	ตุลาคม	อัศวยุช, อัศวินี
๒ (ยี่)	๑๒	พฤศจิกายน	กัตติก, กฤตติกา
๓	๑ (อ้าย)	ธันวาคม	มิคสิร, มาคศิร
๔	๒ (ยี่)	มกราคม	บุษย, ปุษย
๕	๓	กุมภาพันธ์	มาฆ
๖	๔	มีนาคม	ผลคุน, ผาลคุณ

อนึ่ง การเรียกชื่อเดือนทางสุริยคตินั้นจะเรียกตามชื่อของกลุ่มดาวทั้ง ๑๒ กลุ่มที่พระอาทิตย์ผ่านไป ได้แก่กลุ่มดาวเมษ พฤษภ เมถุน กรกฎ สิงห์ กันย์ ตุล พิจิก ธนู มังกร กุมภ์ และมีน ถ้าพระอาทิตย์ผ่านกลุ่มดาวเมษก็เรียกชื่อเดือนว่า “เมษายน” อย่างนี้ เป็นต้น และในดวงชาตาจะเรียกชื่อราศีต่างๆ ตามชื่อของกลุ่มดาว ดังดวงชาตาที่แสดงไว้นี้[๙]

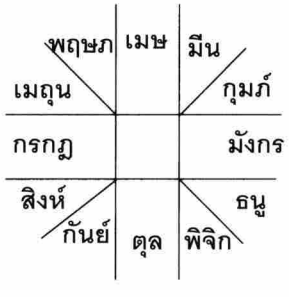

ตัวเลขในดวงชาตา

ตัวเลขที่อยู่ในแต่ละราศีของดวงชาตาที่พบในจารึกล้านนาโดยมากจะพบตัวเลข ๑ - ๘ ตัวเลขแต่ละตัวมีความหมายแทนดาวเคราะห์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

เลข	แทน	เลข	แทน
๑	พระอาทิตย์	๒	พระจันทร์
๓	พระอังคาร	๔	พระพุธ
๕	พระพฤหัสบดี	๖	พระศุกร์
๗	พระเสาร์	๘	พระราหู
๙	พระเกตุ	๐	มฤตยู

ส่วนตัว **ล** ที่เขียนด้วยรูปอักษรแบบตัวธรรมที่อยู่ในวงดวงชาตานั้นแทน **ลัคนา** ดังตัวอย่างดวงชาตาของจารึก ลป. ๗ จารึกดอยจำ พ.ศ. ๒๐๔๕ ด้านที่ ๑[๑๐] ดังนี้

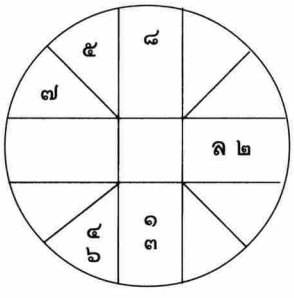

คำอธิบายเลขในดวง

ในจารึก ลป. ๗ ด้านที่ ๑ บรรทัดที่ ๖ - ๑๑ ได้บอกการสถิตของนพเคราะห์ต่างๆ ไว้ ดังคำอ่านจารึกต่อไปนี้

บ. ๖. ไทยว่าเปลิกยี่ ยามแตรจักใกล้เที่ยง เปี่ยงดูนพ-

บ. ๗. เคราะห์ทั้งหลาย หมายในทวาทสอาวาส มีพระ

บ. ๘ ราช**อาทิตย์**แล**อังคาร**อยู่ใน**ตุล** ขุน**พระศุกร์**แล

บ. ๙. **พุธ**อยู่ใน**กันย์ พระจันทร์**กอบด้วยลัคน์ ตระสักอยู่ใน**มัง-**

บ. ๑๐ **กร ราหู**จรใน**เมษ** ห้องวิเศษ**พฤษภ** พบ

บ. ๑๑ **พฤหัสบดี**อยู่พร้อมเป็นคู่ **เมถุนขุนพระเสาร์**

จากคำอ่านจารึกและตัวเลขที่ปรากฏอยู่ในแต่ละราศีสามารถอธิบายได้ว่า

เลข ๑ พระอาทิตย์ และเลข ๓ พระอังคารสถิตอยู่ในราศีตุล

เลข ๔ พระพุธ และเลข ๖ พระศุกร์สถิตอยู่ในราศีกันย์

ลัคนา และเลข ๒ พระจันทร์สถิตอยู่ในราศีมังกร

เลข ๘ พระราหูสถิตอยู่ในราศีเมษ

เลข ๕ พระพฤหัสบดีสถิตอยู่ในราศีพฤษภ

เลข ๗ พระเสาร์สถิตอยู่ในราศีเมถุน

๔. ชื่อวันและการนับวันแบบไทยโบราณ

การเรียกชื่อแบบไทยโบราณนั้นเป็นการเรียกตามชื่อปีไทยโบราณที่ประกอบด้วยชื่อ "ศก" และชื่อ "ปีนักษัตร" ซึ่งเมื่อนำมาใช้เป็นชื่อวันแล้ว ชื่อ "ศก" ก็จะเรียกว่า "แม่วันไทย" หรือ "แม่มื้อ" ส่วนชื่อ "ปีนักษัตร" ก็จะเรียกว่า "ลูกวันไทย" หรือ "ลูกมื้อ"[๑๑] การนับวันนั้นจะเริ่มนับที่ "กาบไจ้" เป็นวันที่ ๑ หรือวันแรกของรอบแล้วนับตามช่องต่อไปจนกว่าจะครบ ๖๐ ช่อง (เหมือนชื่อปี) ดังนั้นในรอบ ๖๐ วันจะมีวันกาบไจ้ ๑ ครั้ง ส่วนชื่อวันอื่นๆ ก็จะมี ๑ ครั้งเช่นเดียวกัน และเมื่อครบ ๖๐ วันแล้วก็จะนับวันต่อในรอบใหม่ด้วยวันกาบไจ้ นับต่อเนื่องกันเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนครบ ๗ รอบของ ๖๐ วัน รวมเป็น ๔๒๐ วัน ดังนั้นชื่อวันแต่ละชื่อก็จะมี ๗ ครั้งและก็อาจจะเป็นวันต่างๆ ได้ทั้ง ๗ วัน

ตารางการนับวันแบบไทยโบราณหรือกระดานนับวัน[๑๒]

กาบไจ้	ดับเป้า	รวายยี	เมิงเหม้า	เปิกสี	กัดไส้	กดสง้า	รวงเม็ด	เต่าสัน	กาเร้า
กาบเส็ด	ดับไค้	รวายไจ้	เมิงเป้า	เปิกยี	กัดเหม้า	กดสี	รวงไส้	เต่าสง้า	กาเม็ด
กาบสัน	ดับเร้า	รวายเส็ด	เมิงไค้	เปิกไจ้	กัดเป้า	กดยี	รวงเหม้า	เต่าสี	กาไส้
กาบสง้า	ดับเม็ด	รวายสัน	เมิงเร้า	เปิกเส็ด	กัดไค้	กดไจ้	รวงเป้า	เต่ายี	กาเหม้า
กาบสี	ดับไส้	รวายสง้า	เมิงเม็ด	เปิกสัน	กัดเร้า	กดเส็ด	รวงไค้	เต่าไจ้	กาเป้า
กาบยี	ดับเหม้า	รวายสี	เมิงไส้	เปิกสง้า	กัดเม็ด	กดสัน	รวงเร้า	เต่าเส็ด	กาไค้

การอ่านชื่อวันจากตาราง

การอ่านชื่อวันจะอ่านตามแนวนอนเหมือนการอ่านชื่อปีคืออ่านชื่อศกต่อด้วยชื่อปี โดยจะเริ่มอ่านที่ช่องที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ คือ กาบไจ้ ก่อนแล้วก็อ่านชื่อวันในช่องถัดไปตามลำดับตามแนวนอนจากซ้ายไปขวาจนครบทั้ง ๑๐ ช่องแล้วก็วนกลับมาอ่านที่ช่องที่ ๑ ในบรรทัดถัดลงมา แล้วอ่านตามแบบเดิมทีละบรรทัดต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ จนครบ ๖๐ ช่อง แล้วก็วนกลับไปอ่านช่องที่ ๑ บรรทัดที่ ๑ คือ กาบไจ้ อีก

อนึ่งในจารึกล้านนาส่วนใหญ่นอกจากจะบอกชื่อวันแบบไทยโบราณแล้วก็มักจะมีชื่อวันแบบสัปตวารหรือการบอกชื่อวันโดยใช้หมายเลขซึ่งในจารึกล้านนาจะเรียกว่า “วันเม็ง” กำกับไว้ด้วยซึ่งจะช่วยให้สามารถระบุได้ว่าเป็นวันใด ในรอบสัปดาห์ ตัวเลขที่แทน “วันเม็ง” มีดังนี้

วัน ๑	ตรงกับ	วันอาทิตย์	หรือ	อาทิตยวาร
วัน ๒	ตรงกับ	วันจันทร์	หรือ	จันทรวาร
วัน ๓	ตรงกับ	วันอังคาร	หรือ	ภุมวาร
วัน ๔	ตรงกับ	วันพุธ	หรือ	พุธวาร
วัน ๕	ตรงกับ	วันพฤหัสบดี	หรือ	คุรุวาร
วัน ๖	ตรงกับ	วันศุกร์	หรือ	ศุกรวาร
วัน ๗	ตรงกับ	วันเสาร์	หรือ	โสรวาร

๕. ชื่อฤกษ์

ชื่อฤกษ์หรือชื่อดาวฤกษ์มีทั้งหมด ๒๗ หมู่ ดังนี้[๑๓]

ฤกษ์ที่	ชื่อ	มีดวงดาว
๑	อัศวินี (ดาวม้า, อัศวยุช)	๗ ดวง
๒	ภรณี (ดาวก้อนเส้า)	๓ ดวง
๓	กฤติกา (ดาวลูกไก่, ดาวธงสามเหลี่ยมมีหางเรียวยาว)	๘ ดวง
๔	โรหิณี (ดาวคางหมู, ดาวพราหมี)	๗ ดวง
๕	มฤคศิระ (ดาวหัวเนื้อ, ดาวหัวเต่า, อาครหายณี)	๓ ดวง

ฤกษ์ที่	ชื่อ	มีดวงดาว
๖	อารทรา (ดาวตาสำเภา, ดาวอัททา)	๑ ดวง
๗	ปุนัพสุ (ดาวสำเภาทอง, ดาวยามเกา, ดาวหัวสำเภา, ดาวตาเรือชัย)	๓ ดวง
๘	บุษยะ (ดาวสมอสำเภา, ดาวปุยฝ้าย, ดาวพวงดอกไม้, ดาวดอกบัว, ดาวโลง, ดาวสิธยะ)	๕ ดวง
๙	อาศเลษา (ดาวเรือน)	๕ ดวง
๑๐	มฆา (ดาวงูผู้, ดาวโคมูตร, ดาววานร, ดาวงอนไถ)	๕ ดวง
๑๑	บุรพผลคุนี (ดาวงูเมีย)	๒ ดวง
๑๒	อุตรผลคุนี (ดาวเพดาน)	๒ ดวง
๑๓	หัสตะ (ดาวศอกคู้)	๕ ดวง
๑๔	จิตรา (ดาวตาจระเข้, ดาวต่อมน้ำ, ดาวไต้ไฟ)	๑ ดวง
๑๕	สวาดิ (ดาวช้างพัง)	๕ ดวง
๑๖	วิศาขา (ดาวคันฉัตร)	๕ ดวง
๑๗	อนุราธา (อนุราธ, ดาวประจำฉัตร)	๔ ดวง
๑๘	เชษฐา (ดาวช้างใหญ่)	๑๔ ดวง
๑๙	มูลา (ดาวช้างน้อย)	๙ ดวง
๒๐	บุรพาษาฒ (ดาวสัปคับช้าง)	๓ ดวง
๒๑	อุตราษาฒ (ดาวแตรงอน)	๕ ดวง
๒๒	ศรวณะ (ดาวหลักชัย)	๓ ดวง
๒๓	ธนิษฐา (ดาวไซ, ศรวิษฐา)	๔ ดวง
๒๔	ศตภิษัช (ดาวพิมพ์ทอง)	๔ ดวง
๒๕	บุรพภัทรบท (ดาวหัวเนื้อทราย, ดาวโปฐบท)	๒ ดวง
๒๖	อุตรภัทรบท (ดาวไม้เท้า)	๒ ดวง
๒๗	เรวดี (ดาวปลาตะเพียน)	๑๖ ดวง

๖. ชื่อยามและการนับยาม

การนับยามของไทยโบราณนั้นจะแบ่งเวลาใน ๑ วัน คือ ๒๔ ชั่วโมงออกเป็น ๑๖ ช่วง ช่วงละ ๑ ชั่วโมง กับ ๓๐ นาที เรียกว่า "ยาม" แบ่งเป็นกลางวัน ๘ ยาม กลางคืน ๘ ยาม แต่ละยามมีชื่อเรียกและช่วงเวลาต่างกัน การเรียกชื่อ "ยาม" นั้นมักจะเรียกตามเสียงหรือตามชื่อของเครื่องดนตรีที่ใช้ตีให้สัญญาณ แล้วตามด้วยคำที่บอกช่วงเวลา เช่น "ยามตูดเช้า" ใช้เรียกเวลาที่เป่าเขาควายตอนเช้า คือช่วงเวลา ๐๖.๐๐ - ๐๗.๓๐ น. "ยามกลองงาย" ใช้เรียกเวลาที่ตีกลองบอกเวลาข้าวเช้าคือช่วงเวลา ๐๗.๓๐ - ๐๙.๐๐ น. ดังนี้เป็นต้น ชื่อยามทั้ง ๑๖ ช่วง มีดังนี้[๑๔]

เวลากลางวัน		เวลากลางคืน	
ชื่อยาม	ช่วงเวลา	ชื่อยาม	ช่วงเวลา
ยามตูดเช้า	๐๖.๐๐ น. - ๐๗.๓๐ น.	ยามตูดดึก	๑๘.๐๐ น. - ๑๙.๓๐ น.
ยามกลองงาย	๐๗.๓๐ น. - ๐๙.๐๐ น.	ยามกลองดึก	๑๙.๓๐ น. - ๒๑.๐๐ น.
ยามแตรใกล้เที่ยง	๐๙.๐๐ น. - ๑๐.๓๐ น.	ยามแตรดึก	๒๑.๐๐ น. - ๒๒.๓๐ น.
ยามเที่ยง	๑๐.๓๐ น. - ๑๒.๐๐ น.	ยามดึก	๒๒.๓๐ น. - ๒๔.๐๐ น.
ยามตูดซ้าย	๑๒.๐๐ น. - ๑๓.๓๐ น.	ยามตูดรุ่ง	๒๔.๐๐ น. - ๐๑.๓๐ น.
ยามกลองค่ำ	๑๓.๓๐ น. - ๑๕.๐๐ น.	ยามกลองรุ่ง	๐๑.๓๐ น. - ๐๓.๐๐ น.
ยามแตรใกล้ค่ำ	๑๕.๐๐ น. - ๑๖.๓๐ น.	ยามแตรใกล้รุ่ง	๐๓.๐๐ น. - ๐๔.๓๐ น.
ยามค่ำ, พาดลั่น	๑๖.๓๐ น. - ๑๘.๐๐ น.	ยามรุ่ง	๐๔.๓๐ น. - ๐๖.๐๐ น.

อย่างไรก็ตามเรามิได้พบชื่อยามครบทั้ง ๑๖ ชื่อในจารึกล้านนา ชื่อยามที่พบใช้มากได้แก่ "ยามตูดเช้า ยามกลองงาย ยามแตรใกล้เที่ยง และยามตูดซ้าย" ทั้งนี้คงเป็นเพราะเป็นยามที่เหมาะแก่การประกอบพิธีมงคล

อนึ่งการเรียกชื่อยามในจารึกภาคอีสานและในประเทศลาวมีชื่อที่แตกต่างไปจากทางล้านนาเป็นบางชื่อดังนี้

ชื่อยามของภาคอีสาน

เวลากลางวัน	เวลากลางคืน
ยามตุดตั้ง, ตุดตั้งมื้อเช้า	ยามตุดตั้ง, ตุดตั้งเดิก
ยามงาย, กลองงาย	ยามเดิก, กลองเดิก
ยามแถใกล้เที่ยง	ยามแถเดิก, แถใกล้เที่ยง
ยามเที่ยง	ยามเที่ยงคืน
ยามตุดซ้าย	ยามตุดซ้าย
ยามแลง, กลองแลง	ยามเช้า
ยามแถใกล้ค่ำ	ยามแถใกล้รุ่ง
ยามค่ำ, พาดลั่น	ยามรุ่ง, พาดลั่น (รุ่ง)

คำศัพท์ที่เกี่ยวกับเวลาและโหราศาสตร์ที่พบในจารึก

คำศัพท์	ความหมาย
กัมมัชพล	ตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณเศษของวันจากเวลาที่ทำพิธีไปจนถึงเที่ยงคืนของวันนั้น (คำแปลของ ศ. ดร. ประเสริฐ ณ นคร)
กุม	มาจากคำว่า เกาะกุม แปลว่า อยู่ด้วยกันในราศีเดียวกัน (พลูหลวง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๓)
จักรราศี	วงโคจรของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดาวพระเคราะห์ แบ่งออกเป็นส่วนๆ เท่ากันเป็น ๑๒ ส่วน หรือ ๑๒ ราศี หรือเป็นวงกลมที่เรียกว่า ทวาทศมณฑล (พลูหลวง, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒)
เดือน	เวลาที่ดวงจันทร์หมุนรอบโลกหนึ่ง ๑ รอบใช้เวลาโดยประมาณ ๒๙ วันครึ่ง
ติถี	ดิถี (วันตามจันทรคติ เช่น ขึ้นค่ำหนึ่ง แรม ๒ ค่ำ) จำนวนวันทางจันทรคติ ถ้าน้อยกว่า ๑๕ จะเป็นวันข้างขึ้น ถ้ามากกว่า ๑๕ เอา ๑๕ ลบ เศษนั้นเป็นวันแรม (คำแปลของ ศ. ดร. ประเสริฐ ณ นคร)
นวางค์	หนึ่งในเก้าส่วนของราศี ราศีหนึ่งมี ๓๐ องศา นวางค์หนึ่งจึงเท่ากับ ๓ เศษหนึ่งส่วนสามองศา (คำแปลของ ศ. ดร. ประเสริฐ ณ นคร)
บาท	หนึ่งบาทเป็นเวลา ๖ นาที
ปักษ์	ครึ่งเดือนทางจันทรคติ ๑ เดือนมี ๒ ปักษ์ข้างขึ้นเรียก ศุกลปักษ์ ข้างแรมเรียก กาฬปักษ์

ผลคุนี ชื่อดาวนักษัตร มี ๔ ดวง เรียกดาวเพดาน เมื่อแยกเพียง ๒ ดวงหน้า เรียกว่า บุรพผลคุนีเป็นดาวฤกษ์ที่ ๑๑ คือดาวเพดานตอนหน้า หรือดาวแรดตัวผู้ (นัยหนึ่งว่า งูเมีย) ๒ ดวงหลังเรียกอุตรผลคุนี เป็นดาวฤกษ์ที่ ๑๒ คือดาวเพดานตอนหลัง หรือดาวแรดตัวเมีย (นัยหนึ่งว่า เพดาน)

ผลคุนีบูรพมาส เดือนที่พระจันทร์เพ็ญในนักษัตรอุตรผลคุนี

มาสเกณฑ์ จำนวนเดือนนับแต่ตั้งจุลศักราชมา

โยค การที่ดาวนพเคราะห์ตั้งแต่ ๒ ดวงขึ้นไป มาอยู่รวมกันในราศีเดียว

โยคเกณฑ์ การกำหนดตามดิถีประกอบฤกษ์

ราศี กอง หรือ ส่วน ชื่อมาตราวัดจักรราศี คือ ๓๐ องศาเป็น ๑ ราศี, ในเส้นทางโคจรของดาวพระเคราะห์รอบโลกนั้นแบ่งเป็น ๑๒ กลุ่ม หรือราศี กลุ่มละ ๓๐ องศา ในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยกลุ่มดาวหลายดวงมองเห็นเป็นรูปสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ไม่เหมือนกันทั้ง ๑๒ ราศี และเรียกชื่อตามรูปสัญลักษณ์ที่มองเห็นเหล่านั้น เช่นเห็นรูปเป็นสิงโตก็เรียกราศีสิงห์ เป็นต้น ชื่อและสัญลักษณ์ของราศีทั้ง ๑๒ ราศีมีดังนี้

ชื่อราศี		**สัญลักษณ์ของราศี**
เมษ	(Aries)	แกะ
พฤษภ	(Taurus)	โค
เมถุน	(Gemini)	คนคู่
กรกฎ	(Cancer)	ปู
สิงห์	(Leo)	สิงโต
กันย์	(Virgo)	หญิงสาว
ตุล	(Libra)	คันชั่ง
พิจิก	(Scorpio)	แมลงป่อง
ธนู	(Sagittarius)	ธนู
มังกร	(Capricon)	มังกร
กุมภ์	(Aquarius)	หม้อน้ำ
มีน	(Pisces)	ปลา

เชิงอรรถ

[๑] **ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓,** (พระนคร : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘), ๑๗๙.

[๒] เรื่องเดียวกัน, ๑๕๒.

[๓] **จารึกล้านนา ภาคที่ ๑ เล่ม ๑,** (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ, ๒๕๓๔), ๙๐ - ๙๑.

[๔] **สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๙,** (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๒ - ๒๕๑๓), ๕๓๓๑.

[๕] ประสาร บุญประคอง และประเสริฐ ณ นคร, "คำอ่านศิลาจารึก อักษรไทยฝักขาม ภาษาไทย ได้มาจากหน้าศาลากลาง จ. ลำปาง ต. หัวเวียง อ. เมือง จ. ลำปาง", **ศิลปากร** ปีที่ ๑๔, ๓ (ก.ย. ๒๕๑๓), ๘๗ - ๘๙.

[๖] พิทูร มลิวัลย์, **พื้นขุนบรมราชาธิราช กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบรม ปีและศกไทยโบราณ,** กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรพิมพ์เพื่อเป็นเกียรติและแสดงความยินดีในมงคลวาระที่อาจารย์พิทูร มลิวัลย์ ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจารึกภาษาไทย วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐, ๑๑๕.

[๗] ชื่อศก ทางล้านนาเรียกว่า "แม่ปี" ชื่อปีนักษัตรหนไทย ทางล้านนาเรียกว่า "ลูกปี" **พจนานุกรมภาษาถิ่นภาคเหนือ,** (เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๓๙), ๖๑๖.

[๘] พิทูร มลิวัลย์, **พื้นขุนบรมราชาธิราช กฎหมายธรรมศาสตร์ขุนบรม ปีและศกไทยโบราณ,** ๑๑๙.

[๙] **จารึกล้านนา ภาคที่ ๑ เล่ม ๑,** ๒๙๙.

[๑๐] ประสาร บุญประคอง และประเสริฐ ณ นคร, "คำอ่านศิลาจารึก อักษรไทยฝักขาม ภาษาไทย ได้มาจากหน้าศาลากลาง จ. ลำปาง ต. หัวเวียง อ. เมือง จ. ลำปาง", ๘๗ - ๘๙.

[๑๑] **สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๙,** ๕๓๔๒.

[๑๒] ประเสริฐ ณ นคร, "ปี เดือน วัน และยามแบบโบราณของไทย." **สารนิพนธ์ ประเสริฐ ณ นคร,** (นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), ๕๐๖.

[๑๓] **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕,** (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), ๔๒๗.

[๑๔] อุดม รุ่งเรืองศรี, **พจนานุกรมล้านนา - ไทย,** (กรุงเทพฯ : มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงและธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๓๓), ๑๐๑๓ - ๑๐๑๔.

หน้าว่าง

ภาคผนวก ค

ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช และไม่ปรากฏศักราช

หน้าว่าง

ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช และไม่ปรากฏศักราช
จังหวัดเชียงใหม่

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ชม. ๓	๘๐๗/๑๙๘๘	ฝักขาม
ชม. ๕๒	๘๒๔/๒๐๐๕	ฝักขาม
ชม. ๓๑	(๒๐๑๐)	ฝักขาม
ชม. ๑๗๘	(๘๒๓)/๒๐๒๔	ฝักขาม
ชม. ๒๑	๘๕๐/๒๐๓๑	ฝักขาม
ชม. ๖๗	๘๕๐/๒๐๓๑	ฝักขาม
ชม. ๙	(๘๕๓/๒๐๓๔)	ฝักขาม
ชม. ๑๓	๘๕๔/๒๐๓๕	ฝักขาม
ชม. ๖๒	๘๕๘/๒๐๓๘	ฝักขาม
ชม. ๑๖	๘๕๘/๒๐๓๙	ฝักขาม
ชม. ๔	๘๕๙/๒๐๔๐	ฝักขาม
ชม. ๑๗๕	(๘๖๔)/๒๐๔๕	ฝักขาม
ชม. ๖	๘๖๕/๒๐๔๖	ฝักขาม
ชม. ๒๕	(๒๐๕๒)	ฝักขาม
ชม. ๒๖	๘๘๔/๒๐๖๕	ฝักขาม
ชม. ๑๘	(๙๐๒/๒๐๘๓)	ฝักขาม
ชม. ๗	๙๑๕/๒๐๙๖	ฝักขาม
ชม. ๒๐	๙๑๖/๒๐๙๗	ฝักขาม
ชม. ๑๗	๙๑๘/๒๐๙๙	ฝักขาม
ชม. ๕	(๙๒๑/๒๑๐๒)	ฝักขาม
ชม. ๑	๙๔๓/๒๑๒๔	ฝักขาม
ชม. ๑๕	๙๔๓/๒๑๒๔	ฝักขาม
ชม. ๒๗	๙๔๓/๒๑๒๔	ฝักขาม
ชม. ๒๒	๙๔๘/๒๑๒๙	ฝักขาม

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ชม. ๒๓	๙๙๑/๒๑๗๒	ธรรมล้านนา
ชม. ๑๙	๑๑๔๑/๒๓๒๒	ธรรมล้านนา
ชม. ๒	๑๑๕๒/๒๓๓๓	ธรรมล้านนา
ชม. ๘	๑๑๖๖/๒๓๔๗	ฝักขาม
ชม. ๔๐	๑๑๖๖/๒๓๔๗	ฝักขาม, ธรรมล้านนา
ชม. ๑๔	๑๑๗๑/๒๓๕๒	ฝักขาม
ชม. ๑๒	๑๑๗๓/๒๓๕๔	ฝักขาม
ชม. ๒๙	๑๑๗๓/๒๓๕๔	ฝักขาม
ชม. ๓๐	๑๑๘๙/๒๓๗๐	ฝักขาม
ชม. ๓๘	๑๒๐๙/๒๓๙๐	ธรรมล้านนา
ชม. ๑๗๗	๑๒๑๐/๒๓๙๑	ฝักขาม
ชม. ๑๗๔/๒	(๑๓๓๐)/๒๕๐๙	ธรรมล้านนา
ชม. ๑๗๔/๑	(๑๓๒๘)/๒๕๐๑	ธรรมล้านนา
ชม. ๖๙	ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๐ - ๒๑๒๐	ฝักขาม
ชม. ๑๐	พศว. ๒๑	ฝักขาม
ชม. ๒๔	–	ฝักขาม
ชม. ๓๖	–	ดวงเลข
ชม. ๓๗	–	ดวงเลข
ชม. ๑๗๓/๑	–	ธรรมล้านนา
ชม. ๑๗๓/๒	–	ธรรมล้านนา

ศักราชที่อยู่ในวงเล็บเป็นศักราชที่ได้จากการคำนวณ

ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช และไม่ปรากฏศักราช
จังหวัดลำปาง

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ลป. ๑๕	–/๒๐๑๑	ฝักขาม
ลป. ๑	๘๓๘/๒๐๑๙	ฝักขาม
ลป. ๖	๘๕๘/๒๐๓๙	ฝักขาม
ลป. ๑๒	๘๕๘/๒๐๓๙	ฝักขาม
ลป. ๗	๘๖๔/๒๐๔๕	ฝักขาม
ลป. ๒	๘๖๕/๒๐๔๖	ฝักขาม
ลป. ๔๕	(๘๗๗)/๒๐๕๘	ฝักขาม
ลป. ๘	๙๖๔/๒๑๔๕	ฝักขาม
ลป. ๑๐	(๑๐)๓๖/๒๒๑๗	ฝักขาม
ลป. ๒๓	๑๐๔๕/๒๒๒๖	ธรรมล้านนา
ลป. ๕	๑๑๕๘/๒๓๓๙	ฝักขาม
ลป. ๓	๑๑๙๔/๒๓๗๕	ธรรมล้านนา
ลป. ๔	๑๒๐๑/๒๓๘๒	ธรรมล้านนา
ลป. ๑๑	๑๒๐๑/๒๓๘๒	ธรรมล้านนา
ลป. ๒๐	๑๒๓๕/๒๔๑๖	ธรรมล้านนา
ลป. ๑๓	๑๒๗๕/๒๔๕๖	ธรรมล้านนา
ลป. ๑๘	๑๒๗๙/๒๔๖๐	ไทย/ธรรมล้านนา
ลป. ๓๙	๑๒๘๘/๒๔๖๙	ธรรมล้านนา
ลป. ๔๐	๑๒๘๘/๒๔๖๙	ธรรมล้านนา
ลป. ๔๑	๑๒๘๘/๒๔๖๙	ธรรมล้านนา
ลป. ๑๗	๑๒๘๙/๒๔๖๙	ธรรมล้านนา
ลป. ๑๖	๑๓๑๙/๒๕๐๐	ธรรมล้านนา
ลป. ๙	–	ฝักขาม

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ลป. ๑๔	–	ไทยสุโขทัย
ลป. ๒๑	–	ฝักขาม
ลป. ๒๒	–	ฝักขาม
ลป. ๔๒	–	ฝักขาม
ลป. ๔๓	–	ฝักขาม
ลป. ๔๔	–	ฝักขาม

ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช และไม่ปรากฏศักราช
จังหวัดลำพูน

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ลพ. ๓๘	๗๓๒/๑๙๑๓	ไทยสุโขทัย
ลพ. ๙	(๗๗๓)/๑๙๕๔	ฝักขาม
ลพ. ๓๕	๘๒๙/๒๐๑๐	ฝักขาม
ลพ. ๒๔	๘๓๖/๒๐๑๗	ฝักขาม
ลพ. ๒๑	๘๔๖/๒๐๒๗	ฝักขาม
ลพ. ๑๖	๘๕๐/๒๐๓๑	ธรรมล้านนา, ฝักขาม
ลพ. ๒๓	๘๕๑/๒๐๓๒	ฝักขาม
ลพ. ๑๐	๘๕๘/๒๐๓๙	ฝักขาม
ลพ. ๓๑	๘๖๑/๒๐๔๒	ฝักขาม
ลพ. ๓๓	๘๖๑/๒๐๔๒	ฝักขาม
ลพ. ๑๕	๘๖๒/๒๐๔๓	ฝักขาม
ลพ. ๒๖	๘๖๒/๒๐๔๓	ฝักขาม
ลพ. ๑๙	๘๖๔/๒๐๔๕	ฝักขาม
ลพ. ๒๐	๘๖๖/๒๐๔๖	ฝักขาม
ลพ. ๒๒	๘๖๘/๒๐๔๙	ฝักขาม
ลพ. ๑๘	๘๖๙/๒๐๕๐	ฝักขาม
ลพ. ๔๒	๘๗๐/๒๐๕๑	ฝักขาม
ลพ. ๒๗	๘๗๔/๒๐๕๕	ฝักขาม
ลพ. ๓๔	๘๗๔/๒๐๕๕	ฝักขาม
ลพ. ๒๙	๘๘๕/๒๐๖๖	ฝักขาม
ลพ. ๑๒	๘๙๗/๒๐๗๘	ฝักขาม
ลพ. ๒๘	(๙๐๗)/๒๐๘๘	ฝักขาม
ลพ. ๕๗	๙๑๗/๒๐๙๘	ฝักขาม

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
ลพ. ๔๓	๙๑๙/๒๑๐๐	ฝักขาม
ลพ. ๒๕	๙๒๑/๒๑๐๒	ฝักขาม
ลพ. ๑๗	๙๗๓/๒๑๕๓	ฝักขาม
ลพ. ๔๑	๑๑๙๐/๒๓๗๑	ธรรมล้านนา
ลพ. ๔๐	๑๒๒๒/๒๔๐๓	ฝักขาม
ลพ. ๑๔	ประมาณ พ.ศ. ๒๐๒๕ - ๒๐๕๐	ฝักขาม
ลพ. ๕๐	–/(๒๐๓๑ - ๒๐๕๐)	ฝักขาม
ลพ. ๘	–/(๒๐๕๙)	ฝักขาม
ลพ. ๑๑	พศว. ๒๑	ฝักขาม
ลพ. ๓๐	พศว. ๒๑	ฝักขาม
ลพ. ๓๒	พศว. ๒๑	ฝักขาม
ลพ. ๔๔	พศว. ๒๑ - ๒๒	ฝักขาม
ลพ. ๕๒	พศว. ๒๒ - ๒๓	ฝักขาม
ลพ. ๕๓	พศว. ๒๒ - ๒๓	ฝักขาม
ลพ. ๕๔	พศว. ๒๒ - ๒๓	ฝักขาม
ลพ. ๕๕	พศว. ๒๒ - ๒๓	ฝักขาม
ลพ. ๕๖	พศว. ๒๒ - ๒๓	ฝักขาม
ลพ. ๑๓	–	ฝักขาม
ลพ. ๔๕	–	ฝักขาม
ลพ. ๕๑	–	ฝักขาม

ลำดับจารึกที่ปรากฏศักราช
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

เลขที่จารึก	อายุ จ.ศ. / พ.ศ.	อักษร
มส. ๑	๘๕๑/๒๐๓๓	ฝักขาม

หน้าว่าง

ภาคผนวก ง

ศัพทานุกรม

หน้าว่าง

ก

คำศัพท์	คำอธิบาย
ก็รู้	ก็รู้เห็นเป็นพยาน
ก็แล้ว	ก็เสร็จ, ก็สำเร็จ
กง	วง ในที่นี้หมายถึง วงที่กางเศวตฉัตรเหนือพระพุทธรูป
กงธรรม	ธรรมจักร
กด	จดไว้เป็นหลักฐาน, บันทึกไว้เป็นหลักฐาน
กดไจ้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
กดเส็ด	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน ตรงกับปีจอ โทศก ตามปีจุลศักราช ควรจะตรงกับ จ.ศ. ๙๗๒
กดหมาย	กำหนดไว้, ตราไว้, จด, บันทึก
กรง	กรุง, ขง, เขต
กรณรศพัศ	น่าจะตรงกับคำสันสกฤตว่า “กรณสำวตฺสร” ซึ่งแปลว่า ปีที่ทำกิจการ
กรรมภาระ	หน้าที่ที่ต้องกระทำ
กระชิง	กรรชิง = เครื่องเข้ากระบวนแห่ในพระราชพิธีบางอย่าง เช่น แรกนาขวัญ เป็นต้น
กลวนน้ำนาก	ภาชนะสำหรับใส่น้ำที่ทำด้วยนาก
กลอน	น่าจะตรงกับคำ มคธ ว่า “กรณฺฑ” ซึ่งแปลว่า ภาชนะสำหรับใส่น้ำ
กลั้วเกลา	คลุกคลี, เกี่ยวข้อง, ปะปน, ยุ่งเกี่ยว, ก้าวก่าย, รบกวน
กล่าว	บอก, แจ้ง, เล่า
กวม	ครอบ, คร่อม
กังสดาล	ระฆังวงเดือน
กั้ง	บัง, ปิด
กัดเม็ด	ตรงกับปีมะแม เอกศก ตามจุลศักราช (จ.ศ. ๘๖๑ พ.ศ. ๒๐๔๒)

คำศัพท์	คำอธิบาย
กัดเรา	กัดเรา หรือ กัดเล้า ตรงกับปีระกา เอกศก ตามจุลศักราช
กัดไส้	เป็นชื่อวันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
กันรุ่ง	ครั้นรุ่ง
กับ	ด้วย, ให้อยู่ด้วยกับ (วัด)
กัมโพชคาม	ทางเมืองกัมโพช ซึ่งอาจจะหมายถึง เขมร หรือเมืองละโว้ก็ได้
กัมโพชพิสัย	แบบกัมโพช
กัมโพชภาษา	ภาษาเขมร
กัมมัชพล	ตัวเลขที่ใช้ในการคำนวณเศษของวันไปจนถึงเที่ยงคืนก่อนวันทำพิธี
กาเปล้า (กาเป้า)	๑. ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน ๒. ตรงกับปีฉลู เบญจศก ตามจุลศักราช
กาเม็ด	ตรงกับปีมะแม เบญจศก ตามจุลศักราช (ดูวันไทย, ปีไทยโบราณในภาคผนวก)
กาเร้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
กาหล	แตรงอน
กานโถม	ชื่อวัดสร้างโดยนายช่างชื่อ โถม ปัจจุบันคือ วัดช้างค้ำ
กาบไจ้	เป็นชื่อปีของไทยแบบโบราณ ตรงกับปีชวด ฉศก ตามจุลศักราช
กาบสี	ชื่อวันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
การบ้านการเมิง	การงานของบ้านเรือน
กำ	มาตราวัดรอบของกลม โดยใช้เชือกวัดรอบวงกลมที่ต้องการทราบ แล้วใช้กำมือ (กำปั้น) วัดไปตามความยาวของเส้นเชือก ว่ามีความยาวที่กำมือของกลมที่วัดโดยรอบได้ประมาณ ๑๐ ซม. กำหนดเรียกว่า ๑ กำ ซึ่งมีอยู่ ๓ ชนิดคือ กำสลึง = ยาว ๔ นิ้ว ๑ กระเบียด กำเฟื้อง = ยาว ๔ นิ้ว ครึ่งกระเบียด กำสองไพ = ยาว ๔ นิ้ว ๒ หุน

คำศัพท์	คำอธิบาย
กินเมิง, กินเมือง	กินเมือง หมายถึง ปกครองบ้านเมือง, ครองเมือง, ปกครองเมือง
กินแลคนแลแสน	กินคนละแสน
กุญชร	ช้าง เป็นสัตว์ประจำปีกุนของภาคเหนือ ทางภาคกลางมีหมูเป็นสัตว์ประจำปี
กุญชรฉนำ	ปีช้าง คือ ปีกุน
กุศลโกฐาส	ส่วนกุศล, ส่วนบุญ
กู่แก้ว	ในที่นี้เป็นชื่อวัด กู่ หมายถึง เจดีย์ หรือที่บรรจุอัฐิ
กูมกาม	เวียงกุมกาม เป็นชื่อเมืองโบราณ อยู่ที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน
เกศธาตุ	พระเกศาของพระพุทธเจ้า
เกลา	ยุ่งเกี่ยว, เกี่ยวข้อง, รบกวน
เกล้า	ยุ่งเกี่ยว, เกี่ยวข้อง
เก่าคร่ำ	เก่าคร่ำคร่า, เก่ามาก
เกิกตีน	รองเท้า
เกลือก	คลุกเคล้า, เกลือกกลิ้ง, กลิ้งหรือเกลือกตัว หรือเกลือกสิ่งของนั้นไปมาเพื่อให้สิ่งนั้นติด
แก่บ้าน	ผู้ใหญ่บ้าน
แก้วผู้แก่นขสัตราธิราช	แก้วผู้แก่นกษัตราธิราช ในที่นี้ หมายถึง พระเจ้าสามฝั่งแกน ราชบุตรพระเจ้าแสนเมืองมา พระองค์ประสูติเมื่อปี พ.ศ. ๑๙๓๓ เสวยราชย์ พ.ศ. ๑๙๔๕ สวรรคต พ.ศ. ๑๙๙๐ พระชนมายุได้ ๕๗ พรรษา
แก้วสามประการ	พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
โกฐาส	ส่วน
โกถาก	โกฐาส, ส่วน

ข

คำศัพท์	คำอธิบาย
ขกุล	ตระกูล, วงศ์
ขงชาตา	ดวงชะตา
ขด	กระเถิบ, ขยับ
ขนาน	ทิด (คำที่ใช้เรียกผู้บวชเป็นพระภิกษุแล้วสึกเป็นฆราวาส) ที่เรียกดังนี้ เพราะเหตุว่า ในชั้นเดิมพระภิกษุอุปสมบทบนแพขนาน ปัจจุบันใช้ว่า “หนาน”
ขระ	ในที่นี้ หมายถึง กัมมัชพล คือ หน่วยย่อยของวันทางสุริยคติ ๘๐๐ กัมมัชพล = ๑ วัน (ในที่นี้ กัมมัชพลหารด้วย ๘๐๐ จะเป็นจำนวนวันนับจากเวลาเถลิงศกไปจนถึงเวลาทำพิธี แต่ตามคติของเชียงใหม่นับไปถึงเที่ยงคืนก่อนวันพิธี)
ขระอูบ	ผอบ
ข่วง	บริเวณลาน, บริเวณ, ลาน, ที่โล่ง, ท้องพระโรง, ที่ประชุม, ที่ทำการ
ขอด	ขมวดเป็นปม
ขอม	มาจากคำว่า โกรม หรือ กรอม ซึ่งแปลว่า ด้านใต้หรือทางใต้ ใช้เรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางด้านใต้หรือทิศใต้ของผู้เรียก ขอมจึงหมายถึง ชาวต่างประเทศ หรือชาวต่างถิ่นที่อยู่ทางใต้ ในที่นี้ หมายถึง เขมร หรือขอม
ขอมพิสัย	เมืองขอม, แบบขอม
ขัณฑสีมา	เขตแดน, เขตแดนส่วนหนึ่งๆ
ขันคำ	ขันทอง
ขา	เขาทั้งสอง
ข้าพระ	คนรับใช้ในวัด
ขาง	หวง
ขี	ทุกข์ร้อน, เดือดร้อน, กังวลใจ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ขียาด	ขี = ควี หมายถึง รังแก ยาด หมายถึง ชิง ในที่นี้หมายถึง ริบเรือนริบบ้าน
ขุน	เดิมใช้เรียกกษัตริย์ ต่อมาใช้เรียกเจ้าเมือง
ขุนธรรม์	ตามมังรายศาสตร์ กษัตริย์ที่ปกครองโดยทศพิธราชธรรม ไม่รังแกราษฎร เรียกว่า ขุนธรรม
ขูรณา	กรุณา
เขลางค์ลัมพกบุรี	ชื่อเมืองลำปาง ชื่อจังหวัดลำปาง
เข้า	๑. ปี ๒. แปลงนาแปลงหนึ่งซึ่งต้องใช้ข้าวเปลือกหนึ่งต่าง (กระบุง) มาหว่าน
แข	ภาษาเขมร แปลว่า เดือน ใช้คู่กับไข เป็น แขไข

ค

คำศัพท์	คำอธิบาย
คณา, คนา	คณะ
คนเงิน	คนซึ่งใช้เงินซื้อมา
คนใช้	ทูต หรือ ราชทูต
คโยม	ข้า หรือ ศิษย์วัด
คราว	๑. ทาง, ระยะทาง ๒. สันนิษฐานว่าน่าจะหมายถึงเจ้าหน้าที่เก็บและดูแลการขนส่งส่วยอากรไปยังเมืองหลวง
ครบ	ในที่นี้ คือ “เคารพ” หรือ “ยำเกรง”
ครอก	ในที่นี้ น่าจะหมายถึง จำนวน, ครอกหนึ่ง, จำนวนหนึ่ง
ครุบ	แย่งชิง

คำศัพท์	คำอธิบาย
ครูบา	๑. คำที่ใช้เรียกหรือนำหน้าชื่อพระเถระผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งมักจะมีอายุประมาณ ๕๐ ปีขึ้นไป ๒. ท่านพระครู
คันถันตรปกรณ์	คัมภีร์อื่นๆ นอกจากคัมภีร์พระปริยัติธรรม
คา	เครื่องจองจำตรงที่คอนักโทษ
คาบ	ครั้ง, หน
คาบหนึ่งโสด	อีกครั้งหนึ่ง
คำ	ทองคำ
ค้ำคุง	ช่วยเหลือ, สนับสนุนให้บรรลุจุดหมาย
คำจะนับ	ครั้นจะนับ
คำต้าน	คำพูด ในที่นี้น่าจะหมายถึงคำสั่ง
คำนับ	เป็นหลักฐาน
คำบุพพเจตนา	ความตั้งใจเดิม
คำปรารถนา	ความปรารถนา
คำเพียร	คัมภีร์
คำฟู	พระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๖ ของอาณาจักรล้านนา ครองราชย์ครั้งแรก พ.ศ. ๑๘๖๖ - ๑๘๖๙ ครองราชย์ครั้งที่สอง พ.ศ. ๑๘๗๘ - ๑๘๗๙ โดยยึดจุลศักราชตามชินกาลมาลีปกรณ์ แต่พุทธศักราชจะน้อยกว่าไป ๑ ปีเนื่องจากบวกเพิ่มด้วย ๑๑๘๑ ส่วนชินกาลมาลีปกรณ์บวกเพิ่มด้วย ๑๑๘๒ ตามอย่างลังกา
คำรำเพิง	ความรำพึงถึง, ความคิดคำนึงถึง
คิง	ตัว, ตน, ร่างกาย
คิดล่ำ	พิจารณา, ไตร่ตรอง, ใคร่ครวญ
คิน, เคียน	พัน, คาด

คำศัพท์	คำอธิบาย
คิมห, คิมหอุตุ, คิมหันต	คิมหฤดู, ฤดูร้อน
คืนเมือหลัง	กลับคืนไปข้างหลัง
คืนหลัง	ถอยหลังกลับไป
คือ	คูน้ำ
คือเวียง	คูเมือง
คุงนุ	ตลอด, ตาม
คุรุวาร	วันครู, วันพฤหัสบดี
เคล้า	ประธาน, หัวหน้า
เค้า	๑. หัวหน้า, ประธาน, ต้น ๒. ข้าทาส
เค้าคน	ข้า, คนที่เป็นข้าวัด
เครื่องทาน	เครื่องไทยทาน, วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่จะถวายพระสงฆ์
แคว่น	กำนัน
แคว้น	เขตปกครองสมัยโบราณ, ประเทศ
โคตม	ชื่อสกุลของพระพุทธเจ้า
ใคร่มัก	อยากให้

ง

คำศัพท์	คำอธิบาย
งั	สันนิษฐานว่า คงจะตรงกับคำว่า เงิน
งำเมือง	พระนามกษัตริย์เมืองพะเยา พระสหายของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และพระยามังรายมหาราช
เงี่ยงเงิน	กระโถนเงิน

จ

คำศัพท์	คำอธิบาย
จง	หมาย, หวัง, ตั้งใจ
จตุราบาย	อบายภูมิทั้ง ๔ (ภูมิที่เกิดอันปราศจากความเจริญมี ๔ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และกำเนิดดิรัจฉาน)
จรณ	จร, เที่ยวไป, โคจร
จรณยุโยคโสภฏฐ	โคจรไปจบลงที่ฤกษ์อันสวัสดี (จรณ = เที่ยวไป, โคจร ยุ (ติ) = จบลง, ถึง โยค = ฤกษ์ โสภฏฐ = น่าจะเป็นโสตถิ คือ สวัสดี)
จวา	ชะวา คือ หลวงพระบาง
จะนับจะบ้าน	น่าจะเป็น จะนับบ้าน
จะหว่ายหน้า	จะบ่ายหน้า
จักรพาล	จักรวาล
จังหัน	ข้าว, อาหาร (ใช้แก่พระสงฆ์)
จัว	สามเณร
จา	เจรจา, กล่าว, พูด
จ่าเด็กชาย	จ่า = หัวหน้ากลุ่ม ในที่นี้อาจหมายถึง หัวหน้ากลุ่มของขุนนางตำแหน่งเด็กชาย
จาโดย	กล่าวตาม, พูดตาม, ว่าตาม
จ่าบ้าน	นายบ้าน, ผู้ดูแลกิจการของหมู่บ้าน
จางวาง	ตำแหน่งยศข้าราชการชั้นสูงในกรมมหาดเล็ก, ตำแหน่งผู้กำกับการ, ตำแหน่งหัวหน้าข้ารับใช้ของเจ้านายชั้นบรมวงศ์หรือทรงกรม
จาริก, จาริด	จารึก (ศิลาจารึก)
จารีต	จารึก (ศิลาจารึก)
จำ	บังคับ
จำนำ	ประจำ
จำเริญบุญ	กระทำบุญเพิ่มขึ้น

คำศัพท์	คำอธิบาย
จิตรมาส	เดือน ๕ ภาคกลาง, เดือน ๗ ภาคเหนือ
จิตรฤกษ์, จิตระ, จิตรา	ชื่อฤกษ์ที่ ๑๔ คือ ดาวตาจระเข้ ดาวต่อมน้ำ หรือดาวใต้ไฟ
จิรกาล	เวลาอันยาวนาน
จิรฐิติ	ตั้งอยู่ชั่วนานแสนนาน, ดำรงอยู่ยั่งยืน
จึงจะหล่อน้ำสู่เหนือทก-ตกแผ่นดิน	จึงจะหลั่งน้ำตกเหนือแผ่นดิน
จึงจะอบพกาสให้นา	จึงจะประกาศถวายนา, บอกกล่าวถวายนา
จุ่ง	จง
จุฑสักพทะ	จุลศักราช
จุลศักราช	ศักราชน้อย ตั้งขึ้นหลังพุทธศักราช ๑๑๘๑ ปี
จุลศักราช ๘๕๙	ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๐
จุลศักราช ๘๖๔	ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๕
จุลศักราช ๑๑๙๐ ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๗๑
จุลศักราชได้ ๙๑๘	ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๙๙
จุลศักราชได้ ๙๑๙ ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๐๐
จุลศักราช ๙๒๑ ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๐๒
จุลศักราชได้ ๙๔๓ ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๒๔
จุลศักราชได้ ๙๗๓ ตัว	ตรงกับปลายปีพุทธศักราช ๒๑๕๔
จุลศักพทะได้ ๑๑๙๔ ตัว	จุลศักราช ๑๑๙๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๗๕
จุลศักราชได้แปดร้อยห้าสิบสี่ตัว	ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๓๕ (แต่วันจารึกยังเป็นพุทธศักราช ๒๐๓๔ อีก ๒ วันจึงจะขึ้น พ.ศ. ๒๐๓๕)
จุลสักกพท ๑๑๙๓ ตัว	จุลศักราช ๑๑๙๓ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๗๔ (ถ้านับปีแบบลังกา พ.ศ. ๒๓๗๕)
จุลสักขราชได้ ๘๘๕ ตัว	ตรงกับปีพุทธศักราช ๒๐๖๖ (ถ้านับแบบลังกาเป็น พ.ศ. ๒๐๖๗) (ดูการนับวันไทยและปีไทยโบราณในภาคผนวก)
เจ้ากู	พระภิกษุ, พระสงฆ์

คำศัพท์	คำอธิบาย
เจ้าแคว้น	เจ้าเมือง ผู้ปกครองแคว้น ผู้ปกครองบ้านเมือง
เจ้าท้าวสองแสนนา	เจ้าแผ่นดินซึ่งทรงครองนาสองแสน ต่อมาได้รับขนานพระนามว่า พระเจ้ากือนา คือ ร้อยล้านนา
เจ้าไท	เจ้านายผู้ใหญ่พระองค์ใดพระองค์หนึ่ง หรือพระภิกษุสงฆ์
เจ้าไทย	พระสงฆ์ ในที่นี้ หมายถึงเจ้านาย
เจ้าปกเจ้าแคว่น	ในที่นี้น่าจะหมายถึง ผู้ที่ปกครองเขตการปกครองขนาดหนึ่ง
เจ้าพันเชิงคดี	เจ้าหน้าที่ตัดสินคดี
เจ้าพระยาแม่ใน	พระเจ้าสามฝั่งแกน ขึ้นเสวยราชย์เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๑๙๕๔
เจ้าเมิงพยาว	เจ้าเมืองพะเยา
เจ้าเมืองญี่	เจ้าเมืองชื่อญี่ เพราะเป็นลูกชายคนที่ ๒
เจ้าเมืองนคร	เจ้าเมืองลำปาง
เจ้าเมืองแม่ใน	พระเจ้าสามฝั่งแกนเมื่อถูกชิงแผ่นดินแล้วเสด็จไปเป็นเจ้าเมืองสาดซึ่งอยู่บนฝั่งแม่น้ำใน จึงได้ชื่อเจ้าสามพระยาแม่ใน
เจ้าเมืองแม่ลก	พระเจ้าติโลกราช
เจ้าแม่ไณ (ใน)	เป็นคำที่ใช้เรียกพระมหาเทวีของเจ้าสามฝั่งแกน
เจ้าร้อย	นายร้อย ผู้ควบคุมไพร่ร้อยคน
เจ้าแสน	ชื่อตำแหน่งขุนนางระดับเจ้าเมือง
เจ้าหมื่น	ชื่อตำแหน่งข้าราชการที่ปกครองเจ้าพันได้ ๑๐ คน และตำแหน่งเจ้าเมือง
เจ้าหมื่นด้ำพร้ากลาง	ชื่อตำแหน่งขุนนาง
เจ้าเหนือหัว	กษัตริย์ ในที่นี้น่าจะหมายถึง กษัตริย์ที่ครองเมืองเชียงใหม่
เจ้าหมื่นตีนของ	ตำแหน่งขุนนางซึ่งควบคุมตอนล่างแม่น้ำโขง
เจ้าเมืองแม่ไน	ชื่อพระเจ้าสามฝั่งแกน
เจียง, เดือนเจียง	เดือนอ้าย หรือ เดือน ๑
โจเท	โจทนา หมายถึง กล่าวฟ้อง

ฉ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ฉนำ	ปี
ฉัฏฐมี	วันที่ ๖ หมายถึง ขึ้น ๖ ค่ำ
ฉัน	อย่าง
ฉันนี้	ดังนี้
ฉันท์	ความพอใจ, ความยินดี, ความร่วมความคิดความเห็นกัน
ฉายา	เงา ใช้วัดหรือบอกเวลา, ร่มไม้
ฉิงเมือง	ผู้พิพากษา, มุขมนตรี, อำมาตย์ผู้ใหญ่ ทำหน้าที่คล้ายจตุสดมภ์ของไทยอยุธยา
เฉียวฉลาด	เฉลียวฉลาด

ช

คำศัพท์	คำอธิบาย
ชนมาพิธี	อายุ, อายุขัย, กำหนดอายุ
ชมชัว	ชื่นชม
ช่อทง	ช่อตุง หมายถึง ธงสามเหลี่ยมและธงตะขาบ ตุง - ธงตะขาบ คือ ธงที่ห้อยยาวลงมาที่รอยต่อมีไม้ลูกคั่นปลาย ไม้ทั้งสองข้างติดเครื่องประดับเล็กๆ มองดูคล้ายตัวตะขาบ ช่อ คือ ธงสามเหลี่ยมที่ให้ด้านตรงข้ามกับมุมแหลมเป็นด้านติดกับคันธง
ชองคำ	บัลลังก์ เตียง
ชองนั่ง	แท่น บัลลังก์
ชอย, ช่อย	ช่วย
ช้อย	คนสุดท้อง

คำศัพท์	คำอธิบาย
ชักเชือน, ชักเชิน, ชักเซิน	ชักชวน, ชวน, เชิญ, เชื้อเชิญ, เชิญชวน
ชะหาว	สันนิษฐานว่าน่าจะตรงกับคำว่า ชะหงัว หมายถึง ดีบุก เข้าใจว่าจะคัดลอกตัว ง เป็นสระอา
ช่าง	นายช่าง
ชาลรังสี	รัศมีดุจข่าย (ตาข่าย)
ชาวเจ้า, ชาวเจ้าสังฆ	พระภิกษุสงฆ์, พระสงฆ์, พระภิกษุ
ชิน	ตะกั่ว
ชี, ชือ	ชือ, แม้, หากว่า, แม้นว่า
ชู่	ทุก
ชู่คน	ทุกคน
ชู่ตน	ทุกองค์, ทุกคน
ชู่ประการ	ทุกประการ
ชู่ผู้ชู่คน	ทุกคน
ชู่วันชู่คืน	ทุกวันทุกคืน
ชู่อัน	ทุกอย่าง, ทุกประการ
ชูม	ชุม คือ หมู่
เชฏฐ	เดือน ๙ ภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๗ ภาคกลาง
เช่น	ชั่ว, สมัย
เชา	ภาษี, ส่วย (ส่วยเชาก็ว่า)
เชิงคดี	คำนี้ เชิงกุดี และเชิงคดีก็มีใช้ผู้, ทำหน้าที่ตัดสินคดี
เชียงคาน	งดงาม, ดียิ่ง
เชื้อ	เชื้อสาย, เผ่าพันธุ์
โชฎก	ทำให้รุ่งเรือง
โชตก	ผู้รุ่งเรือง, สว่าง

ซ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ซลาบ	ซาบซ่าน
ซาว	ยี่สิบ, ผู้บังคับบัญชาไพร่ ๒๐ คน
ซาวครัว	ยี่สิบครัว
ซ้ำ	อีกด้วย
แซห่ม	ปัจจุบันคือ อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

ญ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ญัง	ยัง
ญัว	ในที่นี้สันนิษฐานว่า หมายถึง รับใช้
ญา	คุณ, ท่าน
ญามเที่ยงวัน	ยามเที่ยง คือเวลาตั้งแต่ ๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.
ญาณคงคา	ในที่นี้เป็นชื่อข้าราชการผู้หนึ่งมีตำแหน่งเป็นเจ้าพวกและอาจเป็นชื่อที่ได้มาตอนเป็นพระภิกษุ
ญิง	หญิง

ฎ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ฎีกานุฎีกา	ฎีกา และ อนุฎีกา

ฐ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ฐาน	ฐานะ หมายถึง สถาน, ที่

ด

คำศัพท์	คำอธิบาย
ดงเดือด	๑. สนั่นป่า ๒. เครื่องดนตรีเป็นแผ่นโลหะสัมฤทธิ์ใช้เป็นเครื่องตี
ด้วยตนด้วยปากด้วยใจ	ด้วยกาย วาจา ใจ
ดอก	ดอกเบี้ย
ดัง	จมูก
ดังเก่า	ดังเดิม
ดังเมื่อตนกู	ดุจสมัยที่กู (มีชีวิตอยู่)
ดังว่า	ส่วนว่า
ดังฤๅ	เช่นไร, เหตุใด
ดังอั้น	ดังนั้น, เช่นนั้น
ดับ	วันสิ้นเดือนทางจันทรคติ พระจันทร์มืดหมดดวงในที่นี้คือแรม ๑๕ ค่ำในเดือนเต็ม และแรม ๑๔ ค่ำในเดือนขาด
ดับไค้	ชื่อวันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ดับเหม้า	ชื่อวันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ดา	เกือบ, ประหนึ่งจะ, เตรียม
ดาย	ทีเดียว
ดิถี	จำนวนวันทางจันทรคติ ถ้าน้อยกว่า ๑๕ จะเป็นข้างขึ้น ถ้ามากกว่า เอา ๑๕ ลบ เศษเป็นจำนวนค่ำวันข้างแรม
ดีหลี	ดีจริงๆ, ดีนัก, ดีแท้, จริง, แท้, แท้จริง
ดุสิตา	ดุสิต สวรรค์ชั้นที่ ๔ ในสวรรค์ ๖ ชั้น

คำศัพท์	คำอธิบาย
ดูกด้ำมี(ด)	กระดูกไหปลาร้า
เด็กชาย	ชื่อตำแหน่งขุนนางระดับสูงในกลุ่ม “สิงเมือง”
เดง	ระฆัง
เดน	แดน
เดิน	เดือน
เดิน ๓, เดือน ๓	เดือน ๓ ของไทยใหญ่ ในที่นี้ตรงกับเดือนยี่ของภาคกลาง
เดิน ๖, เดือน ๖	เดือน ๖ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๔ ของภาคกลาง เดือน ๖ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๕ ของภาคกลาง
เดิน ๗, เดือน ๗	เดือน ๗ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๕ ของภาคกลาง เดือน ๗ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๖ ของภาคกลาง
เดิน ๘, เดือน ๘	เดือน ๘ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๗ ของภาคกลาง เมื่อสอบกับวันหนไทยแล้ว เป็นเดือน ๘ หลังของภาคกลาง
เดิน ๙, เดือน ๙	เดือน ๙ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๘ ของภาคกลาง เดือน ๙ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๗ ของภาคกลาง
เดิน ๑๑, เดือน ๑๑	เดือน ๑๑ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๙ ของภาคกลาง
เดินเจียง, เดือนเจียง	เดือนอ้ายของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๑๑ ของภาคกลาง เดือนอ้ายภาคเหนือ ในปีนี้ตรงกับเดือน ๑๐ ของภาคกลาง เดือนอ้ายของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๑๒ ภาคกลาง เดือนอ้าย (ดูมฤคศิรมาสประกอบ)
เดินเทศน์	เดินทางสั่งสอน (ประชาชน)
เดินมาฆะ	เดือนมาฆะ คือ เดือน ๓ ของภาคกลาง
เดินยี่, เดือนยี่	เดือนยี่ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๑๒ ของภาคกลาง
เดินสาม	เดือนสามภาคเหนือ ตรงกับเดือนอ้ายภาคกลาง
เดินสิบ	เดือนสิบไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๙ ของภาคกลาง
เดือนศราวณะ	เดือนเก้า ตรงกับเดือนสิบเอ็ดของไทยฝ่ายเหนือ

คำศัพท์	คำอธิบาย
เดือน ๑	เดือนอ้ายภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๑๑ ภาคกลาง
เดือน ๓ ออกค่ำ ๑ วัน ๕	วันพฤหัสบดี เดือน ๓ ภาคกลาง ขึ้นค่ำ ๑ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๐๙๖ ตามปฏิทินจูเลียน
เดือน ๔	เดือน ๔ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๓ ของภาคกลาง
เดือน ๕	เดือน ๕ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๔ ของภาคกลาง เดือน ๕ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือนสามของภาคกลาง
เดือน ๑๐	เดือน ๑๐ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๘ ของภาคกลาง
เดือน ๑๐ ปถม	เดือน ๑๐ แรกของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๘ แรกของภาคกลาง
เดือนวิสาขะ	เดือน ๘ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๖ ของภาคกลาง เดือน ๗ ของไทยใหญ่ ตรงกับเดือน ๖ ของภาคกลาง
เดือนเจ็ด	เดือนลำดับที่เจ็ดตามการนับเดือนของภาคเหนือ ตรงกับเดือนห้าของทางภาคกลาง ประมาณเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม
เดือนแปด	เดือนแปดภาคเหนือตรงกับเดือนหกภาคกลาง ประมาณเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน
เดือนหก	เดือน ๖ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๔ ของภาคกลาง
แด	แล คำลงท้ายประโยค เท่ากับแล
ได้ตำนาน	ได้ตามเรื่องที่มีมาแต่โบราณ
ได้ริก	ได้ฤกษ์

ต

คำศัพท์	คำอธิบาย
ตงได้	จงได้, จนกระทั่งได้, จนได้
ตน	องค์
ตนเค้า	คนที่เป็นประธาน, คนที่เป็นหัวหน้า
ตนแม่	องค์แม่
ตรองตรัส	รู้แจ้ง
ตระสัก	งามสง่า
ตรา	ดวงตรา ในที่นี้หมายถึง คำสั่ง, ข้อบังคับ, พระราชโองการ
ตราต่อเท่า ๕๐๐๐-พระวัสสา	ตราบถึง ๕๐๐๐ ปี
ตรีปูร	กำแพงสามชั้น ซึ่งอาจนับรวมทั้งคูเมืองด้วย
ตรียางศ์	สามตรียางศ์เป็นหนึ่งราศี
ตวงนัก	จงหนัก, จนกระทั่งมาก
ต่อเท่า, ต่อเท้า	จนถึง, จนกระทั่งถึง
ต่อเท่าเถิง	จนกระทั่งถึง
ต่อบัดนี้	ถึงบัดนี้
ต้อง	แกะสลัก ในที่นี้หมายถึง การจารึก, การเขียน
ต้องแต้ม	ต้อง = แกะสลัก แต้ม = วาดเขียน
ตโปทาราม	ชื่อวัด
ตัววัว	วัว, สมัยโบราณใช้คำว่า "ตัว" นำหน้าสัตว์ เช่น ตัวเนื้อตัวปลา (จารึกหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง) หมายถึงเนื้อและปลาเป็นตัวๆ เพื่อแยกจากเนื้อวัวเนื้อปลา
ตาเงิน	คือต่า = ส่วน, เฉพาะส่วน ตาเงิน = เฉพาะส่วนเงิน
ตาคำ	คือต่า = ส่วน, เฉพาะส่วน ตาคำ = เฉพาะส่วนทอง
ต่าง	วางตั้ง, อยู่เหนือ, แขวนไว้
ตามถ้อย	ตามคำ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ตำนงค์	ตั้งอยู่
ตำบลอันนี้	ในที่นี้หมายถึง พื้นที่ชิ้นนี้
ติถี ๖ ตัว	ดิถี ๖ ตัว คือ ขึ้น ๖ ค่ำ
ติถี ๑๒	ขึ้น ๑๒ ค่ำ เศษดิถี หรือนาทีดิถี ๔๔
ตีนซองรองวัด	ซองหมายถึง วัด คำนี้น่าจะหมายถึงคนดูแลวัด หรือดูแลพระสงฆ์
ตือ	มาจาก ทือ แปลว่า ถือ, ตี (ราคา)
ตุ้ม	ของลักษณะกลมๆ
ตุลย์	ชื่อราศีที่พระอาทิตย์ไปถึงเดือนตุลาคม
เตโช	(ราศีแห่งธาตุ) ไฟ
เต่า	ตรงกับปีจัตวาศกตามจุลศักราช
เต่ายี, ปีเต่ายี	ปีขาล จัตวาศกตามปีจุลศักราช
เต่าสี, วันเต่าสี	วันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
เตาเส็ด, เต่าเส็ด	ตรงกับปีจอ จัตวาศก ตามจุลศักราช
เต่าสง้า	ชื่อของวันไทยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
แต่ง	แต่งตั้ง
แต้ม	วาดรูป, เขียน
ไต่	ไต่สวน, สอบถาม
ไตรโลกนารถ	ที่พึ่งแห่งโลกทั้งสาม หมายถึง พระพุทธเจ้า
ไตรสรณคมน์	การถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก
แตรเที่ยงวัน, ยามแตร-เที่ยงวัน	เวลา ๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ นาฬิกา

ถ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ถ้วน	ลำดับ, หนที่
ถ้วน ๒, ถ้วนสอง	ครั้งที่ ๒
ถ้วนสามที	ครั้งที่สาม
ถอง	เถิง คือ ถึง
ถอนกติกา	ยกเลิกข้อตกลง, ข้อกำหนด
ถ่านั้น	ครั้งนั้น เทียบกับ กราบงามสามท่า แปลว่า กราบงามสามครั้ง
ถือจังหัน	จัดหาอาหาร
ถูกการบ้านการเมิง	ถูกใช้ทำงานบ้านงานเมือง
ถูกเลข	ถูกหมายเกณฑ์ไปเป็นทหาร
ถูกเวียก	ถูกเกณฑ์ให้ไปทำงานแทนการเสียภาษี
เถ้าเมิง, เถ้าเมือง	เถ้าเมือง (ตำแหน่งข้าราชการสมัยโบราณ) ชื่อตำแหน่งขุนนางผู้ใหญ่รองจากฉิงเมือง
เถ้าเมืองพิง	ขุนนางผู้ใหญ่เมืองเชียงใหม่
เถิง	ถึง
แถบ	รูปี เงินอินเดีย ใช้อยู่ในล้านนาสมัยก่อน
แถม	อีก, เพิ่มขึ้นอีก, อีกครั้ง, เพิ่ม, เติม
ไถง	วัน, ตะวัน

ท

คำศัพท์	คำอธิบาย
ทวนเทียว	วนเวียนไปมาในสังสารวัฏ, ท่องเที่ยว
ทวาทสอาวาส	สิบสองราศี, สิบสองเรือน
ทวิราสาฒ	เดือน ๘ ที่ ๒ หรือเดือน ๘ หลัง
ทองคำปลิว, ทองคำปิว	ทองคำเปลว
ทองจังโก	ทองเหลืองที่ตีเป็นแผ่นบาง นิยมใช้หุ้มองค์พระเจดีย์ป้องกันการผุกร่อน
ทองสักโก	น่าจะตรงกับคำไทยฝ่ายเหนือว่า "ทองจังโก๋" ซึ่งหมายถึงแผ่นทองเหลืองบางใช้หุ้มองค์พระเจดีย์ป้องกันการผุกร่อน
ทะเทียด	ตรงกับคำบาลีว่า "ทินทิม" แปลว่า กลองสองหน้า ใช้ตีด้วยไม้ข้างหนึ่งและมือข้างหนึ่ง
ทั้งเค้าทั้งปลาย	ทั้งต้นและดอกเบี้ย
ทั้งวันพรูก	รวมทั้งวันพรุ่งนี้ด้วย
ทัด	ตรง
ทัน	พุทรา
ทันยามตะวันเที่ยง	ตรงกับเวลาตะวันเที่ยง
ท่าขัว	ท่าสะพาน
ทาน	ถวาย
ทาม	ออกเสียงว่า ตาม แปลว่า ตาม
ท้าวจตุโลกบาล	ผู้รักษาโลกในสี่ทิศ
ท้าวแสนเมืองมา	พระเจ้าแสนเมืองมา กษัตริย์ผู้ครองเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๔๔
ทีนั้น	ครั้งนั้น
ทืน, ทืน	เทอญ ใช้เป็นคำลงท้ายจบข้อความ
ทือครัว	ริบราชบาตร น่าจะเป็นสำนวนที่ต่อจาก "อยู่มื้อ ทือครัว"
ทุ	พระภิกษุ ตัดมาจากสาธุ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ทุง	ธงตะขาบ
ทุติย	ที่สอง
เทว	สอง ในที่นี้ ขึ้นสองค่ำ
เทศนา	ในที่นี้หมายถึง สั่ง บัญชา
เท้อ	เทอะ = เถิด
เท่า	ถึง, เพียงแต่, แต่ทว่า
เท่าตน	ขนาดเท่าพระองค์
เท่าท่อ	เพียงแต่, เพียงแค่
เท่าเถิง	จนกระทั่งถึง
เท่าวัน	ตราบถึงวันสิ้นพระพุทธศาสนา คือ พ.ศ. ๕๐๐๐
เทิง	ถึง, พอดี, พอเหมาะสม
เทียวเทียม	เดินคู่กับ
แทนที่นั่ง	ขึ้นครองเมืองแทน, ครองเมืองสืบต่อ
ไท...เม็ด	ชื่อวันแบบหนึ่งที่ใช้ในสมัยโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ไททธยุต	น่าจะเป็น ไท้ธจยุต หมายถึง พระจันทร์ท่านเสด็จถึง บางทีก็ใช้ จรยุติ คือไปจบลง
ไทยกดซง้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ไทยรวงไส้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ไทยรวงไค้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
ไทยวันเต่าสี	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน

ธ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ธ	ท่าน
ธชฺคฺคสีลำ	ธชคฺค = ยอดแห่งธงชัย สีลำ = ศิลา รวมความหมายถึง ธงหิน
ธนิษฐา	ชื่อกลุ่มดาวนักขัตฤกษ์กลุ่มที่ ๒๓ ดาวไซ ศรวิษฐาก็ว่า
ธรรมมีสี่จำพวก	อายุ วรรณะ สุขะ พละ
ธัชช	มาจากศัพท์บาลี หมายถึง ธง ในที่นี้หมายถึง ธงตะขาบ
ธุเจ้า	พระสงฆ์

น

คำศัพท์	คำอธิบาย
นพางศ์, นวางศ์	๙ นวางศ์เป็นหนึ่งราศี ราศีหนึ่งมี ๓๐ องศา นวางศ์หนึ่งจึงเท่ากับ ๓ เศษหนึ่งส่วนสามองศา
นโม พุทฺธสฺส	คำคารวะพระพุทธเจ้า แปลว่า ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า
นรานร	คน, ประชาชน
นว	ใหม่, เก้า, หนุ่ม ในที่นี้คงแปลว่า ใหม่
นักสรมน์	นักบวช, สมณะ, ผู้สงบกิเลสแล้ว
น้อย	คำนำหน้าชื่อใช้เรียกผู้สึกจากสามเณรแล้ว
นักษัตรฤกษ์ตัวชื่อมาฆ	นักขัตฤกษ์ หรือดาวฤกษ์กลุ่มที่ ๑๐ ชื่อมฆา หรือดาวงูตัวผู้ก็เรียก
นั่งข่วง	ในที่นี้น่าจะหมายถึง ไปนั่งประชุมว่าราชการเมือง
นางจามเทวี	เป็นกษัตริย์ครองเมืองหริภุญชัยประมาณ พ.ศ. ๑๒๐๐ แต่ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ เห็นว่าควรจะหลังนั้นมาอีกหนึ่งร้อยปี
นาที (ติถี)	เศษของดิถี ๖๐ นาทีเป็นหนึ่งดิถี

คำศัพท์	คำอธิบาย
นาที ๒๗ ตัว	นาทีฤกษ์ ๒๗ นาที ฤกษ์หนึ่งมี ๖๐ นาทีฤกษ์
นายซาว	ชื่อตำแหน่งข้าราชการควบคุมไพร่ ๒๐ คน
นายตีน	พลเดินเท้า
นายมหิน หรือมหินทร์	ชื่อคน แปลว่า ก้อนหิน หรือ พระอินทร์
นายม้า	ทหารม้า
นายพ่อน้อย	เข้าใจว่าเป็นตำแหน่งข้าราชการ
นายหนังสือ	นายทะเบียนที่ดิน
น้ำ	น้ำหนัก ๑.๒ กรัม, เป็นมาตราของน้ำหนัก
น้ำขรอง	แม่น้ำโขง
น้ำซ่วยมือเงิน	ภาชนะเงินสำหรับใส่น้ำล้างมือ
น้ำต้น	คนโทโดยปรกติทำด้วยดินเผา
น้ำต้นเงิน	คนโทเงิน
น้ำบ่อ	บ่อน้ำ
นิง, นึง	หนึ่ง
นิตยภัต, นิตยภัท	อาหารหรือค่าอาหารที่ถวายภิกษุสามเณรเป็นนิตย์
นิพพานปัจจโย โหนตุโน	แปลโดยความ “ขอจงเป็นเหตุเป็นปัจจัยเพื่อความสิ้นกิเลสแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย”
นิรพาน	นิพพาน, ตาย
เนิงมาเถิง	ครองเมืองต่อมาจนถึง, ตลอดถึง, จวบถึง, ตราบถึง, เนื่องมาถึง
เนียรพาน, เนิยรพาน	นฤพาน, นิพพาน (โบราณ), ตาย ใช้แก่กษัตริย์

บ

คำศัพท์	คำอธิบาย
บ่กลั้วบ่กวน	ไม่รบกวน, ไม่ยุ่งเกี่ยว
บ่ช่อย	ไม่ช่วย, ไม่ช่วยเหลือ
บ่ฟัง	ไม่เชื่อฟัง
บมิให้คลาดคลาจลาจล	ไม่ให้คลาดคลา = ไม่ให้คลาดเคลื่อน, ไม่ให้ผิดไป ไม่ให้จลาจล = ไม่เกิดความวุ่นวาย
บ่เศร้า	ไม่หม่นหมอง
บรบวน, บริบวรณ์	บริบูรณ์
บ่อน	ในที่นี้น่าจะหมายถึง บริเวณ, แหล่ง หรือตรงที่
บอรบวร	บริบูรณ์
บะ	บะ หรือบ่า เป็นคำที่ใช้นำหน้าชื่อผู้ชาย = นาย
บัณฑูร, บัณฑูล	คำสั่ง
บันลือ	เปล่ง
บัวรมวร, บัวรมวล	บริบูรณ์
บาท	เวลา ๖ นาที
บารกา	ตำแหน่งรองเจ้าอาวาส
บำบวง	บูชา, เซ่นสรวง, บนบาน
บุญโกฐาส	ส่วนบุญ
บุญญาภิสนท์	ผลบุญ
บุญภิรวายสี	สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นคำว่า บุญราศี หมายถึงกองบุญ
บุญรายสรี	บุญราศี
บุญเริง	บุญเรือง
บุปปา	บุปผา
บุพพาสาท	บุรพอาษาฒ ปุรพาษาฒ บุพพาสาฬหะ (ดาวสัปคับช้าง หรือดาวราชสีห์ตัวผู้) ฤกษ์ที่ ๒๐
บุพภาค	ส่วนเบื้องต้น

คำศัพท์	คำอธิบาย
บุรนรรพสุ	หรือ ปุนรฺวสุ ชื่อฤกษ์ที่ ๗ ได้แก่ ดาวสำเภาทอง
บุรพภัทรบท	ชื่อกลุ่มดาวฤกษ์หมู่ที่ ๒๕ มี ๒ ดวง ชื่อดาวหัวเนื้อทราย (โปฐมบท ก็ว่า)
บุษบา	ดอกไม้
บุษย	ชื่อดาวฤกษ์หมู่ที่ ๘ มี ๕ ดวง ในที่นี้ หมายถึงเดือนยี่ ภาคกลาง หรือเดือน ๔ ภาคเหนือ
เบ้	เบี้ย
เบิก	เปิด
เบี้ย	มาตราเงินสมัยโบราณ ๑๐๐ เบี้ย เป็น ๑ อัฐ ๖๔ อัฐ เป็น ๑ บาท
เบื้อง	ด้าน, ข้าง
โบราณศาสนฎีกามาลี	คำร้อยกรองดุจพวงดอกไม้อธิบายคำสอนครั้งโบราณ
โบราณาจาริยวาท	โบราณ + อาจารย์ + วาท = ถ้อยคำหรือความเห็นของอาจารย์แต่เก่าก่อน
ใบไร	ใบระกา ชื่อไม้หรือปูนทำเป็นลวดลายต่างๆ ติดกับตัวลำยองระหว่างช่อฟ้ากับหางหงส์

ป

คำศัพท์	คำอธิบาย
ปก	สร้าง, ปลูก
ปชนราก (ประชนราก)	เชื่อมราก หรือ ประสานราก
ปฐมมหามูลศรัทธา	ศรัทธาของกษัตริย์ผู้เป็นประธานอันยิ่งใหญ่
ปฐมมูลศรัทธา, ปถมมูล-ศรัทธา, ประถมมูลศรัทธา	ประธานของผู้ศรัทธา, ประธานแห่งหมู่ผู้เลื่อมใส

คำศัพท์	คำอธิบาย
ประถม ปัณรสมี	ที่ ๑๕ แรก ในที่นี้หมายถึง วันเพ็ญเดือน ๘ แรก
ปถวีราชี	ราศีธาตุดิน
ปรถ	ปถโมกข์, ประโยชน์ของผู้อื่น, ในโลกหน้า
ประดิษฐาน	ตั้งไว้
ประตูขรง	ประตูที่ข้างบนเป็นวงโค้ง
ประทัส	ปทัสถาน แบบแผนสำหรับยึดเป็นแนวปฏิบัติ
ประทัสความ	เชื่อฟังตามคำสั่ง
ประยา, ประหญา, ประหยา	ปัญญา
ประวิง	หน่วงไว้ให้เนิ่นช้า, ถ่วงเวลา
ประสาท	ความเลื่อมใส, เลื่อมใส
ปรัชญา	ปัญญา
ปริยัติ	พุทธพจน์อันพึงเล่าเรียน, สิ่งที่ควรเล่าเรียน (โดยเฉพาะหมายเอาพระบาลีคือพระไตรปิฎก พุทธพจน์ หรือพระธรรมวินัย), การเล่าเรียนพระธรรมวินัย
ปริเฉท	การกำหนด
ปลก	ปลูก, ปลูกสร้าง, ก่อสร้าง
ปลง	วาง, ปลงอาชญา, รับสั่ง
ปลง	ลง, เอาลง, ยกลง
ปลงพระราชอาญา	สั่ง
ปลงราชทาน	มอบให้, ยกให้
ปล่องทีป	โคมไฟ
ปลาย	เศษ, เลย, เกิน
ปลาย ๘ เดือน ปลาย ๒๑ วัน	ควรเป็นเศษ ๑ เดือน ๒๙ วัน
ปวิง	ประวิง คือทำให้เนิ่นช้า, หน่วงไว้

คำศัพท์	คำอธิบาย
ปสาท, ปสาทะ	เลื่อมใส
ปัจจัย	เหตุอันเป็นทางให้เกิดผล
ปัญจานันตริยกรรม	กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด เรียกว่า ครุกรรม มี ๕ อย่าง คือ ๑. ฆ่าบิดา ๒. ฆ่ามารดา ๓. ฆ่าพระอรหันต์ ๔. ทำให้พระกายพระพุทธเจ้าห้อเลือด ๕. ทำให้สงฆ์แตกแยกกัน
ปัณณรสดิถี	๑๕ ค่ำ
ปาก	ร้อย ผู้ดูแลคนร้อยหนึ่ง, หัวหน้าคนร้อยคน
ปากเงิน	ปากหรือปัก คือผู้ควบคุมไพร่ ๑๐๐ คน เงินเป็นชื่อคน
ป่าวเติน	ประกาศให้รู้, บอกกล่าวให้รู้
ป่าวเวียก ป่าวการ	เรียกตัวมาทำงาน
ป่าวเวียกเรียกการ	สั่งให้ทำงาน (ของทางราชการ)
ปิตุฉา	ป้า อา (ผู้หญิง), ป้า (ญาติฝ่ายพ่อ)
ปีกดยี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีขาล โทศก ตามจุลศักราช
ปีกดสัน	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีวอก โทศก ตามจุลศักราช
ปีกัดไค้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีกุน เอกศก ตามจุลศักราช
ปีกัดเม็ด	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะแม เอกศก ตามจุลศักราช
ปีกัดเร้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีระกา เอกศก ตามจุลศักราช
ปีกัดไส้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเส็ง เอกศก ตามจุลศักราช
ปีกาไก๊, ปีกาไค้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีกุน เบญจศก ตามจุลศักราช (จ.ศ. ๘๖๕ พ.ศ. ๒๐๔๖) ในที่นี้คือ พ.ศ. ๒๐๔๕ อีก ๒ วัน จึงจะเป็น พ.ศ. ๒๐๔๖
ปีกาเป้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีฉลู เบญจศก ตามจุลศักราช (ดูเพิ่มเติมเรื่องวันและปีโบราณ ที่ภาคผนวก ข)
ปีกาเม็ด	ตรงกับปีมะแม เบญจศก ตามจุลศักราช (คือ จ.ศ. ๘๘๕ พ.ศ. ๒๐๖๖ แต่ในจารึกยังเป็น จ.ศ. ๘๘๔ อยู่)

คำศัพท์	คำอธิบาย
ปีกาบไจ้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีชวด ฉศก ตามจุลศักราช
ปีกาบซง้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเมีย ฉศก ตามจุลศักราช
ปีกาบยี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีขาล ฉศก ตามจุลศักราช
ปีกาบสี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะโรง ฉศก ตามจุลศักราช
ปีฎกฆร	เรือนปิฎก หรือ หอไตร
ปีดับไค้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีกุน สัปตศก ตามจุลศักราช
ปีดับเป้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีฉลู สัปตศก ตามจุลศักราช ในที่นี้คือ ปี พ.ศ. ๒๐๔๘ (ชม. ๒๕)
ปีดับเม็ด	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะแม สัปตศก ตามจุลศักราช
ปีดับไส้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเส็ง สัปตศก ตามจุลศักราช
ปีดับเหม้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีเถาะ สัปตศก ตามจุลศักราช
ปีเต่าไจ้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีชวด จัตวาศก ตามจุลศักราช
ปีเต่าสี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะโรง จัตวาศก ตามจุลศักราช
ปีเต่าซง้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเมีย จัตวาศก ตามจุลศักราช
ปีเต่าเส็ด	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีจอ จัตวาศก ตามจุลศักราช
ปีเปิกซง้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเมีย สัมฤทธิศก ตามจุลศักราช
ปีเปิกสัน	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีวอก สัมฤทธิศก ตามจุลศักราช ในที่นี้ตรงกับจุลศักราช ๘๕๐ (พ.ศ. ๒๐๓๑)
ปีเปิกไจ้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีชวด สัมฤทธิศก ตามจุลศักราช
ปีมะเม	ปีมะเมีย
ปีเมิงเม็ด	ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๘๔๙ (พ.ศ. ๒๐๓๐)
ปีเมิงไส้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเส็ง นพศก ตามจุลศักราช
ปีรวงไก๊, ปีรวงไค้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีกุน ตรีศก ตามจุลศักราช
ปีรวงเม็ด	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะแม ตรีศก ตามจุลศักราช

คำศัพท์	คำอธิบาย
ปีรวงไส้	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะเส็ง ตรีศก ตามจุลศักราช
ปีรวงเหม้า	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีเถาะ ตรีศก ตามจุลศักราช ในที่นี้ คือจุลศักราช ๗๗๓ (พ.ศ. ๑๙๕๔) (ลพ. ๙)
ปีระวายยี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีขาล อัฐศก ตามปีจุลศักราช ในที่นี้ คือจุลศักราช ๘๖๘ (พ.ศ. ๒๐๔๙) (ลพ. ๑๙)
ปีระวายสัน	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีวอก อัฐศก ตามจุลศักราช
ปีระวายสี	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีมะโรง อัฐศก ตามจุลศักราช
ปีระวายเส็ด	ชื่อปีไทยแบบโบราณ ตรงกับปีจอ อัฐศก ตามจุลศักราช
ปี่สรไน	ปี่ไฉน ปี่ชนิดหนึ่งมีรูปร่างเหมือนปี่ชวา แต่ขนาดเล็กกว่ามาก ปัจจุบันมักใช้บรรเลงในงานพระศพเข้ากับชุดพวกกลองชนะ
ปุณมี	วันเพ็ญ
ปุรณมี	วันเพ็ญ
ปู่	ใช้นำหน้าชื่อผู้ชายที่มีอายุเหมือนตาในคำตาสีตาสา
ปู่นม	ภาษาไทถิ่นบางถิ่น แปลว่า ปู่แท้ บางถิ่นแปลว่า ปู่เลี้ยง
ปู่หม่อน	บรรพบุรุษก่อนชั้นปู่ขึ้นไป
ปูน	๑. บำเหน็จ ๒. พุ่น (ล้านนา) ในส่วนที่
เปงจา	๑. เบญจา แท่นศพ ๒. เบญจานันตริย คือ กรรมมีโทษหนักที่สุด ๕ ประการ
เปงโญ	ปัญโญ
เป็นแก่	เป็นใหญ่, เป็นประธาน
เป็นเคล้า, เป็นเค้า	คือเป็นเค้า หมายถึง เป็นประธาน, เป็นหัวหน้า
เป็นเชื้อเป็นนาม	เป็นเชื้อเป็นสาย
เป็นแดน	เป็นขอบเขต, เป็นเขตแดน ในที่นี้ เป็นเขตวัด
เป็นที่สถิร	เป็นที่มั่นคงยืนนาน
เป็นโทษเป็นโพย	เป็นโทษเป็นภัย

คำศัพท์	คำอธิบาย
เป็นเยิงเชิง	เป็นเยี่ยงเชิง เชิงน่าจะเป็นเชิ่ง คือ ชื่ง
เป็นห้อง	เป็นส่วนหนึ่ง
เป็นอาทิ	เป็นต้น
เปิกยี	ชื่อวันไทยแบบโบราณ มีรอบละ ๖๐ วัน
เปิกซง้า	ตรงกับปีมะเมีย สัมฤทธิศก ตามจุลศักราช (จ.ศ. ๘๖๐ พ.ศ. ๒๐๔๑)
เปิกสัน	ในที่นี้เป็นชื่อของวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
เปิกสี	เป็นชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
เปี่ยง	เบน, เบี่ยง
แปง, แปลง	ก่อสร้าง, สร้าง
แปรพระกุศล	แปร = เปลี่ยน ในที่นี้หมายถึง ถวายพระราชกุศลไปให้
แปลงรูปพระ	สร้างพระพุทธรูป
แปลงเลียด	หน้าเรียบ, ทำให้เรียบ
แปลงเวียง	สร้างเมือง
ไปจัดไปเลียบ	ไปตรวจดูแล

ผ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ผกา	ดอกไม้
ผรหญาวังวัดสิข	ผรหญา = ปัญญา วังวัดสิข น่าจะเป็น วงศ์วัตรสิข
ผระหมาน	ประมาณ
ผระหยา	ประหญา, ปัญญา
ผรากด	ปรากฏ
ผมมี ๑,๕๐๐ เส้น	เม็ดพระศก มี ๑,๕๐๐ เม็ด

คำศัพท์	คำอธิบาย
ผลคุณ	เดือนผาลคุณ เดือน ๔ ภาคกลาง ตรงกับเดือน ๖ ภาคเหนือ
ผลิกำ	ผลิก ในที่นี้หมายถึง ผลึกศิลา
ผ้าขาว	ชายผู้จำศีล นุ่งห่มผ้าขาว
ผายู	พระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๗ ของอาณาจักรล้านนา ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๗๙ - ๑๘๙๘ ตามศักราชในชินกาลมาลีปกรณ์
ผิ	ถ้า, หาก
ผิจะเข้าเป็นค่า	ผิจะตีราคา, ถ้าจะคิดเป็นราคา
ผิจะถวิล	ผิจะคิด, ถ้าจะคิด
ผู้ข้า	ข้าพเจ้า, พวกข้าพเจ้า
ผู้ดี	คนดี
ผู้ญิง	ผู้หญิง
ผู้นาย	ผู้เป็นนายควบคุมข้าวัด
ผู้เป็นปลาย	ในที่นี้ หมายถึง สนมกำนัล
เผิ้ง	ผึ้ง ในที่นี้คือ ขี้ผึ้ง
เผิ้งกับคิง	น่าจะหมายถึงผึ้งกับตัวผึ้ง
แผรผวน	แปรปรวน
แผ้ว	แผ้วถาง
โผด	โปรด
ไผ	ใคร, ผู้ใด
ไผ่	แผ่
ไผ่	เผย, ไข, เปิด (ไทยใหญ่)

ฝ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ฝั่งแกน	ชื่อตำบล
ฝาเมือง	ทหาร, กำลังรบ
ฝาเมืองตงเมือง	เจ้าหน้าที่ดูแลราชการบ้านเมืองซึ่งเปรียบเหมือนเป็นฝาและตงของเมือง
ฝุ่นเมือง	ประชาชนพลเมือง
ฝูง	หมู่, เหล่า

พ

คำศัพท์	คำอธิบาย
พญา	สมัยที่จารึกใช้หน้าพระนามกษัตริย์ ต่อมาจะมาใช้เรียกขุนนางผู้ใหญ่
พญามังราย	พระเจ้ามังรายมหาราช กษัตริย์ของล้านนาผู้ทรงสร้างนครเชียงใหม่
พยาธิ	โรคภัยไข้เจ็บ
พยาว	เมืองพะเยา
พรหมโลกา	ที่อยู่ของเทวดาชั้นพรหม รูปพรหมมี ๑๖ ชั้น อรูปพรหมมี ๔ ชั้น
พระกรรโลง	พระมารดา (ราชาศัพท์)
พระแก้ว	พระแก้วมรกต
พระครู	สมณศักดิ์ต่ำกว่าพระราชาคณะ
พระเจ้า	ในที่นี้ หมายถึง พระพุทธรูป
พระธาตุเจ้า	พระเจดีย์
พระบฏ	ผืนผ้าเขียนรูปพระพุทธเจ้าเป็นต้น และแขวนไว้เพื่อบูชา
พระเป็นเจ้า	พระพุทธรูป, กษัตริย์

คำศัพท์	คำอธิบาย
พระเป็นเจ้าอยู่หัว	กษัตริย์ ในที่นี้น่าจะหมายถึง กษัตริย์ที่ครองเมืองเชียงใหม่ คือ พระเมืองแก้ว หรือพระเจ้าพิลกปนัดดาธิราช
พระเป็นเจ้าเอาเป็นลูก	ในที่นี้ หมายความว่า พระเจ้าติโลกราชทรงถือว่าพระยายุทธิษเฐียรมีศักดิ์เป็นโอรสของพระองค์
พระพุทธเจ้า	ในที่นี้ หมายถึง พระพุทธรูป
พระพุทธศรีสากยมุนี	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระมหาชินธาตุ	พระบรมสารีริกธาตุ
พระมหาธรรมิกราชาธิราช	ในที่นี้เป็นพระนามของกษัตริย์พม่า
พระเมิงรัตนา	พระเมืองแก้ว กษัตริย์ผู้ครองเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๘ - ๒๐๖๘
พระยาสองแควเก่า	พระยาสองแควเดิม แต่เดิมเป็นกษัตริย์เมืองสองแควหรือเมืองพิษณุโลก
พระราชเสาวนีย์	คำสั่งของนางพระยา
พระราชองกาน	พระราชโองการ
พระศรีสัทธรรมมหาบรมจักวัติธรรมราชบพิตร	พระนามของพระเจ้าติโลกราช (ซึ่งล่วงลับไปแล้ว สอบกับชินกาลมาลีปกรณ์)
พระษา	พรรษา, ปี
พระหัด	วันพฤหัสบดี
พระองคกาน (พระโองการ)	ในที่นี้คือ คำสั่ง
พรัศ	ดร. ฮันส์ เพนธ์ สันนิษฐานว่า น่าจะตรงกับคำว่า พัสถาน
พร่ำ	พร้อมกัน, ตรงกับ, ตรงกันกับ
พรูก	พรุ่งนี้
เพรีย	เปรียบ (ล้านนาใช้ว่า เปี๊ยะ)
พฤษภ	ชื่อราศีที่พระอาทิตย์ไปถึงในเดือนพฤษภาคม
พลอยหื้อ	โดยปกติแปลว่า กลับให้ ในที่นี้น่าจะแปลว่า จึงให้, เลยให้

คำศัพท์	คำอธิบาย
พวก	บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่ตามกำหนด
พวกชอด	ชื่อวัด
พวกต้องแต้ม	ขุนนางที่มีหน้าที่ในการแกะสลัก วาดลวดลาย
พอก	ปิด พอกพระ = ปิด (ทอง) พระ
พ่อกู	ในที่นี้น่าจะหมายถึง พระเจ้ายอดเชียงราย
พ่อเลี้ยง	คหบดี, ผู้ชายที่มีฐานะดี
พ่อหญัว	สันนิษฐานว่า ย่อมาจาก “พ่ออยู่หัว”
พอหนไทย	พอดีกับ (ปี) ไทยแบบโบราณ
พอย	เลย, กลับ, พลอย, จึง
พัน	ตำแหน่งในการปกครองที่สามารถบังคับบัญชานายร้อย ๑๐ คน
พันขวา	ตำแหน่งในการปกครองที่สามารถบังคับบัญชานายร้อย ๑๐ คน ฝ่ายขวา
พันเถ้าเมิง	พันเถ้าเมือง
พันนา	ขอบเขตการปกครองโดยกำหนดตามที่นาซึ่งรับน้ำจากเขื่อนหรือฝายแต่ละเขื่อนไป มักมีชื่อเมืองหรือชื่อแม่น้ำกำกับไว้ด้วยอาจเทียบได้กับตำบลขนาดใหญ่หรืออำเภอในปัจจุบัน
พันน้ำ	น้ำหนัก ๑ ชั่ง หรือ ๑.๒ กิโลกรัม
พันหนังสือพื้นเมิง	ตำแหน่งข้าราชการ สันนิษฐานว่า ทำหน้าที่จดทะเบียนที่ดิน
พันหมอบาประหัด	ตำแหน่งโหรผู้วางฤกษ์
พายใต้	ทางทิศใต้
พาร	วาร, วัน
พาโล	พาล
พาว	ผ่องแผ้ว, เป็นประกาย
พาหิร	ภายนอก

คำศัพท์	คำอธิบาย
พิง, พิงตรา	นครพิงค์ ชื่อหนึ่งของเมืองเชียงใหม่
พิทธ	ผู้เฒ่า, ผู้รู้, อาจารย์
พิสเนญ	น่าจะเป็น ปี่เสนง หรือเขนง ชื่อขอมเรียกว่า เสนง ได้แก่ เขาวัวเขาควายที่ใช้เป่า
พิสัย	วิสัย = แบบ
พุทธพิมพา	พระพิมพ์
พุทโธปถาก	ผู้รับใช้ ผู้บำรุงพุทธศาสนา หรือผู้ดูแลพระพุทธรูป
พุล	เกิด
เพก	เพชร
เพกประหญา	เพชรปัญญา
เพ(ง)บุร	เพ็ญบูรณมี คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ
เพ็ง	วันเพ็ญ, เพ็ญ, วันพระจันทร์เต็มดวง
เพิง	พึง, เหมาะสม
เพื่อบุญ	เพราะบุญ
แพ้	ชนะ
แพง	แปลง, สร้าง
โพย	ภัย, อันตราย
โพระ	เพราะ
ไพ	ไป
ไพชยนต์ปราสาท	ชื่อปราสาทของพระอินทร์
ไพร่ฟ้า	ไพร่ฟ้า คำนี้ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงใช้ “ไพ่รฝ้า” ส่วนในจารึกนี้ใช้ “ไพรฝา” คือ ประชาชนพลเมือง

ฟ

คำศัพท์	คำอธิบาย
เฟง	ชื่อคน
เฟิง	คือ เฟื้อง มาตราเงิน (มาตราใช้กับเงิน) มาตราเงินอย่างเก่า ๓ อัฐ เป็น ๒ เฟื้อง หรือ ๑๖ อัฐ เป็น ๑ บาท
เฟลิกสัน	เปลิกสัน ตรงกับปีวอก สัมฤทธิศก ตามจุลศักราช
เฟลิกสี	เปลิกสี ที่นี้เป็นชื่อของวันไทย ซึ่งมีวิธีนับแบบเดียวกับชื่อปีด้วย (ดูคำอธิบายในภาคผนวก)

ภ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ภรณี	ชื่อดาวฤกษ์กลุ่มที่ ๒ คือดาวก้อนเส้า
ภรณีนักษัตร	ชื่อฤกษ์ที่ ๒ ได้แก่ ดาวแม่ไก่ หรือดาวก้อนเส้า
ภรรดา	ผัว, ใช้ว่า ภัสดา ก็ได้
ภรรดาคาริก	ผู้ดูแลเรือนเก็บสิ่งของ (ภณฺฑ + อาคาริก)
ภฤคุวาร, ภฤคุวาฬ	วันศุกร์ (ชื่อของพระศุกร วีนัส) (จากพจนานุกรมภาษาสันสกฤต)
ภัทรกัป	กัปอันเจริญคือปัจจุบัน มีพระพุทธเจ้าถึง ๕ พระองค์
ภายนอก	ฝ่ายนอกวัด คือฝ่ายที่เป็นฆราวาส
ภายใน	ฝ่ายในวัด ในที่นี้หมายถึง พระสงฆ์

ม

คำศัพท์	คำอธิบาย
มนดก	มณฑป หมายถึง เรือนยอดที่มีรูปสี่เหลี่ยม
มนุษย์วิสัย	แดนมนุษย์ โลกมนุษย์

คำศัพท์	คำอธิบาย
มรทงค์	ตะโพน (สันสกฤต = มฤทงฺค บาลี = มุทิงฺค)
มโรงฉนำ	ปีมะโรง
มฤคศิร, มิคสิระ, มฤคเศียร	๑. เดือนอ้ายของภาคกลางตรงกับเดือนที่ ๓ ของไทยฝ่ายเหนือ ๒. ชื่อฤกษ์ที่ ๕ อาจเรียกว่าดาวศีรษะเนื้อ (กวาง), ดาวหัวเนื้อ, ดาวหัวเต่า, ดาวศีรษะโค, ดาวมฤคศิรัส หรือดาวอาครหายณี
มฤคศิรมาส	โดยปกติตรงกับเดือนอ้ายภาคกลาง นอกจากผู้ทำจารึกนี้จะใช้เดือนแบบภาคกลางแล้วยังวางอธิกมาสก่อนภาคกลางเสียด้วย จึงทำให้เดือนที่ภาคกลางเรียกเดือนยี่กลายเป็นเดือนเจี๋ยง (คือเดือนอ้าย) ไป นอกจากนี้ตำแหน่งดาวในดวงชาตาในจารึกนี้ก็คลาดเคลื่อนมาก
มล้าง	ทำลาย, ล้าง
มล้างเส้	ทำลายเสีย
มวล	ทั้งหมด
มหาธรรมราชาธิราช	กษัตริย์ของเชียงใหม่ คือ พระเมืองแก้วหรือพระเจ้าพิลกปนัดดาธิราช ทรงครองเมืองเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๘ - ๒๐๖๘
มหาธรรมิกราช	เป็นพระนามของพระเจ้ากือนา
มหาราช	คำเรียกกษัตริย์เชียงใหม่
มหาราช (หลวงเจ้า)	มหาราชเป็นคำใช้เรียกกษัตริย์ล้านนา
มหาศักราช ๑๔๒๔	ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๕
มหาสวามี, มหาสามี	พระผู้ใหญ่ เทียบได้กับพระมหาเถระ เดิมใช้เรียกพระสงฆ์ผู้ใหญ่ชั้นพระมหาเถระที่บวชมาจากลังกา ต่อมาใช้เรียกพระสังฆราช

คำศัพท์	คำอธิบาย
มหาสมีญาณโพธิ	ชื่อเจ้าอาวาสวัดป่าแดง
มหามัตตะ	มหาอำมาตย์
ม่อนดอย	ยอดเขา
มักขอย	ชอบอิจฉา
มักใคร่	อยาก, ปรารถนา
มักผิด	ชอบทะเลาะ
มังกร	ชื่อราศีที่พระอาทิตย์มาถึงในเดือนมกราคม
มังราย	พระนามพระเจ้าแผ่นดินองค์แรกของล้านนา พระนามตรงกับจารึกและเอกสารอื่นๆ แต่พงศาวดารโยนกใช้พระนามว่าพระยาเม็งราย
มั่นคุง	มั่นคง
มั่งมูลทุนเท้า	อ่านว่า มั่งมุลตุนเต๊า หมายถึง มีความมั่งคั่ง และเพิ่มพูนขึ้น
มาสู่	มาอยู่ด้วย, มาหา
ม้าง	ทำลาย, ล้าง, รื้อ, ประหาร, งัด, ง้าง
มาฆมาส	เดือน ๕ ภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๓ ภาคกลาง คือเดือนกุมภาพันธ์
มาตุล, มาตุละ	ลุง หรือ น้าชาย (ญาติฝ่ายแม่) (ราชาศัพท์) ใช้มาตุลาก็มี
มาเถิง	มาถึง
มาร	คำอ่าน มาน คือ “มี”
มาศ	ภาษาเขมร แปลว่า ทองคำ
มาส	เดือน
มาสเกณฑ์	จำนวนเดือนตั้งแต่วันตั้งจุลศักราชมาถึงเวลาทำพิธี
มาสผลคุณ	เดือน ๖ ของภาคเหนือ ตรงกับเดือน ๔ ของภาคกลาง
มีใจใสสรทา	มีใจเลื่อมใสศรัทธา
มีต้น	เป็นต้น

คำศัพท์	คำอธิบาย
มีต้นว่า	เป็นต้นว่า
มีเมื่อก่อน	มีมาแต่ครั้งโบราณ
มีสรทาบ่ขาด	มีศรัทธาไม่หมดสิ้น มีศรัทธาอย่างมั่นคง
มีนราศี	ราศีรูปปลาซึ่งพระอาทิตย์จะมาถึงราศีนี้ในเดือนมีนาคม
มูล	(เงิน) ต้น
มูลศรัทธา	ประธานของอุปถัมภก (ประธานของผู้อุปฐากวัด)
เม, เม้	เมีย
เมก	กำแพงเมือง
เมง, เม็ง	มอญ เม็งวันจันทร์ หมายถึง มอญเรียกว่า วันจันทร์ วันอาทิตย์เม็ง หมายถึง มอญเรียกว่า วันอาทิตย์
เม็งวัน ๔	มอญเรียกว่าวันพุธ
เม็ง ๓	วันของมอญ ตรงกับวันอังคาร
เมตตา	บอกให้ทราบ, (มา) โปรด
เมถุน	คือมิถุน กลุ่มดาวที่พระอาทิตย์มาถึงในเดือนมิถุนายน
เมษ	ชื่อราศีที่พระอาทิตย์มาถึงในเดือนเมษายน
เมาลีพระเจ้า	จอม, ยอด, ผมจุกของพระพุทธรูป
เมอ	เมีย
เมิง	เมือง
(วัน)เมิงเป้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
เมิงเชียงราย	เมืองเชียงราย
เมิงพยาว	เมืองพะเยา
เมิงพิง	เมืองพิงค์ คือ เมืองเชียงใหม่
เมิงฟ้า	เมืองฟ้า, สวรรค์
เมิงเหม้า	ตรงกับปีเถาะ นพศกตามจุลศักราช
เมิงไส้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน

คำศัพท์	คำอธิบาย
เมียงม่อ	มองถนัด
เมี้ยน	เก็บงำ, หมด
เมือ	ไป, กลับ, มา
เมือลุม	ตรงกับ เมือลุ่ม หมายถึง ลงไป
(เมือง) เกษ	หมายถึง พระเมืองเกษเกล้า เป็นชื่อกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ ประมาณ พ.ศ. ๒๐๖๘ - ๒๐๘๑ และ พ.ศ. ๒๐๘๖ - ๒๐๘๘
เมื่อเมี้ยนท้าวทั้งเจ็ดชั่วนี้แล้ว	เมื่อสิ้นรัชกาลแห่งกษัตริย์ทั้ง ๗ พระองค์นี้แล้ว
เมื่อแล้ว	เมื่อสำเร็จแล้ว
เมื่อหน้า	ภายหน้า ถ้า “เมือหน้า” แปลว่า ไปภายหน้า
เมืองพิงค์เชียงใหม่	ชื่อเมืองเชียงใหม่
แม้ซือ, แม้นซือ	แม้หากว่า
โมฆะ	โมกฺข, โมกษ แปลว่า ความหลุดพ้น
โมทนา	พลอยยินดี ตัดมาจากคำว่า อนุโมทนา

ย

คำศัพท์	คำอธิบาย
ยไศศวรรย์	ยศ + ไอศวรรย์ ไอศวรรย์ = ความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
ยอ	ยก, สร้าง, ต่อเติม, เสริมต่อ
ยัง (๒๙๕๓ ปี)	มี, อยู่, ยังเหลือ, (๒๙๕๓ ปี)
ยัง	๑. ยังมีชีวิตอยู่ ๒. ให้ไว้, มอบให้
ยา	รักษา
ยาด	ข่วน, คว้า, ดึง, ทึ้ง, แย่งชิง

คำศัพท์	คำอธิบาย
ยาม	เวลา
ยามกลองงาย	เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๙.๐๐ น.
ยามกลองแลง	ยามตีกลองเย็น เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
ยามเดียว	เวลาเดียวกัน
ยามตูดเช้า	ยามเป่าเขาบอกเวลาเช้า เวลา ๐๖.๐๐ - ๐๗.๓๐ น.
ยามตูดซ้าย	เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.
ยามตูดเมื่อเช้า	ยามเป่าเขาควายบอกเวลา ๐๖.๐๐ - ๐๗.๓๐ น.
ยามตูดค่ำ	เวลา ๑๘.๐๐ - ๑๙.๓๐ น.
ยามแตรค่ำ	ยามแถใกล้ค่ำ ตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
ยามแตรจักใกล้เที่ยง	ยามเป่าแตรบอกเวลา ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๓๐ น.
ยามแตรเมื่อค่ำ	ยามค่ำเวลา ๑๕.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
ยามแตรรุ่ง	เวลา ๐๓.๐๐ - ๐๔.๓๐ น.
ยามพาดรุ่ง	เวลา ๐๔.๓๐ - ๐๖.๐๐ น.
ยามวันเที่ยง	ยามตะวันเที่ยง เวลาที่ตะวันอยู่ตรงศีรษะ คือเวลาเที่ยงวัน
ยาย	เรียงราย
ยำ	ยำเกรง
ยิง	ผู้หญิง
ยุคคติ	ยุติ, จบลง
เย, เย้	เยี้ยะ, เยีย คือ ทำ, กระทำ ในที่นี้แปลว่า จง
เย้	คือ แล ในที่นี้แปลว่า จง
เยญธรรม	ธรรมที่ควรรู้
เยด	ทำ, กระทำ
เยายาน	หย่อนยาน
เยีย	จึง
เยียได้	ทำให้ได้, จงได้

คำศัพท์	คำอธิบาย
เยียะหื้อ	ในที่นี้แปลว่า “จึงให้”
เยื่อง	เยี่ยง, เรื่อง, ประเภท, ชนิด
เยื่องใด	เยี่ยงใด, อย่างใด, เรื่องใด
โยค	การที่ดาวนพเคราะห์ตั้งแต่ ๒ ดวงขึ้นไปมารวมกันในราศีเดียว

ร

คำศัพท์	คำอธิบาย
ร่	ครัว
รดู	ฤดู
ร่วง	พระนามเรียกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเมื่อหลังรัชสมัย พระองค์มาแล้วกว่าร้อยปี
รวงเม็ด	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน (ดูเพิ่มเติมเรื่องวันและปีโบราณที่ภาคผนวก)
รวงเหม้า	ในที่นี้เป็นชื่อของวันไทย รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
รวงเร้า	ตรงกับปีระกา ตรีศก ตามจุลศักราช (จ.ศ. ๘๖๓ พ.ศ. ๒๐๔๔)
รวงไส้	ในที่นี้เป็นชื่อวันไทย รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
รวายศี	ราศี
รอ, ร่อ	ตรงกับ, กับ, ด้วย, ต่อ (หน้า)
รอด	ถึง, ไปถึง
รอม	รวม, รวบรวม, ภาษาถิ่นเหนือออกเสียงเป็น ฮอม
ร้อย	ตำแหน่งหัวหน้าคุมไพร่ร้อยคน
ระวายยี	ตรงกับปีขาล อัฐศก ตามจุลศักราช
ระวายศี	ราศี
ระวายสี	ตรงกับปีมะโรง อัฐศก ตามจุลศักราช

คำศัพท์	คำอธิบาย
รัง	ในที่นี้ เป็นราชาศัพท์ เท่ากับ “ทรง”
รัง	สร้าง, ทำ
รัชฎ	เงิน
รัชฎขาอีด	รัชฎ = เงิน เงินขาอีด เป็นชื่อเงินชนิดหนึ่ง
ราชโกษฐ	พระคลัง
ราชทาน	ข้าคน หรือสิ่งของที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้
ราชมาตุล	ลุง, น้าชาย (ราชาศัพท์)
ราย	หาย (ไทยอาหม)
รำ	ฮำ, ตกฤก เช่น ฝนรำ, ฝนตกฤก, ฤกฝน
รำเพิง	รำพึง
ริรังสร้างแปง	ก่อ, สร้าง
ริจหนา (ริจนา)	รจนา, เรียบเรียงขึ้น, แต่งขึ้น, เขียนขึ้น
ริบไร	ริบภาษีอากร, ริบส่วย
รี	(ทาง) ยาว, (ส่วน) ยาว, (ด้าน) ยาว
รีด, รีต	จารีต, ประเพณี
รีรังสร้างแปลง	แปลว่า สร้าง ทั้ง ๔ คำ
รึก, ริก	ฤกษ์ หมายถึง กลุ่มดาวนักขัตฤกษ์ กลุ่มดาวฤกษ์ที่พระจันทร์โคจรไปถึง
รุมหอม, รุมหรอม	ดูแลรักษา, เฝ้าดูแล
รู้	รู้เห็นเป็นพยาน, รับรู้เป็นพยาน
เรจนา	รจนา, ตกแต่ง, แต่ง
เริน	เรือน, บ้าน
แรกทคุก	เริ่มปรับที่
โรงคำ	พระราชวัง
โรหิณี, โรหินี	ชื่อดาวฤกษ์หมู่ที่ ๔ ได้แก่ ดาวจมูกม้า หรือดาวคางหมู

ฤ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ฤกษ์ ๘ ตัว	กลุ่มดาวนักขัตฤกษ์ที่ ๘ ชื่อ บุษยะ, ปุษยะ หรือปุสสะ
ฤกษ์ ๑๕	ชื่อว่า สวาดิ ได้แก่ ดาวช้างพัง
ฤกษ์ ๑๗	ชื่อว่า อนุราธา ได้แก่ ดาวประจำฉัตร
ฤกษ์ ๑๘ ตัว	ฤกษ์ชื่อเชษฐา (ดาวช้างใหญ่)
ฤกษ์ ๒๑	ได้แก่ อุตราษาฒ, อุตตรอาษาฒ (ดาวแตรงอน หรือดาวราชสีห์ตัวเมีย)
ฤกษ์ ๒๓	ดาวฤกษ์หมู่ที่ ๒๓ ชื่อ ธนิษฐา (ดาวไซ)
ฤกษ์ ๒๖	ชื่อว่า อุตตรภัทรบท หรืออุตตรภัททะ ได้แก่ ดาวแรดตัวเมีย หรือดาวไม้เท้าก็เรียก

ล

คำศัพท์	คำอธิบาย
ลวง	ทาง, ด้าน, ทิศ
ล่วง	ล่วงเกิน, ละเมิด, ไม่ทำตามคำสั่ง
ลวด	เลย, จึง
ลวน	ลวนลาม, ล่วงเกิน
ลอม, รอม	รวม
ลักขะ	แสน
ลัคน์, ลัคนา	ลัคนา ราศีที่โผล่ขึ้นจากขอบฟ้าทางทิศตะวันออกในขณะที่คนเกิด หรือ ขณะที่ทำพิธี
ลัมปาง, ลำปาง	ลำปาง
ลำพัน	สันนิษฐานว่า คงจะเป็นคำว่า “ล่ามพัน”
ล่ามนา	ขุนนาง ตำแหน่งนายล่ามซึ่งประสานงานด้านการใช้น้ำ เพื่อการทำนาและการเพาะปลูกให้ลูกฝายได้รับน้ำโดยทั่วถึง

คำศัพท์	คำอธิบาย
ล่ามนาหลัง	ชื่อตำแหน่งขุนนาง
ล่ามพัน	ชื่อตำแหน่งขุนนางของล้านนาซึ่งติดต่อระหว่างเจ้าพันกับหัวปาก (นายร้อย)
ล่ามวัด	ผู้ทำหน้าที่ประกาศข่าวกิจการของวัด
ล่ามหมื่น	ชื่อตำแหน่งขุนนางซึ่งจะทำหน้าที่ติดต่อระหว่างเจ้าหมื่นกับเจ้าพัน
ลิขิต	เขียน
ลิด	ริด, รื้อถอน, ทำลาย, ลิดรอน
ลุน	ชื่อลูกสุดท้อง, (ภาย) หลัง
ลูกนาที	๑ มหานาที หรือ ๒๔ นาที
ลูกสิก	ลูกศิษย์
ลูกหมากชุมพู	ลูกชมพู่ เป็นส่วนของสถูปเจดีย์
ลูนหล้า	ที่หลัง, ภายหลัง
เลข	เขียน
เลขากรรม	ในที่นี้น่าจะหมายถึงงานช่าง งานแกะสลัก (อันวิจิตรสวยงาม)
เลง, เล็ง	ตรงกับ
เล่ม	ลักษณนามของตะปู
เลิก	ยก, ยกย่อง
เลิน	เลินหรือเริน = เรือน
เลิ่น	เลื่อน ในที่นี้คือเคลื่อน (ขาดไป) ๒๔ วัน
เลิ่นด้วยวัน	เลื่อนด้วยวัน คือนับวันที่เลื่อนเลยไป
แลหัวกลมหลวง	และพระเศียรกลมใหญ่
แล้ว	เสร็จ, สำเร็จ
แล้วด้วย	ทำด้วย, ประดับด้วย
โลการถจรรยา	โลกัตถจริยา = ความประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลก

คำศัพท์	คำอธิบาย
วัฒกี	ช่างไม้
วัฒมานฉายา	มาจากวัฑฒมานกัจฉาย แปลว่า เมื่อเงากำลังเพิ่มขึ้น คือ ตอนบ่าย แต่ดูตามดวงในจารึก ชม. ๑๒ เป็นเวลาประมาณ ๑๑ นาฬิกา ทางไทยคงจะนำมาใช้ว่า วัดเงา (นาฬิกาแดด) บอกเวลาอันเป็นมงคล
วัดพวกชอด	ชื่อวัด
วันกัดไค้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกัดไส้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกัดเหม้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกาเร้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกาเหม้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกาบสัน	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันกาบสี	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันดับเม็ด	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน (ดูเพิ่มเติมเรื่องวันและปีโบราณในภาคผนวก)
วันดับเหม้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันตก	ทิศตะวันตก
วันเต่ายี	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันไทยเม่งเหม้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันเปิกซง้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันพรูก, วันพรูกนี้	วันพรุ่งนี้
วันเมิงเม็ด	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันเมิงเร้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันรวงไค้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันรวงเป้า	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน

คำศัพท์	คำอธิบาย
วันระวายไจ้	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันระวายเส็ด	ชื่อวันไทยแบบโบราณ รอบหนึ่งมี ๖๐ วัน
วันลุน	วันหลัง ในที่นี้หมายถึง วันสุดท้าย
วันออก	ทิศตะวันออก
วัน ๓	วันลำดับที่ ๓ คือ วันอังคาร
วัน ๕	วันลำดับที่ ๕ คือ วันพฤหัสบดี
วัน ๖	วันลำดับที่ ๖ คือ วันศุกร์
วัน ๗	วันลำดับที่ ๗ คือ วันเสาร์
วัลย์	ไม้เถา
วัสสา	พรรษา, ปี
ว่า	บอก, กล่าว
ว่าอั้น	ว่าดังนั้น
ว่าอั้นแล	ว่าดังนั้นแล
วาฬ	วาร คือ วัน
วิสัชนา	ชี้แจง
วิสาขะ	เดือนวิสาขะ คือ เดือน ๖ ภาคกลางตรงกับเดือน ๘ ภาคเหนือ แต่ในกรณีนี้ (ชม. ๑๓) ตรงกับเดือน ๗ ภาคเหนือ เพราะการวางอธิกมาสของภาคเหนือไม่ตรงกับของภาคใต้
เวียก	การงาน
เวียกขานการเมือง	ราชการของบ้านเมือง
แวด	ล้อม
แวดคำ	ทองพันรอบ
แวดรอบ	ล้อมรอบ, วงรอบ
ไว้กับ	ให้กับ
ไว้คน	มอบคน หรือให้คน (แก่วัด)

คำศัพท์	คำอธิบาย
ไว้นา	มอบ, ถวาย, ยกที่นาให้
ไวสาขมาส	เดือนวิสาขะ

ศ

คำศัพท์	คำอธิบาย
ศกปลีม	ศกปีมะ เป็นข้อความที่ควรจะเขียนตอนหลังจึงต้องตัดทิ้ง
ศรัทธา	บุคคลผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ปฏิบัติศาสนกิจและให้ความอุปถัมภ์แก่วัดใดวัดหนึ่ง
ศรัทธาภายนอก	ผู้มีศรัทธาฝ่ายฆราวาส
ศราวณะ, ศววณ, ศรวณ	ชื่อดาวฤกษ์หมู่ที่ ๒๒ หรือเรียกว่า ดาวหลักชัย
ศศนา	ที่ถูก ศศนา คือ ศาสนา
ศรี	เจริญรุ่งเรือง
ศักตยานุภาพ	ศักติ + อานุภาพ
ศักพทะได้ ๑๑๘๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๖๙
ศักพทะได้ ๑๑๘๙	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๗๐
ศักพทะได้ ๑๑๙๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๗๕
ศักราช ๖๕๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๘๓๙
ศักราช ๗๓๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๙๑๙
ศักราช ๗๔๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๙๒๕
ศักราช ๗๗๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๙๕๕
ศักราช ๘๐๗	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๑๙๘๘
ศักราช ๘๓๓	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๑๔
ศักราช ๘๓๖	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๑๗
ศักราช ๘๔๓	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๒๔

คำศัพท์	คำอธิบาย
ศักราช ๘๔๖	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๒๗
ศักราช ๘๕๐	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๓๑
ศักราช ๘๕๑	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๓๒
ศักราช ๘๕๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๓๙
ศักราช ๘๖๑	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๒
ศักราช ๘๖๒	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๓
ศักราช ๘๖๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๕
ศักราช ๘๖๕	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๖
ศักราช ๘๖๖	ควรจะตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๗ แต่ในที่นี้ยังเป็นวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๐๔๖ ยังไม่ทันเปลี่ยนพุทธศักราช
ศักราช ๘๖๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๔๙
ศักราช ๘๖๙	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๕๐
ศักราช ๘๗๐	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๕๑
ศักราช ๘๗๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๕๕
ศักราช ๘๘๔	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๖๕
ศักราช ๘๙๗	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๗๘
ศักราช ๙๑๕	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๙๖
ศักราช ๙๑๖	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๙๗
ศักราช ๙๑๗	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๙๘
ศักราช ๙๒๐	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๐๑
ศักราช ๙๒๗	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๐๘
ศักราช ๙๓๓	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๑๔
ศักราช ๙๔๓	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๒๔
ศักราช ๙๙๑	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๗๒
ศักราช ๑๑๕๘	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๓๙

คำศัพท์	คำอธิบาย
ศักราช ๑๑๖๑	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๔๒
ศักราช ๑๑๖๖	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๔๗
ศักราช ๑๑๖๗	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๔๘
ศักราช ๑๑๗๑	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๕๒
ศักราช ๑๑๗๓	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๕๔
ศักราช ๑๒๒๒	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๐๓
ศักราช ๑๒๗๕	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๕๖
ศักราช ๑๔๒๒	เป็นจุลศักราช ตรงกับพุทธศักราช ๒๖๐๓
ศีลาจาร	ความประพฤติด้านศีล
ศุกล	สว่าง หมายถึง ข้างขึ้น
ศุกลปักษ์	เวลาข้างขึ้น
ศุภมตถม	ภาษามคธ ตัดบทว่า “สุภ์ อตฺถ์” แปลว่า ประโยชน์อันดีงาม
ศุภมัสดุ	ขอความดีความงามจงมี เป็นคำใช้ขึ้นต้นหรือลงท้ายประกาศ
เศลา	ศิลา, หิน

ส

คำศัพท์	คำอธิบาย
ส่งสการ	พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลงศพ
สทา	ศรัทธา
สนำ	ฉนำ, ปี
สบมาด	สบมาส, ครบเดือน
สมัคคา	สามัคคี
สมณ	ดาวคนจำศีล หรือดาวคนหามหมู
สมณรีก	สมณฤกษ์ ชื่อฤกษ์ใหญ่ ๑ ใน ๙ ฤกษ์

คำศัพท์	คำอธิบาย
สมเด็จบรมบพิตร	ในที่นี้คือ พระไชยเชษฐาธิราช ทรงครองล้านนาอยู่ประมาณ พ.ศ. ๒๐๘๙ - ๒๐๙๑
สโมทมานา	สโมธาน การประชุม การร่วมกัน
สยอง	ตั้ง, ตั้งขึ้น, ลุก โดยทั่วไปแปลว่า ทะยานขึ้นบนอากาศ
สรม	สมณะ
สรวง	บูชา, เซ่น
สราพ	ฤกษ์ศรวณะ ชื่อดาวฤกษ์กลุ่มที่ ๒๒ หรือดาวหลักชัย มี ๓ ดวง
สล่า	นายช่าง (ภาษาพม่า)
สวารดิ	สวาดิ (ดาวช้างพัง) มี ๕ ดวง
ส่วยไร	ภาษีอากร
สวัสดี	ความเจริญรุ่งเรือง
สสัสถาวิส, ศตภิษก	ชื่อฤกษ์ที่ ๒๔ ได้แก่ ดาวงูเลื้อย หรือ ดาวมังกร ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เรียกว่า “ศตภิษช” ได้แก่ “ดาวพิมพ์ทอง”
สองลูกนาที	สองมหานาที มหานาที = ๒๔ นาที สองมหานาที = ๔๘ นาที
ส่องหน้า	ตรงหน้า
สะ	หรือ สวะ = สละ คือ บริจาค
สักขิ	สักขี พยาน
สักขี	พยานผู้รู้เห็นด้วยตนเอง
สัง	อะไร
สังขยา	คำนวณ หรือนับ
สังขาร	มาจากคำว่า สงกรานต์
สังคบาน	“สังฆบาล” ผู้ดูแลสงฆ์ ผู้รักษาดูแลกิจการของสงฆ์

คำศัพท์	คำอธิบาย
สันเถา	สันถวะ กับ คุ้นเคย
สัปตรัตนะ	แก้ว ๗ ประการ
สัปปุริสะ	สัปปุรุษ, สัตบุรุษ
สัพพัญุตญาณ	สรรเพชุดาญาณ - ญาณหรือปัญญาที่รู้ทุกสิ่งหมายเอาญาณของพระพุทธเจ้า
สัมพัทธ์	ประกอบ
สัมฤทธิ์	สำเร็จ
สา	สา เป็นคำที่ใช้คู่กับไหว้ ตัดมาจาก สาธุ
ส่าง	เป็นคำที่ชาวไทใหญ่ใช้เรียกชื่อคนที่สึกจากพระภิกษุ ตรงกับทิด
สาตฺถกถา	พร้อมด้วยอรรถกถา
สานต์	สันต์, สงบ
สารูป	เหมาะสม
สาโลหิต	สายโลหิต, ผู้ร่วมสายโลหิต
สำราญ	สุขสบาย
ส่ำ	หมู่
สิกยม, สิกโยม	ลูกศิษย์พระ, เด็กวัด
สิงคี	ทองคำ
สิฆราศี	ราศีสิงห์
สิงห์	ชื่อวัดพระสิงห์, ชื่อราศีที่พระอาทิตย์สถิตอยู่ในเดือนสิงหาคม ในวันพิธี พระจันทร์สถิตในราศีนี้
สิทธิ	ความสำเร็จ
สิทธิการ, สิทธิการิย์	สิทธิการิยะ การอธิษฐานขอความสำเร็จ ใช้เป็นคำขึ้นต้นในตำราโบราณ
สิทธิสาต	เป็นคำอธิษฐานขอความสำเร็จ ใช้เป็นคำขึ้นต้นข้อความสำเร็จด้วยความยินดี

คำศัพท์	คำอธิบาย
สิ้นคราบ	สิ้นซากร่างกาย, ทิ้งร่าง, ตาย
สีลบาน	น่าจะเป็น “สีลบาล”
สีลาบาน	การรักษาศีลทั้งหลาย
สีหล	สิงหล, ประเทศศรีลังกา
สือ	ซือ = ยัง ก็ยัง
สุดชั่วกู	ในที่นี้หมายถึง เมื่อกูสิ้นชีวิตแล้ว
สุทธางคุลี	ขอประนมมืออันบริสุทธิ์ทั้งสิบนิ้วเหนือเศียรเกล้าเฉพาะต่อหน้า
สุบ	สวม
สุมกลาด	สุม คือป่าหรือชุมนุม กลาด คือ กาด หมายถึง ตลาด
สุวรรณการช่างคำ	ช่างทำทองคำ
สู่	ไปอยู่ด้วย, อยู่กับ เช่น ชายมาสู่หญิง = ผู้ชายแต่งงานมาอยู่บ้านผู้หญิง
สูง ๑๙ วา อก	สูง ๑๙ วา ๒ ศอก
เส, เส้	เสีย
เสตัง	น่าจะเป็นพระเสตังคมณี เป็นพระพุทธรูปพระแก้วขาวอยู่ในวัดเชียงมั่น
เสมา	เครื่องหมายบอกเขตวัด
เสมียง	ชำเลือง, ชายตาดู, ดูด้วยหางตา
สเหมียง เมียงม่อ	สะเหมียง ชำเลืองดู เมียง = มอง ม่อ = คล่อง สะดวก ไม่ติดขัด
เสมียงเมียงมอง	ชำเลืองดูด้วยหางตา
เสิกมาตกเมือง	มีศึกมาตีเมือง หรือ ถึงเมือง
เสี้ยง	หมด, ทั้งหมด, ทั้งสิ้น, สิ้น
เสียอยู่บ่ได้	แล้วอยู่ไม่ได้, แต่อยู่ไม่ได้
เสียงเลือด เสียงก้อง	เสียงเดือดเสียงก้อง, เสียงดังสนั่น

คำศัพท์	คำอธิบาย
แสง	ภาษาไทยใหญ่ หมายถึง อัญมณี
แสนเข้า	แสนข้าว เป็นชื่อตำแหน่งของขุนนาง
แสนทอง	ทองเหลืองหนัก ๑๒๐ กิโลกรัม, ขุนนางของล้านนา
แสนหลวง	ตำแหน่งขุนนาง เทียบเท่าจตุสดมภ์
โสด	อีก
ใส	เลื่อมใส
ใส่การเมิง	ใช้ราชการ
ใส่ชื่อ	ตั้งชื่อ
ใส่นา	ถวายนา, ให้ที่นา

ห

คำศัพท์	คำอธิบาย
หน	ทาง, ฝ่าย, ข้าง, ด้าน, ทิศ
หนไต้	ทางทิศใต้
หนภายนอก	หมายถึง ทางฝ่ายฆราวาส
หนภายใน	หมายถึง ทางฝ่ายพระสงฆ์
หนเมื่อ	ครั้งเมื่อ
หนวันออก	ทางทิศตะวันออก
หนเหนือ	ทางทิศเหนือ
หน่วย	เป็นลักษณนาม หมายถึง ลูก หรือ ใบ
หนักร้อยหนึ่ง	หนัก ๑๒๐ กรัม
หนัก ๑๔๐๐๐	หนัก ๑๖.๘ กิโลกรัม
หมัวนา	หมวกนา หรือบวกนา
หมายเป็นต้น	มีเป็นประธาน

คำศัพท์	คำอธิบาย
หมายมี	ได้แก่
หมื่น	ชื่อตำแหน่งข้าราชการเหนือตำแหน่งพัน สามารถบังคับ-บัญชาเจ้าพันได้สิบนาย เจ้าหมื่นก็ว่า
หมื่นล้ำ	กว่าหมื่น
หมื่นวัด	ชื่อตำแหน่งราชการ
หมื่นหนังสือ	ชื่อตำแหน่งขุนนางของล้านนา ผู้ทำหน้าที่เป็นอาลักษณ์
หยาดน้ำ	กรวดน้ำ, อุทิศ
หรคุณ	จำนวนวันนับตั้งแต่วันตั้งจุลศักราชมา
หริบูญชบุรี	หริภุญชัย คือเมืองลำพูน
หรอก	หอก
หลวง	ใหญ่, ใหญ่โต
หลวงสามล้าน	พระนามเจ้าเมืองเชียงใหม่
หลอ	เหลือ
หลัว	ฟืน
หล้าง	ควร, น่าจะ, สมควร
หอคำ	ปราสาททอง, คุ้มหลวง
หอหด	หอรด คือ หอสรงน้ำ หรือหอหดสรง คือหอสำหรับรดน้ำในพิธีการ
หอหน้า	วังหน้า, (ตำแหน่ง) อุปราช
ห้อง	เขต, ส่วน, ตอน
หอมหยับ	รวมเก็บไว้
หัน	เห็น
หั้น	ที่นั่น
หัวที	เริ่มแรก, ตอนต้น, เริ่มต้น, ตอนแรก, ครั้งแรก
หัสตรึก	หัสตฤกษ์ หรือ ฤกษ์ที่ ๑๓ ได้แก่ ดาวศอกคู้ หรือ ดาวฝ่ามือ

คำศัพท์	คำอธิบาย
หายาม	หาฤกษ์ยาม
ห้าสิบ	ตำแหน่งหัวหน้าคุมไพร่ห้าสิบคน
หาง	(น้ำ) ชาด เป็นยางไม้มีสีแดง ใช้ทาวัสดุให้มีสีแดง
ห้าง	ตระเตรียม
หาญม้างเมก	น่าจะเป็นนามบรรดาศักดิ์ หาญ = ทหาร ตำแหน่งข้าราชการ
(หานม้างเมก)	ทหารในระดับต้น
หาว	ฟ้า, ท้องฟ้า
หินแลง	ศิลาแลง
หีดทรงธรรม	หีบใส่พระธรรม (คัมภีร์ใบลาน)
หื่นหรรษา	ยินดี, ชื่นชม
หื้อ	ให้
หื้อเขตกับอาราม	ให้ที่ดินแก่วัด
หื้อถกหื้อถอน	ให้ยกเลิก, ดึงหลุดออกจากที่
หื้อทาน	ให้ทาน, ถวาย
หื้อพระพุทธเจ้า	ถวายพระพุทธเจ้า
หื้อเพกประหญา	ให้เพชรปัญญา
หื้อแล้ว	ให้เสร็จ, ให้สำเร็จ
หื้ออยู่	ให้อยู่
หุมหอม	ดูแลรักษา
เหง้า	เหง้า ต้นวงศ์
เหม	ทองคำ
เหมันต	ฤดูหนาว
เหมันตอุตุมาส	เดือนฤดูหนาว
เหมี้ยง	อาหารว่างชนิดหนึ่งของภาคเหนือ ทำด้วยใบชาหมักให้มีรส เปรี้ยว ใช้ม้วนห่อให้เป็นคำข้างในอาจใส่เกลือ มะพร้าวคั่ว หรืออย่างอื่นก็ได้

คำศัพท์	คำอธิบาย
เหล็กคน	ตะปู ทางภาคเหนือออกเสียงว่า เหล็กกน
แหล	รักแร้
ใหพปี	พอดีกับปี
ให้ออก	ให้ขึ้นกับ
ใหม่	ผู้ที่สึกจากสามเณร
ใหว	กราบทูล

อ

คำศัพท์	คำอธิบาย
อก	คำนำหน้าชื่อลูกสาวคนที่หก
อดิเรก	ยิ่ง
อดีตศาสนา	พระพุทธศาสนาล่วงมาแล้ว
อดุลยบุญญาภิสนท์	ผลบุญอันชั่งไม่ได้, ผลบุญอันหาเทียบไม่ได้
อดีตวรชินศาสนา	ศาสนาพระพุทธเจ้าล่วงมาแล้ว
อธิบดี	หัวหน้า
อนันจักราพาน	ไม่มีขอบเขตที่สิ้นสุด ทั่วๆ ไปใช้ อนันตจักรวาล
อนุราธะ	ชื่อดาวฤกษ์กลุ่มที่ ๑๗ หรือชื่อดาวประจำฉัตร
อปนา	ความแนบแน่น
อยํ สีมา นาม กมฺมวาจา วา อสีมา โหนฺติ สาสนตรธาเนน วา	แปลว่า “เป็นสีมาด้วยกรรมวาจา หรือไม่เป็นสีมาด้วยการสิ้นศาสนา”
อย่าหื้อเบา	อย่าให้เบา
อยู่มื้อ	เข้าเวรทำงานให้หลวง
อริยสงฆ์	พระสงฆ์ผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติมรรค เป็นต้น

คำศัพท์	คำอธิบาย
อวมาน	ตัวเลขที่ใช้คำนวณเศษของวันทางจันทรคติที่น้อยกว่าวันทางสุริยคติ ๖๙๒ อวมาน = ๑ ดิถี
อวย	ให้
อวยโอด	ให้, มอบให้
อว่ายหน้า	หันหน้า, บ่ายหน้า
อวาส	สันนิษฐานว่า จะตรงกับคำว่าอาวาส หมายถึง วัด
ออก	ขึ้น, ข้างขึ้น, วันข้างขึ้น
ออกค่ำ ๑	ขึ้น ๑ ค่ำ
ออก ๒ ค่ำ	ขึ้น ๒ ค่ำ
ออก ๓ ค่ำ	ขึ้น ๓ ค่ำ
ออก ๕ ค่ำ	ขึ้น ๕ ค่ำ
ออก ๘ ค่ำ	ขึ้น ๘ ค่ำ
ออก ๙ ค่ำ	ขึ้น ๙ ค่ำ
ออก ๑๐ ค่ำ	ขึ้น ๑๐ ค่ำ
ออก ๑๔ ค่ำ	ขึ้น ๑๔ ค่ำ
อะตะปาเทวี	พระนามของพระมเหสี
อติวิสุทธ	ชื่อผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าหมื่นดีนของในขณะนั้น
อัคคมเหสีเจ้า	พระมเหสีองค์ที่ ๑
อัชฌัตติก	ภายใน
อัทรา	หรือ อารฺทรา ชื่อ ฤกษ์ที่ ๖ ได้แก่ ดาวตาสำเภา
อันถ้วนสอง	ซึ่งครบสอง, ซึ่งเป็นลำดับที่สอง
อั้น	นั้น
อัว อั้ว	คำเรียกนำหน้าชื่อลูกสาวคนที่ ๕
อัสสบบริสการ	ตรงกับคำว่า อัฐบริขาร หมายถึง เครื่องใช้สอยของพระภิกษุในพระพุทธศาสนามี ๘ อย่าง คือ สบง จีวร สังฆาฏิ บาตร มีดโกนหรือมีดตัดเล็บ เข็ม ประคดเอว ผ้ากรองน้ำ

คำศัพท์	คำอธิบาย
อาเกียรณ์	เกลื่อนกล่น
อาจ	สามารถ
อาชญา	คำสั่ง, พระราชโองการ
อาทิ	ต้น เป็นอาทิ = เป็นต้น ในที่นี้ หมายถึง ประธาน
อาณา	อาชญา หรือความบังคับ
อาณารัฐ	อาณาเขต, บริเวณ
อาโประวายสี	ราศีธาตุน้ำ
อายุส	อายุ
อายุสมะ	อัศวยุช ชื่อดาวฤกษ์กลุ่มที่ ๑ อัศวินี (ดาวม้า)
อารทรา	ชื่อดาวฤกษ์หมู่ที่ ๖
อาว์	น้องชายของพ่อ
อาศเลษา	ดาวฤกษ์หมู่ที่ ๙
อาษาฒ	เดือนที่ ๘ แห่งจันทรคติ
อ้าย	ลูกชายคนที่ ๑ (คำนำหน้าชื่อลูกชายโดยการนับคำลำดับลูกชายของไทยโบราณ คือคนที่ ๑ = อ้าย คนที่ ๒ = ยี่ คนที่ ๓ = สาม คนที่ ๔ = ไส คนที่ ๕ = งั้ว (โง) คนที่ ๖ = ลก
อินทรีย์	ร่างกายและจิตใจ
อี่	ลูกสาวคนที่ ๒ (คำนำหน้าชื่อลูกสาวโดยการนับลำดับลูกหญิงของไทยโบราณ คือ คนที่ ๑ = เอื้อย คนที่ ๒ = อี่ คนที่ ๓ = อาม คนที่ ๔ = ไอ คนที่ ๕ = อั้ว คนที่ ๖ = อก)
อุกกฤษฏ์	สูงสุด
อุจพล, อุจจพล	ตัวเลขวันทางสุริยคติที่ใช้คำนวณแก้ไขตำแหน่งของวันจันทร์ให้ถูกต้อง พันเอกพิเศษ เอื้อน มณเฑียรทอง อธิบายว่า อุจพล = จุดเคลื่อนที่บนท้องฟ้าที่บังคับการโคจรของแกนโลกและดวงจันทร์ ให้สัมพันธ์กัน อุจพลเคลื่อนที่ ๑ รอบใน ๓๒๓๒ วัน

คำศัพท์	คำอธิบาย
อุตตรปรลคุณ	ฤกษ์ที่ ๑๒ ชื่ออุตรผลคุนี (ดาวเพดาน)
อุตรผลคุณปุนนมี	ฤกษ์ที่ ๑๒ ชื่ออุตรผลคุนี (ดาวเพดาน)
อุตรภัทร(บท)	เป็นชื่อฤกษ์ที่ ๒๖ (ดาวไม้เท้า)
อุตราษาฒ	ชื่อนักษัตรฤกษ์ที่ ๒๑ (ดาวแตรงอน)
อุตรอาสาฬห	อุตราสาฒ ดาวฤกษ์หมู่ที่ ๒๑ ในที่นี้หมายถึง เดือน ๘ แรก
อุตุ	ฤดู
อุปถัมภก	ผู้อุดหนุน, ผู้ค้ำจุน
อุบปะถาก	ผู้บำรุง, ผู้รับใช้ (ปัจจุบันใช้ “อุปัฏฐาก”)
อุฬาระประสาท	ความเลื่อมใสอย่างยิ่ง
อุฬาราชาไสย	อุฬาร + อัชฌาสัย นิสัยใจคอดี, ยิ่งใหญ่
อูบถาด, อูปถาด	อุปัฏฐาก
เอกขสัถรา	เอกกระษัตรา
เอวํ ฐาตุ โชตกสาสนวุฒิ สพฺพทา	ขอความเจริญแห่งพระศาสนาอันรุ่งเรือง (หรือขอความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระศาสนา) จงดำรงอยู่อย่างนี้ในกาลทุกเมื่อ
เอาการต่าง	ทำงานแทน
เอื้อย	ลูกสาวคนที่ ๑
โอกาสะ	เป็นคำขึ้นต้นข้อความแบบเดียวกับสวัสดี แปลตามรูปศัพท์ว่า ขอโอกาส
โอกาสหยาดน้ำ	กล่าวคำและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล
โอยทาน	ให้ทาน
โอโรฒมา	โอโรธะ = ตำหนัก, นางสนม กำนัล
ไอ	ลูกสาวคนที่ ๔

ตัวเลข

คำศัพท์	คำอธิบาย
๑ ฝ่าตีน ๕๘๐๐๐ น้ำ	๑๕ นิ้วตามขวาง น้ำหนักเท่ากับ ๖๙.๖ กิโลกรัม

หน้าว่าง

ภาคผนวก จ

จารึกจังหวัดน่าน และแพร่ เพิ่มเติม

หน้าว่าง

นน. ๒๓๖
จารึกสร้างพิหารที่พระธาตุแช่แห้ง (แผ่นที่ ๑)
(จารึก No. xxx ของ M. Pavie)
พ.ศ. ๒๑๒๘

(วันพุธ วันกัดเปล้า แรม ๔ ค่ำ เดือน ๗ ภาคเหนือ หรือ วันพุธ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ภาคกลาง ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๑๒๘)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. พระเจา(เปนพ)ระได้	๑. พระเจ้า(เป็นพ)ระ ได้
๒. ซาวหาวัดสาเดือนเท	๒. ซาวห้าวัสสาเดือนเท–
๓. ดมาแต่เมิงวิเทหะ	๓. ศน์มาแต่เมิงวิเทหะ
๔. รอดแช่แห้งพูพย	๔. รอดแช่แห้งภูเพีย–
๕. งอ̄ยู̄จิมไมสะโรงทัดม(ะ)	๕. งอยู่จิ่มไม้สะโรงทัดม–
๖. หาเจดีทำนวายแมง	๖. หาเจดีย์ทำนวายแมง
๗. หม̄าเต่าวาจักได้เปนพุร(ะ)	๗. หมาเต่าว่าจักได้เป็นพ–
๘. ญาทาวข้ากานจักได้ประ	๘. ญาท้าวขาก่าน จักได้ประ–
๙. จุทฺธาดตุตะถาคะตะไนที	๙. จุธาตุตถาคตในที่
๑๐. นีมะหาราซะเจ้าชยงไห̄ม่	๑๐. นี้ มหาราชเจ้าเชียงใหม่
๑๑. หีสางพฺระหานหลังนีะ	๑๑. หื้อสร้างพระหารหลังนี้
๑๒. หีสมอนัวาพฺระเจ้ามาอ̄ยู̄*	๑๒. หื้อสมอันว่าพระเจ้ามาอยู่
๑๓. ทีนีทำนวายะปีดับเร้าเ	๑๓. ที่นี้ทำนวายปีดับเร้าเ–
๑๔. (ดิ)นเจัดแรมสีคำเมังวั	๑๔. (ดิ)นเจ็ด แรมสี่ค่ำ เม็งวั–
๑๕. (น)พุดไทกัดเปล้าติดถี	๑๕. (น) พุธ ไทยกัดเปล้า ดิถี
๑๖. สามนาทีสามสิ(บ)สอง	๑๖. สาม นาทีสามสิ(บ)สอง
๑๗. รึกสิบเจ็ดนาที(ซ)าวเจั	๑๗. รึกสิบเจ็ดนาที(ซ)าวเจ็–
๑๘. ดโญกคะไนสิบแ(ป)ดนา	๑๘. ดโยคในสิบแ(ป)ดนา–
๑๙. ทีสิบสามญามแถร	๑๙. ทีสิบสาม ยามแถร
๒๐. ทย่งวนัสามบาดนำ	๒๐. เที่ยงวัน สามบาทน้ำ
๒๑. นา(ทีแล้ปลูกพระหาน)**	๒๑. นา(ทีแลปลูกพระหาน)

---

* ในจารึก No. xxx ของ M. Pavie คัดลอกเป็น “นาอ̄ย”

** ในจารึก No. xxx ของ M. Pavie คัดลอกเป็น “ทาน”

คำศัพท์	คำอธิบาย
เงิน	มาตราใช้บอกจำนวนเงิน
จิ่ม	ด้วย, กับ, ใกล้, ใกล้ชิด
ซาว	ยี่สิบ
ทัด	ตรง, ตรงที่
ท้าวขาก่าน	ชื่อเจ้าเมืองฝางที่พระเจ้าติโลกราชทรงแต่งตั้งให้มาครองเมืองน่าน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๑๙ - ๒๐๒๓ (บางแห่งว่า พ.ศ. ๒๐๑๗) ได้มาสร้างพระมหาธาตุภูเพียงแช่แห้งองค์ใหม่ครอบเจดีย์องค์เดิม ต่อมาได้ไปครองเมืองเชียงราย
ทำนวาย	ทำนาย, ทาย, พยากรณ์
นาที	ชื่อหน่วยเวลาโบราณล้านนา โดยแบ่ง ๑ วัน หรือ ๒๔ ชั่วโมง เป็น ๖๐ นาที หรือ ๑ (มหา)นาที เท่ากับ ๔ บาท หรือ ๒๔ นาทีในปัจจุบัน
บาท(น้ำ)	ช่วงเวลาเท่ากับ ๑ ใน ๑๐ ของชั่วโมง คือ ๖ นาที
พระหาร	พิหาร หรือ วิหาร
เมิงวิเทหะ	เมืองวิเทหะ
แมง	แมลง
ยามแถรเที่ยงวัน	ยามแตรเที่ยง หรือยามแตรใกล้เที่ยง
โยค	การที่ดาวนพเคราะห์ตั้งแต่ ๒ ดวงขึ้นไปมารวมกันในราศีเดียว
โยคเกณฑ์	การกำหนด (เวลาทำพิธี) ตามดิถีที่ประกอบฤกษ์
รอด	ถึง, มาถึง
รึก	ฤกษ์
วัสสา	พรรษา, ปี
หมาเต่า	ชื่อแมลง (สันนิษฐานว่าเป็นแมลงที่ขามีลายพาด จึงมีคำทำนายว่าได้เกิดเป็นท้าวขาก่าน ในตำนานพื้นเมืองน่านฉบับวัดพระเกิดมีข้อความอธิบายรูปลักษณะของขาท้าวขาก่านว่า "... ขาท้าวลายน้ำหมึก เกี้ยวขาไปหลากหลาย เป็นรูปพญานาคและเครือวัลย์ เกี้ยวขาไปถึงน่อง...")

Nan 236

The Construction of Vihara at Phra Datu Jae-Haeng (No. 1) (Pavie Inscription No. 30)

Buddha... on the twenty fifth year (after ordination) traveled and preached from Vihara to Jae-Haeng Bhu Phiang. He rested under Sarong tree at Maha Cetiya and prophesied that this Ma tao insect would be borned as Thao Kha Kan and would enshrine Buddha relics here. Maha Raja, The king of Chiang Mai, causes this Vihara to be built in response to the presence of Buddha and his prophesy. On Wednesday, a Kat Plao day in the Thai reckoning, the fourth day of the waning moon in the seventh lunar month, a Dap Rao year (April 17, 1585 A.D.), Tithi 3, Nadi Tithi 32, the 17th Riksha, 27 Nadi Riksha the 18th Yoka and 13th Nadi Yoka, 18 minutes after the mid-day trumpet, this Vihara is built.

INSCRIPTION XXX.

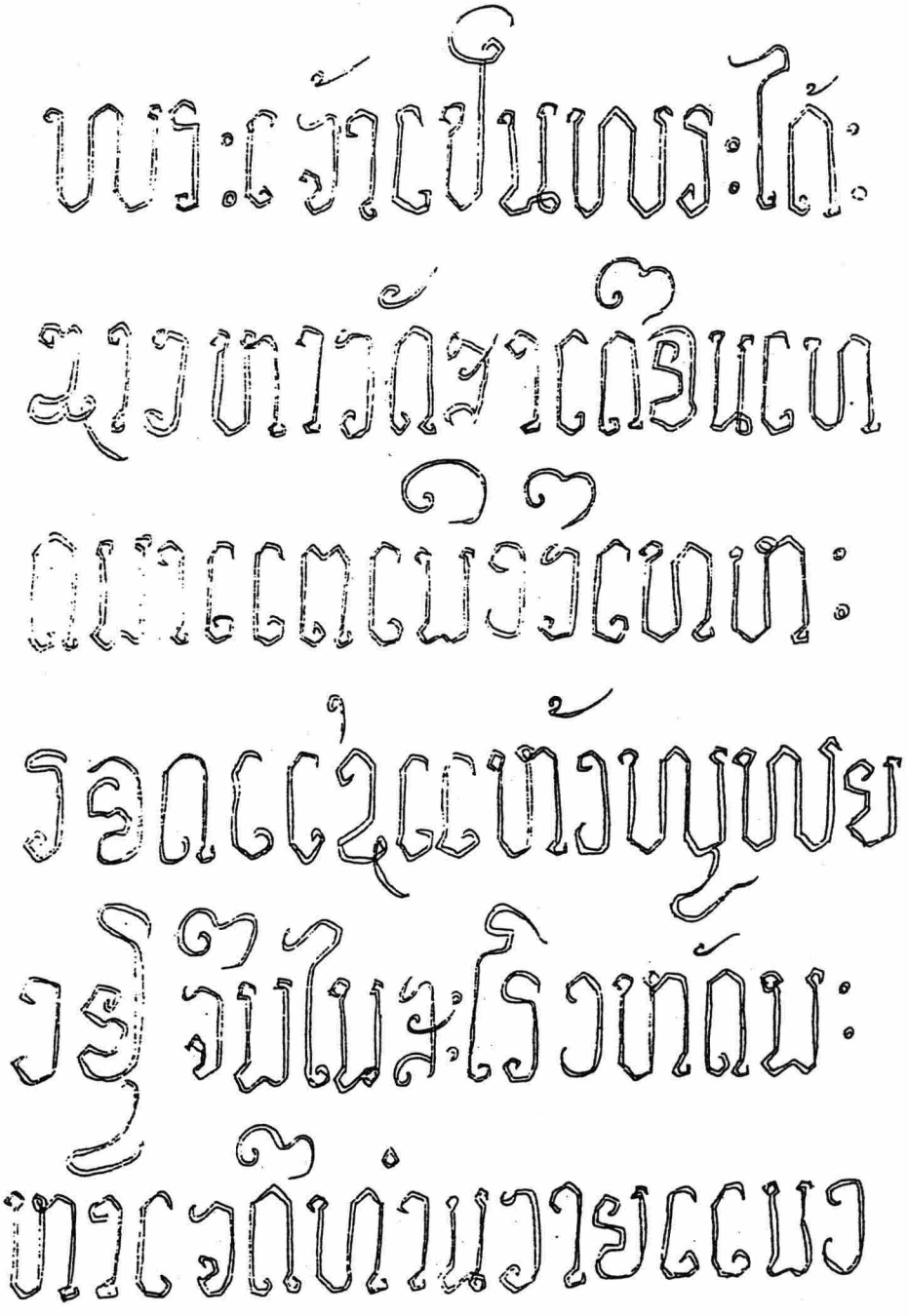

Planche 68.

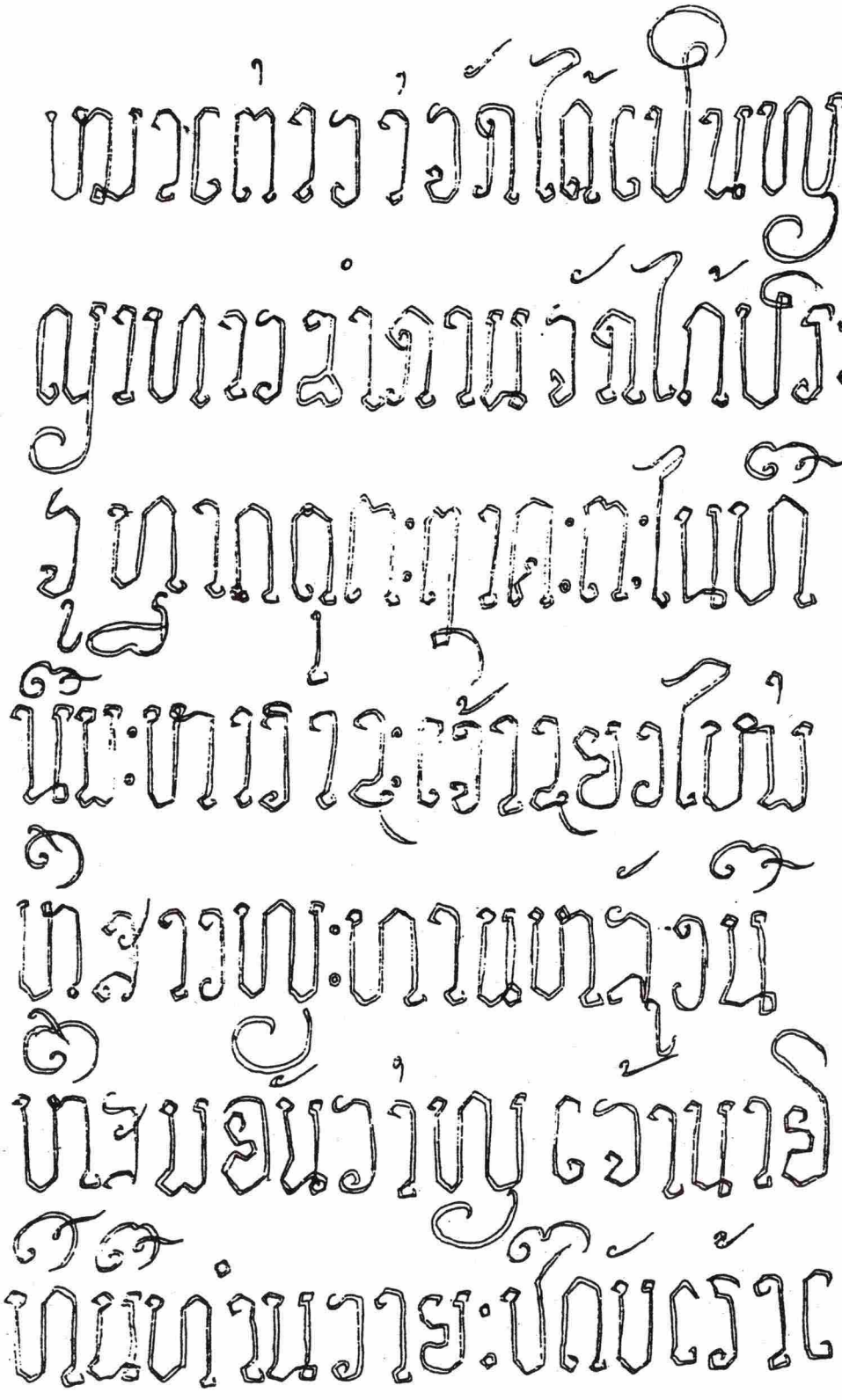

๓ ๔
กณเวจักเรวสิตัวเมา
นหุดใหภัดปวาตกฺ
สามนาหสานสิบสอง
๓ ๓ ๓
วิกสิบเวัดนาหาวเว
กโญภคะในสิบเรปิญา
๓ ๓
หาสิบสามญาพเรตฺว
หยาวันสวยบาณำ
๓
นาหกเล้ปิลภพุะหาน

นน. ๒๓๖ จารึกสร้างพิหารที่พระธาตุแช่แห้ง (แผ่นที่ ๑) พ.ศ. ๒๑๒๘

นน. ๒๓๗

จารึกสร้างพิหารที่พระธาตุแช่แห้ง (แผ่นที่ ๒)

(จารึก No. xxix ของ M. Pavie)

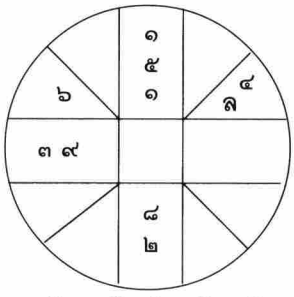

ดวงชาตาวันจารึกก่อนวันสร้างพิหาร
ตาม นน. ๒๓๖ สองถึงสี่วัน

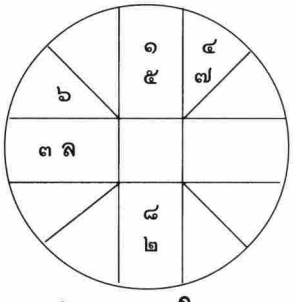

สันนิษฐานใหม่*
ตำแหน่งดวงดาว วันที่ ๑๓ – ๑๕ เมษายน
พ.ศ. ๒๑๒๘ แก้ไขจากตารางของ ศ. อีด

คำจารึก	คำอ่าน
๑. จายเอ้าไม้พันหกรอ̄ยเงิน	๑. จ่ายเอาไม้พันหกร้อยเงิน
๒. ตัดพันหกรอ̄ยเงินตอ้งส	๒. ตัดพันหกร้อยเงิน ต้องส–
๓. ามรอยห้าบาดเงินดินจีเจ้	๓. ามร้อยห้าบาทเงิน ดินจี่เจ็–
๔. ดหมืนเจัดพันกอ้นจาย	๔. ดหมื่นเจ็ดพันก้อนจ่าย
๕. ห้ารอ̄ยเงินดินขี่ไห̄มสีหมื	๕. ห้าร้อยเงิน ดินขอใหม่สี่หมื่–
๖. นห้าพันกอ้นคาสีรอ̄ยเงิน	๖. นห้าพันก้อนค่าสี่ร้อยเงิน
๗. สินกานปูลกรอ̄ยห้าบาดเงิ	๗. สิ้นการปลูกร้อยห้าบาทเงิ–
๘. นแรรำนิงจาุยทีสะธาุย ๖	๘. น แร่รำนิงจ่ายทือสะทาย ๖
๙. รอย ๖๐ เงินแรสองรำปูนส	๙. ร้อย ๖๐ เงิน แร่สองรำ ปูนส–
๑๐. องตี ๙ ลาน ๗ แสน คานำ	๑๐. องตื้อ ๙ ล้าน ๗ แสน ค่าน้ำ
๑๑. ออ̄ย ๖๕๐ เงินคารักพัน	๑๑. อ้อย ๖๕๐ เงิน ค่ารักพัน
๑๒. สามรอ̄ยเจัดบาดเฟิงเงิน	๑๒. สามร้อยเจ็ดบาทเฟิง เงิน
๑๓. คาชะหาว ๕๐๐ เงินเหล	๑๓. ค่าชะหาว ๕๐๐ เงิน เหล็–
๑๔. กหลวงแสน ๙ พัน ๕	๑๔. กหลวง แสน ๙ พัน ๕
๑๕. รอยนำคาหาง ๑๒๐ เงิน	๑๕. ร้อยน้ำ ค่าหาง ๑๒๐ เงิน

* สันนิษฐานว่าจะอ่าน ๔ และ ๕ สลับที่กัน เพราะ ๔ และ ๖ จะอยู่ห่างจาก ๑ เกิน ๒ ราศีไม่ได้ ล และเลข ๗ คล้ายกันมาก ถ้า ล อยู่ที่เดิมจะต้องประกอบพิธีหลังเที่ยงคืนไปแล้ว อย่างน้อยครึ่งชั่วโมง ส่วนเลข ๙ นั้น ที่ถูกคือ ล

คำศัพท์	คำอธิบาย
ชะหาว	สันนิษฐานว่าน่าจะตรงกับคำว่า ชะหงัว หมายถึง ดีบุก เข้าใจว่าจะคัดลอกตัว ง เป็นสระอา
เฟิง	เฟื้อง มาตราใช้กับเงิน, ๑ เฟื้องเท่ากับ ๑๒ สตางค์
ดินจี่	อิฐ ก้อนอิฐ
ดินขอ	กระเบื้องดินเผาอย่างที่ใช้มุงหลังคา
ตื้อ	จำนวน ๑๐๐๐
ทือ	ในที่นี้หมายถึง กำหนดราคา
แร่	ก้อนกรวด
สะทาย	ปูนขาวผสมกับน้ำและทราย ใช้ในการก่อสร้าง
หาง	ชาด
เหล็กหลวง	สันนิษฐานว่าน่าจะตรงกับคำว่า “เหล็กหลวา” หรือ “เหล็กหลว่า” เข้าใจว่าจะคัดลอกสระอาเป็น ง คำว่า เหล็กหลาว หมายถึงเหล็ก หรือบางแห่งแปลว่า ตะปูขนาดใหญ่ ส่วนคำว่า เหล็กหลว่า หมายถึง สว่าน

Nan 237
The Construction of Vihara at Phra Datu Jae-Haeng (No. 2)
(Pavie Inscription No. 29)

A horoscope for the setting up of this inscription, a few days before the construction of the Vihara of Nan 236, is given.

1,600 silver (Baht?) of wood is paid. The cost of catting is 1,600 silver, and 305 Baht is for engraving. 500 silver is paid for 7,700 blocks of brick. 45,000 pieces of (roof) tile cost 400 silver. 105 Baht is for the cost of the work. A unit of pebble worths 660 silver to be used with mortar. Two rolls of silk cloth and line worth 9,700,000. The cost of suger cane 650 silver. The cost of lacquer 1,370 and one-eighth Baht. The cost of cinnabar is 500 silver. The cost of iron 109,500. The cost of red dye is 120 silver.

INSCRIPTION XXIX.

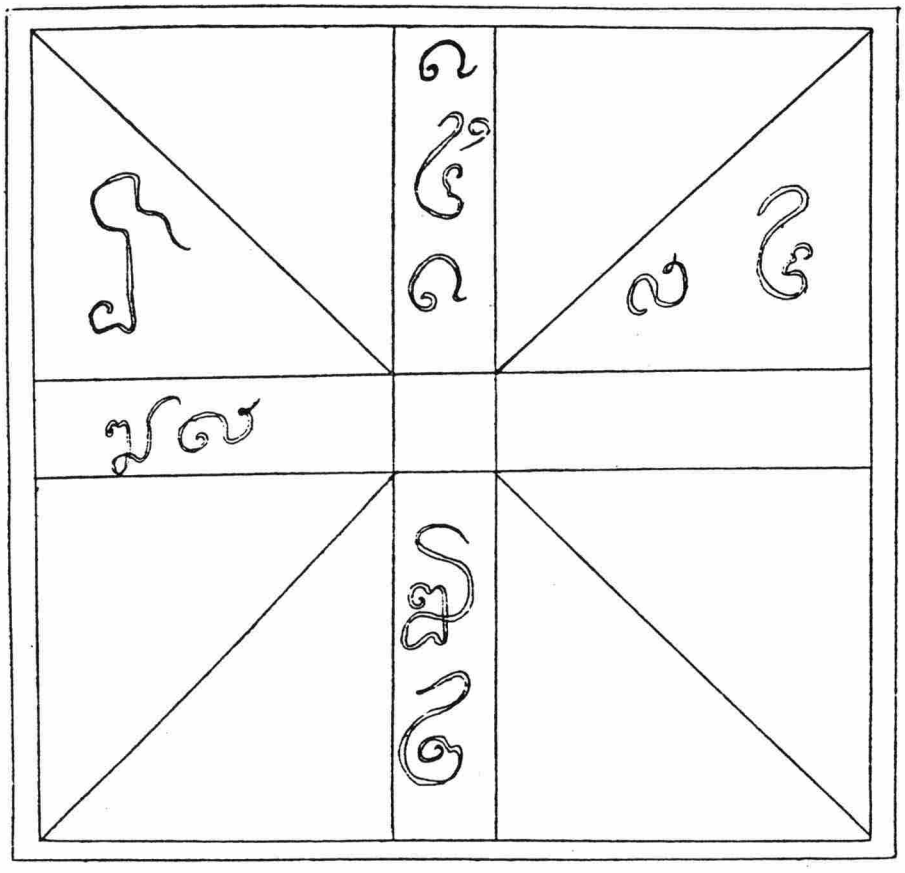

Planche 67.

พฺรฺหฺมาวาจ ดูก่อนเวสสันดร
ถ้าพระนครนี้ของท่าน
ท่านจักให้แก่ใครๆ ผู้
มาขอในเวลาใด ท่านจัก
ให้ในเวลานั้นหรือ ท่านจัก
ให้ในเวลาสองสามวันหรือ

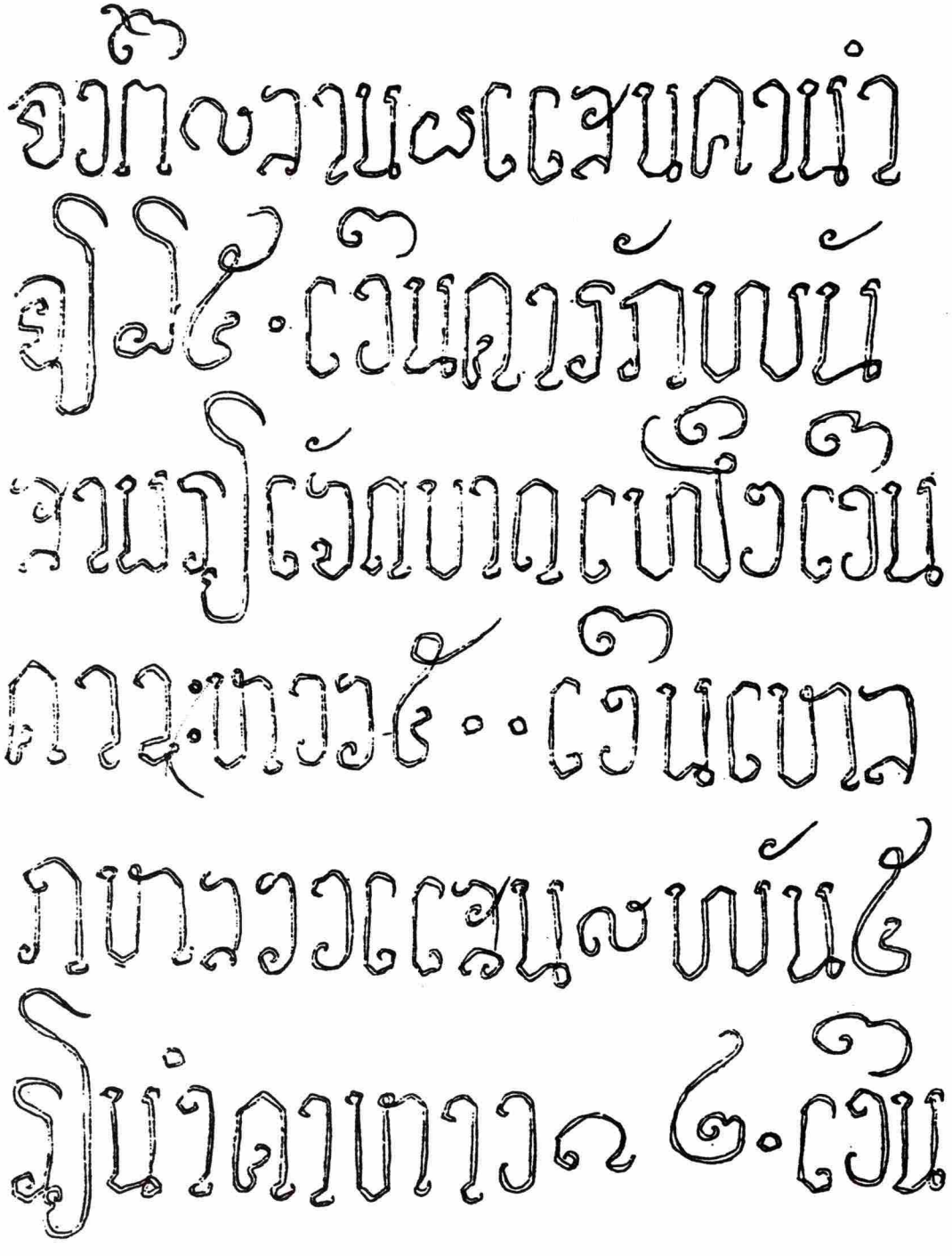

นน. ๒๓๘
จารึกการสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นอุทิศเจดีย์
(จารึก No. xxxi ของ M. Pavie)

คำจารึก	คำอ่าน
๑. ทฺธคุณค่รงัสาง้พรมหาพุ	๑. ทธคุณครั้งสร้างพระมหาพุ-
๒. ทฺธบรติมาแจ้าองคะนีเปน ะ	๒. ทธปฏิมาเจ้าองค์นี้เป็น ะ
๓. อุทิดสเจติยะเพิ*อเปนทีไห้	๓. อุทิศเจดีย์เพื่อเป็นที่ไห-
๔. วบูชาสักการแห่งฅนแล	๔. ว้บูชาสักการะแห่งคนแล
๕. เทวะดาเทิงหลายแล้วค่หื	๕. เทวดาเทิงหลายแล้วก็หื้อ
๖. ทานขา้ไว้กบัสองครัว ๕ ชา	๖. ทานข้าไว้กับสองครัว ๕ ชา-
๗. ย ๓ ญิงค่า ๘๐๐ เงินหีเปนพุ	๗. ย ๓ หญิง ค่า ๘๐๐ เงิน หื้อเป็นพุ-
๘. ทฺธอุปถากะต่เทา ๕๐๐๐ พรวัด	๘. ทธอุปัฏฐากต่อเท่า ๕๐๐๐ พระวัส-
๙. สาะขบุญ๋เญิงนีจุงเปนอูปะนิด	๙. สา ขอบุญเญิงนี้จุงเป็นอุปนิ-
๑๐. ไสย่หีได้เมือเกิดในตุสิดาพ	๑๐. สัยหื้อได้เมือเกิดในตุสิดาภ-
๑๑. าหน้าแตจุติอนันีแล้วแลก่ทำ	๑๑. า(ย)หน้าแต่จุติอันนีแล้ว แลกระทำ
๑๒. ทีสุดแห่งสงัสารทุกฺขคืออุมฺยตนิ	๑๒. ที่สุดแห่งสังสาระทุกข์คืออุมฺยตนิ-
๑๓. พาในกาลเมิอชุมนุมธาตุนนั	๑๓. พาในกาลเมื่อชุมนุมธาตุนั้น
๑๔. ทินเมิอจกัดั้งก่อพรพุธรู	๑๔. ทืน เมื่อจักตั้งก่อพระพุทธรู-
๑๕. บเจ้าองคะนีนิมิดรฝนัว่าทาว	๑๕. ปเจ้าองค์นี้ นิมิตฝันว่าท้าว
๑๖. จะตุโลกปาลทังสีมาพฺรอม	๑๖. จตุโลกบาลทั้งสี่มาพร้อม
๑๗. กนัหมายทีไว้หีก่อแห่น	๑๗. กันหมายที่ไว้หื้อก่อแห่น

* ในจารึก No. xxxi ของ M. Pavie น่าจะคัดลอกตัว พ ผิด เพราะตัว พ ไม่มีขมวดที่เส้นหลัง

คำศัพท์	คำอธิบาย
เญิง	น่าจะตรงกับคำว่า เยิ่ง เยี่ยง หมายถึง เรื่อง ประเภท ชนิด
นิพา	น่าจะเป็นคำว่า นิพพาน หมายถึง การดับ การทำลาย ความสงบเย็น
หื้อ	ให้
อุปนิสัย	น่าจะตรงกับคำว่า อุปนิสฺสาย กวิ. เพราะอาศัย เนื่องอยู่ด้วย
อุมฺยต	น่าจะตรงกับคำศัพท์ อปยติ หมายถึง เข้าถึง ลุ

Nan 238

The Casting of Buddha Image as an Udisa Cetiya (Pavie Inscription No. 31)

(Bu)ddha Guṇa casts this Buddha image as an Udisa Cetiya, for men and Devata to worship, and then families of 5 males and 3 females worth 800 silver and donated as slaves to serve the religion up to 5,000 years. With this merit, may be borned in Tusita and terminate Saṅsara Dukkha and attain Nirvana when all relics of Buddha fly to meet each other and reform the body of Buddha (at the end of 5,000 year). Before the time of casting this Buddha image, the guardians of the four worlds appear in dream to work the location for the election of an altar...

INSCRIPTION XXXI.

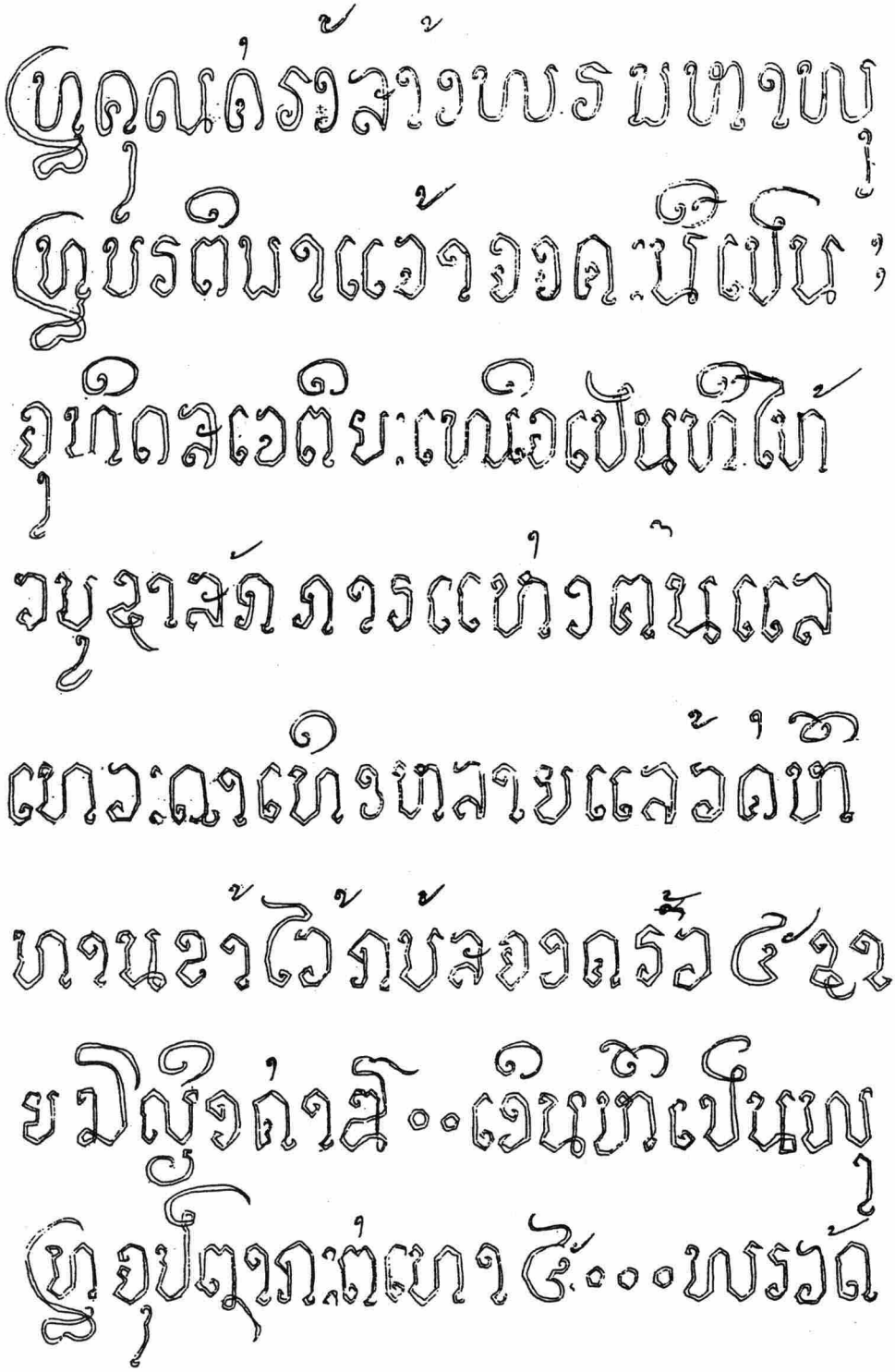

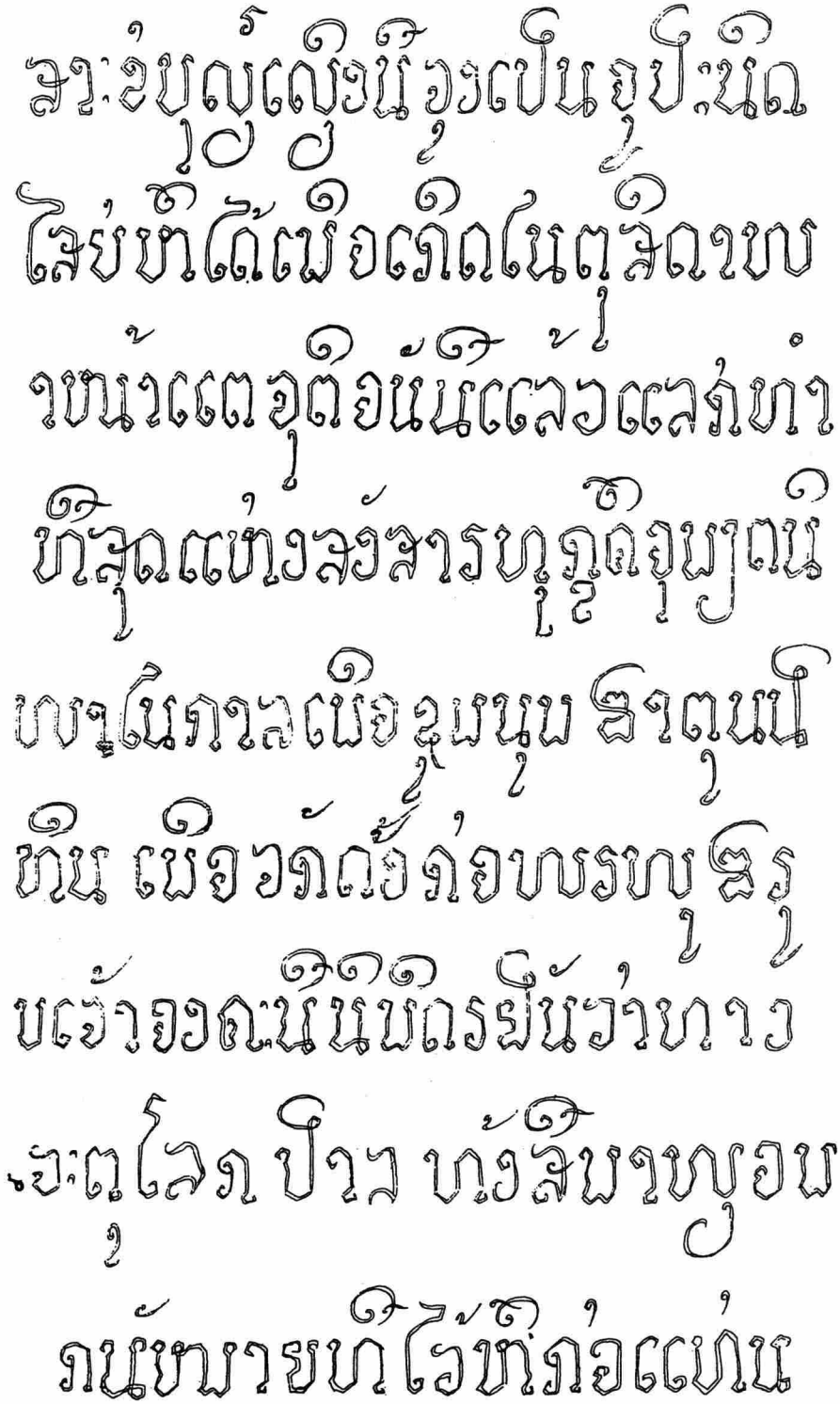

Planche 70.

พร. ๑๒
จารึกเมืองตรอกสลอบชิ้นที่สอง

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร

ผู้เขียนเคยรายงานไว้ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ว่า จารึกหลักที่ ๑๐๗ (จารึกวัดบางสนุก) พ.ศ. ๑๘๘๒ ใช้ตัวอักษรใกล้เคียงกับจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมากยิ่งกว่าจารึกหลักอื่นๆ จารึกหลักที่ ๒๙๕ (จารึกอุทิศสิ่งของ) และจารึกหลักที่ ๒๙๖ (จารึกพระปิฎก) เป็นจารึกสมัยเดียวกับจารึกวัดบางสนุกคืออายุราว พ.ศ. ๑๘๘๒ ส่วนจารึกหลักที่ ๒๙๗ (จารึกแสดงผลกรรมนำสู่นิพพาน) รูปอักษรเหมือนกับรูปอักษรในจารึกสุโขทัยระหว่าง พ.ศ. ๑๙๑๔ - ๑๙๔๐

จารึกตรอกสลอบชิ้นที่ ๒ ใช้รูปอักษรเหมือนกับรูปอักษรในจารึกหลักที่ ๑๐๗ จึงสันนิษฐานได้ว่าจะเป็นจารึกรุ่นปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แต่ผู้เขียนไม่ได้รับรายงานว่าหินที่ใช้จารึกหลักที่ ๑๐๗ เป็นหินชนิดเดียวกับจารึกตรอกสลอบชิ้นที่สองหรือไม่ จึงยังไม่อาจสรุปว่าจารึกสองหลักนี้สร้างขึ้นในคราวเดียวกันหรือไม่

คำจารึก	คำอ่าน
1. _____ม_____	1. _____ม_____
2. _____นนน(ร)_____	2. _____นั้น(ร)_____
3. _____สสิบไมสิฟ._____	3. _____สี่สิบไม้สีฟ้(น)_____
4. _____พนนสิรอย_____	4. _____พันสี่ร้อย_____
5. _____ตอกดอกไม_____	5. _____ตอกดอกไม้_____
6. _____พระทงงนน._____	6. _____พระทั้งนั้น_____
7. _____(ต)สงฆ(า)กนน_____	7. _____(ต)สงฆ(า)กัน_____
8. _____..(.ง) งหล_____	5. _____ ...งหล(าย)_____

พร. ๑๒ จารึกเมืองตรอกสลอบชิ้นที่สอง
ปัจจุบันอยู่ที่วัดบางสนุก ต. วังชิ้น อ. วังชิ้น จ. แพร่

Phrae 12

The Inscription of Trok Slop No. 2

Professor Dr. Prasert Na Nagara

In 1991 A.D., the author reported that the forms of the alphabets in the Inscription No. 107 (Wat Bang Sanuk) are closer to those of the Inscription No.1 (Ram Khamhaeng).

The Inscription No. 295 (The Donation of Alms) and the Inscription No. 296 (Phra Pitaka) should be made around 1339 B.E. (the date of the Inscription No. 107). The Inscription No. 297 (The Karma Leading to Nirvana) should be made during 1371 - 1397 B.E.

The forms of the alphabets in the present inscription are the same as those in the Inscription No. 107. The details of the types of stone used are not given and so we can not conclude that both are of the same set or not.

In this inscription, the detail of alms donated is given.

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๙/๒๕๕๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

เพื่อให้การศึกษา ค้นคว้า สืบค้น รวบรวม พิจารณาวินิจฉัย ตรวจสอบและเผยแพร่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย และไทยศึกษา จากหลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนเรื่องราวสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับไทยศึกษาทุกยุคทุกสมัยเป็นไปอย่างถูกต้อง สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ ในการเผยแพร่เป็นเอกสารอ้างอิงด้านประวัติศาสตร์ไทย จึงสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยขึ้น โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

ที่ปรึกษา

๑.๑ พลตรี ถวิล อยู่เย็น	กรรมการที่ปรึกษา
๑.๒ พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี	กรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการ

๑.๑ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	ประธานกรรมการ
๑.๒ นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	รองประธานกรรมการ
๑.๓ นายวุฒิชัย มูลศิลป์	รองประธานกรรมการ
๑.๔ อธิบดีกรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๕ เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	กรรมการ

๑.๖ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๗ ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี กรมศิลปากร หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๘ ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๙ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๑๐ ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๑๑ นายกสมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือผู้แทน กรรมการ

๑.๑๒ ท่านผู้หญิงวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา กรรมการ

๑.๑๓ นายพิสิฐ เจริญวงศ์ กรรมการ

๑.๑๔ นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์ กรรมการ

๑.๑๕ นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ กรรมการ

๑.๑๖ นางวิมลวรรณ ภัทโรดม กรรมการ

๑.๑๗ นายธีรวัต ณ ป้อมเพชร กรรมการ

๑.๑๘ นายธีระ นุชเปี่ยม กรรมการ

๑.๑๙ นายสันติ เล็กสุขุม กรรมการ

๑.๒๐ นายสินชัย กระบวนแสง กรรมการ

๑.๒๑ นายสุเนตร ชุตินธรานนท์ กรรมการ

๑.๒๒ นางสาวสุกัญญา บำรุงสุข กรรมการ

๑.๒๓ นายกฤษฎา บุณยสมิต กรรมการ

๑.๒๔ ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กรรมการและเลขานุการ

๑.๒๕ หัวหน้ากลุ่มประวัติศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร — กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑.๒๖ ผู้แทนสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร — กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ ให้คำแนะนำและคำปรึกษา ตลอดจนวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายในการบริหารประเทศตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี

๒.๒ พิจารณาให้ความเห็นในเรื่อง และปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยแก่ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา และบุคคลทั่วไป

๒.๓ ค้นคว้า รวบรวม สืบค้น และตรวจสอบหลักฐานข้อมูลทุกประเภทเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษาจากเอกสารในประเทศและต่างประเทศ แปลเรียบเรียงผลงานประวัติศาสตร์ที่ใช้เป็นตำราอ้างอิงได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

๒.๔ สอบค้น คัดเลือก และตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและไทยศึกษา ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดหรือมีคุณค่าและหายากเพื่อเอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า

๒.๕ พิมพ์เอกสารผลงานและจัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อเผยแพร่ผลงานและความรู้ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยของคณะกรรมการ ให้แก่บุคคลทั่วไปได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

๒.๖ ประสานงาน ติดต่อ แลกเปลี่ยน และทำข้อตกลงร่วมมือทางวิชาการกับส่วนราชการ สถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย และนักวิชาการไทยศึกษาในต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าหาหลักฐานและข้อมูลใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย

๒.๗ ให้ประธานกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดในอำนาจหน้าที่ตามความจำเป็นได้

๒.๘ ให้คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ มีอำนาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือเอกสารหลักฐานต่างๆ จากส่วนราชการ หรือหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานได้

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลมตามระเบียบทางราชการ โดยให้เบิกจ่ายจากกรมศิลปากร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐

พลเอก

(สุรยุทธ์ จุลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
ที่ ๑/๒๕๕๐
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาจารึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๙/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย นั้น

เพื่อให้การเผยแพร่ผลงานของคณะกรรมการฯ และความรู้ทางประวัติศาสตร์ อำนวยประโยชน์ในการศึกษาอย่างกว้างขวาง จึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาจารึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒ นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๓ พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี	อนุกรรมการ
๑.๔ นายเทิม มีเต็ม	อนุกรรมการ
๑.๕ นายจิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา	อนุกรรมการ
๑.๖ นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	อนุกรรมการ
๑.๗ นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์	อนุกรรมการ
๑.๘ นางสาวกรรณิการ์ วิมลเกษม	อนุกรรมการ
๑.๙ นางอัญชนา จิตสุทธิญาณ	อนุกรรมการ
๑.๑๐ นางสาวสุนทรี พิรุณสาร	อนุกรรมการ
๑.๑๑ นางสาววีณา โรจนราธา	อนุกรรมการ

๑.๑๒ นายพงศ์เกษม สนธิไทย อนุกรรมการ

๑.๑๓ นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์ อนุกรรมการและเลขานุการ

๑.๑๔ นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑.๑๕ นางสาวเอมอร เชาวน์สวน อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ สำรวจ ตรวจสอบ และสืบค้นจารึกที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งที่ตีพิมพ์แล้วและยังมิได้ตีพิมพ์ ทั้งที่พบในประเทศและต่างประเทศ

๒.๒ อ่าน ทำคำอ่าน และทำคำอธิบายศัพท์และสำนวนโบราณ ซึ่งมีความหมายเฉพาะหรือความหมายพิเศษ

๒.๓ ศึกษาจารึกแต่ละหลักเพื่อกำหนดความสำคัญด้านอักขรวิทยา นิรุกติศาสตร์ และประวัติศาสตร์

๒.๔ จัดทำต้นฉบับผลงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจารึกที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

๒.๕ เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องและเอกสารหลักฐานจากส่วนราชการ หรือหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการได้

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลมตามระเบียบทางราชการ โดยให้เบิกจ่ายจากกรมศิลปากร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

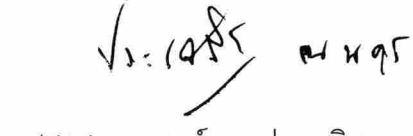

(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย